

Vázáno v tuhých deskách, hřbet v plátně, za 5 K.

Tiskem knih. arch. knižtiskárny (Rohbřek a Slavera) v Praze.
Nákladem Dědictví Sv. Jana Nepomuckého

Po cestách života.

Povídky
Vlasty Příhnerové.

Pius X.
a jeho první okružní
list.

Napsal
Dr. Jan Nep. Sedlák.

(S podobiznou sv. Otce).

Číslo 91. rok 1904.

POZEHNEJ
DEDICTVI SVEMU
ZPRAVUJ JE
ODPUSTY PRÁKEDLICE

SV. CYRILL A METODĚJ
SV. LUDMILA, SV. VACLAV
SV. NEJVINA, SV. STEPAN.
SV. PROKOP, SV. VOJTECH.

Po cestách života.
Povídky Vlasty Příhnerové.

Pius X.
a jeho první okružní list.

Napsal
Dr. Jan Nep. Sedlák.
(S podobiznou sv. Otce).

Podíl udíl Dědictví Svatolanského
čís. 91. na rok 1904.

V PRAZE.

Na skladě v knihkupectví B. Stýbla v Praze, E. Hölzla v Olomouci
a K. Winikera v Brně.

PO CESTÁCH ŽIVOTA.

Povídky Vlasty Pittnerové.

Pius X. a jeho první okružní list.

Napsal

Dr. Jan Nep. Sedlák.

————— (S podobiznou sv. Otce). —————

Podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1904. — Číslo 91.

—————
V Praze 1904.

Tiskem kniž. arcib. knihtiskárny. — Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Obsah.

	Strana
Pius X. a jeho první okružní list	V
Po cestách života.	
Rézinka	1
Dítě z poutí	119
Kříž u silnice	177
Nevlastní	227
Na Martinci	273
Matka	453
Zmařený život	494
Rychtářka	549
Zprávy o Dědictví Svatojanském	595

Rézinka.

I.

Temná noc snesla se nad malým příjemným městem pod horami, halíc ve svoje stíny nevysoké věže kostelní, vyšší i nižší domky a tiché i ve dne ulice.

Bylo tmavo, ticho.

Ponocný přecházel městem, zahalen v dlouhý tmavý plášť, maje na zádech zavěšenu starou halapartnu a přes prsa na zelené šňůře roh, na který hutal počet hodin. Postavil se vždy u kostela a když na věži počaly hodiny bít, kráčel přes náměstí ku bráně. Jak uhodila poslední rána na věži, počal hutati, kráčeje náměstím nazpět.

Právě stál u kostela čekaje na úder jedenácté hodiny. V temnotě kmitala jako červená hvězdička lampička věčného světla hořící před hlavním oltářem.

Hodiny počaly bít a ponocný dlouhými kroky ubíral se přes náměstí ku bráně, kudy vjíždělo se do města od východní strany.

Po celém náměstí bylo temno, jen v jednom domě, jednopatrovém jako všechny ostatní, kmitalo světlo bílými, zataženými záclonami.

S povzdechem ohlédnul se ponocný na osvětlená okna, věděl, že vadne za těmito lidský květ, že hyne tamže mladý život.

A kráčeje zpět a hutaje jedenáctou vzdaloval se co možno od onoho domu, jakoby zvuky jeho rohu mohly tam zanésti truchlou předzvěst, že snad zaléhá v sluch choré mladé dívčiny již oznamování poslední hodiny života jejího.

V tom domě, kde v přízemí se nacházel nyní ovšem uzavřený kupecký krám, kmitalo světlo ve velké světnici, kde ležela nemocná.

Byla to velká místnost, kde stály čtyři postele. Spali tam rodiče se synem a dcerou, nebyloť tehdy v malém městě v obyčeji oddělovati ložnice. Světnice byla o dvou oknech, vedle byl malý pokojík o jednom okně a k tomuto přiléhala temná komora sloužící za zásobárnu i za spíži. Též vzácnější kupecké zboží tam bylo uloženo. Na zad byla kuchyně s okny na pavlač a malý pokojík, kde bydlela matka domácí paní.

Za dnešní noci neulehl však nikdo na lože.

Byli shromážděni kolem postele dívčinky asi třináctileté, která ležela v červeně a bíle pruhovaných cejchách tak mdle, jako by již umírala. Tváře nemocí vyzáblé byly žluté, pod očima jevily se zafialovatělé kruhy, od nosu se táhly hluboké vrásky a na zapadlých spáncích promodrávaly se žíly naběhlé a tepající.

Ústa dívky s rety horečkou zkornatělými lapala po vzduchu stále slaběji a slaběji.

Na stole hořela lojová svíčka v plechovém svícnu s uchem, jakého používáno bylo v krámě k chůzím do sklepa.

Matka paní kupcové, pomalá, otlá stařenka vlídného vzezření, oděna v tmavý kartounový šat, majíc před sebou širokou bílou zástěru a na hlavě krajkový čepeček, chystala se rozžehnouti hromničku.

»Maminko, pro Boha vás prosím, snad myslíte, že již je konec?« vzkřikla téměř matka dívky, paní Staňková, sedíc na posteli u nohou dívčiny a pozorující každé hnutí nemocné.

»Milá Terinko, bude tomu asi tak. Obnesu Rézinku hromničkou a vy, Staňku, byste mohl sejít na faru a poprosit velebného pána, aby došel udělit Rézince poslední pomazání,« obrátila se stará paní k zeti, kterýž tu stál opíraje se o pelesť u nohou postele. Byl to statný muž, vyslečen z kabátu a v pantoflích hověl si poněkud po celodenní námaze v krámě.

»Když myslíte, panímámo,« odvětil. »Ale ať jde raději Vincenc.«

»Ano, tatínku,« řekl mladík as osmnáctiletý. »Půjdu hned.«

»Bylo by lépe, kdybyste šel vy, Staňku. Je noc a Rézinka stůně již tři neděle, mohlo a mělo se dávno požádat o zaopatření. Jen jděte vy a poproste, ať se velebný pán nemrzí, že se jde v noci a skoro pozdě,« stará paní vzlykla.

»Když Terinka nechtěla Rézinku děsit,« omlouval jaksi Staněk.

»Zaopatřením se nemocný nepoděsí, ale posilní. Vždyť já sama byla jsem již dvakráte zaopatřena a jsem zde dosud. Jděte, Staňku, jděte, já to zde schystám. Terinko, vyndej čistý ubrus,« obrátila se k dceři.

»Ne, ne, já nechci, nechodte pro kněze, vždyť ona mi neumře moje Rézinka. Tak ukrutným nemůže být Bůh, aby mi ji vzal. Proč by mi ji byl dával? Chee-li mi ji vzít, ať mne vezme tak. A nepošle-li smrt pro mne, sama si ji udělám,« plakala matka.

»Terinko, nehřeš!« napomínala stará paní.

»Pamatuj se, Terinko!« přimlouval manžel.

»Nechodte nikam, maminko, dejte pryč tu hromničku, neděste mi Rézinku, vidíte, ona se probouzí. Rézinko, můj zlatoušku, vidíš mne? Vidiš maminku? Podívej se na mne, řekni mi, jak ti je. Cheeš něco dušinko? Chtěla bys bumbat? Cheeš výše pod hlavičku? Maminko, podejte sem polštář s mojí postele. Rézinko, Rézinko!« Tak mluvila paní Staňková v jednom dechu, tlumíc hlas až k šepotu.

»Chei spát,« zašeptala nemocná.

»Dáme ti medicinu, miláčku. Vincenci, podej sem lahvičku a lžici,« obrátila se matka k synovi.

»Nechci,« nemocná odchylovala hlavu.

»Jen trošku, dušinko, nedám ti plnou lžici, jen malounko. Vem to, Rézinko, já ti přidám do pokladničky dvacetník. Tak, má zlatá, ještě kapinku, tak,« hovořila matka k dceři podpírajíc jednou rukou její hlavu a druhou přikládajíc jí lžici ke rtům.

Dívka polkla lék a mdle sklesla opět do peřin. Dřímota snášela se znovu na její smysly.

»Tak mám jít?« tázal se Staněk nerozhodně.

»Nechod, nechod« vášnivě šeptem odvětila paní. »Neděste mi Rézinku, vždyť ona nezemře. Nesmí zemřít.

»Terinko, měj rozum,« domlouvala stará paní. »Je-li to vůle Boží, ať si jí Pán Bůh povolá. Měla jsi ji zde a my všechny dost dlouho pro radost. To bys jí na světě ty nikdy nedala, co jí dá Pán Bůh v nebi. A budeme mít andělíčka.«

»Kdo ví čeho smutného by se to dítě dočkalo v životě. Ujde třeba mnohým zármutkům a trápení,« řekl Staněk.

»To jsi otec? Vlastní otec a můžeš tak mluvit!« rozvášňovala se paní. »Ty nemáš citu, nikdy jsi ho k tomu dítěti neměl. Jen jsi na ni křiknul, hned byla metla v ruce — má zlatá Rézinko, jenom maminka tě měla ráda.«

»Terinko, probudíš ji,« napomínala stará paní.

Paní Staňková stíchla.

Staněk pokrčiv rameny, usednul ku stolu.

Vincenc stál zde nerozhodně.

»Svlékni se, Vincenci a lehni si. Zde nepomůžeš a musíš ráno časně vstávat i otevřítí krám. Nechybí mnoho do půlnoci,« řekl otec.

»To máš strach o svého mazlíčka,« nadhodila paní Staňková. »Ten kdyby ti stonal, to bys sháněl pomoc, to by bylo starosti a strachu.«

»Nebud' nespravedlivou, Terinko. Jdi si lehnout, Vincenci, jdi,« vybízela otec znovu.

»A Rézinka?« otázal se mladík, kterýž byl vskutku unaven a matčinými řečmi zaražen.

»Rézinka klidně spí, jdi si lehnout, Vincenci, jdi,« vybízela také babička. »Musíš se prospat a vy, Staňku, si také lehněte. Obchod se nemůže zanedbat. Já nemám beztoho spaní a Terinka také si nedá asi říci, aby ulehla.«

»Já? Jak bych mohla od svého nejdražšího dítěte odejít? To bych nebyla ani matkou,« řekla paní Staňková trpce.

»Nenuťm tě, Terinko, zůstaň, ale neseď tak jako ztrnulá, pak máš myšlenky a řeči, až je člověku úzko. Vezmi si modlitby anebo růženec a potěš se,« řekla vlídně stará paní.

Staňková zavrtěla jenom hlavou. Staněk naklonil se nad chorou dcerkou.

Tato spala, dech její nebyl více chroptivým jako před několika hodinami, ještě před chvílí, jemný pot drobounkými perličkami pokryl její čelo. Otec sáhnul na toto a oddechnul si jako po velké námaze.

»Panímámo, pot jest vlažný, díky Bohu!« řekl.

»Však jsem se lekala, že jest to již ta rosa smrti,« odvětila stará paní. »A proto jsem chtěla dítě obnésti hromničkou —«

»Maminko, nemluvte o tom, nemluvte, — nevolejte tu smrt na mé dítě,« šeptala vášnivě mladá paní.

Staněk pohlédl na manželku, chtěl něco říci, než odvrátil se a povzdychnul.

Trpíval vždy přílišnou dráždivostí manželčinou a věru, že mnohdy se mu bylo přemáhati, aby nepřišlo v rodině k vážným mrzutostem.

Hlavně u vychování dětí neshodovali se manželé ve svých náhledech, a bylo často třeba Staňkovi s rozmyslem upustiti od pokárání neb potrestání některého dítěte. To k vůli tomu, aby matka potrestané děcko nechlácholila s ujišťováním, že on, otec, jest nespravedliv, že nemá synka neb dcerku tak rád, jako ona, upřímná matka.

Zvláště k Rézince lnula matka láskou až přílišnou.

Měli u Staňků sedm dětí. Tři dcerky a dva synkové zemřeli v útlém mládí a Vincenc vyrůstal co jedináček.

Když za pět roků po něm se dostavila Rézinka, tu přijala ji matka s takovým jásotem, jakoby snad doposud byla bývala bezdětnou.

A umiňovala si, že nasadí vše, aby tato dcerka zůstala jí na živu. Opatrovala ji jako oko v hlavě, nemohla se dosti nadotazovati všech známých i žen do krámu přišedších, jak má zacházeti s útlounkým, hezounkým děvčátkem. Až pověřivou stávala se ve své opatrnosti a matka její sama jí vytýkávala, co a jak s dítětem vyvádí.

»Vždyť jsem vychovala vás děti svých osm a chvála Bohu, všechny jste vyrostly bez velkého stonání, jste všechny zdraví a ve světě dobře opatření,« říkávala

paní Bezděková k dceři. »Tak jako ty s Rézinkou nevyváděla jsem s vámi všemi dohromady. Umoudři, Terinko, ať si v dítěti nevychováš na sebe metlu.«

Ale paní Staňková nevrle poslouchala takovou řeč. Její Rézinka byla jí vším.

Ač vždy v domácnosti i obchodě příčinlivá, zdvojnásobovala nyní svojí píli a počínala co možno šetřit, jen aby mohla pro dcerku našetřit velké věno. Bylať paní Staňková obdržela věnem od ovdovělé matky dům s obchodem.

Staněk byl po více roků u Bezděků mládencem a po úmrtí otce Terinčina vedl ovdovělé paní obchod zručně a poctivě.

Terinka dospěla osmnácti roků a Staněk požádal o její ruku. Měl malé jmění po rodičích. Nevyplatil sice všecky sourozence Terinčiny, leč vypůjčil si peníze a raději platil úroky, jen aby se v rodině nevytýkalo, že nejmladší dcera obdržela více podílem než ostatní.

Také rád přijal podmínku, že matka ženina zůstane v domě.

Bylť našel sám u Bezděků domov a v paní Bezděkové druhou matku.

Však to Terinka této někdy vytýkala, že přeje zeti více než jí, vlastní dceři, jemu v rozličných domácích rozmíškách vždy nadřuzuje.

Stará paní přijmula tyto i jiné výčitky od dcery klidně, říkájíc, že děkuje Bohu, že dostala dcera moudrého a hodného manžela.

Tak se žilo u Staňků tím životem maloměstským, tím klidným proudem žití, v píli a práci, v zachovávání starých zvyků bez velkého obzvláštního vyrušování. Někdy nějaká svatba, křtiny aneb pohřeb v příbuzenstvu neb sousedstvu rozrušily klidnou hladinu rodinného života na několik dní, kdy se o tom povídalo a zase bylo dále stejně klidno.

Někdy vyjela si paní Bezděková na návštěvu k některé provdané dceři neb synovi, zůstalť jediná Terinka v rodném městě. Leč nikdy a nikde se nezdržela dlouho, ač děti prosily o návštěvy delší, přály si, aby se matka zcela k nim odstěhovala.

Říkala, že chce zemřít tam, kde žila a býti uložena v hrob podle svého manžela na hřbitově u svaté Kateřiny.

A Terinka že jí jest milou jako ostatní dívky, že zachovává v domě vše dle starého řádu, jak to vždy bývalo a tudíž že ona, matka, necítí tak osiřelost svého vdovství.

Ve Staňkovi pak že našla a miluje syna, ráda vyznala a odevšad těšila se domů. Brávala děti Staňkovy na tyto návštěvy a těšila se z toho, říkávaly-li, že u nich doma je přece nejlépe.

Rézinčina choroba způsobila v klidném žití rodiny vyrušení. Bolestné a zdrcující, an lékař hnedle při počátku nemoci nedával velké naděje.

Zánět plic těžce ničily síly mladého těla a lékař vyslovil se, že stěží urve Rézinku smrti. A netajil, že i když dívka okřeje, zůstane slabou a vždy že u ní jest k obávání vypuknutí souchotin.

Matka mohla sešileti.

Ani manželovy ani matčiny domluvy neplatily ničeho v její bolesti.

Jen a jen volala k Bohu, jen a jen dávala pozor na každý dívčin dech, ošetřovala a opatrovala nemocnou, že lékař sám se divil, jak dovedla matka najíti ulehčení v nemoci dítěte.

Ale neustával kroutiti hlavou.

»Dokud jest duše v těle, dotud jest naděje,« touto obvyklou útěchou odbýval zoufalé prosby paní Staňkové o určitý jeho úsudek. Ohtěla věděti, jak se bude nemoc lámati, jak bude mizeti — to nemohl jí lékař arci s určitostí říci.

Urazila jej mnohdy zarmoucená paní a manžel i matka její musili ji omlouvatí.

Dnes tropila tak, že lékař odcházel z večera uražen, pravě, že dnešní noc rozhodne. Vyjela paní Staňková ostrými slovy na něho, žádajíc, aby pověděl jí, jakými příznaky osvědčí se vracející se zdraví neb hubící smrt.

»Sám toho nevíte, hádáte, zkoušíte a mé dítě podlehne těm zkouškám, je beránkem obětním,« tak naří-

kala, až lékař pravil, že nelze mu těšiti tam, kde umlká rozum. Odcházel mrzut, žádaje paní Bezděkovou, by z rána mu vzkázala, jak se vede.

Řekl to s pokrčením ramen, tak obvyklým u lékařů, výmluvnějším nad všecka slova.

A nyní plynuly ty hodiny a chvíle takovým těžkým, olověným tokem, ta blízkost smrti vanula celým domem.

I v krámě kupující mluvili tiše, neočekávali žertů od obsluhujícího pana Staňka i mladého Vincence. Tázal se kde kdo, jak vede se Rézince a s politováním vyslechnuto, že dnešní noc rozhodne.

Že rozhodne asi k smrti, bylo obsaženo v těch otázkách i odpovědích.

Po zavření krámu, dříve než jindy, odebrali se Staněk se synem nahoru. Stará paní nutila je do večere, nutila i dceru.

»Kdo pracuje, musí jísti,« řekla vzdor nevraživému pohledu dceřinu na Vincence, který si nechal dobře chutnati. Zbyloť téměř vše od oběda a mladík za půl dne a večer vyhladověl. —

Ztichli všichni při objevení, že není to pot smrtelný, který pokrýval čelo dívčino.

Staňková klečela u postele. Zoufalé modliby volala ve své duši k Bohu.

»Ty mi ji nesmíš vzít, Bože, nesmíš! Já ti jí nedám, já bych šla za za ní do hrobu! Já bych se zřekla vší víry, vší naděje, kdybys mi jí vzal« — nebyla by snad ta slova vyslovila před manželem, matkou a synem, ale v duši své je volala.

Vše pro ni zapadalo.

Necítila více lásky k synu, oddanosti k manželi, vděčnosti k matce — jen dcerku viděla — jen pro dceru planula veškerá její bytost.

Byla by chtěla Rézinku vzíti do náručí, přivinouti jí k ňadrům, svým dechem zahřívati — klečela a chvěla se, naslouchajíc oddychování dívčinu, klidnému a pravidelnému.

Stará paní byla zatím přimluvila Vincenci, aby si lehnul.

»Musíš zítra, hochu, vstáti časně a pracovati, jdi, jdi, prospí se. A vy, Staňku, také byste si mohl ulehnutí,« domlouvala zeti.

Staněk zavrtěl hlavou.

Usednul do velké staré lenošky po tchánovi a opřel hlavu o lenoch potažený černou kuží. Stará paní usedla u postele.

Po chvílce, přesvědčíc se, že Rézinka klidně dýše, pravila: »Dá-li Pán Bůh, vyspí se nám Rézinka do zdravíčka.«

»Pán Bůh musí dát,« vášnivým šeptem ozvala se Staňková.

»Terinko, nehřeš! Což nemůžeš se ještě uklidnit? Bylo mi úzko při tvém skoro bych řekla rouhání. Nevíš, co je dítěti souzeno a od čeho by je třeba smrt uchránila, řekla stará paní vážně.

»Maminko, vy snad chcete, aby Rézinka umřela!« zase tak vášnivě zašeptala Staňková. A velké slzy počaly ji kanouti po lících, doposud předcházejícím pláčem svráštělých.

»S tebou není řeči,« zasmušila se stará paní.

»Panímámo, nechte Terinku,« ozval se Staněk, hlavy nepozvedna.

Staňková povstala a ustoupíc od postele řekla tiše, ale vášnivě: Tobě je to také jedno, jest-li Rézinka umírá či žije. On si může usednout a dřímat, když mu dítě skoro umírá. A syna nechá spát, arcif miláček jeho nesmí se unavit. Dítě může trpět, to je otcí, vlastnímu otcí jedno. Však on mi jí Bůh zachová, mou Rézinku, pro mně jí zachová, mně vyslyšel, já jsem zakřikla tu smrt, já jsem si dítě ochránila, já si je budu také dále pěstovat sama, a to pro sebe, pro svou radost«

Hlas paní Staňkové přeskočil, chvěla se na celém těle i musela se zadržeti stolu.

Staněk povstal a vyšel ven.

Šel na pavlač a stanul u zábradlí, na kterém se ovíjelo divoké víno, stínící na dvoře malou besídku a upínající se do výše. Bylo září a listy divoké révy počínaly již rudnouti. V temné noční chvíli bylo však vše černé. Jako pokrov na rakvi visela spleť listů na laťovém

zábradlí pavlače. A jako pokrov kladl se smutek na mysl Staňkovu.

Bylo mu hořko.

Řekl si, snad úmrtí dcerušky bylo by mu způsobilo bolest, lítost, — leč tak jak nyní pohledl do duše svojí ženy, takové hořkosti, že snad by nebyl pocítil. Rozpoznával v té veliké úzkosti ženině takové veliké, vyhraněné sobectví, takovou samolásku splývající s láskou k tomu jednomu dítěti — za těch dvaadvacet roků, co byli svojí, poprvé snad viděl Staněk povahu ženinu v pravém světle.

Poznával, co stálo to mezi nimi, poznával, že žena jeho šla podle něho lhostejným tím klidem života bez té pravé oddanosti, že žila vedle něho a ne s ním, v pravém splnutí duší.

Rozpomínal se, jak plakávala při smrti dítek, zemřelých v útlém věku.

Pět těch rakviček vynešeno z toho starého domu. Všech pět dítek oblékala matka sama do rakve. Sama šila jim rubášky, máčejíc tyto slzami, sama kladla jich hlavičky na polštářky z bílého mušelinu, všem upletla rozmarinové věnečky a dala jim do rakviček nejhezčí svoje obrázky. Všem svázala ručinky bílou stužkou a ovinula růženečky.

Ty dvě holčičky, první její děti, které za sebou se narodily a obě v několika dnech zemřely, ty vkládala do rakviček v karkulečkách s vyplétanými vzorky z barevných bůstků.

Nazvali první i tu druhou holčičku Terezií, chtěla mít matka jmenovku. Nyní viděl i v této okolnosti Staněk ženino sobectví. Upamatoval se, že třetí děvčátko jen na jeho důtklivé přání pokřtěno po paní Bezděkové i jeho matce Annou. A to poslechla ještě jeho žena spíše paní bábu, která rozkládala staré pranostyky, že jméno, které prý té neb oné rodině nesvědčí, neradno vícekrát dávat. I to děvčátko zemřelo, pak též synáček Karel a druhý Petr. Vincenc nazvaný tak po kmo-trovi byl matce milým, pokud nepřišla Rézinka.

Rézinka, kterou matka chtěla mít stůj co stůj po sobě nazvanou, ač matka její poukazovala, že není-li

zde po otci František, mohli by mít Františku, byla matce zřítelnici oka. A nyní jí stonala, zmírala a při loži trpícího dítěte seznal muž, že žena nelze k němu tak, jak se domníval.

Bylo mu hořko. Roztřásla jej zima.

Podzimní noc byla chladnou a Staněk si řekl, že vždyť on se nesmí také roztonat, že musí zítra do krámu. Musí vítat přicházející kupovače, obsluhovat, vážit, nalévat, počítat, s každým pohovořit. A tak se mu pojednou zdál ten život jeho dosavadní jako pěšina písčitou planinou, bez lemu zeleně, bez stínu, bez pramene.

Viděl, věděl, že musí se bráti v před, že nemůže vybočiti, zastavit se, oddechnout si a bylo mu smutno. Vrátil se do světnice. Rézinka klidně spala.

Stará paní podřimovala v lenošce a paní Staňková usednouc na Rézinčině posteli pozorovala každé oddechnutí choré dívky. A tichým šepotem hovořila stále, jako by jí dcerka mohla slyšet ve svůj sen. Byla to slova vášnivě lásky, sliby všeho možného pro příští doby, chlácholení, mazlení. Oči plály paní Staňkové až horečně a zdálo se, že nepostřehuje, co se kolem ní děje. Nepovšimla si příchodu manželova, nepovšimla si, že tento pohlíží na dceru, ani že se ukládá k odpočinku. Hleděla jenom na své dítě.

Seděla tak, až počaly se noční stíny měnit v šero a až zastřenými okny vnikal úsvit.

Manžel se probudil. I stará paní se vzbudila a šla probudit služku i chystat snídaní.

Staněk vzbudil Vincence a odebrali se dolů do krámu, před jehož zavřenými dveřmi čekali již lidé. A zase nastal mu den práce jako jindy.

II.

Lékař se skutečně podivil, že v nemoci Rézinčině nastal obrat k lepšímu.

»To mládí«, řekl a paní Staňková netrpělivě zakroutila hlavou.

Byla si jista, že ona zachránila dceru tou svoji láskou mateřskou, která musela proraziti svoji prosbou nebesa, určití Pánu Všemohá, že nechce ona, nesmí ztratiti své dítě . . . Ona, matka, že zapudila anděla smrti — — —

Lékař vyčetl z jejího pohledu její myšlenky.

Pravil: »Paní Staňková by si měla trochu lehnouti a prospati se, sice se nám také rozstůně.«

»Dokud není mé dítě zdravo, neulehnu«, řekla paní Staňková určitě.«

»Rézinka bude nyní mnoho spát. Ve spánku se nejvíce zotaví a nabude sil. Ani o tom neví, je-li u její postele kdo a je-li to právě maminka«, řekl lékař.

»Pane doktore, Terinka nám činí starost«, pronesla stará paní šeptem, ač stála dcerá podle ní.

»Věřím«, kynul doktor hlavou.

Nezdržel se. Předepsal nový lék, nařídil klid a odcházeje zastavil se u pana Staňka v krámě.

Pan Staněk rychle přednesl doktorovi skleničku výtečného puškvorcového likéru, který sám vyráběl a kterým doktor nepohrnul.

»Jak je pane doktore? tázal se.

»S dívčinkou snad dobře«, odvětil doktor. »Ale vaše paní jest tak přemožena rozčlením, že se obávám choroby a to více duševní než tělesné. Upokojí se arci, ale budete míti, milý příteli, dosti trápení. Ta paní udělá si ze svého dítěte modlu, nebude znáti ničeho jiného než svoji Rézinku a vaše domácnost bude rozháranou. To nebude dělat dobrotu, dívka bude vyrůstati v tom domnění, že na ní záleží více než na jiných lidech, že jest čímsi vzácnějším, že má jiných nároků na život než jiní. To proto, že ji matka vyrvala smrti zoufalou, upěnlivou modlitbou«. —

»Ba rouháním«, vzdychl Staněk.

Doktor pokrčil rameny.

»Ozbrojte se trpělivostí, řekl. »Bude vám ji potřeba. Člověk neví, co osud přinese. Jsem zde v městě již třicet let a znám tak ty rodiny a co v nich bouřívá. Lékař přehledne mnoho a srozumí mnohému. U vás bude se vše nyní otáčetí jen a jen kolem Rézinky. Dopustí-li Bůh a děvče dostane souhotě, pak bude s matkou zle.

Nu, doufejme. Lépe přece míti rozmazlenou, svéhlavou dcerku — a taková z Rézinky bude, než žádnou. Kdyby žila moje Alexandra, můj jedináček, snad bychom ji byli také rozmazlili.«

Doktor dopil a poroučel se.

Staněk zamyšlen obsluhoval kupce a že jaksi jej unavovalo odpovídati stále na otázky o Rézince, ponechal Vincence v krámu a zašel do sklepa a skladiště, kde nebyl po více dnů již rovnal a uklízel, dobíhaje stále nahoru k nemocné dceruše.

Tak uběhl čas až do poledne.

V poledne zavolala paní Bezděková zetě k obědu.

»Terinka spí«, pravila. »Spala již dříve a znovu trochu usnula. Musela jsem ji zalhati, že jste byl nahoře se na Rézinku podívati. Neomlouvejte se, vím, že máte dole mnoho práce. A také, že nemůžete na Terinčino vyvádění dobře hledět. Sama se bojím, aby osud, aby Bůh sám netrestal tu vášnivou matku.«

»Panímámo, věrte mi, že jsem tím Terinčiným počináním tak stísněn a polekán, jako Rézinčinou nemocí.« Staněk opřel hlavu o ruku odloživ vidličku a nůž.

»Pojezte, Staňku. Jste vysílen. Musíte se vrátiti ku starému pořádku. Poddá se pomalu vše. Terinka umoudří a aby děvče, až se pozdraví, příliš nerozmazlila, budu muset pak já zakročiti.« Stará paní předložila Staňkovi pěkný kousek masa a pobízela jej znovu k jídlu.

»Pan doktor také myslí, že Terinka Rézinku rozmazlí. Ale také řekl, že lépe míti dcerku rozmazlenou než žádnou,« řekl Staněk a stará paní se maně usmála.

Staňková spala v lenošce, tvrdým spánkem vysílení, i nevzbudil jí příchod manželův ani synův. Rézinka probudila se několikráte, přijala volně od babičky lék a spala opětně tiše a klidně.

K večeru přišel znovu lékař.

Byl spokojen s nemocnou a k vůli doprovodušimu jej nahoru Staňkovi usednul na chvíli.

Staňková byla se před chvílí probudila a vytýkala matce, že nechala ji dlouho spáti. Posilněna však spánkem upravila se. Nebylať se včera ani myla, po kolik dní nebyla se česala.

Pročesávajíc své dlouhé, husté vlasy zavolala matku, aby se tato podívala, jak v těchto dnech úzkosti jí žal některé prameny postrbíil.

»Ještě je brzo na tebe, abys šedivěla, Terinko, ty vlasy ti vypadají a narostou zase tmavé. Bývá to tak, že se ze žalu sešediví, ale to přejde,« mínila paní Bezděková.

»Dobře můj muž nesešedivěl. Ten se zase nají, vyspí a proleze sklep a skladiště jakoby se nic nedělo. A jakobych to již předem slyšela, jak bude koukat, aby Rézinka až vstane, pomáhala hnedle v krámě, bude ji honit na půdu a do sklepa, dávat do rukou ošatky a láhve. Ale pak promluvím já! Já matka! Já nedopustím, aby se mi dítě dřelo, nadřela jsem se já co živa dost. Zastávala jsem muži učedníka, kuchařku a chůvu, ale moje dítě bude nyní hleděno jináče.« Staňková se rozhorlila až jí bledé líce zčervenaly.

»Ale Terinko! Terinko!« Stará paní se všecka chvěla při této dceřině řeči.

V tom se Rézinka vzbudila. Vydechla z prsou doposud tíhou nemocí svízaných jaksi volněji a pocítila v tom celém mladém těle úlevu.

Lehčeji oddechnouc, pozvedla hlavu a otočila pohled tam, kde slyšela hlasy.

Bylo to u okna, kde viselo zrcadlo, u kterého se paní Staňková česala.

»Maminko!« zavolala Rézinka.

»Rézinko, mé dítě nejmilejší, má dceruško jediná, ona mně volá! Na mně, na maminku si vzpomněla ta moje upřímná dušinka, prvně na mně!« Tak zajásala Staňková a již držela Rézinku v náruči.

»Rézinko! Rézinko!« opětovala líbajíc dívku znovu a znovu.

»Terinko, upokoj se. Nesmíš Rézinku rozčilit. Pán Bůh tě požehnej, děvečko moje.« Stará paní hladila Rézinku po hlavě.

»Již nebudu stonat maminko?« tázala se dívka.

»Dá Pán Bůh, že nebudeš,« řekla stará paní.

V tom přišel doktor se Staňkem a vysloviv svoji spokojenost, usednul.

Na pokynutí staré paní rozžehnuto a Rézinka neodvracela se více od světla. Usmívala se na rodiče a babičku, odpovídala doktoru a ještě za jeho přítomnosti znovu usnula. Lékař nařizoval stále ještě klid, hlavně napomínal matku, ať nedráždí dívku přílišnými výbuchy citlivosti a mazlením.

Odeházel a Staněk odešel s ním. V této podvečerní chvíli bývalo v krámě nejvíce kupců, již přišli kupovati petrolej a svíčky pro dloužící se zimní večery.

»Vidíte maminko, to je otec! Odchází, ani se již na toho ubožáčka nepodívá.« Zase takovým vášnivým šeptem řekla Staňková k matce.

»Ale Terinko!« Stará paní sepnula ruce. »Což se ti mozek nějak obrací? Jaké to jsou myšlenky! On musí dolů, Vincenc sám nestačí. Býváte jindy v krámě všichni tři, víš, co je touhle dobou vždycky práce. I Rézinka podává někdy, aspoň zadělaný cukr, cigorku a mýdlo. Obchod se nesmí zanedbat.«

»Ale dítě se zanedbat může.« Staňková se usmála, ale tak divně, že se tahy v obličejí jejím sešklebily.

»To nezanedbá dítě, když je nechce probudit. Podíval se na ni tak upřímně. To víš, že Staněk není k velkému mazlení. Stará se však o děti svědomitě. Pomoz Pán Bůh, jak to s tebou bude.« Stará paní byla rozhořčena a odcházela raději do kuchyně připravovat večeři.

Ulehli dnes u Staňků krom matky Rézinčiny všichni.

Paní Bezděková odebrala se do svého pokojíčku. Staré její tělo žádalo si odpočinku. Nenašla však dlouho spánku, byla všecka ulekána dceřiným divným chováním.

Rozpomínala se, zda nebyl někdo v jejím či zemřelého muže příbuzenstvu postížen pomatením rozumu. Ne, nebylo v celém rodě takového nešťastníka a paní Bezděková poustěla z mysli tuto o dceru obavu.

Upokojovala se, že dceru přejdou podivné ty myšlenky i náhlá zášť k manželci. Představovala si, jak ona sama byla by truchlila o některé své dítě, kdyby jí bylo bývalo smrtí odňato. Jak byla by asi oplakávala vnučku Rézinku.

A tu si řekla, že dcera Terinka je vznětlivější, že jest pamětlivá žalu při úmrtí starších dítek a že se jí musí něco prominouti.

Byla jista, že manžel dečři promine vše a opakující večerní modlitbu posléze usnula. A tak klidným byl její spánek, že procitla posilněna a brala se po denním zaměstnání.

Nemocí Rézinčinou zanedbal se i po domě trochu úklid a prádlo, tož stará paní čile dohlédla tu i tam.

Staňková věnovala se cele jenom Rézince.

Neodecházela téměř od jejího lože, stokrátě tázala se po jejích přáních, vymýšlela lahůdky, které by Rézinka již jísti mohla, sháněla vše, co by mohlo dcerku obveselit.

Rézinka pozdravovala se rychleji než sám lékař očekával. A se zdravím vracela se jasná její mysl a milá povaha, zděděná po otcí.

»To je moje radost, že je Rézinka po vás«, říkala babička její k Staňkovi.

Paní Staňková uklidnila se sice vidouc, že Rézinka jest uzdravena, než jakýsi strach zůstal jí tak, že byla celá tímto jako obestřena. Strach o dítě ovládal její celou mysl a k tomuto strachu družila se taková podivná jistota, že ona své dítě zachrání před smrtí i nemocí tím vzdorem mateřského srdce, který pronikl nebesa. Také jakási hrdost umístila se v myslí jindy tak klidné paní. Zhrdla tou svojí velikou mateřskou láskou, cítila se povznešena i nad svojí matku i nad manžela. A obklopovala tou láskou nyní Rézinku tak, že dívce přecházející z věku dětského v dívčí, byla až obtížnou ta stálá pozorlivost matčina. Stíhala matka téměř žárlivě každý dceruščin pohled, vše co promluvila, ke komu se obrátila.

Žádala-li Rézinka od někoho něco, tu hned se ozvala matka: »Ale, Rézinko zlatá, proč neřekneš mamince?« A již poskočila, podala, donesla, upravila vše, jak si dcerka přála.

Jak sama oslovovala dcerku vždy: milá, drahá, zlatá, miláčku, drahoušku, tak si přála, aby dcerka oslovovala ji.

»Což se hněváš na maminku, Rézinko?« tak se tázávala, nedělo-li se tak.

Rézinka bývala zaražena nad takovými projevy citů, ostýchala se hlavně před cizími a bývala zamlklou. Tak jako otec. Jeho tížil nedostatek lásky u ženy, Rézinku nadbytek lásky u matky, přecházející v nechtuté mazlení.

Jevilať se matčina láska i v častém líbání, objímání. Svoji Rézinku chtěla denně oblékati a svlékati, také obouvatí.

Vlasy, které po nemoci Rézince byly ustřiženy, schovala matka jako vzácný poklad. A krátce ostříhanou hlavu dceruščinu omývala denně odvarem heřmánkovým, líhem, vínem a vším, co kdo pro vzrůst a zhoustnutí vlasů poradil.

Rézinku ta péče mrzela, tím více, ana spozorovala, že otec to nevidí rád.

Byl k ní otec stále stejně laskav, než postřehla bystrou svojí myslí, že přílišná matčina něžnost jí otcí odeizuje.

Matka, aby mohla se s Rézinkou lépe mazlíti, usmyslila si, že zřídí jí vedlejší pokojík ku spaní a obývání.

Mínila, že dívčino zdraví jest doposud slabým a že je zapotřebí aby se řádně vyspala, aby si mohla odpočinouti i třeba mezi dnem. Nebyloť tehdy přípustno, aby dívky zahálely, a zajisté by byl každý příchozí nelibě posoudil, kdyby byl zastihl dívku nezaměstnanu. Staněk poukazoval, že ve vedleším pokojíčku musilo by se topit a že není příčiny, proč by dívka i nadále nesdílela společnou ložnici, ana jest již zdráva.

»Ani toho zatopení nepřeješ dítěti?« Tak rozhněvaně řekla paní. »Jen si vzpomeň, co jsem se já nastála v krámě za největších mrazů a ohřála jsem se sotva při vaření. Tak za to moje zmrzání dopřej dítěti tu opálíčku dříví denně.«

Staněk mohl namítnouti, že býval on vždy více v krámě než paní, než udržel se, aby nevzniknul spor. Matka zařídila tedy Rézince pokojíček.

Zásobní peřiny, které tam měla do výše na posteli vystlané a bílou pletenou pokrývkou pokryté odstěho-

vala na komoru, raději je do bedny uložit a postel upravila Rézince.

Prachovou svrchnici a měkkoučkou spodnici z kachního péří, jak se nevěstám do výbavy řídily a tři hodně nacpané polštáře vystlala dcerušce. Koberec sešívaný z ostřížků sukna do kosočtverců stříhaných, prostřela k posteli, podšijíc ho několikrátě vatou, aby se Rézinka a nezachladila. Na malém stolku postavila umývadlo ze zeleného skla, které obdržela darem ku své svatbě a jehož nikdy nepoužívala, mylíc se všichni v kuchyni v obyčejném toufárovém; pro Rézinku však hodlala matka nyní vše upravit lépe, aby prý si zvykala od mládí na něco lepšího.

Tak řekla svojí matce, která se neshodovala s tímto nápadem.

»Co je pro dítě lepšího, než moci býti stále u rodičů,« řekla na to paní Bezděková.

»Však já zůstanu u Rézinky do smrti,« odvětila Staňková, nedbajíc, že matčina námitka vyznívá jinak.

A tak prováděla důsledně ty svoje pozornosti k dcerce, že zaměnila jí bunclový hrneček, z jakých všichni kávu pili za porcelánový, cínovou lžici a lžičku za stříbrnou.

Počala také nositi snídaní Rézince do postele a upravovala jí mezi dnem rozličné lahůdky, které jí též do pokojíčku donášela.

Manžel toho všeho nepozoroval, anebo aspoň činil, jakoby nepozoroval. Jen zasmušile pohlížel na vše, o čem věděl, že by zákazem nepřetrhl.

Již se blížily vánoce a matka mazlila se dcerkou již úplně pozdravenou, jakoby tato byla posud v nebezpečí.

K svátku svému obdržela Rézinka na nové šaty a ten nejhezčí zimní čepček, který jen dovedla stará čepčářka, panna Lény, dcera po vrchnostenském úředníku, udělat.

Však se ale nejen dle tvrzení samé panny Lény, ale i dle úsudku všech, již ho viděli, vydařil tak, že mohla ho i hraběcí dceruška prý nositi.

Byl z růžového hedbáví, do malých čtverečků bíle prošíváný. V každém čtverečku byl našit zlatý knoflíček,

kolem obličejů tvořila lem bílá labuť kožešinka, nad čelem nadnášely se mašle z růžových, bíle květovaných stuh.

Paní Bezděková pronesla svoje mínění, že takový čepček může Rézinka nositi jenom v neděli do kostela, k obyčejným vycházkám, že jest pro měšťanskou dcerku příliš nádherným.

Ale tu se srazila s dcerou tak, že umínila sobě více do něčeho v domácnosti nepromluvit.

Ujistila Staňková matku, že ona může svoji Rézince dopřáti pěknějšího šatstva, než všechny ostatní dívky měšťské mívají a to proto, že její Rézinka jí byla jako znova od Boha darována. Že má a musí si tohoto dítěte zvláště vážiti, že si je vydobyla znova modlitbou až zoufalou.

Byla to stále táže utkvělá myšlenka, která paní Staňkovou neopouštěla.

A pod vlivem tím trpěli syn i manžel a matka vzdalovala se účastenství v domácnosti.

Rézinka těšila se pěkným šatům a čepčku, těšila se volností, kterou jí matka dopřávala. Nechodila již do školy a nemusila ani choditi do školy nedělní. Že se jí nechtělo, nemusila choditi ani do šití, ač hlavně paní Bezděková nutkala, aby se Rézinka vycvičila dříve v šití, než vezme si jí matka k pomoci v kuchyni a k domácím pracím.

Rézinka vymlouvala se, že pobolívá jí posud na prsou i hlava, že bolí jí záda, sedí-li sehnuta u šití a matka zavřela jí i doma jehly, náprstek i nůžky. Však těch pár grošů, že mohou dát švadlenám vydělat, mínila a Rézinka si hrála s vyšíváním vlnou a korálky.

Do krámu také matka Rézinku nepouštěla, že by mohla nastydnout, což ostatně lékař schvaloval.

Šla tedy Rézinka, chtělo-li se jí vstávat, denně s babičkou do kostela. Po kostele musela znova posnídati. Tvrdila matka a nutila Rézinku pít znova kávu aneb oslazené mléko.

Pak šla Rézinka, ovšem chtělo-li se jí, koupit k řezníkovi maso, ke krupaři mouku neb jiné vařivo, k hokynáři zeleninu. Činila tak ráda. Pobavila se všude, porozprávěla si a nemusela spěchat s návratem. Stačilo

arci jen říci, že se jí nechce a matka došla aneb poslána služka.

»Mě se nechce,« navykla si Rézinka záhy říkati.

A matka viděla jí tato slova zrovna na rtech, viděla jí je na očích a řídila se jimi, jen aby nezaslechla, že je Rézinka nějak chorá, že nemá chuti k jídlu, že jí je nějak smutno. Otec kroutíval hlavou a pohřžoval se víc a více do práce. Večer a v poledne chodívala Staňková vždy k vystřídání manžela do krámu. Nosila Rézince vždy mlsky nahoru. Cukroví, cukrkandl, fíky, švestky, piškoty a jiné věci, o kterých se domnívala, že by Rézince přišly k chuti, přinášela matka svému miláčku.

»Schovej si to, Rézinko, nemusí to každý vidět,« říkávala dcerce.

A tu Rézince mimoděk napadalo, že snad otec by jí těchto pochoutek nepřál, že má jich schovávat. Tu někdy v takovém polo dětském, někdy dlouhou chvílí vzburzeném vzdoru, nechtěla přijímati tyto mlsky, namítajíc, že by se tatínek třeba hněval. Tázávala se, pojedli-li také Vincenc a babička, ustrojila-li jí matka něco zvláštního mezi dnem. Chtěla jen znovu od matky slyšeti, že jenom ona, její Rézinka, zasluhuje si něco zvláštního, lepšího než mají ostatní a že nikdo nemusí o tom vědět.

O vánocích vyjeli si Staňkovi každoročně v den božího hodu, kdy byl krám zavřen, na sanici do blízké dědiny. Do myslivny, k dobrým známým a odběratelům. Poobědvalo se trochu dříve a záhy se vyjelo. Paní Staňková s babičkou byly v kostele na ranní, Vincenc a Rézinka na deváté, pan Staněk šel na velkou mši svatou. Jsa přítelem hudby zašel si na kruchtu.

Vycházeje z kostela pozdržel se s ředitelem kůru a přišel domů později.

Rézinka byla již dávno prostřela na stůl a netrpklivě vyhlížela z okna, zda již otec jde. Nemohla se dočkat, tak se těšila na sanici.

»Tatínek mi chce pokazit radost,« žalovala nevrle, zajdouc za matkou do kuchyně.

»Ale vždyť je dost času, sáně přijedou až o hodině,« chlácholila jí matka.

Než Rézinka byla jaksi rozmrzelá.

Příčina byla ta, že viděla dnes v kostele několik dívek v takových růžových čepcích, jako měla sama. Mrzela se na pannu Lény, že udělala takové čepce i jiným, že si je ty dívky koupily a že jim snad i lépe slušely. Pofňukávala Rézinka dále a když konečně otec přišel, nevrle mu předhodila jeho opozdění.

»Myslím, že jsem sám svým pánem a mohu přijít domů, kdy chci. Ostatně to záleží na mne, pojedeme-li vůbec či ne,« řekl otec přísně.

Rézinka se rozplakala a matka přinášejíc právě polévku na stůl, řekla nevrle: »Tak ještě hubuj za to, že bys pokazil dítěti radost.«

»Nekaz ty dnešní svátek,« odvětil ženě Staněk.

»Nekazte si vánoce,« ozvala se babička.

Umlkli všichni, ale ovzduší nesváru zalehlo již do rodiny.

Rézinka odbíhala stále k oknu, zda objednané sáně již zde nejsou.

»Již jede, již jede,« volala.

Jedli teprve hovězí maso a služka přinášela právě pivo.

»Však počká,« řekl otec.

Rézinka nechtěla již ani jísti. Bylať vlastně syta. Přišedši z kostela, uvařila jí matka šodó, aby prý se zahřála. Snědla k tomu Rézinka kousek vánočky a kousek marcipánu a tudíž jí ani oběd nechutnal.

»Sedni a pojez,« nařizoval otec.

»Nenuť ji, věřím, že jí přešla chuť. Jen se zatím oblékni, Rézinko moje, já se také obleču. Nenecháme koně dlouho na mraze stát a myslivcovy dlouho čekat,« řekla matka.

»Jeďte si tedy samy, já se chci klidně najíst. Však jsme málokdy všickni pohromadě u stolu,« pravil Staněk mírně.

»A proto nám musíš i ten boží hod zkazit,« odvětila žena.

»Terinko!« napomenula jí matka.

Staňek se přemohl. Nalil piva do sklenic jak činíval každé neděle a postavil sklenice k talířům.

»Pojezte a pojedeme, nechcete-li, jeďte si samy,« řekl a hlas se mu třásl.

Tu stará paní rychle předložila dceři i vnučce pečení na talíř. Pohled její byl tak výmluvným, že Staňková i Rézinka usedly a jedly. V chvatu, beze slova, bez obvyklého pohovoru. A pak se jelo. Ale ani ze sanice, ani z pobytu u myslivců neměla dnes Staňkova rodina toho požitku co jindy. Ani výtečná svačina, ani klouzačky, na které si vyšli Vincenc s Rézinkou s myslivcovými dětmi, nebyly jím dnes tak milými a Rézinka fňukavě děla k matce, že ta vyjížďka nestála za tatínkovo hubování. A matka přisvědčila.

Tak ten zloduch nevole se zahnízdoval v rodině a Rézinka počala přirozenou svoji milou povahu přetvořovati v nepěknou rozmazlenost. A pohříchu počínala býti nespokojenou se vším kolem sebe, v otcovském domě.

III.

U Staňků bylo pojednou jakoby bylo zmizelo slunéčko. Staněk byl stále zasmušilejším a jen a jen přidržoval Vincence ku práci. Vysvětloval mu v obchodě vše tak, jakoby se chtěl odebrati na dlouhou nějakou cestu. Nechával syna zodpovídati obchodní dopisy, činiti objednávky, rozhodovati o výběru zboží.

»Chcete mne, tatínku, snad poslat na zkušenu do nějakého obchodu jinam?« Tak tázal se kdysi Vincenc, došed od otce pochvaly za správné jednání.

»Přával jsem si toho a pomýšlel jsem na to častěji«, odvětil otec. »Než nedojde k tomu asi. Přeji si, abys měl úplný přehled v obchodě, nějakou zkušenost, abys mohl obchod vésti sám, kdybych třeba se rozstonal, nebo jenom churavěl. Maminka se nám z obchodu nějak vzdaluje, napracovala se již dosti a Rézinka se asi nezaučí«. Staněk vzdychl a pohládl Vincence po vlasech.

Jinoch se přičiňoval a stále více utvrzoval v obchodě. Byl oblíben v celém městě a matky mající dcerky přiměřeného věku, počaly počítati Staňkova Vincence mezi příští nejlepší ženichy. Tu pojednou počala Staňková mluvit o tom, že by měl Vincenc být poslán někam na zkušenu. Byli o masopustě na nějaké svatbě pozváni

a tu bylo paní Staňkové nadhozeno, jak jí syn dospívá a že asi ujme jednou obchod.

Paní Staňková nedovedla si však představit, jak by to bylo, kdyby se měl majetek jejich rozděleti a synovi obchodem a domem připadnouti větší a lepší část. Myslívala-li na větší věno, které hodlala dceři dáti, tu zaměnila tuto myšlenku za tu, aby dcera obdržela dům a obchod, jako kdysi ona sama. Nepromluvila o tom arci ani s mužem ani s matkou, ale spřádala v tichu myšlenky, že Rézinku učiní jednou majitelkou domu a obchodu. Již nyní mýnila ohlížeti se po vhodném pro dceru jedináčka ženicha. Zdálo se jí, že nejlépe by bylo, kdyby se našel tak ženich jako pro ní její manžel. Aby jej mohla několik let třeba pozorovati, vyzkoušeti, vštípití mu takovou pro dceru pozornost a lásku, jako měla sama. A aby přišel takovýto člověk do domu, aby mohla pozorovati, vybírat, musel nevyhnutelně Vincenc odejít. Nebyl by manžel připustil, aby byl vzat do obchodu pomocník, an tohoto zastával syn. A paní Bezděková mluvila o tom, že dcery její všechny pracovaly vždy v obchodě, a nutkala Staňka, ať přidrží Rézinku také k prodávání.

»Však se vám na Terince asi prvně zalíbila její v obchodě píle a oblíbenost u odběratelů,« řekla s úsměvem. Staňek povzdychnul.

Teprve nyní po letech si uvědomil, že jeho i ženu jeho sváděl také obaplný prospěch, který se nyní mstil na rodinném žití tím, že nebylo toto tak jasné a milé, jak by bylo mohlo se státi, kdyby byli si hleděli více splynutí duší a myslí, než těch prospěchů zevnějších.

Co bylo mu platno, že svojí pílí vyplatil veškeré na domě pohledávky, když přece si říci musel, že jest považován i od rodiny ženiny za prospěcháře, který došel štěstí výhodným se přiženěním. A nyní po tolika letech počala žena jeho dávat mu na jevo, že může se považovati ona vlastně za paní v domě, že ona jest právě majitelkou. Jeho přičiňování pak že rozumělo se samo sebou, an by si byl svým skromným jměním nemohl vlastní závod založiti.

Bez okolků vyslovila paní Staňková své přání, aby manžel vyhledal synovi místo u někoho z obchodních

přátel. Za důvod uváděla, že počínají ve městě Vincence počítati již mezi dospělé, že záhy by jej lidé počali podněcovati, aby chtěl od rodičů určité služné, že pomýšlel by brzy na možné převzetí obchodu a odejítí jich, rodičů, na výměnek. Staňkovi bylo k smíchu, že matka myslí si toto o osmnáctiletém Vincenci.

On sám arci Vincence přídržoval z toho důvodu, obávaje se, v případě svoji choroby, že by manželka, jevící pojednou méně pro živnost zájmů, tuto zanedbala ku škodě vlastní i dětí.

Byl ovšem Staňkův obchod, kde se dle zvyku po předešlém majiteli posud »u Bezděků« říkalo, taková »zlatá studně«, jeden z těch domů, kde má majitel vždy požehnání, kde se mu vede vždy dobře, byť i byl snad méně dbalým, méně příčinlivým. Než rozumný Staňek nehodlal spoléhati na toto štěstí, říkávaje, že dovede se i taková »zlatá studně« vybrati, že může i nejlepší závod zpustnouti, je-li řízen nezpůsobitou rukou, nedosti správnou rozvahou. Ale přemýšleje seznal, že bude dobře, ohlédne-li se Vincenc trochu ve světě.

A také seznal z jednotlivých narážek synových, z jeho chování, že syn postřehnul, že láska matčina všeka se obrací k sestře, že nedbá matka jeho přičinění, že jest jí lhostejno, zda jest on smuten či vesel, že nepátrá ihned po příčině toho jako u Rézinky.

Za oné vánoční vyjíždky tak nějak Vincenc seznal, že jest matce lhostejným. Bylo jí jedno, zda on se těší či nic, zda jeho by mrzelo pokažení zábavy jako Rézinku. Viděl, že matce jest dcera přední, a mladou, nezkušenou myslí zveličoval tu křivdu, dle jeho domnění se dějící. Oddaloval se tedy od matky, odcizoval se sestře a pracoval s jakýmsi vzdorem, chtěl se otec zachovati tak, aby jej tento miloval jako matka Rézinku.

Rád uslyšel Vincenc, že by měl odejítí z domova. Otec vyprávěl mu svoje zkušenosti z doby svého »mládeňcování«, upozorňoval jej na rozličné praktiky v obchodě, na druhy zboží, kterých oni sami neměli na skladě a zacházení s tímto.

Bylo usnešeno, že po jaru, až bude méně práce, odebere se Vincenc z domova. Přes léto mýnil pan Staňek, že mohli by obchod zastati sami, teprve k pod-

zimu že vzali by mládence. Rézinka, která nejen ozdravěla, ale i sílila, že může střídavě vypomáhati v obchodě i v domácnosti.

Paní Staňková svolila k tomu, svolila ke všemu, v čem viděla prospěch pro dcerku. Jak bude moci chváliti lidem toho svého miláčka, že tak mladá a po nedávné těžké nemoci přece chápe se práce v obchodě i v domě, že mají na ní oba rodiče zastání. Sama hodlala nastavití třeba noci, jen aby bylo vše v pořádku.

Arci, mělo-li se toto rozhodnutí provéstí, nebyla by mohla letošního léta paní Bezděková odjetí na návštěvu k druhým dětem, o kterouž se tyto již dopisy hlásily. Právě letos chtěla si pobýti u dcery Karoliny, provdané za sládku, kde se ráda vždy zdržovala. Byl ve vrchnostenském pivováře, kde byl zeť deputátním sládkem, takový blahobyť, že se mohlo udělovati hojně almužen, což bylo radostí staré paní. A pak tam chovali tolik drůbeže, pivovarskými odpadky hojně a dobře živěné, že se měla paní Bezděková stále čím obírat a proto jí byl vždy pobyt u dcery Karoliny, kde jí, jak říkala, nenutili k zahálce, ale rádi viděli, že se chápe dozoru nad drůbeží, nad jině milým. Netěšilo jí seděti v pokojích, hleděti z okna a plísňiti dcery a nevěsty pro příliš vybraná jídla, jakými jí zahrnovaly. Mrzela se vždy na to »strojení«, chtěje, aby se zachovával všade obvyklý pořádek domácí i za její návštěvy.

U sládků chystali se letos ku svatbě nejstarší dcery a tudíž byla babiččina přítomnost téměř povinností. Po novém roce byla Karolinčina Hanička na návštěvě u Staňků a pozvala babičku na svatbu. Byla veselá ta teprve osmnáctiletá nevěsta, byl ženich vrchnostenským lékařem, bytem v zámku, tak že nepřišla daleko od rodičů; že si budou koukati s maminkou do oken kuchyní, tak se těšila. Zvala zároveň Hanička i strýce a tetu, i Vincence a Rézinku.

Babička nadhodila, že mohla by Rézinka jíti za družičku. To se však Haničce nezdálo. Omluvila se babičce v soukromí, že musí vzítí za družičky slečnu polesných a správcovu, pak sestru ženichovu a svoji nejmilejší družku, neteř pana faráře. Více než čtyry družičky vzítí, že bylo by neobvyklým a jistě vytknuto jí za neskromnost.

A lékař že musí hledět býti všady za dobře, k tomu babička přisvědčila.

Leč hned před Velikonocemi hlásila se Hanička dopisem, aby babička již přijela. Svatba měla být koncem května, jen co bude byt v zámku zařízen. Bylo sedm týdnů času a za těchto chtěla si vnučka vyžádati babiččiny rady při pořádání výbavy, matka pak, paní sládková, babiččiny pomoci při vykrmování drůbeže určené ku svatební hostině. A zároveň skoro přišly dopisy od druhých deér a synů, již se hlásili, že hnedle po svatbě si matku s sebou odvezou. Chtěly se děti o té svatbě dohodnouti, jakým pořádkem je letos milovaná matka navštíví. A hlásily se, vyprošovaly si tři — čtyřnedělní pobyt matčin, tak že Vincenc se smíchem vypočetl, že vrátila by se babička sotva na Vánoce domů.

»To bych tam mohla někde umřít,« smála se stará paní. — A nyní by nebyla měla ani odjet. Paní Staňková mínila, že může jet maminka dva, až tři dny před svatbou a že může jet Staněk pak na svatbu a maminku zrovna zpět přivést. Příbuzní že zajisté uznají, že letos oni babičku nejvíce potřebují.

Než Staněk byl jiného náhledu. Doznal, že odchod Vincencův z domova právě nespěchá, že mohl by mladík setrvat doma i přes léto. Avšak i to že nutným není. Upomenul manželku, že po svatbě byli delší čas bez mládence, i když odjela matka na návštěvu k druhým dětem. Že zastala sama ona, Terinka, domácnost, majíc příštím rokem již i malé děcko a vypomohla též v obchodě.

»Víš, jak jsi se pyšnila, chovajíc v krámě dítě na jedné ruce a druhou odbývajíc? Aneb jsi aspoň s kupujícími hovořila,« připomínal pan Staněk ženě.

Nenašla odpovědi a musela svoliti k matčině odjezdu, musela uznati, že mohou stačiti sami, majíce Rézinku. Ale nevrlost paní Staňkové přešla v mrzutost, kterou cítili všichni v domě. Paní Bezděková, s obezřetností takovým starým, zkušeným matičkám vlastní, dopsala dceři Karolině. Dala list na poštu, aby v domě nevěděli.

Paní sládková pak v několika dnech si pro matku přijela. Bylo to dosti daleko a nestávalo se tak. Ale tentokráte byla zde výjimka. Řekla trochu uštěpačně

paní Karolina k sestře: »Snad byste nám maminku nepustili, tedy si pro ní jedeme.«

Přijela totiž spolu dcera-nevěsta, Hanička a tato dovedla zabrániti, aby se sestry nepohádaly. Dovedla najíti pravý prostředek, aby se paní teta Staňková nevzpírala více odjezdu matčině. Poprosila totiž tetu a strýce, aby Rézinku dovolili jí za družičku a prosba tato nebyla odepřena. Tedy odjížděla paní Bezděková druhého dne v klidu a umluveno, že Rézinka přijede na svatbu s otcem. Ještě se zavděčila paní Karolina sestře nakoupením mnoha liber mandlí, čokolády, rozličného koření, jehož bude potřeba na cukroví, a tak se sestry loučily přívětivě.

»To se Karolina pochlubila,« odlehčila si trochu paní Staňková.

»Za šestnáct zlatých nakoupila paní tetička,« počítal Vincenc.

»No, musí se nechat vidět, vdává první dceru a k tomu za doktora,« poznamenal Staněk.

»To je povyku,« rozmrzele řekla Staňková. »Až se dočkáme, že budeme Rézinku vdávat, vystrojím ji svatbu, že se bude kolik neděl o ni mluvit.«

»Do té doby uteče ještě trochu vody,« usmál se Staněk.

Nyní měla paní Staňková jen a jenom starost jak Rézinku za družičku vystrojí a nehodlala šetřiti, jen aby byla Rézinka hezčí než ostatní čtyry družičky, o kterých se nevěsta Hanička zmínila.

»Rézinka je mladoucké děvčátko, sotva vyšla ze školy, té nejlépe přísluší bílé šaty jako měla za družičku o Božím Těle,« mínil otec.

»Ty tomu rozumíš!« Tak rozkřikla se paní Staňková a hnedle bodla manžela ostrou poznámkou: »Nebo bys chtěl, aby Rézinka jela snad v starých šatech od Božího Těla, sepraných a staromodních?«

I pro mně i za mně dej ji třeba svoje svatební,« řekl manžel nevrle a odešel raději ven.

»Ty ne, ty by nebyly pro ni,« řekla paní Staňková zcela opravdově a vybrala se na návštěvu k panně Leny, čepčářce, poradit se s touto o obleku dceruščině. Vždyť byla panna Lény také »ze zámku« a viděla

zajisté mnoho nóbl svateb. Nechala paní Staňková v krámě Vincencem navážiti čtyři loty pražené kávy, useknouti kus cukru asi libru, přidala dva balíčky jemnější cichorie a láhvičku rosolky a nesla tuto »svačinu« panně Lény cti a darem. Panna Lény přijala vzácnou měšťanku a dobrou zákaznicí velice uctivě. Děkovala až přehnaně za vzácný dárek a ujistila paní Staňkovou, že jest u nich nejlepší zboží v celém městě. Že kdyby ona, panna Lény, nebyla k vůli zákaznicím nucena, nikdy by jinde nekupovala než u Staňků. Takové zboží, jako u Staňků mají, že mívali doma u rodičů, dokud žili v zámku. Jak panna Lény se octla se svými vzpomínkami v zámku, tu bývala vždy k slzám pohnuta a pak nebývalo historiím zámeckým ani konce. Slyšíc, že Rézinka pojedje na svatbu, vytáhla ze svoji vzpomínkové galerie tolik pestrých obrazů svateb, na které se svými »pány rodiči« byla kdy zvána, že paní Staňkové od poslouchání šla hlava kolem.

Domluvily se posléz, že panna Lény pomůže vybrat na šaty, obstará sama ozdobení a co více, že pojedje s Rézinkou, aby ji oblékala a upravila. Mělať v zámku, kam se na svatbu sládkovy dcery jelo, nějaké známé a vždy vzkazovala po paní Bezděkové tamže poroučení a pozdravy. Paní Bezděková vyřizovala tytéž navzájem a též vzkaz, aby slečna Lény někdy přijela na návštěvu.

Na to nebylo pomýšlení. Paní Bezděková jezdila vždy s příležitostí zde zjednanou na půl cesty, v městečku K. čekala na ni sládkova příležitost. Tam byla by se s paní Bezděkovou již Lény dostala, zpět však to bylo těžko. Nebyla by mohla u oněch známých, starých pensistů, déle setrvat, než den nebo dva a platit si zpáteční příležitost také nemohla.

Nabídnutí, kdysi paní Bezděkovou jí učiněné, musila tudíž panna Lény odmítnouti.

Nyní však se to skvěle hodilo. Panna Lény pojedje s panem Staňkem a Rézinkou den před svatbou a den po svatbě s nimi zase přijede. Celá se rozplývala radostí. Že nebude ony známé mnoho obtěžovat, byla si také jista, jsouc přesvědčena, že dovede se uhnízditi v pivováře, kde možno jí za pomahání třeba ještě něčeho obdržeti.

Paní Staňková byla jista, že bude Rézinka pořádně upravena. Jak znala svého muže i svou matku, pochybovala, že by dovolili Rézince otočiti kolem krku zlatý řetěz, na ruce vzítí zlaté náramky, do uší dlouhé zlaté naušnice, které šperky dcerce zapůjčiti hodlala.

Lény se divila, že nejede paní Staňková raději sama též, aby viděla a řídila dceruščin první vstup do světa. Paní Staňková odvětila dle pravdy, že lehčeji odejde manžel, an Vincenc zařídí v krámu vše správně, než aby ona na tři dny svěřila domácnost služce.

»Za to mi oni, panno Lény, aspoň všecko povědí, co a jak,« určovala a na ochotný slib čepčářčin svěřila této ještě, že ráda se té svatbě vyhne, nemohouc snéstí někdy přílišné chlubení se sestřino blahobytem. Přece že není ale Karolina svoji vlastní paní jako ona, dodala také trochu chlubně a Lény přisvědčila.

Druhého dne šly s Lény kupovat na šaty. Měla vzítí Rézinka na cestu svoje modré, vlněné, sváteční, do kostela přála si mítí růžové a ke stolu rozhodla panna Lény, že by měla mítí družička bílé tylové. Paní Staňková koupila ochotně na obojí ty nové šaty a to na růžové látku hedvábnou, dykytu a bílé hedvábné krajky na ozdobu. Do vlasů věneček z růžových pupat, kterýž měla Rézinka ponechati si též k hostině. Na bílé šaty pak růžové stuhy a stužky.

»To bude družička jako růžové poupě,« slibovala panna Lény.

Švadlena šaty ušila a donesla je k panně Lény, která je ozdobovala. Na hedvábné šaty našila kolem vystřižiného živůtku a širokých rukávů dvakráte blondy, na sukénku jednou a kolem mašle od pasu splývající též. Na bílé šaty nadělala z tylu ryšků přišitých růžovými stužkami, široký pás a mašli ze široké stuhy, na živůtek mašle, které nazývala »motýlky«. Růžové hedvábné střevíčky od látky šatů dala matka Rézince udělat a od staré jedné paní vdově po učiteli, pletením se zabývající, dala uplésti nejjemnější vzorkované punčošky, z nítí tak teničkého jako pavučina. Dvě nové bílé spodničky dala paní Staňková Rézince vyšít »na dvě ruce« široko, jak švadlena, u které byly objednány, celému městu vykládala.

Skoro se trochu obávala Staňková ukázat muži všecku tu parádu, bála se jeho přísné domluvy.

Neušla ji. Vytkl ji manžel, nehledě ani k tomu, že se pro dcerku maloměstského obchodníka a k tomu doposud tak mladinkou nesluší drahý hedbávný šat, jest také nepraktickým zjednání téhož, ana Rézinka mu brzy uroste.

Hněvivě odvětila Staňková, že ona sama má jen svoje granátové svatební a černé hedbávné šaty, které od matky též hned před svatbou dostala, on, manžel, že nedbal jí koupením hedbávných šatů udělati radost. Za to že ona udělá nyní radost dceři. Je ráda, že může dceři koupiti nové šaty místo rubáše. Snad, že by on, otec, vlastní otec byl dítě v tomto raději viděl — tak nespravedlivým slovem bodla Staňka jeho žena.

Neříkal již ničeho, nevšímal si ani, že připravuje paní mnoho cukroví, které hodlala na svatbu poslat. Lény, která se pojednou upomenula, že dělávala doma také cukroví, přišla pomáhat a namluvila toho tolik, že se Staňkovi zdálo, že přišla do domu ne jedna, ale snad pět ženských, jichž hlasy se stále ozývají.

Konečně den před svatbou vyjeli.

Rézince zatočila panna Lény vlasy cukrovanou vodou smočené na papírky, aby byly na zítřek skadeřeny. Hlavu zavázala jí matka na cestu hedbávným šátečkem, klobouček dala do krabice. I klobouček upravila Lény nový, bílý krajkový s růžemi. Lény měla na klíně v šátku zavázanou krabičku, v které se nacházely šperky paní Staňkové. Pan Staněk ani nevěděl, že vezou tyto sebou.

Dojeli a Rézinka byla ode všech příbuzných vlídně uvítána. Byly velké přípravy v pivováře k hostině a paní Bezděková hned postřehla, že může býti Lény prospěšnou. Také se Lény hned nabízela k česání nevěsty, k úpravě stolu, chlubíc se, že zná uměle skládati ubrousky, rovnati cukroví, krájeti dorty. Jen se otočila u těch svých známých pensistů v zámku a setrvala v pivováře. Dovedla opravdu býti užitečnou a těšila se, že si poveze domů řádnou vejslužku. A ráno česajíc a oblékajíc nevěstu dokázala to tak vkusně, že byla

paní Bezděková opravdu potěšena nápadem dceřiným, že jí tato poslala starou pannu.

Arcif uzříc Rézinku za družičku ustrojenou, spráskla stará paní ruce.

»Hedbávné šaty! Hedbávné šaty pro dítě! Staňku, jak jste to mohl dovolit?« Tak zavolala stará paní na zetě.

»Byla proto mrzutost, panímámo. A Terinka řekla mi tak nemilé věci, že mne věru netěšilo ani to jetí na svatbu a jel jsem jenom, aby nebyly horší nesváry«, odvětil zef.

Paní Bezděková chtěla Rézince aspoň odejmouti matčiny šperky, že se pro dívku nehodí. Ale toho nedopustila panna Lény, díc, že by si udělala u paní Staňkové špatné oko, kdyby nesplnila její přání.

Příbuzní nevlídně posoudili Rézincino vystrojení.

Nevěsta měla praktické hedbávné šaty stříbrně šedé barvy. Také družičky byly všecky jednodušeji oděny než Rézinka. Sestra ženichova měla šaty z modrého muselínu, neteř pana faráře prosté bílé tylové s jednoduchou modrou stuhou kolem pasu, slečna polesných taktěž bílé tylové šaty s ozdobou zelenou, a slečna správčova růžové baregové.

Paní správčová vidouc vystrojenou Rézinku, chtěla poslat svojí dceři domů pro klobouk, ana prý podle té malé družičky nevypadá dosti pěkně na družičku.

Pan Staněk přeslechl dosti perných poznámek a nevěsta byla mrzuta. Předhodila jí ženichova matka, že nemuselo by se bohatě její příbuzenstvo vypínati s tak mladinkou dívčinou. Paní Bezděková měla co dělat, aby všeobecné rozladění zmírnila vyprávěním o nedávné těžké dívčině nemoci, že matka hledí jí nyní všemožnou radost způsobiti.

Leč nevrlost neustoupila a i Rézinciny bílé šaty uznány za příliš nákladné a ozdobné pro to »děcko«, jak jí všichni jmenovali. Nebyla svatba tak veselou, jak mohla býti při vybrané tabuli a dobrém pivě.

Pan Staněk byl zaražen a postěžoval si švakrové o domácím svém kříži.

Pan švakr nemlčel a příbuzní bavili se o svatbě mezi sebou jenom o paní Terince. Prorokováno, že ne-

dočká se radosti na dcerce, s kterou tak vyvádí. Rézinka ovšem toho nezapomínala. Škádčila se s bratřánky a sestřenicemi, chlubila se, jaké má ještě doma šaty a jakých jí maminka ještě nakoupí.

Její průvodčí do kostela, mladý podučitel, nedovedl jí osvědčiti jináče pozornost, než že jí kladl na talíř cukrové růže a jiné ozdoby s dortů. Měla z toho radost a byla veselá. Lény posluhujíc, pošeptala jí každou chvíli, že vypadá jako andělíček.

Druhého dne se hosté rozjížděli a pan Staněk louče se s tchýní, prosil ji, aby brzy přijela domů.

»Budete nám chybět všem. Nezdržte se dlouho, panímámo,« prosil upřímně se slzami v očích.

IV.

To bylo povídání v celém městě o té svatbě, na které byla Rézinka družičkou. Více o Rézince než o svatbě. Panna Lény vyprávěla všady, kam přišla a každému, kdo přišel k ní, jak byla kupcova dceruška krásná. Všichni pánové prý si jí všímali a těšili se, jaká z ní bude v několika letech nevěsta. Hodlali prý si na ni dva neb tři ti pánové ze zámku počkat — aspoň ve fantasmii panny Lény. V této vzrůstaly události o svatbě k takovým historiím, jako byly ty, které vyprávěla ze svého mládí.

Paní Staňková věřila ovšem všemu a mezi čtyřma očima sklepla si s pannou Lény i o svojí sestře a její rodině. Panna Lény dovedla již promluvit do noty paní Staňkové, a tato se těšila, že svojí malou dcerušku uvedla do světa nádherněji, než sestra svojí dceru nevěstu. Staněk neříkal ke všemu ničeho a žena mrzela se na něho, že byl tak lhostejným k dceřinu úspěchu. Až když mu přece konečně k vůli tomu domluvil, řekl jí chladně, že způsobila si mezi příbuzenstvem posměch a nevoli, že Rézince neslušel nádherný šat a ověšení šperky že působilo nemile. Byla dlouhá mrzutost. Paní nemluvila na manžela kolik dní a s nevrlostí svolila, aby se daly Vincencovi ušít nové šaty. Ani nedovolila synovi, aby jí za ně poděkoval, chladně řkouc, že dává mu je otec.

Vincenc stával se stále zamklejším a připomínal otcí stále častěji, aby mu vyhledal místo. Otec dopsal obchodním přátelům a Vincenc obdržel místo v Praze, z čehož měli s otcem velkou radost. Měl míti, jak tehdy bylo obyčejem, v domě principálově, jak se říkalo, celé zaopatření ku skrovnému jenom platu, jsa považován jako vyučenec. Otec se těšil, že Vincenc ve velkém městě sezná dobře obchod a naučí se mnohému, k čemu doma příležitosti nebylo.

A Vincenc — šel rád z domova.

Vypravila jej matka slušně prádlem a ke konci června odjížděl dostavníkem. Loučil se s pláčem. Mínil, že matka nemá jej více ráda, aspoň ne tak ráda, jako Rézinku.

Rézinka se těšila, že pojedje někdy za Vincencem do Prahy. Až na nějaké malé škádlení měli se s bratrem vždy rádi. A nechápala rozdíl, který činila matka, míníc, že po svojí nemoci ještě potřebuje šetření a opatrování.

Měla právě zase Rézinka před sebou novou radost. Byla pozvána za družičku na svatbu v dosti vzdáleném příbuzenstvu.

Staněk odporoval, míně, že jest Rézinka přece ještě jenom mladá a má na takové zábavy času dost. Než narazil u ženy na odpor. Řekla určitě, že chce dceři, zoufalou její modlitbou zachráněnou, dopřáti všeho, čeho jenom možno. A pak že Rézinka šaty má od Haniččiny svatby a nebude jiných výloh. Dar na svatbu že by se dal tak jako tak.

Panna Lény pozvána k přežehlení a úpravě obojích šatů pak dodala, že by ta nevěsta neměla štěstí, kdyby jí bylo posloužení svatební odřeknuto.

Za nedlouho šla Rézinka v těch drahých růžových šatech za družičku na pohřeb mladé dívky ze sousedství. Takové souhotěmi podkosené, uvadlé panenské lilie. Staňková ráda svolila, těšíc se, že ona dcerku zachránila před zhoubnou onou nemocí, která jí také hrozila. A Rézinka byla znovu obdivována celým městem. Ovšem, že také tu a tam pomluvena, ale to se paní Staňkové nedoneslo. A kdyby se bylo doneslo, byla by řekla, že jest to ze závisti, že jí lidé nepřejí

sličnou dceru, že může této dopřátí pěkných šatů, že jí ozdravěla.

A tak to šlo dále. Každé chvíle byla Rézinka vybidnuta nyní za družičku na svatbu neb na pohřeb. Říkala matka stále, že není s tím zvláštních výloh, ana šaty má. Než šaty potřebovaly nové úpravy, nemohly býti přece stále stejné. A tak koupeny na růžové šaty jednou bílé stuchy, podruhé černé sametky; na bílé pak zase místo růžových stuchy modré, jindy zelené a k tomu hodící se věnečky do vlasů.

Otec již jenom mlčel. Nesháněl se po pomocníku, říkáje, že obchod zastane. Šetřil, přičiňoval se, obávaje se, aby manželka nezabředla do nerozumných výloh. Než tato byla opatrnou a hleděla ušetřiti na jiné straně. Pro Rézinku přičiňovala se dnem i nocí.

Vincenc psal, že se mu líbí v Praze, že jest v místě spokojen. Na dotaz otcův dopsal též Vincencův pán, že mladík se mu dobře hodí, jsa poslušným a přičinlivým.

Paní Bezděková ozvala se za leto několikráte listem, jak od rodiny k rodině svých dětí přejížděla. Psala vždy jenom krátce, nechávala si veškerá sdělení vždy až na doma, pro dlouhé zimní večery.

Podzim nadešel, větry vály ze strnišťat, nadešly výroční dny Rézinčiny nemoci. Rézinka květla jako růžička, byla vesela, jenom někdy trochu mrzuta, nešlo-li po jejím. Měnila se v povaze, počínala někdy býti prudkou, odsekla i matce nevrlym slovem. A tato nepomní, že sama to zavinila, trápívala se v skrytu. Dospívala v mysli k domněnce, že Rézinka necítí se doma úplně šťastnou, tím že pak jest vinen otec, kterýž dívku nemiluje tak jako syna. A dvojnásobným mazením hleděla dívce vše vynahraditi.

Konečně přijela babička. Přijela jaksi změněna. Pojednou přemáhalo ji stáří. Dostavily se všeliké nsnáze, jak je stáří s sebou přináší. Špatně babička viděla, špatně slyšela, stěžovala si, že opouští jí paměť, že špatně spí a krátí se jí dech.

»To je tak, staří lidé nemají jezdit po světě, ale zůstat doma za pecí. Přijdete zase do starého, obvyklého pořádku a bude vám lépe, maminko,« vytkla a těšila matku paní Staňková.

Stará paní churavěla stále a doktor nařizoval šetření se, odpočinek, pití vína a hlavně klid.

Pan Staněk, aby babička měla opravdu klidu, ohlížel se po pomocníku a v několika týdnech přibyl do domu syn obchodního jeho přítele z většího venkovského města.

Vojtěch Orel vyučil se taktéž jako Vincenc doma u otce a Staněk se těšil, že bude mladík jakoby domácí. Vojtěch, jemuž se v domě i v městě říkalo »pane Albert« (jak byl totiž požádal, že jest z domova tak zvyklým), byl velice sličný mladík. Asi dvacetiletý, štíhlý, černých kudrnatých vlasů a jiskrných černých očí, květoucí, veselý, hovorný až k žvástavosti. Dovedl se otáčeti v krámě až radost. Byl vlídným, zdvořilým ke kupujícím, uctivým k starším lidem, škádlil děvčata, žertoval s dětmi. V krátkém čase znal veškeré klevety z města, hlavně týkající se lásky. Zvěděl, kteří mladí lidé mají známost, je-li tato od rodičů ráda či nerada viděna, kde se milenci rozhněvali, kde se známost tvoří a dovedl vyzvěděti takových věcí, že pan Staněk říkával, že kdyby neměl Alberta celý den podle sebe v krámě, neuvěřil by, že tento nikam mezi lidi nepříjde.

Stal se Albert tak oblíbeným po městě, že k vůli němu zastavovali se lidé v Staňkově obchodě a zdržovali se k vůli sebe menší koupí drahnou chvíli. Obchodu bylo to ovšem ku zdaru, leč Staněk nebyl s Albertem spokojen. Nebyl Albert tak dovedným rukama jako ústy. Odbýval mnohdy nedbale. Rozsypat, rozlejt, rozházet nějaké zboží nezdálo se mu býti pražádnou zvláštností, nehodou. Neomluvil se nikdy pro rozbité láhve, roztroušené zboží, aniž by slova promluvil, smetl mouku, kávu, koření s pultu na podlahu, rozlité tekutiny setřel nejbližším po ruce ležícím čistým papírem, tento odhodil do kouta a nadělal vůbec více smetí a nečistoty v krámě za den, než druhdy bývalo za týden.

Staněk se mrzel vida v krámě stále nedozavřené zásuvky, v skladišti nezahrnuté pytle, nepřikryté bedny a soudky, rozházené zboží. Ve sklepě byla u každého soudku, z kterého Albert točil, malá loužička, pípy u sudů a hevery plné špíny, střepiny rozbitých láhví v každém koutě. Na něco podobného nebyl Staněk uvyklým. Na-

pomínal, domlouval, raději mladíka pro lepší druhy zboží neposílal.

»To je můj Vincenc spolehlivější,« říkal si s milým pocitem.

»To je náš Vincenc spořádanějším,« chválívala paní Bezděková, vidouc mládencevy stále ušpiněné, polité, zamaštěné šaty.

Staňková neříkala ničeho. Byla ráda, že jest méně práce. Bylo jí za matčiny nepřítomnosti již časem obtížno běhati po schodech a stání v krámě i hovoru s lidmi ji unavovaly.

Rézince nelíbila se práce v krámě. Naříkala si, že se umaže, že má posluhovati pro krejcar všelijakým sprostým lidem, že musí přeslechnout všeliké žerty, zkrátka nerada chodila do obchodu. Jen tak, že se tam otočila, postála na prahu, rozhlédla se po náměstí, nabrala do kapsy cukrovinek a již zase spěchala k matce nahoru.

Co byl však hezký, švitořivý Albert v domě, meškávala Rézinka více v krámě. Bavila se s Albertem vesele a nenuceně, zároveň s ním též s kupujícími a donášela novinky z města matce a babičce nahoru. Byla nyní čtrnáctiletá a vyvínovala se v sličné děvče. Však jí to Albert denně povídal, že je stále hezcí.

Jednoho dne zdálo se mu, že jí září jaksi více oči, druhého mu připadalo, že neviděl ji ještě tak pěkně se usmívat jako právě dnes; jindy měla zvláště růžové líce a opět jindy byla nad míru hezky učesána. Toto poslední lichocení měla Rézinka nejraději. Rostlyť jí po nemoci později vlasy velice rychle a matka nebyla omrzela, natáčeti jí je do kadeří aspoň dvakrát v týdnu. K slavnostním příležitostem česávala Rézinku panna Leny.

Albertovi byl uprázdněn dole za krámem pokojíček se zamříženým oknem, kde druhdy Staněk též spával a kde později byl jenom sklad zboží. Pro vyspání a oblečení stačil a zůstalo tam též všeliké zboží, hlavně zásobní láhve, papíry k balení, špagáty a provazy, které mohlo tam zůstat, i když se v zimě v malých plechových kamínkách zatopilo.

Rézinka neměla za povinnost tento pokojík uklízet, než vešla tam začasť se služkou. Měl Albert nad postelí zavěšený křížek a obrázek svatého Vojtěcha, což si byl přivezl z domova. Pak zrcadlo, dosti velké, si zavěsil mezi okno. Měl stále na okně kytice, které mu nosily dívky, rády u sličného mladíka nakupující. Až se pan Staněk na to mrzival a dbal bedlivě, aby Albert zase nepřidával dívčinám nějaká cukrlata neb trety, neb nevážil hojněji. Ale toho u Alberta nebylo. Naopak, stálým žvástem dovedl odvrátiti pozornost kupujících a vážil i měřil dosti nedbale.

I to bylo panu Staňkovi nemilým. Obsluhoval vždy kupce řádně a divil se, že nikdo posud nevytknul Albertovo jednání. Nechválil v rodině pomocníka a vyslovil úmysl, že přijme raději učedníka a v tomto si řádného pomocníka vychová. Manželka však byla proti tomu, neměla nikdy ráda učedníky v domě. Mínila, že jest lépe mítí v mládenci řádného pracovníka a moci se na něho spolehnouti, než nésti škody, které učedník způsobí a zamlčí.

Staněk k vůli klidu povolil. Neměl na Alberta ovšem ve všem spolehu. Mladík nebyl obeznalý v obchodní korespondenci, nenapsal správně dopis, neznal se v odrudách zboží a Staněk spokojeně si vzpomínal, že jeho Vincenc jest vycvičen lépe. Divil se, jak starý jeho přítel Orel mohl svého syna tak málo vycvičiti, leč seznal z Albertových řečí, že otec churaví a odbývá v obchodě objednávkou zboží a korespondenci sám, nechť se rozčilovati, což by bylo arci nutným, kdyby byl měl syny poučovati. Měl doma ještě dva, mladší Alberta, a obstarávali vše sami. Nerad prý Alberta pouštěl z domu, ale uznával, že tak se musí státi k vůli nutné v obchodě zkušenosti.

Smával se Albert, že se lidem u nich ve městě, hlavně slečinkám po něm stýská. A dovedl vypravovat takové kousky o tom, jak blázníval třeba kolik děvčet najednou, že se Rézinka nasmála jako doposud ničemu a nikdy.

Babička postonávala celou zimu. K jaru bylo jí lépe, ale vyžadovala si již posluhy. Bylo jí obtížno uklízet si pokojíček, jak doposud činívala, nepomáhala

při vaření a nežehlila si a neprala již ani ty svoje čepečky.

Rézinka byla ochotna babičce posluhovat. Chodila s ní také denně do kostela, na hřbitov a naslouchala babiččíným naučením. Hleděla stařenka dívce vštípiti skromnost, vděčnost k otcí a dbala, aby símě matkou zasévané v mladičkou tu duši, nevzrostlo v rozmařilost a nepěkné sobectví. Žel, že nedalo se již přemoci to símě býlí, ty kořeny zlomocného jedu, které zasila matka, vlastní matka, v lásce stupňované až k chorobě duševní.

Babička neměla ráda Alberta. Říkala, že takoví tlachalové zapomenou jedno pro druhé, co povídali, a pak lhou. Lži jejich že pak vzrůstají tak, že sami sobě věří. Také jeho nepořádnost v obchodě se jí příčila. Říkala, že kdo nedbá o cizí, nedbá také o své. A že jak dovede jednat k prospěchu obchodu, tak uškodí tomuto i zanedbáním.

Byla to paní Bezděková, která zpozorovala, že Rézinka meškává nyní v obchodě více, než je třeba, že mluví skoro ustavičně o Albertovi, že hubuje na některé dívky, s kterými se Albert bavívá, že vyhodila mu z pokojíčku kytice. Nemeškala sděliti deři svoje obavy, aby se Rézinka předčasně nezamilovala.

Tentokráte souhlasila paní Staňková jako již dlouho ne a upřímně vyznala matce, že doufá, že hodí se jim kdysi pro dceru zeť do domu, ale tak záhy, že si toho nepřeje. Vždyť bylo Rézince sotva patnácte let. A pak, panna Lény, která se stala skoro nevyhnutelnou v domě, plnila paní Staňkové hlavu povídáním o úřednických ženiších, kteří budou za Rézinkou dojíždět. Tu zase myslila paní Staňková, že kdyby Vincenc vyženil hodně peněz, mohla by dceru i z domu vyvdati. Arciť nejraději že by jí provdala na dům a obchod tak, jak provdala se sama.

»Má milá, to nesmíš tak určovat,« řekla stará paní vážně. »Je zde syn, vyučený otcem obchodník. A váš obchod jest něco jiného nyní, než býval. Staněk ho zvelebil, vyplatil dům a má právo přát si syna za nástupce. Já jednala jináče, ale po dobrém rozmyslu. Synu kupci se vedlo v L. dobře a nechtěla jsem jej strhovat po otcově smrti. Měla jsem na Staňkovi podporu a sama

jsem byla v obchodě od rána do večera. Vy dcery jste jedna za druhou obstarávaly domácnost. Jen tolik si, Terinko, nech říci: neurčuj dítěti osud, ono se ohlásí samo, co jest ji souzeno.«

»Pro svou dceru obětuji všecko,« řekla Staňková.

»Ne však pro syna. Ten má také právo na tvou lásku. Je to věru zbytečno, že jest Vincenc v cizině a ten tlachavý panáček místo něho u nás,« mínila babička.

»Musel na zkušenou. Ale k vůli Albertovi promluví s mužem. Nesmí zůstat v domě. Pro Rézinku budou jiní lidé se hlásit. A mohlo by se brzy ve městě o tom mluvit. Ještě dnes řeknu Staňkovi, aby jej pustil,« určila Staňková.

Staňek se podivil manželčině odporu proti Albertovi. Nezdráhal se jej propustiti. Řekl, že jen k vůli příteli Orlovi tak posud neučinil.

Příštího dne oznámil Albertovi, že mu dává na měsíc předem výpověď. Albert se zarazil. Psal svému otcí a tento v několika dnech přijel na návštěvu, div se, proč starý přítel synovi dává výpověď.

Staňek byl v rozpacích, vymluvil se na ženiny obavy stran dcerky a Orel se tomu zasmál. Soudil, že nebylo by žádným neštěstím, kdyby se ti mladí lidé do sebe zakoukali. Nechal však platiti důvod, že jest Rézinka ještě příliš mladou a odjížděl v dobrém. Albert se také v dobrém rozloučil a odcházel, zelen půl městem. Na jeho místo přišel starší již mládenec, syn chudých rodičů, kteří ač nemajíce jmění, aby synovi mohli kdysi obchod založiti, dali jej učiti kupectví. Nyní musel stále sloužiti a že byl již třicátník, mrzelo jej pána někdy mladšího poslouchati i měnil často místa.

Byl pan Jan, jak se mu říkalo, vůbec mrzout, nemluvil s lidmi než co musil, nenabízel, neodporučoval zboží, nevychvaloval je a nejlépe jej těšilo, mohl-li ve skladišti neb ve sklepě něco rovnati, aby mohl odejít z krámu. Počali to lidé záhy panu Staňkovi vytýkati, že má mládence nemluvu a mnoho kupců se odtrhlo.

Dána tedy panu Janovi výpověď a místo jeho zaujal pan Karel. Ten byl hovorný, byť i ne tak čilý

jako Albert. Také nebyl hezký, jsa zdrásán v obličejí od neštovic a trochu ohnutý v zádech. Měl veliké červené ruce a Rézinka říkala, že by se štítíla vzítí od něho něco k jídlu. Dívky k Staňkovům více nechodily.

Karel byl v obchodě nepořádným, vážil a měřil ledabylo, někdy málo, někdy s vývažkem, neměl-li žádného zboží po ruce, dal bez rozpaků lepší neb horší druh, buď ke škodě pánově neb odběratelově.

Staněk byl nespokojen a chtěl povolati Vincence zpět. Leč tomuto líbilo se v Praze tak dobře, vpravoval se do velkoobchodu velmi čile a pán jeho mu sliboval, že dá jej do filiálky. Bylo by bývalo škoda bráti jej domů a otec si to rozmyslil.

Po Karlovi přišel Josef. Ten nevydržel u Staňků než měsíc. Opíjel se, vypíjel rosolky i pil ve sklepe i sprostou kořalku.

Pan Staněk propustil jej, an byl udělal velkou škodu, nezatáhnuv v opilosti pípu u sudu s olejem.

Olej tekł přes noc do druhého dne a pan Staněk vejda do sklepa zděsil se té škody. Raději chtěl tedy vzítí učedníka a žádal, ať Rézinka více vypomůže. Rézince se však od Albertova odchodu v krámě více nelíbilo.

Také matka si nepřála, aby Rézince, nyní již šestnáctileté naběhly a rozpukaly se v zimě ruce, aby trpěla chladem a neměla pohodlí. Odporovala muži, uvádějíc, že Rézinku potřebuje nahoře, že musí tato nahraditi prací svojí vše, co dříve zastávala babička.

Babička nebyla si již ani vyjela na návštěvy k dětem, unavovalo jí vše. Byly jí za to děti navštívit a každá taková návštěva vyvolala v domě mrzutost.

Staňková žárlila na všecky sourozence, mínila, že závidějí jí, že dostala dům po rodičích, že nepřejí jí jejího jmění. Nejvíce však se rozmrzela, ana přijela návštěvou Karolina, paní sládková, s dcerou Haničkou, provdanou za doktora. Přivezly paní Bezděkové k potěšení malého pravnoučka, a tu se rozhněvala paní Staňková, vidouc, ana prababička malému Oskarovi zastrčila do peřinky dva dukáty zabalené v svatém obrázku. A ještě více se rozhněvala, když stará paní ze svých zásob podala paní doktorové stůčku plátna a

z přítruhlí vykládané svojí truhlice vyňala mušlovou krabičku, v které bývaly vždy uloženy velké, krásně broušené granáty, pět šňůr se zlatou sponou.

Staňková mínila, že sestra a neteř o to, co jim matka dává darem, připravují, ba přímo okrádají její Rézinku i bodla sestru ostrým slovem. Tato nemlčela i vyčetly si se sestrou všelijaké věci.

Dostaly se na Haniččinu svatbu a tu musela Staňková vyslechnouti, jak pokazila tuto Haničce nevěsným naparáděním dcerky, čímž byly ostatní družičky uraženy. A musila vyslechnouti, že dcerku špatně vychovává, že má takovou rozmazlenou opičku, nezpůsobnou a nezdvornou. Obdivovalat Rézinka málo malého Oskárka a nedbala býti stále v tetině společnosti.

Stará paní se rozplakala nad sporem dcer a na konec plakaly všecky.

Paní Karolina přemlouvala matku, ať odstěhuje se k ní, že bude míti lepší pohodlí a zeť lékař že bude jí ošetřovat. Leč matka odepřela, díc, že nebude se již stěhovat až k nebožtíku manželí na hřbitov. Rozplakala znovu všecky a paní Karolina s dcerou a vnukem odjížděla znepokojena.

Staňka mrzel rozpor s příbuznými, hněval se na ženu a chlácholil tehýni. Tato byla smutna. Bylat již za dřívějších návštěv podělila vnučky něčím ze svých věcí na památku a bolelo jí, že dcera Terinka vidí v tom křivdu pro svojí dceru.

»Terinka vidí ve svém dítěti zrovna modlu a chce, aby každý tak Rézinku považoval. To neskončí dobře. Víte Staňku, že se od Rézince nemoci obávám, že Terinka svým rouháním se k Bohu, zakřikováním jeho v jeho ustanovení, vzpíráním se Boží vůli zavolala na to dítě snad neblahý, zlý osud.«

»Také se toho bojím. Bojím se, že svým vychováním Rézince nedobrý osud upraví. Děvče je vedeno výše, než by býti mělo, bude toužiti ještě výše, nebude nikdy spokojeno. Začalo to s tím družičkováním. Nechce to vzítí konce. Zaslchl jsem, že lidé již Rézince přezdívalí, že prý je »obecní družička,« že jde na svatbu a na pohřeb každému, kdo přijde. Matka jen když má příčinu ji nastrojiti. A v domě pracuje jen když chce.

Nemohu to ani pochopiti. Vy jste, panímámo, přece Terinku tak dobře, tak pro práci vychovala a ona toho neuznává, že měla by tak vychovávat dceru,« stýskal Staněk.

»Snad děvče samo přijde k rozumu, vždyť je to dobré dítě. Mívala více vaši povahu, Staňku, a snad se jí zase navrátí. Měl byste si jí více všímat,« vybízela stará paní zetě.

Staněk hleděl to učinit.

Vzdor matčiným námitkám volal Rézinku do krámu, hleděl v ní vzbuditi zájem a zálibu pro obchod. Rézinka někdy otci vyhověla, někdy ne. Vždyť bylo tak málo zábavným státi v obchodě. I šití bylo jí málo zábavným, v kuchyni také nerada dlela, pracovati v zahradě jí netěšilo a matka věru že se trápila, vidouc dcerku mrzutou.

Babička zatím chřadla a právě za tři léta po výročí Rézinčiny nemoci zhasla skorem neočekávaně.

Úmrtí její způsobilo v rodině velkou mezeru. Chyběla všem. Příbuzní sjeli se na pohřeb. Pohádali se bratří a sestry se Staňkovou. Očekávali nějaké dědictví po matce. Nebylo však žádných peněz na hotovosti. Nájem z políčka, který paní Bezděková pro sebe měla, stačil jí na zaplacení cest k dětem a poslední dva roky tak na léky. Zbylo něco málo peněz, za které nařídila si paní Bezděková na smrtelném loži pohřeb. Stačilo to tak právě a sestry a švakrové pomluvily Staňkovou, že si nechala asi více.

Rozhněvaly se na dobro.

V.

Také Vincenc dojel na pohřeb. Vypadal velice dobře a rodiče měli z něho oba radost. Zvláště otec. Rozuměl Vincenc tak dobře obchodu, promluvil tak správně o všem, že viděl otec, že synovi prospěl pobyt mimo domov. A k tomu měl Vincenc vyhlídku, že co nejdříve nastoupí službu ve filiálce, na kterou se jeho předchůdce byl i oženil a nyní tuto opouští, samostatný obchod si zakládal.

Vincenc vyložil otci, že nebude tak brzy pomýšlet na vrácení se domů a žádal otce, ať jej nepovolává.

Otec porozuměl. Viděl, že syn plaše jedná s matkou a vyhýbavě s Rézinkou. Za to vyprávěl mnoho o rodině principálově. Měli syna a dceru. Syn měl převzítí doma obchod a dceři v obchodě obeznané, že dostane se asi věnem i krom peněz zařízená filiálka a příští manžel, že v hlavním obchodě se zúčastní, bylo věcí jako vyjednanou a Staněk s pohnutím vzbudil si v duši přání, aby se mohl jeho Vincenc státi členem této rodiny. Sděloval, že mají jej rádi, a mluvil o slečně Bertě s uzarděním.

Pozdržel se Vincenc asi týden, upravil otci leccos v obchodě tak jak to měli v Praze a odjížděl, vyřizuje znovu pozvání pánovo, aby někdo se do Prahy přijel podívat. Slíbil to otec a matka hnedle připojila, že vezme s sebou Rézinku.

Bylo po Vincencově odjezdu tím smutněji po babičce všem a Rézinka počínala si vyhledávati přítelkyně mezi městkými dcerkami. Chtěla míti přítelkyně, ku kterým by mohla docházeti denně a ony k ní. Leč bylo těžko najíti dívky, které by byly měly času za kterékoliv chvíle dne. Byly měšťanské dcery od matek přidržovány ku práci, služka se držela pouze tam, kde bylo hospodářství a dobytek.

Rézinka přišla tu a tam, leč kamarádka neměla právě času, musela pracovat nějakou domácí práci. Při žehlení a úklidu dalo se arcíř hovořit, při prádle a mytí nebylo to však již příjemno a Rézinka odcházela krčíc nosičkem. Pozvala družky k sobě, tyto nemohly dojíti ve chvíli umluvenou a Rézinka se mrzela.

Staněk neměl rád, zůstaly-li dívky s Rézinkou v krámě, věda, že někteří kupující neradi mají svědků. Koupilo se tak do některé domácnosti nějaké lepší koření, kde byl někdo churav třeba víno neb čokoláda, mandle, piškoty a lidé se báli pomluvy stran mlsnosti. Také někdo neplatil neb vyrovnával starý dloužek a tu bylo věru lépe, nebylo-li v krámě nikoho, kdo by to mohl pověditi jinde.

Vedla si tedy Rézinka kamarádky nahoru.

Paní Staňková, která si jen a jen přála, aby Rézinka měla ve všem vyhověno, byla k dívkám vždy velice vlídnou a ihned je uctila. O nějakou buchtu, lívanec, trochu kávy nebylo u Staňků nikdy zle a trochu cukrovinek a mlsů doneslo se již z krámu. To nemohlo býti ve všech rodinách a tudíž matky vzdalovaly své dcerky od návštěvy u Staňků.

Tak bylo Rézince dosti smutno. Šla-li někam dvakráte, třikráte a návštěva oplacena nebyla, nešla arci více. Mrzela-li se, těšila ji matka, že přítelkyně asi jí závidějí, jak má doma dobře, že nemusí pracovat, nechce-li právě, i ty její vždy ze všech nejhezčí šaty. Rézinka uvěřila. Že pak si přála větší společnosti, vymyslela si, že bude chodit do šití.

Žila ve městě chudá švadlenka, zvaná všeobecně »chromá Marjánka«, která vyučovala dívky za malý plat v šití. Zнала Marjánka šít jako málokdo. Její prsty dovedly vyšít takové kvítky na plátně, že by je byl člověk chtěl utrhnout, založit takové sámečky, že zdálo se, že jsou v plátně vetkány a ušití takové štepování, že bylo jako perličky.

Marjánka nevycházela leč do kostela, žila s mladší svou sestrou, která obstarávala chudičkou domácnost a chodila posluhovat. Obě sestry byly velice pobožny a dívky učící se u Marjánky musely zpívat s touto zbožné písně. Sestra její Františka zpívala s ní. Pak ale počala vždy vyprávěti městské novinky, vyptávala se dívek, co je kde nového, aby měla nazítří co povídati u několika paní, kterým chodila pro maso, mléko, housky a večer pro pivo. A tak se u chromé Marjánky věděly a přetřepávaly všechny klevety z města.

Měly dívky Marjánku velice rády. Nosily jí z domova zbytky od oběda, v pátek odevšad buchtu, při zabijačce výslužky, o svátcích koláče. Neměly sestry Marjánka s Františkou nouze. Nájemné zaplatily a Františka pořídila ze společného výdělku ten nejnútnejší kus šatu a obuvi, koupila na zimu dříví a tak by neměly sestry úspor, neměly aspoň dluhů.

Františka mínila, že by Marjánka vydělala více, kdyby jenom šila. Ukazováním práce dívkám, že se

velice mešká. Ale dárky ode stravy byly zase oběma tak milý, že neobmezila Marjánka nikdy počet žákyň.

Rézinka byla oběma sestrami vřele uvítána. Věděly, že bude jim paní Staňková přáti. Rézinka smyslela si, že se bude učit vyšívát. Donesla si kapesníky k znamenání. Dle tehdejší módy průkreslila si Rézinka dle vzorku na okně velká písmena svého jména obklopená kvítečky a lístečky na tenké šátky. Koupila jí matka tyto velice pěkné, věděla, že se zví po celém městě, co která dívka u Marjánky šije.

Rézinka měla dovedné ruce a vyšívání ji těšilo.

Františka vyprávěla všude, jak jest kupcovic Rézinka pilnou, že dokáže vyšívati lépe než všechny ostatní dívky a pak že má takové krásné šátečky k vyšívání, že by mohla takové míti každá hraběnka do výbavy.

Také Marjánka lichotila Rézince. Měla dívku skutečně ráda pro její dovednost a pěkný hlas ke zpěvu.

Rézinka po šátkách vyšívala si pracné vložky do cejch, pak košile a že se u Marjánky dobře bavila, chodila tam po celý rok. Chodily dospělejší dívky do šití jenom odpoledne, zaměstnávající se doma při vaření. Rézinka to ovšem nemusila, ale k vůli lidskému úsudku, aby se myslelo, že doma pracuje, zůstávala taktéž dopoledne doma. To bývala v krámě, pobavila se také a zavděčila se otcí, který dosti nevrle pohlížel na to chození do šití.

Zlobil se s učedníky, přijímal a pouštěl jednoho po druhém, zkusil to zase s mládencem. Dostal nedbalce a zase jej pustil. Vzal učedníky dva a vybízel dcerku k pomoci. Pomáhala, ale tak, že bylo viděti, že ji vše namáhá, že ji to netěší. Byla-li v obchodě, mluvila jen a jen o šití. V šití zase mluvívala o obchodě, jakoby mnoho pomáhala, a přičiněním Františky mluvilo se po městě o Rézince jako o hodné, velice hodné dívce.

Po roce měla Rézinka chození do šití dosti.

Starší dívky přestávaly již chodit, šijíce si doma výbavu, s mladšími nechtěla se Rézinka kamarádit a tak se rozloučila s Marjánkou.

Matka byla jí arci po vůli ve všem. Co si přála míti Rézinka do výbavy ještě vyšíváného, to že jí udělá Marjánka. Neb že by se jí doma samotné při vyšívání

sedět stýskalo, tak rozhodla matka. A Rézinka odpočívala si první dny, které do šití nešla, jakoby po nějaké velké, s námahou vykonané práci. Matka se s ní mazlila, vyprávěla každému, co všechno Rézinka pošíla a že si jí nyní nechá doma.

Bylo po vánocích a Rézinka se chystala do plesu. Poprvé!

Byla ovšem již tančila na svatbách, kde bývala družičkou, ale to nebyl ples.

Byl jako každoročně pořádán měšťanský ples, kterého se Rézinkiny rodiče vždy účastnili. V loni pro babiččinu chorobu se nešlo, a tak měla jíti nyní sedmáctiletá Rézinka prvně do plesu.

Však jí říkaly již nyní ženské v krámě, že se těší na ni celé město, jak bude oblečena. Těšily prý se na ni vždy ženské, jak bývala družičkou a vždycky prý říkávaly, že až Staňkovic Rézinka doroste, nebude nad ni ve městě. Tak rozličné posluhovačky, ženy menších řemeslníků, pradleny, švadleny, kterým se leckdy u Staňků nějakým úvěrem čekalo, se Rézince lichotily.

Dívka byla nyní ráda v krámě, naslouchajíc jenom stále řečím o plesu.

»To panna slečinka nepřijde asi z bálu bez ženicha,« řekla ševcová, kupující krom floků na dluh i kávu a cukr.

»Panna slečna nemusí čekat na bál, ženiši přijdou za ní sami,« odvětila truhlářka.

»Ale na bále si vybere,« mínila zase ševcová.

»Však oni páni také vybírají,« upejpala se Rézinka.

»Jich si vyberou ze všech nejdříve,« lichotily obě ženy.

Staněk mrzel se na tyto řeči a posílal dceru nahoru, aby prý před plesem nenastydla.

Měl to býti ples, jak bylo tehdy ve zvyku, se společnou večeří. Na tuto poslány ze všech domů, odkud se zúčastnili, pečeně a pečivo. Hleděly se paničky jedna druhou předstihnouti i hojností i výběrem. Bylo vyžvídání a klepů dosti před plesem, snad více než povídání po plesu.

U Staňků byla důležitá porada stran Rézinkina obleku. Byla k této povolána panna Lény.

Pan Staněk napomenul manželku, aby nenastrojila dcerku příliš nádherně, majíc na paměti, že jest jenom kupcovou dcerkou.

Paní pohodila hlavou.

Panna Lény měla vymysleti oblek. Že se koupí hedbávné šaty, rozumělo se samo sebou. Ale jaké barvy? Bílé že se hodí přece jenom pro nevěstu, soudila panna Lény. Růžové šaty měla Rézinka hned před třemi lety, modré mělo několik známých dívek za svatební, a že oblekou nyní tyto jako mladé paní, dalo se očekávat. Zelených Rézinka nechtěla, do žlutých neb fialových byla dle úsudku panny Lény příliš mladá, a tak nezbývalo než se rozhodnouti pro bílé s barevnou okrasou dle vzoru.

Židovský obchodník zaopatřil vzorky a Rézinka vybrala si hedbávi bílé s modrými kvítky. Něžný vzorek že bude jí slušeti, byla jista, a matka s Lény mrzely se, že jim hned nenapadlo, že se dá koupiti něco takového. Šaty ozdobeny množstvím modrých stužek. Šila je švadlena u Staňků v Rézinkině pokojíčku a musela se zařeknouti, že nikomu o tom nepoví. Panna Lény ozdobovala šaty samy nadýchanými ryšky z tylu, obšitými modrými stužkami. Žid objednal věnec z modrých květín, a paní Staňková s pannou Lény byly přesvědčeny, že bude Rézinka ze všech nejhezčí, že bude královnou plesu.

Rézinka zkoušela celý den taneční kroky, tančila s Lény i s matkou, sama se točila před zrcadlem.

Paní Staňková připravovala zatím dar na hostinu. Že šla dcera poprvé, hodlala se nechat vidět, i poslala mísu klobásů, mísu koblih a mísu cukrových zázvorků.

A tak nadešel den plesu.

Panna Lény přišla k Staňkovům hned ráno. Byla včera Rézince vlasy nyní husté a dlouhé natočila na papírky a jehlice, i přišla se nyní podívat, zda některá ta »lokna« nepovolila. Bylo vše v pořádku a Lény slibovala, že bude míti Rézinka nejhezčeji upravenou hlavu. Česala skoro všechny slečny a mladé paničky, počala s tím hnedle ráno, tak že mnohá panička s nakadeřenou hlavou a upevněnou v účesu kyticí neb vázankou po celý den po domě šukala.

Večer česala panna Lény ty nejhezčí, jak říkala, takové, na které se v plesu čekalo. Při vši zručnosti měla vskutku vždy celý den co dělat a cinkalo ji pak v kapse hezkých pár dvacetníků, krom dáreků potravin, které ráda přijímala.

Rézinka chtěla být v plesu brzy, a tak přišla jí panna Lény česat již o páté hodině. Oblékla jí ovšem také do šatů a sdělila, že žádná jiná dívka ani panička nemá tak pěkného obleku. Upravila Rézince kadeře, upevnila vysoký věnec, urovnala každý záhyb šatů a spráskla ruce, jakoby nebyla vše již tolikráte viděla a měla v rukou.

»Já říkám: jako kněžna, jako anděl! Paní Staňková jsou šťastná matka! To bude nevěsta! Jen, panno slečno, dobře ženicha vybrat!« Tak švadronila Lény, a vypivši rychle sklenici piva, spěchala zase dále.

Paní Staňková oblékla své hedbávné svatební šaty, a aby se manžel nezlobil, musela sama vzít svůj zlatý řetěz, ač by byla tento raději kol Rézinčina běloučkého krčku ovinula. Dala dívce na krk modrou stuhu, na kterou zavěsila tři dukáty s oušky, oblíbený tehdy šperk.

Přijely sáně a za veselého zvuku rolniček ujížděla Rézinka s rodiči do plesu. Byla to pěkná, srdečná zábava. Rodiče se těšili nad svými dětmi, matky a otcové vzpomínali na svoje mládí, mladí manželé povídali si, jak měli známost, vzpomínali na ty které překážky a malé hněvy, a mládež se seznamovala. Dívčiny prohlížely si navzájem šaty, účesy, květiny, šperky, a mnohá poznámka bodla tu a tam jako špendlíkem. Mladíci prohlíželi si děvčata, a ti, kteří se mohli již ženiti, mluvili o dívkách, oceňující, jaké má která věno.

Bylo veselo, a když došlo k hostině, bylo až radost se podívat, jak všem chutnalo. Paničky navzájem okoušely a pochvalovaly si zasláná jídla, vyprošovaly si »recepty«, a otázkami jakoby nevědomky vytýkaly malé chybičky. Pak pochvalovaly si navzájem dcery, hlavně jejich obleky.

Staňková nečekala, až jí někdo Rézinku pochválí, chválila si jí sama. Poukazovala na její šaty, účes, její

držení těla při tanci, jemnou pleť, a co nejvíce — na množství tanečníků, již kolem Rézinky obletovali.

Věru, že byla Rézinka při svém prvním vstoupení do světa uvítána skvěle. Všichni jí vyznamenávali, bavila se dobře, a záhy postřehla v očích družek i jejich matek závist, tu závist, na kterou byla naučena mysliti jako na stálou svoji průvodkyni. Bylo jí matkou vštípeno, že jí všichni lidé závidí vše, co má pěkného. A dívka tomu věřila. Naučilaf ji matka, že se dávno přeceňovala.

Věsti Rézinku ke stolu nabízelo se kolik pánů, a Rézinka vybrala si z těchto lékárníkova syna, který s ní nejlépe tančil. Ovšem si hnedle šeptaly paničky mezi sebou, že bude mladý lékárník potřebovatí a hledatí asi více peněz, než dají u Staňků dceři.

Rézinka bavila se tak vesele, že měla matka z ní radost a i otec se na ni usmíval.

Po plesu spala Rézinka téměř až do poledne. Již tu čekala panna Lény, aby jí, až procitne, pověděla, jak se po celém městě mluví jen a jen o ní, o Rézince Staňkové, jak byla krásná, že byla královnou plesu.

Šaty, dosti zmačkané a zcuchané, vzala Lény s sebou, že je upraví, kdyby jich bylo znovu potřeba.

Za týden byl ples cechovní a Rézinka se opět do syta vytančila.

Pak při dvou svatbách byla pozvána k tanci, a tu upraveny jí nové prací bílé šaty, k jichž ozdobě rozstříhány ony růžové hedbávné, kterých ovšem více nositi nemohla.

»Dobře, že je po masopustě,« oddechnul si pan Staněk.

Rézinka počínala být opět mrzutou. Bylo jí smutno, v krámě jí těšilo jen někdy, šití výbavy jí taktéž nezajímalo, říkala, že ovrubování těch dlouhých prostěradel a ručníků, sešívání cejch, šití košil a sukni jí unavuje. A matka nedopustila, aby se Rézinka unavila.

Tu napadlo Rézince, že by se mohla chodit učit na faru vařit. Brávala hospodyně z fary, sestra pana faráře, dívky z lepších rodin do výcviku. Platilo to za vyznamenání, která dívka byla přijata, a ana paní Doubková, vdova po malém úředníku, trávící vdovství

utěšeněji u pana bratra na faře, než prvé život manželský, nemohla v nepřilíš prostranné kuchyni míti kolem sebe než čtyři neb pět dívek, bylo nsnadno se tam dostat.

Přihlášky dívek mívala paní Doubková na několik měsíců napřed, až ta neb ona odstonpí.

Chodívaly se učit na faru vařit dívky starší s nevěstami, než některé chodily na faru po celý rok, jak bylo kdy potřeba pomoci při zaváření a sušení ovoce, vaření povidel, nakládání zvěřiny, vyváření másla, úpravě ryb a zabijačce. O hostinách při visitaci, o pouti a občas o biřmování vzkazovala paní Doubková sama pro nejdovednější bývalé žačky k výpomoci, což si tyto vskutku za čest pokládaly.

Paní Staňková po některých námitkách manželských došla na faru. Nemohl Staněk pochopiti, proč by nemohla matka dceru naučiti sama vařit. A dále nemohl neb nechtěl chápati, k čemu potřebuje jejich dcerka umět »strojit« jako ve farské kuchyni.

Na faře uvítali Staňkovou vlídně, než paní Doubková rozhodně řekla, že Rézinku do kuchyně nepřijme. Měla právě pět děvčat a překážely by prý jedna druhé. Nehodlá cvičiti více dívek než tři, tak prý je aspoň jista, že všechny pochopí, co se jim ukáže.

Měla také již několika rodinám zaručeno přijmutí dcerek a nemohla paní Staňkové ani ničeho slíbiti.

Paní Staňková prosila, aby ji nadobro neodmítali, projevujíc svůj strach, že Rézinka bude smutnou, že je pak hnedle mrzuta a churava. Byla tak zkormoucena a vyprávěla paní Doubkové, jaké má starosti s tou dcerkou, aby zůstala zdráva. Vyprávěla všecky svoje starosti od dívčiny nemoce, postěžovala si a paní Doubková jí litovala. Ztratila sama v útlém věku dcerušku a věděla, jak puká srdce matčino, když ukládán jest takový lidský květ do studené země.

Nemohla ale pomoci, nemohla pro nic a za nic propustiti dívky z kuchyně. Nedělo se tak vůbec nikdy, samy se panny poděkovaly, majíce za to, že již dosti znají. A těm, kterým slíbila přijmutí, nemohla také pro nic a za nic odříci.

Paní Staňková odcházela smutna a to ještě s vědomím, že manžel se jí asi vysměje, že nepořídila.

Stalo se tak a Rézinka věšela hlavu, díc, že ona nemá v ničem žádného štěstí. Matka jí těšila, slibovala vše možné. Mrzela se nyní, že se hněvají se sestrou sládkovou; byla by mohla poslati Rézinku třeba tam, aby se učila na faře, neb u některé ze zámeckých paní vařit.

Brala radu s pannou Lény.

Tato pochopila, že jest Rézinka smutnou a mrzutou vlastně z nedostatku určitého zaměstnání; i hleděla dívku povyraziti návrhem aby zašla někdy k ní, že může pro ukrácení času pomáhat jí upravovat čepce a kloboučky, ryšky a mašle, hrát si s týlem, kraječkami, perličkami a kytkami. Rézinka přijala pozvání, chodila vůbec ráda k panně Lény. Práce čepčářčina se jí pak tak zalíbila, že si umínila, řádně čepčářství se vyučiti.

Otec se tomu smál, že snad nebude té parády tolik potřebovat aby musela umět sama tuto upravovati, než svolil, aby neviděl zamračených pohledů ženiných a smutných Rézinčiných.

Rézinka svým učením se čepčářství zavedla v městě novou modu a hnedle se několik dívek po ní opičilo. Chodily k panně Lény učit se dělat mašle, skládat ryšky, kuvrovat krajky a při tom si povídat mezi sebou o městských klepech. A tak si hrála Rézinka s cizí parádou a doma otec se přičiňoval v krámě a matka v domácnosti.

Nepomáhala dcerka, kdo pomáhati mohla, připravovala se sama o chvíle, které mohla trávit po boku rodičů, vnímati jich slova a naučení ve svou duši, ozdobovati jich život svým mládím, svým úsměvem, svou láskou. Nepřipravovala si zkušenosti pro život, plýtvala tím časem mladých let, nepočítala ubíhání dnů a týdnů, nedbala, že přibývá jí věku.

A to vše zavinila Rézinčina matka nesmírnou svojí láskou, která viděla stále dítě svoje na jedné straně v přepjatém osvětlení svojí záliby; na druhé pak v stínech, jichž tu také nebylo, shledávajíc kolem dívky

závist a litujíc jí pro zaviněnou netečnost netěšením se tomu, čemu se těšiti mohla.

Dostávala Rézinka podivné nápady.

Nebyla-li dlouho zvána někam za družičku, již myslila, že nemají ji lidé více rádi, že se více nelíbí a dovedla proto vyplakati celé hodiny. Taktéž plakala, nezdařily-li se jí některé šaty, měla-li některá jiná dívka s ní stejné, či zase měla-li něco, co žádná jiná neměla.

A soužívala takovými stesky matku, která je ochotně sdílela. Pro trochu pih na lících proplakala Rézinka kolik dní a matka umývala jí tváře čerstvě dojeným mlékem, březovou šťávou a hodlala schovávat na příští jaro březnový sníh. Také jelením lojem natírala líce Rézince před spaním a dle jakéhos receptu, na který se panna Lény upamatovala, upravovala mastičku z loje obraného na telecím okruží a mandlového mléka. Ti ženiši, které Rézince lidé předpovídali, se jaksi nehlásili. V městě se vědělo, jaké může míti Staněk jmění, a soudilo se, že matka Rézinku vychovává na to, co bude míti věnem, příliš rozmařile.

A toho se ženiši, městští synkové, báli.

Báli se Rézinciny parády, jejich měkkých, nezpracovaných ruček a její rozmarnosti, o které se po městě vědělo více, než bylo i pravda. Městští synkové tedy u Staňků nezaklepali a úředníci přišli obyčejně již ženatí do města.

Ani lásku neměla posud Rézinka, neblížil se jí vlastně nikdo.

Při zábavách se bavila snad nejlépe ze všech dívek, než říkali si o ní pánové, že je Rézinka pro zábavu, ne však pro vdaní, že nebude takovou hospodyní jako jejich matky.

A přece ji měli jinak za hodnou dívku.

VI.

Rézinku omrzelo za několik měsíců i čepčářství a přestala docházeti k panně Lény.

Panna Lény to arci nerada viděla a dovedla si Rézinku vždy zase na několik dnů tu a tam upoutati.

Přišla si vyprositi její rady a pomoci při nějaké zvláštní práci, říkajíc, že jí slečna dávno svým vkusem předčila. Rézinka šla ráda a byla zase po několik dní veselejší.

Tu zase se dozvěděla panna Lény o nové prý modě úpravy vlasů a přišla požádati, aby slečna Rézinka jí dovolila zkusiti tuto na svých, z celého města nejkrásnějších a nejjemnějších vlasech. Svoloeno arci a Rézinka si pak po kolik dní hrála s novou frisurou.

Přišel-li k panně Lény židovský obchodník se stuhami, krajkami, tylem, dělanými květinami, péry a podobným zbožím, doběhla si panna Lény pro Rézinku, aby jí pomohla vybrati nových zásob.

Rézinka určovala také, co komu má dáti panna Lény na klobouk neb čepec, jakou upravit šmizetu neb ozdoby a která dívka se jí nějak někdy nezachovala, té jistě panna Lény upravila objednanou věc tak, aby se jí mohla Rézinka usmáti. Smávala se s matkou a tato byla vždy znovu a znovu přesvědčena, že její Rézinku žádná dívka v městě nepředčí.

Tak mládí uplývalo Rézince a nepozorovala ani jak rodiče stárnou. Stávali se oba těžkopádnými, otec počal naříkati jsa soužen hostcem, matka pak stávala se otylou a byl jí každý rychlý pohyb obtížným.

Otec zlobil se s mládenci a učedníky, matka se služkami. Již byl by chtěl povolati otec Vincence domů, leč rozmýšlel se stále na to, boje se, že neubrání by se v domě mrzutostem.

Na návštěvu do Prahy se Staněk nerozhodnul. Nebylo stále času, střídání pomocníků vyžadovalo vždy nové těchže zapracování do obchodu, nové vysvětlování, dozor. Tu zase byla potřeba nějaké správkyně na domě, pokrývání střechy, nový žleb, úprava dvora. Tak uplynulo příznivé počasí a v zimě neodhodlal se Staněk s chorými údy na cestu dostavníkem, celý den trvajícím. Spojení dráhou nebylo.

Tu došel dopis od Vincence, kterým otce přímo zval k návštěvě v důležité záležitosti. Psal, že zastává již téměř dva roky svoje místo ve filiálce obchodu se zdarem a že šéf chce mu předati filiálku úplně, co věno dcery Berty, kterou si Vincenc zamiloval. Proti sňatku nečinili rodiče žádných námitek, jen si přáli

srozuměti se s otcem Vincencovým, aby se dohodli, jakou dá tento synovi do obchodu pomoc.

Nebyli by se odhodlali Varhánkovi — tak se starý ochodní přítel, Vincencův chef, jmenoval — nechat odejti dceru z Prahy na venek. Měli ji příliš rádi, bylať po několika synech jedinou dcerou. Též bylo škoda pustiti dobře zavedený pobočný závod do cizích rukou. Doma byli dědichi firmy dva synové, třetí byl lékařem, čtvrtý úředníkem. Vincence oblíbila si od jeho příchodu do závodu celá rodina.

U Staňků způsobil Vincencův dopis arci rozruch.

Paní Staňkové se zdálo, že osud sám vyplňuje její přání, aby Rézinka zůstala dědičkou domu. Zarazilo ji arci, že bude třeba dáti Vincencovi značnější podíl. Radili se s manželem a paní Staňková strnula, slyší, že manžel mluví o třech tisících zlatých, které by mnil synovi dáti.

»Ale to jest mnoho, tím zkrátíme Rézinku. Pomysli si, že zůstaneme v domě na výměnku,« namítala paní Staňková.

»Dům s polnostmi má cenu pěti tisíc zlatých,« odvětil manžel. »Nájem z polí, který nyní běřeme, ponecháme si za příjem, až se Rézinka na dům provdá. Kromě bytu nebudeme od příštího zetě již ničeho požadovat. Zboží v krámě bude míti vždy cenu pěti šesti set, když převezme zeť pohledávky velkoobchodů, bude míti zase vždy úvěr. Pak převzetí firmy samo sebou bude míti zdarma.«

»Přece bude Rézinka proti Vincencovi zkrácena,« kroutila paní hlavou. »Pomysli, že můžeme žíti ještě dvacet let, třeba déle. Nedostane pole v užívání, uspořít nebude nám třeba možno a tak je Vincenc, který dostane hotové peníze, vždy ve výhodě.«

»Nechceš věci rozumět,« odvětil manžel. »Předně nemáme tolik na hotovosti, jináče bych nebral zboží na úvěr. Máme hotově okolo patnácti set, které jsem ukládal na Rézinkino věno, kdyby se byla měla z domova provdati. Druhé peníze vypůjčím se na pole. Půjčím mi dlouholetý nájemce pan Zima, po kterém nájem převezme jeho syn a úroky se budou strhovat z nájemného. Učiníme smlouvu na dvacet let, splácením a umořováním

kapitálu. Co do naší smrti by zůstalo stát, bude zeti vždy k dobrému. Ať již bude uplaceno či nikoliv, bude vlastně vždy ve výhodě, any mu pole zůstanou neztenčeným majetkem, na který Vincenc nebude míti více nároků. Ostatně se snad k nám člověk s holýma rukama nepřihení.«

»Děláš, co chceš a mně se zdá, že Rézince vzejdou jenom starosti, kdežto Vincenc přijde pěkně k hotovému,« nevrle namítala paní.

»Rézinka, nevyčítám jí toho, měla vždy více potřeb než Vincenc, který od vyjití ze školy si zasloužil svou práci v obchodě stravu a šat dostatečně. Ostatně já jsem nepřišel s prázdným a tvoje nebožka matka, Terinko, vždy toho uznávala, že jsem závod pozvednul. Víím, že miluješ více dceru než syna, nech mluvití nyní stejnou lásku k oběma dětem a přej synovi, co můžeme mu dáti s dobrým vědomím, že dceři nestane se újma,« vážně řekl Staněk.

»Vím, že proti tobě niceho nezmohu,« odvětila paní. »Jen mi Rézince neukřivdi, měl bys hřích před Bohem, který nám ji tak zázračně zachoval, který mi ji vrátil ze prahu hrobu.« Paní Staňková slzela.

»Tvá stará citlivost, Terinko. Musíš tuto ukrotiti, sice bys se někdy se zetěm, který se sotva s Rézinkou tak jako ty mazliti bude, špatně porovnávala. Dnes ještě píš Vincencovi, že do neděle přijedu. Dojdu k panu Zimovi a sepíšeme smlouvu, jak jsme měli dávno vyjednáno, kdybych byl peněz potřeboval pro Rézinku.«

Paní Staňková nebyla příliš spokojena s manželovým rozhodnutím. Přemýšlela o nevěstě synově a upamatovala se, že mluvil o slečně Bertě již při pohřbu babiččině. Neměla tehdy mnoho času zabývatí se synem pro mrzutosi, sběhší se s jejími příbuznými.

Napadlo jí, že se tehdy řeklo, že pojedje Rézinka s otcem do Prahy, až tento Vincence navštíví. Myšlenka tato vzpružila paní Staňkovou. Ano vypraví Rézinku do Prahy, ať se drahé toto dítě trochu obveselí, ať vidí zase něco nového, jiného. Snad podaří se tam Rézince učiniti si známost, která povede k takovému sňatku, jakého si matka pro dceru vždy přávala.

Rézinka byla všecka oživena.

Do Prahy!

Viděti Prahu, nakoupiti si tam pěkných věcí, získati snad ženicha, takového, jakého si ona přála: hezkého, roztomilého, štědrého, trochu romantického, hodně zamilovaného — tak jak jí panna Lény ženichy líčila.

Než otec nesvolil.

Děl, že k vyjednávání tak vážnému jako jest samostatnost a ženitba synova, nehodí se přítomnost tak mladé dívky jako Rézinka.

Paní zaplavila muže proudem nespravedlivých výčitek. Že Rézince ničeho nepřeje, netěší se z její radosti, nedbá, aby se pobavila, nepříčiní se, aby došla zaopatření — tyto výčitky snesl pan Staněk klidně.

Leč rozhněval se do opravdy, ana paní podotkla, že snad chce ještě více Vincencovi darovat, o čem nemá ani ona ani dcera zvědět a proto snad že si Rézince přítomnosti při návštěvě u Varhánků nepřeje.

Nevlídná skutečně slova vyměnili manželé při tomto sporu a posléz před samým již odjezdem vynutila paní Terinka na manželi slib, že tedy Rézinka pojedje na svatbu.

Rézinka vzdorovala, plakala a vzbudila skutečnou nevoli otcovu. Řekla, že na svatbu nebude chtít již ani jet, že by zajisté otec jí nedovolil koupiti šaty, jakých by si přála.

Matka měla ji co chlácholit. Byly spolu v krámě po odjezdu otcovu, an byl v obchodě dosti nedbalý uředník zaměstnán. Bavily se dobře s kupujícími, lidé lichotili Rézince a matka vyprávěla kde komu, jak dobře se Vincenc ožení. Neopominula povědít, jaké věno dají synovi i nadhoditi, že bude dcera dědičkou domu, polí a obchodu, o čemž se ostatně dávno v městečku mluvilo.

Staněk se zdržel v Praze skoro týden. Přijel rozradostněn, těše se z dobrého zaopatření Vincencova, potěšen vlídným přijetím celé rodiny Varhánkovy a zaujat roztomilou Bertou, nevěstou Vincencovou.

Poslala Berta Vincencově matce darem krabici jemného cukroví, nastávající švakrové Rézince pak pěknou krabičku z červeného sametu, v podobě knížky

s obrázkem dvou cukrujících se holoubků na vrchní desce. Ve vnitř nacházely se voňavky a jemné mýdlo růžové, na desce pak zmenšující zrcadélko. Rézinku těšil dárek a s radostí vyslechla vzkaz, že docela jistě Vincenci na svatbu, která se měla za osm neděl odbývati, za družičku přijede.

A že zároveň slíbil, že přijede s ní matka, vyřizoval Staněk. Tímto jednáním uchlácholil nadobro svojí choť a hodlala se na svatbu schystati, aby nastávající příbuzní viděli, že nepochází Vincenc jen tak z ledabylé rodiny.

»Dostala by Varhánková Bertička ženichy mnohem zámožnější než náš Vincenc, s vlastními obchody neb úředníky, ale rodiče povolují její lásce k našemu synovi,« vyprávěl Staněk. »Jak jsem byl rád, že mohl jsem syna tak pochválit, jak jsem tam o něm všecku chválu zaslechnul. A bude to pěkný párek s tou Bertičkou. Koukají jeden na druhého jako na obrázek. Budou bydlet v domě, co je filiálka, dva pokoje a kuchyň budou mít. Dá paní Varhánková Bertičce spolu starou služku, která jí chovávala, bude bývat Bertička prý raději více v obchodě, je tomu zvyklá a má obchod ráda. Až jsem se podivil, jak se vyzná i ve vedení kněh, to bys měla si, Rézinko, vzít z ní příklad.«

»Rézinka se přičiňuje v obchodě také dosti a není jí třeba dávat někoho za příklad. Ostatně ta Bertička nebyla třeba nikdy tak těžce nemocna jako naše Rézinka,« odmluvila paní.

»Tomu bude již sedm let, co Rézinka tak těžce stonala a není dnes po tom stopy. Samé by ti, Terinko, již ani nenapadlo, že jsi se obávala u ní souchotin. A přičiňovala-li se kdy Rézinka, přičiňovala se pro sebe, tak jako my pro obě děti.« Staněk byl rozehrát, pohnut a nechtěl vyvolati svár. Odešel raději do krámu, sotva si trochu odpočinul.

V krámě poznal téměř prvním pohledem, že děla se škoda, že nebyl dostatečný dohled a že uředník mohl se asi málo spoléhati na výpomoc paninu a Rézincinu.

Nahlédna Staněk do příruční zápisní knížky, zamrzl se na novo vida, že bylo dáváno mnoho na dluh

a to lidem, o kterých bylo možno vědět, že neplatí správně. I v skladišti, na půdě, ve sklepe byla škoda. Staněk jal se pořádati, čeho bylo zapotřebí, a zabral se do práce tak, že až k večeru zašel nahoru do bytu. Byl unaven ještě po cestě, rozmrzen, upracoval se a strávil špatnou noc. Šel z rána do krámu tak utmácen, jako včera odcházel. Jen vzpomínání na Vincence jej sílilo. Cítil, že jest churav a divil se, jak únava jej přemáhá. Po kolik dnů byl zasmušilý, léčil se domácími prostředky a bral i radu s lékařem.

»Hlásí se stáří a tělo žádá odpočinek po tolikaleté práci a starosti,« řekl lékař, předepsal nějaké prášky, radil pít silné víno, hodně se procházeti na čerstvém vzduchu a především — klid.

Staněk promluvil vážně s manželkou a poradili se, že musejí vzít opět mládence. A to raději dříve, neb se blížil podzim, byl zde již konec září a Staněk se obával opětých záchvatů hostce.

»Kdyby se tak nahodil některý, který u nás již byl, že zná obchod i lidi ve městě,« mínila paní.

»Žádný nestál za mnoho, se všemi jsem se dost nazlobil a s učedníky je to ještě horší. Až dám Jeníkovi za vyučenou nevezmu více jiného. S mláďenci nejsem aspoň tak vázán, odejde ve čtrnácti dnech a je pokoj. Musím se o nějakého ohlédnouti. Dopíši Vincenci, ať mi nějakého opatří. Nejlépe, kdyby se Rézinka vdala a zeť se ujal závodu.« Staněk byl mrzut.

Téhož dne došlo psaní od starého přítele Orla. Týž psal, že rád by zvěděl, jak se Staňkovi vede. Slyšel prý od obchodního cestujícího, že churaví i že bude ženiti syna. On sám, pan Orel, že také jest již na odpočinku, závod že předal nejstaršímu synovi a nyní právě že má také Alberta doma. Tento že nemůže se jaksí nikde uchytili na delší dobu. Pan Orel myslí, že bylo by nejlépe, kdyby se oženil, příženiv se do zavedeného obchodu. A tu že se upamatoval, vlastně že nikdy nezapomenul, jak byl jeho Albert u Staňků oblíben a že tehdy odcházejí trošku prý se pro Rézinku trápil. A nyní že přichází s hotovým návrhem, aby oni dva staří přátelé obchodní i osobní svoje děti spojili. On že

dá Albertovi tisíc zlatých na hotovosti a s tím, myslí, že mohl by býti Staňkovi vítaným zetěm. Žádal brzkou odpověď.

»To jako když sám osud odpovídá na naše starosti,« řekla paní Staňková přečteš Orlovo psaní.

»Já nevím, mně se ten Albert nelíbil ani co kupec ani co člověk. Víš, Terinko, jak nebožka panímáma nutkala, abychom jej dali pryč. Byl by nám Rézinku pobláznil. A obchodníkem dobrým nebude nikdy,« uvažoval Staněk.

»Byl mlád a lidé mu stále lichotili. Nabyl od té doby zkušenosti. Ostatně nemusíme hned říkati určitě ano ani ne. Mohl bys snad vzít toho Alberta jako na výpomoc. Jeník bude o novém roce vyučen a bude-li tě trápit ten hostec, nemůžeš být v zimě tak jako tak mnoho v krámě. Ale Rézince neřekneme, že by si měla Alberta vzít, bylo by jí toho líto, že má mít ženicha jako dohozeného. A kdyby se jí nezalíbil, nutit ji nebudeme, tak jako ne zrazovat, kdyby se jí zalíbil jiný,« ohražovala se paní Staňková.

Staňkovi se panin návrh líbil; přemýšleje o něm, dopsal skutečně starému Orlovi, aby Albert přišel tedy jako na výpomoc a to co nejdříve, ana měla v polovici listopadu odjetí paní s Rézinkou na Vincencovu svatbu, aby tedy nezůstal sám v závodě.

Paní Staňková byla spokojena, že šlo po jejím a doufala, že nyní an bude Albert v domě, bude jistě považován za Rézinčina nápadníka a tím že se vzpruží pozornost některých zámožných městských synků a že nebudou si chtít nechat Rézinku přece ujít. Že by se k nim na dům a obchod mohl příženiti i takový, kdo kupcem se vlastně nevyučil, byla přesvědčena. Však když se jedná o živnost, že pochopí každý a rád se přičiní, tak soudila.

Staněk dopsal tedy Orlovi a místo odpovědi přijel tento v několika dnech sám, provázejí Alberta. Chtěl hnedle umlouvat svatbu, předcházeli si paní Staňkovou a mrzel se, že se nic určitě nevyjednalo.

Rézinku zahrnul lichocením. Byl jist, že takové krásky není druhé ve městě, že jenom k vůli ní chodí lidé do obchodu, a jistil, že ona sama by se provdala

jistě bez věna a domu. Zaslouží prý, aby ji muž nosil na ruku, aby na ni pohlížel jak na oltář. Bylo prý by škoda, kdyby si měla hezounké ručky ozdobiti a zmozoliti v krámě, ji že musí příští manžel míti jenom za okrasu obchodu.

Paní Staňková, která o všem se svojí důvěrnicí, nezbytnou pannou Lény, si pohovořila, odpovídala slovy staré panny, jakými se jí tato zalichotila. Že není ještě rozhodnuto, by se Rézinka právě na obchod provdati musila, kdyby se jí hodil ženich jiného postavení, že může vždy krám pronajmout, obchod prodat. Oni budou vždy jenom hledět na štěstí dceřino a na přání jejího srdce.

Staňkovi se starý přítel Orel nelíbil pro ten přílišný chvat, s kterým by byl chtěl ihned svatbu umlouvat. A ta přílišná chvála, kterou vlastní otec svému Albertovi zpíval, také Staňka nerozehřála. Nemohl uvěřiti, že Albert neměl u svých zaměstnavatelů přízně prý pro přílišnou až svědomitost k obecenstvu kupujícímu, pro vynikajícího nad šéfy obchodního ducha, pro prozíravost, s kterou dovedl určit, že to neb ono zboží nepůjde na odbyt. S úsměvem svěřoval starý Orel Staňkovým, že také proto se Albert na několika místech neudržel, že se líbil dcerám i samým paním principálův, ano jedna bohatá vdova prý hned po několika dnech Albertovy u ní služby učinila mu návrh k sňatku. Ale ten hoch že měl asi něco jiného v hlavě a v srdci, táhlo jej to zpět, tam kde mu počala zakvítati růžička první lásky.

Staněk si také rád pochválil svého Vincence, než tak nebyl by toho dovedl, byl by se ostýchal o něm hovořiti. A maně tu měl příklad, že Vincenc udržel se hned na prvém místě, získal si přízně rodičův a opravdové lásky dceřiny.

Trochu něco nadhodil starému příteli a tento významným šeptem sděloval synovi rozličná svá pozorování.

Odjížděl pan Orel trochu mrzut a líbaje svého Alberta na rozloučenou, zašeptal k tomuto: »Drž se, pozor, však víš!«

Rozuměli si a Albert přikývnul. Počal v obchodě chovati se tak, jako za svého prvního do rodiny příchodu. Táhl se za ním kupující, hlavně děvčata. Byl zase samá lichotka, samý hovor a pan Staněk pozoroval s nevrlostí, že není v obchodě ani dbalejším, ani přičinlivějším.

Rézinka měla nyní na starosti cestu do Prahy na svatbu. Panna Lény byla u Staňků denně a porada střídala poradu.

Paní Staňkové nestačily peníze, které jí manžel odevzdal, sáhla na svoje úspory a hleděla Rézince zříditi vše co nejpěkněji. Sama dala si přešiti svoje svatební i černé hedbávné šaty, svůj kožich zeleným sametem potažený a tchořovinou lemovaný, ku kterému jí panna Lény udělala zelený sametový klobouk.

Rézinka měla nové jasně modré hedbávné šaty s bohatou ozdobou krajkovou, které měla vzíti do kostela, a ke stolu nové květované, taktéž hedbávné. Že bylo v listopadu potřeba něčeho teplejšího, zhotovila jí panna Lény bílou atlasovou, modrým hedbávím podšitou mantilku s lemem z labutí kožešiny, a paní Staňková byla přesvědčena, že Rézinka jako kdysi o svatbě sestřenice Haničky i na této svatbě bude nejhezčí mezi družičkami.

Na svatbu darem krmila paní Staňková husu a krocana, upravily s pannou Lény cukroví do dvou velkých krabic, hodlala se dát vidět. Nevěště darem chtěla dáti dva dukáty, synovi zlatý řetěz k hodinkám po svém otci.

Albert musel zvědět o všem. Tvářil se zkormouceným, že nebude vidět Rézinku v té její kráse, záviděl jejímu průvodci, o kterém byl přesvědčen, že se do Rézinky zamiluje, a prosil jí, aby si na něho vzpomněla, on že bude počítati dny a hodiny do jejího návratu.

VII.

V den Vincencova sňatku zašel si pan Staněk do kostela a s vroucí láskou vzpomínal syna v modlitbě, vzýváje pro něho požehnání nebes. Vzpomínal po celý

den v upřímném pohnutí a těšil se, až manželka s dcerou se vrátí, jak budou mu povídati o svatbě, o synovi, mladé jeho ženě, o dobrých nových příbuzných.

Nepozdržela se paní Staňková v Praze tak dlouho, jak byla mínila, vracela se dříve a patrně rozmrzele. Nebylať její Rézinka tak přijmuta a obdivována, jak byla matka očekávala.

Svatba Vincencova byla odbyta srdečně v domácím kroužku, jen u přítomnosti nejbližších příbuzných. Nevěsta, ani její matka, ani paní starších bratrů neměly zvláště krásných obleků. Z drahých látek ušité šaty nenápadných barev zdály se býti paní Staňkové přespříliš jednoduchými a divila se, že i nevěsta měla bílé atlasové šaty zcela jednoduše upraveny.

Družičkou byla pouze Rézinka s mladším bratrem nevěstiným jako průvodčím. Jiných mladých pánů na svatbě nebylo a paní Staňková žasla, že svatební hostina, vlastně oběd, odbýván byl v hostinci.

Paní Varhánková vysvětlovala, že nemají dosti místa, že není zapotřebí, aby se převrátil celý dům na ruby, vypůjčovalo snad dokonce nádobí a pošpinilo množství stolního prádla. Že vůbec jest to tak v Praze ve zvyku. K obědu se Rézinka ani nepřevlékala, any tak ostatní dámy také nečinily. Nemilou náhodou udělala si na modré hedbávné šaty skvrny a byla mrzuta.

Přiveženou drubež a cukroví odevzdala matka nevěstina této do nové domácnosti, plísníc vlídně ženichovu matku, proč si způsobila práci a výlohu.

Z hostince jeli novomanželé přímo do svého bytu a paní Staňková vrátila se s dcerou k hostitelům. Byl to trochu smutný večer po svatební hostině.

Matka nevěstina byla rozčílена dojmutím a nebylo jí do řeči. Nejstarší syn s chotí odjeli do divadla a starý pán byl po požití více druhů vína hovorným. Škádli Rézinku, kdy že ona se bude vdávat. Litoval, že má sám tři syny již ženaté a čtvrtého skoro zadaného, sic že by mohla býti svatba jak se říká křížem. Druzí dva synové bydlili jinde a tak byla Rézinka s matkou u starých pánů sama, neb její mládenec, syn úředník šel navštívit rodinu, o jejíž dceru se ucházel. Bylo mu nemilo, že nebyla tato slečna vyzvána za družičku

a byl k vystrojené, pozornost jeho vzbuzující Rézince dosti chladným.

Rézinka ulehnuoc večer s matkou v hostinském pokoji, nutkala tuto, ať odjedou, že se jí tu nelíbí. Matka jí chlácholila, chtěje se přece pozdržeti. Nechtěla nové příbuzné urazit, syna zarmoutiti.

Druhého dne si prohlížely Staňkovy Prahu. Chodil s nimi starý pan Varhánek, Vincenc neměl času, zaměstnáva je se v obchodě a jeho paní taktéž přišla do obchodu, vybírajíc a naleznouc si hnedle práci.

»Tak to má být,« chválil starý pán.

Na příští den pozvala si mladá paní tchyní a sestru mužovu k obědu, též i svoje rodiče. A zase žádná hostina. Upekla mladá paní krocana, kterého paní Staňková dovezla, a dala na stůl též cukroví od ní. Srdečný rozhovor měl nahraditi vše. Rodiče mladé paní těšili se ze štěstí dceřina, Vincenc zářil blažeností a paní Staňková byla mrzuta. Bylo jí málo pozorností, málo vyznamenávání, málo uctění.

S Rézinkou jednáno skoro jako s děckem a pozvání, které paní Staňková očekávala, aby totiž Rézinka přijela na masopust, učiněno nebylo. A pak chtěli stále všichni aby se hosté jen a jen obdivovali těm starým kostelům a domům, jak vyprávěla doma Rézinka mrzutě Albertovi.

Zkrátila tedy paní Staňková pobyt v Praze a spěchala domů, míníc v duchu, že se tak hned sem zase nepodívá. Divila se, jak mohl býti muž tak těmi lidmi zaujat, a věru že litovala Vincencova věna. Leč myšlenka, že syn jest úplně zaopatřen a že nyní veškeré jmění uchová pro Rézinku, jí přece vždy zase rozveselila. Měla přece jenom radost, že jest syn šťasten, že miluje svojí ženu, že těší se ve svém povolání co obchodník.

Manžel vyslechnul příznivé i nepříznivé líčení svatby Vincencovy s tichým úsměvem. Nedivil se, že velkoměstské zvyky se ženě jeho nezamlouvaly, ač trochu litoval manželku pro její sklamaní, přece jí přál této malé lekce. Rovněž se těšil, že Rézinka seznala, že jí drahý a nápadný oděv ceny nedodá.

Albert říkal Rézince, že byl jist, že nemůže býti úplně veselou, ana jeho po ní touha musela jí obklopo-

vati, musela jí přinášeti trochu té jeho truchlivosti, kterou pocítoval za její nepřítomnosti a jeho žárlivosti, s kterou myslil na všecky, již byli kolem ní.

Říkal, že se chvěje očekáváním, kdy přijede někdo, aby jí odvedl, na vždy odvedl; zkoumal, zda listonoš nepřináší jí z Prahy dopisův a namluvil tolik pošetilostí, že byla Rézinka všecka popletena.

Panna Lény, které paní Staňková celé svoje srdce otevřela, byla jista, že jenom ze závisti nebyla hlučná svatba v Praze slavena.

Záviděli prý pražští Rézince jistě hned při prvním spatření její krásu a roztomilost, báli se, že by při hlučnější svatbě zastínila sama nevěstu, natož druhé a že nepřáli si, aby zeťova sestra získala snad lepší partii, než učinil pan Vincenc Staněk s Varhánkovou dcerou, proto jen jejich syn byl Rézince průvodcím.

A poklepaly s paní Staňkovou trochu tu divnou svatbu, ty pražské zvyky. Doznavy, že jsou Pražané pošetilí, neumějíce si dopřátí ani pravého svatebního veselí, šetříce tak divně, nedovedouce ocenit veselou hostinu.

Za několik dní uklidnily se paní Staňková i Rézinka. Tato plula jako po růžích obklopována ustavičnými Albertovými pozornostmi. Počala skutečně stále větší zalíbení míti v hezkém mladém muži, počala trochu žárliti na všecky dívky, ku kterým se Albert pozorně choval, a pohledy a úsměvy prozrazovaly záhy její náklonnost.

Albert se o to postaral, aby se záhy po městě o tom mluvilo, že jest Rézinciným ženichem. Choval se před lidmi k Rézince důvěrně, chválil ji před každým, vyslovoval stále a stále svůj pro ní obdiv.

O novém roce propustil pan Staněk učedníka a práce v obchodě spočívala nyní nejvíce na Albertovi. Tento se držel, dal si záležeti a pan Staněk neměl příčiny k zřejmé nespokojenosti.

Masopust přinesl několik plesů, na kterých se Albert kolem Rézinky točil jakoby zasnoubený již ženich. Opatřil také Rézince kyticí z dělaných květin, pestrou, více křiklavou než vkusnou.

Panna Lény vychvalovala tuto pozornost do nebe. Však jí Albert za příznivé sobě poznámky vážil vše, co v krámě kupovala vždy s vývažkem.

Nedivil se tomu nikdo, že Staňkovi dají dceru Albertovi a v nikom nevzbudilo to závist. Byloť se Rézince již trochu i posmíváno pro její rozmazenost a zpanštělost.

Řekli si sice starší měšťané, že jest škoda, že přijde na Staňkův obchod, tu zlatou studni, takový cizí člověk, který nezaručuje svým chováním, jako druhdy Staněk k Bezděkovům se přiznivší, že bude řádným sousedem. Leč aby někdo Staňkovi rozmlouval dečiny vdavky, toho se nikdo neodvážil, nechtěje si dělat zbytečných mrzutostí.

Albert vyznal Rézince již před prvním plesem lásku a ke konci masopustu přijel jeho otec k domluvení svatby. Tato měla býti hned po Velikonocích. Zatím se měla schystati výbava a Rézinka se chtěla přece ještě přiučiti jemnějšímu vaření.

Otec se mrzel, řka, že když v domě vše vlastně při starém zůstane, není přece třeba, aby Rézinka se něčemu přiučovala. Leč Rézinka nedala jináče. Také nedopadla úmluva s panem Orlem dle Staňkova mínění. Pan Orel žádal, aby mladí měli domácnost úplně oddělenou, aby se stal Albert majitelem obchodu, aby mu byl podíl tisíce zlatých na domě zajištěn.

Staněk churavěl a svolil ke všemu.

Počato záhy s upravováním bytu. Bývalý pokoj paní Bezděkové měl býti příbytkem rodičů a z malé komůrky vedle s dveřmi na pavlač měla býti upravena kuchyň. Paní Staňková si to také tak nepředstavovala, mínila zůstati s dcerou pohromadě. Leč důvodům páně Orlovým nebylo lze odepřítí souhlasu a tak se dělo dle jeho přání.

Paní Staňková šla opět na faru požádat paní Doubkovou, by přijmula Rézinku do kuchyně. Tentokrát pořídila lépe. Paní Doubková slyšíc, že jest Rézinka nevěstou, nezdráhala se ji přijmouti. Měla sice právě tři dívky, leč z těchto že jedna co nejdříve ubude, majíc jeti na delší návštěvu k příbuzným. Tedy že

může pak Rézinka nastoupiti, postní doba podá jí příležitosti, aby se vycvičila hlavně v přípravě ryb a jemnějších moučníků.

Rézinka nosila nyní hlavičku ještě výše. Všecko jí pojednou těšilo a mínila, že bude jí záviděti a obdivovati se celé město. Chystána výbava, totiž prány ušité věci, panna Lény docházela do domu dělat mašle na polštáře a pokrývky, svazovat tucty prádla pentlemi, hotovit ozdobné límečky a rukávce, čepečky z krajek a pentlí pro nastávající mladou paní.

Rézinka zatím nechala si od Alberta líbatí ruce, krásti polibky, vymýšlela si stero malých škádlení, laškovných pojmenování, měli s Albertem mnoho slovíček, kterým rozuměli jenom sami dva mezi sebou, a Rézinka chodila ráda do krámu, míníc, že všecky přichozí dívky závidí jí Alberta a mladíci Albertovi jí.

Na faře měla paní Doubková Rézinku dosti ráda, bylaf ona, jsouc v dobrém rozmaru, skutečně příjemnou. Jen to její chlubení neslychala paní Doubková ráda a mnohdy ochladila dívku poučením, ke kterému se Rézinka zamračila. Poukazovala paní Doubková, že není Rézinka jedinou dívkou, která obdrží dům a obchod věnem. Že má všecky příčiny, aby vážněji chystala se ke sňatku, po kterém nastanou jí povinnosti a ne samé zábavy. K vlídnému napomenutí pohodila Rézinka jenom hlavičkou a sprádala v této nadále zlaté sladké sny.

Velikonoce padly až koncem dubna a svatba Rézinčina ustanovena na konec května. To k vůli Vincenci, který dopsal rodičům, že by v první polovici května před poutí svatojanskou nemohl se z obchodu vzdáliti. Také že ještě v tom týdnu po pouti bude vyřizovat zakázky, učiněné návštěvníky Prahy v slavnostní dny.

Albert stavěl se celým zoufalým pro odklad tento. Naříkal, že když byl konečně Rézinku získal, blaho své si vybojoval, vymodlil, že má opět čekatí, že jsou mu dny a týdny tak předlouhými, tak smutnými.

Paní Staňková byla skoro ráda odkladu. Těšila se, že do konce května bude již více mladé drůbeže, lepšího másla a ranné zeleniny ke svatební hostině. Jaksi na vzdory pražským hostům hodlala paní Staňková vystrojiti velkou hostinu. Chtěla se pochlubiti, jak

dovede ona oslaviti dceřinu svatbu. Sama paní Doubková slíbila pomoci při vaření a panna Lény se zase těšila, jak upraví tabuli, jak srovná cukroví, složí ubrousky a vše okrášlí, co se jen okrášliti dá.

O svatebních šatech radily se paní Staňková, Rézinka a panna Lény, souhlasíce, že musí tyto býti co nejkrásnější. Rézinka přála si arcif bílé. Matka jí koupila bílý damašek a ozdobily se šaty hedbávnými krajkami.

Pozvala paní Staňková, chtěc na dávný hněv zapomenouti, na Rézinčinu svatbu také sestru Karolinu i ostatní příbuzné. Sestra Karolina, která měla také již syna ženatého, přislíbila, že přijede i s dcerou Haničkou, paní doktorovou. Ostatní příbuzní se omluvili, než poslali Rézince pěkné dárky. Ponejvíce ozdobné věci ze skla a porcelánu.

»Také dobře,« řekla paní Staňková při každém odřeknutí. »Však bychom nevěděli, kam všecky na noc umístiti. Musíme přece také zváti ve městě. Z Prahy snad přijedou staří Varhánkovi, Orlovic také čekáme, otce i matku, a bude lidí plný dům. Musíme beztoho najmout pokoje vedle v hostinci.«

Staří Varhánkovi však také odřekli, omluvíce se, že jsou staří na obtížnou cestu a že dohlédnou mladým za jich nepřítomnosti v obchodě.

Albert psal domů psaní za psaním, jichž obsahem se Rézince však nesvěřil. Pak přihlížel k upravování bytu. Po jeho přání musely se nechat pokoje nově vymalovat, rámy u oken a dvěře nově bíle natřít, nábytek musela Rézinka dostat nový; starý, kterého Staňkovi neupotřebili, odnešen na půdu.

Staněk s povzdechem sledoval přání nastávajícího zetě a maně vzpomínal, jak jinak on sám si počínal při přiřazení se do tohoto domu. Jak hleděl, aby se ničeho nově nemuselo zařizovati, jak spokojil se nábytkem, který tu byl posud a který mohl dlouho ještě vydržeti. Jeho do rodiny přijmutím a vstoupením kdysi počala pro paní Bezděkovou a její dceru doba lepší; byly si jisty ochrany a přičinění muže v rodině.

A ten Albert připadal Staňkovi tak asi jako vše, co kdy žena Rézince pro parádu jednala. Tak k ze-

vnějšímu lesku jenom bez vnitřní trvalé ceny, tak mnohdy spíše k posměchu.

Známí, již si Staňka vážili, rozmlouvali mu tento sňatek. Nelíbil se Albert usedlým, pro blaho svých rodin vždy se upřímně přičiňujícím měšťanům. Staněk krčil jenom rameny, byl sláb a cítil se churavostí svou malátným.

Konečně nadešel den před svatbou. Přijel Vincenc s mladou svojí chotí, přijela paní Karolina s paní deerou a příbuzní vítali se mezi sebou přívčtivě. Jmenovitě paní Berta a paní Hanička si jedna druhou oblíbily.

Paní Karolína zašla na hřbitov, vyplakala se u hrobu matčina a pak se účastnila v domě příprav. Se sestrou se rozhovořily jakoby se byly rozešly před několika dny a nikoliv léty, jakoby nebyl býval mezi nimi nikdy ani stín hněvu.

Paní Karolína žasla nad Rézinčinou skvělou výbavou a upřímně se přiznala, že tolik nedala prádla a věci svojí Haničce, ač si tato brala přece vrchnostenského doktora. Paní Terince lahodila pochvala sestřina a ukázala této i všechny Rézinčiny šaty a šperky. Tu se mohla zase paní Karolína chlubit, jakých šatů a šperků jedná manžel Haničce. Pak prohlížely zásoby cukrového, koláčů a masa ku svatbě. Paní Karolína žasla znova. Slyšíe však, že sestra nejvíce k vůli Vincencovým a pak Albertovým příbuzným se chce nechat tak vidět, skoro se usmála.

»I to bych raději dceři za to něco koupila,« řekla. »Nezlob se, Térinko, ale já byla v zámku na všechny svatby vždycky zvána a věru, že se nenadělá takových hostin. A je to přece úřednictvo, všecko pod deputát, dostane se zvěřina od myslivců, ryby ze sádek, pivo z pivováru, drůbež, máslo a vejce ze dvorů zdarma. Ale tolik toho neměli nikde. Vždyť je to hloupost krmit cizí lidi.«

»To nedělám pro cizí lidi, ale na počest svého nejmilejšího dítěte, mé Rézinky,« řekla paní Staňková.

»Ale, ale, sestro,« paní sládková káravě odpovídala. »Já mám dětí pět, ale o žádném bych neřekla, že je mi nejmilejším, mám všechny stejně ráda. Tak jak říkávala nebožka maminka, že se stává na tu chvíli nejmilejším

to dítě, které právě matku nejvíc potřebuje. Tou hostinou přece dceři lásku nedokážeš.«

»Dokážu však ženichovým i naším příbuzným i celému městu, jak mám dceru ráda,« odvětila paní Staňková a pohlížela hrdě na řadu dortů, mísy cukrového, rosolů, kompotů, salátů.

»O polovinu méně by také stačilo. Pět dortů!« počítala paní Karolína.

»Jeden přivezli Vincenc s Bertičkou. A k tomu nevěstě stříbrné lžičky. A pak velikou láhev kompotu, tam toho míchaného a tu skleněnou mísu na něj. Podívej se, je růžová se zlatem.«

»Pekná. Hanička má podobnou, zelenou. Takových věcí ty nevěsty dostávají ku svatbě a pak se to nikdy nepotřebuje. Jen aby se to utíralo z prachu a jen že se to někdy rozbije,« uvažovala paní Karolína.

»No, do skleníku je to hezké. Toho cukrového jsme nadělaly pravda trochu víc, víš Karolínko, když se Rézinka na té faře učila vařit, tak jsem musela k vůli paní hospodyně, která ráda ukáže, co všecko umí. Tak došlo na ty dorty, chlebový, linecký a bílý mandlový dělaly na faře, já doma ten starodávný piškotový, víš to byla vždy mamina chloubka a okrášlila jsem ho tak, jako ona dělávala; půlenými mandlemi v růžovém ledu, koukej, vždyť musíš vidět nebožku maminku zrovna před sebou, jak ráda dělala ten dort na svatby a ku křtinám.« Paní Staňková si otírala oči.

I paní Karolína oslzelá a vyprávěla kolikráte za pobytu u ní v pivováře nebožka matka ten dort dělávala. A sestry vzpomínaly dobré matky, svého mládí a upřímnou svorností jaty, objímaly se slzíce.

»Jen aby ti Pán Bůh dal a ty se dočkala na Rézince radosti. Já nevím, sestro, ale mně se ten pan Albert nelíbí. Je to takový sladký, hladký panáček. A pak, jak mi to švakr Staněk pověděl, přijde s málem do tak krásného živobyčí.« Paní Karolína potřásala hlavou.

»Rézinka jej má ráda. Však víš, sestro, jak jsem Rézinku ze smrtelné nemoci vyrvala, tak jsem si umínila, že jí co živa bude všecko po vůli udělám, jen aby jí těšil svět,« řekla Staňková.

»Vyprávěla nebožka maminka, že se bojí, aby to dítě někdy za to na světě moc netrpělo, že's skoro rouhala se proti boží vůli,« pravila paní Karolína zamýšleně.

Příchod panny Lény učinil konec důvěrné rozmluvě sester. Přišla panna Lény oznámiti, že přijeli Orlovi. Sestry spěchaly je uvítati.

Pan Orel počínal si hlučně, objímal obě paničky i obě mladé paní, pana Staňka a Vincence, Rézinku posadil si na klín a lichotil jí, až bylo směšno.

Paní Orlová byla hubená, ustaraná paní s ustálenými rysy tichého utrpení v bledém obličejí.

»Já jsem v domě ničím, já se jenom starám,« tato slova, kterými se uvedla nastávající tchýní svého syna, byla jako dokládána celou její bytostí.

Přinesli Orlovi Rézince darem granátové náramky, na svatbu krásný dort a několik lahví vína a likéru.

Svatba byla slavná. Při obřadech církevních plakala srdečně matka Albertova. Rézinka byla dojata pokleknouc u oltáře v chrámě, kde byla přijala křest svatý, svátosti oltářní a kam chodívala povznést mysl k Bohu. Tolikráte stála u oltáře božího zde jako družička o svatbách a dnes poklekla zde sama, aby přijala svátostné požehnání svého sňatku.

Jasný paprsek májového slunce vniknul malovaným oknem a jako duhou pozastřel nevěstu, plana skvělými odrazy barev na bělostném jejím rouchu a závoji. A zbožnost, v srdci Rézinčině dřímající, zaskvěla se v mysli její také jako paprskem, a nevěsta zapomenouc v té chvíli své ješitnosti, kořila se Pánu Všehomíra, ždajíc požehnání ke svazku pro celý život. Blahostným poznáním čistoty svojí panenské ozářila Rézinka v té chvíli svoje nitro a vážně přijala svátost, těšíc se dalšímu životu vstříc.

VIII.

Hosté se rozjeli a u Staňků v domě po nějakém tom uklízení, umývání a velkém prádle bylo zase klidno.

Paní Staňková, nyní »výměnkářka«, jak říkala, měla nazbyt času a hned po svatbě počala chodit denně do kostela, jak její matka též činila. Vybrala si v kostele totéž místo, kde druhdy její matka sedávala, v lavici po levé straně »ženské«, kdežto manžel její po pravé straně mezi muži usedal.

Brzo si zvykli ostatní denní navštěvovatelé kostela na manžely Staňkovy a k dennímu pozdravu připojilo se záhy kratičké zastavení a pohovoření na hřbitově před kostelem.

Paní Staňková obnovovala známosti z mladších let s paními, které ponejvíce měly také již provdané dcery, byly již babičkami a po životě v práci stráveném těšily se klidnému v stáří odpočinku. Povídky si nejvíce o dětech Paní Staňková arciť se s Rézinkou svojí chlubila jako vždy, a mnohdy se ostatní paničky na sebe kradmo pousmály, vyslechnouce něco, nač jiným způsobem patřily.

O pražské snaše, která se o Rézinčině svatbě všem ve městečku líbila, také paní Staňková ráda povídky. Těšila se, jak jedním rokem obě děti zaopatřeny má.

Doma zatím však nebylo tak utěšeně, jak bývalo. Hned po svatbě najal Albert mládence, říkáje, že se nebude s učedníkem zlobit. Dostal mládence tak švitorného, jako byl sám, a skutečně se lidé táhli do obchodu.

Sotva se v domě po svatbě uklidilo, již počal Albert s novými úpravami. Dal zvenčít dům nově natřítí na zeleno, rámy okenní pak bíle, nechal opravití vrata u domu, dvěře a okenice u krámu natřítí na tmavozeleno a opatřítí nápisy rozličného zboží.

»Trochu mnoho výloh děláte,« napomínal Staněk vážně zetě.

»Musím těm maloměšťákům přece ukázati, jak má vypadati kupecký krám,« odvětil Albert.

»Prodalo a vydělalo se vždy dosti v starém, tak jak byl,« namítl Staněk.

»Je nový pán, bude nový krám,« ušklibnul se Albert.

Řemeslníci byli v domě a byla stále pro ně nová práce. Do krámu přišla nová podlaha, i na zad, kde

u kořalečného výčepu, konví oleje a petroleje bývaly vždy dláčky, nechal dáti Albert prkna. Na upozornění Staňkovo, že zde podlaha vyhnije, odvětil Albert, že se může dáti každého roku nová, on že nemá chuti v krámě nastydnouti.

Staré skříně s výkladem zboží ozdobnějšího, jak právě v malém městě na odbyt šlo, jako: dýmek, špiček na doutníky, tobolek, hřebínků, krabiček na zápalky, šlí, vlny, knoflíků, barevné příze atd. Albert odstranil a dal udělati nové s velkými skleněnými tabulemi. Byly drahé, a když přihrádky ve vnitř, jindy prostě barevným papírem vylepené, nechal Albert opatřiti zrcadly, aby se zboží obráželo, tu pan Staněk se zalekl této výlohy. Činil námitky, než zeť jej odbyl prostě, řka, že on ve svém si dělá co chce.

K vůli skříním se pan Staněk mrzel, leč přímo jej zabolelo, když Albert, nechav namalovati a zavěsiti nad krámem tabuli se svým jmenem, odstranil i jiné věci, které tu byly ještě po panu Bezděkovi a ku starému obchodu tak patřily, jako ta v tomže vždy panující poctivost.

Byl to věnec, vlastně dva polovence z oranžů a citronů, nápodobné tyto podlouhlými, ony kulovými koulemi ze dřeva dosti dovedně vyřezané, žlutě a oranžově natřené, střídající se a oddělené plechovými, temně zelenými listy. Visely ty polovence nad vchodem do krámu více než půl století a nyní byly odstraněny, že prý jsou staromodní, hloupé, směšné.

A jako závěs z oranžů a citronů, které pan Staněk po několika letech vždy sám čerstvými barvami přemalovával, tak zmizel z krámu závěs nad pultem, na který se po leta upíraly vždy oči kupujících. Byla to mořská panna a rozpjatýma pažema a dvěma ocasy se zeleným věncem na hlavě a šňůrami perel na krku. Na této mořské panně byly zavěšeny vždy také rozličné druhy zboží: struny, knoty, šňůry, svazky čamrd, klubka špagátu, dušičky plechové do lampiček, papírové pytlíky na zboží, klubíčka konopí, žengle k dýmkám. Od nepaměti věděli všichni kupující, co má mořská panna pod ochranou a neopomenuli se podívat na její veliké,

skleněné oči, které, zdálo se, že pohlíží na příchozí, ať stanuli tito v kterémkoli místě krámu.

Vincenc a Rézinka a zajisté před léty i všechny děti paní Bezděkové vyslechly od chův mnoho pohádek o mořských pannách a chlubily se, že mají takovou u nich doma. A tato mořská panna, na mnohých místech již plíšky a dráty slátána, ale přece ještě svěžích barev, odstěhována na půdu. Byl by ji chtěl Albert nechat spáliti, leč tomu se opřela paní Staňková, míníc, že takové věci patří k domu a v domě zůstati mají. Se smíchem nechal tedy Albert odnésti mořskou pannu na půdu a věncoví z oranžů a citronů zavěsil ji na tělo, aby prý aspoň nezahálela. Může prý na půdě lekat i plašiti myši.

Na místě mořské panny přišly do krámu lité, železné drahé závěsy s ozdobnými hřeby.

I jiné zboží přišlo do nových skříní a na nové závěsy. Pěkné tobolky místo kožených barevných pytlíčků na peníze, jaké rádi venkované kupovali; místo prostých barevných skleněných knoflíků a rohových čamrd rozličné knoflíky a přesky ozdobné; místo skleněných českých perlí a »pěnových« korálů rozličné řetízky a šperky z talmového zlata. Pak barevné stuhy, ozdoby na šaty, krajky, vše v lepší a dražší jakosti.

Marno bylo namítání páně Staňkovo, že se ty drahé věci neprodají, že zůstanou ležet a po čase pod cenou nákupní se prodati musí. Albert nedal si říci a vyšperkoval si krám, až oči přecházely.

I starý obraz Panny Marie Pomocné pod záminkou, že jest začouzený a špinavý, odstranil a pověsil na jeho místo obraz jiný v pozlaceném rámu. Byl také pěkný, než paní Staňková oplakala odstranění obrazu, ku kterému již jako dítě věšivala posvěcené věnečky od Božího Těla a zastrkávala kočičky o květné neděli, těšivajíc se na to rok od roku. Starý obraz zavěšen na chodbě.

»Z domu přijítí nesmí,« určila paní Staňková. »Vždyť by s ním vyneseno bylo požehnání.«

Do nově zřízeného krámu hrnuli se lidé ze zvědavosti a přicházeli opět, jsouce navnaděni až přepjatou zdvořilostí a úslužností Albertovou a jeho pomocníka.

Navykali si staří odběratelé kupovati i jiné druhy zboží, jaké Albert zavedl. Chváleno, že balí se u Orlů, jak se nyní říkálo, ke stálému připomínání Albertovu, všecko zboží do čistých papírů, že dostanou se tam nejjemnější druhy koření, měliť u Orlů i vanilku, pistacie, citronát, kapary, které vzácné koření se v malém městě zřídka kdy potřebovalo. Také mlsy: jemné bonbony, likéry, sýry, sardinky, salámy Albert objednal a aspoň z počátku byl odbyt na tyto věci.

Tisíce zlatých, které Albertovi otec o svatbě složil, rozprchlo se na opravy jako voda a zboží vzato z polovice na úvěr.

Tržilo se v krámě arci dosti, než podle toho se vedl také dům. Rézinka přejmula od rodičů služku, která měla za nějaký poplatek také staré paní posluhovat. Arci stará paní krom donesení vody a dříví, vyprání prádla a umytí podlahy více práce nepožadovala.

Staňkovi bylo po vůli, že jest domácnost oddělená; přál si to, jak byl manželce již před Vincencovou svatbou řekl, že od zete nebude potřebovat a požadovat nic jiného než být. Leč paní Staňková by ráda byla měla kuchyni společnou a zajisté by byla peněžitým přispíváním dceru nezkrátila.

Albert však řekl dosti hrubě, že by si nepřál, aby mu u stolu koukal někdo do úst a jeho ženě do hrnků v kuchyni. Bylo to Staňkovým přece líto, a tím více, ani zvěděli, že povídá se to po městě.

Rézinka hrála si na paní tak, jak si to vyličovala druhdy v myšlenkách. Vařila samé dobré věci, hrála si s přípravou nákypů třeba kolik hodin, měla stále cukrovinky v zásobě a zavedený pořádek v jídle, jaký u Staňků a u Bezděků nikdy nebýval. O desáté hodině brávali si vždy po kousku chleba, v letě na dlouhém dni, kdy se časněji vstávalo, uvařilo se nějaké vajíčko, odpolední svačina uvařila se v poledne a nechala se káva v hrnečkách v troubě, v létě stačilo mléko neb tvaroh ku chlebu.

Albert však požadoval snídání masitou, čerstvě upravenou a někdy jen vzal za vděk nějakou lahůdkou z krámu: sardinkami neb salámem. Víno musel míti

denně. Odpoledne se vařila vždy černá káva hned po obědě, na svačinu pak, jak bylo libo, čaj neb čokoláda.

Paní Staňková spínala ruce nad tímto panským vedením domácnosti. Napomínala Rézinku, leč tato odvolávala se na přání manželovo. Proti tomu neměla arci paní Staňková námitek.

Čas ubíhal a když se přiblížilo výročí svatby Vincencovy, byli rodiče potěšeni zprávou o narození synáčka. Tu se na prosbu Vincencovu a Bertinu vypravil pan Staněk do Prahy, vnoučkovi za kmotra. Přijel zpět pln radosti, že se Vincenci dobře vede, obchod že se mu rozmáhá, se ženou že jest v míru a lásce živ a rodiči s přibuznými jejími vážen a oblíben. Dovezl celou bednu zboží, kterou mu mladí vnutili darem.

»To tatínek jistě řekl Vincencovi, že si platíte u nás každý lot kávy a každou libru cukru,« řekla Rézinka nevrle k matce, když se jí tato pochlubila zásobami.

»Tak bylo přece vyjednáno. Je to hezké od Vincence, že na rodiče pamatuje,« pravila matka.

»Však bych já také pamatovala, ale vy nechcete ničeho přijmout. Ani z krámu, ani na ochutnání,« řekla mladá paní.

«Těch mlsků, jaké ty strojíš, my nechceme. Tatínek by se darmo mrzel. A co je v krámu, je vaše, to víš, Rézinko, že bych ti raději zlatku přišetrila, než za desetník od tebe přijala,« pravila matka srdečně.

»Maminko, vy jste divná. Stárnete,« usmála se Rézinka.

Stárla paní Staňková skutečně, ač nevypadala staře. Ale stárla starostmi. Obávala se o budoucnost Rézinčinu. Znepokojovala jí nákladná domácnost, veliké výlohy a rozmařilost mladých manželů, kteří vycházeli denně na procházky, účastnili se všech zábav a zajisté že nešetřili.

Starosti paní Staňkové však zapudila radost nad vnoučkem, který se dostavil a pro kterého byla připravena výbava, jako pro malé hrabátko. Tak aspoň tvrdila panna Lény, která byla skoro stále v domě. Rézinka lítovala, že nemá prázdný nějaký pokojík, že

by dali Lény, která dovedla býti ve všem všudy k ruce, v domě byt.

»To by ještě scházelo. Natropila ta stará panna tak dosti pokušení,« mýnil pan Staněk slyše to.

Rézinka nechodila nyní skoro nikdy do krámu, leda pro zboží k vaření, a Albert vzal si ještě druhého mládence. Obchod šel dobře a ostatní kupci v městě divili se, že Albertovi může tolik vynášet. Říkali však, že odběratelé, až seznají blíže Albertovu snahu jen a jen po zisku, bez ohledu na solidnost, od tohoto odpadnou. Leč nezdálo se, že tomu tak bude.

Leckteré druhy jemnějšího zboží přestal Albert objednávat, any se, pokud byly od potravin, musely doma spotřebovat. I zboží ozdobné, které ponejvíce zůstávalo ozdobou skříní, nepřijednal více do zásoby. To stalo se však až na domluvu pana Orla, kterýž syna navštívit přijel a mu trochu příliš velkoměstské vedení obchodu rozmluvil.

Rézinka pochlubila se matce, že půjčili tchánovi peníze, byl prý v nesnázích a oni měli hotové doma.

»Ale vždyť musíte poslat za zbožím,« namítala matka.

»Však máme úvěr. Tomu vy, mamínko, nerozumíte,« řekla Rézinka.

»Tolik rozumím, že jest škoda bráti z obchodu peníze, že jest lépe platit hotovými, obdrží se srážka a vůbec výhody. Tatínek hleděl míti vždy co nejméně dluhů,« odvětila paní Staňková.

»I co pak tatínek,« usmála se Rézinka.

Pan Staněk, ač se domníval, že pokud mu zdraví dovolí, bude zeti nápomocen, vešel zřídka kdy do krámu. Říkal, že je mu tam nevolno, že necítí se tam více doma. A čas ubíhal. Albert vedl obchod stále stejně i domácnost vedena tímže nákladným způsobem, jak započato.

Klidný tok maloměstského života nepřinášel změn, a než se Staňkovi nadáli, byli již desátým rokem na odpočinku.

Čtyři Rézinčiny dítky batolily se kolem dědečka a babičky. Rézinka rozkvétla v hezkou buclatou paničku,

strojila se nejkusněji a nejnákladněji ze všech městských paní, a doma, krom nějakých malých šarvátek, žila s manželem klidně.

Přestal Albert ženu záhy zasypávat lihocením, než přál jí všeho, ač žádal, aby šlo vše dle jeho vůle. Rézinka nemajíc určitého názoru o povinnostech života, podrobila se již z pohodlnosti všemu, co si manžel přál, a tak žili ti dva lidé ponejvíce požitkům, pokud se dalo.

Vincenc přijel kdysi na návštěvu a žasnul nad zbytečnostmi, které švagr v obchodě zavedl.

»To nejsem ani doma, to není náš starý krám,« řekl k otci, a tento jenom pokrčil rameny, matka si k tomu povzdychla.

Vincenc domlouval sestře, aby si hleděla více obchodu. Poukazoval na svojí Bertu, která, ač mají také tři děti, obchodu se stále účastní a jest věru zlatým sloupem v domě. Rézinka nevrle bratra odbyla a manžel její se mu vysnál, že nedovede se ženou neb i bez této velkoměstských zábav užítí. Vincenc odjel a řekl, že tak hned nepřijede. Raději zval rodiče k sobě. Vymlouvali se, že jsou starí na dalekou cestu. Starým lidem že svědčí nejlépe vycházka do kostela a pobývání doma.

Louče se, pravil Vincenc vážně k otci: »Až to zde, tatínku, praskne, pak víte, že máte mne, upřímného, vděčného syna, že nosím v srdeci vždy čtvrté přikázání Boží a že vás neopustím.«

»Co myslíš, Vincenci?« lekal se otec.

»Tolik, tatínku, že se Albert s Rézinkou nedočkají asi na tom obchodě, jak ho vedou, výměnku jako vy,« truchlivě řekl Vincenc.

»Zde je zlatá studna,« mýnil otec.

»Bývala a mohla by býti, než není více. Rézinka jest spokojena, jde-li dle její choutek, a Albert není obchodníkem. To jste jistě také seznal; tak jako on jedná, nejedná obchodník poctivý. Jemu je jedno, zda kupce obslouží dobře či špatně, jen když má obrat peněz. To není obchod pro malé město, jak on ho vede, a ty špekulace, do kterých se svým otcem pouští, se mi nelíbí. Nakupují prý zboží ve velkém a přenechávají obchodníkům menším. To se může mnoho vydělat, ale i o mnoho přijít,« uvažoval Vincenc.

»My o ničem nevíme,« děsil se Staněk.

»Věřím. Chtěl mně vzítí do spolku. Ukazoval mi směnky, za které přepouští zboží nakoupené ve velko-obchodu. Starý Orel jezdí do Prahy se synem, kterému přepustil obchod doma, a Albert dává peníze a později bude dávat také směnky, nestalo-li se to již. Nelíbí se mi, že jste dali psát Alberta za majitele obchodu. Dovede v čas potřeby vylouditi i na Rézince podpisy na směnky a dům, který jest vlastně jejím, může padnouti. Také jsem prohlédl úskok s těmi tisíci zlatými, které měl Albert věnem. Zajistil mu je starý na domě jako protivěno, má pojištěno dva tisíce zlatých a může i na tyto činiti dluhy. Ostatně těch tisíc zlatých dávno půjčil otcí zpět,« vysvětloval Vincenc.

»Ale to by bylo jako podvod,« pan Staněk sesínal.

»Toho mu nedokážete. Jedná správně, ač ne šlechetně. Ne tak poctivě, jak jste jednal, tatínku, vy a jak jednal můj tehán. Mně k ničemmu nesvede. A opakují, že ve mně máte vždy vděčného syna.« Vincenc se rozloučil, zanechav rodiče v starostech.

Staněk hledal, požadoval vysvětlení od zetě. Byl odbyt nevlídně a v domě vznikla mrzutost taková, že Rézinka přestala navštěvovati rodiče, a i dětem otec zakázal chodit k »starým«. Staňkovi nechodili více krámem, a že Albert míval v síni jako vždy již i za Bezděkovy bývalo, rozličné zboží a huboval, že ana síň zůstane otevřená, může se leccos ztratiti, tu dal pan Staněk dělati ještě jeden klíč od domu a při každém vyjití a vejítí zavírali za sebou klíčem.

Roztržka v rodině nezůstala v městě tajemstvím a záhy pověděno od starých přátel Staňkovům o divném počínání si Albertově. Měl vypůjčeny již peníze na svoje na domě věno a protivěno, a vědělo se, že i Rézinka již na majetek svůj učinila výpůjčku. Totiž jmenem jejím její manžel. Rézinka učinila manželé vše po vůli, ana se byla již dočkala také nepěkných s ním výstupů. Zaslechla sama od něho již hrubá, ostrá slova a podrobila se, nerozumějíc vlastně věci.

Ač byl pan Staněk dosti hostcem mořen a i jinými útrapami stáří stíhán, odhodlal se přece k cestě do Prahy. Manželka obávala se nechatí jej samotného vy-

dati se na cestu, vypravila se s ním. Vyjeli si do Prahy k pouti svatojanské a potěšili se synovou rodinou. Požalovali si Vincenci a žádali jeho rady.

Vincenc mínil, že byt a požitek z nájmu polností po srážce úroků jim nebylo by možno vzítí, leč kdyby povolili dceři pole prodati, pak že by přišli arci o tento příjem.

»O náš jediný! Co by z nás bylo?« lekala se paní Staňková.

»A já mínil, jak dobře jsem vše zařídil. Jak jsem se klamal,« naříkal pan Staněk.

»Máte mně, tatínku, a mou dobrou ženu. My vás neopustíme,« těšil je Vincenc.

»Ale Rézinka nemůže za nic,« ohražovala se paní Staňková.

»Věřím, ale muži se neubrání. Jest příliš málo znalou světa a nedovedla by se ani vpravit do jiných poměrů. Ostatně nemožno tu ničeho dělati než vyčkati,« řekl Vincenc.

Staňkovi pobyli v Praze deset dní. Potěšeni vrátili se domu. Byli přivítáni dcerou, s kterou se nebyli loučili, nechtíce vyvolat mrzutost. Rézinka vyběhla rodičům vstříc na schody s pláčem. Objímala je, odprošovala a děti hned k babičce a dědečkovi vedla. Přivezli vnučatům dárky, obrázky sv. Jana, hračky, cukroví a ranné třešně. Byli by jim vše po služce poslali a rozradostněni, že mohou jim to sami dáti, chlácholili dceru a tázali se po příčině její rozrušenosti. Strnuli vyslechnuvše, že Albert chce se stěhovati z rodného Rézincina domu i města.

»Jak to přijde? Co se stalo?« tázali se, ani ještě nesvléknuvše se z cestovních šatů.

Rézinka vyprávěla s pláčem, že sotva odjeli, přijel Albertův otec s mladším jedním synem, Karlem. Tomuto že chce Albert přepustiti zdejší obchod a sám že odstěhuje se k rodičům. Od těchto že odstěhuje se syn nejstarší, který se prý nemůže dobře udržeti a chce převzítí od rodičů své ženy hostinec. A Albert že jásá, že přece stane se nástupcem rodinného závodu.

Rézinciny námitky neměly platnosti. Tehán že nevrle jí domluvil; že není prý vlastně vhodnou ženou

pro obchodníka a že mohl Albert udělati lepší partii a nemusel se zlobiti s rodiči, kteří ničemu nerozumějí a uvázali si jej k svému prospěchu.

I s manželem měla Rézinka velikou mrzutost. Po celý čas nepřítomnosti rodičů nevyšla z pláče. Odporu prý není. Jen svolil Albert, aby sdělila to rodičům.

Starý Orel odjel, rozloučiv se pánovitě. Karel zůstal a sepisují s Albertem již zboží ku předání.

»To bude zkáza,« jektal pan Staněk.

Sešel dolů, chtěje se zetěm promluvit. Nepořídil ničeho. Jen hrubých slov se mu dostalo. Nevěděl, jak má dceru a ženu potěšiti. Aby dceru k odporu proti manželovi podněcovali, toho Staňkovi nedovedli. Byli rádi, že aspoň směla Rézinka k nim choditi, a těšili se s vnoučaty.

Albert jel k svým rodičům, vrátil se za několik dní a počal se chystati k stěhování. S pláčem skládala Rézinka věci a matka jí s pláčem pomáhala. Lekala se paní Staňková, jaká bude asi manželka Karla Orla, jak vyjdou s touto v domě, jak s nimi bude.

Pan Staněk psal Vincencovi. Tento odpověděl, že nemohou ničeho podniknouti, sliboval však znovu, že jich neopustí.

Jen ještě jednu rozmluvu měl Albert s rodiči ženinými. Sdělil jim, že si vypůjčil od pana Zimy dalších tisíc zlatých na polnosti a úroky že se budou jim rovněž srážeti.

»To nebudeme míti dosti na živobytí,« lekl se Staněk.

»Což nemáte svědomí?« zaplakala paní.

»Není-li vám to vhod, prodáme to i s tou boudou, a pak můžete hledět, jak se zde uживíte. Psaný máte byt a nájem z polí po srážce úroků. Nevymínili jste si, že by se půjčka nesměla zvětšit,« skoro s úsměvem řekl Albert ženiným rodičům.

Paní Staňková chtěla mu spílati, než manžel jí toho zabránil. Ano bodl jí v duši výčitkou: »Rouhala jsi se, Terinko, kdysi za Rézinčiny nemoci Bohu, nechťe mu dáti dcerku, dítě ještě, za anděla do nebes — dali jsme jí člověku, který jí nezasloužil, který nectí

v nás její rodiče, který oproti nám nezachovává čtvrtého přikázání Božího.«

Ubohá matka sklonila hlavu a s pláčem loučila se s dcerou a vnoučaty. Žehnala jim požehnáním mateřského srdce, přeje jim rosy nebeské a tučnoty zemské, a dceři, v které pojednou viděla trpitelku opravdovou, přála trpělivosti v snášení zlého osudu.

»Jako o pohřbu jsme Rézinku vyprovodili,« řekli si Staňkovi, když dcera s dětmi odjela.

Manžel její odjel o několik dní dříve, rozloučiv se ledabyly, se slovy, že je rád, že se zbaví té staromódní boudy.

IX.

Karel Orel, který obchod od Alberta přejal, nebyl zlý člověk. Byl asi rok ženat a dostal se ženou pěkně věno. Žili zatím u její rodičů a Karel vypomáhal v obchodu staršího bratra, otcova nástupce, jehož místo zaujal nyní Albert, čekal je, až se mu hodí vhodný obchod. Naskytl se mu od bratra Alberta, a Karel, jehož v rodném městě mrzelo stále poručníkování otcovo, rád se uchopil příležitosti státi se úplně samostatným. I jeho žena, jejíž rodiče byli velice příčinliví, ale úplně prostí lidé, kteří svoje jmění získali z výtěžku polí, moudrým příčiněním, avšak šetrností až na lakotu hraničící, těšila se na přestěhování.

V rodném městě si jí nikdo mnoho nevšímal, ana bývalých známostí, provdávši se, zanechala a v kruzích, kde se rodina Orlova stýkala, pouze chladně přijata byla. I v samé rodině manželově dáváno Pepičce chladností na jevo, že nebyla příliš vítanou, že jest jenom přívažkem ku svému pětitisícovému jmění.

Než Karel měl Pepičku rád, vyvolil si jí za ženu z upřímné náklonnosti, vážil si její zbožnosti i pracovitosti, i mnil v duchu, že až se dostanou z ovzduší poměrů, Pepička se pozbaví svojí ostýchavosti a bude rádnou ženou obchodníka.

Neklamal se. Sotva se přestěhovali, byla Pepička mnohem čilejší. Majíc jistotu, že v neznámém okolí jí

nebude nikdo vytýkati, že je »nasprostlá«, jak říkali u Orlů, byla obratnou, hovornou, učenlivou. Záhy naučila se otáčeti v krámě. Měli služku, starší již osobu, vzdálenou příbuznou matky Pepiččiny, které tato mohla klidně svěřiti domácnost a opatrování malého Karlíčka.

Bylať tetka Dorotka, jak jí říkali, taková věrná, zlatá duše, která se za kousek toho obživení přičinila dle sil a s upřímnou oddaností ku své mladé příbuzné, kterou za něco lepšího považovala.

Říkala Pepičce »paní tetičko« a Karlovi »pane strejčku«, Staňkovým pak, že se směla vůbec do příbuzenství hlásiti, »vzácný pan strejc« a »vzácná paní teta«, což tito rádi přijímali. Posluhovalať jim Dorotka se svolením své paní, jak to Rézinčina služka činívala, a byli navzájem spokojeni.

Paní Staňková lehčeji přivykla přítomnosti cizích lidí v domě, kde byla od jakživa jenom mezi příbuznými, než sama myslila. Arcíť byla to také obou mladých manželů přičinlivost, která jí s nimi sbližovala. Žili ti mladí lidé tak, jak ona kdysi se svým manželem na počátku svého manželství. Pracovali, byli stále v obchodě, seznamovali se s lidmi, šetřili v šatě i na stravě, chodili pouze do kostela a měli všecku radost v malém Karlíčkově.

Pan Staněk ochotně poradil Orlovi, kdykoliv si tento jeho rady žádal, a rád chodil trochu posedět do krámu, kde rozhovorem se známými ubránil se poněkud zádumčivosti, která se jej zmocňovala.

Nesl těžce zachování se zeťovo. Litoval, že tak se stalo, a znovu a znovu si vyčítal, že povolil ženě v přepuštění obchodu Rézince, a vůbec že povoloval jí ve vychování dcerky.

Seznával, že Rézinka nebude nikdy šťastnou, že život, jaký se svým manželem žije, neposkytne jí zdo-konalování duševního, že vychová své dítky také jenom povrhně, bez základu pevné důvěry v Boha. Nedo-vedlať Rézinka jiného než si stěžovati, že nemá žádného štěstí, že osud jí nepřeje, a naříkati, že měla raději umřítí v mladých letech. A bolelo jej, že jmění, které tak pracně byl nastřádal, neušetří zeť, který mu

byl čím dále, tím cizejším. Že obchod přešel v jiné ruce, bylo Staňkovi krutou, bolestnou ránou.

Že sami měli příjmy ztenčené, se Staňkových mnoho nedoteklo. Nespotřebovali minulá léta vše a měli malé úspory. Vincenc pak posílal jim stále všecko zboží, v obchodu do domácnosti potřebné. Paní Staňková oplakala každou tu zásilku, kterou formani dováželi. Bylo jí líto, že nemohla se více těšiti, že syn zasílá jim pouze dárky z úcty, ale že chce krýti jich potřeby.

Po Rézince se paní Staňkové bolestně stýskalo. Ještě že našla v paní Pepičce Orlové a staré Dorotce takové upřímné družky, které rády vyslechly stesky staré paní.

A časem, když první stesk pomínil, tu zase paní Staňková ráda vyprávěla o Rézinčině mládí, chlubila se s Rézinkou a zase naříkávala, jak tato shledávala se se závistí, s nepřejícností, s neporozuměním. Pak ozval se v duši matčině i stesk, že dcera tak přilnula k manželovi, že nedovedla se jemu opřítí k vůli rodičům. A ozval se i žal, že sama to zavinila, dceři vždy a ve všem nadržující. Vzpomínka na Rézinčinu nemoc v mládí, kdy rouhala se ona, matka, vůli Boží, trapně bouřila tento žal v nitru duše.

Hledala útěchy v modlitbě a modlitbou ne více vyzývavou, úpěnlivou, ale pokornou, důvěrnou, žádala od Boha pro dceru ne více to štěstí, které klame lesklým povrchem, ale mír duše, poznání povinností křesťanské matky a sílu k vychování dítek.

O Rézince měla málo zpráv. Psala-li Rézinka, bývaly dopisy plny stesků, plny žalob. Nebylo dobře Rézince u manželových rodičů v domě. Musela se podrobovatí vůli a příkazům starého pána, mnohdy jenom rozmarem vyvolaným, nesměla vésti domácnost, jako druhdy, žádalo se, aby účastnila se více prací v obchodě, i vytýkáno jí, že zavinila Albertův nezdár.

Nebylo Rézince více tajno, že Albert ve společném obchodování se svým otcem měl sám více ztrát než zisku a že i jiné lidi připravil o peníze, o úvěr, o zboží. Věděla že nemají více jmění hotového, vytloukajíce, jak se říká, klín klínem. Musela sama podpisovati

směnky, reversy, prolongace, neznala se v těch věcech, jenom se domnívala, že kráčí úplnému úpadku vstříc.

Ustavičný neklid, chvat, nejistota naplňovaly mysl mladé ženy roztrpčením a toužebně si přála, aby si mohla aspoň rodičům postěžovat, vyplakat se u matky, vyslechnout otcovu radu. Poznávala, že nevážila si dosti rodičů, že nectila dosti otce, ovládala matku a cítila, že hřešila proti čtvrtému přikázání Božímu, domýšlejíc se, že jest povinností rodičů obětovati jí vše, co mají, neuznávajíc jich dobrodiní, tak jako by se vše muselo dít podle její přání a vůle. Poznávala, že svojí mladosti dosti nevyužila, že ji promarnila dosti bezúčelně, že nedbala osvojiti si vážnější smýšlení, těkajíc od zábavy k zábavě, od práce ku práci, jen aby jaksi ubíla čas, jen aby stále zaměstnávala se svojí vlastní osobou.

A nyní, kdy přikvačily vážné zkoušky života, tu stála zde nepřipravena, vydána v šanc všemu, co přijíti mělo, nemajíc v duši pevného základu, neznající trpělivosti ve snášení velkých věcí, ana této sobě neosvojila při snášení útrap a starostí malých.

Málem byla by Rézinka obviňovala matku, že zavinila její osud přílišným mazlením, leč pohlédnouc na své dítky dovedla oceniti něhu matčinu a cítila teprve nyní k matce nezměrnou úctu za to celé věnování se jí, deceři, byť bylo i tou velikou láskou a dráždivou povahou matčinou pochybeno.

Než, když útrapy doléhaly silněji, když Rézinka se dočkala od svého manžela i hrubých slov i zanedbávání i příkrého jednání, tu žalovala na to, že matka jí kdysi svojí úsilnou prosbou vytrhla smrti, an jí očekával osud tak smutný.

Řekla si, že oželeli děti otce živitele, matku vychovatelku, že byla by matka také ozelela jí, dívky sotva v pannu vyrůstající, a že nemusela se nyní trápití přítomností a obávati se budoucnosti. A to ještě více pro svoje děti než pro sebe.

Albert nebyl přísným otcem k dětem než nedbal duševního jich vývoje. Jen a jen hnal se sám o sobě tu za požitkem, tu za výdělkem. A jak byl povrchním ve všem všudy, jak sobě dojmy dovedl více vmluviti než

sám sobě vstípati, tak neměl ani pravé starosti o obchod a řídil se ve všem dle otcových rad.

Jak dle otcovy rady získal Rézinku a obchod Staňků, tak se dle téže od Staňků odtrhnul, jednal stále, jak otec si přál.

Starý Orel byl prodechnut nesmírnou touhou po bohatství a činil vše, aby tohoto dosáhnul. Při četné rodině nebylo toho možno a starý Orel i dorostlé děti již hleděl stále přispůsobovati svým podnikům.

Dařilo se mu to pouze s Albertem. Nejstarší syn rád odtrhnul se z domova a Karel nehodlal se nikteraz vázati s otcem a bratrem, vyplativ tomuto z ženina podílu úplně jeho požadavek a převzav tudíž dům Staňkův ve svoje vlastnictví, byť byl na tomto ještě dluh co věno a protivěno Albertovo zanešený.

Že tento při moudré šetrnosti a přičinlivosti svojí i ženině splatí, byl přesvědčen a hleděl si získati přízeň občanstva. Nedařilo se mu to tak, jako z počátku Albertovi. Nebyl takovým žvástalem, takovým lichotníkem, nedovedl věnovati pozornosti klevetám ve městě a jeho žena tím méně. Také odstranil zbytečné přepychové zboží z obchodu, zboží galanterní prodal byť i se škodou, an byl mu bratr je při předávání obchodu dosti draze čítal, kramářům a podomním obchodníkům, již rádi ty věci koupili. Lahůdky nechal dojít a neobjednával jich více.

»Jde to tam chudě,« říkali lidé po městě o Orlových. Leč dávnolelý zvyk poutající obecnost k závodu, té staré »zlaté studni« a řádná obsluha upoutaly opět obecnost a zvláště přespolní, vesničtí lidé se rádi vraceli do obchodu, kde sedával často nyní před pultem starý pan Staněk, seznamuje nového majitele obchodu se starými odběrateli.

Když Rézinka asi po roce teprvé prvně k rodičům na návštěvu přijela, žasla nad dobrou shodou jich s Karlem, nad tím, jak tomuto zkvétal obchod a zaplakala bolestně vzpomenuvši svých vlastních rozháraných poměrů.

Přijela prosit rodičů o nějakou výpomoc, o půjčku, přijela vyslovit nabídku svého manžela vymyšlenou téhož otcem, aby rodiče svolili k úplnému prodání polí

a odstěhovali se k nim do společné domácnosti, že dožijí jich do smrti, an zajisté jim Vincenc i nadále přispívati bude. A nesvolí-li rodiče k tomuto návrhu, ať pomohou jim penězi, několika aspoň sty, které, že jim lidé půjčí, byl Albert přesvědčen.

Pan Staněk až zaplakal, když dcera vyslovila, co jí přivádí. Vyložil dceři, že nemá zeť práva pole prodati, any jsou jim k doživotnímu užívání připsány, dále, že on sám při nejlepší vůli peněz vypůjčiti nemůže, nemaje žádné na tyto záruky a že se nepustí do žádného jednání, které by nebylo úplně čestným. Svých úspor, že mají pak malounko přisazující z těchto k nynějším sporým příjmům. Že žijí skrovněji než druhdy, poznala Rézinka ve všem všudy a nemohla více prositi.

»Snad by mohl pomoci Vincenc,« odvážila se ještě říci Rézinka.

»Nemohu ti brániti, ba ani zrazovati, abys obrátila se o pomoc k bratrovi, teč pochybuji, že Vincenc by se dal strhnouti k půjčce, která by byla účastněním se v obchodech tvého muže a tchána,« odvětil pan Staněk.

Rézinka odpovídala již jenom pláčem. Matka jí těšila jak mohla, pomoci však nemohla. A plakala bolestně slyšíc, že se dceři vede špatně, že zbavil jí manžel již i šperků i stříbrných lžic, zastaviv je či prodav v náhlé peněžní tísní. Ani nevěděla, ani se neodvážila tázati se, co s těmi věcmi se stalo, zda je uvidí ještě či nikoliv. Byl Albert i křestní peníze dítek vzal a proměnil, nedbaje že zbavuje dítky milé památky.

Jen dva dny zdržela se Rézinka u rodičů, spěchala k dětem. Bolestně se loučila. Znovu a znovu odprošovala rodiče za vše a s pohnutím vyslechla, že oni ji neobviňují, že sami těžce nesou, že nemohou jí pomoci, chovají k ní svou starou velkou lásku, tu lásku, která vše promijí, vše odpouští, která s dítětem trpí a želí — a doufá v pomoc Boží.

Přece posilněna odjížděla Rézinka do neutěšeného svého domova, k svým dětem, které hodlala lépe připraviti pro život, než byla sama. Byla uvítána nevlídně za to, že nepřinášela peněz, že nedonesla ani slibu, že musela sděliti otcovo mínění stran Vincence.

K nevlídnosti družily se výčitky, předhůzky, — Rézinka měla již jenom slzy, jen slzami se bránila, slzami provázela svoje modlitby. Ani nerozuměla, jak vede se obchod. Podepisovala, co se na ní žádalo, docházela k soudu, koupila v dražbě dům tchánův, dala psáti obchod na svoje jméno.

Jen prosila Alberta, ať jedná poctivě, ať nikoho neošidí, o peníze nepřipraví. Odbýval ji hrubě. Zvykal bývati v hostinci a ještě toho žalu dožila se Rézinka, že vzniknul mezi Albertem a nejstarším bratrem jeho svár. To proto, že docházení Albertovo do hostince bratra svého vykládáno v maloměstských klepech, že děje se k vůli téhož ženě, která byla veselou, vlídnou, zábavnou hostinskou.

Tchán dával vinu opět Rézince, že manžel jest s ní nespokojen a hledá zábavy jinde. Hněval a mrzel se na snachu a tchýně, vždy usouzená, zakřiknutá ode všech, řekla Rézince, že jest to osudem všech žen, které se za některého z Orlů provdají, aby trpěly a se trápily.

Rézinka přičiňovala se všemožně. Pracovala v domácnosti a v obchodě, hleděla si dětí. Tchýně počala postonávati a Rézinka ji ošetřovala pečlivě a srdečně. Přílnuly k sobě úžeji a že od Rézincina přejmutí obchodu k návrhu starého Orla vedla se společná domácnost, aby prý se ušetřilo, tu arci byla stará paní tím více na laskavost snachy odkázána.

A Rézinka plnila čtvrté přikázání Boží naproti matce mužově, říkajíc si, že napraví, čeho zavinila netečností proti rodičům vlastním. Dlouho vleklou chorobou stonala stará paní Orlová a Rézince bylo přestáti mnohou trpkou chvílí, mnohou probdíti noc. Od manžela staré paní nedostalo se jí uznání, než cítila v duši spokojenost se svým jednáním a ta jí dostačila.

Požehnala paní Orlová umírajíc Rézince se srdečnou láskou, děkovala jí vroucně za oddanost její. Napomínala Alberta, ať váží si svojí ženy, ať stará se o budoucnost dítek. Karla pak, který dojel k loži umírající matky napomenula, ať odplácí rodičům Rézinciným uctivostí za to, že jich dcera byla i jí dcerou dobrou.

Pohřeb byl tichý a prostý, jak si paní Orlová sama přála. Smrt její nezůstavila mezery v rodině, neb manžel

nedbal nikdy její rady a úsudku, syn jejího napomínání a ona musela přihlížeti ke všemu a přičiňovati se po celý život, aniž by vlastně kdy byla věděla, jaké mají jmění a jak si stojí v obchodě.

Rézinka měla aspoň nyní místečko, hrob nebožčín, kam se chodila vyplakat a posilnit modlitbou, kdykoliv doléhly na ní starosti. A tyto doléhaly více a více, častěji a častěji. Albert zařídil si krom obchodu škrobárnu na výrobu škrobu z bramborů. Začal v malém, skoupil brambory ve městě i v okolí a vyrobený škrob prodal do velkoobchodu k výrobě hroznového cukru. Byl by měl zisk, leč začal s penězi vypůjčenými, musel platiti úroky, vytloukal klín klímem.

Obchodu, na Rézinčino jméno psanému, jakž takž se dařilo, dělníci ze škrobárny dostávali za část mzdy zboží a že nevedlo se více žádné zvláštní zboží, nebylo zbytečné škody. Rézinka vpravila se do obchodu úsilovnou pílí. Zavedla si i prodej mouky a potravin a Albert posmíval se jí s tímto »hokynářstvím,« ač mu byly vydělané peníze dobrými.

Leč žel nespokojil se více penězi jen vydělanými, bral ženě peníze utržené, nedbaje jejích námitek, že musí ona zboží platiti a tak musel obchod nevyhnutelně klesnouti.

Že byla Rézinka opatrnou a sama velmi málo objednávek činila, nebylo tak těžko se vyrovnati, ač stálo jí to mnoho útrap a viděla, že jde s rodinou vstříc útrapám dalším, nedostatku, ba bídě. Přemýšlela úsilovně, co by měla počíti, seznala, že bude se muset vždy sama starati o sebe a děti.

Starý Orel chtěl povolati na dům a obchod opětně syna nejstaršího, leč tento byl rád dobře zavedené hostinské živnosti a nehodlal se jí vzdáliti. Také nechtěl míti více něčeho s bratrem Albertem.

Karel také odřekl otcí, nechtěl se stěhovati od Staňků, kde se mu dobře vedlo, nechtěl se s otcem vůbec, jak říkal, do ničeho zaplésti, jsa spokojen svým jistým poctivým, v stejných kolejích se beroucím výdělkem. Tu uhodil Albert na něho o »placení onoho dluhu dvou tisíci zlatých, z kterého Karel mu řádně úroky splácel.

Nemohl arcí splatiti kapitál najednou, byl přibrál si do obchodu zboží železářské i mouku a vařivo a tak měl více platů. Hleděl si vypůjčiti, nešlo to a tak prosil bratra o shovění. Leč Albert ho neměl i dopustil se nepěkného činu, prodal svoji u bratra pohledávku židovi. Tento uhodil na Karla a Karel byl nucen podvoliti se velkým úrokům novému majiteli a uvoliti se, že do roka dluh splatí.

Rozhňevali se bratři spolu navždy a Karel v hněvu nepěkných věcí pověděl o bratru i otcí Staňkovým, tak že starým rodičům pukala srdce úzkostí nad Rézinkou.

Karel se ženou pracovali nyní úsilovně, aby sehnali do roka dva tisíce zlatých. Aspoň polovici když do roka splatí, slíbil jim židovský věřitel čekati, ač se vyjádřil, že by pan Karel Orel nejlépe učinil, kdyby mu přepustil dům i obchod.

Staňkovi nesli věrně tuto starost s dobrým Karlem a jeho ženou, obávajíce se, aby dům a obchod přece ještě do jiných rukou nepřišel a cni třeba se židem příbytek sdíleti nemuseli.

Od Rézinky přicházely dopisy stále smutnější. Nejstaršího synka již čtrnáctiletého byla by Rézinka dala ráda do učení, an měl již dochoditi školu. Leč uznávala, že na to nebude pomýšlení. Nebyla by mohla synka vypraviti ani prádlem, obuví a šatem, bylyť sešli ve všem všudy.

Albert dával jí málo peněz na živobytí nabádaje jí, ať se stará sama o něco. On sám měl na starosti jenom svojí škrobárnu, pro kterou měl najmutu větší stavení, v němž na svoje útraty byl zařídil mnohé opravy i byt pro sebe. Otec měl byt vymíněný v domě a když tento byl prodán, nemusel se stěhovati. Dům koupil žid v dražbě a ovšem vedl dále obchod.

Albert zůstal s kupcem domu ve spojení, chtěl tento od něho kupovati škrob. Ovšem, že musel se zavazovati, že dělníci ze škrobárny — žid pojmenoval tuto »továrnou« — budou od něho bráti zboží na srážku mzdy. Za to dal Albertovi žid zálohu na zboží posud vyrobené a neblahý Albert žil maje v rukou peníze, tak jak byl navykl.

Rézinka prosbami pohnula švakra hostinského, že dal jí na úvěr kořalku i pivo a zařídila si u škrobárny kantínu. Byly v sousedství ještě škrobárny dvě i tkalcovská továrna a dělníci zašli si koupit k Rézince již k tomu nápoji kus chleba neb housku, uzenáče neb syrečky. Jiného zboží neměla.

Takovou temnou, vlhkou komoru přízemní vykázal Albert ženě za místnost, byt o několika pokojích pronajal, ponechav pro sebe jen pokoj s kuchyní, kde musela se směstnati celá rodina. Nejstarší synek musel pomáhati matce. V létě, kdy se v škrobárnách jenom opravovalo a čistilo, nebylo v kantině mnoho práce, jen tak že stačil výtěžek na skromné živobytí.

Rézinka seznávala, že se nehodí pro čtrnáctiletého Bertíka, jak synka po otcí nazývala, pobyt v kantýně a žádala manžela, ať se poohlédne o místo pro něho i ať hledí sehnati něco na jeho výpravu.

Týž synek, pro něhož prvou až nádhernou dětskou na svoje poměry nepřislušnou, výbavu opatřila, měl být vypraven jako nejhudší dítě. Přece bylo lépe, než před několika měsíci, kdy nebylo na to ani pomyslení. Nyní dovedla již Rézinka opatřiti synkovi prostý šat a obuv na úvěr. Počkali jí řemeslníci, vidouce, že tu má malou živnůstku.

Rodičů o výpomoc neodvážila se poprositi. Vědělať, že s tíží by jí mohli dáti i třeba jenom obnošené šatstvo. Albert slíbil, že se ohlédne synkovi o místo. Sliboval to jako nějakou milost, jakoby to nebylo jeho povinností.

Rézinka se tomu jenom divila, že nemá Albert upřímné lásky k dětem. Seznávala, že jí neměl ani k ní, seznala to již dávno, že Albert měl lásku jenom sám k sobě.

Albert po několika týdnech, any se prázdniny chýlily již ke konci, oznámil Rézince, že má pro Bertíka místo. Vezme prý jej rád do učení nynější majitel domu a obchodu Orlova.

»K židovi dítě do učení nedám,« řekla Rézinka.

»Jsi pošetilá. Vždyť i já jsem vlastně ve službě u žida. Nestačily nám zálohy na živobytí, a tak jsem to všecko zde předal panu Lövimu, zůstanu zde jako

jeho správce, nebudu se mořit starostmi a jenom to povedu. Ať jest pak zisk či ztráta, může mi býti lhostejno,« řekl Albert.

Rézinka se zapotácela.

»Tedy nemáme již ničeho!« zvolala zoufale. »Jsme zde u žida jako na milosti!«

»U žida nebo u křesťana, jen když máme kde být. Můžeš být ráda, že tě zde ponechá, abys měla na živobytí. On by sem dostal kantýnských, kteří by mu nájem platili — koupil totiž celou tu boudu, škoda peněz, které jsem já do toho strčil, byl by to koupil i polosbořené každou chvíli. A tolik ti ještě řeknu, že budeš brát kořalku také od pana Löwiho. Můj pan bratr nemusí mít z nás ještě výdělek,« oznamoval Albert.

»Vždyť on ho nemá. Učinil mi milosrdenství k vůli těm dětem, které za nic nemohou. A nyní máme být u žida v podruží.« Rézinka dlouho již tak se nevzrušila jako dnes.

»Není-li ti to vhod, tedy se rozejdeme. Můžeš si jít třeba k rodičům. Však máš u nich zač být. Kdyby ta pole prodali, pomohli by nám a mohli by být u nás. Tvoje matka je ještě dosti statnou, aby dovedla kořalku nalévat,« jízlivě řekl Albert.

Rézinka již neodpověděla. Vyšla ven a šla přímo na hřbitov k hrobu své tchýně. Nestrojila se. Co byla kantýnskou, chodila v šátku na hlavě, v zástěře, nikdo by nebyl bývalou Staňkovu Rézinku v ní poznal. Klesla na hrob a plakala. Divila se, že má ještě slzy. Prosila Boha o vnuknutí, co má dělat, co si počít. Vnuknutí jí přišlo. Vráťvši se domů, napsala dopis bratru Vincencovi, prosíc jej, aby se ujal nejstaršího jejího synka. Nevěděla o bratrovi kolik roků. Bylť manžel její znovu a znovu žádal Vincence o půjčky, o ručení, až tento zakázal si všecko přiblížování.

Psala bratrovi úpěnlivě, zkroušeně, prosila úsilovně. Odvolávala se na rodiče, na velikou lásku matčinu. A zároveň psala otcí, prosíc o přímluvu u bratra. Donesla večer dopisy na poštu, aby manžel nevěděl. A byla jaksi uklidněna, potěšena. Manželi řekla druhého dne znovu, že Bertíka nedá do obchodu k Lövimu, že ponechá si jej v kantýně na výpomoc.

»Také dobře,« pokrčil Albert rameny.

A Rézinka vejdouc po chvíli do kantýny, kde Bertík několik přisedších dělníků obsluhoval, zalekla se, slyšíc, an se hoch zasmál hrubému žertu, jedním z dělníků pronešeným.

»To není zde pro něho,« řekla si a poslala hocha ven. Ve strachu očekávala odpověď otcovu a bratrovu.

X.

Odpověď Vincencova došla a byla příznivou. Chtěl vzít synka sestřina do učení, ovšem s podmínkou, že otec jeho za ním dojížděti nebude. Vincenc psal sestře, aby poslala hocha, tak jak je, že sám postará se o oblek a manželka jeho o prádlo. Měl Vincenc jenom jediného synka a vedlo se mu skutečně skvěle. Rodiče ženiny byli již zemřeli a se švakry byl Vincenc v dobré shodě.

Psal Vincenc, kdyby byl věděl, v jaké bídě jest sestra, že by ji byl přispěl aspoň šatstvem pro děti a pro ni. Ovšem švakrovi že nepřispěje ničím. Rézinka plakala nad tím dopisem.

Zároveň došel dopis z jejího rodiště, povolávající jí k úmrtnímu loži otcovu.

Manžel chladně uvítal tuto zprávu. O dopise Vincencově Rézinka mu prozatím neřekla. Neměla na zjednaní příležitosti peněz. Žádala o ně manžela.

»Když ti matka na cestu peníze neposlala, jdi pěšky,« řekl jí manžel chladně.

A Rézinka se vydala na cestu pěšky. Obchůdek svěřila ženě jednoho dělníka, která za dřívějších časů u ní právala. Byla to žena poctivá a mohla se na ni spolehnouti.

Rézinka šla se čtyřmi dětmi. Čtrnáctiletý Bertík vedl nejmladší sedmiletou Márinku, desítiletá Klárka vedla se s dvanáctiletou Emilkou. Bylo Rézince bolno, jak byly ty děti, vyjma Bertíka, který měl být prosté, přece nové šaty, chudě oblečeny. Chodily letos, co odstěhovaly se z domu, děti i do školy bosy. Bylo teplo, asi polovice září. Vypočetla Rézinka, že musí jít do

svého rodiště plných osm hodin a lekala se, jak děti cestu vydrží.

Hodlala častěji odpočívati a pobádala děti vyprávěním o dobrém dědečkovi. Měli s sebou na cestu chléb a v láhvi mléko. Pro Márinku nějakou housku. Děti se těšily k babičce a Bertík pronesl naději, že se setkají s pražským strýčkem. Matka sdělila mu, že strýc jej přijme do učení a napomínala hocha, jak musí býti poslušným, strýce a tetu ctíti. Bertík sliboval to ochotně. Cesty pomalu ubývalo.

Když se šlo lesem, trhaly si děti brusinky a ostružiny. Měly aspoň pamlsek. Matka se sílila modlitbou. U každého kříže u cesty, u každého na stromě neb sloupu zavěšeného obrázku zastavila se s dětmi a pobídla k modlitbě. Emilka prvá umdlévala cestou a než bylo poledne, plakala již únavou. K tomu počaly se po obloze přeháněti mraky a počal vátí studený vítr.

Byly sotva v polovici cestě a Rézinka, vědouc, že mají do nejbližší dědiny notný kus cesty, pobízela děti, ať raději pospíší, aby došly před deštěm aspoň pod přístřeší. Zdálo se, že toho nedokážou. Po prašné silnici zvedaly se kotouče prachu, poháněny větrem. Rézinka s dětmi šly proti větru a tyto naříkaly, že mají plné oči prachu.

»Schovejme se v lese,« žadonily děti.

»Toť nebezpečno,« řekla matka. »Nepřijde třeba nyní z podzimu asi bouřka, leč déšť bude studený a mohly bysme všecky nastydnouti a k babičce dojít churavy. Již jenom pojďme. Pojď, Emilko, povedu tě a vy druzí již se nějak spořádejte.«

Vzala Emilku za ruku a zavěsila její paži do své. Bertík vzal Márinku na záda a Klárka kráčela podle, dávajíc pozor, aby holčička nevzala nějak převahu.

Déšť se spustil ostrým náběhem. Přímo proti chodcům šlehalý husté krůpěje, vítr stěžoval chůzi, šaty dítek byly brzy promočeny, chatrná obuv vodou a blátem prosáklá.

Bertík neudržel sestřičku již na zádech, ukluzoval v blátě rychle se utvořivším z hustého prachu a byl strach, že by upadl i s dívčinkou. Zkusili s Klárkou nésti děvčátko na rukou »andělíčkem«, než ani to nešlo.

Byla Klárka značně menší Bertíka a pak ukluzovali oba. Před sebou viděli dědinu.

»Tam se schováme,« slibovala matka dětem.

Maně vzpomínala Rézinka, jak bývalo druhdy, když jela někam s rodiči. Tu byla vždy dobře opatřena na cestu šatem, měla s sebou rozličné lahůdky a nebála se žádné zloby povětrnosti. A dnes — usouzena, utrpena potácěla se po blátivé silnici s dětmi, se čtyřmi dětmi. Jak ty děti povede životem, ano jí jest tak těžko dovésti je těch několik hodin cesty ke svým rodičům? Toto porovnání vynořilo se Rézince v bolavé duši a div že žalem nevykřikla. Již, již chtěla si říci, že bude asi vše marno, že nebude z dětí ničeho, že nedokáže jich vychovati, že ať je vede jak vede, vždy že půjdou jenom zkáze vstříc. V tom zaslechla, jak těší Bertík rozplakavší se Márinku.

»Neplač, Márinko, a neboj se. U babičky nám bude dobře a cestou se nám ničeho nestane. Vždyť jde s námi anděl strážce.«

Tak řekl hoch a slova tato potěšila matku do hloubí srdce.

»Ano, jde s námi anděl strážce,« opětovala slova hochova. Zastavila se v prostřed silnice a sejmuvši se sebe velký šátek, zavinula do něj třesoucí se Emilku a nařídila dvěma větším dětem, aby ji vedly mezi sebou. Sama vzala Márinku na záda.

Děšť neustával a Rézinka cítila, že síly její umdlévají. Za chvíli musela opět děvčátko vésti, nemohla je unésti, byla vysílena utrpením i konáním nezvyklých prací při špatné stravě. Konečně, konečně blížili se dědině. Bylo právě poledne a zvonek polední zněl jim vstříc, jakoby je vítal. Došli k prvnímu stavení a Rézinka vešedši na dvůr, žádala o přístřeší, než se děšť přežene. Hospodyně pohlédla na ženu se čtyřmi dětmi nedůvěřivě.

»Kam jdete s těmi dětmi v tom nečase?« ptala se.

»K umírajícímu otcí,« odvětila Rézinka.

Hospodyně pobídla ji do světnice. Rézinka žádala, aby je ponechala v kuchyni se osušiti. A hned svlékla dětem svrchní šaty a sušila u kamen. Požádala hospo-

dyni, aby ji prodala hrnek mléka a dovolila toto svařiti. Hospodyně, dobrosrdečná žena, donesla mléko a na talířku krupek.

»Uvařte dětem kaši,« pobízela.

»Ráda. A ráda vám to zaplatím,« vděčně řekla Rézinka.

Za chvíli se děti nasatily a Márinka počala podřimovati. Rézinka přepočetla skrovnou peněžitou svoji hotovost. Měla něco přes čtyři zlaté. Vešla do světnice a vyjednávala s hospodářem, zač by jí dovezl do rodného města. Viděla, že jsou dvě nejmladší děti již příliš unaveny, a i ona sama cítila, že jí síly vypovídají.

»Děti mi nedojdou, nepředvíдалa jsem nečas a nemohla jsem sehnati u nás povoz,« řekla, omlouvajíc se, a klopíc oči nad touto nepravdou.

»Co dáte?« tázal se hospodář. »Mám krytou bryčku a pojedete dobře. S jedním koněm jsme tam sotva o něco déle než za dvě hodiny.«

»Čím dříve uvidím otce, tím lépe,« řekla Rézinka a nabídla sedláku dva zlaté.

»Je vás pět,« řekl jaksi rozpačitě.

»Přidám půl zlatého, zároveň za to mléko a kaši,« nabídla Rézinka.

»I to se nepočítá,« ozvala se hospodyně. »Jen, tatíku, zapráhni; však je, osobo, na vás vidět, že jste z něčeho lepšího.«

Rézinka sklopila oči. Vysázela peníze na stůl, oblékla děti a děkujíc selce usedala do bryčky. Sesedla se s děvčaty vzadu. Vzala Márinku a sesmutnělou Emilku na zadní sedadlo, Klárka sedla naproti zády k Bertíkovi, který byl rád, že vidí na koně a sedí podle pantáty.

Vyjeli. Márinka v brzku usnula, Emilka však naříkala, že jí není dobře. V bryčce bylo při ztažených proti dešti kožených postranních záclonách dusno a nepříjemno. Rézinka cítila, že jí rozbolívá hlava, a přála si již jen býti doma. Hleděla se zabrat do myšlenek, aby nepomýšlela na nepříjemnosti cesty.

Měla na sobě černé šaty, jedny ze svých lepších, deštěm dnes arci utrpěly a musela si říci, že jsou špatny. Těšila se v duchu, že matka jí zapůjčí, co bude potřebovat. — Zalekla se této myšlenky. Bude-li potřebovat

šatů k vycházce, bude to na otcův pohřeb — — — Rézince vyhrkly slzy.

»Proč pláčete, maminko?« tázala se Klárka.

»Myslím na dědouška,« odvětila matka.

A plakala tiše po celou cestu. Cesta byla nepříjemná. Déšť se lil a vzdor záclonám vnikal do bryčky. Po kamenité cestě klonila se tato v pravo a v levo; kola vázla v blátě a Emilce bylo stále hůře. I probudivší se Márince bylo nevolno a matka byla všecka znavena těšením dětí, přesazováním jich z místa na místo. Slzy tekly jí stále s očí, nemohla pláč již přemoci, jak byla rozechvěna.

Konečně vykřikl Bertík, že vidí město. Ač od přestěhování rodičů nebyl v rodném městě, poznal přece okamžitě věže kostela farního i hřbitovního, zajásal, uhlídal školu a za chvíli oznamoval, že vidí dědečkův dům.

»Strýčkův,« opravila jej matka.

»Ano, strýčka Orla anebo dědečka Staňka,« odvětil hoch.

»Můj Bože, vy jste Staňkova dcera?« obrátil se sedlák dovnitř bryčky. »Znám dobře vaše rodiče, to bych se nebyl nadál, že vy to jste. Znal jsem vás svobodnou.«

»Milý pantáto, on by mne leckdo nyní nepoznal,« řekla Rézinka trpce.

Nebylo jí do hovoru a obávala se vyptávání. Než pantáta musel dávat pozor na koně a špatnou cestu; a tak ušla Rézinka jeho otázkám.

Konečně došli. Paní Staňkové oznámili z krámu, že přijela dcera s dětmi, i šla je uvítat. Karel Orel také uvítal švakrovou i jeho žena. Leč uvítání nebylo srdečné. Hněval se Karel na bratra i otce. Ženě jeho pak byla Rézinka skoro cizí, ač z vyprávění paní Staňkové si ji mohla představit, arcí jináče, než jak Rézinka nyní vypadala a se chovala. V té utrápené, předčasně sestaralé, špatně oblečené ženě nepoznávala tu švakrovou, o které slýchala samou chválu.

Karlova žena nabídla sice Rézince, že může ona nebo některé z dětí u ní spát, leč Rézinka poděkovala, chtěje zůstat jenom u otce. Shledala otce mdlého, se-

sláblého, chystajícího se na cestu k věčnosti. Právě dnešního dne, asi v dobu, kdy vydala se Rézinka s dětmi na cestu, byl zaopatřen a po přijmutí posledních svátostí rozhostil se v duši jeho mír a klid. Požehnal dceri i jejím dítkám. Nechtěl se více zabývat věcmi pozemskými a sdělil dceri, že zví od bratra Vincence, jak se o ni ještě staral. Rád slyšel, že Bertík bude se učit u strýce.

»Nenech si říkati více Bertíku,« pravil k chlapci. »Již u tvého otce se mi to nelíbilo. Nech si říkati dle svatého patrona svého Vojtěchu.«

»Ano, dědečku. Pan učitel také chtíval, abych se podpisoval Vojtěch,« řekl hoch.

»Přimluvil jste se, tatínku, za něho také u Vincence?« řekla Rézinka.

»To matka psala. Ostatně Vincenc vždy říkal, že se tebe a tvých dětí ujme, Rézinko,« řekl Staněk.

K večeru dojel Vincenc se ženou a synkem. Ubytovali se v hostinci, kam vzali též Bertíka, jehož strýc i teta hned Vojtěchem jmenovali, a Klárku s sebou. Bylo v malém bytu Staňkově málo místa.

»Neopouštěj sestru,« s těmi slovy uvítal umírající otec syna.

Pokleknuvším Vincenci, ženě jeho a synku žehnal vroucně a sliboval božího požehnání. Do rána zhasnul Staněk tiše, usnuv spánkem spravedlivého k odpočinku věčnému. Pohřeb byl skvělý. Mnoho lidí se sešlo, aby doprovodem na hřbitov poctili váženého občana.

Paní Staňkovou, shrbenou a bělovlasou vedl syn za rakví. Rézinka nešla s pohřbem. Nemohla. Rozstonala se jí Emilka; nemohla odejít od jejího lože. Děvčátko, slabé a vysílené unavilo se cestou, prostydlo deštěm a dostavil se u něho zápal plic. Lékař nedával naděje. Rézinka klečela u lože dceřina a zvuky zvonů hlaholících při průvodu, zarývaly se jí do duše. Sledovala v duchu cestu, kudy se průvod běře.

Zmlknutí zvonů věštilo jí, že průvod došel hřbitova, že stanul u hrobu. Nyní zněla asi modlitba kněze, nyní asi dopadaly hroudy na rakev... Rézinka modlila se hlasitě. Děvčátko bylo uloženo v kuchyni. Rézinka

přenesla sem lampičku, která hořela u otcovy mrtvoly a která měla vyhořeti zúplna.

»Maminko!« zvolala Emilka.

»Co chceš, miláčku?« tázala se matka.

»Dědoušek jest již v nebi, vidte, maminko? Já půjdu za ním,« namáhavě pronášelo dítě a matka viděla, jak fialové stíny rozkládají se mu pod očima v obličejí horečkou rozpáleném.

Neměla Rézinka více slzí, jen jí bolelo na prsou, jakoby jí řezaly tam ostré nože. Nemohla plakat, nemohla promluvit. Nahnula se nad dítě, toto nesrozumitelně blábolilo a počalo škytati. Rézince zatmělo se v očích, neudržela se více na kolenou, klesala k zemi...

Vrátivší se z pohřbu matka, bratr, švakrová a děti našli Rézinku omdlelou u skonavší Emilky.

Byl druhý pohřeb a celé město provázelo soustrastnou účastí ubohou Rézinku k hrobu dítěte, uloženého podle dědečka. Rézinka sama se divila, že neochuravěla. Matka a bratr chovali se k ní co nejšetrněji.

Rézinka žádala Karla, ať sdělí úmrtí Emilčino jejímu manželovi. Neočekávala, že by se pohřbu účastnil. Albert nepřijel, ani nepsal.

Den po pohřbu chystala se Rézinka k domovu. Vincenc hodlal vzít Vojtěcha, který se zatím s jeho Hanušem upřímně skamarádil, hnedle spolu do Prahy. Rézinka vroucně děkovala.

Bratr sdělil jí, že otec uplácel dosti dluhu na polích a sice že s nájemcem panem Zimou mladším, kterýž po otci smlouvu převzal se smluvil tak, že po úmrtí jeho a matčině, bude Rézinka vlastníci poloviny polí; druhou přepustil Zimovi za dluh. A snad že Zima jí ještě něco doplatí. Vyřizoval však Vincenc sestře od otce, že nesmí nikdy dáti peníze svému muži do ruky, než hledět dědictví dětem zachovati.

»Tak jest o nás postaráno,« řekla Rézinka. »A o děti mám nyní starostí také méně. O Vojtíška se postaráš ty, Emilku si vzal Pán Bůh, Márinku si chce ponechat babička, aby nemusela vyrůstat v tom smutném ovzduší. Klárku již vychovám, my se spolu v té kantýně již užíváme.«

»Pán Bůh tě posilni,« řekl bratr srdečně.

Sám zjednal Rézince povoz a vtiskl Klárce větší peněžitý dárek do ruky.

»Nechala bych si tě zde, Rézinko, i také s Klárkou, než nemohu tě přemlouvati, abys opustila manžela,« pravila matka k Rézince.

»Zaplať vám to Pán Bůh, maminko, řekla Rézinka. »Vydržím v trápení, které mi Bůh posílá, však on nešeše více, než člověk může snést.«

»Budu se za tebe modlit,« řekla matka. »Bůh ukázal mi, jak nedobře jest protiviti se svatě vůli jeho, jak jsem chybila úpěnlivou modlitbou žádajíc za tvé na živu zachování, ano tě čekalo tolik trápení.«

»Neobviňujte se, maminko,« řekla Rézinka vážně. »Matce, která dětem všecko odpouští, odpustí i Bůh. Chybila-li jste, chybila jste tím, že jste mi dala mnoho lásky, a proto mně tak příliš bolela neláska u jiných, u manžela. Ale Bůh obrací vždy zase vše k dobrému a dopřeje mi děti dobře vychovati. K vůli dětem manžela neopustím, ač vím, že sama s vaší a Vincencovou pomocí bych se o děti lépe obstarala. Klárky je mi líto, že musí mi pomáhati v té kantýně; než anděl strážce mi ji ochrání, aby její duše nebyla dotknuta sprostotou.«

Matka a Vincenc pohlíželi na sebe s údivem, na Rézinku s láskou a úctou. Tak vážnou nebyli by si Rézinku nikdy představili. Těšili se z její zbožnosti a důvěry v Boha a vroucně jí dodávali útěchy.

Rézinka odjela. Jely s Klárkou samy hovoříce srdečně. Zastavily se v dědině u onoho sedláka a byly vlídně přijaty.

Pantáta se mrzel, že vzal od paní Orlové ondy peněz, musela přijmouti pohostění, panímáma zabalila jí jako náhradou kus másla do křenových lupenů a přidala uzlík ovoce. Až zaplakali ti dobří lidé slyšíce, že Emilka umřela.

Potěšena jela Rézinka dále. Požádala kočího, aby jel oklikou za městem, nechtěla, aby viděla mnoho známých. Od svého vystěhování se z domu a zařízení kantýny ostýchala se lidí. Leč neušla zvědavým pohledům. Manžela nenašla doma. Jel prý někam za obchodem v záležitosti pana Löviho, sdělovala jí žena, která obstarávala kantýnu. A zároveň sdělila, že pán

si vzal všechny peníze, které byly strženy za dobu Rézinčiny nepřítomnosti. Také, že některé dělníky častoval zdarma.

Rézinka trnula. Vzal li Albert peníze, nemohla zaplatiti zboží. A nezaplatila-li, co prodala, neobdržela ani od uzenáře, ani od pekaře, ani od švakra hostinského jiné zboží na další zvětšený úvěr. Několik zlatých obdržela Rézinka od matky na zjednání teplé zimní obuvi, dárek Vincencův Klárce tomu přidaný, stačil na zaplacení a obdržela nové potraviny, leč proto že neobdarovali ji matka a bratr, řekla si Rézinka trpce. Nebylo zbytí, musela to obětovati.

Bol nad ztrátou otcovou a Emilčinou roztrpčoval Rézinku ještě více. Umiňovala si, že bude žádati od manžela náhrady, že promluví s ním důrazně.

Po několika dnech se Albert vrátil. Nejevil pohnutí nad úmrtím tchána ani dcery. Ano vyčetl ženě, že zavinila sama smrt dítěte vlekouc je na dalekou cestu. Žádal na ženě dědictví po otci. Nechtěl věřiti, že nedonesla si peněz, chtěl ať se pole nyní prodají, matku že může doživiti Vincene, aneb že může jíti tato do městského špitálu. Chtěl žalovati, vésti proces a ošklivě ženě spílal.

Rézinčino upozornění že vzal její zástupkyni stržené peníze, že pohostil dělníky, žádost její za náhradu odbyl hrubým smíchem, řka, že co patří ženě patří i jemu. A oznámil ženě, že bude bráti kořalku i pivo od pana Löviho, že může býti ráda, ponechá-li ji tento v kantýně, která přece také nyní jemu patří. Nemohla se vzpírati, musela se podvoliti. Albert jí sdělil, že jak zůstane u pana Löviho správcem, tak že již nyní cestuje v jeho záležitostech, uzavíraje s okolními rolníky smlouvy na dodávání bramborů. Posléz po dlouhém sváru optal se Albert na druhé dvě děti. Ušklíbnul se slyše, že babička podržela si Mářinku.

»Aspoň o jedlíka méně,« řekl si a zahvizdnuv mezi zuby.

Než zpráva, že Vincenc odvezl si nejstaršího synka do Prahy, rozzuřila v Albertově mysli bouři zlosti.

Zuřil, že jednáno za jeho zády, bez jeho vůle, ano proti jeho přání, že určil synka za učedníka u pana

Löviho. Tak rozzuřeného Rézinka posud svého muže neviděla i utekla před ním i s Klárkou všecka ustrašena, bojíc se násilností. Šla prosit starého Orla, aby synovi domluvil a vysvětlil mu prospěch dítěte.

Starý Orel měl něco zaspóřeno a an měl byt v bývalém svém domě, nebylo mu zle. Myslíl, že jde snacha prosit o nějaký příspěvek a chystal se ji odbýti. Slyše co se stalo a že Albert zuřil, usmál se, míně, že jest bláhový, že může býti rád, stará-li se mu švagr o hochy. Že Rézinka po otci nedělila, přijal s nevěřícím úsměškem.

»Máte dobře, nedáte-li muži peníze do ruky, dovedl by je rozházet,« řekl.

Aby synovi domluvil, k tomu se nechtěl podvoliti, řka, že je rád, má-li od celého světa pokoj.

Rézinka odcházela bez rady, bez slova potěchy. Zašla ještě ku švaku hostinskému.

Tam ji sdělili, že jim Albert vzkázal, že více pivo a kořalku od nich bráti nebude a že co je dlužna, ona sama zaplatí. Zaplatila z peněz od matky a bratra obdržených. Ani zde nedošla útěchy.

Švakrová pro onu tehdejší mrzutost mezi bratry pohlížela na Rézinku úkosem a řekla jí, že ona na jejím místě byla by zůstala u matky, že to jest již poslední stanicí býti v židově kantýně prodavačkou. Jináče že to asi nedopadne.

Rézinka vracela se domů všecka sklíčena. Viděla, že ji bude nésti těžký životní kříž až do úpadu, že není pro ní záchrany. Chtěla vytrvati, chtěla se síliti modlitbou a láskou k svým dětem.

Albert se vyzuřil a nemluvil na ni po kolik dní. Spala s Klárkou v kuchyni, ponechavši mu pokoj. Prodala zbytečné peřiny, našedši snadno kupeců mezi dělnictvem. Šatky po Emilce, všední, které tato do školy nosila, dala chudému děvčátku. Slzela vždy, vidouc toto v nich jíti kolem. Albert vzkazoval jí po Klárce, přijde-li či nikoliv k obědu neb k večeři. Počato se sklízni a svážením bramborů. V továrně, jak Lövi a Albert škrobárnu nazývali, bylo živo. V kantýně šel také obchod živěji. Rézinka s trpkostí pomýšlela, že pracuje také ve prospěch židův, kterýž jí popřával malého jen výdělku, též sirky objednával žid sám, chléb a housky

i uzenáče musela pak Rézinka bráti u pekaře a uzenáře, kde pan Lövi určil.

Klárka, přijdouc ze školy pomáhala matce. Umývala sklenice, udržovala v pořádku byt; činila se ta dvanačtiletá dívčinka, seč byla. Matce bylo jí někdy líto, než říkala si u sebe, že aspoň přivykne Klárka trochu svízelným životu hned z mládí. Měla pro dívčinku co nejlepší potěchu v budoucnost, že bude-li Klárka hodnou, vezme jí třeba někdy, až doroste, pražská paní tetinka do služby.

Klárka byla všeka unešena tetinkou, chotí Vincencovou. Nemohla zapomenouti na její pěkné šaty, klobouk se závojem, zlaté prsteny. A ta tetinčina laskavost! Děvčátko těšilo se v této touze v tom smutném svém dětství. Povídal si s matkou denně o Vojtěchovi, jak se má v Praze u strýce a tety a bratránka Hanuše, o Márince, jak jest této dobře u babičky, v domě, kde se narodila, a o Emilce, kterou nazývaly svým andělíčkem.

Rézinka měla také dosti starostí s obsluhou manžela. Zablátil si, váže na dvoře brambory boty a zaprášil šaty, musela mu tyto cítiti, denně dávati čisté prádlo, které za noci prala. Žádal také lepší stravu, dávaje si na ni několik zlatých týdně, s kterými sotva pro něho vystačila. Dojda do kantýny vzal si vždy pivo, které Lövi v láhvích dodával a vypil třeba tři láhve, nedbaje, že Rézince tyto pak do účtu chybí. Též chléb, housky, uzenáče, syrečky bral si, kdy mu bylo líbo, a počastoval častěji některé oblíbené své dělníky, již mu šli nějak při vážení bramborů na ruku.

Domluvit si mu Rézinka netroufala, pohrozil jí, nedá-li mu, co si přeje, že ji vyžene žid z kantýny a že si pak může jíti kam chce. Jen trpěla a pracovala úsilovně, aby aspoň trochu zapomínala v práci.

Brzy dostal se Albert do sporu s Lövim. Tento se nějak dozvěděl, že Albert nadržoval při váze bramborů dodavatelům. Pohrozil žid správci co nej přísněji a dělníky, které měl v podezření, že byli Albertovi k ruce, propustil na hodinu.

Albert zuřil, než musel býti rád, že i on nebyl propuštěn. Rézinka klonila se všeka pod tím utrpením.

Hnětlo jí nade všechen nedostatek pomyšlení, že muž není už při žádném zaměstnání poctivým.

Zima pokračovala a v škrobárně se pracovalo, Rézinka vařila pro dělníky také kávu a měla při této aspoň tolik zisku, že jí zbylo k nasycení pro Klárku a pro sebe. Odbývala se kávou i k obědu. V kantýně směla si topiti uhlím, které jí Lövi daroval, řka, že by se beztoho neuhlídal, an má Orel do skladiště přístup. Bolelo to Rézinku, než chudoba přemůže vše. Snesla i toto, jako snesla více.

Klárka trochu pokašlávala a Rézinka bála se o její zdraví. Ona sama cítila se slabou, leč nenaříkala vůči dítěti. Mužovi si postěžovat jí ani nenapadlo.

Kampaň škrobárenská končila se za hojně zásoby bramborů až v březnu a Rézinka očekávala se strachem, v trapném tušení, v jakési jistotě, že pro ní není více dobra na světě, co jí jaro přinese.

»Sesíláš-li na mne nové kříže, o Bože, neodejmi mi aspoň trpělivost«, modlila se a klonila hlavu v zbožném odevzdání se vůli boží.

XI.

Jaro nadešlo s mlhami a dešti, nezdravé a smutné. Rézinka cítila bolesti v nohou a rukou, seznala, že jest to asi hostec, a těšila se, že až jarní slunéčko nad zimou zvítězí, poskytne i jí úlevy.

Klárka přes zimu vzdor trochu kašli hezky vyrostla a byla matce stále více k ruce.

Práce v škrobárně byla skončena, nasušený škrob nasypán již i v pytlích a Albert odebral se do Prahy, maje tam vyjednávat o prodej. Löwi byl churav a vyslal Alberta co svého jednatele.

Rézinka prosila Alberta, ať se zastaví u synka, ať se hledí s bratrem jejím smířiti. Albert odbyl ji hrubě, řka, že hoch zajisté o něm již nic dobrého neslyší a zajisté se mu odcizil. Ostatně že nestojí sám o to aby hoča viděl, jak musí u švakra asi dřítí, slychaje k tomu denně mravoučná kázání.

Se vzlaštňi smutnou předtuchou loučila se Rézinka s manželem. Bylo jí, jakoby to zlo, které očekávala, mělo se již vyjevit. Albert byl teprvé druhý den vzdálen, an se dostavil do škrobárny Löwi s nějakým úředníkem. Sečítával a přečítával pytle škrobu, nechal všecky převážiti, zapisoval a porovnával s účetní knihou. Odcházeje zastavil se v kantýně. Rézinka pozdravila zdvořile.

»Poslouchejte, Orlová,« (nedopřál žid Rézince již ani slova »paní«) »ten váš muž umí dobře počítat. Má víc zboží v magacíně než v knize. Při prodeji dostal by asi víc peněz. Ale já bych je nedostal, když o tolika zboží nevím«, řekl Löwi k Rézince.

Tato se zapotácěla.

»Pane Löwi, jak jest Bůh nade mnou, já nevím o ničem«, zvolala.

»No, chci vám věřit. Na vás já nic nechci. Vám jsem žádný škrob nesvěřil. Ale budete se stěhovat. Když půjde váš muž z továrny, půjdete vy z kantýny. Tak se připravte. Váš muž dostane do Prahy psaní, že není již mým správcem a jednatelem«, řekl Löwi chladně.

»Pro Boha, pane Löwi, kam se poděju? Rézinka v zoufalství chytila žida za ruku. »Pane Löwi, milostpane, nevyhánějte mne, slitujte se nade mnou;« div na kolena nepadla Rézinka, úpěnlivě prosíc.

»Již jsem řekl. Co zde máte, prodejte si, peníze odvedete a můžete si jít. Co bych si na vás vzal? Za muže ručit nemůžete. Ještě že mi napadlo zrevidovat zásoby. Hezky si to ten pan Orel nastrojil, chytrý je, ale Samuel Löwi není také hloupý. Byl by prodal škrob, co je ho více jinému obchodníku a moje zjednané za těžké peníze povozy, by mu ho hezky do Prahy odvezly. No přijede vám asi zejtra domů, co by dělal v Praze? Ještě by jej tam zavřeli. A víte co, Orlová, dejte mi peníze za kořalku a pivo, ať nemusíte již k nám.« Löwi vyndal poznámkovou knížku z kapsy a vynašed si zápisku, sdělil Rézince, co mu má platiti.

»Co máte v zásobě, prodejte si nebo si vypíte,« řekl s úšklebkem. »Dnes vás tu nechám přes noc, zítra do večera ať jste pryč. Ty krámy, co nejsou moje, si prodejte nebo odstěhujte, zítra večer tu bude jiná kantýnská«.

A odcházel, nepřipustiv Rézinku, která mu chvějícma se rukama vyplatila žádanou částku, ani k slovu.

Po odchodu židovu zůstala Rézinka jako omámena.

Tato rána! Ten manžel! Ne, déle, že u něho ne-setrvá, umínila si v tomto okamžiku. Zavolala na Klárku a sdělila jí, že se musí stěhovat. S jakýmsi divným klidem pověděla to dcerce a sdělila jí i nový otcův poklesek. Klárka dala se do pláče.

»Maminko, prosím vás, pojďme odsud«, prosila. »Pojďme k panu strýčkovi a k paní tetičce do Prahy za Vojtíškem, anebo k babičce za Márinkou. Já tu nejsem ráda. Říkají mi děti ve škole, že jsem byla kupcovou slečinkou a nyní že jsem kantýnských a že vy, maminko, prodáváte kořalku«.

Kdyby bylo mohlo Rézince něco žalu přidati, byla by jí ho přidala tato slova dceruščina. Ne, nemohla se ani poddati žalu, musela pomýšlet na stěhování. Piva a kořalky nebyla zásoba, tu že prodá dnes a zítra byla jista. Poslala Klárku k pekaři, ať neposílají chléb a housky zítra, že nebude již prodávati. Též k uzenáři děvčátko mělo dojíti. Malá zásoba co zde byla i syrečky jistě že dnes prodá, vypočetla Rézinka.

A nyní prohlížela nábytek.

Jeden stůl byl její, dva sem dal Löwi, židle byly také její, lepší a horší i lavice z kuchyně, dvě lavice udělali truhláři ve škrobárně pracující, též polici na sklenky. Kuchyňskou skříni na vrchu zasklenou měla Rézinka z domova. Sklenice byly její, část z výbavy, část levně koupená. Musela stále tyto vyplachovati, aby měla vždy čisté po ruce, nechtěla zbytečně za ty věci vydávati peníze. Talířků nepotřebovala, dávala sýrky a uzenáče dělníkům zrovna na chléb, nože měli všichni svoje. Hrněčky na kávu a lžičky měla též z výbavy, z někdejších velkých, zbytečných zásob.

Vrátivší se Klárku poslala k strýci hostinskému s dotazem, zda by ty věci od ní nekoupil. Švagr přišel sám. Chtěl od Rézinky samé slyšeti, co se stalo.

»Uděláte, švakrová, nejlépe, půjdete-li k svojí matce«, řekl. »Ten můj bratr je a zůstane darebákem. Nedočkáte se u něho ničeho dobrého.«

»Učiním tak«, řekla Rézinka.

Švagr z milosrdenství chtěl převzít od ní ty věci, ač jich právě nepotřeboval. I spočítali rychle, zač to koupí a vyplatil hned Rézince malou sumu peněz. Poslal si za chvíli pro vše podomka s vozíčkem a nůši na sklenice. Lepších věcí měla Rézinka málo.

Když bylo vše z kantiny odstěhováno, vyložila zbylé zásoby na jeden stůl, pivo v láhvích bylo v bedně, kořalka v konvici. Přinesla nějaké sklenice ze svého bytu, hodlajíc prodati, zač kdo bude chtít, jen když prodá. Poslala Klárku do bytu pro všechno nádobí, co ještě měla. Hodlala toto nabídnouti ku koupí stavujícím se dělníkům z tkalcovny, jdoucím z práce. I peřiny a nábytek chtěla prodát, hodí-li se kupec. Albert ať si pomůže, jak chce, řekla si odhodlaně,

Kupci se hodili. Dělníci pověděli mezi sebou, co se stalo, švagr hostinský také nemlčel a tak se dostavili koupěchtiví. Rézinka jenom mužovo šatstvo v koženém cestovním kufru složila a nechala je v bytu. Tamže zůstal psací stůl a přihrádka na obchodní knihy a vzorky zboží, majetek Löviho. Nábytek rozkoupili lidé. Rézinka nesmlouvala s nikým, vzala, co kdo podal, nepovšimla si, přidával-li někdo. Jen prosila lidi, ať si vše odnesou hned, ať to má aspoň s očí.

»Na čem budeme spát, maminko?« tázala se Klárka, vidouc ženy odnášeti i peřiny.

»Tamhle jsou prázdné pytle od škrobu, na těch si usteleme«, odvětila matka, »Tu noc přespíme a zítra zde již nebudeme.«

V několika hodinách vyprázdnil se byt i kantýna. Rézinka dala dcerce k jídlu uzenáče a housky; sama jedla též a otevřela pro sebe a dítě láhev piva. Cítila, že jest jí třeba posily. Přepočítávala peníze. Poslala Klárku zaplatit k pekaři i uzenáři, byla klidnou a hrála si téměř se zbývajícími penězy.

»Kdy přijede tatínek, maminko?« tázala se Klárka.

»Nemohu to věděti«, řekla matka.

Byl již večer. Seděly v kantýně a ona žena, které Rézinka odcházejíc k umírajícímu otci obchůdek svěřila byla s nimi.

»Jděte si lehnout, paní Orlová. To zde vyprodáte zítra«, vybízela žena.

»Není toho tak mnoho«, řekla Rézinka. »Ten chléb a uzenáče si vezmeme s Klárkou na cestu. Tu trochu kořalky a ty dvě láhve piva, co tu ještě jsou, si vemte vy, za tu pomoc při snášení nábytku. Nechci sem zítra již ani vkročit. Přespíme a vydáme se na cestu. Mužovi nechám psaní.«

»To máte dobře. Zaplať Pán Bůh«, děkovala žena a odnášela si zbytky.

Sklenici, z které pily, zavázala Rézinka do uzlíku, láhev prázdnou nechala v kantýně, zavřela a šla do bytu. Klíče od kantýny položila na stůl a ustelouc Klárce na pytlích, usedla ke stolu, chtěje psáti svému muži. Rozhlížela se. Zde v košíku a ve dvou uzlíčkách nacházelo se její a dcerčino šatstvo a prádlo. Nebylo toho mnoho. Rézinka představila si v duchu bohatou svoji výbavu, své pěkné vždy šatstvo, svoje všechny věci a vzdychla si. Připravila si papír a péro. Nemohla soustřediti myšlenek. Nechtěla mužovi vyčítati, vždyť tím ničeho se nenapravilo. Napsala prostě: »Neuvidíme se více. Uživím sebe i děti. Bůh ti odpusť!«

A skropila papír slzami. Nemohla ulehnutí, bála se jaksí, jakoby se jí mělo něco přihoditi. Nechala hořeti světlo a přecházejíc po pokoji, pohlížela na spící dcerku. Klárka byla zardělá. Usnulať napivši se piva, kteréž zřídka kdy mívala, tvrdě a spala, jako spí dětství, zapomenouc všech útrap, jichž plně nechápala. Bylo již k ránu. Rézinka pohlížela, jak se šerí. Tu zaleknul ji šustot. Byl to písek dopadající na skelné tabule okna. Otevřela okno a tázala se: »Kdo jest to?«

»Já, pojd' otevřít«, ozval se hlas Albertův.

Vrávorala se schodů.

»Co se tu dělo?« tázal se, usadiv se na jedinou židli, která patřila ke stolu.

»To bych se mohla já tebe tázati, co že se dělo, že's chtěl dopustit se zpronevěření«, řekla Rézinka s klidem, kterémuž se sama divila. A ještě klidněji, povýšeným hlasem dodávala: »Žid nás vyhnal.«

»Vyhnal a proč?« Albert zajektl.

»Přišel s nějakým úředníkem, vážil škrob, to ti nemusím povídati, jak to dopadlo, to ty víš, pak mi řekl, že za tebou bude psát, že zejtra přijedeš — totiž

dnes, vždyť je již jitro a do večera že musíme být pryč. Musela jsem vše prodat. Tady máš v tom kufru svoje šaty a prádlo«, Rézinka mluvila jakoby se povídalo o někom jiném, cizím.

»Tušil jsem pojednou, že by žid mohl přehlížeti zásoby, revidovat zápisy, a jel jsem domů — — přišel jsem pozdě«, jako ze sna řekl Albert.

»Nepovídej mi o svém podvodu, stydím se za tebe. Dohnals mne k nejhoršímu, rozejdeme se. Uživím sebe i děti, matka i bratr mi pomohou. Jdi, nechci abys byl se mnou ani tu chvíli pohromadě. Odejdu, až se Klárka vzbudí. Jdi!« Rézinka ukázala na dvéře.

Klárka probudila se hlasitým hovorem. Posadila se na svém loži, mnouc si oči.

»Již půjdeme, maminko?« otázala se.

»Já půjdu také«, řekl Albert temně.

»Otevřel zásuvku psacího stolu a něco vyňal, což zastrčil do náprsní kapsy.

»Snad nechceš ještě pánovi něco odcizit?« tázala se Rézinka s výrazem ošklivosti.

»Ne, co si běžu jest moje. S Bohem, ženo, odpust mi, že jsem ti pokazil život. A děti dobře vychovej! Jest po všem«, pravil Albert temně a slzy mu zakalily oči.

Přivinul Rézinku do náručí a políbil ji prudce na čelo. Na to pozvědnu Klárku, zlíbal ji a se zvoláním: »Modlete se za mně!« odkvapil.

Rézinka stála tu užaslá, ulekána, nevěděla, co si má mysliti.

»Maminko, co jest s tatínkem?« tázala se Klárka.

»Můj Bože, já nevím, co si mám pomysli«, řekla Rézinka.

Pomalu počala se oblékati do kabátce, vzala šátek na hlavu a chystala se k odchodu. Pohlédla na stůl. Podle psaní, které tu Albertovi chtěla zanechat i a které nyní brala do ruky, aby je zničila, leželo něco peněz. Patrně byl jí sem Albert položil. Myšlenka, že Albert byl pohnut, že vzbudila se mu v duši lítost, že chtěl jí a dceruše aspoň něčím přispěti, byla Rézince něčím tak novým, tak neobvyklým a již již by byla se chtěla v duši její vzbuditi myšlenka, že snad by mohlo býti lépe, že mohl

by se státi manžel její jiným, že mohli by žít po čase opět společně.

»Ne, ne, to nejde«, řekla sama k sobě a rychle nutkala Klárku k odchodu.

Chtěla odejít za šera, aby ji lidé neviděli. Za krátko počínali již choditi dělníci do práce a Rézinka se obávala, aby ji někdo nebodnul třeba uštěpačným, neb nerozlítostnil útrpným slovem. Byla ráda, že vyprodala zásoby jídla včera a nemusela se dnes zdržovati, vkročiti ještě jedenkrát do místnosti, která byla poslední její záchranou stanicí, prve než se musila odhodlati, vyžádati si slitování matčina. Ještě se rozhlížela po pokoji, vyprázdněném, kde nebyla zažila snad chvíle neztrpčené starostmi a žalem. Vzpomínala bolestně, jak si zde hrávala a se učivala ubohá její Emilka. Ano, se vpomínkou na dítě chtěla se rozloučiti Rézinka s domovem, na dítě, které květlo nyní mezi lilijemi ráje, na svého, Bohem povolaneho andělíčka.

»Má Emilko«, řekla skoro hlasitě.

V tom zavzněl z věže městského kostela zvuk ranního klekání. Rézinku polily slzy. Kolikrát ji budíval tento zvonek k novým starostem, kolikrát dočekala se jeho znění za noci v žalu probdění, kolikrát potěšila a posílila ji modlitba při zvucích klekání pronešená. Pokynula dceruše, obě poklekly a modlily se nahlas: Anděl Páně.

Oknem, které zůstalo otevřeno a kterým se zachvíval paprsek vycházejícího ranního slunce zavzníval zvuk zvonu.

V tom zalehl v tento zvuk jiný, kratičkým, ostrým třeskem — střelná rána . . . Rézinka vykřikla, náhlým tušením jata vyskočila a běžela dolů, Klárku za ruku táhnouc . . .

Několik jenom kroků jí bylo jíti po dvoře, v koutě u zahrady na místě zarostlém kopřivami, kam odhazovalo se rozličné haraburdí, ležel manžel její se střelnou ránou v prsou. Sbíhali se lidé. Šli někteří již do tkalcovny i do druhých škrobáren, kde majitelé nechávali škrob sušiti a naplňovati do pytlů. Přiběhl noční hlídač škrobárny a Rézinka s Klárkou byly v malé chvíli obklopeny lidmi. Klárka plakala hlasitě.

Rézinka prosila jektavě lidi, ať vnesou Alberta do bytu, ať doběhnou k jeho otci a bratru, ať povolají lékaře a kněze. S politováním hledíce na nešťastnou ženu učinili dělníci tak. Albert odpočíval uložen na pytlích, kde za noci spala jeho dcera, ve vyprázdněném bytě. Stopa krve táhla se ze dvora, z koutu u plotu až sem.

Rézinka všecka zničena klesla na zemi, nemohla učiniti nejmenšího opatření, když jí dělník, který ji nahoru vedl pustil, shroutila se k zemi. Schoulena polo seděla, polo klečela u mažela, Klárka držela se jí kolem krku. Jeden z dělníků zvedl revolver a donesl jej nahoru. Položil ho na stůl. To si tedy bral nešťastný Albert, nástroj smrtící . . .

Rézinka nechápala, že žije, že myslí, že neobestrou jí mrákoty, že vnímá vše, co se kolem děje. Viděla, jak dělníci rozhalili mužovi košili na prsou, viděla zející ránu, proudící krev a nemohla se pohnouti, ani zraku nemohla odvrátiti od děsivého pohledu. Dělníci donesli vody v nějaké nádobě, namáčeli šátky, vymývali ránu a Rézinka nebyla s to pohnouti rukou k pomoci.

»Jděte s tou holčičkou pryč, paní Orlová, jde doktor«, řekl jeden dělník k Rézince. Zavrtěla hlavou. Lékař vešel. Přiklekl k Albertovi, prohlédl ránu a v malé chvílce řekl: »Dobře mířil. Za chvíli bude po všem«.

Rézinka nevykřikla, nepromluvila, pohlížela na manžela, který se nyní, an lékař byl mu natřel skráně nějakou tekutinou, probouzel k vědomí. Zvolna otvíral Albert oči a pohlédl na Rézinku a Klárku. Zasténal. Vešel duchovní. Lékař přistoupil k němu a promluvili spolu několik slov šeptem. Na to lékař vybídnul přítomné, ať se vzdálí.

Rézinka prosebně pohlédla k oběma pánům. Vlídne jí řekli, ať setrvá. Duchovní udělil samovrahu podmíněné rozřešení, udělil mu poslední pomazání a v malé chvíli Albert, nepromluviv více, jen pohlížeje na ženu a dcerku, vypustil ducha.

Tu konečně našla Rézinka slova, konečně mohla promluvit.

»Bůh ti odpustiž«, řekla a pozdvedla se.

Zapotácela se a lékař ji zachytil. Posadil ji na židli a promluvil několik potěšných slov.

»Jen když se aspoň smířil s Bohem«, řekla Rézinka, vinouc k sobě plačící Klárku.

Za chvíli přišli úředníci, s těmito otec a bratr Albertův i Löwi.

»Já mu to jednou řekl, že skončí asi někde za plotem«, pravil bratr hostinský.

»Ten syn mi způsobil mezi všemi dětmi nejvíce starostí a nyní i lítosti«, řekl starý Orel.

Rézinka nemluvila s nikým. Mrtvola, kterou Rézinka s Klárkou poznamenaly křížem, byla odnešena a Rézinka chápala se svého uzlíku a košíku. Löwi byl zatím zpravil přítomné pány o všem, co se stalo a proč Albert spáchal sebevraždu. S ošklivostí vyslechli od dělníků též, jak vypudil bezcitně Löwi ubohou choť nesvědomitého svého zřízence, a lékař nabídnul Rézince pohostinství po dobu, pokud se ve městě ještě zdrží. Přijala vděčně. Po chvíli odcházely s Klárkou s dobrým doktorem a věci její i ten kufřík se šaty Albertovými donesla za ní bývalá posluhovačka.

Doktor se svojí choť chovali se ku vdově a sirotku vlídně. Doktor ku prosbě Rézincině dopsal Vincenci co se stalo, ona sama nebyla toho schopna. Vincenc přijel druhého dne a sestra uvítala jej bolestným pláčem.

»Postarám se o tebe«, sliboval jí.

Albert byl tiše za večera pohřben a Rézinka vyplakala u jeho hrobu poslední své slzy.

»Mám povinnosti k dětem a musím si těchto hleděti«, řekla jako posilněna.

Vincenc dovezl ji a dcerku k matce do rodného města. Jak vzpomínala Rézinka lonské cesty k otcovu úmrtnímu loži. Shledání s matkou bylo bolestné, než přece upokojily se obě, těšíce se, že mohou býti aspoň pospolu. S bratrem do Prahy nechtěla Rézinka jeti, díc, že zde kde vyrostla, jí bude lépe.

»Vždyť neštěstí není hanbou a nemusím se stydět lidí«, řekla vážně.

Chápala se práce v domácnosti matčině, aby zapoměla trochu děsného obrazu, který měla v duši. Klárka jela s Vincencem do Prahy. Chtěli, aby dívka

co nejdříve zapomenula na trapné ty události a že tak toužila po pražské tetince, vzal ji Vincenc sebou. Měla až do prázdnin chodit v Praze do školy. Vincencova choť v brzku si oblíbila čiperné, hodné děvčátko a Klárka se těšila žítí v Praze, které na mladou její mysl velice působilo. S Vojtěchem vzpomínali na matku, na babičku a Mářinku, modlili se za nešťastného otce a podněcovali se k vděčnosti k strýci a tetě.

Rézinka uklidnila se dříve, než sama myslila. S pečlivou láskou ošetřovala matku. Ta počínala slábnouti stářím a dětiněti. Rézinka zastávala všechny práce v domácnosti a že jí zbývalo dosti volného času, počala se zaměstnávatí šitím. Práce se jí našla. Požádala švakrovou, aby v krámě upozornila některé paničky, že by přijala práci a za nedlouho se jí této dostalo. Některé paničky svěřily jí šití a popřály výdělek z útrpnosti, některé přišly ze zvědavosti, ale s prací Rézinčinou: šitím a vyšíváním byly spokojeny všechny.

Rézinka zvykala lidem a ač byla jediná její vycházka jenom do kostela a na hřbitov k hrobu otcovu, deuruščinu a babiččinu, nebyla více zasmušilou jako z počátku. Prací a zbožností přemáhala žal a klid vcházal do její duše víc a více. Nahodile upamatovala kdys jedna paní Rézinku, že chodívaly spolu za mládí k čepčárce panně Lény, která již také odpočívala na hřbitově pod zeleným drnem. A litováno, že není více tak obratné upravovatelky čepců a klobouků, žehlíčky krajek a tylu, barvířky pentlí a hedbáví jako panna Lény bývala, ve městě.

Rézinka uchopila se té myšlenky a chtěla si zaříditi čepčářství. Paničky slibovaly jí svoji přízeň. Jela tedy Rézinka do Prahy požádat bratra o radu a výpomoc. Potěšila se shledáním se s dětmi a odvážela si Klárku na prázdniny, rozradostněna chválou, kterou o obou dětech slyšela. Dovezla si krabice tylu, pentlí, hedbáví, krajek, květin a všech modistských potřeb. S chutí pustila se do práce, která se jí dobře dařila. Vzpomínala jak se v mládí skoro jenom z dlouhé chvíle, z touhy po změně, z nedbalosti prospívati doma rodičům pomáháním v obchodě učila u panny Lény té hravé, ozdobné práci a děkovala Bohu, že jest jí to nyní k do-

brému. Nabývala postupem času větší zručnosti a vytříbila si vkus. Mívala práce tolik, že si musela najímati praldenu i posluhovačku aby se nemeškala. Z jara a na podzim jezdila vždy do Prahy nakupovat nových zásob. Peníze, které jí bratr byl zapůjčil na prvý nákup, dávno mu správně splatila.

Švakrová, choť Vincencova, slíbila Rézince, že Klárku, až vyjde ze školy, vezmou opět do Prahy a nechají ji vyučiti u řádné modistky, tak že bude matce podporou. S vděčností děkovala Rézinka za vše. Mářinka, které bylo řečeno, že tatínek umřel, aniž by jí byla matka sdělila, jak zemřel, vyrůstala utěšeně. Těšila se, až bude větší, že také pojedje k panu strýčkovi a tetičce do Prahy a že se tam také vyučí modistkou.

Uplývaly nyní Rézince léta života klidně, bez velkých starostí. Zpráva o smrti starého Orla nevzrušila jí bolestně, odpustila mu dávno, co byl na osudu jejím zavinil. Se žalem arcí provázela později matku svoji k hrobu. Dosloužila jí k smrti, ač byla obsluha velmi trapnou. Bylať paní Staňková zdětiněla úplně a posledním rokem vyležela na loži. Musela jí Rézinka obsluhovati jako malé dítě. Zapomenula stařenka vše ostatní, co dalo se s její dcerou jedinačkou a obírala se v myslí s touto tak, jak by jí právě byla se uzdravila z těžké smrtelné nemoci, na její, matčinu, zoufalou úpěnlivou prosbu.

Léta plynula a i Rézinka počínala stárnouti. Myslí, že dokončí již klidně běh svého žití, majíc nyní již slušný důchod z polí a stále dobrý výdělek. Pomáhala jí nyní již dospělá Mářinka, též v Praze vyučená. Klárka provdala se dvacetiletá. Stala se choť svého bratrance Hanuše, syna Vincencova a odstěhovala se na dobro do té své milé Prahy.

»To jí dal Bůh takové štěstí, že zakusila z mých dětí největšího žalu, jsouc přítomna otcově smrti«, pravila Rézinka k svému bratru a švakrové, ani byli požehnali svým dětem k sňatku.

O několik roků později zažila Rézinka velkou radost, které by se byla nikdy nenadála.

Švakr její, Karel Orel, který byl jediného svého syna nechal studovati, chtěl se vzdáti obchodu a pře-

stěhovati se za synem, kterýž stal se profesorem, do Prahy. Dům a obchod chtěl prodati. Že byl se švakrovou Rézinkou vždy za dobré, nabídnul rodině Staňkově, ať koupí si dům i obchod zpět. Tu neváhala Rézinka a poradivši se s bratrem, prodala pole, aby zachovala dětem otcovský dům i obchod poctivou prací vždy vedený. Co nestačilo, připůjčil Vincenc a tak se přistěhoval Vojtěch Orel k matce, do téhož domu, kde se byl narodil a kam jeho otec zanesl v rodinu neblaho.

Ó jak okřála, jak ožila Rézinka! Jak děkovala Bohu za tuto milost. Pomáhala synovi při zařizování bytu i obchodu. Se slzami v očích provázela syna na půdu, kde tento vynajítí chtěl a sám snesl ony dva polovence dřevěných citronů a oranží s plechovými listy, chtěje je znovu zavěsiti nad vchodem do krámu. Sama Rézinka umyla tu starou památku a Vojtěch sám znovu vše obarvil. Mořská panna byla prožrána červotočí a musela se spáliti. Skleněné její oči ponechal si mladý obchodník na památku. I starý obraz Matky Boží Pomocné opraven a opatřen novým rámem, zavěšen byl opět v krámě, po třiceti letech.

»Ten obraz přečkal jich tolik, těch mých milých«, pravila Rézinka k synovi. »Však řekla nebožka matka, že nesmí přijít z domu, že by šlo s ním i požehnání.«

»Požehnání Vaše, maminko, a rodičů Vašich spočívá na tomto domě, tak jako na každé poctivé práci. To jest dno té zlaté studny, jak lidé náš obchod jmenují, ta důvěra v pomoc a požehnání Boží, které Bůh dává těm, již se modlí a pracují«, řekl Vojtěch.

»A ctí rodiče svoje«, dodala matka.

Zařídil si Vojtěch obchod a byt. Nesvolil, aby se matka živila nadál modiststvím. Musela sdíletí jeho domácnost a přivedl ji záhy dceru. Vybral si hodnou dívku a věnem jejím pomohl si v obchodě. Sestře Márince vystrojil také svatbu. Provdala se dříve, než on se oženil. Matka dala ji věnem zařízené modistství, s čímž byl muž její, ženský krejčí, úplně spokojen. Vedlo se jim dobře v spojeném závodě a Rézinka těšila se ze štěstí dcerčina, jejíž dětství bylo klidně uplynulo u babičky a jí ovdovělé matky. Bylí si lidé v městě navykli

říkati oblíbené modistce : paní Rézinka, tak jak druhdy se říkávalo : panna Lény. Nyní měli paní Márinku a věru, že stará oblíbenost se ještě zvětšovala a vzrůstala.

Klidně žila Rézinka podvečer svého života. Syn a jeho žena ctili ji upřímně a vnoučátka se batolila kolem babičky po celý den.

Aspoň jednou do roka zajížděla Réziuka do Prahy, spojením dráhou nyní lehčeji dosažitelné a potěšivší se tam s dcerou, zetěm-synovcem a vnoučaty, pohovořivší a vždy se ve vzpomínce na stáří a možný brzký konec žití rozloučivší s bratrem a švakrovou, odjížděla domů. Ale jinou cestou. Zastavila se vždy v rodném městě svého manžela a poklekla na hřbitově u jeho hrobu, na který byla dala upravití kamennou desku, na níž byl vytesán kříž a slova: »Odpusť nám, o Bože, naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.«

To bylo Rézinčino odpuštění manželi, slova, která denní modlitbou opětuje vždy na něho vztahovala, vždy znovu a znovu mu odpuštěním svým odpuštění Božího žádajíc. Děti naučila vzpomínati na otce, jako na člověka nešťastného.

Těšila se do vysokého věku lásce a úctě svých dětí, těšila se, že dědictví rodinné dostalo se opět dětem jejím, s tím požehnáním lásky rodičů k dětem a dětí k rodičům. Té lásky, kterou Bůh odměňuje již i na světě — — — Toho požehnání otcova, matčina, mocného jako modlitba pronikající nebesa — — —

Dítě z pouti.

I.

Dech jeseně táhne již nad horami. Barví listí stromů žlutě a červeně, rozhazuje vlákna babího léta, pokrývá strniska jimi jako pavučinou, pohání z rána a z večera kotouče mlhy nad krajinou a halí hory fialovým přisvitem na obzoru. Léto ve sklonu, jeseň v počátku své vlády.

Žďárskou »Vetlou«, dlouhým tímto pěkným lesem ubírá se procesí. Průvod jest dosti četný, tak šedesáti osob. Z předu nese as dvanáctiletý hoch křížek, zdobený věnečkem z papírových růží a dva kráčeji při něm k vystřídání, několik děvčátek, majících sukně po způsobu velkých poutnic na zad vykasané, košíčky v plachetkách zavázané na zádech, růžence na krku a botky přes ruku, zpívají pobožně s poutníky, rozhlížejíce se chvílkami bázlivě po lese, kterýž se temnými stěnami táhne z obou stran silnice.

Povídá se, že se ve Vetle zdržovali kdysi před lety »raubíři«, a dětské mysle upomínají se na všechna vypravování ze zimních večerních besed a strachem trnou, zda nezaslechnou v lese pískání, jímž dávají si »raubíři« dle vyprávění znamení, zda nevystoupí za některým stromem černý, veliký chlap s nataženou pistolí v jedné, s velikým nožem v druhé ruce. Však si o tom malé poutnice povídaly od té chvíle, kdy jim maminky dovolily, že mohou s nimi jíti na pouť do Obyčtova, a budou povídati po celou zimu, jak se ve Vetle bály i nebály.

Za děvčátky kráčí předříkavač, veliký, silný muž, kterýž vodívá ta procesí na pobožné poutě v okolí po

horách již mnohý rok. Jest si vědom důstojnosti svého úřadu a kráčí s hlavou pobožně nachýlenou, pohlížeje do staré v červené kůži vázané knihy, z níž zbožnou píseň předříkává. Nemusel by tak činiti, zná všechny písně nazpaměť, ale zdá se mu, že dodává mu kniha taková vážnosti, jako růženec kol krku zavěšený. Má předzpěvák, starý Vincenc Jolek, jemuž se po okolí jen »pantáta Vincenc, předříkávač« říká, dnes růženec z černých skleněných korálů. Koupil si jej as před dvaceti pěti lety právě na mariánské pouti v Obyčtově, kam dnes procesí vede, a nosívá jej vždy na tyto poutě k milostné Matce Boží Obyčtovské. Jest jeho chloubou, že má z každého místa, kam s procesím dochází, růženec klokočový s mosazným křížkem, na pouť mariánskou do Hlinska růženec z korálů modrých, do Vranova z bílých, k sv. Janu na Zelenou horu růženec z drobounkých mušliček a k sv. Rochu do Veselí z vyřezávaných dřevěných kuliček. Všecky tyto růžence zakoupil na místě poutí a každé dítě v rodné jeho dědině i z dědin okolních na české straně žďárských hor, odkudž se k procesím pantátou Vincencem vedeným rádi poutníci připojují, zná již tyto růžence a hledí si vyškemrati doma podobné, jako má pantáta.

Ženské říkají, že pohled na pantátu Vincence již sám k pobožnosti vyzývá a k jeho písním že tak pěkně a lehce se treťí do noty, že člověk zrovna prý cítí, že je ta pobožnost Pánu Bohu milou. Však se jich také sešlo na dnešní pouť ze všech vesnic na kolátuře, že daleko počet mužských převyšují. Mužských šlo jen asi dvacet, a to byli nejvíce starší výměnkáři, již si v pobožnostech libují a rádi se podívají ještě trochu do světa, jsouce jisti, že se o poutích setkají se známými z jiných dědin a popovídají si o starých časech, o dětech, o milých zemřelých a o strastech těch výměnků. Více méně naříká si každý a hledá útěchu v pobožnosti, více méně starosti a stesků přináší před oltář Matky Boží každá poutnice, ať starší, ať mladá.

Procesí došlo na pokraj Vetly, kde po pravé straně silnice stojí kamenný kříž. V levo přes mýtinu v táhnoucím se dále lese stojí stavení, samota, zvaná Bartačky, po někdejších majitelích.

Pantáta Vincenc pokyne chlapci s křížkem, jenž se již po něm ohlíží, a zabočí ze silnice po můstku přes příkop ku kříži. Dozpívá řádek písně, kterýž byl právě předříkal a jímž končí se verš písně, a obraceje se k shromáždění, praví: »Zastavme se u tohoto znamení svatého kříže a pomodleme se třikrát Otčenáš a Zdravas Maria ke cti a chvále Boží, aby ten pouť námi konanej našejm dušim k spasení posloužil«.

A poklekna počal se modliti, poutníci modlili se sborem v obvyklých přestávkách; poutnice některé použily zastávky, by popravily si něco na sukních, uzlíkách, jedna druhou upozornila pokynem, neb bez říkání pomohla známé buď sukni více vykasati, uzlík jináče pošinouti, konec od rozsívek, v nichž byly koše zavázány, buď povoliti či přitáhnouti, aby uzlík dobře na zádech seděl a v chůzi nepřekážel.

Opozдила-li se některá slovem v modlitbě a okolo klečící ohlížejí se po ní, rychle sehne hlavu a modlí se dále. Domodleno a pantáta Vincenc líbaje kříž, při kterémž úkonu všichni poutníci líbají kříže svých růženců, obrací se pak k nim a praví zpěvavým hlasem: »Pokračujmež v pokoji«, a vykračuje k další chůzi.

»Odpočneme si trochu, pokud jdem v chládku«, volají ženské.

»Třebas«, dí Vincenc a usedá na podstavci kříže. Někteří mužští trochu zahubují, že je toho odpočívání trochu mnoho, že se odpočívalo sotva před hodinou u kříže za Žďárem; že cíl cesty Obyčtov ještě přes hodinu cesty vzdálen, a několik zastavení u křížů a kapliček v cestě že zdrží je až do večera; slunce že jest nad západem. Vyšlo procesí ze Světnova, kde pantáta Vincenc jest domovem, u křížovatky na silnici čekal hlouček poutníků z Polničky, již se připojili, dále přidali se ze Stržanova, z Hynkovce i z Kláštera; bylť pantáta Vincenc tak oblíben, že mu lidé každoročně vzkazovali, ať určí chvíli, kdy se mají sejít, aby nezmeškali jeho pěkné modlení. Vyšlo se dnes, den před Narozením Panny Marie ve dvě hodiny odpoledne a zastavujíce se u každého kříže a kapličky, byli na té cestě již téměř čtyry hodiny, neb pantáta Vincenc povoloval trochu dlouhé a časté odpočinky.

»Máme s sebou děti a staré lidi«, omlouval dnes již po kolikáté.

A usmál se, vida, že panímámy a tetky snímají uzle, rozvazují a z košíků vyjmají ta buchtu, ta nějaký koblížek, jiná tvaroh v hrnčičku rozdělaný a bílý chléb neb vejražkový koláč, některá láhvičku s rosolkou; věděli, že všecky donesou a podají jemu, předříkávači na košť, na zavlažení, na posilněnou. Upejpal se arcí, děkoval a posléz z přijatých soust udílel chlapcům od křížku, ač poutnice i na ně pamatovaly. Znali lidé již tu jeho slabost a mnohá panímáma, zadělávajíc si kousek toho Božího dárku bělejšího na pouť, kolik hrstí mouky přidala a s »vorkafem« do těsta nešetřila, jen aby mohla se těšiti vědomím, že se zavděčí předříkávači, jehož měly poutnice rády, že vyhověl jim cestou i na pouť.

Poutníci usedli na pokraji příkopu, děti zaběhly do lesa trhat brusinky, ženy dávaly si na vzájem ukrojiti chleba, buchty, zavdávaly si a trochu si popovídaly. Mužští si zase vytáhli ze šosů dýmky, zapálili a zabafčili si. Chutnalo to v té chvíli odpočinku, všem vyschlo v hrdle zpěvem a modlitbou při chůzi. Jen pantáta Vincenc nekouřil; on nekouřil vůbec, říkal, že zkazilo by mu kouření hlas a popřál si zase šnupečku. Vytáhl ze šosu rohovou tabatěrku, šnupl si důkladně a podal nejbliže sedícím. I mužským se dařil kousek toho hovoru a po půlhodince odpočinutí musel předříkávač důrazně vybízet k další cestě, tak hezky se to v chladu lesa sedělo.

Ženské se pomalu sbíraly, natřásaly sukně, nadnášely uzle, ta ona převazovala si šátek na hlavě, jiná porozpínala do chůze tísnící župku, opozdily se trochu a musily přidat do kroku za mužskými. Nejposlednější brala se mladá ještě bledá žena, nad níž ostatní ženy hlavami povážlivě kroutily.

»Járku, tahle vosoba měla zůstat doma«, řekla tu a tam jedna poutnice k druhé.

»To je ze Strčanova Haruska«, pravila silná panímáma, oblížejíc se po bledé poutnici.

»Já ju neznám«, řekla jiná. »Ale tolik na ní vidím, že by patřila ne-li do postele, teda přece ne na cestu. Může přijít k ourazu v tlačenci vo poutě a dyž to ne, teda se může pochvátit. Dyť je na každou chvíli«.

»Ba dopadá tak«, svědčily jiné ženy a posečkově na Harusku, pravily k ní: »Pojďte, vosobo, mezi náma, povedeme vás třeba chvíli«.

A silná panímáma, která byla prvé Harusku ostatním jmenovala, vzala ji pod paží.

»Pozdrav vás Pán Bůh, panímámo Veklová, já můžu dobře jít, to jen pár kroků, nežlivá jsem se vod toho sedění rozešla«, pravila Haruska k panímámě, s níž byla z jedné dědiny.

»Co pak tě napadlo, vydat se takhle na cestu?« tázala se druhá žena, dle šatu chudší bohaté panímámy Veklové.

»Ejnu, tetičko Lesková, to víte jak to chodí, mám s tím tátou takovy trápení, co vydělá, to propije a já prej si můžu taky vydělat. Proč prej jsem chtěla, aby si mně vzal? A já jsem chcet musela, to víte, sic bych snad byla sloužila podnes«, a mladá žena stírala slzy s pobledlé líce.

»No neplač, nejseš první ani poslední, cos to dokázala«, těšila Lesková. »Mně taky na svarbu Franta náš už sebou běžet moh, ale jářku, tobě by bylo lepší, kdybys sloužila a na děcko se sama starala.«

»Ba věru, ale tetičko, von nejní táta sám ze sebe lump, ale svádijou ho, táhajú ho chlapi mezi sebe a dyž se u žida zapomene, tak nejde dom, dokud má grejcara v kapse. A ženo včil jez nebo nejez, dři se nebo nedři a to děcko jako by jeho nebylo. A to druhy, chudák, jen do bídy se narodí. Tak mně tak napadlo, abych obětovala ten pouť k Panence Mariji Obyčtovsky a šla jsem. Hondu jsem si dala k babičce, táta by se mu třeba najest nedal a ešče by ho tloukl.« Mladá žena vzdychla.

»No, že vobětujete, Harusko, pouť, to je dobře, ale měla jste jít radějác dřív, na třešňovej nebo nahruškovej*), dneska špatně dojdete a zejtra, kdo ví jak se vrátíte. Jste moc špatná«, mínila panímáma Veklová.

»Dyž nemá člověk co lepšího do huby, nadře se a ešče napláče«, řekla Haruska. »Chodím po práci a dyž žádná nejni, běžím k lesu, táta pořád přece dělá, snesu

*) V Obyčtově jsou tři ponti: V den Navštivení (třešňová), Nanebevzetí (hrušková) a Narození P. Marie (kadlátková). První je nejslavnější. Lid říká „ten pout“.

trochu suků a hledím prodat, abych měla ty grejcary na ten kout, na ten křest a pro bábu. Táta mi nepřidá«.

»Tihle mužsky«, řekla Lesková a panímáma Veklová dodávala: »Je to tak s tejma chlapama. Zkazijou holce svět a pak aby byla ešče za koňa, aby živila děti a třeba lumpa tátu. No neplačte, Harusko, šak von ten váš třeba ešče vobráti, dyž bude děti přibejvat. A co pak jsem chcela říct, počkejte, tuhle svundám ten uzlík, tak tuhle na hromáde. Pojdte sem, tu máte kousek koláča, je dobrej s tvarohem, šak málo dojím, dala mě sestra ten kousek tvarohu, tak a tuhle si zavdejte trochu punča. Šak vám třeba přišlo zle, dyž jste viděla jest a dostala takovou tu »ženskou chuť«; já nevím, že vám žádná nepodala, co vedle vás seděly. Jsou přece žensky a vidijou, v čem jste; já bych dala takovy ženě poslední od huby«.

»Pán Bůh vám to zaplať a naděl, panímámo«, řekla Haruska, beze všeho upejpání si pochutnávajíc.

Panímáma podala i Leskové kousek koláče a dala zavdanou, načež vybízela k další chůzi.

»Proceství nám huteklo«, upozorňovala.

»Zastaví se u kapličky u Vatína a dojdeme ho«, řekla Lesková.

»Přidáme do kroku«, pravila Haruska všecka posilněna chutným soustem a dobrým slovem.

»Snad abyste vostala hned ve Vatíně na noc«, pravila k ní panímáma Veklová.

»Ba ne, já už tu pobožnost vykonám. Moje nebožka matka, Pán Bůh jim tam vodpusť, dycky říkaly, že jak se s kterým děckem čekaly, tuhle ten pout k Panence Mariji vobyětovsky vobětovaly, a že je proto to založení Navštívení Panny Marije, že ta taky s požeňnaným životem k svaty Alžbětě putovala a ta ju požeňnaním přivítala«, rozhovořila se Haruska.

»Pravda, pravda«, kývaly obě ženy.

»A taky babička, dyž jsem jich prosila, aby mně vzaly k sobě Hondu, řekly, že je to patřičny, ať putuju a ať se modlím za tátu, aby mu Panenka Marja mysel vobrátila. Voni se mu taky dost namluvijou, ale co pak mužskej, neposlechne ani ženu ani matku«, vzdychla Haruska.

»Ejnu milá ty brachu, dyž je nám ženám bez těch mužskejch hůř nežlivá s nima, musíme už něco snést. Člověk musí jedno minout, druhý svinout a k třetímu pomlčet«, rozpovídala se Lesková. »Taky jsem s mým zkusila, taky uměl propít, co vydělal, ale já jsem se ho jářku nebála. Dyž mně nedal peníze, neuvařila jsem mu, na sebe a na děti jsem vydělala a děti jsem za ním posílala do hospody, aby ho dom vodily a chcely na něm chleba. Dal si přece říct a včil si pochvaluje, dyž přinese peníze z vejplaty dom a já mu prvně sama běžím pro kápku ty zavdany a pro paklu tabáku«.

»Některej si dá říct, ale některej ešče ženu ztluče. Já než bych se dala votloukat a psout, radějác mlčím a chcu, aby ten hoch přece si na tátu zvykl jako na člověka, abysme se před ním nehádali. Snad ho to přejde, a ne-li, už jsem si zlatá panímámo a tetičko vopravdu myslela, že by snad bylo lepší, dybych vod něj šla a na chlapce vysloužila, dřív nežlivá víc těch žebráků u nás bude. A takovy děcko je horší než žebrák«, pravila Haruska a opět v kroku uvolňovala.

»Tohle jářku nedělej«, pravila Lesková. »Každej ti řekne, dybys byla plechá, byla bys u muža a jářku s jednou vostudou jdeš vod muža a s druhou přijdeš zpátky. Jen něco vydrž a předrž, snad se to vobráti a až bude víc dětí, rozpomene se nad nima. Todle je jednou jisty, že na první děti ti chlapi nedbajou, až pozdějác. No a co pak kluci, dyž to trochu vodroste, dá se to za pasáka, pak sloužit a dyž je to větší, tak ti táti už přece to hledijou s tou kosou a sekyrou naučit. A dá-li Pán Bůh děvčata, půjdou do služby a na stary kolena obživí tě děti i muž«.

»Bejvá to, bejvá«, pokývla panímáma. »U nás taky pantáta ty první léta nemohl zapomenout, že už nejní svobodnej, nemoh vobstát bez muzik, bez kuzelek, na pouty chodil tancovat a já jsem jen ty děti chovala. Taky jsem se naskučela (plakat) dost a dost, ale vobrátil se přece, dyž začal Vencl chodit do školy, tak se začal stydět, že už má školáka a že ešče hejří jako svobodnej, nechal všeho a jen vo tym posvícení a vo vostatcích si skočíme spolu a provede tak ty žensky z přízně a z kmotrovstva.«

»No a nezdálo se vám jít vod muža?« prořekla Lesková.

»Ba ne, jen jsem si poplakala, pomodlila jsem se, s těma dětma jsem se potěšila a věil už na to ani nevzdechnu, že se mně někdy na světě nelíbilo. Taky to asi tak doznáte, milá Harusko. To každá holka myslí, dyž se vdá, že má vyhráno. Ano, pak to teprve začne, ale to taky musí bejt; říkávali starý lidí, že prej se hádali i svatí, svatej Jáchym se svatou Annou, svatej Zácharijáš se svatou Alžbětou, Abraham se Sarou a Adam s Evou. Snad to nejní hřích; dyž to vopakuju«, pravila panímáma.

»Taky jsem to slejchala, ale že to byli svatí, tak dal Pán Bůh zapomenout lidem, proč se hádali, a jen tak ta památka pozůstala pro nesvorný manželstva,« dodala k té řeči Lesková.

»Tak myslíte, že všade začnou ty svízele?« ptala se Haruska.

»Ba víme, nemyslíme, milá brachu«, jako jedněmi ústy řekly obě starší ženy a usmály se.

Mezi řeči došly procesí, kteréž se u kapličky na planině klečíc modlilo. Poklekly též a po ukončené modlitbě braly se dále. Slunce skoro již zapadalo a k odpočinku nikdo více nevybízel.

Beroucí se od kapličky k Vatínu poutníky uvítal hlas zvonku, jímž zvonili v pěkné té dědině procesí na uvítanou. Procesí postavilo se v kapličece na návsi a domácí lidé, kde kdo měl čas přichvátali a modlili se s poutníky. Znali pantátu Vincence a těšili se, že od něho uslyší pěknou nějakou modlitbu a píseň. A pantáta Vincenc si nechal na zastávkách v dědinách vždy záležet a vybral pěknou modlitbu a píseň.

Tak i dnes potěšil vatínské sousedy zavedením pěkné pobožnosti a vybídl svoje poutníky, by kdo z nich je unaven, zůstal ve Vatíně na nocleh a zítra ráno že může dojít do Obyčtova s vatínským procesím. Jen několik starších žen, které měly ve Vatíně příbuzné, zůstalo zde a odváděli si je vatínští jako hosty. Panímáma Veklová znovu vybízela Harusku, by zůstala ve Vatíně na noc a sama chtěla ji k nějakým svým známým dovést, ale Haruska jistila, že jest jí lépe a že

dojde do Obyčtova, aby mohla zítra zůstat lačná a přistoupit k stolu Páně. Ten úmysl ovšem panímáma i ostatní ženy schválily a když po malé hodině s chýlícím se večerem procesí do Obyčtova dorazilo, kde která zvala Harusku k svým známým s sebou na nocleh, aby nemusila ležeti někde na slámě a ze svých zásob udělovaly jí tak hojně, že si ku svému krajici černého chleba do uzlíku leccos přidala. Přijala vše vděčně a k noclehu přidržela se panímámy Veklové, kteráž se ku svému švakru na jeden z nejbohatších statků odebrala, kdež byly přívětivě uvítány a i Harusce ustláno peřinami. K večeri pak dostala takový hrnec kávy a tolik koláčů, že, jak pravila, tak »bohatý« pout nikdy nesvětila.

»A zejtra přijdete se švagrovou na oběd«, zvala domácí panímáma chudou ženu.

»Pán Bůh vás pozdrav za vašu dobrotu,« děkovala Haruska.

»To vám přináleží, taková ženská přinese do domu požehnání«, řekla domácí panímáma. »Jen abyste se dobře navrátila.«

»I Pán Bůh dá,« řekla Haruska.

Ulehajíc pak do peřin na lože služčino, modlila se vřele za svoje dobrodince a v duchu si řekla, že když jí tak pouť dobře začíná, snad i modlitba její vyslyšení dojde a její muž pořádným se stane. Umiňovala si, že, pakli jí děvče se narodí, toto na památku Marií nazve. A dále si umiňovala, že každoročně sem bude putovati a i děti sebou vezme. Ušnula sladce a zdálo se jí, že klečí v kostele před milostným obrazem Matky Boží a že tato jí podává děfátko zavinité v bílých plénkách, svatá Alžběta s obrazu oltářního též že mile se na ni usmívá, andílkové zpívají a slyšeti zvonění . . .

Zvonů zvuk opravdu Harusku probudil, bylo to ranní klekání. Vstala, ve stavení bylo již živo, pomohla domácím uklízetí a pak se odebrala do kostela, kde přistoupila k sv. zpovědi a přijímání. Se zbožnou důvěrou pohlížela na obraz oltářní, Matka Boží i svatá Alžběta, před ní poklékající, zdálo se, že se na ni usmívají jako dnes ve snu a duše její blažila se zbožnou důvěrou v modlitbě.

Procesí scházela se se všech stran a slavnost slavena s tou vroucí dojemnou zbožností, jíž se tak náš horský lid označuje. Stojí ten kostelík obyčtovský na příkrém vršku a jeví se od něho rozhled na ty milé Ždárské hory, jež širokým věncem se rozbíhají na obzoru. A ty naše lesy, ty živné lesy, stojí na nich jako zed, jako hráze, jakoby živým plotem dělily chudý náš kraj od žirných lánů Čech i Moravy.

Nepojmul kostelík davů pobožných poutníků, klečeli po celém malém hřbitůvku i venku před kostelem na návsi nad srázem skalnatým, pod nímž se vine Svi-tavka jasným pruhem.

Zvony, zpěv, hudba hlaholily v jasném podzimním vzduchu, jasnobarvé šaty žen a dívek pestřily se mezi krámky prodavačů, již se tu sjeli s rozličným zbožím kramářským, s obrázky, perníkem a ovocem, nejvíc s kadrátkami (švestkami), od jichžto množství, každoročně sem sveženého, má tato pouť v den Narození Panny Marie konaná své jméno. Však také v každém snad stavení v Obyčtově jsou dnes nadívané koláče s kadrátkami a kadrátkové knedlíky posypané mákem, jedním z hlavních pokrmů pouťového oběda.

Haruska došla na oběd do bohatého statku, kdež byla nocovala, a dostalo se jí podílem tolik jídla, že přes polovici uložila do svého košíku, těšíc se, že synkovi, muži i matce mužově něco lepšího na zub donese.

Ke třetí hodině bylo požehnání a po požehnání rozcházela se procesí ku svým domovům. Také pantáta Vincenc svolal svoje procesí, šel se na faru »odporučit« pro letošní rok, obdržel od slečny hospodyně sklínku vína a nějaký koláč a vyzpívav pěkné »loučení« Rodičce Boží a svaté Alžbětě, kráčel se svými lidmi k domovu.

Haruska se přidržela opět panímámy Veklové a Leskovky; šly v pozadí a v přestávkách zpěvu si pohovořily.

Haruska byla opět smutna a počala si naříkati, cítila únavu, bylo jí špatně a když posléz procesí ve ždárské Větli zastavilo se u kříže proti Bartačkám, prohlásila, že nemůže dále.

Rozšafná panímáma Veklová mrkla na Leskovou, ať nedělají výtržnosti, jen jako z nenadání že zůstanou pozadu.

Když pak se procesí vzdálilo, řekla:

»Dyť jsem si to myslila, že to tak dopadne. Víte Leskovko co, nadběhněte po humnech kolem Žďaru, předběhnete procesťví a dorazíte do Strčanova. Řekněte tam Harusovi, co je s ženou, ať jí přijde naprotivá a stavte se u nás na gruntě, že jako pantátu pozdravuju a ať zapřihne a jede mně naprotivá, že jsem si votlačila patu. Nejní potřeba skládat kroniky, co a jak, bylo by po dědině trochu smíchu, že jsme potkaly vránu a ešče by lidi nadělali, že se chcu plíst bábě do řemesla.«

»Panímámo, vy jste jedna moudrá vosoba«, upřímně zvolala Lesková.

»A dobrotivá jako Panna Marja sama«, plačíc pravila Haruska.

Nepřirovnávejte mně hříšnou ženskou k Matce Boží. Pomůžu ráda, kde můžu. Běžte, Leskovko, běžte, já tu s tou chuděrou vstanu a pak se svezeme. Běžte s Pánem Bohem«, pravila panímáma, Harusku dále do lesa vedouc.

»Pán Bůh vás tu vopatruj a anděl strážnej bud při vás«, pravila Lesková a dala se v poklus.

Předběhla záhy procesí, v němžto všimly si ženské, že scházejí tři spolupoutnice a řekly si mezi sebou, že půjdou asi pomalu k vůli Harusce. Hubovaly trochu, že mohla zůstat doma.

V necelé hodině dorazila Lesková do Stržanova. Vyřídila svoje poslání a záhy spěchal drvař Harus, pro kteréhož jeho matka do hospody jíti musila, ku Žďaru, Neřekla mu Lesková, že pantáta Vekl pojedje s povelzem, myslila si, že bude lépe, když se v Harusovi, jak si řekla, hne trochu cit k choré ženě. Pantátovi také neřekla, proč vlastně jede, zcela dle přání panímámina. Pantáta trochu bručel, že se mohla panímáma zrovna na pouť svězt, leč zapřáhal hned. Děti větší i menší chtěly jet matce naproti, ale tomu zabránila Lesková, pravíc, že s panímámou, aby se ve Větli nebála, zůstala jedna známá a že by v povelze bylo málo místa, že ani ona sama zpět nepojede.

»Tak už mohla zůstat ve Vobyčtově a přijít zejtra, nebo se svézt s někým; to věřím, že se ve Vetle bojí«, zabručel pantáta.

»Jen už, pantáto, jedte«, prosila Lesková a oddychla si, když se za vozíkem na silnici prach zvedati počal.

Zaběhla domů, dala dětem pouti a spěchala opět k staré Harusce, která byla došla do bytu synova, chudé malé komůrky v jedné z nejchatrnějších chalup v dědině a tam připravovala pro nevěstu postel. Sama bydlela ovdovělá stařena u dcery, za tkalce provdané.

Lesková k pobídnutí usedla na truhlu a obě ženy hovořily o tom všem ženském trápení a mužích.

»Snad se Harus trochu vobráťí«, pravila Lesková.

»Dost se mu namluvím, Fána je hodná ženská, věř mě, mám ju ráda jako svou«, pravila stará Haruska. »To víš trochu potvořit musí každéj mužskej, no věil tu pár dní u Fány zůstanu a budu do něj mluvit, dá-li něco na mně.«

»Na to dítě musí dát, co se mu narodí, nebo snad už narodilo, Rodička Boží to přijme jistě do zvláštní vochrany, do svý vzácný milosti, dyť to matka v poslední chvíli vobětovala«, pravila Lesková,

»To, zlatá Lesková, to máš pravdu«, pravila stará Haruska, oči si utírajíc.

Pak vyhlížely ob chvíly oknem, zda nejede již pantáta Vekl zpět.

Zatím došlo procesí, a pomodliv se s poutníky u křižovatky, rozloučil se pantáta Vincenc upřímně a srdečně se všemi, již pod jeho vedením letos poslední pobožnost pouťovou konali.

II.

To bylo řečí po dědině, když se rozneslo, že z obyčtovské pouti dovezl pantáta Vekl mladou Harusku s dětátkem, které se jí na zpáteční cestě narodilo v lese, v tom rozkřiženém lese ve žďárské Vetle, kudy se báli lidé chodit i za bílého dne sami. A panímáma Veklová že přispěla mladé ženě v těžké hodině.

Ještě více řečí a to závistných bylo slyšeti, když na zejtrí pantáta Vekl opět do vozíku zapřahal a vezl »křest« od Harusů do Kláštera. Postavila se Harusových děcku za kmotru panímáma Veklová a k její návrhu poslali za kmotra prositi pantátu Vincence, aby prý to byla památka, že se děcko narodilo o pouti, Hned z rána došla bába k Jolkovům do Světňova a pantáta Vincenc nezdráhal se ani minoutky, hned se vypravil ku křesťanskému posloužení. Také jej těšilo, že tak vzácná kmotra, jako panímáma Veklová o něho stála.

»Tak mně ho ukažte, to marijánský děcko«, s těmi slovy se po obvyklém pozdravu obrátil ke koutnici, mladé Harusce, která bledá a celá zemdená ležela v čisté povlečené posteli; bylať ještě před poutí si vyprala jediné své modře a bíle pruhované »cejchy.«

»Jméno si to zrovna přineslo, pantáto«, pravila koutnice, »je to děvče, bude Marjánka.«

»Jak ináč,« kýval pantáta Vincenc. »To mu bude na štěstí.«

»Ejnu, měli bysme rádi po vzácný kmotřičce Aničku, ale voni sama chtěou jenom Mariji,« řekla stará Haruska.

»To by bylo na urážku Panně Marji, dyť se děcko na její slavnej svátek narodilo, abyste ináč křtili, a Anna by šlo taky zpátky v kalendáru a děcku potom všecko nazpátek«, soudila kmotra.

»Tak, panímámo, tak«, svědčil pantáta Vincenc.

Záviděly Harusovým ženské po celé dědině ty vzácné kmotry a také to, že se ke křtu jelo a ještě více když pomyslely, co a jak bude kmotra do kouta posílat. Věděloť se, že se panímáma Veklová dá ráda vidět a to tím více, ana se, jak bába roznesla, sama za kmotru přihlásila a to hned cestou, když vezla domů Harusku s dítětem, zabaleným prozatím v matčinu zástěru a rozsívkou, v níž košík na zádech byla nesla.

Také si vypravovaly, jak se Harus rozplakal, když do Vetly doběhl, neboť ho pantáta Vekl nedojel, an si Harus za Žďárem humny nadeběhl, město docela minuv. Plakal prý jako děcko, uzřev svou ženu s děckem v klíně; bylo mu to líto, že se to chudátko narodilo v lese. Hnul se v Harusovi opravdu cit a když mu pod těmi stromy, kde ozval se prvý pláč jeho dcerušky,

panímáma Veklová počala domlouvati, aby si hleděl trochu více ženy a staral se o rodinu, když má již dvě děti, vyhýbal se kamarádům a hleděl něco ušetřit: tu se rozplakal ještě více a sliboval panímámě i ženě, že bude dělat dobrotu. Tak vypravovala panímáma ženským, kteréž se sběhly ještě večer k Veklovům z části, aby panímámě poradily něco na tu otlačenou patu, k vůli kteréž, jak byly děti vypověděly, pantáta jí naproti byl jel, a z části, aby zvěděly něco o Harusce. Že pata byla zdravou, to kmotry a tetky skoro urazilo, proč že takových tajností. A aby dokázaly, že Harusce dobrodiní přejí, slibovaly kde která, že chudou koutnici též něčím obdaří. A dostály již ze zvědavosti slovu.

U Harusů sešlo se hrnků s mlékem, uzlíků s moukou a krupic i krupkami, kusů chleba a koláčů, že bylo na kolik dní co jíst, a Harus vybědl matku, aby u nich několik dní zůstala, než bude žena docela zdráva a opatrovala jí i děcko. Také nakázal ženě, ať ji ženské třeba sebe více pomlouvají, že si pohovuje a se mazlí, přec že nesmí tak hned vstátí aneb jítí brzo do práce.

»Šak vydělám na tebe i na děti,« řekl.

A mladá žena vroucí modlitbou děkovala Matce Boží, že mužovi mysl obrátila.

Děťátko pokřtěno ovšem Marie a celá dědina chodila se dívat na to »mariánské dítě«, jak byl pantáta Vincenc malou Marjánku pojmenoval.

Od té doby obrátil se opravdu u Harusů lístek. Harus nechodil do hospody, výdělek odevzdával ženě a nedbal výšklebků kamarádů. V lese přičinil se co nejvíce mohl a najímal se i k nádennické práci, hlavně u Veklů, kde ještě ten podzim pomáhal při sklizni ovsa, bramborů a řepy, při mlácení, vození mrvy a chlubil se, že jej »paní kmotřenka« ráda vidí. Však se také přičinil a nedbal více prolenošit dny, kdy v lese práce nebylo.

Tak přišla zima a o vánocích šla mladá Haruska s malou Marjánkou k paní kmotřence na koledu.

»Vítám vás, kmotra, ale radějác hned jdíte s Pánem Bohem, stuňou nám děti«, pravila panímáma ku kmotře drvaře.

»Ale, co pak se stalo?« divila se tato, dle zvyku kmotře ruku líbajíc.

»V noci začal plakat František a byl celý rozpálený a ráno začala fňukat Anička, tak jsem je uložila a vařím jim pro pocení. Ty tři větší, Vencla, Marušku a Kačenku jsem poslala hned před polednem k sestře, ať si jsou u tetky; myslím, že dostanou ti malí vosejpký. Tak, milá kmotra, radějác sem s tím dítětem nechodte, ať to nechytne. Ty zlatý děcínko, ty kmotrátko můj malý, ty nesmíš mámě stonat,« a panímáma láskala malou Marjánku.

»Chcešly jsme přát vzácný paní kmotřičce šťastny a vesely svátky, ale tohle by nám nebylo napadlo, že tu máte svízlel s nemocou«, pravila Haruska.

»No snad to nebude zly, pantáta chcel jet pro doktora, ale jářku nač? Uvařím dětem trochu koření, lípovýho nebo bezovýho květu pro pocení a v pár dnech bude dobře. Počkejte, kmotra, dám vám nákej kus koláča a tobě, ty kotě maly, tuhle šestáček koledy, jablička a vořecky ešče napapáš. Ale ty my chudinky majou špatnou koledu.« Panímáma šla do komory a donesla kmotře v zástěře koláče, kus chleba, několik jitrnic a kousek pečinky, byliť před svátky zabíjeli.

»Ani toho ty děti neužijou«, vzdychla si selka a děkující kmotru až na zápraží vyprovázela.

Divili se u Harusů, s nimiž nyní matka Harusova stále zůstávala, anaž jí dcera tkaleovka tak mnoho nepotřebovala, majíc děti již odrostlejší, jaké mají u Veklů smutné vánoce a těšili se z toho, že k nim zlá ta nemoc nezavítala.

Druhý den šla se poptat stará Haruska ke kmotřence, jak se vede dětem, ale se smutnou se vrátila, že panímáma kmotřenka opatruje již tři nemocné. Přineslť jí od její sestry rovněž onemocnělou Kačenku, a tak že uložila tyto dvě děvčátka na jednu postel a Františka na kolíbku a chodí od chlapce k holkám, obsluhuje, chlácholí a sama pláče.

»Měly jste tam zvostat, jako k posluze«, pravil Harus k matce.

»Až jak bude zejtra, podívám se tam zasej«, řekla Haruska.

»Hned včera, jak jsme šli z kostela, povídaly mužsky, že moc děti stůňou«, řekl Harus. »Nepouštějte Hondu nikam, ať to někde nechytne a ešče dom nepřinese. Já nevím, dyby nám mělo todle maly zlato, naša Marjánčinka stonat, anebo umřít, já bych se zbláznil.«

»I vono nebude, to je Pannenky Marije dífátko, vona si ho sama vopatruje«, pravila Haruska dítě líbajíc. »Viďte, bábičko, že nebude.«

»Ejnu je to v rukách Božích«, řekla stará. »Šak ale co je pravda, ešče nám to nezastonalo. To tuhle Honda, dyž byl malej, nabečel se dost a to chudátko nepláče ani pro nemoc, ani pro nepokoj. Tak hodný dítě jsem jakživa neměla.«

»A narodilo se to v lesi«, pravila Haruska a skoro poblekla při vzpomnutí na tu smutnou chvíli.

»Ani už to nepovídej, pode mnou se hned nohy roztřesou, dyž si vzpomenu, jak jsem do Vetly běžel, Já myslel, že tě živou neuhlídám«, řekl Harus.

Matka a žena pohlédly na sebe a řekly si tím pohledem, že jakživ by nebyly si do Haruse tohle troufaly, že má tolik citu.

K večeru přišla pastvica od Veklů, může-li stará Haruska, ať tam přijde na noc, že přinesli od příbuzných ještě onemocnělou Marušku, a panímáma že je jako bez sebe u těch čtyř nemocných dětí.

Haruska běžela hned. Syn ji napomenul, ať domů nechodí, dokud nebudou děti u Veklů zdravý, by ná-kazu nedonesla.

Bylo smutno v milé dědině; nemoc zavítala šerým svým stínem, jedovatým svým dechem téměř do každého stavení, zlá osýpka, spalničky a spála zuřily trápíce drobné i větší děti; kdo roznemohlo se jedno děcko, stonaly i druhé a rodiny dětmi požehnané posílaly děti nákazou posud nezachvácené k příbuzným i do přespolních vesnic.

U sestry panímámy Veklové roztonaly se též děti a jednoho dne přiběhl dvanáctitý Veklů Vencílek, nejstarší a příští dědic statku, k Harusovým s vyřízenou, že ho sem posílají maminka a babička Haruska, aby zůstal u Harusů, že u tetičky být nemůže a doma také ne.

»Ale estli nám sem donese tu nemoc«, pravil Harus k ženě.

»Pryč ho nepošleme, snad Pán Bůh vochrání jeho i naše děti«, řekla žena.

»No k vůli kmotřence musíme v tomhle vyhovět, ale na mou dušu, jinýmu bych to neudělal«, pravil Harus a vzal tříletého Hondu na klín.

Vencílkovi se líbilo u Harusů v malé jejich světničce, kde byla krom dvou postelí jen kolébka, dvě truhly, rozviklaný stolek a na zdi stará polička na hrnce; to bylo všecko jmění manželů Harusových i staré Harusky. Na jediném okně stálo několik starých hrnků, v nichž byly zasázeny mořské cibule, muškáty a rozmariny, na vlhkých zdech visely staré na skle malované obrázky. Lavice u kamen byla podložena cihlou; bylo divu, že se v té komůrce mohli tři lidé a dvě děti směstnat a nyní přibyl ještě Vencílek.

»Tady nemáš takovou probížku jako doma, sotva se tu otočíš, viď?« pravila Haruska ku chlapci.

»Mně se tu, tetka, líbí. Babička vaša povídaly, že tu je malej plac, ale jen ať k vám jdu, obych sám nezakusil tu nemoc«, pravil hoch upřímně.

»A sem ju můžeš zanést, co pak na drvařskejch dětech záleží, ty můžou stonat, jen dyž takovej bohatej hoch, syn z gruntu, před nemocou uteče«, zasmál se trpce Harus.

»Babička vaša povídaly, že vaše děti vopatruje Panenka Marja, že nebudou stonat a já taky ne«, řekl hoch.

»Ale, táto, radějác Vencílkovi něco povídej, aby na to zapoměl, že je u nich nemoc a aby se mu u nás nestejskalo«, pravila Haruska a rozmýšlejíc se, čím by chlapci radost udělala, vzala z truhly velké své modlicí knížky, v nichž měla mnoho obrázků, a půjčila je hochovi, aby si s nimi hrál a některé vybral.

Vencílek vyndával obrázky z knížek a rozkládal je po stole, malý Honzík se chtěl také dívat a vylezl na truhlu. Hoši se hnedle skamarádili a když po nějaké chvíli donesla Veklova pastvica za Vencílkem bochník chleba, uzlík mouky, hrnek sádla a ještě leccos jiného

v koši od strany narovnaného, aby prý měli u Harusů Vencílka z čeho žít, tu vzkázal matce, že se mu tu líbí.

Pastvica svěřila Harusce, že pantáta Vekl zvěděl od doktora, že děti asi z nemoce nevyjdou, proto že ale přece denně pro něho jezdí a všechno dětem koupí a dá, co jen kdo radí. Panímáma jest prý pláčem již celá zmořená a stará Haruska že ji sotva stačí těšit a děti obsluhovat.

»To je lítost, to je lítost«, zaplakala Haruska a jen obava o vlastní děti ji zdržela, že se nerozběhla k milé kmotře.

Vencílek se navečeřel, čtveračil ještě chvíli, a pak ulehl s Hondou na lože staré Harusky. Spalo se mu dobře, ač doma v lepších peřinách líhat zvyklý byl.

»Až bude Honda tak velké«, pravila Haruska k muži.

»Bude lepší«, odpověděl tento. —

Smutno, stále smutněji bylo v naší dědině. Bylo jak po vymření: náves i záprsně před staveními byly stále prázdné, škola zavřena, děti, které nestonaly, báli se lidé pustiti ven, aby se někde nenakazily, a bez dětí jest dědina jako zahrada bez kvítí.

Tu a tam otevřelo se ve stavení okno, a kdo to viděl, věděl hned, že zase jedna dětská dušička to vzlétá k nebesům a záhy věstil zvuk umíráčku, že opět v jedné rodině rozléhl se žalný o miláčka pláč.

Od Veklů byly dva smutné pohřby. Anička dotrpěla nejprvé, a sotva v týdně se rozhlaholil umíráček, oznamuje smrt Františkovu a pantáta mu objednal rakvičku, již unývala a převlíkala stará Haruska Kačenku a vynášela ji do komory. Byl pohřeb dvojitý a na lože sotva provětrané ukládala stará Haruska panímámu, která se rozstonala z lítosti. Na staré Harusce leželo vše v domě a ona vše zastala. Pantáta ji velice chválil.

»Vejměnek u nás budete mět, nechám si vás při domě, jen mne v tom Božím dopuštění nevopouštějte, já nevím, co bych si počal«, několikrát denně řekl k staré ženě.

»Jen kdybych byla mladší, pane kmotříčku, já už ty starý kosti neumím tak natahovat, nechodí to jako

za mlada, ale při tomhle se přičiním, co můžu«, odpovídala Haruska a snažila se kol nemocných i v domácnosti upřímně.

Úmrtím tří dětí nebylo jí práce a v domě strachu a trudu. Panímáma onemocněla hlavníčkou, ležela v blouznění a když Haruska skonávající Marušku obnášela hromničkou, svolávala panímáma děti, ať se jdou podívat na něco hezkého.

»Dybys věděla, že máš už jenom jedno, chuděro zlatá«, pravil pantáta s hořkým pláčem.

»Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, máte u něj andělíčky«, těšila stará Haruska.

»Ale čtyry, čtyry, a skoro najednou«, pantáta štkal, až se zajíkal.

»To je Boží dopuštění«, pravila Haruska.

Vencílek nesměl ani na pohřby bratříčka a sester. Plakal Harusům celé dny a nic jej tam již netěšilo. Jen s malou Marjánkou si pohrával a vzpomínal při tom, jak také tak se smával, broukal a houkal malý jejich František. A zase se znovu rozplakal, vzpomínaje, jak sestřičkám někdy ublížil, jak je zlobíval a jak jej přece měly rády.

»Ešče u tetičky jsem chuděrku Marušku našu strčil, upadla, plakala a já se jí smál, že hraje na dudy«, žaloval na sebe,

»No mlč, už je andělíčkem a vodpustila ti to«, těšila Haruska chlapce.

Vencílek však žaloval na sebe dále: »Já jsem šidil sestřičky všecky, i tu malou Aničku; dyž jí maminka nechaly kafaty, já jsem jí ho vypil a dyž dostala eugrovo, vzal jsem jí ho,« zpovídal se Vencílek.

»Vona má teď v nebičku přece z tebe radost, dyž jen budeš hodnej a budeš rodiče poslouchat a za ty vaše nebožtíčky se modlit,« těšila Haruska.

»Dybych já, mami, umřel, budu taky andělíčkem v nebičku?« ptal se Honda.

»Taky, ale musíš taky poslouchat; zlý děti se taky dostanou do nebička, ale nejsou z nich hned tak krásny andělíčky, nedostanou věneček z hvězdiček na hlavy, až za čásek, až se za ně Pannenka Marja u Jezulátka a Jezulátka u Pánbička přimluví. A dyž jsou potom už

tak šťastny a smijou si s Jezulátkem hrát, tak se koukají dolů na svět skrzevá hvězdičky, dyž večir na vobloze svítijou a majou radost, dyž se tu za ně modlíme,« vyprávěla dětem Haruska.

»O já se budu modlit každej den a až půjdu k svaty zpovědi, vyzpovídám se ze všechnýho, jak jsem sestřičky šidil a zlobil,« umíňoval si Vencílek.

»Jen se věil modli za maminku, aby dlouho nestonaly a až se vystůnou, tak jich hezky poslouchej a nezlob, a to dobře uděláš,« radila Haruska chlapci.

»Jen dybych měl aspoň jednu sestřičku nebo bratra,« toužil Vencílek.

»No třeba vám vrána zaseje ňákou přinese,« usmála se Haruska.

»Naša maminka donesly Marjánku našu z poutu, našly ju v lesi, vidte mami,« chlubil se Honda.

»To se ví, ležela tam v lesi, vrána ju k nám nesla a upustila ju. My jsme ju s Vencílkovou maminkou vzaly dom a já jsem si ju nechala,« usmála se Haruska a políbila děcko.

»Mohla byste nám Marjánku dát, dyž nám ty děti umřely,« řekl Vencílek.

»O tu bych já nedala, ani dybyste mně za ňu dávali celej grunt,« zvolala Haruska.

»O my ju nedáme!« Honda obejmul malýma rukama sestřičku na matčině klíně.

»Je taky jako vaša, dyť jsou jí vaša panímáma kmotřenkou, měj ju taky rád,« řekla Haruska k Vencílkovi.

»Že si ju naša maminka radějác sama nenechaly,« toužil Vencílek.

»Ejnu, milej Vencítku, vona seděla vrána na boro-vici ve Vetle a křičela, že ju nesla k Harusom a tak jsem si ju vzala,« usmála se Haruska.

»Vrána umí mluvit, mami?« žasl Honzík.

»Ejnu to vona křičí: kam, kam? A dyž vidí maminku ňákou, křičí na ňu: k vám, k vám? a to se jí řekne: k nám, k nám a vona hodí děcínko pod komín. No a to jak na mě křikla, upustila Marjánku a panímáma Veklová se ptaly: k nám, k nám? A vrána křičela: krá, krá, krá, kmotra, — tak jsme hned věděly,

že je děcínko pro mně a panímáma že majou bejt za kmotřenku.« A Haruska se rozesmála vidouc, jak pozorně oba hoši poslouchají.

Vencílek pozapomněl na svůj žal a když se Harus vrátil z lesa, nechal si od něho vyprávět všelicos a byl pokojnější.

Zůstal u Harusů ještě týden, až se v domě vše provětralo a matce trochu ulevilo. Však se rozčilila, když hocha dovedli. Stále jej líbala a objímala a opakovala, že jest jejím jedináčkem.

»I neplačte, mami, třeba vám vrána zaseje ňáký děcínko donese,« těšil matku Vencílek a vykládal jí jak se za sestřičky a bratříčka modlí, jak mu bylo líto, že jim ubližoval, jak jsou andělíčky a jak se mají v ne-bíčku. Tím potěšil matku více, než všichni jiní těšitelé a žádostí, aby šla zase na pouť do Obyčtova a ve Vetle na vránu zavolala a nějaké dětátko si vyžádala, vyloudil první úsměv na bledou tvář nemocné.

Dlouho to trvalo, než se panímáma zotavila a již škusbaly žluté bažinky travičku na zahradě, když poprvé vyšla přes pole a došla si na Zelenou Horu navštívit svoje zemřelé miláčky.

Stará Haruska zůstala v domě a byla panímámě ve všem k ruce. Panímáma byla smutna a často plákovála, nic jí netěšilo, neměla radost z housátek, říkávají, že nemá děvčata, by chystala jim peřiny, ani lnu nedbala tolik zaset jako jindy, jen tak pro domácí potřebu, vinutí že shánět nemusí, s pláčem pravila.

Stará Haruska ji těšila i domlouvala a když nebylo platno, jen si sama vzdychala a žádala známé, ať panímámě její stesky vymlouvají.

Se známými a přátely byla však také potíž; skoro v každém stavení vyžádala si zlá nemoc nějakou oběť a každá žena želela si buď své dítě, buď z přízně, buď z kmotrovstva a ještě vzpomínkami na utrpení těch chudátek panímáminu lítost množily.

»Mně je jenom to nejlítějác, že jsem se s chuděrkou Maruškou našou ani neloučila; ležela jsem a nevěděla jsem vo sobě, když ta dušička nevinná na cestu k věčnosti ubírala a děti prej jsem svolávala, ať se jdou na něco hezkýho kouknout. No mohly se koukat na svou

sestřičku, jak je už taky andělíčkem«, tak své vzpomínky panímáma Veklová obyčejně začínala.

»Buďte ráda, že jste neviděla, dyž vám dítě skonávalo. Já do smrti nezapomenu, jak mně můj holeček, můj Jobíšek v náručí dodejchával, jak to s ním házelo a škubalo«, zaplakala si jedna ze sousedek.

»A moje Pepinka, ta ty vočíčka po mně točila a ručičky natahovala, já smutná matka bych byla své krve nacedila, voko z hlavy, to srdce z ňáder dala a nic platno nebylo«, naříkala vlastní sestra panímámy Veklové, u níž Veklovic děti byly při rozstouání Františka a Anička odstěhovány.

»Já si jenom vyčítám, estli ty naše chudinky tu nemoc už v sobě neměly a k vám ji nezanesly. Dybych je k vám nebyla poslala, byla bys měla Pepinku vaši třeba na živě«, pravila smutně panímáma Veklová.

»No to panímáma Kotoučová vědí, že to není vašou vinou«, vmísila se do řeči stará Haruska. »Byly by jim děti se taky rozstoualy, jako se rozstoualy jinde. Proč pak nestoual Vencílek? A naše děti taky ne a spal s Hondou na jedny posteli. To už jak to měly ty děti usouzino.«

»Ba pravda«, řekla starší sousedka. »Nevíte, mily vy matky, čemu třeba ty děti ušly a to, co jim dal Pán Bůh, vy jim dáti nemůžete a třeba by vás někdy byly zarmucovaly.«

»Proti vůli Boží není soudu«, svědčila panímáma Kotoučová, sestra Veklové. »Ale dyž já jsem tu Pepinku měla jenom jedinkou.«

»Byla byste snad radějác viděla, dyby vám byli umřeli ti vaši tři hoši?« ptala se stará sousedka.

»Bože chraň, byla bych plakala o každého tak jako o tu Pepinku«, řekla Kotoučová.

»Umře rodičům často jediný dítě a to nejzamílovanější, a dobry rodiče ani nemajou mět jedno dítě radějác než druhý«, svědčila Haruska.

»Co je to všechno platny, dyž jsme matky a musíme se aspoň vyplakat«, řekla opět Veklová.

»Co zem kreje, o to se nemá plakat. A o děti už dokonce ne. Nebožtík jemnostpán farář svaty paměti říkali, že nerád berou za děti na modlení, že jsou

děti andělama a přimlouvajou se za nás samy u Pána Boha. Matkám, co o zemřely děti moc plakaly, připomínaly jemnostpán matky pacholátek betlemskejch, co je nechal ukrutnej král Herodes povraždit. A tak, matky, vy vzpomínejte a děkujte Pánu Bohu, že přišly vaše děti ze světa nemocou a ne neštěstím«, rozhovořila se ta stará sousedka.

»Ale že takovy velky dopuštění přišlo na našu dědinu«, vzdychla panímáma, které byly zemřely dvě děti.

»A nejmív na nás«, slzy si utírajíc, řekla panímáma Veklová.

»To je jako egyptská rána«, mínila její sestra.

»Nepohoršujzte Pána Boha a modlíte se, abyste nepřišly do pokušení, protivá vůli Boží reptat«, napomínala ona stará sousedka.

»Pojdme radějác po práci, při práci člověk lehčejác zapomene«, připomněla jiná a ženy se rozešly, aby se zase příštího dne sešly a naříkaly znova a znova.

Než čas jest nejmocnějším lékařem a slzy matek pomalu osýchaly, práce, jak během roku přichází, vyžadovalo obstarávání a byť vše vyvolávalo vzpomínky na zemřelé miláčky, přece bylo již v dědině veseleji, tu a tam zaklepala vrána a donesla do stavení veselí a kmotry, tetky a sousedky chodily chovat.

Jsou u našeho lidu děti vzácným statkem a čím méně mohou jim rodiče dáti jmění a zaopatřit pohodlí života, tím více dají jim lásky, té lásky, již chudina jeví v poskytnutí každého lepšího sousta a prostá mysl lidu tou přízní k dětské drobotě, ať jest tato číkoliv a jakákoliv, ať chudých či bohatých, hodných či nehodných lidí, ať sličné či mrzáček, chytré či hloupé, děcko má svoje právo, a kde kdo jeví k němu lásku.

Panímáma Veklová nejlépe se potěšila, přišla-li na besedu mladá Haruska s Marjánkou. Měla to dítě velmi ráda a chovala je dlouhé chvíle. Na první šatičky Marjánce koupila a po zemřelých dětech leccos pro ni Harusce ku schování, až dítě doroste, dala. Lepší věci byla mezi přízeň rozdala. Však říkala, že až bude Marjánka větší, bude jí kupovat šatky, jako by byla její.

Když se přiblížil výroční den mariánské pouti v Obyčtově, vypravila se panímáma Veklová s kmotrou Haruskou též. Haruska, která Marjánku posud kojila, vzala tuto sebou, že ji tam Panně Marii »vobětuje«, když si ji odtamtud takřka donesla.

»A já vobětuju Panně Marji svou lítost«, řekla panímáma.

Pantáta Vincenc při sejítí se procesí uvítal obě tyto poutnice a zvláště co kmotr se hlásil.

»Jen každej rok, kmotra, s tím dítětem k Panně Marji vobyčtovsky putujte«, řekl k Harusce, a obraceje se k panímámě Veklové, pravil: »A vy, vzácná paní kmotra, to svý kmotrátko doprovázet na ty pouti si nelenujte, Panna Maria vás potěší ve vašem zármutku a možná, že za nákej čásek obdržíte náhradu.«

»Šak Vencílek pořád by chcel, aby mu kmotřenka donesly poutu dífátko, jako já jsem si v loni donesla«, usmála se Haruska.

»Jak Pán Bůh chce; dal mně děti, vzal si je a já už nereptám«, pravila smutně, ale klidně panímáma.

III.

Malá Marjánka Harusova již běhala a mluvila, byla chytroučká a hezoučká, trefila ke kmotřičece na Veklův grunt, dovedla i zakolíbati malou Aničku, kterou matka nyní chovala a které byla též panímáma Veklová za kmotru, tentokráte však se svým pantátou, kterýž byl rovněž Harusové nakloněn.

Vencílek si vodil Marjánku Harusovu na statek, kdykoliv panímáma co lepšího k jídlu strojila, aneb jí zanesl ode všeho, co sám měl, a hrál si s ní tak pěkně, že se tomu všichni divili. Říkal, že ji má místo sestřiček a že ji má také tak rád, jako by byla jeho sestřičkou.

Léta plynula, Vencílek dorůstal, vychodil školu a zůstával jedináčkem.

Vrána se u Veklův více nezastavila. Vencílek nebyl by již věřil, že by si mohla maminka donést děfátko z pouti, ale byl by věru rád viděl, aby se u nich ve stavení

dítě rozplakalo, aby nemusil hleděti na to, jak často pláče matka.

Měla panímáma Veklová věru proč plakati. Pantáta nějak se jí spouštěl. V první době po úmrtí čtyř dítek byl jako zařezaný a v nemoci i dlouho trvajícím zármutku panímámy měl více starosti v domácnosti než dříve, ač si starou Harusku byli v domě ponechali. Byl mrzut a zvykl si tu a tam jíti do hospody; říkal, že doma všecko na něho padá, že je tam bez těch dětí tak smutno! A povídal o zemřelých miláčcích; sousedé, kteří také dítky ztratili, přisvědčovali mu a v jizbě hostinské smutný hovor zaplašily obvyklé žerty. To bylo po nějaký čas, pak smutek ochabnul, nastaly jiné hovory a s dlužícími se večery sáhlo se ku kartám.

Jako pantáta Vekl nemohl oženiv se, odvyknouti muzikám, tak si začal nyní zvykati na karty a záhy zvykl si tak na tuto zábavu, že panímáma, probírajíc se ze svého zármutku o děti, lekala se znovu nyní o muže.

Počala napomínati, upozorňovati. Pantáta zprvu zapíral, vytáčel se, pak odpovídal, jak mu sousedé v hospodě předříkávali, že může si něčeho dopřáti, že má na velký svůj grunt jen jediného syna, ten že bude míti vždy všeho dost a ještě peníze vyžení.

Připomenula-li panímáma, že právě před synem, dorůstajícím chasníkem, měl by se stydět, tu bývalo zle a mrzutost na denním pořádku. Panímáma bývala zase sama a zase plakávala, jako na počátku manželství. A nebylo tu nyní té dětské droboty k potěšení.

Vencílek byl ovšem přítulný a hodný, ale byt i s matkou zaplakal, potěšiti jí nedovedl.

Říkával: »Dyby si tak tatínek vzpomněli, jak by jim to muselo bejt líto, že vás tak trápí: dybyste umřely, mamí, tak by tejh hospod a karet jistě nechali. Byl jsem malej hoch, ale pamatuji si, dyž ty naše děti umřely, jak mi bylo nejvíc líto, že jsem je šidil a sužoval.«

»Jen si to pamatuj, abys taky ty mne nesužoval«, říkala na takovou řeč matka.

»O nikdá, nikdá, mami zlatá, dyť bych za vás tu dušu dal! Já vím, že máte jenom mě a já jenom vás«, tak hoch odpovídal.

Hospodářství chápal se Vencílek velice pilně a ve věku osmnácti let byl již dosti zkušeným hospodářem. Bylo však toho také potřebí. Pantáta se spouštěl víc a víc. Stále se odvolával, že máje statek bez dluhů a bez výměnku, může si popřátí trochu vyrazení a od ženy že je to závisť, že mu toho posezení mezi sousedy nepřeje.

»Děláš, jako bych už propil půl gruntu a jářku, kdy mě kdo vidí jenom pitím přemoženýho, natož opilýho? A ty karty? Člověk hrá o grejcar, vysedím ten večír a prohrám pět, šest grejcarů a někdy je ještě vyhrám; je to karban? To je jenom vyrazení. A pak se trochu k labisuje a uteče večír a v neděli to odpoledne. Co pak mám doma dělat? Spolu se už mazlit a koutkovat nebudeme a Vencla chovat snad taky nebudu. Jdi si taky na besedu, pozvi si sousedky, uvařte si kafaty, nebo pošli pro zavdanou, však máš na to, či ne? Pro koho pak budem šetřit? Venclovi zůstane grunt a vyžení peníze, nám pak na vejměnků nebude zle.«

»Já se ho asi nedočkám, toho vejměnků, ty mě připravíš do hrobu«, namítla panímáma.

»To je řeč! Vypadáš, jako dyž tě z putru vyplácá, jako svobodnica. Žáden by nevěřil, že je Vencl tvůj syn a už půjde brzo k asentu. Budme rádi na světě, panímámo, a nezlobme se.« Tak namítal pantáta.

Ale jindy, zvláště byl-li napilý, býval hrubý a nevážil slov. Vyčítal, že jest statek jeho, že věno panímámino není z největších, že ještě za manželství skoro dvacetiletého nic nenašetřila. Někdy, byl-li zpit více a rozmrzen prohrou v kartech, která nebyla krejcarovou, jak udával, počal panímámu trápití vyčítkami zcela nepodstatnými, nelidskými, necitelnými. Tak jí vyčtl, že nedovedla dětí obsloužit, že nechala je do nemoci padnouti, že musila i bábu k posluze míti, ba i že více dětí neměla. Jeho pak, muže, že nedovede si považovati a schystati mu v domě vše tak, aby se mu tam líbilo.

Trpce panímáma plakávala.

Přestala i choditi na besedy, zváti k sobě sousedky; bylo jí líto i hanba, měla-li v hovorech důvěrných na muže si stěžovati, any ji ženské litovaly a nabádaly, ať se mužovi opře a hledí mu ty hospodské spolky a karbany překaziti.

Jen kmotře Harusce si postěžovala; přála jí, se její muž obrátil a na dobré cestě setrval. Děti Harusovy měla též ráda, zvláště Marjánku. Říkala, že tohle děcko jest jako její, že je dříve chovala, než její matka.

Stará Haruska šukala ještě dosti po domě a berouc od Veklů mzdu, přispívala synu i dceři. Vědouc, že hospodyně Harusově Marjánce přeje, vodívala si ji často na statek a nikdy nepřišlo děcko nevhod. I pantáta je rád vídal a žertoval s ním, ale jeho žerty děcko netěšily — byly hrubé. Pantáta, jindy tak dobrý a citlivý, zhrubnul a zdrsnatěl tak, že žena i syn raději s ním hovoru nezapřádali.

»Aspoň takovéhle potěšení dyby mě byl Pán Bůh ešče poslal, snad by se byl pantáta taky tak nespustil«, vzdychávala selka, pohlížejíc za světlovlasou, kudrnatou Marjánkou, která po stavení pobíhala jako doma.

Ale není nikdy tak zle, aby nemohlo býti ještě hůře, a pravdivost tohoto přísloví seznala panímáma Veklová, když její trápení rok od roku se nejen nemenšilo, nýbrž rostlo. Pantáta utrácel, karbanil, zanedbával hospodářství a příčinnivý syn byl odveden k vojsku. Panímáma doufala, že nebude jedináček odveden a vzali jí ho přece, a to již sesíleného, v druhé odvodní třídě.

Naříkala, až hrozno; pantáta sám byl zprvu zaražen, ale pak — pil na zlosť.

Vencílek, jak mu matka a celá dědina posud říkali, byl velice smuten. Nebál se vojenské služby, nelekal se pobytu v Bosně, kterýmž všichni odvedenci se strašili, ale bylo mu o matku a o rodný statek.

»To tu bude zpouštka, nežlivá se vrátím«, hořekoval, drže ustaranou matku kolem krku. »Vy toho, maminko, sama nezastanete, abyste dělaly hospodyňu

i hospodáři, a tatínek nemajou na nic mysl; jen kdybyste dostaly aspoň hodnýho čeledína».

»Můj zlatej Vencítku, to mně je nejlítějác, dyž si pomyslím, cos se od malička nastaral a nadřel. Inší chasníci si muzik a holek hleděli a tys se přičiňoval, jako hospodář. A pantáta nedbal a nedbá, a nežlivá se od vojenskejch vrátíš, snad o ten grunt přijdeme, a to je přece tvoje dědictví. Jedinýho tě máme a ešče ti to neuchováme! Ach, já nešťastná žena, já nešťastná matka! Pán Bůh dobře věděl, proč mně ty čtyry děti vzal! K ničemu by na světě nebyly přišly, jako ty, můj synáčku upřímnej, k ničemu nepřijdeš«. Tak lkala panímáma.

»Neplačte, maminko, o mě tu nejde, ale o tu vašu starost a o ty svizele, do kterých přijdete. Ten tatínek, ten tatínek! Ale prosím vás, šetřte se mi, ať zůstanete aspoň zdravá, a už si to nesmíme oba dva tolik připouštět.«

»Tak mě těšíš a máš sám ouzkosť a ten pantáta — ten to zapije! Já se budu přičiňovat a starat, ale co bude platnou moje starost, dyž nemám mužského v domě. Každá vdova je v tom lepší, nežlivá já. Nad vdovou se lidé ustrnou a mně řeknou, že mám muža, pantátu, dybych k někomu přišla o radu.«

»No, maminko, dyť budu ešče do podzima doma a pak dostanu taky někdy tu dovolenou. Nebudu-li v ty Bosně, mužu dycky přijet a poradíme se spolu. Sousedy též poprosím a je tu strejček Kotouč, je to přece váš švagr. Kusa srdca by neměli, dyby vám neporadili.«

»Ale o to je nejhůř, že se pantáta před tebou, Vencítku, přece trochu vostejchal a zdržoval a trochu se k práci měl, dyž jses ho na něco ptal, přece se rozpomínal, co a jak a šel i dohlídnout na pole, třebaš od tamtád zasej do ty hospody zabloudil. Ale věil bude hůř a hůř«.

Syn svěsil hlavu, uznal pravdivosť matčina stesku; sám si tohle říkal od první chvíle, kdy sděleno mu, že jest vojákem. A říkala to celá dědina, ale pomoci nemohl nikdo. Pantáta Vekl nepřijal od nikoho domluvy a ostatně nebyl jediný, který »si přál« a panímáma

Veklová nebyla jedinou ženou, která se musila o vše starati.

A lidé, jak již jsou, ještě říkali, že nemusí panímáma tak vyváděti, že stejně bývá i v jiných rodinách a mají třeba méně jmění a více dětí. Ostatně prý pantáta Vekl, byť i někdy podnapit mrzutost ve stavení stropil, přece ženě i synovi přeje všeho užít, pěkné šaty jim koupí, ženu netluče a vládu v domě jí ponechává. A může prý být ještě ráda, že nelumpačí jí i syn a po tatíkovu že se nevrhnul.

Bývá to tak, že kdo trpí a nestěžuje si, nebývá politován a není mu dáno víry, že by utrpení jeho bylo tak zlé a kruté. Jak se někdy soudí, že kdo trpí, nemlčí, tak se také říkává, že někdo povídá o utrpení jen proto, aby byl litován.

V takovém pak trápení, jaké měla panímáma Veklová, opakujícím se stále a stále, téměř pravidelně, když si člověk přece někomu postěžuje, dá se mu na srozuměnou, že kdyby to bylo skutečně tak zlé, že by toho nevydržel, a kdo nemůže na světě vydržeti, má si vymodlití smřf. Kdo byl jednou takto odbyt, nestěžuje si více nikomu, ale zatvrdí se ve svém utrpení a nese je se vzdorem, s jakousi pýchou, že sněsti je dovede.

Tak i panímáma Veklová. Počala se straniť lidí víc a více; zprotivovalo se jí mluvití s lidmi o úrodě a hospodářství, o čeládce a dobytku, o šatech a cizích lidech, ana nemohla si ve svém žalu nikomu postěžovati. Zvykala trpkosti svého osudu a byla ráda, byla-li aspoň sama. Tak raději se přičiňovala v domácnosti do úpadu a poslala děvečky na pole, aneb chodila sama po polích, neboť samota byla jí nejmilejší.

Když pak na podzim syn odcházal za povinností vojenskou, tu panímáma mnoho neplakala; zlíbala ho a žehnajíc jej křížem, pravila: »Já nesmím o tebe plakat, můj zlatej Vencíčku, musím se přičiňit, abych zůstala zdráva a abych se ti zachovala. Jsi bez toho, jakobys tatíka neměl, ty můj jeden chudáčku«.

»Ba právě mami, prosím vás, hleďte jenom, abyste zůstala zdráva. Nechte tatínka a lidí nedbejte; až se vrátím, budeme se zasej spolu těšit«.

To bylo celé loučení matky se synem.

Po jeho odchodu bylo u Veklů ještě smutněji a panímáma byla stále »nelidštější«, jak lidé říkali. Za to si pantáta stále víc a více »přál«, až věru bylo i v bohatém Veklově gruntě znáti, že se tu hospodaří od desíti k pěti. Jak jinak, když byl pantáta stále v hospodě?

Ten rok po Venclovu odchodu uhodila neúroda a pantáta, nemaje peněz na útratu, počal se dlužit. Zprvu u hospodského, pak u žida a již to šlo jako po srázné dráze s jeho jméním i s jeho rozvahou s kopce. Byl vesel a ženě se odcizoval stále více, tak jako se odcizoval činností, přičiněním, práci. A žena zatvrzovala se ve svém utrpení více a více. Nemluvila, neplakala, nehubovala, nevytýkala muži ničeho, ale byla jako z kamene; po domě rozdělávala práci čeládce ještě nejčastěji stará Haruska, která se po domě již jen plouhala; a panímáma, aby nemusila promluvit, raději každou práci sama vykonala a čeládka z toho ovšem těžila.

Do kostela šla panímáma vždy z celé dědiny posleďní a v kostele uzavírala dědičnou Veklovu stolicí za sebou tak úzkostlivě, že žádnému ani nenapadlo, aby si k ní přisednul. Cestou z kostela předběhla všechny lidi a dala se do polí, aby nepotkávala občanů, jdoucích na velkou; domů doběhla vždy po humnech.

A lidé počali mluvit, že pantáta Vekl proto pije a hýří, že panímáma stala se nelidskou, že bývala již dříve takovou a pantátá, doma radosti nemaje, v hospodě že ji hledati počal a ještě jako hodný muž že na ženu nemluvil a nepověděl, až lidé sami její vyvádění seznali. Tak byla panímáma lidmi uznána za vinnou veškerým tím rodinným neštěstím.

Netklo se jí ani, když jí jediná její sestra, panímáma Kotoučová pověděla, co se o ní mluví; jen zavrtěla hlavou a pokrčila ramenoma.

I s touto sestrou se nestýkala ráda a raději jí dávala s Bohem, nežli ji vítala.

Také toho si lidé všimli a ihned usoudili, že panímáma závidí sestře, že tato za zemřelou svou Pepinku jinou dcerku povila a s ní se těšila.

Jediná osoba, se kterou panímáma tu a tam promluvila, byla stará Haruska a to tehdy, přivedla-li svou

vnučku, malou Harusovu Marjánku. Tu měla pro dítě vždy vlídné slovo, vždy laskavý pohled a říkávala mu, aby vzpomínalo na Vencílka, že jest jeho sestřičkou.

»Až budu veliká, budu u kmotřičky sloužit«, říkávala již desítiletá Marjánka.

Nedočkala se toho. Harus, který se stále nyní dobře držel, dostal se u myslivce do takové přízně, že jej tento ponavrhl pánům za hajného a tato služba svědčila Harusovi dobře. Odstěhoval se do hájovny v panských lesích blíže Polničky a matku chtěl vzít s sebou; než ta se nechtěla od Veklů stěhovati, neboť cítila dobře, že jest jí panímámě zapotřebí. Marjánka měla ke kmotřičce nyní trochu daleko; též do kostela chodila nyní jinou cestou a ani k babičce nemohla doběhnouti. Samotnou báli se ji rodiče pustit a sami nemohli s ní jíti, ani hajný Harus, jenž byl vázán službou, ani žena jeho, stále při hospodářství zaměstnaná. Drželi si na slušný deputát dvě kravičky, ušípané a trochu drůbeže a hajná měla celý den s tím co dělat.

Jen rok co rok o obyčtovské kadlátkové pouti sešly se hajná s kmotrou a tu si vzpomínaly, jak přivezly z pouti Marjánku. A rok co rok těšila se Haruska z toho, jak nejen kmotra, ale i stárnoucí kmotr, předříkávač, pantáta Vincenc, nad rostoucí Marjánkou mají radost.

»Já nevím, čím to je, ale já mám tohle děcko ze všech třech dětí nejradějác«, říkala vždy Haruska kmotře a kmotrovi.

»Dyť je to marijánský děcko«, přisvědčoval kmotr, který již hlavu klonil na prsa, na nichž se leskl »obyčtovský« růženec.

»Dybych já ju měla«, toužila kmotra.

A čas plynul, Marjánce bylo již čtrnácte let, mohla jít ku kmotřence do služby, ale rodiče jí potřebovali doma a byli by se věru báli, dáti ji do domu k Veklovům, o nichž se teď po horách povídaly celé kroniky.

Usoudily kmotry klepny a tetky sudičky, že se panímámě Veklové buď »dalo do hlavy«, jak jinak že by mohla vydržet rok za rokem s lidmi nemluvit a neobcovat a z mužova hýření si nic nedělat, anebo že snad to s ní »není po dobrým« a že svým stálým mlče-

ním ukrývá snad nějaká kouzla, kterými chce muži ukrátit života. Pamatovaly se všelijaké staré pohádky o lecjakých manželstvích, která na smutno dopadla, uhnízdil-li se nesvár mezi manžely. Až mráz šel po ženských, když rozvažovaly, jak asi panímáma Veklová muže svého potajmu zaklíná a proklíná, když se s ním už ani nevádí a nehádá.

»Pán Bůh dobře věděl, proč jí ty děti vzal«, býval obyčejně konec úvah a klepů.

A Veklův statek klesal do dluhů a hynul. Dědič, jediný syn, byl daleko v Bosně a sporé listy matka sotva více přečísti mohla sesláblým od lítosti zrakem. Neplakala, ale oči se jí potahovaly jako mlhou a cítila, že slábnou jí víc a více.

K tomu všemu zemřela stará Haruska dříve ještě, než si odsloužil Vencílek poslední rok vojenské služby v Bosně. Scházela v domě všem a nejvíce panímámě.

Pantáta také nebyl už tak zdrav, jako býval. Zprvu šlo mu k duhu pivo a lecjaký ten cervulát, uzenky a slanečky, jichž si v hospodě pro lepší chuť k pivu poprával, byl tlustý a červený, ale nyní počínal slábnouti, tloušťka měnila se v naduřelost, obličej, jindy hezký, byl teď trudovitý, oči zakalené, hlas chraplavý a což nejhoršího, pantátu počaly chytati křeče. Stávalo se tak, připil-li si po pivě lihovin, hlavně rumu, a pak mluvil z cesty, skřípal zuby a zmítal sebou na loži, na něž jej panímáma stěží dopravila. Pěstě míval tak těsně zavřeny, že panímáma, ač nerada, musila ku pomoci volati čeládku, by mu je rozevřela, aby křeč ustala. A když se po takovém záchvatu vyspal těžkým spánkem, tu býval jako pomaten, sužoval panímámu lecjakým výmyslem, nadával jí, ba často ji i uhodil. Obyčejně říkal, že chce jej nechat zahynout, čaj a černá káva, které mu vařivala, že jsou otráveny, že mu chce »namíchat«, že cítívá i v jídlech divnou jakousi chuť.

»Od pití a od tabáku«, říkaly děvečky mezi sebou.

Panímáma snášela vše jako z kamene, bez odmluvy, bez výčitky, bez pláče.

Jen jedenkrát se ozvala, když pantáta po záchvatu křečovém zvláště zuřil a panímámu přímo ob-

viňoval, že čeká na jeho smrt. »Však dybys ty byla žena, jako žena má bejt, nebylo by ti jedno, máš-li muža v hospodě nebo doma. Šla bys pro mně, zepsula bys mě před lidma, abych se styděl, doma bys mě zdržela. Ale ty, ty nejseš žena, ty jseš kámen, ty jseš pařez, ty jseš beran. Tobě je jedno, že máš muža lumpa a chcela bys, abych pošel, abys se mně zbavila, abys tu mohla sama hospodařit. Třeba už máš i vyhlídnutýho novýho hospodářa, co? O syna ti neni! Jiná máma, dyby měla syna na vojně, skučela by ve dne v noci. Ale ty? To, to! S lidma nemluví, žádněj ju v cely dědině nemůže vystát, lidi o ní kroniky skládajou, ešče budou o ní i písničky zpívat! Já jsu člověk neščasnej, že jsem takovou ženskou zlou dostal. Já se musím snad zabit, abych se zbavil toho trápení!« —

Na tuto řeč se panímáma konečně jednou ozvala. »Ty mlč, tys mně zkazil život! Pij si, až se dopiješ, ale to ti povídám, dyž jseš horší než hovado, které ví, kdy má dosť a ty to nevíš, tak se s tebou zlobit nebudu a tuhlenc ti přísahám na svatej kříž, že až tě ty křeče chytanou, já ti pomáhat nebudu, ale zavřu tě, ať si tě strhajou ty tvy křeče, co jsis je přitáhl tím svým pitím — — —«

Ale panímáma nedomluvila, zavřel jí pantáta ústa ránou v obličej — —«

Za chvíli seděl pantáta opět v hospodě a dával tam »na lepší«, kdo jen píti chtěl, chlubě se, jak ženu dnes zkrotil. Panímáma zatím umývala si zakrvácenou tvář a pohlížela oknem, kde táhla silnice od Žďáru, po níž měl přijíti v brzku, již as v půl roce, syn zpět — —«

»Jen abych ho dočkala«, řekla si, obvazujíc si šátkem čelo, na němž se šklebila otevřená rána a dodávala: »Musím, musím!«

Od té chvíle, když chytly pantátu křeče, odcházela panímáma někam na komoru a poslala pro švagra neb některého ze sousedů; dovědělať se, že pantáta naváděl lidi v hospodě, kdyby v křečích měl zemřít, ať oni obviňují panímámu, že nechala jej zhynout. Sám jí to řekl.

A všichni lidé dosvědčovali, že by toho byla schopna, že je to zlá ženská.

Tak stává se tichým trpitelům, jen jednou-li by se proti násilí vzepřeli.

Když se ten rok sešla panímáma o obyčtovské pouti s hajnou Haruskou a její dcerou, lekly se obě jejího vzezření. Byla prošedivělá, vyhublá a na očích bylo jí znát, že slepne. Až po hlasech poznala kmotru a kmotrátka svoje.

Cestou ve Vetle zašly obě kmotry s Marjánkou hlouběji do lesa k borovici, kde se byla narodila. Hned příští rok, putujíc s děckem Haruska do Obyčtova, koupila Marianský obrázek a zavěsila jej na tu borovici, jejíhož kmene byla se zadržovala v těžké své hodině. Každoročně se zde s dcerou a kmotrou modlívala. Haruska, jda také jedenkrát s nimi, vyřezal do borovice kříž, letopočet a písmena M. H. na památku.

Ženy s holkou stanuly pod borovicí, pak políbily obrázek, poklekly a modlily se zbožně. Procesí bylo zatím pooděšlo a musily pak přidatí do kroku. Panímáma Veklová šla se svěřenou hlavou a rukou stínila vzdor šátku, do čela staženému, své slabé oči.

»Už je tomu čtrnáct let«, pravila hajná Haruska, rozrušena vzpomínkou,

»Už mně je čtrnáct let?« zasmála se Marjánka.

»Čtrnáct let, a snad ne tak dlouho?« jakoby pochybovala, řekla panímáma Veklová.

»Ba je, paní kmotřenko, jen počítejte«, připomněla Haruska. »Vencílkovi bylo dvanáct a eště věřil, že nám Marjánku vrána s borovice ve Vetle shodila. Vzali vám ho na vojnu, když už byl skóro dvaadvacet a třetí rok táhne, co je pryč. Či snad si to sama matu?«

»Počítáte mně, mami, rok napřed«, řekla Marjánka.

»E nešt«, řekla hajná. »Jen když mně tě Pán Bůh ve zdraví zachoval a Panenka Marja tě vopatřovala.«

»A já jsem zatím přišla o děti, přišla jsem o jmění, o zdraví, o zrak, skoro o muža, a ten můj syn, kdo ví, jak se mně vrátí«, zahořekovala panímáma Veklová.

»Vencílek se vrátí hodnej, jak byl, nabydete paní kmotřenko zasejc zdraví, s tejma vočima se snad taky polepčíte, no a pan kmotríček — s tím už to poručte

Pánu Bohu a tu žalost obětujte Panence Mariji«, hleděla kmotru těšiti hajná.

»Každej rok a každej pout to činím, na mě snad už Pán Bůh zapomněl a Panna Marja víc nevoroduje«, zasteskla panímáma.

»Bude zasejc dobře, aspoň ne tak zle, jak bejvalo, jen co se Vencílek vrátí«, pravila hajná.

»Těším se na něj, šak nemám nic na světě, nač bych se těšila«, řekla Veklová a položila si ruku na prsa. Bolelo ji tam jaksi a zdálo se jí, že ji, odvyklou mluvení, vlastní hlas jaksi v krku a prsou řeže.

»Já taky se těším«, ozvala se Marjánka.

»Tys byla jeho zlato«, řekla panímáma.

Sly dále a došly procesí. Lidé vzali panímámu mezi sebe, bylyž ženské spozorovaly, že špatně vidí i na chůzi a že lépe se jí mezi více lidmi jde.

Šeptaly si poutnice mezi sebou, že asi panímáma Veklová posledníkrát koná tu pout do Obyčtova, na příští rok, kdyby i chodit mohla, vidět na cestu že asi nebude.

Totéž vyprávěla s pláčem hajná muži při návratu z pouti.

A plakala i s Marjánkou upřímně nad dobrou, ubohou kmotrou.

Těšily se, že uhlídají brzy Vencílka, než nedočkaly se ho, hajný Haruska byl pojednou přesazen za Ždár, na moravskou stranu, až za Ostrov na samotu, na Polák a než se přestěhovali s veškerou sklízni, na rychlo brambory a zelí s polí dopravující, sotva mohli jeden po druhém z celé rodiny zaběhnouti do Stržanova k Veklovům dáti s Bohem. Vencílek došel domů až v polou října a matka mohla mu od kmotrových vyříditi jenom steré pozdravy.

IV.

Potěšila se panímáma Veklová nad synem. Vrátil se zdrav a statný. Že je dobrý a matce oddaný jako dřívě, poznala hned z prvních jeho slov, jimiž vyptával se na její, matčino, zdraví, na hospodářství, na otce,

kterýž právě prohýřenou noc ještě vyspával a tudíž aspoň prvnímú pozdravení ubohé matky se synem tak trpce oželeným, tak toužebně očekávaným nepřekázel.

Však se Vencílek zarazil nad otcovým uvítáním, nad spoustou nadávek, kterýž tento vychrlil proti matce, jejíž mučednictví tak zřetelně bylo psáno v sestárlé její tváři, v jizvách na čele a v obličejí, v zšedlých vlasech, v poloslepých očích. A tu matku nazýval otec zlou ženou, závistivou, nepřejícnou, nazýval ji nehospodyní, lenošnou, obviňoval z úpadku hospodářství, ji, kteráž měla od práce žíly na krku a rukou vytahané, dlaně zmozolené, prsty zkřivené, prsa vpadlá, záda sehnutá!

S hrozným pocitem patřil Vencílek na otce a nebyl s to opěťovati jeho políbení.

A v hospodářství teprvé se zhrozil, byloť vše, jak pole, tak dobytek i stavení i nářadí polní mnohem hůře spuštěno a sešlo, než byl si představoval. Matce viny ovšem nedával a steskům jejím přisvědčil. Hnal se do práce s celou duší a hleděl upravit, co bylo jen možno, ještě téhož podzimu.

Otec nevšiml si ho a an jej neposlechl a s ním do hospody nechodil, nedbal o něho a smál se, že teď když se syn přičiní, on, pantáta, více si opět přáti může. A přál si také více než dost.

Panímáma, ta ubohá panímáma, všecka ožila. Mluvila se synem skoro jen o tom hospodářství, o tom, co oba trápilo, mluvití se vyhýbali. Rozuměli si i beze slov, a vyprávěl-li Vencílek, že zas jej někdo upomínal o úroky ze zapůjčených otcí peněz, tu brala matka syna za ruce, brala jej kolem krku a nepromluvíc, chvěla se tak, že syn hladě vyhublé její líce, říkával: »Nestarejte se mami, však bude všecko dobře.«

Sám tomu nevěřil, sám obával se, že statek neudrží. Nepobyl ale darmo tři léta ve světě, při vojančině, všiml si všeho a nabyt rozhledu, věděl o prostředku, jak zabrániti úplnému úpadku jmění, statku, na němž se matka tolik nastarala, věděl, že stačí dát otce prohlásit za marnotratníka, aby matka, kteráž poloviční zápisnicí statku byla, mohla zachrániti aspoň svoje

a časem zbaviti se břemene dluhů, jejich statek tížících. Radil se se strýcem, se sousedy, posléz i s notářem.

Překážek ku provedení tu ovšem nebylo, ale bylo se obávati, že otec bude zuřiti, že matce snad ublíží a pak — jaké bude další spolužití s ním, v společné světlici, při společném stole?

Mladý muž zamýšlel se v trudných myšlenkách, kde stál a kudy chodil, a záhy říkali lidé po dědině, že mladý Vekl bude nemluvou a nelidským po matce. A povídaly si panímámy po dědině, že Vencílek asi marně ve Stržanově si bude vyhlížet nevěstu. Peníze na dluhy a dítě k takovému pantatíku a takové panímatce žáden že trápit nedá. —

Nadešlo jaro po Venclově návratu a mladý hospodář chystal se k jarní práci. Pole měl dosti upravena, ale obilí k setí měl špatné, sněživé, pomíšené s koukolem a chudého zrna.

Radil se Vencílek s matkou, jak opatřit jiného semene. Na výměnu nebylo pomyšlení, kdož by pěkného obilí za zůnu vyměnil? Strýc a ostatní příbuzní krčili rameny a odkazovali mladého hospodáře, ať si peněz vypůjčí a semeno koupí.

Ale kdo by půjčil?

»Tobě ano, dybys byl už hospodářem, ale tatíkoví leda žid, a s matkou taky není pořizení«, pravili příbuzní.

A Vencílek posléz otevřeně promluvil s matkou. Dlouho, dlouho se radili, plakali spolu a posléz se doradili, že v dobrém budou otce přemlouvat, by synovi postoupil statek a šel na výměnek.

Po kolika dnech měl pantáta Vekl jednu ze svých jasnějších chvílí a zdál se být po ránu, po vyspání z nevelké opice, a po řádném pojedení, neb jísti chutnalo mu vždy, trochu přístupným. Aspoň se sám ptal Vencíleka, jak daleko je s jarní prací, a slyše, že má obtíže se setím, pravil: »Ejnu ano, mejvali na Veklovým gruntě obilí nejpěknější a včil majou nejšpatnější.«

»Bude bejvat zase nejpěknější«, řekl Vencílek. »Ale musíte, tati, taky s náma, s maminkou a se mnou hledět, abysme si pomohli.«

»Rád bych věděl, jak«, zabručel pantáta.

»Víte, tati, těžko pořád vypůjčovat, kór dyž už jsou dluhy a byly zlý leta. Vy jste nedbali, nezlobte se, tati, ale je to pravda a maminka všecko sama nezmohly, včil se musí ináč do toho. Vám už žádnen nepůjčí a aby vypůjčovaly maminka, bylo by těžko. Tak to zbyde na mně, ale to musím bejt napřed hospodářem a budu moct vypůjčit, pak spravit grunt a pak se můžu voženit, na Veklů grunt dycky peníze vyžením a bude nám dobře všem«. Tak Vencl otcí vykládal a z toho, že otec hned neodpovídal, soudil, že si dá snad v dobrém říci, ale panímáma, která v koutku u okna seděla, viděla vzdor svému špatnému zraku, že pantáta v napuchlém obličejí červená, oči vyvaluje a rukou do vlasů si vjíždí, což bylo u něho známkou vzteku, o jehož vypuknutí ovšem nikdy žádné chvíle pochyby nebylo; vztekával se pantáta někdy i jen proto, aby se vůbec do vzteku dostal a mohl pít na zlost. Říkal sám, že mu bývá po vykřičení se pak hezky hořko a to hořko že se hezky ulévá.

»Nu, a co se mnou?« ptal se pantáta, koule očima. Ještě nekřičel, ale panímáma cítila ze zvuku jeho hlasu, že změní se brzy v řev.

»No, vy půjdete s maminkou na vejměnek. Zatím než se ožením, budeme hospodařit dohromady. Dá Pán Bůh, že se maminka trochu spraví a ešče dyl budou moct hospodařit, jsou přece už lepší«, pravil Vencl, ohlédnal se na matku, která všecka bledá, třesouc se, pohlížela na muže, kdy vybuchne ve vztek.

Pantáta uhodil na stůl, až se světlice zatřásla, zaskřípal zuby, zachechtal se, chechtot vyzněl v kašel, v chrchlání a sípavým, písklavým hlasem vykřikl: »Tak nejlepčí s tátou na vodstav, aby kušoval, aby nepoučel. Máma, to se ví, ta půjde taky, ale ta je synáčkova, ta bude dělat, ta si bude přát; nedělala, dyž byla hospodyňou, šak vona tě navádí, vid, ty hodnej jeden synáčku, upřimnej? Spikli jste se na tátú, to se vidí, vejměnkářovi lidi nepůjčijou, v hospodě mu nenalijou, do karet aby si řezal čamrdy od kalhot, může stahovat břicho řemenem, beztoho mu bude hladem kručet. Ó vy pakážo, na mně si nepřijdete, já se vás nebojím, já jsu já, já jsu pán! Žeň se, ty usmrkanče, šak si tě plechá nevezme, takovýho kluka, kerej chce

tátovi vyrvat grunt! Já musil čekat, až táta řekli: Já chcu na vejměnek, a z vejměnku mně poroučel, a včil bude kluk mě na vejměnek honit!«

Pantáta až v tváři zmodral, žíly na krku a skráních mu nabíhaly, oči podlévaly se krví. Vencl trnul a panímáma sehnula hlavu, jakoby očekávala každé chvíle, že ji muž uhodí. Byla tomu zvyklá.

Vencl viděl otce již kolikráte rozzlobeného, slyšel výbuchy jeho vzteku, viděl jej v křečích se svíjet, nelekal se ho, postavil se jenom poblíže matky, aby ji chránil, kdyby se otec na ni sápal. Otec nebudil v něm hrůzu, ale ošklivost. Zbledl.

Pantáta vida, že žena a syn neodpovídají, myslil již, že je zastrašil a oddechne si, odkašlal si a sáhaje po své dýmce, nerozlučné to společníci, počal ji nácipávat a rozkládal: »Vida, vida, na vejměnek, já už jím tu překážím, no ty bys mně ho dal, toho vejměnku! Ženit, on se bude ženit, nevěsty čekajou, to se ví. Vyber si synáčku, vyber, aby se hezky k panímatce šikla, takovou ňákou, abys ju v pekle lepčí nevybral. A to bude na Veklovým gruntě živobyti, tátovi budou vodměřovat, na zavdanou může mět syrovátky, dyž ju nebudou pro dobytek potřebovat. A kouřit může nat z jablek, anebo mu nasušíte blínu, aby dodělal. Ale zmejlili jste se, zmejlili!«

»Ale, tati, nechte sebou mluvit, jako rozumnej člověk, dyť to nemá hlavy ani paty, co povídáte«, mrzel se Vencl.

Tu ale vjel do pantáty teprve vztek celou mocí, vyskočil, počal tlouci na stůl, dupati, křičeti, po panímámě hodil dýmkou, kteráž ale, na štěstí ji nezasáhnouc, o stěnu se roztráštla. Pusté nadávky ženě a synovi řval hlasem tak mohutným, že lidé pod okny se sbíhali, plival kol sebe jako zběsilý, pěny kapaly mu od úst, oči vypoulené zalévaly se slzami. Panímáma seděla, zakrývající si oči rukou, byla tomu zvyklá a těšila se, že pokřičev a vyvztekev se do umdlení, pantáta do hospody odejde.

Stalo se tak za chvíli a matka se synem pohlíželi smutně na sebe.

»Mami, takhle to nemůže bejt«, řekl Vencl.

»Dělej, Vencítku, věil, jak ti lidi radijou. Na mně se neohlížej, já tu dlouho nebudu a pak ešče horší trápení by tě čekalo, dybys nebyl pánem v domě. A patří ti to po právu«, řekla usouzená matka a šla do kuchyně, vařit oběd; svým žalem nedala si nikdy v práci překážet.

A Vencl obrátil se k úřadům. Postup statku a postavení pantáty Vekla pod kuratorium provedeno, kurátorem ustanoven mu švagr Kotouč. Nerad přijal tento úřad na sebe, bál se známého vzteklika. Bylo hrozno, jaké křiky a výstupy tropil Vekl, ale Vencl pohrozil otcí i soudem, nedá-li pokoje.

Dal i nedal, nadával, panímámu sužoval a týral kde koho, i v hospodě své druhy, i hospodského i žida. Hádal se s lidmi a rozvzteklén přicházel domů, kde chtěl si zlost vylévat na domácích a čeládece.

Konečně připadl Vencl na tento prostředek: pohrozil otcí, že nechá jej zavřít do blázince, a tak byl trochu pokoj. Zatím blížily se žně. Vencl byl po jaru ztěžka sehnal peníze na zásev. Na velké úroky půjčil mu je známý kupec ve Žďáře. Nyní po žních chtěl na svůj statek dostati půjčku z banky a těšil se, že poplatí trochu dluhy a časem statek přece vyseká a zvelebí. Matka okřívala tou nadějí a chystala se na svůj oblíbený kadlátkový pout do Obyčtova, kam ji měla provodit pastvica, neb sama pro zesláblý zrak jítí nemohla, ani nechtěla jít s procesím, aby se jí lidé na ty divné kroniky, co u nich se děly, nevyptávali. Vencl chtěl ji zavést, ale ona nechtěla, že koná jako již po kolik let cestu prosebnou a vyprosit si chce u milostné Matky Boží obyčtovské zdar synovi ve všem díle.

Vyšla hned ráno ten den, kdy procesí po poledni se vydalo, došla šťastně a o pouti shledala se s procesím pod vedením pantáty Vincence a s kmotrou Haruskou, kteráž z Poláku byla s dcerou na pouť došla. Chodili z Poláku do Obyčtova do kostela častěji, ač byli vlastně k bližšímu Ostrovu přifařeni; mělať hajná v lásce tento kostelíček, kde, jak říkávala, obrácení mužovo si byla vyprosila.

Divila se hajná, slyšíc, co u Veklů se vše dělo a

stalo, a přála kmotře, že bude nyní jí lépe a s pantátou že to již nějak dopadne.

Marjánka ptala se na Vencílka, kdy se bude ženit.

»Taky myslel na ženění, abych to zrovna řekla, že by si trochu pomohl, dyby se ženou dostal peníze, ale věil říká, že se nebude ženit, až se to ňák u nás rozhodne. Na našeho pantátu žádný dítě nedá, čekat na smrt vlastního otce je Vencílkovi, jako synovi, přece líto, a pantáta, ten je jako ze skály. To pití a ty vzteky by dávno jinšího strhaly, nemluvě ani o těch křečcích, a jeho nic. Věil, co mívá pije, je zdravější, třeba že kašle pořád, ale ten nás přechká všecky«, vyprávěla panímáma kmotře.

»A vy taky lepší vypadáte, paní kmotřenko«, řekla hajná.

»No, sním ten kousek jídla v lepším pokoji. Vencl zakřikne tatíka hned. A taky si víc vodpočnu; Vencl, ta duša upřímná, sám i na děvečky dohlíží a pořádek je ve všem všudy. A se vším je spokojen, třeba byla ta strava někdy ledajaká; já nevidím a kolikrát mě leccos do vaření padne. To pantáta už sužoval až běda. Vidíte, kmotra, mohla byste snad mně dát Marjánku k ruce. Dycky's děvče říkalo, že k nám půjdeš sloužit, tak bych si tě vzala. Mluvili jsme s Venclem o tem, dal by ti služby jako mladší děveče, a já bych ti přidala peřiny, mám peřihod dost«, vyprávěla a navrhovala panímáma.

»Milá paní kmotřenko, nezhoršujte se, ale to je těžký, jsme na ty samotě, jenom mysliváreň je na blízku, musíme tam chodit taky pomáhat. Honda tam slouží za pacholka a doma je taky dost co dělat, Anička je ešče slabá, táta na celý dny v lesi« —.

»Nechcete«, řekla Veklová.

»Bože můj, checeli bysme, ale dyž je to těžký, a paní kmotříčko, dyž mám mluvit čistou pravdu, člověk je chudák, ale je u nás ten svatej pokoj, budiž Pánu Bohu děkováno, naše děvče je přivyklý tomu tichu, směje se a zpívá celej den a je dobryho srdce. U vás by s váma trpělo, ono vás má po mně na světě nejradějác. To nejni den, aby nevzpomínalo, co asi paní kmotříčka dělajou, a jak se vynacházijou, ono by v těch svízelných

u vás přišlo o svou veselost, a tu má člověk jen jednou«, trochu ostýchavě, ale určitě zahovořila hájná.

»Tak, tak«, vzdychla panímáma. »Musím vám dát za recht, kmotra, nesmím se o to zlobit. Chudák, můj Vencílek, upřímnej, ten už taky přišel o svou veselost.«

Nenadála se panímáma, rozloučíc se s kmotrou a odcházejíc před ostatními poutníky z pouti, jaké překvapení jí doma čeká.

Bylo smutné, pravda, ale bylo takové, že vzdychla panímáma sice hrůzou, ale zároveň oddychla si ulehčením.

Pantáta ležel na smrtelném loži.

Hned jak panímáma byla odešla, zavolal si Vencl otce do přístěnku a počal mu domlouvati, ať nechá svého hýření. Řekl mu zřejmě, že zakázal v hospodě i u žida, ať na dluh mu nenalévají, že on, syn, za něho platiti nebude a na výměnek, kterýž polovinou matce patří, žádných odvolávání a zakazování nepovolí.

Pantáta Vekl rozvzteklil se tak, že by byl syna snad uškrtil, ten ale pohrozil mu, že na příště, kdykoliv zuřiti počne, jej svázati nechá jako divé zvíře.

Do své smrti zasmušoval se Vencl při vzpomínce na tuto hádku s otcem.

Pantáta Vekl utekl v hněvu do hospody, hodil na stůl všechny peníze, které měl, své stříbrné hodinky, stříbrem kovanou dýmku, svlékl kabát a poroučel si jen a jen pít. Vypadal tak rozzuřen, že se jej hospodský bál a nalil mu piva, rumu i kořalky. Pantáta pil, spílal synovi i ženě, nadával celému světu, rouhal se Bohu, až klesl v křečích na zem.

Hospodský poslal pro Vencla. Tento ale odpověděl poslu: »Nepůjdu tam, kde se tatínek zaseje zapomněli, dovedte, doneste nebo dovezte ho domů a já vám zaplatím, ale na komediju tam lidem nepůjdu.«

Dovezli pantátu Vekla domů na hospodského povoze. Lidé žasli nad tvrdostí synovou a byli hnedle hotovi s úsudkem, že Vencl jest tak nelidským po matce. Poslal sice povoz do Žďáru pro lékaře, nechal otce děvečkami obsloužit, ale nezaplakal, nenařikal, a na vybízení, aby poslal za matkou do Obyčtova, kam třeba ještě ani nedošla, povoz, neb jen posla, odpověděl, aby lidé přáli

matce pouti užít, však že to není poprvé, co pantátu křeče chytly, je-li to tentokráte horší než jindy, tedy že poslal již pro lékaře, matka že by muži nepomohla a darmo by se polekala.

»Byl by rád, kdyby tatík dodělal«, řekli lidé.

»A právem«, doložili rozumnější

Pantáta se tentokráte nevzpamatoval, a když panímáma došla, vjel jí v patách do dvora vozík s knězem, kterýž obsloužil pantátu svátostí posledního pomazání.

Také neplakala, nevytkla synovi, že za ní neposlal. Klekla u mužovy postele, modlila se a držela hromničku nad umírajícím, kterýž tu dodýchával, nepohlížela ale v jeho křeči zkroucený obličej se zamodralými rety, než na stěnu, kde visel kříž, na kterýž se často pohledem v utrpení svém sílvala.

Dokonavšímu pantátovi zatlačil Vencl oči, pomohl jej obléci; panímáma nehnula rukou, usedla u okna a pohlížela ven. Jaké myšlenky táhly tou prošedivělou hlavou, ví Bůh! Chvillemi oddechla si, ohlédla se kol sebe, přejela si rukou čelo a ty oči, ve kterýchž nikdo slzičky neuzřel. Lidé přicházeli a odcházeli. Na pozdrav: »Potěš vás Pán Bůh«, pokývla panímáma jen hlavou, podávanou ruku sice uchopila, ale nepotřásla, a lidé si hned šeptali, že nemůže zapřít, že ráda vidí muže mrtvého. A na Venclovi také nemohli zpozorovat žádnou lítost a zpozorovali, že se do ní ani nenutí.

»To jsou lidi z kamena«, řeklo se o Veklových.

Pohřeb ale vystrojili pantátovi Veklovi skvělý. Pan farář dojel až do Stržanova, rakev dali dělati ve Žďáře, svíce rozdávali celému příbuzenstvu a »úctu« po pohřbu v hospodě podali kde komu.

»Všeho dost, jenom pravá lítost žádná«, šeptali si lidé, pozorujíce panímámu, kteráž v černé plachytec skrývala tvář úplně klidnou a Vencla, který ani slzy neuronil, ba ani obličej si nezakrýval, aby se aspoň zdálo, že pláče.

»Je po mámě, a na vojně zatvrdl ještě víc«, říkali lidé a panímámy si šeptaly, že ani teď, když je již starý Vekl pryč, by nebylo radno, chtít dceru k Veklům na grunt posadit, že ten mladý bude po mámě necita a po tátovi také třeba lump a zlý na ženu — —. Tak bývá

těm, kteří trpěli, přisuzováno hned vše nepříznivé, nedovedou-li líčiti lítost, kterou pocítiti nemožno. A utiskovatelům dáno vždy za pravdu, nedovede-li se utiskovaný hájiti.

Panímáma Veklová a její syn, jemuž nyní v domě i v dědině »pantáta« říkati počali, seznali dostatečně tuto lidskou nepřízeň i nešli nadále mezi lidi, obcovali jen spolu a těšili se tomu tichu a pokoji, které v domě zavládly.

»Jsme jako na jiným světě«, řekli si kolikráte za den.

Mladý pantáta přičiňoval se v hospodářství. Půjčkou, od banky získanou, splatil dluhy, a úroky hodlal platiti výtěžkem z hospodářství, prvé, než peníze vyženi. Hodlal ještě asi rok hospodařiti s matkou, až statek docela opraví. Chtěl stavěti novou stodolu, založiti zahradu, včelín, řádné hnojisko a přestavěti chlévy.

»Nebyl jsem darmo ve světě, mamí, uvidíte, že něco dokážu, ináč, než naši sedláci«, říkával matce, která svolovala ke všemu, co podnikal.

Byla nyní svěžejší a čilejší, jen ty oči jí nesloužily, ale nereptala. V kostele a v nedělní odpoledne doma, nemohouc čísti v knížkách modlila se na růženci.

Vencl jí nosil zrovna na rukou, její slovo v domě platilo, ve všem tázal se jí o radu, sám na sobě šetřil, ale matce nesmělo ničeho scházeti.

Sám kupoval Vencl matce šaty, teplé šátky, župky, střevíce a bačkory, dbal, aby jedla maso a chtěla-li mu někdy jako hospodáři nějakým svátkem neb vajíčkem, holoubátkem neb kuřátkem přilepšit, nevzal bez matky do úst a ještě nejlepší sousta jí vybíral a předkládal.

»Mám já syna! Šak mě ho Rodička Boží vopatrovala a hodnýho zachovala«, říkávala panímáma.

Mladý pantáta Vekl nekouřil, nepil nikdy kořalky, do hospody nechodil. Říkal, že čeho otec přes míru nadužil, on ani znáti nechce, že bojí se, aby tomu snad také nezvykl. Tím otce jaksi omlouval, ač byl si v duchu jist, že může člověk sám sebe ovládati.

Matka vybízela syna, ať zajde k muzikám a hledí si vybrati nevěstu.

Řekl jí s úsměvem: »Milá maminko, já se ženou nebudu k muzikám chodit a tak nechcu ženu u muzik hledat.«

Nehledal ji však ani jinde, říkal, že má ještě času dost a že se musí s maminkou užít.

Jednou navštívil Veklovy pantáta Vincenc, kterýž si s panímámo ukmotroval, a jsa rád uvítán a pohostěn, počal hovořiti o Venclově zdárném hospodaření, o tom, jak může býti vzorem všech sedláků v celých horách, a posléz pověděl, že by věděl pro mladého pantátu o nevěstě. Byla od nich, ze Světnova, z velkého gruntu a měla pěknou pomoc; rodiče chtěli ženit syna na statek a chtěli dříve dceru vdát, aby nestrojili svatbu z vejměnku. Chválil Venclovi děvče a zval ho k návštěvě, že by s ním tam došel.

»A vijou o nás ty lidi, pantáto?« ptal se mladý Vekl.

»No, dyť vás tam znajou. Jářku, nemine tejdén, aby tam někdo nebyl se vzkazem, můžou-li přijít na pří-pověď. Lepší, když přijdete sám, než abyste vzkazoval. Já tam půjdu s váma«, řekl pantáta Vincenc.

»Jdi, pantáto, jdi! Vidíš, hochu, já už moc nemůžu, ráda bych si vodpočala, a kmotr by ti neradil nehodnou holku. K nám se může každá vdát, ty ženě neublížíš, víš, co jsem já zkusila a mne se nemusí žádná bát, já si budu nevěsty ještě považovat«, přimlouvala matka synovi.

»Snad abych napřed přece vzkázal?« rozmýšlel se Vekl. »Pantáta bude tak dobrej a zmíní se těm lidem, abych šel aspoň trochu na jisto.«

»Taky. Já tam teda dojdu, ale to vím, že na jisto hned vás nenechajou přijít, jen tak jako na besedu, víte, takoví lidi majou na vybrání a nechcou hned pří-pověď, aby se neřeklo, že nesmlouvajou, nekoukajou a hnedka namlouvajou«, svoloval a upozorňoval pantáta Vincenc.

»Tak! A kdy dojdete s vyřízenou?« ptal se Vekl.

»Zejtra, pozejtří, jak se dá«, rozmýšlel starý před-říkávač. »A zrovna vyřídím, kdy máte přijít a esli třeba na váš grunt dceři ešče nepřidajou.«

»Chcou-li přidat, můžou přidat na penězích, do-bytka a náradí máme dost. Vencl — jako pantáta pa-

matoval na všecko, dyž peníze vypůjčoval, nedbal, je-li o pár set větší dluh a zařídil si už všechno jako v panským dvoře,« pochvalovala si matka syna.

»No dobře, dobře, dávajou u Berků dceři tři tisíce, bylo by to dost?« ptal se pantáta Vincenc.

»Já jsem vypůjčil z banky šest; nebožtík tatínek, Pán Bůh jim vodpusť, dělali zle, grunt zpustl, maminka chudák nestačily, vídíte, dyby se bylo vopravovalo, nemuselo se ještě stavět. Les taky spustl, tatínek prodali dříví, a já abych věil kupoval, nechcu-li les zkazit. Náradí jsem taky koupil i koně i dobytky, no ale, až by přišli od nevěsty na prohlížku, viděli by, že to stojí u nás za to.« Tak vyznal Vencl.

»Šest tisíc to je moc velkej intres,« drbal se Vincenc za uchem.

»Přece ho budu dobře splácet; dybych vyženil tři tisíce, prodá se ročně něco od dobytka, od vobilího musí bejt na ty daně, na službu čeládece a na živobytí; dyby místo náradího a dobytka ty lidi dceři tisíc zlatejch přidali a holka z gruntu dyž by dostala koňa, pár volů, dvě krávy a něco jalovýho, bude toho honem za tisícku, s náradím a s vozem; to by to pak hrálo, dyby mně zůstaly jenom dva tisíce na gruntě, to by bylo na dvě stě intresů a šlo by to samo ku předu,« rozpočítával Vencl.

»Tobě hraje všecko pod rukama. Abych to nezačkřikla a nerouhala se snad soudům Božím, ale zdá se, jakoby s nebožtíkem pantátou, Pán Bůh mu to vodpusť, byli všecko zlý z domu vyvezli,« řekla panímáma.

»No, přijdu s vyřízenou,« pravil pantáta Vincenc a rozloučil se.

Panímáma těšila se již na svatbu a na nevěstu. Znála Berkovy. Jedna jejich dcera byla vdána ve Stržanově a byla to pracovitá, hodná panímáma. Že by jejího hodného syna, na ten spořádaný grunt, kde za druhého teprvé roku Venclova hospodaření žně překrásně stály a vše bylo upraveno a opraveno až radost, některé děvče nechtělo, panímámě ani nenapadlo.

Tím lítěji bylo jí, když asi za dva dny došel pantáta Vincenc s vyřízenou, že nemusí Vencl do Světiňova docházet, že Berkovi zrovna nechtějí. A to prý skrze

nebožtíka, že je ten rod zrostuzený po celých horách a pak panímámy že bojí se lidí, že prý pro nic a za nic pantáta se nespustil a že to snad nešlo »po dobrým«, když tak náhle skončil.

»Ani vám to, vzácná paní kmotra vykládat nebudu, co jsem všecko slyšel, zrovna jsem se pomodlit musel, aby z těch lidskejch pomluv a vejmyslů má duša škody nevzala, dyť do hněvu člověk upadá! Nemyslete na to, a vy, pantáto, hledejte si ženu hodně daleko, kde tuhleť špatny a křivý řeči neznajou. Šak vy najdete ženskou hodnou a s pomocí, ale tydle věci, co si lidi zvymejšeli, nesmí znát, z toho by se mohlo dát člověku do hlavy. Jsou to lidi, jsou to hříchy! Jak lidi začnou posuzovat, je hůř, než dyž člověka nouze pronásleduje. Povídám, horší je to lidsky zbouření, nežlivá Boží dopuštění.« Tak končil pantáta Vincenc své poslání.

»To nebudu moct asi ani v domácí dědině nikde zaklepat?« pravil mladý pantáta.

»Ani nepomejšlejte,« radil Vincenc.

»A já za nic nemůžu,« rozplakala se panímáma.

»Neplačte, mami, nezapomínejte na svy voči, ty klepy nestojíjou za to, abysme se trápili. Budeme hospodařit a šetřit spolu a až bude grunt bez dluhů, budou mně nevěsty samy vzkazovat,« tím žertem chtěl utišit panímámu syn, ač mu do smíchu nebylo.

»Dej to Pán Bůh,« přál mu pantáta Vincenc.

V.

Toho roku nešla panímáma Veklová na pouť do Obyčtova. Již ji to přemáhalo a začala se opět báti lidí, kteří ji, ač nikdy nikomu neublížila, klevetami tak zlehčovali a syna jejího též.

Přesvědčila se o tom ještě několikráte, ana se rozhovořila se známými a příbuznými o tom, že ráda by viděla, aby se syn oženil, a že nevěstu hledají.

Pozdaleku i otevřeně dáno jí na srozuměnou, že nikdo nedá dcery do tak rozkřičeného statku, k tak pomlouvaným lidem, kde by stáli jen o nevěstino věno,

držíce muž a panímatka tak při sobě a proti ní jako kdysi proti otcí.

I vlastní sestra panímámina řekla jí, že by se bála provdati svou dcerku za Vencla, byť i jenom: »skrzevá ty lidsky řeči.«

Tak se lidé těch zlých řečí bojí, a přece jich sami nadělají a roznášejí.

Tiše ztrávili u Veklů zimu. Vyneslo hospodářství ten rok na úroky, daně i všecka vydání. Ale netajil hospodář matce, že kdyby uhodil rok jenom méně dobrý, budou s platy v nesnážích. K tomu hodlal opravená stavení výše pojistiti a příští léto pojistiti i úrodu na polích. Starostí přibývalo.

Také netajili si matka se synem, že jako potřeba by bylo mladému hospodáři peněz vyženit, tak bylo by potřeba do domu mladé hospodyně. Pantátu dohled v domácnosti omeškával, panímámě byl stále obtížnějším pro zesláblý zrak a služby neposlouchaly jí, jak náleželo; vždyť pamatoval kde kdo, jak panímámu vlastní muž zlehčoval, jak jest zlou, s nikým že se nesrovná a nikdo že jí nemůže vystát. A lidé si mysleli, že dobře dělají, potvrdí-li takové řeči . . .

Domluvili se matka se synem, že budou hledat nevěstu dohazovači.

»Šak mně to každá hodná ženská odpustí, že jsem si ju nenamluvil sám, dyž s ňou budu potom dobře zacházet a to taky budu; uznám dycky její přičinění, budu si ju považovat a bude se mět u mne dobře,« pravil Vencl k matce.

Ale ani s dohazovači se nedařilo. Lidé se vypyтали známých, příbuzných a těch živých novin — žebráků, již po horách vše pravdivé i nepravdivé roznesou a Veklovi byli všude zlehčeni.

K tomu se neurodil ten rok len, jehož byl mladý pantáta více zasel a byl nucen žádati banku o sečkání úroků; pro příští rok vzrostla tím ovšem starost a nutno bylo hledět, by byla zmenšena. Bylo potřebí peněz a jinak nebylo lze jich nabýti než vyženěním.

Vekl zajel s dohazovači tu a tam, již počali mu lidé říkati »věčný ženich«, že jezdí za nevěstami již čtvrtý rok, kdežto jiní mladí hospodáři, majíce třeba

více dluhů a i splátky na stavení i oba rodiče na výměnku, lehce se ženili.

Bylo to již k zoufání. Již pomýšlel mladý pantáta Vekl na to, že by odprodal nějaký kus pole, aby aspoň něco uplatil, ale zase by zmenšené hospodářství ztěžka vyneslo na úroky a výdaje; tu přišel jeden dohazovač se vzkazem, že ví o nevěstě.

Byla vdova, měla dvě děti, vdala se za vdovce, po němž statek zdědil syn z prvního manželství; jí a dětem určen podíl, který jí měl syn nevlastní vyplatit buď hned, neb dávati jí výměnek a dětem až do jejich zletilosti. Syn chtěl se ženit a rád by se byl vdovy zbavil; sám dohazovači pověděl o té nevěstě.

Dohazovač mladému pantátovi Veklovi pochvaloval tuto nevěstu až do nebe. Měla podílem dvanáct set, je prý ženská do práce, děti — dva hoši — že budou na statku pracovat a pantáta Vekl že nechybí. Vyřizoval, ať pantáta do Ostrova, odkud byla, přijede.

»To bude smíchu, že vyžením děti«, řekl pantáta k matce.

»Aspoň se tam podívej«, prosila tato.

»Podívám a bude-li jen trochu možná, domluví se«, jistil syn.

»Jeď s Pánem Bohem«, řekla matka.

Pantáta jel. Bylo to v neděli, počátkem jeseně a na dva dny před obyčtovskou kadlátkovou poutí. Matka nechodila více na tuto pouť, a syn byl rád, že nešla, neboť beztoho v ty dny trudně vzpomínala smrti svého muže.

Byl pantáta od vdovy přijat velice vlídně, ale nedomluvili se. Nevlastní syn řekl přímo, že matce podíl vyplatí, až se sám ožení, a že nemá nikde psáno, že vyplatit by měl jej najednou celý. To pantátu zarazilo, i pomyslel si v duchu, jak by byl při první nevěstě chtěl míti podíl zvětšený a nyní pro několik set měl se uvázat ve starost o dvě děti. A ty děti byli kluci, jako čerti rozpustilí, z matky si nic nedělali, prali se, a ošklivě si nadávali. Vdova mluvila se ženichem v takových výrazech, až se červenal.

Vymlouval se, že musí na zítří do Žďáru na trh a spěchal s odjezdem. Řekl, že vzkáže po onom doha-

zovači, jak se s matkou poradí, a sedaje na vozík, byl jist, že vdovu víckrát neuhlídá.

Práskl do koní a ujížděl.

Jel rychle, přešel Sazomín i Vatín a jel nyní ke Žďáru. Na kopci za Vatínem dojížděje k rozkřičené žďárské Vetle, nechal jíti koně zvolna a zamyslí se. Vzpomínal, jak tudy chodíval s matkou na pouť do Obyčtova, vzdychal a rozhlížel se po horách. Bylo viděti Ostrov i Obyčtov, útulné Jamy, Sazomín i Vatín v žlutnoucím stromoví, lesy bohatých těchto dědin tměly se hnedle za zahradami, jakoby ochranné zdi. A tu za Žďárem v před Zelená hora. dědiny české strany, Klášter, silnice, vinoucí se mezi lesy — ty krásné žďárské hory!

Pantátovi sevřelo se srdce. Byl v poslední době již několikrát na to pomýšlel, že statek prodá a odstěhuje se s matkou někam, kde lidé nezaviněné neštěstí jim předhazovati nebudou. A teď viděl, cítil, jak by mu asi bylo teskně žítí jinde než v horách.

Skočil s vozíku a šel při koních. Vedl je krokem. nemoha se nabažiti rozhledu.

Zdalo se mu, že slyší zpěv, zastavil koně a ohlížel se; zpěv přicházel z lesa, naslouchal, byla to píseň mariánská. Rychle odvedl koně na pokraj silnice a uvázav je ke stromu, pustil se do lesa. Vešel jen asi dvacet kroků do lesa, tu spatřil děvče, klečící před borovicí, na jejímž pni visel mariánský obrázek; dívka byla na obraz zavěsila věnec z vřesu a brusinčí, klečíc zpívala píseň mariánskou.

Byla to dívka asi osmnáctiletá, čistě oblečená, zpod šátečku na pokosmo uvázaného kudrnatily se vlasy, světlé jako len.

Pantáta smekl a pozdravil.

Děvče se uleknutě ohlíželo.

»Nelekej se mne, holka, jdu za zpěvem. Jak vidím, dělala's Panence Marii věnec. Jseš jistě hodny děvče. Odkud pak jsi a čí?« Tak oslovil pantáta děvče.

»Já jsu hajnýho z Poláku. Došla jsem sem schválně s tím věncem, neboť jsem se zdehle pod tou borovicou narodila«, řeklo děvče.

»Je to možná, ty jseš Marjánka, Harusova Marjánka? A já jsem tě nepoznal! A ty mně taky neznáš? Dyť já jsu ze Stržanova — Vencl Vekl«. A pantáta vzal děvče za obě ruce.

»Vy jste Vencflek? I to nejní snad ani možná«, divila se holka.

»Ba jsu; a z tebe je pěkný děvče. Vidíš, dítě, vidíš, já těmi starostmi na tebe zapomněl. Chcely si tě maminka jednou dovízt jako sobě k ruce. Pantáta umřeli a víc to k řeči nepřišlo, dyť jste na tym Poláku jako ze světa. Ale to budou mět maminka vopravdu radost, až jim povím, že jsem viděl jejich kmotrátko.« Pantáta se zalíbením patřil na sličné děvče.

»Jsou paní kmotřenka zdravý?« ptala se Marjánka.

»Tak trochu, jen ty voči jim nesloužijou. Ale víš, holka, co, maminka mne nečekajou, až někdy k večeru, nepořídil jsem a jedu dřív dom; pojď, sedni si, vobráťím a dovezu tě na ten Polák, podívám se na kmotru, jak se jí daří. Pojď, holka, pojď, Marjánko«, vybízeli pantáta.

»To budou mět naši radost. Ale, pantáto, snad se to nepatří, abych se vezla jako selka«, upejpala se Marjánka.

»I svezení je pro každýho«, usmál se pantáta.

Vysadil děvče na vozík, obrátil a jel zpět přes Obyčtov k Poláku.

»To je snad eště ten samej vozejk, co mne na něm paní kmotřenka s maminkou z Vetly vezly?« ptala se Marjánka.

»Ba ne, to je novej, koupil jsem si ho, dyž jsem začal — hospodařit«, řekl pantát. Slova »— začal jezdit za nevěstami«, rychle polknul.

»To se to jede, jako na kočáře«, libovalo si děvče.

Záhy byli v plném hovoru. Marjánka vyprávěla, jaké mají hospodářství, jak pracují, jak je v zimě na samotě sněhem zasypané smutno a co vystojí strachu o tatínka v lese. Že se těší tatínek až doroste Honda, který u myslivců slouží, že mu dají páni službu po něm a jeho, Haruse, do pense. A pak že se odstěhují zpět do Stržanova.

»Potom půjdu k vám sloužit. Do ty doby budete už mět mladou panímámu«, smála se Marjánka.

»Mohla bys jet hned se mnou, trochu mamince pomoci, budou věit mlateci, a maminku to vaření zmáhá; chtěla by tě ráda«, navrhol pantáta.

»Proč ne, estli mně naši dovolijou? Aspoň bych přišla trochu mezi lidi. A u vás je asi veselo! Hodně čeládky a chodijou lidi ze sousedstva na besedu, to já se budu vostejchat, nejsou zvyklá lidem«, pravila Marjánka.

»Ba nejni u nás veselo, trávíme s maminkou nejvíc sami; ale ty bys nám, myslím, rozveselila ve stavení všecky kouty«, řekl pantáta a bylo mu nějak teplo u srdce.

»Ba ano, já jsu řehtačka, až tatínek někdy hubujou, že dyž mluvím, tak se směju a dyž nemluvím, tak zpívám«, přiznávala se Marjánka.

»To bysme tak potřebovali«, vzdychl pantáta.

»Jen se vožeňte, pantáto a mladá panímáma vám stavení zveselí«, radila Marjánka.

»Taky si to myslím«, řekl pantáta a práskl bičem v tu stranu, kde z lesoví vyhlížela věž ostrovského kostelíka. Tam ta vdova s těmi nezvedenými dětmi by divně stavení rozveselila . . .

To bylo divení a radosti na Poláku u hajných, když Marjánku přivezl pantáta Vekl!

Harus i jeho žena hned svolili, aby Marjánka jela s pantátou do Stržanova a byla tam nějaký čas panímámě k ruce.

Myslila si hajná, že bohatá kmotra koupí holec za vypomoženou aspoň na šaty. Teď nebylo obav, proč by tam děvče nepustili.

Marjánka svazovala si zatím všední šaty do uzlíku a pantáta vypravoval kmotře a kmotrovi, jak hospodaří. Doznával upřímně, jakých má svízeli a co za starosti s tím ženěním.

Hajných znali onu vdovu z Ostrova a chválili pantátovi, že toho nechá.

»I vzal už bych si děvče třeba bez grejcara, jen aby to bylo k práci a k my upřímný matce mělo kus srdca. Snad bych to pak nějak vypletl; bylo by mně

přece líto, zbavit se gruntu po těchhle starostech,« pravil pantáta a jaksi se zapálil.

»Upřímný srdce a pracovity ruce, lepší než tolarů čtvrtce,« příslovím řekl hajný.

S večerem rozloučila se Marjánka s rodiči a hajná slíbivši, že nejdéle na posvícení se přijde na panímámu kmotřenku také podívat, napomínala Marjánku, ať pěkně poslouchá a ukáže, že ji matka naučila něco dělat.

»A po posvícení tě vezmu zasej dom,« pravila, když děvče již vedle pantáty usedlo.

»Esli ju pustíme,« řekl pantáta, usmál se a zavolav posledně: »S pánem Bohem,« švihl do koní.

»Ty, táto — ne, mně zůstává rozum stát. Aby to děvče bylo tak ten věnec k Panence Marji na tu našu borovicu neneslo nadarmo, aby tak byla Panna Marja ty dva lidi svedla,« řekla hajná a sepnula ruce a hleděla na les, v němž vozík Veklův již byl zmizel.

»Ejnu, tohle by bylo něco! No naše Marjánka je holt Mariánsky dítě,« řekl hajný a nevěda, jak jinak překvapení nad ženinou myšlenkou vyjádřit, kopl psa, kterýž byl z hájovny vyběhl. Pes zakňučel a hajný huboval, proč se mu to hovado pod nohy pletlo.

Vozík s oběma mladými lidmi ujížděl zatím dosti čerstvě. Stmívalo se již kvapem a sotva přejeli Obyčtov a dojížděli Sazomína, počalo zvoniti ve všech dědinkách klekání. Mladí lidé se pomodlili a pak hovořili o tom, jak jest který zvonek slyšet, a těšili se příjemnému večeru.

Ve Vetle se těšili znovu náhodě, která je svedla a divili se jí. Bylo trochu chladno. Marjánka halila se v teplou plachytku a napadena obyčejným strachem všech lidí ve Vetle, tiskla se úže k pantátovi. A pantáta zastrčil bič a řídě pravou rukou koně, vzal levicí Marjánku kolem pasu a přimlouval jí, aby se nebála . . .

Panímáma Veklová čekala syna s večerem a když ani po klekání nepřijížděl, měla za jisto, že asi se s nevěstou vdovou domluvil a že bude svatba. Vzdychala, modlila se a bála se toho, těch dětí do domu, lidských řečí a toho, že se ten hodný její syn musí tak ženit bez všeho zalíbení, bez té trochy lásky, kterou hledá a nachází i chudý čeledín. Bylo jí ho hrozně líto.

Posléz zahrčel známý vozík a zastavili na dvoře známí hnědouši.

Pantáta zahvizdl na pohunka, ať jde ke koním, se skočil a pomáhal dolů nějaké ženské.

»Snad si vezeš už nevěstu?« zavolala panímáma na syna a srdce se jí sevřelo úzkostí, že tedy snad syn již se uvázal, an by sám šel ke koním, kdyby byl někoho náhodou svezl a nedělal by žádných okolků.

»Dyž budete vy, mami, a ona chcet, tak vezu,« odpověděl pantáta.

Panímáma se podivila, že ji příchozí ženská pozdravila a ruku jí políbila. Nevěděla ani, zda má si nechat či utrhnout, jakoby se neslušelo, aby si od vzácné nevěsty ruku líbat dala.

»Neznáte mne, paní kmotřenko?« tázalo se děvče, které pantáta již do sednice uváděl, sám jeho uzel nesa.

»Je to Marjánka, mami, a jak jste řekla, může být má a vaša nevěsta,« pravil pantáta.

Teď nastalo vyprávění a asi po hodině objímala panímáma Marjanku a nevěděla, má-li plakat, nebo se smát, se těšit nebo starat.

»Bude všecko dobře, mami, Panna Marja nás svedla, Panna Marja nám pomůže,« řekl pantáta.

»Ejnu, chcel's ju na Harusce hned maličkou, dyž nám ty děti umřely, tak si věil řekneš o dorostlou,« řekla panímáma.

»To jsem se nenadála, dyž jsme s maminkou a pantátu vzpomínaly, estli se už bude ženit. A pořád jsem myslela letos na ten věnec, abych ho k vobrázku donesla, až půjdou na kadlátkovej pout proceství,« řekla Marjánka.

»A věil si koupíš věnec ke svatbě,« usmál se pantáta — — —

V den narození Panny Marie zapřáhal pantáta časně z rána opět do vozíku, usadil matku a Marjanku a jeli do Obyčtova na pouť.

Sešli se s hajnými a po velké mši svaté jeli společně na Polák. Hajná nezdržela se na velké, běžela domů schystat vzácným hostům něco lepšího k uctění.

Ale jak se divila, jak padalo jí vše z rukou, když slyšela, že pantáta veze Marjanku domů, aby si pro ni

záhy opět přijel a odvezl si ji jakožto svou milou panímámu.

Do smrti neodpustila muži, že zahanbil ji před nastávajícími příbuznými výrokem: »A tudle naša máma to povídala!«

Pak měla se divit a dělat překvapenou! Dávno se jí všichni vysmáli a nejvíc nastávající zeť, který přímo řekl, že mu kmotra na čele viděla, že se do Marjanky asi zakoukal.

Pozdním večerem odjížděli Veklovi a hned příští neděli bylo celé okolí překvapeno vejhláškami »věčného ženicha« pantáty Vekla s Harusovic Marjankou.

»Ten to dotáhl,« řekly panímámy.

»A dotáhne,« mínili pantátové.

Myslilo se tak, že asi pantáta Vekl, bera si chudé děvče, statek neudrží.

Ale byla zmýlená. Hajných si něco zachovali v panské službě, dali Marjánce přece několik set, že stačilo pro rok na úroky a pantátovi bylo možno příštím rokem pomýšlet již na umořování kapitálu v bance.

A dva pěkné kousky dobytka si také dovedla aspoň pro štěstí, jak hajný řekl.

Svatba neslavena hlučná, ale veselá. Pantáta Vincenc byl zván jako kmotr nevěstin za smluvčího a proslovil k snoubencům tak pěkný »vinš«, že všecko plakalo.

Mladá panímáma opravdu rozveselila celé Veklovo stavení. Bylo jí všude plno a počaly se k ní sousedky táhnouti na besedu, trochu ze zvědavosti a trochu i z přízně, neb měly to »mariánské děcko« od malička rády.

A v domě se obracelo vše k lepšímu. Ana mladá panímáma všady rázně dohlédla, nemusil pantáta trávit zimu doma, i najal si dovoz kamene k vápenicím, což mu přes zimu hezkých peněz vyneslo.

»S tebou k nám přišlo požehnání,« říkával ženě.

»A radost,« dokládala panímáma, kteráž se i z poloslepých očí dívala tak vesele, že ji vlastní syn sotva poznával.

Marjánka si nedovezla žádného nábytku, bylo u Veklů všeho dost, a panímáma se na výměnek nestěhovala.

Jen pěkný velký obraz Navštívení Panny Marie, takový, jaký jest v poutním kostele obyčtovském na hlavním oltáři, si dovezla a pověsila nad postel.

Než se rok s rokem sešel, zastavila se u Veklů vrána a na kadrátkovou pouť jeli od Veklů do Obyčtova letos čtyři; malého Vencílka držela sama babička na klíně.

Ve žďárské Vetle zastavil pantáta povoz a šli všichni pomodlit se k mariánskému obrazu na borovici, kterýž ovinula mladá panímáma věncem z pestrých jirinek, které vykvetly v její hezké zahrádce.

A pantáta obnovil písmena vyřezaná v kůře borovice, a vyřezal k nim nová, totiž: V. M. V. — Václav, Marie Veklovi. A stará panímáma objímala vroucně milou nevěstu a syna a líbala vnoučátko.

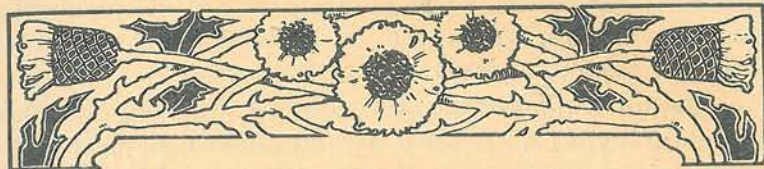
Odpůldne při pouťovém obědě na Poláku vzpomínalo se na tu pouť, kdy dovezly ženy nynější mladou panímámu domů pouti a hajná řekla zeťovi: »Tak vidíte, já jsem si ju dovezla malou a vy velkou, a oba jsme měli od Panny Marje poutu.«

»Panna Marja to tak řídila, buď jí čest a chvála na věky,« řekla zbožně panímáma Veklová a pohladila milou nevěstu.

Kříž u silnice.

Jsou místa v krajinách sebe ladnějších, jež jakousi truchlivostí mluví ku člověku, jakoby pravila: »Zde se stalo neštěstí«; tu a onde řekneme sami k sobě, že nám zde smutno, teskno, ani nevíme proč, že nás hrůza obchází, a zdá se nám, jakoby i strom, i keř, i kámen vyprávěl o nějakém žalu, neštěstí, zločinu.

Zdá se pak, jakoby šípkové plody měnily se na takovém místě v krůpěje krve zde kdysi prolité, jakoby osamělý strom chvěl se chtěje šeptati smutnou zkazku a to drobné kamení jakoby tu nasypáno bylo stopou utrpení. Krůpěje rosné na balvanu jakoby vzpomínaly na slzy zde kdysi prolité.

Zbožná mysl lidu ráda v smutné takové krajině věsí buď na osamělý strom posvátný obraz, neb staví pamětník strastí, utrpení Boha-člověka — kříž.

U kříže pak v smutném takovém místě zřídka kdy poklekne zbožný chodec, tíseň zachvěje jeho nitrem, jen poznamená čelo znakem spásy a spěchá dále, šeptaje k sobě: »Zde se něco stalo.«

A zdá se mu, že slova ta šeptá i les i skála, trávka vedrem zmirající, strom jehličný zimou, letem zelený, i větřík jarní i zimní mráz. — — — — —

Takové smutné místo jest směrem z Paseky, kde v pravém příkopě b...ské silnice směrem proti chodci stojí nízký kámen, neuměle otesaný či spíše otlučený ve tvar kříže, na kteréhož čelní straně rukou necvičenou vytesány jsou přes sebe přeloženy jakési nástroje.

Rozličné pověsti o tom kříží, kol něhož jakoby hrůza se vznášela, kolují mezi lidem, v tom se shodují, že

spáchána tu vražda, která místu tomu pro věky vdechla smutnou náladu, že kráčelo tu neštěstí ruku v ruce se zločinem a stopou zůstavilo žal a strast.

Jednu z pověstí těchto nastiňuji tuto, tak jak ji lid v podání vypráví; hrozný děj její odehrál se před mnohými lety a péro moje, vynášejíc jej na světlo, skoro váhá kresliti ten děs události.

Vábí však vypravujícího tragika činů té pověsti, jež novým jest dokladem, že i v lidu selském žije mocný cit a že nitro jeho nepostrádá vášně ani vnímavosti.

I.

Jasem rozesmálo se jaro nad žďárskými horami. Spoře zelenala se ještě travička a zvedaly své hlavinky chudobky, ale již, již zavanul dech vesny a vše se těšilo vstříc životu jara, vstříc práci, úrodě, obživě.

Bylo o velikonočním božím hodě.

Chasa v dědině Mokré bavila se na návsi; hoši pokoušeli děvčata, mnoho-li vajíčků dají jim pomlázky; děvčata odpovídala v smíchu, že tomu, kdo bude ostře pomlázkou šlehati, méně vajíčků se dostane, než tomu, jenž bude »milosrdným« a pomlázkou jen tak z těch faldů pokušitelky blechy přežene.

Bylo veselo, škádlení, smíchu, žertů i šlohů pomlázkami a rvaček a tahání o tyto dost a dost. Mnohá smělejší holka vytrasila se s pomlázkou vlastní, neb hochovi ji vytrhla a splácela šlohy i s úroky.

U poslední v dědině chaloupky, víte, my u nás v horách čítáme stavení od té strany, jak jdeme do božího kostela, která strana dědiny jest kostelu bližší, tam jest stavení první a z posledního stavení mají do domu modlitby ovšem nejdále.

Tedy u poslední chaloupky, čistě olíčené (obílené) a uspořádané, kde bydlel chudý tkadlec Jiráček, sedělo na lavičce na záprsní (zápraží) štíhlé děvče černých očí a vlasů, v prostém, ale sličném oděvu. Červená kanafaska »kolovanka«, temně modrá župka (jupka) a strakatý šátek na hlavě i bělavá zástěrka pěkně jí slušely.

Byla to Mařenka, dcera Jiráčkova, hodné, pracovitě děvče.

Vyhlížela po dědině, jakoby čekala, že přijde ji navštívit někdo, koho ráda, velmi ráda uvidí.

Měla pro toho někoho nachystánu pomlázku. Ač si po celý čas, co s otcem po smrti matčině sama hospodařila, jen čtyry slípky držela, naschránila si přece k pomlázce plný talíř vajec, která sama červeně obarvila a pěkně bíle a červeně orejšovala. A k tomu v truhle pěkný bílý, červenou přízí ozoubkovaný a vyšitý šátek.

Do tohoto sváže svému »hochu« dle starého zvyku pomlázku, začez on jí o koledě vánoční splatí, přinášeje jí »koledy« jablka a ořechy, taktéž v šátku svázané.

Vypovídá-li jeden druhému lásku, tu netřeba, bez dlouhých řečí, než svázati koledu neb pomlázku v šátek od druhu jemu dříve při téže příležitosti věnovaný a roztržka jest hotova, zpečetěna, uznána.

K tomuto zvyku snad směřuje píseň:

»Nesu ti lásku
v šátku svázanou,
abys věděla,
že už mám jinou.«

Bohatá děvčata a hoši vážou tyto velikonoční a vánoční dárky v šátky hedvábné, které pak dívky na hlavě, hoši na krku nosí; chudší koupí šátky tibetové neb bílé kapesníky.

Mnohá stará babička daruje vnučce šátek, jež jí byl před léty její »tata« koledou dal, mnohá i do rakve na hlavu si dáti jej poručí.

Během roku se hoši dívkám za pomlázku odsluhují také »poutí« — marcipánem a dle zámožnosti i jinými dárky. —

Mařenka Jiráčkova byla chudá, tak chudá, že právem se počítala mezi nejchudší v dědině děvčata.

Tatík měl ovšem tu chaloupku, ale jen »holou«, ani s dlaň polí nepatřilo k baráčku a co dal Jiráček za správkou a daně, mohl také si světnici pronajmouti. Tkalcovina nenesla mnoho a provozoval ji jen v zimě, v létě pracoval ještě s nebožkou ženou a nyní dcerou u sedláků v polích, mnohá již léta netrhl se z gruntu bohatě

vdovy Vendolské, kdež mu »po hnoji« i brambor nasázeti dovoleno, jak jest zvykem.

Dnes odešel Jiráček do Pasek na požehnání a dcera zůstala sama doma, byla ráno na »velké« a jdouc domu, slíbila svému hochu, Jobšovi Černému, rovněž tkalci, chudému, ale švarnému chasníku, že mu již dnes odpoledne pomlázky nachystá.

Měla Mařenka na hezké hochy zvláštní štěstí, pohlížel na ní laskavě i Václav, syn bohaté vdovy Vendolské, první chasník v dědině, ba v celém okolí.

Nevšímal si ale Mařenka Václava, věděla, že naň pomýšleti nesmí, však již letos při prvních jarních pracech na statku zpozorovala, že panímáma Vendolská jaksi přísně na ni pohlíží a zřídka kdy mimo poděkování za pozdrav na ni promluví.

Mařenka se tomu skoro musela smát, jakých má panímáma zbytečných strachů — ona a Václav!

Domýšlela se, že bohatý chasník proto s ní žertuje, by Jobše pošádil, vždyť to věděla celá dědina, že se mají s Jobšem rádi. A jestliže ji Václav o masopustě při muzice trochu víc »vytácel«, jak ji kamarádky škádli, tu měla na snadě odpověď, že váží si jí, Mařenky, co příčinnivé dělnice a trochu tance že ještě není ničím, shodnou-li se dva dobře »do noty«.

A kdyby i Václav chtěl, ona by s ním přece nechtěla »mluvit«; měla Jobše tak ráda, že proň byla do vody skočila, a pak by se bála Vendolské.

Této se co »panímatky« bály všecky holky, na Václava pro pěknou postavu a příjemný mrav se zálibou pohlízející i matky jejich, kterýmž se líbil Vendolských pěkný statek. Byla Vendolská z rodu, jak se vědělo, druhdy »pikhartského«, vychována dědem, známým co »písmák a čtenář« po celých horách.

Byla to žena vážná, zasmušilá, nemluvila mnoho a ráda po příkladě svého děda řeči své průpovědmi z bible dokládala. Zemřelý její muž, kterýž se byl jen s malým přínosem na dědičný její statek přičinil a její v hospodářství přičinění uznával, ponechával jí ve všem vůli.

Slovo panímámy Vendolské v domě platilo. A tím se stalo, že syn Václav, mladší své sestry Františky, na

studie šel — matka chtěla mít z něho kněze. Byl již v sedmé třídě gymnasiální, ana Františka, kterou matka na statek vdáti hodlala, hlavničkou zemřela. —

Mařenka zachvěla se v myšlenkách vzpomenuc, jak panímáma Vendolská tenkrát o pohřbu, když všichni lidé pro hezkou, hodnou Františku plakali, ani slzy neuronila, ale házejíc do hrobu tři hrstky země zvolala: »Prachu tvému pokoj, duši tvou milost; Bůh dal, Bůh vzal, jmeno Páně budiž pochváleno.«

A přece měla Františku tak ráda, vše jí vždy k radosti dělala. Nemohli se lidé nad tou matkou neplačící, neomdlévající, vlasů z hlavy si neškubající ani dost vynadivit. Pláčou a naříkají nejchudší rodiče o dítě smrti odervané, natož taková matka, která tu chystá pro dceru největší v dědině statek a všeho dobrého jí dopřáti může.

Tenkrát i otec Mařenčin, ač své panímámě s tělem duší oddán, kroutil hlavou nad podivným Vendolské počínáním u hrobu jediné dcery a řekl, že ta prvá slova, která pronesla, byla nějaká »pikhartská« po dědovi písmáku zděděná; nečetl prý jich on Jiráček nikde na modlitbách a byl přece velice pobožný.

Po smrti Františčině zůstal Václav doma a ujal se matce ku pomoci sedlačení s celou duší, říkal, že lépe mu svědčí na polích než na školách, raději že orá a zasévá než čte a píše latinsky a řecky.

Od loňských žní počal si všimati hezké Mařenky, ale tato jako když pro něho očí nemá.

Dnes zavolal na ni před kostelem: »Mařenko, dnes odpoledne si přijdu k tobě pro pomlázku!«

Odpověděti nemohla před lidmi, ale zaslechla dobře, že si děvčata šeptala, to že by asi panímáma Vendolská Václava hnala.

Mrzelo ji to, ještě na to myslit musela. I ty myšlenky ji mrzely.

Tu ji z nich vyrušily pružné kroky.

Pozvednouc s úsměvem hlavu spatřila, že místo toužebně očekávaného Jobše stojí před ní Václav Vendolský, »pan Václav«, jak mu dle starého zvyku, pokud ještě ze studií dojížděl, říkala ona i všecka chudší chasa, ač si to zakazoval.

»No, Mařenko, již jsem zde,« pravil, smekna klobouk; nosil se stále po městsku, více ku přání matky než svému. »Již jsem zde,« opakoval, »jdu si pro pomlázku již dnes, aby mne ráno třeba jiný nepředešel.«

Vytáhl z kapsy pomlázku a počal zaleklé děvče lehce přes sukně šlehati.

Mařenka se vzpamatovala a řekla: »Dnes eště není pomlázka, pane Václave, a dyby i byla, pro vás já jsem vajec nebarvila, chasník jako vy k chudy holce pro pomlázku nechodí.«

»I podívejme se, jak se umíš čepejřit,« smál se Václav. »Já myslím, že je pomlázka pro každého. Ale to ty se chceš nechat asi pěkně prosit, než mi vejce vydáš. Však ty víš, že bych častěji cestičku k vám šlapával, kdyby's se mně nevyhýbala.«

»Nevyhýbám se vám, pane Václave,« pravila dívka již směleji, »ale já vám jen nenadbíhám a to taky proto, že vím, že vaša panímáma to nerada vidijou, když se mnou mluvíte.«

»Panímáma má jiných starostí, než aby si takových hloupostí všímala; víš dobře, že od smrti Františčiný je nemluvnější než kdy jindy a přísnější ke všem v domě i ke mně, ale proti tobě ničeho nemá,« vymlouval Václav.

»No tak, dyť sám povídáte, že to jsou hlouposti. Ale prosím vás, pane Václave, nechte těch hloupostí se mnou, just než jste přišel, jsem o vás a vaší panímámě přemejšlela a je mně to do opravdu ku smíchu, že by o mně mohl někdo soudit, že bych po vás koukala. Já jsu ráda, že mám u vás s tatínkem ten vejďelek. A proto vás pěkně prosím, nepřivádějte mně do lidskejch řečí, jděte si mezi holky sobě rovny a mně si radějác ani nevšímejte, nebylo by to mily vaší panímámě ani Jobšovi.«

Václav zahořel ve tváři. »Aha!« zvolal, »to jest to pravé, ty se mi nevyhybáš k vůli matce, ale k vůli jinému chasníku! Mařenko, máš opravdu toho Josefa tak tuze ráda, že nechceš, abych za tebou chodil, že nevěříš, že myslím opravdu na to, učiniti tě svojí ženou? Je to láska . . .«

Václav se zajíknul, sám snad až po tuto chvíli nepomyslí, že tak brzo vyklouzne mu vyznání k děvčeti;

že žert, hlouposti, jak před chvílí sám řekl, tak záhy, náhle ve vážnou pravdu se obrátí. Byl to odpor děvčete, kterýmž se tak vzrušil, či vášeň mocně vzplanulá? Sám nevěděl, neposoudil v té chvíli.

Mařenka stála před ním všecka zapýřena; na to věru nepomyslí, že tak otevřeně Václav, jehož způsob i mluva byly jí nezvyklými, cizími k ní zahovoří. Lekala, bála se, a zase by se byla dala do smíchu. — Ona — a Václav!

Tu ozval se poblíže nich přísný, chladný hlas: »Co pak vy dva spolu vyjednáváte?«

Byla to panímáma Vendolská, tudy z pole přicházející; nesla v ruce malý džbánek, bylať po starém obyčeji zašla v dnešní den do polí »světit žito«: skropit vodou, o bílou sobotu posvěcenou, vzešlé osení ozimní a udělat z »kočiček« svěcených v neděli květnou křížek do každého kusu žitem se zelenajícího pole.

Toť povinností každé hospodyně, kterou nerada jinému přenechá.

Panímáma Vendolská byla žena vysoké postavy, silná, více kostnatá než plná, sivé pleti, šedých, chladných očí, před jichž zkoumavým, pronikavým pohledem skoro každý zraky klopal, prošedlých vlasů a přísně sevřených úzkých retů nad silnou bradou. Celá její postava jevila sílu, odhodlanost, klid, hlas její zněl vážně, ba přísně, usmát se jí viděl málo kdo.

Mladík i děvče sebou trhli; Václav obraceje se k matce, pravil rozpačitě: »A co bychom, panímámo, vyjednávali, než co se v dnešní den vyjednává mezi hochy a děvčaty, totiž o pomlázce?« A usmál se, mrkaje na Mařenku.

»O pomlázce?« opáčila panímáma. »Což jsi těch našejch selskejch hlupot ve městě nezapomněl?«

»To nejsou žádné hlupoty, panímámo,« Václav říkal matce tak dle její přání, jako všichni v domě. »Jest to pěkný, starobylý zvyk, jež sluší zachovati, takový zvyk, jako svěcení žita, jež, jak vidím, jste právě sama vykonávala.«

»Nepřirovnávej svěcení k vaší mrskačce,« přísně ozvala se Vendolská.

Mařenka se zatím vzpamatovala a rychle si umínila, že použije náhody, by panímámu z podezření proti sobě, v tváři její se jevícího, vyvedla i ozvala se:

»Však jsem to, panímámo, právě panu Václavovi povědila, že se to jako ani nešikuje, aby nastávající Vendolskejch pantáta ke mně chudy holce o pomlázku přišel. Já dám pomlázky Jobšoj Černýmu a pan Václav potřebuje jistě jen u nejvzácnějších holek i třeba v městě zaklepat a budou jej rády vidět.«

»Komu ty, Mařka, pomlázky dáš, po tem mi nic není a tobě zasejce po tom, kde můj syn zaklepe,« nervle řekla panímáma a k synovi se obrátíc, oslovila tohoto: »Ty pojď se mnou dom', setkala jsem se v polách s kmotrou Lípovou a pozvala jsem ju s Bětuškou, či jak ty jí říkáváš, s Eliškou, k nám na besedu a na svačinu.« A na zaraženou Mařenku víc nepohlédnouc, odcházela.

Václav, rozhlédna se, viděl, že nejen na návsi lidé před staveními sedí, ale i chasa pochází sem a tam a hospodyně z polí do dědiny se trousí i nechtěl vyvolati s matkou sporu, věda, že tak lehce by se neskončil — nebyla matka zvyklá dvakráte poroučet, usmál se na Mařenku a zašeptaje: »Však se domluvíme,« šel za matkou.

Mařenka stála chvilku všecka zaražena, pak odběhla rychle do chaloupky a usednouc na lavici u kamen, dala se do pláče.

Tak ji zastal Jobeš Černý, jenž tu chvíli se starým Jirákem do sedničky vešel, bylť se Jiráka, jda z kostela, s hochem sešel a u strýce jeho, kde Jobeš, nemaje více rodičů, bydlel, zastavil a chvíli pobesedoval.

»Co je ti holka?« zvolali oba.

Dlouho to trvalo, než děvče vše povědělo. Jobeš měl radost, že milenka tak zjevně náklonnost k němu vyjevila a že se mu ani od bohatého Václava odloudit nedá. Starý však hleděl vážně a kroutě hlavou, řekl: »Dobře's udělalo, děvče, že's Václava i panímámu takhle vodbylo. Neměj s ním ničeho, však on by vážně nemyslí, a dyby mysli — stará nepovolí a dyby i povolila, ty pikhartsky krvi není co věřit, tam bych svy jediný dítě, který nosím v srdci, jako každej král svou dceru princeznu, ani sám nedal.«

»Tati, neříkejte to žádnýmu, já bych ani na lidi hanbou nešla, dyby se o tem mělo mluvit,« plakala znovu Mařenka.

»Nemysli si, že o tom lidi nemluví, ale myslí, že tě Václav chce mět za blázna, a radijou mně, ať si s tou svatbou pospíším. Já bych arci radějác dnes než zejtra na faru došel, až co tuhle strejček řekne.« Jobeš vzal starého Jiráka prosebně za ruku.

»Počkej hochu, po žnách se to domluví,« řekl Jiráka. »Teď nekvaltuj, Mařka se ti nevodškloudne a dyž celou zejmu u strejca převálel's, musíš jim při letní práci zasejce pomoci. Pak dáme tvůj stav, — však jsem ho s tvým nebožtíkem tatíkem, Pán Bůh mu vodpusť, od Říhy z Paseky sám kupoval, — tuhle k druhýmu oknu a budeme, dá-li pán Bůh zdraví, na zejmu pospolu hospodařit. A ty, Mařka, už nebuč, dones Jobšoj přece ňákej kus koláča, však jsou boží svátky a pro Vendolskou si je kazit nebudem.«

Děvče se zasmálo, běželo do komory pro koláče a pro uchystanou milému pomlázku a po chvíli bylo veselo jako jindy.

Pobesedovali v dobré vůli.

II.

Statek Vendolských stál asi v prostřed dědiny, nebyl nejvýstavnější, ale čistě obílen a uspořádán. Vzдор Václavovu přání nechtěla matka obydlí přestavěti, nové chlévy a stodolu sice postavila, dvůr dala urovnati, zahradu upravit, vše dle plánů Václavem samým nakreslených, ale hlavním stavením hnouti nechtěla, říkajíc, že chce dědictví po rodičích uchovati tak, jak je byla převzala.

Nesvolila ani ku koupi jiného nábytku a ve velké světnici stály široké postele, malované jarmary a truhly, běžely kol zdí červeneš natřené lavice a v koutech stály ohromné stoly s trnoži tak, jak to vše sama Vendolská od nejútlejšího svého mládí pamatovala. Jen některý svatý obraz přibyl ku starým, na skle v pestrých barvách malovaným, jichž tu viselo jako v nějaké kapli;

povídali lidé, že předkové Vendolské proto tolik těch obrazů nakoupili, aby se nemyslilo, že v bludné své víře potajmu setrvávají, a také že za své bludy, jichž se byli odřekli, se bojí i pro své zemřelé očištcových muk a proto přímluvy kde kterého svatého vyhledávají. Vendolská nerada o takových věcech mluvila, jen kdysi, an Václav vyprávěl o moravských bratřích, již se tu ve žďárských horách také skrývali a chtěl se starých lidí vyptávat, co z podání o nich vědí, tu pravila synovi: »Nech hochu mrtvých s pokojem, ať byli jaky byli, v Pána Boha přece věřili a dyby byl každéj křesťan jako nebožtík děda, bylo by hodnejch lidí na světě víc než je.« —

Přišedši po hovoru s Mařenkou a Václavem panímáma Vendolská domů, odložila plachytku, postavila bílý majolíkový džbánek s modrými třemi křížky a slovy Ježíš, Maria, Josef, v němž rok od roku se pouze voda k svěcení nesla, na polici, nebyť nikdy k jiné službě použit; načež usedla k oknu a vzala do ruky bibli, stále na prkénku tam ležící. To byla její největší radost za nedělních odpolední: čísti v bibli, kterouž byla po dědovi »písmáku« zdělila.

Mělať více knih zbožného obsahu, větší i menší postillu, evangelium, životy svatých, než čtení v bibli bylo jí nejmilejší. Domáci někdy pravívali, že panímáma pronášejíc ty které výroky z bible a zvláště rozhorlena jsou, jim jako kněz připadá.

Václav vešed po chvíli do sednice, usedl k druhému oknu.

Nechtělo se mu do hovoru, nerad by byl matku ještě více popudil, ostýchal se jí a věru nevěděl, jak se zachovati. Vzal též nějakou knihu do ruky, ale nečetl, pohlížel oknem na náves.

Panímáma pozvednouc hlavy řekla zcela klidně, jakoby se nebylo nic přihodilo, k synovi:

»Dojdi k Lípom pro kmotřenku s dcerou, že čekám se svačinou.

A zavrouc knihu šla do kuchyně rozdělat oheň.

Václav vzal klobouk a šel. Byl rád, že matka o Mařence ani zmínky nečiní. Myslil, namlouval si, že matka se mrzí, že byla nemilý ten výstup vyvolala. Mýlil se,

matka dle své povahy měla věc za odbytu, nenapadlo jí ani, že by Václav mohl pomýšleti na to jí se vzpírat, byla jista, že podrobí se její vůli a nehodlala mu zbytečně domlouvati.

Lípův statek hraničil s Vendolskými, stavení byla pouze zahradou oddělena. Lípovi byli hodní, prostí, spořádaní lidé; měli pouze dvě dítek, dcerku as osmnáctiletou a chlapce posud školáka.

Lípa již ode dávna na to pomýšlel, že by dcerku na Vendolský statek dobře vdal a s nebožtíkem Vendolským o té věci nejednou, když děti Václav s Bětuškou ještě do školy chodily, si zahovořili. Než ana panímáma Vendolská Václava knězem míti chtěla, tu nebylo proti její vůli odporu.

Lípa pravil tenkrát k Vendolskému: »Ejnu, víš milej ty kmotře, ono je někdy zle dostat na grunt hodnou nevěstu, natož teprvá zeta.«

Vendolský si jen vzdychnul a asi za dva roky na to na smrtelném svém loži, ani mu sousedé po odchodu kněze, kterýž jej byl na věčnost posiloval, ruce »na odprošenou« podávali, tu podržel Lípovu ruku déle ve své a řekl: »Sousedé, kmotře, buď dycky tomu, kdo zde po mně hospodařit bude, dobrým sousedem.«

Václav byl tehdy teprvé v druhé třídě gymnasiální; sousedé radili panímámě, by si jej k hospodářství vzala, ale ona že ne, že dá grunt Františce a sama si hospodářství povede.

Po mužovi panímáma mnoho netruchlila, ctíla jej, jak říkala, že zákon boží káže, dala na modlení za jeho duši, dala na světlo, ale po smrti jeho teprvé se ukázalo, že byl nebožtík v domě pátým kolem u vozu.

Když po Františčině nenadálé smrti matka Václava přece domů vzala, tu se v Lípovi probudila dávná myšlenka, že by Bětušce ve spořádaném u Vendolských statku dobře svědčilo a myšlenky té se více nevzdal.

Zaklepal pomalounku, pozdaleka u panímámy Vendolské a ta brzy porozuměla. Ovšem porozuměla, že rozumět chtěla, že nebyla proti tomu. Bylať si zprvu pomýšlela, že by Václav si mohl nějakou dívku z města, arcí jméním sobě rovnou dovésti, ale přemýšlejíc, přišla k tomu náhledu, že by měščka třeba v domě její pano-

vání konec učinila, aneb dokonce Václava k tomu přiměla, by statek prodal a do města se odstěhoval. Neušloť panímámě, že Václavovi se stýskává na dědině po zábavě a pohovoření s druhy rovnými duchem a vzděláním a že všecku radost po práci jen v knihách má a vyhledává. Ale prodání statku, v němž se zrodila, jehož každou hroudu potem zrosila, jak říkávala, to že by nepřežila, tvrdila vždy panímáma v hovoru se synem a tím každou podobnou myšlenku v něm zapudila. A stesk po městě opustil jej záhy, zvykl i hrubším mravům svého okolí.

Bětuška byla tiché děvče, mírná a ráda se dala ponaučit, Václav od dětství rád s ní hovořival, panímáma doznala, že zůstala by při ní asi vždy paní v domě i umínila si, že syna s ní ožení.

Tuze s tím ale spěchati nemínila, vždyť byl Václav dosti mlád a zkušená panímáma chtěla, aby během času městu úplně odvykl.

Václav, dojdá k Lípovu statku, potkal v síni kmotru Lípovu i s Bětuškou již na odchodu.

»Ty jdeš snad pro nás, to jsi hodnej,« zvolala Lípová, »teď aspoň nezabloudíme.«

»Leda by nám někdo bludny koření do cesty podhodil,« zasmála se Bětuška, děvče hezkých, modrých očí, smíchem objevily se v ruměné tváři roztomilé důlky.

»Toho člověka bych rád znal, kdo by ti Bětuško něco nemilého schválně udělal,« pravil Václav přívětivě. Měl Bětušku rád jako mívával nebožku sestru. Když co student na prázdniny neb svátky domů zavítal, prvně běžel ke kmotru Lípovi. Počal také Bětušce říkati Eliška a že to bylo zvláštní, na dědině nové, děvče to rádo slýchalo. Dnes, ve svém rozčilení toho opomenul a děvče si toho všimlo i tázalo se:

»Je ti něco Václave? Jsi jaksi nesvůj.«

»Nic mi není, milé děvče,« řekl Václav. »Raduji se velikonoceím a blížícímu se jaru jako jindy.«

»Ano, ano, zase je nastane ta práce,« pravila Lípová; »ale už jsme u vašejch. Dobry vodpoledne dej pán Bůh, kmotřenko, tu nás máte jako velkou vodu,« volala na Vendolskou, vstříc na záprseň jim přicházející.

»Vítám vás jmenem Páně!« pravila Vendolská, Bětušce, ruku jí líbající, přívětivě jako zabraňující. Vedla milé hosty do světnice, usadila je ke stolu a podávala nakrájený mazanec.

Po chvíli donesla kávu a čilý hovor se rozproudil. Bětuška vzpomněla na nebožku Františku, jak spolu se na velikonoce těšily, vajíčka barvily a rejsovaly, neboť Františka, ač o kolik roků starší, upřímně s Bětuškou kamarádila.

»Dyby byla Františka živa,« ujala se slova Lípová, »to by zde byl včil asi mladej hospodář a vy kmotřenko na vejměnku a třeba po vůli boží už i babičkou.«

»Nebyla to vůle boží,« odpověděla Vendolská. »Dyby Františka žila, byl by mohl Václav už při božím hrobě a při vzkříšení komžu oblíkat.«

»Což jest vám panímámo posud líto, že knězem nebudu?« řekl Václav.

»Ano doposavád, neb nejni jistě pro křesťanskou matku větší radosti, než mítí syna sluhou Páně; o matce takové praví písmo, že blahoslavenou jest, jak byla kdysi žena matku Kristovu blahoslavila,« řekla Vendolská vážně.

»Ale no, dyť máte taky tak z Václava radost, je to jeden hodnej syn,« chlácholila ji Lípová.

»Tu radost mi musí on sám hledět udělat,« řekla Vendolská, své přísné oči významně na syna upírajíc. »Ti mladí lidé včil rádi zapomínajou na čtvrtý přikázání boží: Cti otce svého i matku svou; jen dyž se Václav dycky dobře chováti bude, zapomenu na svůj zármutek, že nemodlí se za mě před oltářem Páně, že jsem jej dom vzala, protože mi líto bylo tenhle grunt, který náš rod od nepaměti drží a kterej teprvá, se mnou po nebožtíku pantátovi, Pán Bůh mu odpust, iny přímění nese, v cizejch rukou uhlídat.«

»A já jsem zde nyní tak spokojen, že věru kdyby sestřiny smrti nebylo, těšil bych se z toho, že se stal ten obrat,« rychle pronesl Václav.

»A my tě tu máme všechny taky rádi,« spěchala se mu zavděčit Lípová: »náš pantáta taky dycky říká, že co jseš ty doma, ta naše chasa se od tebe lepším mravům naučila.«

»Jen aby on sám svým dobrým mravům se zde nevodnaučil,« řekla Vendolská.

»To se sotva stane,« odpírala Lípová. »A až vám, kmotřenko zlatá, ňákou bohatou a cvičenou pannu slečnu z města do gruntu přivede, tu kmotřenko milá, zrovna vomládnete a zapomenete i na Františku, Pán Bůh jí dej radost věčnou!« — Lípová rovněž, jako její muž, velice si Václava za zetě přála, než dělala, »jakoby se nechumelilo,« myslí, že netřeba Vendolské příliš podlízati, aby to pak někdy třeba nevyčítala, jak tchýně oproti nevěstám ve zvyku mívají.

Vendolská uhodla, kam Lípová míří a nemeškala kmotřinu zdvořilost oplatit slovy: »No, však on Václav eště na žádnou měštku nečeká. Selská krev ať se zaseje po selsky krvi ohlíží, aby se to k sobě dobře hodilo. Vycvičit si může ženu sám a pořádnou, pobožnou, tichou a pracovitou holku daleko hledat nemusí.«

»To ti ale půjdu na svatbu, Václave, co?« optala se šelmovsky Bětuška.

»Ty jistě Bětuško, ale do mé svatby ještě daleko,« smál se Václav.

»Asi tak daleko, jak sám budeš chtět,« řekla Bětuška, »máš-li holku, nebude nijak do svatby daleko, nebo aby tě nechtěla, to si nemůžu ani pomyslet.«

Václav se zarazil. Kmitla mu hlavou Mařenčina slova o Jobšovi, než nechtě, aby matka co zpozorovala, škádlil se s Bětuškou dále: »Kdo ví? Kdo pak vám děvčatům rozumí? Kolikrát se vám člověk do vašich očí zakouká a myslí, jaká jste vy neviňátka a zatím máte na dně srdéčka již Bůh ví jaké tajnosti.«

Tu vstoupil do sednice sedlák Lípa; šel se jen tak prý stavit pro své ženské, jak řekl, avšak chtěl se podívat, jak se Václav k Bětušce točí!

Bětuška byla ráda, že otec přerušil svým příchodem rozmluvu s Václavem, neb nevěděla, co má odpovědět, bála se, aby ji Václav neškádlil, dále i vstanouc pravila, že jest již na čase, aby šla domů, že musí se podívat po housátkách; mělif letos již, any velkonoce posledním týdnem v dubnu padly, pěkných žlutých housátek celé hejno. Tatínek že maminku již domů doprovodí.

»A tebe asi na příhon doprovodí Václav?« smál se Lípa, šelmovsky na kmotru a ženu svou mrkaje.

»To by se snad neslušelo, aby mladý pantáta hnal se mnou housata,« upejpala se Bětuška.

»A proč pak ne? Však sní taky rád kus husí pečinky a v měkkých peřinách se povaluje. Však pásali, když byli oba malí, ty huse spolu,« přichvalovala Vendolská.

Václav porozuměl těmto matčiny slovům co pokynu a šel s Bětuškou na příhon. Lípova housátka s dvěma starými husami pásala se nedaleko Lípových polí. Bětuška zvedla pohozený prut a hnala bažínky domů, na dvoře zvala Václava, ať jde dále do stavení, že se mu musí za pomoc něčím odměnit.

»Nejsem zisku chtivý,« s úsměvem odpíral Václav, tuše, že se mu Bětuška odmění asi malovanými vajíčky.

»Ale pomlázkou přece nepohrdneš,« pravilo děvče, odběhlo a již se vracelo s ošatkou, plnou červených vajec. Musíla Bětuška mít skoro pro všechny chasníky v dědině pomlázky na podělenou. Do šátku sice ještě nikomu nevázala vajíček, taková vzácná bohatá nevěsta jako ona věděla, že musí se k ní dříve hoch s koledou přihlásit, a tu ještě mohla by si vybírat a nemusila hned od prvního přijmout. Ale poutu přijímala navzájem od jiných hochů a mívala mnohdy marcipánu půl truhly.

»Vem si, Václave,« pobízela.

»Vezmu, ale vždyť jsem ti ještě nevyšlohal,« smál se Václav a vytáhnuv pomlázku z kapsy, počal děvče švihati; toto dělalo, jakoby chtělo utéci, ale s ošatkou plnou vajec by se těžko utíkalo. Než Václav šlohal jen lehce a hned po málo švihách pravil: »Tak, to je dost, aby blešky a komáři neštípaly, a teď mi dej pomlázky.«

»Vem si,« pobízela Bětuška.

»Jen mi ji dej sama, ať vidím, jak jsem ti vzácný, nedáš-li mi lichu,« škádlil Václav sousedovu dcerku a Bětuška postavíc ošatku na lavičku, vzala do každé ruky po čtyřech vejcích a podala je Václavovi, ten je vstrčil do kapes a poděkovav odcházel; Lípovy potkal cestou a ještě si s nimi zahovořil.

Přišel domů položil vejce na okno; usednuv ku stolu, čekal na večeři.

»To jsou vejce od Bětušky?« tázala se matka.

»Ano,« odpověděl Václav, nevěda kam matka míří, ana si nikdy něčeho podobného nevšimla.

»Vida, pomlázka od prvního děvčete ze vsi a pak by chcel chasník jak ty o ňu říkat u lecjaky podružiny,« pravila matka jízlivě.

»Mluvíte panímámo o Mařence?« řekl Václav zbledna. »Pak bych vás prosil, abyste ji tak nenazývala, Mařenka je pořádné děvče.«

»Mám jí snad říkat panna slečna?« ostře odpověděla Vendolská. »Pyšná je vostatek dost, to bych ráda viděla, který druhý děvče ze vsi aby vodřeklo Vendolských mladymu hospodáři pomlázky, Špatně's pochodil.«

»Učinila-li tak, panímámo,« řekl Václav mírně, »stalo se to jistě strachem před vámi. Vím ale, že se vás bát nemusí, neb vy, až si rozmyslíte, že ji mám rád, zajisté přemůžete svůj odpor proti ní, neb vlastně snad proti tomu, že jest podruhova dcerka, vždyť proti děvčeti samému ničeho mítí nemůžete. A vím, že nám ráda požehnáte.«

Vendolská zůstala jako ohromena.

»Panímámo,« pokračoval Václav, vřele matku za ruku bera, »nemyslil jsem, že tak záhy se vám s láskou svou k Mařence svěřím, ale když náhoda to uspíšila, tu vás prosím: neodporujte mi, přejte naší lásce. Až Mařenka zví, že vy ji nezavrhuje, zanechá poměru s Jeníkem a ráda se mi nakloní.«

»Jak že?« zvolala Vendolská prudce, prudčeji, než v obyčeji měla. »Ty víš, že děvče tě vlastně rádo nemá a chceš ju jinýmu vodškloudnout? Pověděli mi lidi, že po Mařece koukáš a já myslela, že ti ta běhula nadbíhá, za tebou leze a zatím ty sám tak o ňu stojíš? No, ale co povídám o vodškloudnutí, však ona dobře ví, že tě tím škňuřením (upejpáním) a chcením jiného nejlepčí chytne. Ta má spády! Ta má chytrosti! Chytrá je, co je pravda, kdyby jí s tebou sklaplo, má ve forotě Jobša Černýho. A ty, syn Vendolských, nastávající pan-táta, člověk študovanej, pověsil by se na takovy jedno selsky robsko, který kdo ví, zná-li to číst a psát?«

»Tak zlé to není, panímámo,« pravil Václav stále ještě mírně, ač v něm krev vřítí počala. »Mařenka by jistě nic neučinila, aby mne přilákala. Není to ale neláska, než nesmělost, ostýchavost, se kterou se mi vyhýbá. Bojí se také vás, vašeho hněvu, nesvolení, řečí lidských. Snad jen proto chodí s tím Jobšem, aby lidem dokázala, že se mi nechce vnucovat; čtu ale v její očích, že jest mi nakloněna a zajisté přilne ke mně vrouceně, až bude jista vašeho svolení. Panímámo, mami, vždyť budete mít v Mařence dceru za Františku a jistě tak dobrou jako ona. Snad vám nezáleží na penězích, vždyť máme statek bez dluhů a já se jistě přičiňuji, abych ho zvelebil a žena, která si vás bude vždy vážit, se přičiní se mnou.«

»Toť stále pěknější,« pravila Vendolská zase mírněji, svým obvyklým způsobem, upírajíc na syna přísně své šedé oči. »Ty mluvíš, jako by nám to děvče bylo rovno. Ale nebudu se zlobit, dnešní Boží hod nebudu kazit hříchem hněvu. Pamatuj si ale dobře, co ti řeknu: že ku svatbě s takovou holkou ti nikdá svého požehnání nedám a víš dobře, že co je dětom požehnání rodičů; byť i požehnání otcovo dětom domy stavělo, kletba matčina je boří. Nemaje otce matky poslouchati a jí poddán býti máš, jak v písmě svatém stojí,«

Po těch slovech odešla do komory. Václav věděl, když se matka začne na písmo odvolávat, že žádného odporu v ničem nestrpí, a nechtěje čeládcu ku správě a večeri se scházející zbytečného divadla popřáti, vzal klobouk a zašel do polí.

Procházeje se soumrakem, opakoval si všecka slova matčina, zasmušil se a zase odhodlaně hlavy povznesl.

Neupřel si, že sám se tomu diví, že srdce jeho tak moceně láskou ku prostému děvčeti zahořelo, než znovu umiňoval si, že sobě stůj co stůj lásky její a matčina svolení vydobude.

Po dědině ozýval se pokřik chasy s děvčaty se šlohající, Václav vracel se domů po humnech, matka již ležela, ale nespala. Beze slova Václav ulehnu.

Slyšel odměřený chřestot matčina růžence, modlila se v posteli, jak často činívala.

Václav dlouho neusnul a ráno vstal bled a smuten.

III.

Jaro uplývalo a blížilo se léto. Slibovalo letos hojnou úrodu a těšil se kde kdo, rolník nadějí na sklizeň, chudí lidé na výdělek, kynoucí jim o žních.

Ve statku u Vendolských bylo jako zachmuřeno. Panímáma chodila zamračena, Václav smuten. Mnoho řeči spolu nenadělali, jen tak co se práce týkalo.

Jiráček i s Mařenkou pracovali na polích a při domě jako kdy jindy. Panímáma myslila, že by si zadala, kdyby vypovězením jich z práce jim ukázala, že se vlivu Mařenčina na Václava bojí.

Mařenka se Václavovi vyhýbala. Trochu jí to přece lichotilo, že ten nejvzácnější chasník z celé dědiny o ní stojí, než měla svého Jobše upřímně ráda, a pak byla již Vendolských čeládka roznášela po dědině, že mezi matkou a synem již několikrát vypukly k vůli podruhově deři prudké spory. Dovedla si představit, jaké asi bydlo by jí na bohatém gruntě čekalo, kdyby jí tam Václav, byť i po zlomeném matčině odporu, co hospodyně uvedl. Znaláť panímámu příliš dobře, než aby nevěděla, že by jí tato nikdy neodpustila, že syn se jí k vůli ženě vzepřel. Bála se Vendolské, zahovořila-li tato svými průpověďmi z bible, připadalo jí jako by tato písmo znala osoba těmi výroky trest boží na kohokoliv svolati mohla.

Jobeš byl také mrzut, obával se, že Mařenka stálému domlouvání Václavově neodolá a po velkém statku se roztoužíc, přece jemu, Jobšovi, se »odškloudne«. Usiloval na starého Jiráčka, by odbyli svatbu dříve než po žních, jak bylo ustanoveno.

Jiráček zprvu odpíral, než nenadálým případem pohnut, svolil ku přání, kteréž i Mařenka sdílela.

Byl den sv. Cyrilla a Methoděje, kterýž se ve žďárských horách též na české jich straně co zasvěcený svátek světí. Mařenka šla odpoledne do lesa na jahody. Jobeš byl s hotovým tkalcovským dílem do města odešel; měl letos po celé léto práci a slušně si vydělal. Děvče mu slíbilo, že mu přijde naproti, pak chtělo zajít s ním k jeho strýci, kde posud bydlel, na besedu a

aby s prázdnou nepřišlo, chtělo donést dítětem trochu jahod. Věděla Mařenka, kde jich bývá v lese až červeno, záhy došla do paseky a v malé chvíli naplnila zelený skleněný džbánček, kterýž byla na jahody vzala, až po samý kraj.

Vyšla z lesa jinou stranou, než kudy byla vešla, a octla se blíže vršku, kde stála kaplička s obrazem Matky Boží.

Kapličku tuto byl dal asi před sto lety, jak se po dědině vyprávělo, postaviti jeden prastrýc panímámy Vendolské, jenž byl potahován k úřadům duchovním i světským pro podezření z tajného pikhartství. Aby se z tohoto nařknutí úplně očistil, dal na radu pana faráře i jiných pánů tuto kapličku zbudovati a v testamentu poručil, aby jí jeho příbuzní vždy bedlivě opatrovali. Rod jeho byl již vymřel a z celého příbuzenstva zbyla Vendolská jediná. Kapličku dala před málo lety, po smrti svého muže, opravit a leckdy zašla k ní se pomodlit. Stálať kaplička na nejzazších hranicích její pozemků, které byly též po onom prastrýci dědu jejímu dědictvím připadly.

Mařenku z lesa vyšedší jako by něco bylo k té kapličce táhlo. Nedbajíc, že si snad kousek cesty zajde, vystoupila ku kapličce a pokleknouc před obrazem, počala se modliti. Vidouc, že jest v širém poli sama, zanotila po chvíli pěknou píseň: »Zdravas buď nebes královno.«

Zpívala svým čistým hláskem celou duší, zpěv její nesl se po polích. Což divu, že osamělý v těchto chodec, jehož Mařence vysoký úvoz skrýval, pospíšil za milým tím hláskem. Děvče dozpívajíc, zašeptlo ještě otčenášek, pokřižovalo se zbožně a vstanouc a obrátíc se stanulo tvář v tvář — Václavovi.

»Nelekej se mne, Mařenko,« řekl tento, vida, že děvče se zapýřilo. »Jsem rád, že se zde s tebou náhodou setkávám; vyhýbáš se mi stále a já mám tolik na srdci, o čem bych s tebou rád pohovořil.«

»Nevím, pane Václave, o čem byste se mnou mluvit chcel a měl,« řeklo děvče skoro trochu uštěpačně, »na sena zjednala mně a tatínka panímáma a o jiným nevím, co bych mohla bejt k řeči.«

»Mařenko, nemluv tak,« prosil Václav. »Vyslechni mě, snad se mne nebojíš? Hle, zde před obrazem Matky Boží, již jsi právě zbožnou písní vzývala, ti přísahám, že to, co ti říci chci, jest mým opravdovým úmyslem a že netřeba tobě než svoliti a blaho života nám oběma vzejde.«

»Prosím vás, pane Václave, nechte mě jít,« řeklo děvče pevně. »Mám před vejhláškama, jsu nevěstou a nepatří se na mně, aby tu byla sama s kterýmkoliv chasníkem!« Zamlčela se trochu jako by se ostýchala, ale po chvílce doložila určitě hlasem chladným: »Však kdyby se to vaša panímáma dověděly, že jsme se v poli potkali, myslily a řekly by jistě, že jsem za váma sem doběhla, nebo že jsme se na to spolu domluvili.«

»Jsi ťrpkou, Mařenko,« pravil Václav s povzdechem, »nedívím se ti ale. Čeládka roznáší klevety po vsi, naslouchá, co s matkou hovoříme, přidává a překrucuje řeči. Věř mi, matka moje není tak zlou, jak ji lidé činí, jest sice přísnou a prudkou, jest zvyklá, by vše jen po její hlavě chodilo, neboť nebožtík pantáta ji nikdy odporu nekladl v ničem, ale miluje mne nade vše a svolí posléz přece k našemu štěstí... A kdyby i přece snad nesvolila, vždyť nám k našemu štěstí netřeba Vendolského statku. Hleď, vypovím ti, jaký mám úmysl.« Václav uchopil Mařenku k odchodu se obracející za ruku. »Hleď, já odebeřu se do města, kde jsem studoval, složím zkoušku a stanu se učitelem, vědomostí mám dostatečných, příznivců, již z doby studií mne znají, mně též scházeti nebude a ve dvou, nejdéle ve třech letech budeš mou ženuškou a budeme šťastni,« — a chtěl ji k sobě přivínouti.

Děvče se mu prudce vytrhlo a živě zvolalo: »A kdo pak vám řekl, že bych došla svýho štěstí s váma? Já mám ráda Jobša a neupustím od něj. Však jsem bez své viny už dost skrzevá vás zkusila. Já vás nechcu, já bych vás nechcela už proto, že jste člověk štu-dýrovanej; já ani vašim řečím nerozumím, neumím s váma mluvit. Já jsu sprostá, selská holka a nevezmu si na svý svědomí, aby mě panímáma vaša proklínaly, a to by ona jistě udělaly, když byste se k vůli mně od ní vodtrhnul. Ani kdybych Jobša neměla, bych vás

nehcela; vopravdu nevím, čím to je, že se ani ve městě ani zde Vám žádná holka nezalíbila, než právě já.«

A Mařenka již odcházela. Václav ji znovu zachytil za ruku a pohledl na ni tak smutně, že mimovolně stannula. Upíraje oči v zardělý dívčin obličej, pravil: »Ne-všímal jsem si dívek, byl jsem k stavu duchovnímu odhodlán, vlastně mi ani nepřišlo na mysl protiviti se matčině vůli. Snad bych později byl býval také nespo-kojen, což soudím nyní, kdy touha po lásce a životu rodinném mne ovládá. Nezažil jsem doma lásky rodinné. Matka vládla přísně nad námi, v otcí viděl jsem slabocha, jenž proti matčině vůli nás děti nelaskal ani netrestal. A ve městě? Byl jsem v bytu u lidí, kteří mazlili se se mnou pro ten zisk, chválili mne matce, protože plné koše jim přinášela, ale přízně ke mně neměli. Spolužáci záviděli mi přízeň učitelův a šeptávali si, že i tuto matčiným darům co děkovati mám. Když otec zemřel, ani jsem mnoho netruchlil, nechyběl mi a v žití mém se ničeho nezměnilo. Smrt sestry způsobila v mém životě obrat, matka, jak nezkoumala, mám-li ke studiím vlohy a náklonnost, tak bez zkoumání mne vzala domů ze škol a postavila mne k rádlu a koním... A přece vídám v oku jejím paprslek lásky, přece jej postřehnu a vím, že jest v podivné své povaze přesvědčena, že vše k mému dobru koná.«

A Václav setřel slzu s oka a zamlčel se.

Mařenka vytrhla mu znovu ruku a řekla: »No vidíte, pane Václave, já tomu ani všemu nerozumím, co jste mi tu povídal, aspoň z toho vidíte, že bych se k vám dokonce nehodila. A teď mě nechte jít, nemám s váma co mluvit. Pán Bůh vás opatruj a dej vám teda štěstí.« A sebravši se země džbánček s jahodami, pospíšila do vsi.

Když Jobšovi a otcí toto vypověděla, shodli se, že bude nejlépe, udělají-li Václavovým podivným »námlu-vám« konec brzkou svatbou Jobše s Mařenkou, k čemuž i Černého příbuzní radili. Jobeš hodlal obejítí ohlášky hnedle a ještě před svatým Jakubem měla být svatba.

Václav hleděl za spěchající Mařenkou, dokud se červená její sukně v polích kmitala, pak vrhnul se tváří do trávy a zaplakal žalem a sklamaním, že děvče

to, jemuž duši svou otvíral, mu nerozumělo, lásku jeho odmítalo, nechtělo, by je k sobě povznesl, ušlechtil, ráj na zemi jemu připravil . . .

Ležel dlouho a srdce mu žalem usedalo, myšlenky tížily jej. Co měl na světě? Doma bohatsví, matku žádající, by mu byla první bytostí po Bohu, by jí slepě poslouchal, a která mu jevila svou lásku pouze citáty z bible. Trpce si řekl, že byla by tato matka při odporu její rozkazům lásku svou hnedle mu s to odejmouti a rovněž slovy bible jej zatratiti . . .

A děvče, které si zamiloval, to bude patřiti jinému. Vzдор odporu Mařenčinu neopouštěla Václava myšlenka, že, kdyby matka nebránila, byla by se mu dívka naklonila, stala by se přece jeho . . . Cítil hrozný, trpký žal a zdálo se mu, že toho přechkati nemůže, že musí zhynouti, že snad sám ruku na sebe vložiti musí; plakal trpce, trpce . . .

Konečně se vzchopil a kráčel domů. Matka, právě z besedy od Lípových se vracející, se ho lekla. Bylť bled a jako přepadlý, oči od pláče červené.

Matka zastavila se na záprsní a pravila stísněně: »Co je ti hochu, dyť nejseš ani sobě podoben?«

Václav se smutně usmál a řekl: »Je mi smutno, panímámo, k smrti smutno.«

»A proč?« tázala se panímáma. »Co tebe může k smrti roztesknit? Jsi mlád, zdráv, bohat, máš, co chceš, po študijách se ti přece nestejská, tož, co ti schází?«

Vešli do světnice. Václav usedl ke stolu a složiv hlavu do dlaní pravil k matce, nehledě ale na ni: »Panímámo, mluvil jsem s Mařenkou Jirákovou. Nemyslete, že jsem ji snad hledal, neříkejte, že mi nadběhla, sešli jsme se náhodou v polích, u naší kapličky. Prosil jsem ji znovu, ať stane se mojí, vyložil jsem jí, že nepotřebujeme Vendolského statku, že mohu se stát učitelem, že zajisté —«

»Jak že, co že?« zvolala panímáma hněvem vzplanouc. »Ty's byl v stavu takto mluvit, ty snad bys byl v stavu tohle vyvíst, tak jednat proti mně, aby celý vokolí na nás prstem ukazovalo? Ty bys chcel pro děvče pohrdnout dědictvím svých předků? Vodejít od matky? Což nevíš, že stojíš v písmě svatým, že oko to,

který se posmívalo matce, majou krkavci vyklovnouti a jazyk, kterej matce zlořečil, že má bejt vytrhnut?! — Nebojíš se —«

»Vaší kletby, chcete asi říci,« řekl Václav klidně, strnule, »ne, nebál bych se ani této. Než upokojte se, nemusíte mne proklínati, Mařence zlořečiti; odbyla mne nadobro, vezme si Josefa Černého.«

Panímáma si oddechla a řekla též klidněji: »Nu, ta má rozum, však ona dobře ví a taky od tatíka, že by ju nic dobrého nečekalo, dyby mezi náma vostudy dělala, neboť běda tomu, skrzevá koho pohoršení přichází, člověku takovému bylo by lepší, kdyby mu kámen mlejnský byl uvázan na hrdlo a on ponořen do hlubokostí mořskejech.«

»Ano, máte pravdu, člověku nešťastnému lépe by bylo, kdyby na dně mořském spočíval,« řekl Václav temně a vyšel ven.

Vejda do zahrady, pustil se kolem plotu dolů, chtěje po stráni sejíti k řece. Tu zavolal někdo zticha jeho jméno, ohlédnul se. Byla to Bětuška Lípová, stála u plotu z druhé strany. Zahrady Lípova a Vendolských byly tím plotem odděleny, jako hoch byl ho Václav dosti často přelezl a kmotrovi na hrušky se dostal, ač věděl, že si na ně může přijíti, kdy chce.

»Co mi chceš, Eliško?« tázal se Václav nevrle, netěšilo jej, že z nálady smutné se vyrušiti a do hovoru s děvčetem se nutiti má.

»Nezlob se, Václave, že tě zastavuju. Já tu na tebe čekám. Šla jsem prvé k vám, kmotřička zapomněly u nás šátek, tak jsem ho chtěla hned donýst. Ale v síni jsem zaslechla, že se kmotřička zlobijou a tak jsem se radějác vrátila. Nechcela jsem poslouchat, ale nechťic jsem přece něco zaslechla a tak jsem poznala, že jste mluvili o Mařence. Václave, řekni mi, estli vopravdu nemůžeš od tej holky upustit, už jenom k vůli kmotřičce? Vidíš, kmotřička tě majou tak rády, dušu by za tebe daly a ty jim děláš takovy trápení.«

»Již jí ho nebudu dělat, Eliško, věru nebudu,« řekl Václav trpce. Že děvče matce za pravdu dává, tomu se nedivil, vyrostloť v selských předsudcích a věděl, že zajisté by samo na vlastní srdce šláplo, než se oddalo

lásce k chasníku chudému, neb rodem nerovnému, synu podruha, čeledínu. — »Nebudu,« opakoval Václav, »nebudu dělat matce starostí, nemusí mne proklínati, s Mařenkou je konec, ona mne nechce, neměla mne nikdy ráda, provdá se za Jobše Černého,« Hlas Václavovi žalem selhal.

»A proto bys se trápil?« zvolalo děvče vzdor soumraku vzrušenou, truchlivou tvář Václavovu pozorujíc. »I jdi mi a pusť to z hlavy. Eště dyby tě měla ráda jako ty ju, neříkala bych nic, ale tak, dyž ti eště dělá caviky? To jsem jakživa neslyšela, aby se mužskej a k tomu chasník jako ty, o něco takovýho trápil!«

»Ty's ještě nemilovala, Eliško,« pravil Václav uznávaje snahu děvčete, kterou jej potěšit chtělo; »ty nevíš, co je to mluva srdce, zanícení lásky.«

»To arci ne, nerozumím ti ani, dyž tak učeně mluvíš,« odpověděla dívka. »Já vím jenom, co to je mět někoho ráda. Svýho hochu arci eště nemám, na to jsu skoro eště mladá, ale mám ráda panímámu, pantátu, našeho divokýho Tondu, kamarádky, kmotřenku a i tebe, Václave, jako kamaráda od dětinstva.«

»Ano, Eliško,« děl Václav, pohnut prostotou děvčete, »měj mne ráda, prosím tě za to, ať mne má aspoň někdo na tom světě trochu rád.«

»Ale jdi, Václave, snad nemyslíš, že by tě neměl žádný rád?« domlouvalo děvče laskavostí Václavovou osměleno. »Snad nechceš myslet, že by tě kmotřenka neměla ráda, dyž ti skrzevá Mařenku domlouvaly? Ó, to je špatně znáš! Kmotřenka dycky říkajou, že jseš jejich jediná radost, že by tě do nebes a do pekel za nádry vynesly, a tak krásně o svy mateřsky lásce slovy z bible mluvíjou, škoda že tomu všemu ani nerozumím.«

»Ano, mluví,« usmál se Václav trpce, »mluví, ale nejedná.«

»Nechceš jít k nám chvilku na besedu, Václave?« ptala se Bětuška, nevědouc, co by na ta slova odpověděla.

»Dnes ne, Eliško, jsem smuten a rozčilen, až jindy.« A stisknuv děvčeti ruku odešel do statku, zapomena, že chtěl sejíti k řece a tam se procházeti.

Bětuška zahleděla se za ním. Bylo jí ho líto z celé té čisté její duše. Bylo jí doposud tajno, že rodiče a kmotra zamýšlí sňatek její s Václavem, ale i kdyby to byla věděla, nebyla by se na Václava hněvala, že pohlížel po jiné, neb podobné svazky se na venkově často zavedou a obyčejně na přísný zákaz rodičův zruší. Mnohá chudá nádennice se ještě v stáru ráda chlubívá, že ten neb onen bohatý pantáta za ní za svobodna »cestičku šlapával« a od svých rodičů za to trestán býval.

Václav ulehnul, než nespal celou noc.

Ráno šel po své práci. Byl bled a zamyšlen, nemluvil, posnídal jen ledabylo; ale matka pozorujíc jej, viděla, že nemusí se žádnému odporu od něho více opírat. Ač viděla, že syn trpí, byla ráda, že se věc tak skončila, těšila se, že se Mařenka brzy vdá, neb byla jista, že na vdanou Václav spíše zapomene; blížiti že se pak jí více nebude, toho byla jista. Umiňovala si v duchu, že té Maře za to, že syna proti ní, matce, nepopouzela, o té její svatbě hodný pytlík mouky na koláče a třeba i starou slepici pošle. Hodlala i renčák »na povijan« přidat. Doufala, že Václav nyní ze vzdoru již se bude chtít též brzy oženit. A že podruhé lépe vybíratí bude a ze sousedstva dále nezabloudí, o tom byla přesvědčena a sama se o to postarati chtěla.

Špatně znala syna vlastního.

IV.

Svatba Josefa Černého s Mařenkou Jirákovou odbyla se v určený čas. Nevěsta nezářila šperky ani skvostným oděvem, ale blahem a spokojeností. Panímáma Vendolská poslala na svatbu plný koš vařiva a nevěstě »na povijan« stříbrný renčák. Než Jobeš nedopustil, aby se to přijalo, sám starý Jirák donesl vše zpět a panímámě hezky do pravdy pověděl, že Mařenka dosti lidskými pomluvami zkusila a nemusí si nechat za nic platit — že Václava z vlastní vůle nechtěla.

Panímáma Vendolská připomenula Jirákovi slova písma, že kdo se povyšuje, bývá ponížěn, ale dále se nerozhněvala a koš s dary od vařiva poručila zanésti

děvečkou chudé podruhyni, kteráž od nemocných dětí na výdělek jít nemohla a stěra »Zaplat pán Bůh« vzkázala. Stříbrný peníz obětovala pak oltářní sošce Mariánské v kostele paseckém. Tím myslila, že učinila zadost svému svědomí, které jí někdy připomínalo, že krutě se synem jednala a nespravedlivě chudé, nevinné děvče podezřívala.

Mařenka, nyní mladá Černá, zapoměla na to, co pomluvami zkusila, a žila klidně a šťastně s milým svým mužem a starým otcem. Na práci nádennickou s otcem více nechodila; byl Jobeš opatřil od faktora, kde již více let pracoval, práci pro oba stavy, tak že Jiráček nemusel čekat na zimu na dílo domácího přádky. Mařenka měla dost času dělat, aby oběma tkalcům s dostatek cívek nasoukala. Jobeš ze svých úspor zakoupil kozu a Mařenka použila každé prázdné chvíle, by si pro ni pletla na zimu nastřádala; děvče strýce Jobšova ji v létě zároveň s jejich kozou pásalo. Šla-li Mařenka na trávu, nikdy nezašla do svých bramborů, které měli letos, jak se byli domluvili, naposledy u Vendolských sázeny; vůbec se vyhnula Vendolských mezím a příhonům, kam by jindy byla zajisté trávy nažít šla, do dálky, — nechtěla se nijak sejít s Václavem.

Václav chodil do polí jako kdy jindy; pracoval jako o závod, činil se s čeledíny, ale veselého slova, tím méně smíchu, popěvku, zahvízdání nikdo od něj neuslyšel.

Zádumčivost obestřela jeho ducha. Mezi chasu více nevycházel, nikam na besedu nešel a přišel-li kdo k nim, odešel po krátkém pozdravu. Ani nečetl více, natož aby čtené, jak druhdy, vyprávěl. Chodíval do polí po práci za večera i v neděli a proseděl dlouhé chvíle u Mariánské kapličky, kde byl posledně mluvil s Mařenkou.

Panímáma počala býti nepokojnou, zprvu myslila, že Václav vzdoruje, ale později seznala svým bystrým duchem, že to krutý žal pro lásku, jenž syna trápí a život jemu otravuje.

Brala radu s kmotrou Lípovou. Tato soudila, že to přejde, že prý ona sama také svého pantátu nechtěla, majíc jiného hochy v srdci a i když již vdaná byla, na

milence vzpomínávala, ale že to přešlo. Kmotry mluvily již spolu zřejmě o sňatku Václava s Bětuškou. Lípovi nic sobě z toho nedělali, že by byl dal Václav přednost chudé Mařence před jejich dcerou, taková věc není, jak již řečeno, na dědině závadnou; myslili však, že má Bětuška ještě čas na vdavky a zatím že Václava to truchlení přejde.

Ale člověk mívá, Pán Bůh mění; žel, ono to nepřešlo. Václav byl stále zamlklejším, smutnějším a vůči-hledě i v těle se trafil. Nechtěl připustiti, že by churavěl, a matce, která mu rozličné koření vařila a an se léků její přes veškeré domlouvání nedotýkal, lékaře mu povolati chtěla, řekl posléz zřejmě: »Však vy, panímámo, dobře víte, co mně schází. Stalo se podle vaší vůle, tedy mne déle netrapte a nechte mne na pokoji i s lékařem a léky, nebudu užívat. V hospodářství vám pracuji dost a více ode mne nežádejte.«

Na ta slova nenašla panímáma odpovědi, ba ani z bible jí nechtělo ničeho napadnout co by ji potěšilo. Zalomila rukama a běžela k Lípové, kterou oknem na zahradě uviděla, o radu.

Když této svůj žal vyložila, pokývla Lípová hlavou, zase hlavou zavrtěla, odkašlala si a pravila vážně: »Milá kmotra, tohle se mi nelíbí, to už není samo sebou. Přece se pamatuju taky na podobny věci, vím, že chasníci, když se jim holky vodškloudly a vdaly, hodně se vopili a doma pak bouřili a rodičům vyčítali. Taky ty vodškloudlý vostudu natropili, třeba i při svatbě, nebo pak v hospodě při muzice. — Však můj nebožtík bratr, pán Bůh mu tam vodpust, pro Dvořákovou Terežku, chceli se ale dvě leta a pak si vzala kovára do Korouhve, vdovca, mohl hlavu strhnout. Rodičům vyčítal, že chceli jako větší pomoc od nevěsty, no prosím vás, na grunt; stokrát řekl matce, že se do smrti nevožení a ať si dají grunt komu chcou a každou nedělu se vopil. A vidíte za rok, když jsem já si mýho brala, zakoukal se do Anči Zeleného a svatba tu byla hned. Do svý smrti Anču, jako švagrovou na rukou nosil, však posud pro něho pláče a říká, špendlíkem že by jej vyhrabala, kdyby možná bylo.«

»Ale Václav nebouří, nevyčítá mi, nepije a jen všecek schází«, přetrhla Vendolská netrpělivě výklad kmotřin, vědouc, že tato jest v stavu úvahy o své »přízni« do nekonečna vykládat.

»Právě proto, milá kmotra«, vykládala Lípová »si myslím, že to není po dobrým, hm, hm, víte kmotra, já vím, že vy se takovejším věcem smějete, ale nechte sobě říci, já myslím jako, estli mu ta coura ze zlosti, že vy jste bránily, třeba — neudělala«. Lípová si od-vyslovíc poslední slovo šeptem, bála se vždy kmotře o takových věcech mluvit, neb Vendolská to přísně od-suzovala, na písmo se odvolávajíc. Lípová pocítila něco jako dostiučinění, že se kmotře toho dostalo, čemu se vždy posmívala.

Vendolská zavrtěla hlavou: »Nebožtík děda nevěřil v čáry a já taky ne, však víte, že v písmě stojí: Ne-utíkej se k hádačům«.

»Nezlobte se, kmotra, já jsu sprostá selka a neznám se v písmě, ale to vím, že je dost lidí, co umijou víc než chleba jest, a vím a podlévá zkušeností hodnejších lidí vím, že se může učarovat, ale také vodčarovat. A radila bych vám, abyste to zkusila«, zahovořila Lípová jedním dechem, byla opět jaksi ráda, že mohla kmotru, v písmě zběhlou, něčím o své převaze pře-svědčit.

»A víte teda, kmotra, něco o takovejích věcech?« tázala se Vendolská trochu zaraženě. »Já vím, že všecko čarování a hádání hříchem proti Duchu svatému, ale pro mý drahý dítě i hřích třeba smrtelnej na tu dušu vezmu a ponesu«.

Lípová se otrásla a tajemně se tváříc sdílela: »Něco vím, ale ne mnoho; no můžete zkusit a dyby nepomohlo, pak bysme se vobrátily ke zkušenějším lidem. Tamhle v Pasece pohodná, zrzavá Dorotka, ta je panečku metr na takovy věci, ta pomůže při udělání do-bytkům, když někdo v něčem škodí při tom hospodářství, i můru zažehnává a zimnicu, ouroky a vředy. Ba i že-nám pomáhat zná, bezdětny ženský k ní chodijou na radu i ty co už nechcou povíjet, i těm dovede poradit! Tamhle mlynářka ze samoty od Korouhve měla už vosum holek a mlynář klel, že, bude-li zasejít děvče, že

ho do vantrok hodí; pověděli mlynářce lidi o Dorotce a ta poradila. Ale nic zlého, nemyslíte si kmotra, všecko s pánem Bohem«.

»Jen jestli«, prohodila Vendolská.

»Nic jestli, nechala Dorotka panímámu ze mlejna vobětovat v den svatejch sedmi bratrů v sedmi kostelích po sedmi svíčkách, sedmi chudejím koutnicám dát po bochníku chleba a radila, aby šla, co s tím devátým outěžkem chodí sedmi chlapečům za kmotru. Mlynářka se domluvila s babkou, ta ji vopravdu sedm koutnic ve vokolí vynašla ja kmotrovstvo vopatřila, prosím vás, takovou jednu kmotru každéj rád vezme a vidíte — devátý dítě byl hoch jako buk! Mlynář radostí plakal, do koupelky hodil bábě dva křížovy toraly, mlynářce koupil na herbávny šaty a dyž se dověděl, že to ta jistá Dorotka tak dobře poradila, poslal jí pytel vejražky a při zabijačce si dycky ze mlejna nese vejslužku, až se vohýbá. Ve mlejně si pochvalujou, že majou teď jako v ráju, kluk běhá jen s mlynářem a mlynářka každému Dorotku chválí«.

»Jen, ať jí syn někdy eště trampot nenadělá«, vzdechla Vendolská. »Ale po tem nám nic není, jen mi, kmotra zlatá, poradte, co vy víte, co bych měla já dělat? S tou Dorotou bych nerada začala, taková ženská nesmlčí, ta věc se roznese a Václav by se mrzel«.

»Hm, teda nezačínajte«, odsekla Lípová skoro ura-ženě, že kmotra tak málo dbá na její povídání. »Povím vám, co vím. Slyšela jsem jednou, že za dobrou ženu a muže je nejlepší se modlit k svatému Josefu, to je jako patron manželskýho stavu a jestli nad nešťastnou láskou někoho srdce bolí i tu je prej dobře k němu se utíkat. Teda kmotra víte co, kupte náky svíčky, vobě-tujte do kostela na voltář k svatému Josefu, nechte číst mši svatou, zrovna žádejte že ke cti a chvále svatého Josefa a za potěšení zkormouceny mysle a budete vidět, co to bude dělat«.

»Všecko udělám«, svědčila Vendolská »Jak slyším o mši svaty, padá ze mne ouzkost. Však jsem si už párkrát pomyslila, netrestá-li mne Bůh za to, že jsem neměla Václava přece z toho kněžství strhovat«.

»Takovejch myšlenek si kmotra nepřipouštějte«, těšila ji Lípova, »však bude zasejce všecko dobře. Ale tejd musím jít, s pánem Bohem«.

»S pánem Bohem, přijďte na besedu.« — A kmotry se rozešly.

Vendolská dala na mši svatou, koupila svíce, leč Václav byl stále smutnější. Příkladil podzim a Václav odbyv všecky práce a netěše se pranic z hojné úrody, sedával nečinně u okna a pohlížel k lesu, ke kapliče, kteráž se mu stala milou od posledního s Mařenkou setkání.

Panímáma byla skoro tak smutná jako syn. Celé dny při přádle proslzela, nit máčíc slzami a noci trávila buď beze spaní, buď v strašných snech; zdávalo se jí, že Václav bloudí v temných lesních houštích a obklopen rojem lesních ženek v divém víru táhne v dědinu se pomstít matce necitelné. Jindy zase vídala jej zkrváčeného, vlastním nožem probodnutého a děd písmák četl nad ním z bible hlasem hromovým o lásce, která jest silnější než smrt, kterou neulijí vody nebeské, aniž upálí všecky ohně země a lásku takovou že synovi matka vlastní ze srdce vytrhla S divými výkřiky probouzela se panímáma z těchto snů, ani modlitby nechtěly je zaplašiti i plakávala trpce nešťastná matka a obviňovala se, že v zaslepenosti své syna radosti života zbavila.

Rozpoznala bystrým svým duchem, kdyby nebyla synovi vůbec bránila, že by tento, jsa Mařenkou odbyt, lehčeji to snesl a kdyby byl lásky dívky dosáhnul, že by šťasten býti mohl a ji, panímámu, že by byli mladí manželé jistě na rukou nosili.

K Václavovi stala se panímáma nyní velice poddajnou, nechávala mu ve všem platiti jeho vůli, vše možné mu pro potěšení dělala, ale nezískala od něho ani úsměvu, tím méně díků. Nové šaty, které mu zjednala, pověsil do almary ani je neoblékna.

Jednou za nedělního odpoledne seděla panímáma čtouc v bibli v sednici u okna a Václav u druhého. Pohlédnouc na syna a vidouc jej tak tesklivého a spíše starci, než jarému chasníku, jakým byl ještě z jara, podobného, cítila panímáma, že se jí lítostí srdce svírá.

I vstala a syna kol krku obejmouc, počala plačíc na sebe žalovati, svou tvrdost proklínati a prosila syna, ať aspoň svůj žal s ní sdílí, u ní se vypláče, že bude mu snáze, že lehčeji zapomene — — — — —

Než Václav, chladně se jí vyvina, řekl: »Já ale nechci zapomenout, panímámo, já se těším aspoň tím, že byla ke mně Mařenka dosti poctivou, že mi nelhala lásku. Do smrti jí to nezapomenu, tak jako do smrti nebudu jinou milovat. Chcete-li mi něco k vůli udělat, tož více o tom nemluyte.«

A vezma klobouk odešel.

Panímáma zalkala, poznala, že ztratila lásku jediného svého dítěte.

Ach, jak ráda by si tuto zpět stůj co stůj vydobyla, jak ráda byla vše obětovala, vlastní krev i život dala, kdyby byla mohla synovi vrátit mír duše.

Je pozdě! Aby si Václav Mařenku co ženu jiného naklonil, panímámě ani nepřipadlo a ana se jí tato myšlenka přec kdysi mozkiem kmitla — slyšelať o podobném, tu zapudila ji rázem, vědouc dobře, že by ani Václav ani mladá Černá v takový poměr nevstoupili... Zde není pomoci, není... Pomyšlení to bylo panímámě krutým.

Kdykoliv vyšla po hospodářství dohlédnout, vždy spatřila něco, čím se mysl její znovu rozdráždila; tak kráva po telátku odvedeném bučící jakoby jí pravila, že hůře zapoměla ona na syna svého, než nemá ta tvář na svoje mládě; klisna laškující se svým mládětem a kopání a ducání jeho trpělivě snášejší, fena svá štěňata zuřivě hájící i ta kočka, kotě své v hubě nesouc, jakoby jí vyčítaly, že ony více milují svá mládata, než ona — žena, matka syna svého, jehož pod srdcem nosila.

Těšila se slovy bible a pravívala sama k sobě: »Ale vždyť jest psáno: ‚I byť zapoměla se matka nad plodem svým, já nezapomenu.‘ Ne, Bůh dobrotivý smiluje se nad námi a ukáže mi cestu k spáse.«

A podobalo se skutečně, že nesklame se panímáma v této důvěře.

Václav vida, že matka činu svého lituje, byl trochu pokojnějším, trpká resignace nepřipouštěla více výbuchům

prudkého bolu. Promlouval tu i tam k čeládce mimo řeči nejnnutnější, hospodářství se týkající. Co sníh napadl, zašel i leckdy k Lípovům na besedu. Bětuška prosívala jej, by něco vyprávěl, co si ještě ze škol pamatuje, aneb co četl. Ráda slýchala vyprávět zvláště něco z českých dějin, třeba totéž několikráte po sobě. Její zvláště oblíbeným bylo vyprávění o Elišce Přemyslovně, po níž, jak vždy říkala, ji byl Václav překřtil a dosyta se naposlouchati nemohla.

Lípa měl velkou radost, že Václav k nim dochází a nejednou řekl ženě, že jest vše na dobré cestě a že jistě dočkají se svatby.

Vendolská cítila ovšem, že Bětuška Václavovi Mařenku nenahradí, ale chytala se naděje této jako tonoucí stébla. Vždyť není jiného pro štěstí Václavovo potřebí, než aby jinou láskou náhrady došel; tak soudila. —

Přišly vánoce.

O koledě přinesla Vendolská pěkný, světlý hedvábný šátek s růžovými kvítky, kterýž byla v Pasece koupila a na talíři pěkných jablek a ořechů. Dala vše na stůl před Václava, kterýž seděl u stolu po svém zvyku oknem hleděl.

»Snad mi nedáváte koledy, panímámo?« tázal se Václav.

Panímáma rozradostněna, že promluvil a všimnul si věcí, prvé než jej upozornila, pravila laskavě: »Tobě ne, synáčku, ty si můžeš vzít sám, ale přece pro tebe« — a vezmouc z kapsy dukát, kterýž byla dnes ráno po kostele u kupce v Pasece vyměnila, vpíchlá jej do pěknějšího jablka a pravila skoro prosebně: »Hle, tuto pěknou koledu svážeme do šátku a ty, Václave, ju doneš Bětušce, e chcu říct Elišce, vid, Václave, že to uděláš mně k vůli, vid hochu?«

»Jen dejte, panímámo, koledy své křesťence sama,« s náhle vzbuzenou nevolí řekl Václav. »Myslíte-li, že dojdou-li někdy k Lípovům na besedu, pohovořím-li s milou, dětinskou Eliškou, již jsem zvyklý jako sestře, že mohl bych kdy zapomenout na Mařenku a o Elišku se ucházet, jste na velkém omylu. Ale otevřela jste mi oči, nebudu více chodit ke kmotrovi, neb mohlo by se

státi, že jiní lidé, i Lípová, i Eliška sama by mohla mysliti, že docházím tam k vůli ní a to dobré děvče zaslouží si něco jiného, než aby jí bylo podáno srdce otrávené žalem lásky pro ženu jinou a nemá k vůli mně přijíti do řeči.« —

Panímámě vyhrkly slzy. Bylo jí to tak bolestné, co Václav řekl. Než vzmužila se a doufajíc, že snad staré vlády nad synem nabude, řekla vážně, ba přísně: »Václave, pomýšlíš-li ale na to, že hřešíš proti přikázání, pomýšleje na ženu jiného?«

»Nepomýšlím na Mařenku s touhou po ní, nezávidím Černému jeho štěstí, nemiluji s vášní ženu jiného, ale žal nad zmařeným štěstím života mi hlodá na srdci, neb nic mi nenahradí Mařenku a nic na světě mne nepotěší,« řekl Václav vážně. Tolik nebyl již dlouho promluvil; z toho čerpala panímáma nové naděje.

»Ani já tě nepotěším, Václave,« zvolala bolestně, »ani moje láska, ani ujištění, že pro tvý blaho bych udělala všecko, co je člověku udělat možná, že bych můj život i snad spásu duše nasadila, kdybys mohl svýho štěstí dosáhnout, všecko —«

»Nemluvte o nemožnostech, panímámo,« přetrhl jí Václav řeč a doložil odcházeje: »a netrapte mne.«

Panímáma sklesla na lavici a plakala. Děvečku, po chvíli do sednice vstoupivší, poslala s koledou k Lípovům, musila tak učiniti, ana kupujíc šátek byla čeládce napověděla, pro koho je. Věděla ale, že Lípovi z toho posláním, že Václav nedonesl koledy sám, poznají, že je konec společným nadějím, že je konec s Václavem . . .

Žal, krutý žal drtil srdce panímámy.

V.

Zima zahalující celou dědinu sněhovým svým příkrovem, zakryla v chaloupce nízkého krovu štěstí dvou mladých srdcí, Jobše s Mařenkou. Byli šťastni, spokojeni, byt i nežili v hojnosti a starý otec s nimi.

Mařenka zřídka vycházela, hodný Jobeš po práci i dříví a vody nanosil. Však se ale ženušky naškádli, čím asi to, že se k nim na dvoreček vrány sletují?

Při práci zpívali s otcem veselé písně, v nastalém adventě zbožné koledy a čas až milo utíkal. O Vendolských nikdy nemluvili. Mařenka zahlédla Václava jednou jít z kostela s Bětuškou Lípovou a v duchu se zaradovala, myslíc sobě, že Václav se s Bětuškou sjednotí a šťasten bude. Píchlo ji přec někdy u srdce, vzpoměla-li, co byla dobrému Václavu způsobila žalu.

O masopustě podívali se s Jobšem také do hospody. Václav u muziky nebyl. Bětuška šla z ruky do ruky, nejvíce se točil okolo ní Tomeš, synek rychtářův. Z posláním koledy seznali ovšem u Lípů, že se Václav panímámě přemluvit nedal a asi více nedá a uzavřeli, že o něho tedy více dbáti nebudou.

»Však můj děcko není tak špatný, abych s ním někomu dolízáti musela,« mínila Lípová. Ona i muž rádi uhlídali, že se rychtářův švarný synek k Bětušce přitáčí, a dovolili, by přijala od něj koledy. Nebyl Tomeš tak bohat jako Václav, rychta byla menším statkem než Vendolských grunt, ale nebyla tam panímáma, rychtář byl vdovcem a dbal, by se syn záhy oženil. Lípovi se začínali Vendolské pro její nynější mnohdy divné, často až hrůznými z písma průpovědmi protkané řeči a ztrnulého, přísného výrazu v očích až báti. Václava litovali a říkali, že se ten hoch utrápí.

Bětuška o muzice Mařence k jejímu dotazu pověděla o Václavovi, co věděla, a Mařenka byla znovu ráda, že pospíšili se svatbou, neb co o Vendolské byla slyšela, nevzbudilo její důvěru, že by tato byla snad někdy svolila, ale spíše se jí zdálo, že panímáma, jak nyní zaklíná svou pýchu a lakotu, byla by tak asi zaklínala Václavovu nepoddajnost a jí pod střechem svojí pravé peklo připravila. A pomyslc, že by její milý, hodný Jobeš se pak také snad pro ni byl trápil — to si řekla v skrovné své mysli, že by toho nepřežila. Prostá ta duše myslila věru upřímně, že Václav ne tak k vůli ní, ale třeba k vůli přerušným studiím a nejvíce k vůli matčině divné povaze se tráplí. — Muž i otec s ní souhlasili.

Zima uběhla i půst a nastaly Velikonoce. Byl Velký pátek. Panímáma Vendolská šla na kázání. Kázatel líčil slovy prostými utrpení Boha-člověka, líčil

lásku jeho neskonalou, oddanost a poslušnost Otcí, rozplakal posluchače, již sledovali napjatě jeho řeč. Vendolská seděla jako bez ducha, vzpomínala loňských Velikonocí, kdy, jak si pravila, výstupem o pomlázce její trápení počalo. Slova kazatele mýjela její sluch, slyšela je jako ze zdáli, nepojímala smyslu. Tu dotknul se sklopených její očí paprsek sluneční, prodral se zaprášeným oknem, rozvířil atomy prachu a zářným pruhem chvěl se v malém kostelíku. Vendolská zdvihla hlavu a pohlédla na kazatele. Naslouchala chvíli, bouře citů počala zmítati srdcem jejím, mozek její usilovně pracoval, neviděla a neslyšela více, co se kol ní děje; probrala se teprve, když se lidé k odchodu chystali a líbajíc kříž nad kropenkou zavěšený, cosi k sobě pravila. Co, neslyšely susedky, kol ní se tísnící, ale bezděky ucouvly všecky před podivným výrazem v její obličejí. Hleděla jaksi jasněji, ale tak podivně, že šeptaly si susedky, že snad se jí »mate v hlavě.«

Panímáma byla ve svém náboženském zanícení pevně přesvědčena, že láska její mateřská nebesa prorazí a že syn její bude, musí býti šťasten.

Za odpoledne božíhodového probírajíc se v bibli otevřela tuto posléz na jednom místě a stále zírala na tytéž řádky, zase hleděla tak divně, že se jí čeládka až bála.

Panímáma byla ale klidnou. Zcela klidně postřehla o pomlázce Bětušku, Tomše vyprovázející a zcela klidně rozhovořila se s Lípou. Kmotr na nenadálou otázku, zda Bětušku za Tomše rychtářova provdati hodlá, přisvědčil, ovšem spěchaje zdvořile vyjádřiti své politování, že Václav zetěm jeho nebude.

»Nebyla to vůla 'Boží,« odpověděla Vendolská s klidem takovým, že Lípou až zamrazilo. Byl znovu rád, že Václav takový obrat způsobil, neb pod touto panímámou své dítě viděti, zdálo se nyní Lípovi zlé, velmi zlé. —

Sotva že se jarní práce v polích trochu odbyly, vypravovala se Vendolská na cestu. Chtěla putovati do Vambeřic, kterouž pouf že za synovo uzdravení obětovati hodlá, čeládce i susedům svěřovala. Vzala sebou na cestu chudou podruhyni, aby nešla tak docela sama.

Když se pak asi v desíti dnech vrátily, vyprávěla Kupková, průvodkyně panímámy, pravé divy o této pouti. Šla prý panímáma ustavičně po celou cestu bosa, nepopřála si jiného pokrmu než suchého chleba a vody, a to tak skrovně, div že při tom obstála. Na domluvy Kupkové odpovídala vždy, že koná cestu kající a prosebnou, a že chce, aby ji Bůh vyslyšel, že tudíž s modlitbou půst a pokoru spojuje.

A jak na místě horlivě se modlila! Kupková soudila, že panímáma přímluvou Matky Boží Vambeřické Boha žádá, aby ji k sobě povolal a synovi zdraví a veselou mysl navrátil.

Bylo ale prostě ženě tou cestou a při podivných prý panímáminých modlitbách tak smutno a děsno, že — ač panímáma ji ve Vambeřicích hojně pouti pro muže a děti nakoupila a vůbec ji cestu štědře nahradila, — přece se zdráhala, jsouc panímámou asi kolem žní opět vyzvána, by znovu s ní pouť za uzdravení Václavovo podnikla a sice tentokráte až do Maria Celli. Byl Václav stále smuten a bled, ač neduhu na něm viděti nebylo; klidnějším sice byl, ale vesel nikdy.

Podruhyně odřekla panímámě pod lichou výmluvou, má prý otláčenou nohu, jedno děcko že jí kašle, jak se říká kdesi-cosi. Tu vyzvala panímáma Václava samého, aby ji doprovodil.

Než Václav řekl jí s tou chladností, která ji vždy tak bolela, chce-li putovati k vůli němu, aby raději doma zůstala, že blaho, které mu sama zničila, jemu nikdy a nikde nevymodlí a o jeho smrt, která jediná mu klidu dáti může, že snad se modliti nebude.

Panímámě vyšlehly divné blesky z očí při té řeči Václavově, než do Maria Celli putovala přec, a to sama. Vráťvši se byla bledší než jindy, ale jakýsi kmit důvěry zjasňoval tu a tam její pohled jakoby náhlou veselostí, jako zákmitem blesku. Kdo ji ale v takovém okamžiku spatřil, bezděky se otrásl.

Lidé v dědině, události na statku posuzující, pohnáhlu více panímámu než Václava litovati počali a předpovídali mu, že stihne jej boží trest za hrozný tento vzdor oproti matce, kteráž přece jenom právo měla mu poručiti. Není prý Václav první ani poslední

chasník, který na své potěšení zapomenout musel a žáden takhle nevyváděl. A pak ta »neuznalost« k matce, kteráž i poutě za jeho zdraví obětovala, lidi na Václava popuzovala.

Panímámě ale nesměl nikdo na Václava slovo říci, hájila jej před lidmi a sebe obviňovala tak, že lidi z její řeči až hrůza obcházela, a říkali jí mezi sebou, že by nikdo dceru, sestru neb neteř nechtěl na bohatý Vendolských grunt vdát, k vůli panímámě.

Václav nevšímal si ničeho, na domluvy lidí neodpovídal, s matkou hovořil málo, přijmul nový šat, který mu koupila, k její vybidnutí jej i oblékl, bylo však vidět, že jej vše více mrzí než těší.

Jen s kmotrem Lípou někdy v polích se rozhovořil, ale málo kdy a to, aby byl ta slova z něho tahal, jak Lípa ženě a dceři vykládal.

Bětuška již docela na to zapomněla, že chtěla kdysi Václava potěšit a jemu se snad i zalíbit. Těšila se, že bude mít již příští masopust svatbu a měla svého Tomše od srdce ráda.

Tak uplynul právě rok od svatby Jobše s Mařenkou. Co Jobeš Mařence žertovně předvídal, se vyplnilo: ty vrány po dvoře přelétující donesly jim do chaloupky malé potěšení, klučička jako poupě. Mařenka radostí nevěděla, jak má děcko laskat, jaká sladká jména mu dávat a Jobeš i starý Jiráček, jemuž se nyní »dědečku« říkalo, těšili se s ní.

Říkávají u nás v horách, má-li člověk z něčeho velkou radost, těší-li a veselí se přílišně, že »dělá jako proti neštěstí.«

Tak snad bylo u Černých; blaho dobrých těch duší již již mělo zmizeti, zapadnouti v moře věčnosti.

Bylo po žních, byl temný bouřlivý večer. Černý šel ráno do Paseky odvést faktorovi hotové tkalcovské dílo a měl opět nové přinést. Mařenka chtěla mu odpoledne vyjít vstříc, že pomůže mu nésti osnovu a některé potravní zásoby, které z města přinést měl. Jiráček ji nepustil, že by se jsouc nedávno po koutě zachladiti mohla, a šel sám. Vrátil se ale mrzut, byl v myšlenkách až do Paseky došel, tam stávil se u kupce na sklenku hořké, pověděli mu tam, že se zeť tam stávil

nakupovat, ale že velice spěchal, an se byl u faktora při vydávání nového díla velmi pozdržel. Jirák nemohl se domyslet, kde a jak by se byl se zeťem minul. Jak se ale podivil, že Jobeš posud doma nebyl. Mařenka byla plna úzkostí, běžela hned k Jobšovu strýci, tam rovněž nebyl, ani se tam prý nezastavil, i nevěděla, co počítí má. Déšť a vítr venku neustávaly, i marně pobízela otce, aby šel s lucernou Jobšovi naproti. Otec promoklý a unavený tvrdil, že Jobeš obávaje se asi nepohody k vůli promoknutí osnovy se z cesty do Paseky vrátil a někde tam u známých asi přenocuje.

V úzkostech nevýslovných dočkala Mařenka jitra, nemohouc spátí šla ještě za tmy po práci, hodlajíc, až kozu poklidí, ihned na cestu do Paseky se vydati.

Déšť byl přes noc ustal. Bylo chladné jitro, mlhy válely se po horách, z lesů se kouřilo, obzor byl všecken šedivý.

Mařenka byla smutna, vše jí z ruky padalo, tu slyší na záprsní těžké, rychlé kroky. Zaradovala se, že to Jobeš, i běžela ven, než zarazila se, vidouc známého souseda před sebou. Tento se rovněž jaksi zarazil a pravil: »Je váš tatík doma, Černá? Zavolejte ho, musím s ním mluvit.«

Mařenka zbledla a zvolala: »Pro Boha, pantáto, snad se nestalo něco zlého mýmu muži?«

Jirák byl již vyšel, mysle též, že to zeť přichází, polekán dceřinou otázkou, tázal se též ustrašen: »Co se stalo?«

»Ejnu, co se stalo, milí lidi, on člověk já řku neví, kdy a kde na něj co čeká a dyž Pán Bůh něco dopustí, musíme to snášet s křesťanskou trpělivostí,« pravil soused rozvláčně a mrkal na Jiráka.

Jirák vida, že dcera se chvěje a bledne, pravil rozvážně: »Pro Boha, pantáto, mluďte už, už vidím, že jste poslem neštěstí.«

»Bože, jak nerád sem jdu, radějác bych bosejma šlapkama po žízivým uhlí šlapal, jak nerád vám to povídám, chcel jsem to napřed říct Jiráku jenom vám, ale co je to všecko platno, dcera to přece zvědít musí. Bože, Bože, je to vopravdu neštěstí. Šel jsem dnes hned z rána se podívat na pole, máme tam na stráni u silnice

rozložený len, tak estli nám ho to včerejší povětrí nesmetlo. Tu vidím ve škarpě vedle silnice ležet mužskýho, jdu blíž, koukám, poznal jsem Černýho — je zabit!«

Mařenka vzkřiknouc klesla k zemi, otec na smrt zbledlý zanesl ji do sednice, uložil na postel a zavolal k ní sousedku. Pak pádil k místu neštěstí. Lidé z dědiny přidávali se k němu a ženy běžely k Mařence.

VI.

Ve příkopě vedle silnice ležel nebohý Černý zavražděn. Lidé nakupili se kol něho a pozorovali mrtvolu; z prsou proudila mu dosud krev, byl ale již studený. Patrně byl probodnut nožem. Nástroj vražedný nebyl však na místě vraždy nalezen. Mrtvola byla oloupena o peníze, o hodinky, o uzel s osnovou a potravinami, které byl Jeník z města nesl. Soudní komise uznala, že spáchána tu vražda loupežná.

Lidé v dědině spínali ruce, litovali Jobše i jeho ubohou ženu a tchána, jenž s hořkým pláčem byl na mrtvolu klesnul. Vzpomnělo se také na Václava a divili se lidé, jak tak krom nadání osud neštěstím tímto mladému Vendolskému cestu k Mařence otevřel.

Černý byl za velkého účastenství pochován. Milá jeho žena nedoprovázela jej na poslední cestě. Leželať schváčena těžkou hlavničkou na loži neznajíc nikoho. Otec nemohl ji ošetřovati, sám dojmutím a žalem churavě, sedřené jeho tělo trpělo se srdcem a v několika dnech sestárnul a sešedivěl.

Soud pátral po vrahovi; nikde nebylo stopy, krom toho, že na místě vraždy bylo viděti v změkklé hlíně otisky těžkých kovaných bot velké mužské nohy, dále ztrácela se stopa v silničním štěrku a kamenité rokli. Dle všeho vrah Jobše přepadl ze zadu, za ranec, kterýž Jobeš nesl, jej zpáčil zpět a nůž mu vrazil do srdce takovou silou, že dle vyjádření lékaře smrt ihned následovati musila. Musil být asi vrah muž velice silný, neboť Jobeš byl člověk statný a nesnadno by se byl dal přemoci, měl též silnou kovanou hůl, která poblíž mrtvoly ležela. Ana byla tmavá deštivá

noc, počásí, že by člověk, jak se říká, ani psa nevyhnal, měl vrah dosti času k oloupení mrtvolky.

Mařenku i starého Jiráka, děcko a skrovnou domácnost ošetřovala zprvu teta jejího muže, než ku všeobecnému podivení přijel k ní pojednou z města lékař a k posluze dostavila se Kupková, kteráž nedělala z toho žádného tajemství, že byla panímámou Vendolskou zjednána a že vše, čeho pro nemocné jest potřebí, od Vendolských dostane. Z toho soudili lidé, že Vendolská se chce zavděčiti synovi a že svolí k sňatku jeho s vdovou po zavražděném.

Václav vypadal všecek změněn. I jeho dotkla se hrozná smrt Jobšova, ale naděje, toto šálebné ptáče, kteréž nevoláno přilétá a nedá se odehnat, vzpružila mysl jeho tak skleslou a věru že jako divem okřival beze všech léků, bledé líce jeho zružověly a počal více mluvit s lidmi domácími i se sousedy. Když slyšel, že matka choré Mařence lékařce i posluhu opatřila, tu oslzel a po dlouhém čase opět jednou políbiv matce ruku, řekl: »Panímámo, zaplat Pán Bůh.«

Matka plačíc obejmula jej a řekla: »Nu vidíš, Václave, že ještě může býti všecko dobře, nevyzpytatelné jsou cesty Páně.« Nebránil se její líbání a vyplakali se spolu.

Lidé vidouce tu změnu, počali mluvit, že nebude to as samo sebou. Václavovo náhlé smíření s matkou, Vendolské poddajnost a sem a tam prohozené slovo, z něhož souditi se mohlo, že již i na svatbu pomýšlejí, to zavdalo lidem příčinu k důminkám, že snad Černého neznámým vrahem by mohl býti — Václav. Že mrtvola oloupena byla, nedivili se, tím chtěl vrah jistě podezření od sebe odvrátit. Vendolské pak přičítáno, že jde synovi na ruku.

Václav netušil, co se po vsi šeptá. Žil po nějaký čas jako pohřížen v milém, příjemném snu. Říkal si sice, že potrvá to delší dobu, než zapomene Mařenka na svého muže, než utiší se její bol, ale spoléhal, že čas, nejlepší ten lékař, vše zhojí. Předsevzal si, že bude dítěti jejímu otcem pečlivým, milujícím, že toto nepozná nikdy, že otčím je vychovává. Do chaloupky Jirákovy neodvážil se vkročiti, aby zjevem svým drahou

nemocnou nepolekal; jen večerem každým, nechť bylo počásí sebe horší, stával na dvorku u okna a patřil zrakem láskyplným na drahou tu ženu, na lůžku v hrozných vidinách horečky se svíjející. Vidělať ubohá v děsných svých přízracích vrahy na muže jejího se ženoucí, varovala jej a zase křičela, že vrahové ti i ji a dítě její zabítí chtějí. Tu zase slovy laskavými promluvila jakoby k živému Jobšovi, vyprávějíc, že nalháno jí bylo, že byl zabit, že jest mrtev, těšila se s ním i s dítětem. Osob kol sebe nepoznávala.

Starý otec zotaviv se, celý den byl okolo ubohé dcery. Stav odpočíval, nemohl se Jirák pustiti do hlozmozné své práce, by nemocnou neznepokojil. Nebylo mu toho také zapotřebí, Vendolská starala se štědře o domácnost jeho.

Podezření proti Václavovi však vzrůstalo a doneslo se i k úřadu. Václav byl zatknut. Mysl jeho sotva zotavená klesla znovu.

Matka Václavova při zatknutí jeho počínala si zoufale. Chtěla běžeti na úřad, nabídnouti sebe místo syna do vazby, chtěla platiti, svým statkem se zaručovati.

S těží ji Lípa a druzí sousedé upokojili, ubezpečující ji, že Václavu nevinnému nic se státi nemůže, že o nevině jeho není pochyby, ano nejvíce v jeho prospěch svědčí, že se ženou zavražděného nikdy nemluvil, a co lidé šeptají, jakoby se ona o ubohou Mařenku proto starala, aby podezření od syna odvrátila, tomu že soudný člověk neuvěří, to že tím spíše k prospěchu Václavovu svědčí, že útrpně s ubohou vdovou jedná.

Vazba Václavova skutečně netrvala dlouho, dostavil se v týž den, kdy Václav se musel do města odebrati, na úřad sedlák Lípa, by samovolně dosvědčil a odpřisáhnul, že u večer vraždy Václav Vendolský až do desáté hodiny u Lípův pobyl, spisuje jim jakés, brzké Bětuščiny svatby se týkající smlouvy. Pak že domů se navrátil více neodešel, dosvědčila čeládka.

Václava domů se vrátivšího uvítala matka jako mučedníka, svatými slovy se mu zaříkala, že ona vše utrpení mu nahradí, sama jemu o vdovu Černou se ucházeti bude, statek mladým manželům upíše a vše

k vůli synovi udělá. Všichni, již to slyšeli, byli velice pohnuti a Václava sám soudní adjunkt, domů jej doprovodí, by ze zvláštní přízně nevinu jeho před celou obcí jako dosvědčil, napomínal, by takové matky nade vše si považoval.

Václav setrval zádumčiv, hnětlo jej podezření, že by snad i dokonce Mařenka jej za vraha Jobšova míti mohla, a bolelo jej, že ta drahá duše posud v zápase se smrtí tonula.

Panímáma po návratu Václavově počala zřejmě navštěvovati Mařenku, hýčkávala její děcko a celé hodiny prohovořila se starým Jirákem, jenž dávno zapomenuv na hořkost proti panímámě, spatřoval v tom ruku Boží a děkoval nebi, že za živitele zemřelého dceři nového ochránce a k tomu takové štěstí, pokud se jmění týče, posílá.

K vybědnutí Vendolské došel i k Václavovi, ujistil tohoto, že podezření proti němu nikdy nechoval a dodal, že sám Mařenku, až se uzdraví, potěší a připraví, by ruku Václavovu po slušném smutku neodmítala.

Mařenka znenáhla počala se pozdravovati, vědomí se jí vracelo a s vědomím žel i paměť, upomenula se na vše a žal hrozil jí znovu uvrhnouti do nemoci. Otec i Kupková nezmohli více ji těšiti, sousedé a příbuzní i sám ctihodný farář ji navštěvovali a zoufalost její mírnili, leč marně; ani hezké děcko nemohlo utišiti její žaly, kropila je nesčetnými slzami, nazývala ubohým sirotkem a přála si jen, by ji i s ním Bůh brzy za mužem povolal.

Chtěla stále, by ji dovedli na místo vraždy, zbraňovali jí v tom ovšem a pilně jí střežili, by sama tam neuprchla. Stokráte nechala si od každého, kdo přišel, vyprávěti vše, co jen o vraždě se vědělo. Jiráček nedopustil, by stala se před ní jen zmínka o podezření a vyšetřování proti Václavovi Vendolskému, viděl jasně, znaje dceřinu vznětlivou, nemocí ještě více rozdrážděnou povahu, že by ihned podezření to za své přijala a nechtěl, by se tak stalo, jsa ze srdce povděčen Václavovi i Vendolské za nynější jejich přízeň.

Jednoho odpoledne odešel Jiráček na chvíli k strýci Jobšovu, Kupková usnula u kolébky děcka, bylať po

celou noc nespala, těšíc ji a vymlouvajíc jí zoufalé její nářky. Mařenka tiše vstala, hodila na sebe plachýtku a kradla se ven. Vyjdouc na záprseň ulekla se, sníc že pokrývá všady okolí, kam jen dohlédla — bylať za trvání její nemoci zima přitáhla. Pospíchala dále k silnici, kudy muž její naposledy odešel, kde, jak věděla, byl zasáhnut rukou vražednou.

Místo ono arci neznala, ale zdálo se jí, že je najíti musí, bylo jí, jakoby měla zřítí na místě onom krev svého muže. Potácela se, kolena se jí chvěla, klouzala ve sněhu, jehož bělost zesláblé její oči oslňovala. Tak došla do polí, kde za příkopem u silnice postaven byl malý, černě natřený křížek. Václav sám byl ho nechal tam vztýčiti, vzpomínal Jobše s lítostí a chtěl vždy dovoliti ženě své, již v Mařence najisto viděl, ctíti jeho památku.

Mařenka, zhlédnouc křížek, vzkřikla bolestně a vrhla se do sněhu, tvář slzami smáčenu ku dřevu kříže vinouc, jala se je líbat, jakoby to bylo tělo Jobšovo; žalem se zrovna svíjela. Ve skráních jí bušilo, v hlavě jí pánilo a steré myšlenky kolotaly tou ubohou myslí. Co to bylo? Co se jí to stavělo na mysl? Rozpomenula, že kdosi jí o tom řekl, že tu na tom smutném místě stojí křížek, že dal ho postaviti sem Václav Vendolský — — — Vendolská že to byla, která jí poslala lékaře, poslala Kupkovou k posluze, kterou otec velebil co dobroditelku, která nedala jim trpěti nouzi. A pojednou, jakoby viděla otcovy pohledy, pokyny, jimiž umlčoval, počal-li někdo z častých besedníků mluvit o jakém's podezření. Ano, ano, již věděla, že zaslechla polo ve spánku kdysi, že domlouval otec jisté ženě, že chtěla mluvit o jakém's podezření — ano podezření proti Václavovi — — —

Mařenka vyskočila, zalomcovala křížkem, div, že jej z umrzlé půdy nevyvrátila, v uších jí hučelo, v hlavě jí pánilo, nejsouc sebe více mocna, pádila potácejíc se, klopýtajíc, nesouvislé zvuky z hrdla vyrážejíc, přes zasněžená humna přímo k Vodolským.

Co se dalo v ubohé její hlavě a srdci, ví Bůh, rozum její se zatemnil hroznou myšlenkou a pud jakýsi — hnal ji ku předu.

Doběhla na statek, zadními vraty vrazila na dvůr. Vendolská právě tu přecházejíc, kvapila jí vstříc s otevřenou náručí, že procitlé ze žalu napadlo, aby zašla k nim a vzdala díky za prokázanou péči.

»Vítám tě jménem Páně!« volala panímáma. »Buď požehnan tvůj příchod k nám! A jak se zaraduje Václav!«

»Václav, kde je Václav?« vyrazila ze sebe Mařenka.

»V sednici, jdi jen za ním, je zde zima,« pravila Vendolská, pozastavila se sice nad podivným její vzržením, rozčuchaným vlasem a šatem, myslela však, že se ostýchá a schválně zůstala na dvoře, aby mladých lidí nerušila.

Václav seděl u stolu a četl v knize; s uzdravováním Mařenčiným vracela se mu rozvaha. Věřil a celá dědina s ním, že Mařenka ráda se stane jeho ženou, že jen ze strachu před kletbou matčinou podala ruky své Jobšovi.

Tu rozlétly se dvěře a ta, jíž věnoval každou svou myšlenku, stála na prahu. I vztáhl ruce k ní a zajásal: »Mařenko, ty přicházíš ke mně?«

»Ano k tobě, miláčku, k tobě,« lživě s jiskřivěma se očima šeptala Mařenka, za obě ruce Václava chopivši. Rozum její, již již hasnoucí, vzpružil se posledně podivnou myšlenkou, že Václava vyzkoumá, zda vinen smrtí Jobšovou. — »Ano k tobě, když ty nejdeš ke mně, ždyť jsu tvá milá, ty se bojíš, kdybys ke mně přišel, že by lidi říkali, že jsme byli spolčeni, abys Jobša, mého muže, zabil? O neboj se, já to vím, ale nepovím.«

A smála se, smíchem divným, ale tak ostrým, že Václavovi úzkostí dech se tajil.

»Bože můj, Mařenko, co to mluvíš, ty šílíš, nešťastná!« zalkal Václav.

»Ano, nešťastná!« křičela Mařenka. »Ahá, ty se mně bojíš, ty bledneš, ano ty jsi zabil Jobša — lidi to vijou, hlas lidí, hlas Boží, nechtěli mi to říct, ale já jsem to přeci slyšela — — — Ty's mě udělal vdovou, mé dítě sirotkem, ták je to, ták, včil zhyneš jako Jobeš a můj štěstí zhyneš mou rukou.«

A sevřevši koleny jeho ruce, které vyprostit se ani nenamáhal, klešnuv ustrnut na nízkou lavici, chytla jej oběma rukama za krk a rdousila jej. Chvilkami uvolně, jako když kočka s myší si hraje, znovu slovy hroznými mu spílala a zase silou příšernou, silou šílenství jej uchopíc, tiskla hrdlo jeho tím více, až krev ústy se mu vyvalila.

Spatříc krev, zajásala: »Aj, krev za krev! Ty's prolil krev mého muže a já tvou! Slyšíš, já jsem tě nechcela, já jsem chtěla jen Jobša! — — A ty's mně ho zabil. A já tě za to pošlu do pekla!«

Vidouc, že Václav tuhne ji v rukou, uvolnila jeho ruce a křičela tím více.

Vendolská přecházela po dvoře, čekajíc, až ji děti, jak je nazývala, zavolají.

Tu přikvapila Kupková bez dechu volajíc, že jí vdova utekla a že ji marně hledá.

V tom zaslechly obě šílený jek Mařenčin. Kupková strnula, Vendolská pádila domů, vrhla se k šílené a usilujíc ji vyrvatí tělo synovo, již bezduché, volala hlasem zmírajícím, zoufalým: »Václav je nevinný, já jsem zabila tvého muže, protože jsem myslela, že je lepší, aby umřel jeden za štěstí kolika. A Bůh, jenž mi snad tu myšlenku vnuknul, mě nevyslyšel v mejch prosbách, abych já sama nesla na můj duši a spasení ten hřích a pokutu, krev nevinná padla na mě a na mého syna!« A ve mdlobách panímáma k zemi se kácela.

Mařenka zaslechnouc ta slova, uchopila se za svou ubohou hlavu a křičíc pronikavě, počala mrtvolu Václavovu hladit i líbat a volala ho jménem. — — —

Lidé svoláni Kupkovou a postrašení jekem přikvapili, odtrhli ji od mrtvoly, chlácholili vlídnými a i přísnými slovy, ale ona se počala smáti, smáti šíleně, ale slovo nepřešlo její rty, neměla vyzradit vyznání panímámino — zůstala němou...

Lékař, v brzku dovedený, vzkřísil panímámu z těžké mdloby. Václavovi ovšem života navrátiti nemohl. Uznal, že Černá zšílela a silou šíleněcům vlastní mladého muže uškrtla.

»Soud Boží!« řekli lidé v celém okolí.

Že panímáma omdlela, nikdo se nedivil. Slova jejích k Mařence pronesených nikdo nezaslechl, zanikla v jeku šílené ženy a k panímámě shlíženo jako k mučednici.

* * *

Panímáma sama si Václava umyla a převlékla, sama do rakve uložila. O jeho pohřbu plakala usedavě, ale s onou silou ducha, která ji nikdy neopustila, do hrobu za ním zvolala: »Bůh tě oslav, synu milený, a viny tvoje mně připočti!«

Jako o vznešeném vzoru mateřské lásky vyprávěli si o ní po celých horách.

Další svůj život zasvětila skutkům milosrdným, podporovala vdovy, sirotky, hlavně chudým nevěstám přispívala ku všemu. Kde rodiče z pýchy neb lakomství dětem bránili v lásce, tu došla si k nim oblečená v černý smutkový šat, jehož od smrti synovy neodložila, v černé plachytce na sněhobílých vlasech, a o Václavu svém vyprávějí, žal jeho a vlastní žal o syna líčíc, pohnula srdci nejzarytějšími a mnoho lidí jí žehnolo.

Jiráka a děčko Mařenčino vzala si na statek, děčko Mařenčino záhy zemřelo, Jiráka sotva o rok přečkal rodině své neštěstí.

A Mařenka?

Němá, šílená těkala po okolí, nevešla více pod střechu obydlí. V zimě v létě potulovala se v lesích v okolí »ledkovny«, nyní jen po hromadách hlíny a po zřícenině peci znatelné. Sedávala u tak zvané »kočičí studánky«, leč vidouc chodce blížiti se z daleka, ihned uprchla. Čím se živila, nikdo nevěděl. Snad jako ta zvěř lesním ovocem a kořínky.

Později dávali jí lidé ke »kočičí studánce« chléb a jinou potravu, sem tam i kus šatu. Zvláště Vendolská tam často jídlo donášet nechala, i lidé zaměstnaní v ledkovně hleděli jí ulehčit čím a jak mohli.

Bláznivá Mařka, jak se jí říkalo, dlela často na místě, kde muž její byl zavražděn, a tu klepot kamene o kámen věštil její přítomnost; bylať ze zvláště vhodného balvanu, kterýž soucitní lidé, vidouce marné její

namáhání a pochopíce, kam jej chce odvalit, na místo vraždy dopravili, otesala kamenem onu neumělou podobu kříže, po dnes tam stojícího na znamení, že stalo se tu neštěstí.

Nepřežila dlouho dohotovení tohoto kříže, u něhož po celé dny se choulívala, zdivočelá, otrhaná, spustlá.

Dobrotivá ruka Pána všehomíra odvolala ji z údolí žalu; hledalať šílená kdysi v bouřné noci útočiště na stráni pod stromem, tento podemlet a bouří vyvrácen zasáhl tu ubohou hlavu, kteráž tolik trpěla, a roztříštil, sám se tříště, tu ruku, kteráž v šílenství zabila toho, jenž tak ji byl miloval...

Vendolská dala ji pochovat podle jejího muže. Na hrobě jejím často klekávala ve slzách a modlitbě.

Dosáhla tato trpitelka vysokého věku. Přes osmdesáté let četala, když poznala, že se blíží její smrt. Povolala kněze, rychtáře, několik nejváženějších soudů, žádala, by přijali v odkaz její statek pro dobro obce k vystavění školy a útulku pro chudinu. Již dříve byla kusy polnosti podělila chudé příbuzné, i na rodinu strýce Jobšova pamatujíc.

Pak vyznala, že ona sama zabila Josefa Černého, chtěíc synovi k ruce ženy milované dopomoci. Jasně a klidně vylíčila žasnoucím přítomným úmysl, jenž v ní vznikl, ana o vnuknutí Boha prosíc, slova kněze o kázání velkopátečním: »Lépe jest, by jeden člověk umřel za všecky, krev jeho na nás i na naše syny,« ovšem mylně, vzala za vnuknutí, jak v rozblouznění náboženském přesvědčena byla, že synovi čin její kýžené štěstí přinese. A poutě podnikala, arci rovněž mylně, modlíc se za zdar svého podniku.

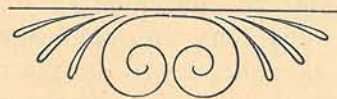
Přítomní hrozili se a plakali slyšíce, jaká duševní muka snášela.

Dále líčila, jak vědouc, že Jobeš jest v cestě, za temného večera oknem z komory vylezla a obuta v mužských botech, by stopou se neprozradila, Černého vyčkala, ze zadu přepadla, nůž do srdce mu vrazila a pak klidně nůž, hodinky, peníze a Jobšův uzel kus cesty odnesouc, do řeky vhodila, kde věděla, že hlubina vše pohltí. Při zatknutí Václavově proto jen že přemohla se a svého činu neudala, že bála se, že

Václav by se jí hrozil a sám od Mařenky upustit chtěl. Hrůzou strnulým posluchačům vyprávěla o výjevu s Mařkou u mrtvoly Václavovy a že okolnost, že vyznání její nikdo neslyšel a šílená je více zraditi nemohla, považovala za pokyn od Boha, by se nevydávala spravedlnosti světské, ale kála se v mukách duševních a životem plným dobrých skutků hleděla vinu svou odčinit.

Prosila všechny, aby očistili památku Václavovu, neb věděla, že lidé jeho zahynutí rukama »bláznivé Mařky« nazývali soudem a trestem Božím.

A vyznávajíc, že byla velkou zločinkou, jejíž zločiny zmařeny byly tři životy lidské, vyznala, že vzdor mukám svědomí, netroufala si k svým zločinům hřích samovraždy připojit. Žádala, aby neláli její památce víc, anaž hřešila i vraždila a se kála z velké lásky mateřské...

Nevlastní . . .

I.

»Pro Boha jich prosím, panímámo,« prosila sepjatýma rukama mladá dívka, stojící před statnou paní, která sedíc u okna pletla běloučkou punčochu.

»K čemu to prošení, Lízinko. Já tě přece k ničemu nenutím, já jsem ti přece za těch dvanáct let, co u vás jsem, nikdy nic neporoučela, ani malinkaté ani dorostlé. To si pros pantátu, co pak já, já jsem jenom nevlastní matka, která ti nemá co poroučet, jenom dbátí, abys měla všechno v pořádku. Tak říkaly vždycky panny tetinky a já se podle toho řídila,« pravila paní, a ač tato slova zněla klidně a i názvuk hlasu byl úplně klidným, než kolem mírných úst rozložil se tah tak trpký, jakým byl v téže chvíli výraz modrých očí.

»Ale pantáta dá na jejich slovo. Vždyť jsem přece slyšela, jak se jich ptal, co by tomu říkali, že pan apatykář si mne chce vzít, a oni řekli, že je to dobrá partie,« namítala Lízinka.

»Ano, to jsem řekla. A to také je. Má dům, apatyku, zahradu, pole, krásné zařízení v pokojích, má i parádní pokoj, koně a kočár. K hospodářství je tam šafář s šafářkou, nebožka paní si jenom poroučela, kdy chce mít máslo, vejce, kuřata, krmné husy, krůty, kdy bude zabijačka, to byla celá její starost. Pan apatykář je ta nejlepší partie ve městě. Tam si druhá paní sedne do všeho,« zase klidně řekla paní, měříc punčochu k druhé již upletené.

»Ale dvě děti,« Lízinka vzdychla.

»No, já jsem se dala také na dvě děti. A k tomu na dvě tetinky. To víš sama dobře, že jste mne, ty

i Edvard, nemusili poslouchat, že jsem byla dobrá jenom k vaší obsluze, že jsem zakusila týrání a špehování, jako bych byla hleděla vám kde možno ublížit. Tisíce slzí jsem prolila a vzpomínala na svoje pány, kde jsem sloužila u dvou dětiček a co chůva zažila více lásky, nežli zde co matka. A byla to vzácná rodina, president soudu, paní rozená šlechtična — ale zde, zde se mi předhazovalo i to sousto do úst, byla jsem zde také jako ve službě. Nyní, Lízinko, když jsi měla stále důvěru jenom k tetičkám, pros si zase panny tetičky, ať se u pantáty přimluví, aby šlo po tvé vůli.« Ty modré paniny oči hleděly na slzíci již dívku jaksi tvrdě.

»My jsme jich poslouchali,« řekla dívka.

»Když jste chtěli. Lehko poslouchat, když se nepoučíte. A já vám jenom nařizovala nebo zakazovala, bála-li jsem se, abyste nepřišli k úrazu. A to jsem kolikrát musela přeslechnout trpké slovo. No, je to pryč a já se těším, že se snad k stáru dočkám několika klidných let. Edvard se ožení, ty se vdáš a panny tetinky půjdou buď k vám, anebo — no, věčně živý být nemohou. Pak si snad odpočinu po tom všem klopocení. Bylo mi třicet let, když jsem se k vám dostala, panny tetinky si přály, aby pantáta vzal si starší dívku, ale za těch dvanáct let, co jsem zde, zakusila jsem více než mnohá žena za celý život. Zakusíš-li od nevládních dětí co zlého, Lízinko, bude to jenom odplata za to, že nedovedla jsem se vám dětem celou svojí láskou zachovat, že jste o moji lásku nestáli, že jsem vám nedovedla ani při nejlepší vůli radost udělat. To je již za mnou, to nejhorší, to sklamaní a to vědomí, že za všechnu svoji oddanost a přičinlivost jsem měla u vás jenom tu střechu nad hlavou, kus šatu a sousto jídla. A to se mi vyčítalo jako velká milost. Ne, ne, Lízinko, nepros mne, nebudu pantátu přemlouvát — ostatně moje slovo by neplatilo, jako neplatilo nikdy.«

Paní Svobodová vstala při těch slovech a odložíc pletení, odcházela z pokoje.

Lízinka usedla na její místo a dala se do pláče. V mladé její mysli táhla se řada událostí od jejího dětství.

Lízinka nepamatovala se téměř na matku.

Jen jako mlhavý obraz viděla v paměti své bílé povléknuté lože, na němž spočívala bledá paní. Lízinka co malé děvčátko seděla na tom loži a bledá paní podávala jí cukrovinky.

Pak viděla se v černých šatečkách a viděla odnášeti z domu rakev, také černou a pantátu plačícího, plačícího i bratra Edvarda a plačící panny tetinky.

Panny tetinky byly starší sestry pana Svobody a dům, v kterém se bydlilo, a větší část polností patřily vlastně jim. Pan Svoboda býval kupcem, následkem finančního patentu v roce 1811 přišel o jmění a byl rád, any mu sestry nabídky, ať ujme se jejich hospodářství, připojí své podílem po rodičích mu připadlé pozemky opět k celistvému statku a jim dává výměnek stačící pro dobré živobytí.

Pan Svoboda s vděčností téměř nadšenou přijal toto nabídnutí a prodav dům, kterýž byl s manželkou věnem obdržel, přistěhoval se k sestřám. Stal se tak vlastně jejich správcem, a chytré panny dovedly si bratra tak ochočiti, že vládly nadále v domě dle svojí vůle.

První manželka pana Svobody, tichá, dobrá duše, trpěla mnoho vrtochy tetinek a trápila se ustavičně. Měla mnoho zármutku úmrtím několika dětí, z nichž pouze dvě nejmladší: Edvard a Lízinka zůstaly na živu.

Chřadla a dochřadla souhotěmi.

Po její smrti bránily sestry panu Svobodovi, aby se znovu oženil, obávaly se, že by nová hospodyně, energičtější a samostatnější než nebožka, vládě jich v domě učinila konec.

Než po třech letech zmrzelo je ustavičné dohlížení v hospodářství, vaření a obírání se s dětmi, které sice velice rozmazlovaly, ale zase otcí stále žalovaly na jejich neposlušnost a zmlsanost, které samy zaviniily. I žádaly na bratrovi, ať se ožení.

Nevěstu vybraly mu samy. Byla to Anna Šedivá, vzdálená příbuzná, sirotek, sloužící v dobrém domě. Přijela do města na pohřeb svojí staré tety a navštívila také Svobodovy. Zalíbila se starým pannám; zdálo

se jim, že by si dovedla dobrého bydla a titulu měšťanky vážit, i vybidly bratra, ať se o ni uchází.

Tento vložil vše do jejich rukou.

I počaly staré panny Annu přemlouvati k sňatku. Tricetiletá dívka dala se přemluvit vyhlídkou na dobré zaopatření. Měla děti ráda a myslila, že budou ji nevlastní děti tak milovati, jako kdys děti jí svěřené, které již odrůstaly. Povděčně svolila a tak se dostala do života plného starostí, práce a žalu.

Jak přišla do domu, viděly v ní tetinky ihned macechu a chránily děti před každým jejím slovem a pohledem.

Lízinka pamatovala se dobře, jak se tetinky jí vždy vypyťovaly, nebyla-li bita, plísňena, nebylo-li jí něco zakázáno, chutnalo-li jí jídlo, dostala-li ode všeho, co se vařilo, neodepřela-li jí panímáma něčeho.

Staré panny měly pro sebe dva pokojíky s kuchyňkou v prvém patře domu, nejhezčí a nesvětější to místnosti s vyhlídkou na ulici. Okno kuchyňky pak šlo do dvora a do zahrádky, tak že byl úplný přehled, kde se co děje.

Vařily si samy, mohly si strojiti tak více mlsek a více potýrati hospodyně za odvádění mléka, másla, vajec, drůbeže, jak měly od bratra vymíněno.

Lízinka s Edvardem měli u tetinek vždy schystány nějaké mlisy a bývali jimi posíláni často pro pan-tátu, aby si šel mezi dnem něčeho zakousnout, čeho mu »paní švagřičková« nemá času uchystati. Tak znívaly vzkazy a pro novou paní měly vždy svoje ostny.

Ona vařila pro dělníky a čeládku a neměla ovšem času piplati se s nákypy, faché a hašé, kompoty, salmami, rosoly. Také hleděla šetřiti, neb záhy rozpoznala, že hlavní užitek z hospodářství mají tety.

I čeládka byla od starých pannen popuzována proti hospodyně; děvečka, která jim chodila uklízet, dostala ráno vždy hrneček kávy, která se tenkrát krom neděle ani v měšťanských rodinách k snídani nevařila. Která přišla umýti nádobí, měla vždy schovánku od oběda. O každém jarmarce dostaly děvečky od tetinek na zástěrky neb šátky, a tudíž nebylo divu, že povídaly starým pannám na paní, co jen tyto slyšet chtěly.

Lízinka vzpomínala, jak tetinky vždy vše haněly, co nevlastní matka jí koupila, jak samy vybíraly jí na šaty a litovávaly ji, »sirotečka«, »holubičku sirou«, »chudinku«, že panímáma nedbá strojiti si jí bíle, jak by takovému »andílkovi« nejlíp slušelo. Že nezatáčí jí vlásky do kadeří, nespletá do širokých copů, že má Lízinka barevné punčošky, že panímáma šetří na ní i s tím prádlem a žehlením, třeba má dvě služky k ruce.

A Lízinka záhy poznala, že čím více si na panímámu stěžuje, tím více se s ní tetinky mazlí. Edvard pak dovedl nevlastní matce také uličnictvím a neposlušností ztrpčovati život.

Než paní Anna dovedla se vymaniti z trpkých myšlenek a marných snažení. Nepřestala se starati o zevnějšek dítek, pečlivě dbala na všecky jejich potřeby, než nesnažila se více získávati si jejich lásky. Byla k nim stejně vlídnou, vždy mírnou, nedomlouvala jim v ničem, než netrápila se více marnou snahou o soulad v domě.

Věnovala se více muži a tento počal nahlížeti, že chyboval v mnohém.

Domluvili se jednou spolu ti oba věru dobří lidé a paní vyplakala se manželi v náručí.

A pak se oba těšili na to, až budou sami.

Lízinka i Edvard postřehli srozumění mezi rodiči a hleděli tu a ondy, chtěli-li od otce něčeho si vydobýti, předejiti si matku. Než tato byla jaksi zatvrzelou, zka-menělou, a ač vždy vlídnou zůstala, přece častěji odřekla dětem i té přímlyvy.

Tu Lízinka pak u tetinek si stěžovala a litování velkých již siroteků nebralo konce.

Edvard studoval, o svátečních a celoročních prázdninách přijížděje domů, choval se k nevlastní matce aspoň zdvořile. Ovšem nemazlil se s ní tak jako u tetinek, které se vůči sličnému studentovi laskavostí jenom rozplývaly.

Edvard byl zvyklý od dětství slyšeti od tet stesky na otcovo prvnější špatné obchodování, neprozřetelnost; což divu, že nevážil si otce. Také mu v duchu vyčítal, že nedovedl se podruhé bohatě oženit, a i že podroboval se vládě sester.

Edvardovo přání bylo státi se brzy samostatným i studoval s velkou pílí, těše se na to, až bude nezávislým a nebude muset se vázati ohledy rodinnými.

Ani k sestře nelnul. Mrzelo jej, že tak často k vůli ní byly nepříjemnosti v rodině.

A nyní viděla Lízinka, že nemá opory v nikom v nechuti své ku vdavkám.

Pannám tetinkám se partie s panem lékárníkem velice líbila a přemlouvaly neteř, jen ať otce poslechne.

Lízinka bála se nejvíce dítek lékárníkových, takových dvou slaboučkých, rozmazlených hošíčků, které vídávala s chůvou na procházku chodit.

Napadalo jí, jak se vždycky tetinky těšily z toho, že nemá otec s druhou paní více dítek, míníce, že by pak oni, jejich miláčekové: Edvard a Lízinka byli teprve odstrčeni.

A tak se Lízinka obávala, že nyní vytrpěti jí bude to všecko, co paní Anna vytrpěla u nich. Uznávala již, že nevlastní matka za svoji obětovnost nedožila se vděku, a trnula, jak bude nyní ona sama kliditi asi odplatu za nelásku k dobré té duši.

Myslila, že dokáže pojednou nevlastní matce, že přece na ni dbá, dovolávajíce se její přímluvy. Leč jako vždy, odřekla paní Anna tuto dceři a poprvé vyslovila se o tom přestálém utrpení.

Lízinka trnula, výčitky matčiny, byť i klidným způsobem vyslovené, jevily jí jako v zrcadle vlastní budoucnost, a zdálo se jí, že i ona si bude jednou podobným způsobem žádati jen a jen klidu.

Klidu! Mladá mysl Lízinkina žádala si a od osudu očekávala štěstí, toho štěstí, kterého sobě žádá mládí vůbec, nevědouc, v čem vlastně pozůstávati má.

Myslila-li Lízinka na provdání, tu viděla se býti milovánu a zbožňovánu, obklopenou vším možným pohodlím. Měla plnou hlavičku vypravování tetinek, které vzpomínaly celé legie odmítnutých prý jimi ženichů, na kterých se jim to neb ono nelíbilo, a kteří všichni div že si prý nezoufali.

Tak tetinka Mary odmítla jednoho ženicha proto, že příliš hlasitě kýchal, tetinka Fany zase jednoho proto,

že jmenoval se Škopíček; na některých to, na jiných ono se jim nelíbilo, a Lízinka myslila, že bude mezi ženichy také tak moci vybírati a prokazovati milosti svou přízní.

Než bylo již Lízince osmnácte let, a ženichové se nehlásili. Vědělof se, že nemá Lízinka věna, leč co jednou po tetičkách podědí, a ty nevypadaly, jako by se jim chtělo umřítí, vzdor překročené padesátce, zdravím v dobrém bydle jenom kynouce.

Dále se vědělo, že Lízinka v domácnosti málo pracuje, že jest rozmazlenou, k nevlastní matce i k čeládce nevlídnou; jak již bývá, v lidských řečích se mnohé zveličovalo a nadsazovalo a k Lízince se nikdo neblížil.

Což divu, že pan Svoboda toužící se svou choť rovněž po klidu, prvního nápadníka dceřina vřele uvítal a nedbal dívčích námitek.

Sestry pana Svobody přály té partii, bylať opravdu skvělou a pro rozmazlenou Lízinku se věru hodila.

A děti — o ty tetinkám nebylo, naopak poučovaly vnučku, ať se dětem nevěnuje, ať si získá manžela sama pro sebe.

Neměla Lízinka opory nikde a proto trpce plakala.

II.

Pan lékárník docházel ob den k Svobodovým, poseděl chvíli, přijmul svačinu, kterou Lízinka sama vařila, pohovořil s rodiči a připravoval dívčinu na příští spoluzití tím, že neopomenul se denně zmiňovati, jaká jídla rád či nerad jídá, která snese neb nesnese na noc, jaký pořádek jest ve všem v jeho domě zaveden.

A Lízinka trnula, slyšíc, jak v rozsáhlém příbuzenstvu lékárníkově se gratuluje k svátkům, jak světí se svátky opětně doma, jak se tu připravují hostiny. To mělo býti jejím největším požitkem v novém žití. To mělo snad býti to kýžené štěstí?

Panny tetinky, které se za návštěvy ženichovy vždy účastnily svačiny, dovedly panu lékárníkovi ke všemu svědění a obě pronesly i před ním několikráte

po odchodu jeho pak nesčíslněkráté, takovému ženichovi, že by ony samy byly košem nedaly.

Paní Anna se ke všemu jenom usmívala. Dbala, aby byla ke svačině dobrá káva, zdařená bábovka, koláče neb preclíky, podal-li se chléb, tedy čerstvé máslo na něj, vždy čistý ubrus a ubrousky, šálky a lžičky. Hovoru se účastnila vždy co možno nejméně a hleděla se vždy na chvíli vzdálit.

Co se týkalo chystání výbavy, nebylo u Svobodů vlastně mnoho práce. Bylať tu posud z části výbava po nebožce paní, které se paní Anna ani nedotkla a kterou vlastně tetinky opatrovaly. Ostatní hodlaly dát tetinky z dobře zachovaných svých výbav samy, a co přidávala paní Anna, na to pohlíženo téměř s úsměškem.

Chystalaf paní Anna nevlastní dcerce takové věci, na které z pravidla každá nevěsta méně dbá, a které se přece nejvíce potřebují. Tak jednoduše ušité košile z domácího plátna, silné kanafasové cejchy a hrubší ručníky a ubrusy domácího prádla. Hodilo se to k ostatním věcem plným vyšívání a kraječek docela dobře, než předce tetinky krčily nosičky nad pečlivostí paní Anny a mnohá perná poznámka, že lehko darovati, co vlastně ničeho nestojí a na počet dosti vydává, zbrázdila čelo paní Anny žalnou vráskou.

Přijel Edvard na prázdniny a podivil se, shledav sestru nevěstou.

Pan lékárník byl mu ovšem vhod co švagr, an věna nežádal, a Edvard nemusel se obávati k vůli sestře zkrácení neb i jen omezování v studiích.

Lízinka zkusila si bratrovi postěžovati, že jest nucena vdáti se bez lásky.

Než bratr se jí vysmál.

»Já nevím, co tě může doma těšit,« řekl. »To stále stejné mazlení u tetiček a vzdorování panímámě, přece ne. Můžeš být ráda, že se všemu uhneš, a panímáma si toho věru již zaslouhuje, aby měla pokoj. Já se nemohu již dočkat, abych byl hotov se studii, a třeba že se mi v Praze jak náleží líbí, přece budu raději již svým pánem, třeba měl z počátku malý plat.«

Edvard studoval práva a chtěl se dostati do vrchnostenské služby, v kterých byly tehdy nejlepší vyhlídky.

Panny tetinky to schvalovaly, neb měly v legii odmítnutých ženichů také vrchnostenské úředníky: polesné, myslivce, správce, poklasné a teta Fany dokonce i vdovce důchodního.

Edvard myslil, že se stane brzy právním, a mallowal si v duchu hezké živobyetí někde na zámku v pěkné krajině.

Podíl svůj nehodlal rodičům sleviti, bylť vypočítavým sobcem a počítal předem, co asi po tetinkách podědí.

Pomýšleje na ženitbu, pomýšlel zároveň již na věno a umiňoval si, že se bohatě ožení.

Tím vítanějším mu bylo, že se provdává sestra bez věna.

Lízince tudíž nezbyvalo než připravovati se ku svatbě.

Chodila denně k tetinkám vařit. Tyto k vůli ní upravovaly k obědu i k večeři nejvzácnější a nejpracnější jídla, k svačině a k zákuskům nejjemnější pečivo a cukroví, aby Lízinka se všecko dobře naučila a neměla s panem manželem pro vaření mrzutostí.

»To bývá první mrzutost v manželství, neumí-li paní dobře vařit,« kazatelsky denně několikrát řekla tetinka Mary a tetinka Fany dodávala uštěpačně:

»Anebo je-li k práci při vaření pohodlná.«

To padalo na paní Annu a Lízinka trpělivě třela máslo, sekala maso, tloukla koření a hrála si s všelikými kuchyňskými pracemi, kterých ovšem paní Anna nedbala, míníc, že pro měšťanskou rodinu stačí strava prostěji upravená.

Lízinka v průvodu tetinek byla se podívati již také v lékárně, a těšila se z pěkně zařízených pokojů, kterými je pan lékárník provedl.

Pan lékárník ukazoval nevěstě několikere hedvábné šaty, velké šátky, zlatý a stříbrný čepec, granáty a zlatý řetěz, náušnice a prsteny, korály, sponky a křížky po nebožce paní. Řekl, že toho vše může jeho nastávající

mladá paní používati, any po nebožce dcerky nezůstaly.

I zásoby plátna a příze ve veliké truhlici uzavřené v klenuté na půdě komoře pan lékárník nevěstě již téměř odevzdával. Taktéž zásobní peřiny v téže komoře na visutém lešení nastlané.

»To je něco, to je všeho,« kývaly tetinky pochvalně hlavami, až se jim laloušky potřásaly.

Když ale pan lékárník předvedl svoje děti, tu nebyly tetinky více tak nadšeny a Lízinka pobledla.

Lojzíněk a Karlíček byli takoví dva slabounčí hošáci, bledých tvářiček a mdlých oček, churaví a rozmazení. Byli ponecháni chůvě a šafářce, která v domě již za lékárníkových rodičů byla a k nebožce paní srdečně lnula. V její náručí také zemřela nebožka při narození třetího dítěte a s tím ji šafářka do rakve ukládala.

Nemohla toho zapomenouti a mrzela se na pána, že se žení. Bála se, že druhá paní bude dětičkám ubližovat. Také mínila, že pánovi vlastně není oženění se potřeba. Vždyť se mu dobře uvařilo, byl obsloužen a ona s chůvou, která již šest roků, od narození prvního chlapečka, v domě byla, vyhověly pánovi ve všem, že nebylo mu třeba starati se ani o hospodářství ani o domácnost.

Domluvily se s chůvou, že dětiček neopustí, a šestiletý Lojzíněk i čtyřletý Karlíček museli jim stokrát za den opakovati, že je maminka v nebíčku a že jinou nebudou mítí rádi.

Nechtěli také jíti k Lízince a nechtěli ani pověděti, jak se jmenují. Ani když tetinka Fany vytáhla z kapsy kornout cukroví a tetinka Mary perníkové hodinky, nechtěli toho chlapečkové vzítí a rozplakali se.

Lékárník se mrzel, omlouval děti, že nejsou zvyklé na styk s cizími, mrzel se na chůvu Verunku i na šafářku, že děti nepřipravily na návštěvu.

»Pojďte sem, neplačte, vidíte, to je nová maminka,« chlácholil lékárník hošíky.

»My máme maminku v nebíčku a jinou nechceme,« rozplakal se ještě více Lojzíněk.

»A máme Verunku a šafářku a macechu nechceme,« přizvukoval Karlíček.

»Odvedte je,« řekl lékárník k šafářce a chůvě, i hleděl se co možná omlouvati.

»To se poddá,« chlácholila tetinka Mary. »Jen až nové mamince zvyknou, až dostanou trochu těch mlsek, až jim maminka bude povídat pohádky a zpívat písničky, pak to půjde.«

»Ale od těch ženských to je ošklivé, že ty děti tak straší macechou,« podotkla teta Fany.

»Ani snad ony ne, ale tak lidé, co přijdou do domu, děti nerozumějí, co povídají, panna Lízinka si toho nemusí všímat, však se kdysi asi také bála macechy a přece bylo všecko dobře. Já se přiznám, že také proto jsem se o pannu ucházel, že byla zvyklá nevlastní panímámě a proto jsem byl jist, že asi mým dětem neublíží,« řekl pan lékárník a Lízinka i obě tetinky se zarděly.

Pan lékárník uctil svoje hosty vínem a cukrovím. Toto bylo zatvrdlé, od městského perníkáře koupené, a tetinky ihned počaly vypočítávati, kolikeré cukroví Lízinka umí a jak ví, že má býti vždy v domě něco pohotově.

Pan lékárník dovedl nevěstu domů. Šla s ním zavěšena a klopila oči, vidouc, jak ji ze všech oken pozorují.

Tetinky šly za nimi a ač jim neušlo, z kterého okna matky a dcery za Lízinkou a jejím ženichem hledí, přece se tvářily, jakoby co nejhorlivěji rozmlouvaly o něčem důležitém mezi sebou.

Doma, arcif až pan lékárník odešel, teprvé tetinky plny nevole vyprávěly o »rozmazených faganech«, o šafářce a chůvě, které by měla Lízinka zaměnit.

Než tu se ujal slova pan Svoboda a důrazně na to poukázal, že šafářka a chůva jsou věrnými, poctivými služebnicemi a že by bylo škoda, dávat je z domu. Ostatně že by lékárník k tomu ani nesvolil. A co se týče dětí, ať tetinky mlčí. Však že vědí, co ony s Edwardem a Lízinkou tropily.

Tropily! Ano, tak to řekl pan Svoboda sestřám, jindy tak respektovaným, a tyto viděly úsměv, kterýž přelétl obličej paní Anny při tomto celém výjevu.

Lízinka slzela. Než tu nevěděly tetinky samy pro ni jinaké rady, než aby si hodně předcházela pana manžela, aby dbal na ni více než na děti.

Tu bylo jí teprvé úzko v mladé duši a trapné předtuchy plašily i spánek od lůžka mladé nevěsty.

Byly ohlášky, a jak bylo v našem městě ve zvyku, ženich s nevěstou chodili zváti na svatbu.

Již o první ohlášce došli požádat za družičku neteř páně lékárníkovu, dceru sládkovu. Byli přijati poněkud chladně, neb pan starý by se byl nerozmýšlel dáti dceru bohatému příbuznému sám.

Ale přece připověděno a žertováno o tom, že nevěsta beroucí si vdovce smí míti jenom jednu družičku, za to že pan ženich má doma dva mládenečky. A tu paní stará kladla nevěstě na srdce, aby těm ubohým sirotečkům neubližovala.

Toto se ve všech možných variacích opakovalo při zvaní na svatbu u četného lékárníkova příbuzenstva. A u příbuzenstva Svobodova zase nevěstě dáváno na srozuměnou, že jest jí škoda, tak mladinké, že se dává na cizí děti.

Tu a onde řeklo se, že z toho, že nebojí se Lízinka vdáti se na děti, možno souditi, že byla k ní nevlastní její matka hodnou a že jí Lízinka dle zásluhy ctí.

Lízinka sklopila oči při těch řečích.

Netěšily ji ani černé hedvábné šaty po nebožce matce přešité, které ku zvaní oblékla, ač slyšela znovu od tetinek, s jakou péčí jí je po leta ochraňovaly, aby se nepokazily, neb aby je na konec otec své druhé paní třeba nedaroval.

A byly přece ušity z látky, kteréž loket stál několik zlatých stříbra, byly v ní vetkány růže co dlaň veliké, že vypadaly jako vyšívané.

Náprsenka a spodní rukávky s dobrými krajkami také Lízinku netěšily, neb se jedna panička z příbuzenstva paní lékárníkové upamatovala, že právě takové tato nosívala, a jaksi nedůvěřivě se na pana lékárníka podívala, an podotknul, že nastávající paní manželka teprvé po svatbě »dědictví«
převezme.

Zlatý čepeček, který Lízinka poprvé na hlavě měla, jak nevěsty ku zvaní na svatbu činily, byl poznán

ovšem co památka a dědictví po její matce. Než ihned jí sdělováno, že po nebožce paní bude míti pěknější.

Postěžovala si paní Anně. Ta se usmála a řekla: »Nu, aspoň budeš něco mít, já neobdržela ničeho a přišla jsem jenom do práce a starosti, nemluvic o lítosti, která zde na mne čekala.«

A tetinky tvrdily, že to vše bylo řečeno jenom ze závisti.

Svatební šaty měla Lízinka také po matce přešité; byly jasně modré s bílými květy. Paní Anna sice chtěla, aby se koupily dceři šaty nové, by se neřeklo, že snad ona, macecha, jich dceři nedopřála, než pan Svoboda rozhodnul, že, ana dcera po nebožce paní a jednou po tetinkách ještě kolikeré hedvábné šaty podědí, bylo by škoda tolik peněz vydávat.

S Edvardem byl před svatbou nemilý výstup.

Žádal si také dědictví po matce, udávaje, že může šperky upotřebiti kdysi za dar pro svoji nevěstu a stříbrné lžíce i nádobí skleněné a porcelánové že může míti každý v zásobě.

A tak prosadil, že tyto věci z pozůstalosti matčiny byly rozděleny, vzdor slzím Lízinciným a výčitkám tetiček. I o velký zlatý řetěz musela se s ním sestra rozdělit; dal jej přeseknouti, tak že Lízince zbyl pouze dvakráte místo čtyřikráte k otočení kolem krku a jemu vystačil k hodinkám.

Paní Anna se ke všemu usmívala, ač úsměvem trochu bolestným — viděla odplatu, jak nedůvěra, která jí kdysi tak bolela, nesla ovoce sobectví v srdci těch dětí, které by byla chtěla tak z celé duše milovat.

A pan Svoboda byl rád, že bude nyní v domě aspoň trochu klidu a že sestry dají trochu pokoj, zaujímající se o novou domácnost Lízincinu. Tak řekl aspoň paní Anně, než tato s úsměvem zavrtěla hlavou a povzdychla si.

III.

Nedočkal se pan Svoboda po dceřině svatbě kýženého klidu a paní Anna vzdychávala čím dále tím častěji.

Lízinčina svatba sama stála dosti peněz a tetinky, ačkoliv dle jejich vůle musela být vystrojena co nej-
skvostněji, přece málo na ni přispěly.

Jen tak že několik dortů a mís cukrového urobily. Potřebné k tomu máslo a vejce musela ještě paní Anna poskytnouti.

Bylo seznáno velké množství hostů a nevěsta do-
stala mnoho darů, ponejvíce ozdobného nádobí, jakéž
se pak nikdy v domácnostech neupotřebí.

Za svatbu měla paní Anna trochu pomluv, hlavně
proto, že nepřipravila sama žádné cukroví; řeklo se,
že spoléhala se na to, že přijde toto dary do domu.
Vyčetly jí to švagrové hned o svatbě a vyčítaly po
svatbě dále.

A ona přece s povzdechem patřila na ztenčené zá-
soby másla a vajec, na dvůr téměř pustý, bylať pobila
skoro všechnu drůbež i selátka a telátko, hodící se
k odstavu, padly na tu svatbu.

V domácnosti, jaká byla Svobodovic, cítí se taková
věc dlouho, a paní Svobodová po řadu let vybývala
domácnost z výtěžku za mléko, máslo a drůbež.

Byla nyní nucena požádat manžela o peníze a bylo
jí to dosti krušno. Bylať rok před tím špatná úroda a
letošní také mnoho neslibovala, jak již nyní počátkem
sklízň bylo vidět. Edvard chystaje se po prázdninách
do Prahy, žádal si více peněz, maje skládati zkoušky,
a otec mu je ovšem dal.

Těžké starosti skličovaly manžely a jen tak že se
spolu potěšili.

Tetinky hospodařily jako dříve a ani jim nena-
padlo, aby bratrovi aspoň počkaly, natož slevily z vy-
míněné sumy peněz, kterou jim každoročně odváděl.

A k tomu Lízinka chodila si domů naříkat.

Hned z počátku manželství byla nespokojena, že
neposlouchá jí ani šafářka ani Veruna, vůbec nikdo
v domě. Děti neposlechly jí již dokonce a manžel řekl
jí sice s úsměvem, ale hezky rozhodně, že kdo chce po-
roučet, musí dobře rozumět tomu, v čem poroučeti chce.
Šafářka že je se vším v domě po léta obeznámena a
Verunka že ošetřuje děti od jejich narození a tudíž že
těmto dvěma není poroučeti nutno, služkám že již po-

ručí šafářka sama. A co se týče dětí, ať hledí si jeho
nejmilejší Lízinka získati jejich lásky.

Přišla si Lízinka požalovat zprvu tetinkám.

Tyto rády se chlubily s dobrou partíí neteře, leč
do choulostivých záležitostí její domácnosti nechtěly se
pouštět.

To že se podá, mínily a hleděly naklonit Lízince
děti i jejich opatrovnice dárky.

Leč dětem nebylo nějaké cukroví neb trocha ovoce
nic vzácného, šafářka nepotrpěla si na parádu, jí byl
kartounový šátek milejší než od starých panen daro-
vaný, a kanafasová zástěrka slušela jí dle její domnění
lépe, než od panen tetinek obnešená mohérová s třapci
k vázání. A Veruně dokonce nezáleželo na kusu toho
hadru, jak řekla, ona byla zvykla vysloužit si na svoje
potřeby.

Pak obě staré služky nedbaly, aby se zachovaly
tetinkám líbáním rukou, vůbec na jejich otázky po ho-
spodářství a dětech odpovídaly skorem uštěpačně a čím
dále tím vyhýbavěji.

Pan lékárník sám pak, any tetinky mu tak trochu
povzdálečí pověděly, že Lízinka necítí se šťastnou, od-
byl je zdvořile, ale určitě, že je to věcí manželů, jak
manželství se vydaří.

A stále jmenoval Lízinku: nejmilejší manželko, ša-
fářka a služky říkaly jí: vzácná panímámo, pan asistent
z lékárny pak: vzácná paní — tudíž nemohla si vlastně
stěžovati, že nedostávalo by se jí úcty v domě manže-
lově náležité.

Než cítila, že jí jaksí nebylo vlastně v domě po-
třeba, že starost o domácnost zůstala v těchže rukou
co prvé, že děti jí také vlastně nepotřebovaly.

Pan lékárník měl, co chtěl: mladou, zdravou,
hezkou ženušku a v domě šlo nyní zase vše tím chodem
maloměstské noblesy tehdejší doby, jak tomu byla
úmrtím první jeho ženy učiněna přítrž.

Chodil pan apatykář každé neděle s paničkou na
mši svatou do dědičné stolice, odpoledne pak byli po-
každé jinam zváni »na visitu«. Paní šla hned odpoledne
na kávu, pan manžel pak s ostatními pány seznávaných
paniček dostavil se na večeři. To se střídalo s příbu-

zenstvem, tak že asi osmé neděle byla řada na visitu v lékárně, a Lízinka s pomocí tetinek vystrojila svačtinu a večeri takovou, že se při kolika následujících visitách o tom povídalo.

K tomu aspoň ob den přišla do lékárny některá starší neb mladší panička z rozsáhlého příbuzenstva. Tu se podala jenom káva a k ní rohlíky; na takovouto »všední« svačtinu ku přání manželově zašla si též paní Lízinka k příbuzenstvu, ať již ráda či nerada.

K tomu družilo se a k očekávání bylo občasné pozvání na svatbu, na křtiny, tu a onam na hostinu o jmeninách, pak o zabijačkách — co mohla chtít Lízinka více?

Tak aspoň soudil pan Svoboda i tetinky.

Ty ještě dodávaly a poukazovaly, že Lízinka může se často objevovat v jiných šatech a špercích, že nemusí šetřiti při chystání svačin a večerí, zkrátka, že má příjemné živobytí a nemusí se tedy právě rmoutiti, že nemá starostí o domácnost a děti.

Paní Svobodová rozuměla nevlastní dceři nejlépe. Ona znala ten žal, jakým sama kdysi strádala, přejíc si, aby nevlastní dítky k ní přilnuly, a tu roztrpčenost, že v domě také vlastně nebyla nikdy do opravdy paní. Nepřála toho paní Anna Lízince že trpí, než nemohla si pomoci, aby necítila jakési zadostiučinění v pomyslení, že opakuje se zde to, co jí život ztrpčovalo.

Neměla však nikdy pro Lízinku slova útěchy neb povzbuzení, nemíchala se ani slovem do porad Lízinky s tetinkami, jak zlomiti moc šafářky a chůvy a získaťi děti.

Pan Svoboda vždy jen povzdychnul, mluvilo-li se jemu o nějakém dceřině stesku.

»Taková věc je neštěstí pro tu matku i pro ty děti,« řekl jednou a paní Anna si nad těmi slovy zaplakala v skrytu.

Paní Anna nechodila do lékárny na »všední« svačiny, vyhýbala se kde možno, aby nemusela být se švagrovými pohromadě. Na velkou »visitu« pak dokonce již nešla, dostavilo se jí jednou bolení zubů, jindy churavěla kravička a bedlivá hospodyně nechtěla tuto puštit z dohledu; výmluva se našla vždy.

A manželé, před kterým by výmluvy snad byly neplatily, řekla paní Anna určitě, že když po dvanácti letech byla jejich domácnost bez svačin a visit, nyní dokonce se již bez těchto obejdou. Jí že jest nejmilejším klid, on, pantáta, ať dělá si jak chce.

A pantáta dal milé panímámě za dobré.

Za to tetinky nepromeškaly nikdy, by se v lékárně zaskvěly. Sblížily se s lékárníkovými příbuznými a byly hrdy, jak jsou váženy a jak se jim ze všech stran pochlebuje. Vytýkaly si věru, proč že žily po delší čas tak odloučeně, a počaly samy také dávat »visity«.

Ani na těch neobjevila se paní Anna, ač s ochotou švagrovým dala vždy smetanu, vejce a máslo, co jenom potřebovaly.

»Paní švagrová je ráda, že zaopatřila dceru,« říkaly tetinky, leč zvukem hlasů a pohledy mohl si každý ta slova vyložit: »že se zbavila nevlastní dcery,« a tak si je vyložila i Lízinka.

Za to však přispěchala paní Anna ochotně do lékárny, doslechla-li, že některý z hošíčků churaví. A to bylo velice často. Děti byly zmlsány, neměly určitého pořádku v jídle, dostávaly často potravu nepřiměřenou a otec napravoval pak vše léky, kterým děti víc a více zvykaly.

Paní Anna radívala domácí prostředky, pořádek v jídle a spaní, koupele, mazávala dětem nabubřená bříška, dovedla malé holečky přiměti k vytržení pokazených zoubků a hošící se na »paní bábinku« jen jen třásli.

Takové krásné pohádky uměla ta »paní bábinka«, tak že hošíčkové slyšíce, jak Ježíšek co malinký chlapeček papával jenom mléčko, žádali si také tohoto a nechtěli přeslazené kávy jako druhdy, chtěli jít hajat hnedle po klekání a Lojzíček rád chodil do školy. A pak si s bratříčkem hezky hrával nelámaje divoce hračky a nežádaje si věcí, kterých dostati nemohl, tak jako ti hodní princové a hošíčkové z jiných bábinkiných pohádek.

Nechtěli více, aby jim pohádky povídala Verunka, která znala jenom ty o strašidlech, loupežnících a zlých

macechách. Nechtěli ale také pohádky od »maminky«, která byla roztržitou při povídání a neměla pro samé chystání se k visitám a pro visity ani času.

»Náš pán si vzal panenku a ne paničku,« smávaly se šafářka s Verunkou.

A s nimi to opakovalo celé město.

Tak uplynul čas a po dvouletém manželství povila mladá paní lékárníková děvčátko.

To bylo radosti! Panny tetinky byly téměř u vytržení nad tím krásným děckem a pan lékárník srdečně potěšen narozením dcerušky, vystrojil slavné křtiny.

To bylo příležitostí pro tetinky, aby se zaskvěly celým svým kuchařským uměním.

»Pana apatykáře stojí nová panička hodně peněz,« řeklo se po městě.

Mladá paní byla churava a k děvčátku musela býti vzata kojná.

To stávalo se v měšťanských domech zřídka kdy a sama paní Anna pronesla námitku, že možno dítě živiti cumlíčky.

Tu jí bylo ale snéstí výčitky od švagrových, že nepřeje nevlastní dceři lepšího ošetření a lásky manželovy, osvědčené touto starostí o její zdraví.

A padla nepěkná slova, že paní, která sama děti neměla, neví, co jest láska k dětem.

To řekla táže ústa, která si vždy přála a pochvalovala, aby bratr v druhém manželství neměl děti.

Trpce oplakala paní Anna tyto výtky a od té chvíle vyhýbala se i švagrovým v domě i domu lékárníkovu. Nešla nikdy více k nevlastní dceři, dceři manželi, že z těch návštěv nemá ani ona ani lékárníkovi žádné radosti. Chtěli-li lékárníkovi hošiči míti svou milou »paní bábinku«, poslala je maminka, ponejvíce s dceruškou se obírající, ráda k Svobodovým.

A děti libovaly si u paní bábinky tak, že se sám pan lékárník tomu divil a pan Svoboda vždy znovu nahlížel, jak křivdily jeho sestry manželce, míníce, že neumí s dětmi zacházeti.

Tak se stávalo, že hošiči znovu ochuravěvší bývali třeba týden u Svobodů ponechání. Neb churavěl-li jeden, bratříček sám doma nezůstal.

A paní bábinka při všech pracích v domácnosti našla dosti času obíratí se s dětmi — nevlastními dětmi nevlastní dcery, posílajíc přišedší s sebou Verunu domů, aby raději tam při holčince k ruce byla.

Veruna a šafářka jak nespřátelily se s mladou paní, tak ctily paní Svobodovou a roznesly její chválu po celém městě.

Děvčátko v lékárně nezůstalo dlouho samotno, přibýlo druhé a mladá paní pojednou nahlédla, že všeliké ty visity a svačiny, v kterých sobě tak libovala, stojí vlastně dost peněz, a že by měli, majíce nyní již čtyři děti, trochu více šetřiti.

»Ano, ano, pro děti po nebožce se šetřiti nemuselo, k vůli nim se ničeho neodpíralo, k vůli svým to je jináče,« řekla trpce šafářka k Veruně a tato přisvědčila:

»Inu, nevlastní zůstane nevlastní.«

A rovněž tak povzdechla si paní Anna, když došlo psaní od Edvarda, kterýž byl zatím místo kancelářského adjunkta ve vrchnostenské službě na zámku as dvě hodiny od rodného města obdržel. Psal Edvard, že se bude ženit, že si vezme vdovu svého předchůdce, čímž mu i zároveň rychlý postup zaručen. Také že přijde do úplně zařízené domácnosti, nebude potřebovati nábytku, než přece že žádá, aby mu bylo vše, co po matce má, zasláno. Ještě některé věci si přál: pěkné hodiny, kteréž byl otec po prvním sňatku koupil, dále žádal o malovanou podobiznu matčinu — a peníze za podíl. Zval otce na svatbu, zval tetinky, o nevlastní matce, zda volna mu bude vybrané věci zaslati, se nezmínil.

Pan Svoboda těžce nesl jednání synovo. Vše, co si Edvard přál, bylo mu zasláno, tetinky se vypravily na svatbu a pan Svoboda dosti těžce sehnal sumu peněz několika set tolarů, poslal ji Edvardovi po zeti lékárníku, kterýž s Lízinkou též na svatbu jel.

Otec se na syna pro bezohledné jednání hněval.

IV.

Panny tetinky vrátily se ze stavby synovce Edvarda jaksi zaraženy. Teta Mary vymlouvala se na mi-

grénu, tetu Fany pobolíval žaludek a nebyly schopny ani hnedle vyprávění.

Za to Lízinka všecka pobouřena vyprávěla otcí, že Edvardova paní přivedla mu do manželství také dvě děti: desítiletého synka a sedmiletou dcerušku a on, Edvard, ani o tom nepsal.

Ostatně prý jest velice sličná, trochu hrdá paní a příbuzenstvo přijala dosti s vysoka.

Pan lékárník pak doslechl od známých náhodou úředníků, že švagr opravdu dobře volil. Bývalať nyní nejší jeho paní komornou u hraběnky, dostala od ní skvělou výbavu a nábytek a první její manžel těšil se přízni vrchnosti. Arcif přišel ten synáček trochu brzy po svatbě a zlí jazykové shledávali na malém Rudolfovi podobu s mladým panem hrabětem, jehož podobizna z dětských let visela ve velkém sále, kde odbývány plesy. Přízeň hraběcí že přejde na druhého manžela mladé paní, říkalo se pak v zámku zřejmě.

»Chytře se Edvard oženil,« končil pak lékárník a tetinky musily posléz posvědčit.

»Ta nevlastní přízeň z naší rodiny nevyjde,« povzdychla tetinka Mary.

»Bylo to těm našim dětem souzeno, míti nevlastní matku a nevlastní děti,« slzu si stírajíc s buclaté tváře doložila tetinka Fany.

»Byly nevlastními ke mně, budou nevlastními k dětem,« vzdychla paní Anna.

Po nějakém čase dojel Edvard s paní a s dětmi na návštěvu.

Byli ubytováni v lékárně, kde měli pěknější hostinský pokoj než u Svobodů. Paní Anna ovšem pozvala hosty na oběd, na svačinu a na večeři střídavě a uctila, jak mohla.

Ku podivu, Rudolfek a Dorynka, nevlastní dítky Edvardovy, přilnuly také ihned k »paní bábince« až jí toho tetinky záviděly.

»To jsme rády, že máme přece také babičku,« opakovaly dítky desetkrát za den a matinka jejich také si ze všech příbuzných nejvíce paní Annu oblíbila.

Největší radost měl z toho pan Svoboda, a milá jeho panímáma se tomu až smála, jak čile dovedl si s vnoučaty hrát.

Lízinka žárlila trochu na švagrovou, jejíž objevení a vystupování způsobilo v městečku rozruch. K vůli ní uspořádala opět jednou velkou visitu a pozvala všecko příbuzenstvo.

Ale oplakala to všecko namáhání a výlohy.

Dostal se jí tolik zabalených špiček a pilulek za to, jak je nyní šetrnou, jak vlastně se o nic nestarala, jak ponechala nevlastní děti péči služebných a svěřuje je nevlastní matce, o které nemohla přec býti jista, že má děti ráda, any spolu se rády neměly — že zažila několik trapných hodin. Vzácná švagrová pak se vyjádřila, že to byla podivná společnost. Nesetrvala také ani do večera a šla se podívat na tehýni, která nepřišla.

Děti její i lékárníkovy chtěly jíti za ní a zabavily se u Svobodů tak, že byly marnými vzkazy z lékárny, aby se šlo k večeři, že pánové pozvaných paniček již došli. Choť Edvardova vzkázala, že nemá na jinou večeři chuť, než na čerstvé podmáslí a chleba s máslem, kterých se jí u Svobodů dostane.

Edvard se tomu usmál a bavil se nerušeně s pány, Lízinka však a tetinky byly jako na trní a když se společnost rozešla, plakala unavená paní lékárníková skorem až do rána.

V několika dnech odjel Edvard s paní.

Zval co nejsrdečněji rodiče, aby jej navštívili, když na svatbě nebyli.

Nebylo mu ani slíbeno ani odřeknuto.

Po odjezdu Edvardovy rodiny vypukla nevole. Lízinka vyčetla paní Anně, že odloudila jí švagrovou od visity, že odloudila jí vůbec její náklonnost, tak jako lásku nevlastních dětí, vyčetla, že byla přinucena si vzít vdovce, že neobdržela podílu jako bratr Edvard a tak způsobila zřejmou před celým městem roztržku.

Paní Anna dala manželé na rozhodnutí, zda jest ona něčím vinna, když ani do lékárny vůbec nedochází a nevlastní dceři zacházením s dětmi ulehčuje. A tu

také trpce si postěžovala na to, čeho doposud od švagrových zakouší, nejsouc při nich nikdy úplně paní v domě.

Pan Svoboda domluvil dceři, pohádal se se sestrami, tak že tyto odstěhováním se z domu hrozily.

Byl příliš závislým přece od nich a nemohl k tomu dopustiti. Bylo tedy v domě neutěšeně, Lízinka chtěla se hněvati, nešla k rodičům a ani dětem tam jíti nedovolila. I s manželem se pohádala, ač tento moudře ji upozorňoval, že nežádal věna na rodičích a že mladá paní působí si nevoli sama.

Než Lízinka chtěla se hněvat a pohněvala se i s tetičkami, vyčítajíc jim, že si Edvardovu paní až ponížene předcházely, pyšnice se vzácnou touto příbuznou, ač vlastně se vědělo, jak že to bylo s tou vrchnostenskou přízní.

Nepovážlivá Lízinka vypověděla všechny tyto spory na těch svačinách a visitách v manželově příbuzenstvu a klepy šířily se po městě.

Tetinky se vše dozvěděly a neopomenuly sdělití paní švagrové, vědouce, že ji tím nejvíce zarmoutí.

Než paní Anna již opět otrá ve všech těch mrzutostech, odpovídala na vše těmi slovy, která si byla navykla: »Inu, nevlastní zůstane nevlastní.«

Dlouhý čas táhly se řetězy klevet mezi paní lékárníkovou a jejími rodiči a tetinkami. Pan lékárník nepořídil u paničky domluvami ničeho a věru že trpce zaplatil přání mítí mladou, sličnou paní. V domácnosti jeho zůstávalo vše při starém a pan lékárník pojednou shledával, jak jsou děti po nebožce odstrkovány. Lízinka neublížila jim arcí, než nevšímalá si jich z netečnosti a nechuti, která se v duši její vyvinula hnedle v prvním čase manželství, kde měla neshody k vůli šafáře a Veruně.

Manželi na prosby, ať se více dětem věnuje, odpovídala podrážděně, ba jízlivě, že nevlastní matka její také se jí a bratrovi nevěnovala více, než co bylo potřeba k jich úpravě. To že není její povinností, aby se věnovala dětem po nebožce tak jako svým, zvláště any ony nemají ji dosti rády.

A hýčkala, rozmazlovala svoje děvčátka hošíkům na úkor.

Dětem nemohoucím vlastně toho ještě chápati říkala denně, že nebudou ony děditi po tatínkovi, ale nevlastní jejich bratříčkové, ony že chudinky budou musit jíti asi do služby, že budou chudy, chudičky.

»Vy nebudete dědit, dušinky moje, vy máte nevlastní bratříčky, máte nevlastní bábinku, panny tetinky mají raději vašeho nevlastního bratránka a sestřeničku, vy máte jenom maminku, která vás má ráda, a maminka je také chudá,« tak mluvívala Lízinka k dětem. Lojzíněk a Karlíček slyšíce to, pověděli aspoň Veruně a Veruna se šafářkou neopomenuly pověditi pánovi.

Ten jen vzdychal, jak kdysi vzdychával pan Svoboda, nemoha shody v domě docílití.

Lojzíněk a Karlíček nemohli také pochopiti, proč pojednou nemají choditi k hodné paní bábince Svobodové, a vzdor zákazu matčině zaběhli si tam.

Paní Anna chovala se v této choulostivé záležitosti velice moudře. Pohrála si s dětmi, dala jim něco od jídla, nikdy ale mlsky, otázala se jich na rodiče, na sestřičky, na šafářku, na Verunu jako jindy, nedala cítit malým těm holečkům, že jest hněv, neoprávněný a neopodstatněný hněv, který ji zdržuje v projevech větší srdečnosti, kterým jí zabráněno, aby vzkázala pozdravy jako druhdy.

Paní Lízinka chtěla se hněvat. Opomenula i otcův svátek, nedošla s gratulací; pan lékárník dojde s dětmi, vyřizoval omluvu, že je paní churava.

Než pan Svoboda zasmušile jenom pokývnul hlavou. Po chvíli pak odešel z pokoje, to na slova Lojzínkova, kterýž řekl, že maminka povídala, že by on a Karlíček nemusili k nevlastnímu dědečkovi choditi s přáním.

»Nevlastní a stále jenom nevlastní,« řekl smutně pan Svoboda a paní Anna ta slova opakovala.

Hněv trval a udobření nastalo nenadále.

Ale v smutných okolnostech.

Roznemohla se totiž mladší z tetinek, panna Fany, a nemoc svahovala se k smrti.

Byl tu také již věk a panna Fany učinila poslední vůli.

Pan Svoboda mnil, že nyní bude mít poloviční závazek, polovičné břemeno a odkazem sestry že bude moci polovinu statku, na kterém se tolik nalopotil, zvátí svým majetkem.

Než panna Fany odkázala vše panně sestře, s do-
ložením, že po smrti této případnou polnosti i hotové
peníze Edvardovi a Lízince, dětem bratrovým.

Měl tedy pan Svoboda za dlouholeté přičinění
vlastně jen právě to přičinění a tu obživu, kterouž by
byl zajisté i jinde co správce získal.

Tak jej sestry odstrčily!

Lízinka smířila se s rodiči a naříkala zároveň
s nimi na nelásku tety, která mohla jí přece ihned od-
kázatí hotové peníze, aby měla aspoň něco svého a věno
pro svoje dvě děti.

Uznala nyní, že nemohli jí rodiče dáti podílu jako
Edvardovi, uznala, že ani tento neměl práva ho žádati,
an byl otec o matčino jmění vlastně přišel.

Edvard dojel na pohřeb s paní a dětmi.

Byl poslední vůlí tetinky Fany velice rozmrzen a
nedbal, že tetinka Máry slzí nad ostrými jeho slovy,
jimiž vytýkal zesnulé a pozůstalé sestře-dědičce lakomství
a sobectví.

Paní Anna ke všemu tomu se usmívala, jakoby
chtěla dáti na jevo, že to vše dávno tušila a předvídala.
Obírala se s vnoučaty, zvláště Rudolfkem a Dorynkou,
a prosila Edvarda, ať jí je po nějaký čas zde pro radost
ponechá.

Bylo právě počátkem prázdnin a Edvard nenamítal
ničeho i jeho paní ráda svolila, sama tu ještě po pohřbu,
po kterém Edvard ihned odjel, celý týden setrvajíc.

Zůstala úplně u Svobodů, jistě že baví ji hospo-
dářský ruch v domě, v lékárně pak že ji obtěžují malé
děti, čemuž již odvykla a nepřeje si, aby měla přivykatí.

Před odjezdem měl Edvard se svou chotí důležitou
rozmluvu. Chodili spolu po zahradě do pozdního večera.

O čem rozmlouvali, uhodla paní Anna v nejbližší
příštích dnech ze snašina chování.

Počal Edvardova paní předcházeti si tetinku Máry
a činila to tak okázale, že paní Anna ihned uhodla, že

jedná se Edvardovi o to, aby získal si přízeň a s ní
větší část dědictví po staré panně.

Tetinka Máry ve svém o sestru žalu byla přístupna
ujišťování »paní neteře«, že si jí velice váží a že Edvard
nemyslí to s výčitkami tak zle, mysle prý pouze na to,
že dostane-li se dědictví kdysi do rukou pantátových,
že může se o ně zcela přijíti; Edvard vždy prý tvrdil,
že pantáta byl špatným hospodářem a jenom velikou
a vzácnou obětovností tetinek se udržoval v dobrém
postavení.

To byla voda na tetinčin mlýn. Všecky po léta za-
koušené mrzutosti vypověděla paní Edvardově a tato
svědčila ku všemu. Uvěřila také ochotně, že tetinky ne-
chtěly druhému sňatku bratrovu, aby nebyly dívky zkrá-
ceny, ač byla dosti bystrou a hned o prvé návštěvě pro-
hlédla co a jak.

K paní Anně chovala se paní snacha však stejně
vlídně a litovala ji, čeho jí nyní bude zakoušeti od
vrtochů osamotnělé staré panny.

Než panní Anna poznávala dobře, že nejedná
snacha upřímně, a řekla si trpce: »Je to žena nevlast-
ního syna, je to všecko a vždycky nevlastní.«

Leč s dětmi těšila se jako druhdy a any nyní po
smíření docházely od lékárníků všecky čtyry dívky, tu
bývalo u Svobodů dosti hlučno a vždy veselo.

Edvardova paní odjela a Lízinka docházela opětně
častěji k rodičům. Návštěvy její platily však také více
panně tetince, s kterou zacházela jako s malovaným va-
jíčkem, nosíc jí všelijaké celtličky z lékárny, zvouc a
vybízejíc ji k návštěvám a jí k vůli i visity pořádajíc
a na tyto ji provázejíc.

Tvrdila, že se paní tetinka musí povyrazit ze svého
o sestru žalu.

Pan lékárník neviděl rád, že došlo opětně k sva-
činám a visitám, byloť tak dosti výloh s častými křti-
nami a svatbami v rozsáhlém příbuzenstvu. A nepokrytě
řekl, že milejším mu bylo, když k nim tetinky nedochá-
zely, a nyní o tetinku Máry že dokonce nestojí.

V.

Stěny mívají uši. Bůh ví, měly nebo neměly-li stěny v lékárně uši, než jisto jest, že se panna Máry Svobodova dozvěděla o tom, jak se pan lékárník vyjádřil.

To bylo slzí a nářku!

Panna Máry vyčetla tuto žalost kde komu a posléze uvalila vinu na švagrovou.

Ano, ano, švagrová tím byla dozajista vinnou. Proč vychovávala nevlastní svoje děti tak, aby si otcových sester nevážily, a tudíž zvěděl i manžel neterin, že na tetince v rodině vlastně pranic nezáleží, že každý s ní může postrkovat a jí se pošklíbat. Jediná nebožka panna sestra ji měla upřímně ráda a zá to že toho, čeho spolu z dědictví po rodičích opatrovaly a od úst si utrhnuvše ušetřily, jí doporučila, aby jsouc na příbuzné odkázána, netrpěla třeba v stáří nouze. Však dle chování se příbuzných že by se toho dočkala, o tom že jest již přesvědčena.

Takové řeči vedla a roznášela stará panna po celém městě, každému, kdo jenom vyslechnouti je chtěl.

Na paní Annu přestala docela mluvit a s panem Svobodou se notně pohádala.

Do největší mrzutosti přijela Edvardova paní pro dítky. Nebyly prázdniny sice ještě u konce, než jí prý se stýskalo po dětech a také se těšila uviděti opětně milé příbuzné, když tito se neodhodlají je na zámek navštívit.

»Ale tentokráte jsem musela panu manželovi na jisto slíbit, že se nevrátíme s dětmi samy, že přijede někdo s sebou. A když ne pan dědoušek nebo paní bábinka, ani paní švagrová nebo pan švagr, tedy že musí »slečna tantýnka« přijeti se mnou, tak jsem panu manželovi dala slovo a tak se stane,« rozhovořila se mladá paní Svobodová hned po příjezdu, prvé než bylo jí pověděno, jaká mrzutost se temným mrakem vznáší nad rodinou.

Pobyla mladá paní několik dní a odjíždějí, odvážela skutečně pannu Mary s sebou.

Ta se chodila okázale loučiti po městě, vypravujíc, že synovec prot ji k sobě zve, že zželelo se mu křivdy, jaké zde utrpěla.

Do lékárny se nešla ani loučit, donesloť se jí opětně vyjádření se pana lékárníka, že Edvard špekuluje asi na celé dědictví.

Lízinka s dětmi přiběhla a prosila pannu tetinku, ať se na ní nehněvá.

»Nehněvám se na nikoho, ale nebudu překážet tam, kde mne nemají rádi,« odbyla ji stará panna.

A následovalo k Lízinkiným námitkám a omluvám celé kázání, jak si jináče váží jí Edvard a jeho paní, jak i ty dětičky, třeba že jí, panně Mary, přijdou nevlastními, ji s takovou úctou vždy »slečna tantýnka« jmenují. A ostatně co by si nejela na návštěvu do zámku, mezi nobl lidi, kde něčeho užije a se pobaví, však že ničeho doma nezamešká.

Paní Anna si věru oddechla, když kočár se snachou, dětmi jejími a švagrovou zajel po prašné silnici, tak že ho více viděti nebylo.

Těšila se, že bude aspoň po několik neděl pokoj, že si trochu oddechne.

A užila si se svým milým pantátou toho pokoje opravdu mile.

Poseděli, pobesedovali si spolu ve stavení i v zahradě, šli spolu dohlédnout na hospodářství, prošli se v polích, šli spolu do kostela — pojednou bylo času ke všemu, jakoby z domu ne jediná, ale přímo deset osob bylo ubylo. Ubyl neklid, ubylo podezřívání a poštvání a věru, že jakoby do všech koutů starého domu bylo zasvitlo slunéčko, zlatíci i ty pavučiny v nejtemnějším podkroví a ty starosti v duších dobrých stárnoucích manželů.

»Já nevím, pantáto, ty tvoje panny sestry na mne vždy pohlížely, jako bych byla také tak nějak nevlastní, a přece jím to mohlo býti jedno, mají-li před sebou druhou či první ženu svého bratra«, pravila paní Anna k svému choti za důvěrné chvílky při svačině.

»Ba, že ano. A samy dokázaly co vlastní sestry ke mně tolik, co by tak hned ani opravdu nevlastní přízeň neučinila,« posvědčil a vzdychnul pan Svoboda.

»A mně vchovaly nevlastní děti,« rozplakala se paní.

»Neplač, panímámo, tvou dobrou vůli a upřímnou lásku viděl Bůh a viděl jsem já, a ty děti to jednou snad také uznají,« těšil pan Svoboda paní.

»Lízinka snad, až se dočká lítosti na nevlastních dětech, ale Edvard nikoli. Ten se nedočká lítosti nad nikým a nad ničím, ten má rád jenom sebe a na jiném než na svém prospěchu mu nezáleží,« pravila paní Anna.

»A ty jsi se, milá panímámo, přičiňovala a starala ku prospěchu mých dětí a mých sester tolik let a neměla jsi z toho vlastně ničeho,« zatesklil pan Svoboda.

»Měla jsem tu střechu nad hlavou, přece domov a přece rodinu a mám tebe, pantáto,« řekla paní Anna vřele a manžel políbil ji na čelo.

Bylo klidno u Svobodů, Lízinka opětně docházela s dětmi a postěžovala si nevlastní matce s každým v domácnosti křížkem.

Děti, hošíkové i Lízinčiny holčičky, neměly pak nad »paní bábinku«. K ní táhly se všechny a ve městě se povídalo, jak se přec asi paní Svobodové křivdilo, mínili-li se, že není k nevlastním dětem dosti hodnou, ana jest tak dobrou k nevlastním vnoučatům.

O Lízinčině svátku bylo v lékárně trochu pláče, že vzdor prosbám a zvaní panímáma do lékárny nepřišla, že nezapomenula na minulé příkoří.

Než tento mráček rozptýlil se opětně před velkým mrakem, kterýž se nad rodinou zastavil příjezdem tetinky Mary.

Tato přijela z nenadání, nikým neprovázena, a počala činiti přípravy k stěhování.

Odstěhuje prý se nadobro k panu právnímu, svému upřímnému synovci. Tam že ji mají nejvíce a skutečně rádi, vykládala po celém městě.

Zašla i do lékárny. S mnohými štiplavými omluvami dovolovala se u pana lékárníka, aby ji dovolil navštěvovati neteř, pokud v rodném městě pobude; nebude prý zaváděti Lízinku k žádným zvláštním výlohám, aniž ji meškati v práci v domácnosti, neb pro všechno na světě nechce býti ona, ubohá stará dívka,

příčinou nesvárů mezi příbuzenstvem vůbec, mezi manžely pak zvláště.

A hnala to svoje přiblížení, tu svoji, jak říkala, »nezištnost« tak daleko, že přicházejíc do lékárny odpoledne, nosila si svačinu svoji s sebou a nepřijala nejmenšího pohostění.

Oznámila tetinka Mary, že se bude k Edvardovi stěhovati až z jara, až si upraví všechny poměry.

Měla dlouhou a bouřlivou rozmluvu s bratrem, dávajíc mu na rozhodnutí, zda chce dům a polnosti od ní koupiti či přijmouti do nájmu, neb má-li vše prodati či pronajati někomu cizímu.

Bratr vytýkal jí sobectví, nelásku; než klidně odpovídala mu, že jedná přece vždy jen ve prospěch jeho dětí, jimž přec jenom bude jedenkrátě patřiti její jmění. A oba, syn i dcera, že budou toho potřebovati, ano jmění manželky Edvardovy a polovice aspoň jmění lékárníkova případně přec — nevlastním dětem jejího synovce a neteře.

Pan Svoboda radil se s chotí, se zetěm, se známými.

Nebylo východu. Neměl peněz, na malou výměru vlastních polností bylo se těžko vypůjčiti v malém městě, kde byla v ustálených poměrech sice zámožnost i blahobyť, nikoliv ale bohatství. Bylo škoda pozemky výborně upravené pustiti z rukou.

Pan Svoboda dopsal synovi, domlouval mu, k čemu že to tetu ponoukl, přemluvil, a vytýkal mu ostře sobectví.

Edvard odpověděl úplně chladně, že pannu tetinku k ničemu nepřemlouval, že jedná ona dle svojí vůle. Otcí pak že by vždy radil, aby se netrmácel řízením tak velkého hospodářství, nemá-li z toho většího prospěchu než to živobytí plné starostí a tu střechu nad hlavou, jak nevlastní panímáma prý vždy říkávala.

On sám, Edvard, že na dědictví po panně tetě nepočítá, maje do smrti zajištěnou službu a pensi, a nevlastní jeho děti že mají jmění po svých rodičích.

Bylo to, zdálo se to býti pravdou, ale bylo to bezcitné.

Tu poradil a pomohl pan lékárník.

Churavěl trochu a lékárna jej mnoho netěšila. I hodlal ji pronajmouti a ujmouti hospodářství společně s tehánem, spojití svoje polnosti se Svobodovskými. Až některý ze synků vystuduje, že může pak lékárnu opětně ujmouti.

Dohodli, domluvili se a lékárníkovie se měli odstěhovatí do Svobodova domu, an nájemce lékárny činil nároky na použití celého bytu.

Lízinka plakala, že musí opět do toho hospodářství, jemuž tak ráda ušla, a že nyní bude asi nucena přičiňovatí se tak jako paní Svobodová.

Šafářka nechtěla jíti s ní, nechtěla již sloužit, majíc dostatečně nahospodařeno a chtěíc se odstěhovatí k provdané dceři.

Ale nechtělo se jí vlastně asi pod stálý bedlivý dozor, jemuž by byla u Svobodů neušla.

Veruna nechtěla opustiti děti a těšila se k »paní bábince«, kterou mají její drazí hošíčkové nejradši.

K doléhání lékárníkově uzavřena smlouva s pannou Mary tak, že platilo se vysoké nájemné a ročně že uplácen jí jistý obnos na cenu hospodářství, aby po čase rodině zůstalo.

Panna Mary zaslala smlouvu k prozkoumání Edvardovi a tento našel sice všeliké klíčky ještě, než dohodnutí přece se stalo a jarem stěhovala se panna Mary k synovci a lékárníkovi k Svobodovům.

Paní Lízince neříkalo se více: vzácná paní, říkalo se jí: mladá panímáma, totiž v domácnosti; v příbuzenstvu byla jmenována nadále: paní tetinkou či kmoťrínkou, ve městě pak: paní Saperovou, příjmením po manželu, ač tomuto staří známí i nadále: pane apatykáři říkali. Smával se, že aby mohl býti hospodářem, musel jíti co lékárník na výměnek.

Dařilo se mu dobře na tom samovolném výměnku a vpravoval se do hospodářství s celou chutí.

Paní Svobodová všecka rozveselena pobíhala a pracovala, těšilo ji rozmnožené hospodářství, neopomenula choditi denně do chlévů, kde přibýlo dobytka, sama měřila mléko, sbírala smetanu, nasazovala drůbež — zkrátka pracovala vše a mnohem více nežli dříve, než s větší chutí.

Nabádala Lízinku k činnosti a tato vycházela také ráda na pole, těšíc se vzrůstu osení, a doma zavřela všeliké zbytečné ozdoby, které daly jenom práci s uklízením do truhlic, a dbala opravdu panímámu zastati.

Šlo se k jednomu stolu a pánům chutnala i ta nejprostší strava, vychodilí se po polích i upracovali časem v zahradě, která byla značně rozšířena. V neděli a ve svátky vybízela paní Svobodová vždy Lízinku, ať upraví nějaké z jemnějších jídel, jakým se od tetinek byla naučila. Stávalo se tak, ale ku podivu, dětem chutnávaly vždy lépe »bábinčiny buchtý« než všeliké náky a pan Svoboda neliboval si nikdy mnoho na těch »mlsech«, jaké sestry strojily a kterých, více pro dobrou vůli, u nich okoušival.

Byl klid, krásný klid v té spojené nyní rodině, a divili se všichni, jak to tak mohlo býti, že se navzájem zarmucovali, že na sebe nevráživali, že si činili příkoří.

A Lízinka nechápala, jak mohlo ji na počátku manželství těšiti choditi po visitách a strojiti tyto, i pochopila, jak přišla tehdy při první návštěvě švagrové ta maloměstská společnost směšnou, proto, že opičili se všichni po stavech vyšších, nedbajíce, že nejkrasší utěšenost lze najíti v nevybočování z poměrů a těšení se svazkům rodinným.

»Proto snad byly ty panny švagrové a jest doposud panna tetinka Mary tak divnou, že nepoznaly, co jest vlastně rodina, a žily jenom samy sobě,« pravila jednou paní Svobodová.

»Ano, samou obavou před »nevlastní« přízní a láskou k svému vlastnictví odcizily se rodině,« přisvědčil pan lékárník ohlédná se s úsměvem na svou paní, která četla s Karlíčkem v obrázkové knížce. — Co byli lékárníkovi hoši »u bábinky«, počali býti mnohem přítulnějšími k nevlastní matince, vždyť byla také »bábinčina« a tato je přesvědčila, že je má maminka tak ráda, jako ta »maminka v nebíčku«, za kterou se denně modlili.

VI.

Tak míjel za stálé spokojenosti oběma rodinám rychle čas, že se přiblížily žně a s nimi prázdniny.

Došel dopis od Edvarda, že děti touží po milých příbuzných a že je vypraví s maminkou na návštěvu. Edvard psal, jakoby se nebylo ničeho stalo, jakoby nebyl zaslal otcí onen chladný dopis, jakoby byl odjel včera jen a v nejlepší shodě z domova.

»Co dělat?« tázali se jeden druhého, tehán zetě, dcera matky.

»I vždyť budeme ty dětičky rádi vidět, toť se přece rozumí,« řekla paní Anna.

A paní Lízinka připravovala svůj, druhdy tetinek »parádní« pokoj pro paní švagrovou.

Edvardova paní přijela. Děti za ten rok vyrostly, z Dorynky bylo krásné děvčátko a paní Lízinka hnedle postřehla a matce ukázala šňůru jantarových korálů, kterou měla na krku. Znalý obě ten šperk, býval majetkem zesnulé tety Fany, na zlaté sponě byl vyryt symbol víry, naděje a lásky, kříž, kotvice a srdéčko.

»To jsme si mohly myslet,« řekla paní Anna a trpce pohnuta si vzpomněla, jak kdysi švagrové vše po nebožce matce Lízinčině ukládaly, jen aby ničeho jí, nevlastní matce nepřišlo do ruky. A nyní vzácnou tuto ozdabu darovala panna Mary nevlastní dcerce synovcově.

»Ba ano,« přisvědčila Lízinka a tiskla rty.

Mladší paní Svobodová vyřizovala usmívajíc se, pozdravy od »pana manžela« a »slečny tantynky«, že jsou oba zdraví, připojila, a an stále nikdo neděkoval a na nic více se netázal, dodala, že vzpomínají často na milé příbuzné.

»Panna sestra asi se strachem, nepřijde-li o peníze,« pronesl pan Svoboda trpce.

»Jenom když jsou zdraví,« mírnila paní Anna.

Děti zatím byly se již znovu spřátelily s lékárníkovými dětmi a veselá vřava hnala se do zahrady.

»Bude jim tu, paní dcero, letos snad u nás příliš hlučno a méně pohodlně. Jsme tu tak trochu stísněni,« omlouvala se paní Anna snaše.

»Jsem ráda, že jsem zase u nich, panímámo,« odvětila tato srdečně.

Pobyla asi týden a odjíždějíc slibovala dětem, že přijede pro ně papínek.

»Musíte přes vagace zatím paní bábinku uprosit, aby se pak podívala s vámi k nám«, vybízela děti a tyto hlučně slibovaly, že paní bábinku přivezou.

Bylo hodně veselo v starém domě, ano jej těch šest dětí oživovalo.

Paní Lízinka neopomenula vyptávat se Rudolfa a Dorynky na tetičku Mary.

Děti vyprávěly, že má »slečna tantýnka« svůj pokoj, který jí upravili, s vyhlídkou na nádvoří.

Smějou prý se po zámku, že slečna tantýnka ráda kouká z okna, těšíc se tomu, že jí lidé jdoucí do kancelářů pozdravují. Děkuje prý až nápadně vznešeně a a kdysi ona zaslechla, jak sedláci, nepoznavše v ní žádnou ze známých paní úředníků, pravili si mezi sebou, že jest to snad sama paní hraběnka — tu, že po celý týden to každému znovu opakovala. Také prý se vždy, vyložit se do okna, ověsí se celá zlatými řetězy, náramky, granáty a na hlavu posadí zlatý čepec. Papínek že se tomu vždy směje a říkává, že slečna tantýnka chce, aby v zámku všichni věděli, mnoho-li má zlata. V jiných šatech pak že nechodí než v hedvábných.

»I je to stará třeštilka,« řekl pan Svoboda. »Ještě si také nechá říkat »tantýnka« a k tomu »slečna«; nebožtíci rodiče říkali jí: Marjánko, a všecka čeleď: panno Marjánko, to Mary si zavedla až za mojí první paní a i Františka se tu překřtila na Fany.«

»No, ona panna švagrová nemá co dělat, tak si krátí čas, jak může,« usmála se paní Anna, přihlajíc vlasy pod čepeček.

Toho roku byla pěkná úroda a statek poskytnul hojného užitku. I odstavená dobytčata odprodala paní Anna, též drůbež zvláště vydařenou, a těšila se srdečně tomu zdaru.

»To snad nám ty děti donesly to boží požehnání do domu,« pravila k muži a zeti.

»Doneslo je to přičinění a dobrá vůle,« řekl pan lékárník, kterýž tehýni čím dále, tím více ctil.

Ku konci prázdnin dojel si Edvard pro děti.

Vybízeli vřídlně, aby někdo jel s ním pobýti zase u nich v zámku, aby prý přece věděli, že jsou u příbuzných na jisto rádi vídání. A také prý navštívit pannu tetinku.

»Ta o nás asi nejméně dbá,« řekla Lízinka úštěpačně. »Zvláště o mne, ana jsem nyní, jak ona říká: selkou.«

»Aby ještě myslila, že ji jdeme o něco prosit,« řekl pan Svoboda nevrle.

Edvard zval také paní Annu, leč tato odpověděla mu s tím svým klidem, provázeným tím známým trpkým úsměvem:

»Nechápu, proč by se pojednou dbalo o nevlastní panímámu a babičku, to ať se vlastní přízeň navštěvuje.«

Edvard si hryzl rty, neodpověděl však.

Jen děti okřikl, ať paní bábinku neobtěžují, any znovu žadonily, aby s nimi jela.

Edvard odejel s dětmi sám.

Po odjezdu teprve napadlo panu lékárníkovi, že měl přece někdo jet, aby viděl, jak a co panna Mary tropí.

»K čemu?« ozvala se paní Anna, »Že to Edvard již zaonačí, aby mu panna švagrová záhy upsala celé dědictví, to nám všem přec může napadnout. Nač tedy tam jezdit, aby on i ona mysleli, že chceme se taktéž ucházet o její přízeň.«

»Lízinku snad přece nezkrátí,« podotknul pan Svoboda.

»Nevíme nikdo, co jest zde na hotovosti,« řekl pan lékárník. Panny tetinky nenechávaly peníze ladem ležet, vím to, že s nimi a to velice obratně skontirovaly. Budou zde asi sumy, o kterých nemáme ani zdání.«

»To mají asi pravdu, pane zeti,« posvědčila paní Anna. »Vím, co lidí chodilo k pannám švagrovým a že se jednalo o peníze. Ovšem na nejisto nepůjčily. Nám pak nečekaly nikdy po prodeji obilí neb čehokoliv z hospodářství ani den s odevzdáním peněz.«

Přešel podzim s hojnou sklizní bramborů, kterých se tenkrát ještě málo sázelo a kterých u Svobodů zasázeli letos více, hodlajíce zavésti prodej vykrmeného vepřového dobytka.

»Toho jsme se nenadáli, že nám to tak dobře půjde,« říkali si mezi sebou ti lidé dobré vůle.

Okolo vánoc za dlouhých zimních večerů pan Svoboda se zetěm připravovali Betlém k potěšení té dětské droboty a stárnoucí Veruna učila děti zpívat koledy.

A tak uběhly vánoce a s nastalým masopustem chystali se ve městě ku plesům.

Byly tehdy v modě »skládání bály«, na kteréž posílaly všechny sezvané rodiny jídla, a pak se společně večerelo.

Co byla Lízinka provdána, nechodili Svobodovi do těch plesů, paní Anna raději si oddechla v klidu zimy od letních starostí a odpočinkem sílila se k novým.

Lízinka trochu smutně vzpomínala, jak předešlá léta chystávala pomocí tetinek vždy zvláště vybraná jídla a pamlsky k těmto plesům.

Letos určil pan manžel, že nepůjdou nikam, že vyhnou se všem nepotřebným výlohám a oslaví si masopust doma.

A to jenom v rodině, tak že jest jim nejlépe.

Ani zabíjačku neoslavili jako druhdy.

Nepozvali nikoho a jenom oplatili tu »masopustní výslužku« jitrnic a klobásů, odkud jim byla zaslána.

Než docela tiše přece ten masopust u Svobodů »ve dvorci«, jak se nyní rozšířenému hospodářství říkalo, přece neupiynul.

Přijeli za delšího již dne po hromnicích, za pěkně utuhlé sanice z nenadání hosté.

Edvard s paní, dětmi a — pannou Mary.

Bylo to velké překvapení.

Paní Anna po prvním přivítání zmizela do kuchyně a rychle vařila uzené maso, chystala na koblihy, zabíjela kapouny a krocana, sháněla vše, co dům skytal.

Lízinka v rozpacích vítala se se švagrovou, ostýchavě s pannou tetou.

»No, tak se ukaž, jak ti to sluší, když již nejsi paní apatykářovou,« řekla panna tetinka k Lízince.

Té div že slzy nevyhrkly.

»Daří se nám zde ovšem tak dobře, že ani na apatyku nevzpomínáme,« odpověděl za ni její manžel.

»I ty děti jsou zde zdravý a co více, jsme tu všichni dohromady svoji.«

»Superbe,« řekla panna Mary. Pochytila to slovo v zámku.

Bylo sice třeba se k vůli hostům poněkud stlačit ve starém domě, ale bylo přec veselo.

Ukázalo se, v jaké náladě a s jakými úmysly hosté přijeli.

Edvard obcházel celý dům, od chlévů počínajíc až do sklepů, stodol a sýpek. Přesvědčoval se, zda jest zde dostatek a spokojeně se usmíval, vypočítáváje, že skutečně jest zde opětně jmění.

Panna Mary chodila po návštěvách chlubíc se všudy, jak dobře poradila si na stará léta, odstěhovavši se k synovci, kde má klid, jakého v rodném domě nikdy neměla, zábavy mezi úřednictvem, o jakých se jí nikdy nesnilo, a k tomu tu úctu!

Že byla kdys pokládána i za samou paní hraběnku, to musel kde kdo vyslechnouti aspoň třikráte.

Edvardova paní pak použila návštěvy, aby si tehýni postěžovala.

Stěžovala si na »pana manžela« i na »slečnu tanyňku«.

Choval se Edvard nyní, an byl postavení svoje v hraběcí službě upevnil, k choti svojí dosti bezohledně, dáváje na jevo, že byla mu jen prostředkem k dosažení cíle. Sobectví a lakota stále více vynikaly v jeho povaze. Krom deputátu zdráhal se dávatí pro domácnost něco ze svého služného a paní musela vydávati úroky kapitálu šetřeného pro děti. A vyčítá prý jí někdy i toho Rudolfka, s pláčem tehýni svěřovala.

Panna Mary zase že činí rodinu směšnou svým opičením se po paních úředníků, tím svým paráděním a přehnanou i vlastně nedosažnutou noblesou.

Co přidává peněz na domácnost, těch že ona, mladá paní nevidí, dává vše Edvardovi a ten nevydá z toho ani groše. Jsou spolu samý peněžitý zájem, kupují losy, půjčují peníze a ona že jest mezi nimi jako cizí, jako prodána.

Ob čas že daruje panna Mary něco dětem, než to, že jest předem již zapláceno, ana vyžaduje vybrané stravy a mnohé obsluhy.

»Lituji, že jsem se podruhé vdala a že ty děti nemají z mé svatby ničeho jiného, než nevlastního otce,« pravila choť Edvardova s trpkým pláčem a tehýné i švagrová plakaly s ní.

Za tři dny odjížděli hosté a panna Mary, ač ji nikdo nevybízal, slibovala, že dojede sem k »milým přátelům« opětně v létě s dětmi na prázdniny.

Těšilo ji, jak zaskvěla se před známými.

»V létě bude mnoho práce a nevím, jak bychom dovedly pannu tetinku obsloužit,« vzmužila se říci Lízinka.

»Ale ta změna vzduchu panně tetince dobře poslouží,« poznamenal Edvard.

»I jenom si ji tam nechte,« řekl pan Svoboda bez obalu.

Lékárník se kousl do pysků, dobře že trhli koně sáněmi a zvuk rolniček přehlušil odpověď staré panny.

Byla asi štiplavá. Neohlédla se již ani zpět a jenom mladá paní kynula bílým šátkem na pozdrav, pokud sáně nezajely.

»Tak jsme měli přece hosty a oslavili jsme ten masopust,« řekl pan lékárník a jeho žena přivinula se k němu, těšíc se, že ten zprvu nemilovaný manžel jest hodnějším k ní, než bratr Edvard k své ženě.

VII.

Zdálo se opravdu celému městu a okolí, že u Svobodů mají nějakého šotka hospodářčeka, tak dobře se tam ve všem dařilo.

I rodina se rozmnožila. V plném létě povila Lízinka synáčka, jehož pan lékárník uvítal s takovou radostí, jako kdyby byl prvním, vytouženým jedináčkem.

Lojzínek a Karlíček, již hezky povyroستlí, zdraví a hodní školáčekové, měli velkou radost z bratříčka,

nepovídali jim již nikdo, že jest to bratříček nevlastní, jak při narození sestřiček byly šafářka s Verunou činily.

Hošík byl nazván Bohumírem, ku přání paní Anny, která tvrdila, že Bůh sám seslal do rodiny mír — dobrou vůli a klid.

Na prázdniny přijely skutečně Edvardovy nevlastní dítky s tetinkou Máry, než ta necítila se nijak v neobvyklém v domě pořádku, kde teď každý pracoval a se staral, spokojenou a toužila záhy zpět k synovci, totiž více do zámku.

Také neměla tam kolem sebe samé růže a do opravdy si stěžovala, že není vše zlato co se třpytí, že v domácnosti Edvardově jest dosti všelikých neshod. Edvard prý jest trochu divný, paní zase že dává mu prý na jevo, že jest z nižšího rodu, z rodiny jenom měšťanské, a nyní že rodina jeho téměř zesedlačila. Ona pak, panna Mary, že jest dosti obtěžována těmi dětmi a každou chvíli že musí si další přízeň nějakými dárky vykoupiti.

Hnedle prý by zůstala zase zde u bratra, kdyby mohla počítati na dřívější pohodlí.

Po zřejmém tomto vyslovení bylo po celém domě ticho jako před bouří.

Pan Svoboda hledal asi půl hodiny marně paní po domě. Našel ji posléz v zahradě, obírala se pletím v nově založené ovocné školce, díle zefově. Paní Anna nedovedla zahálet.

»Nu, co jest, panímámo?« tázal se postřehnuv, že jest uplakána.

»To jest, pantáto, že vrátí-li se tvoje panna sestra k nám, nevrátí se více klid do domu,« odvětila.

»Nevrátí,« slíbil manžel jedním slovem.

A promluvil se sestrou důtklivě, tak že ta, rozmrzena a uražena zjedнала příležitost a odjela druhého dne s dětmi, přes jejich zdráhání a pláč.

V několika dnech došel od Edvarda trpký, vyčítavý dopis. Vyčetl otcí divné věci i to, že sestra jeho houževnatě lpí na svých kapitálech a že on, pan Svo-

boda se zetěm pochodí dobře s nájmem polností, lépe než kdyby byli starou panu podrželi u sebe.

Ani tomu všemu, co jim bylo vyčítáno, ti dobří lidé ve dvorci neporozuměli. Usnesli se, že nebudou na Edvarda a pannu Mary ani vzpomínati a tak že bude nejlépe.

A křídla času zachvívala se nad klidnou, přičinlivou rodinou, děti vyrůstaly, a manželům Svobodovým prošedaly vlasy.

Lékárníkuv Lojzíněk, nyní Alois zván, studoval již v krajském městě a otec jeho počítal již, kdy ujme syn lékárnou. I Karlíček či vlastně Karel měl býti lékárníkem, stačilaf lékárna dle výpočtu otcova pro oba. Pro dítky z druhého manželství hodlal zachovati polnosti.

Tu přišla zvěst — po několikaletém úplném odci-zení — od rodiny Edvardovy.

Byla smutná.

Psala choť Edvardova, ať k nim někdo přijede, že stihlo je neštěstí. Panna teta že leží déle půl roku již nemocna, a rána, která zasáhla nyní rodinu, že asi jí dodá.

Vypravil se pan Svoboda se zetěm, pohnuly jimi zoufalé prosby listu, kterýž byl donesen zvláštním poslem.

»Ať se stalo, co se stalo, přivezte mi ty dětičky, žádala paní Svobodová.

Až po týdnu se navrátili.

Zprvu přijel vůz naložený nábytkem a bednami, a vozka vyřizoval, že páni dojedou brzy i s paničkami a dětmi.

Vzkaz ten překvapil všechny.

Chystány postele a pohostění. Byl nevlídný listopadový den, venku padal sníh s deštěm a záhy se stmívalo.

Samým večerem zastavil se ve dvorci druhý vůz, v němž pod plachtou mezi rozličnými uzly a balíky choulila se choť Edvardova s dětmi a panna Mary.

Slezly a s pláčem objímaly příbuzné. Pánové že chtějí ulehčiti koňům, slezli před městem, pověděly na starostlivý dotaz paní Anny.

Studentík Rudolf bázlivě se tulil k paní bábince a Dorynka řekla s pláčem:

»My u vás zůstaneme.«

Paní Anna vidouc, že snacha usedavě plačící jest na smrt bleďa a očividně churava, dbala, aby ulehla, a nedotírala na ni dotazy.

»Vždyť psal Edvard, že jest panna tetinka nemocná,« nadhodila Lízinka.

»Také že jsem. Ach mne si nikdo nevšimne,« zalkala panna Máry. Bylať usedla do lenošky a teprvé nyní dorozuměly se matka s dcerou pohledem, jak jest panna teta sestárlá a nemocna. To tam bylo kypré tělo, nadýchaný laloušek, seděla zde před nimi živá kostra, žlutou kůží potažená, s prořídlymi vlasy a zapadlýma očima.

Uložily pannu tetu v hostinském pokoji a choť Edvardova, která odpírala ulehnutí do postele, odpočívala zatím v lenošce, přišoupnuté ku kamnům.

Pan Svoboda se zetěm došli, deštěm celí promočeni. Hned po prvním uvítání tázala se paní Anna:

»Kde jest Edvard?«

»Mrtev,« odvětil manžel temně a přistoupil k snaše, která vypukla v pláč.

»Můj Bože! Co se stalo?« tázala se paní Anna.

»Uložte děti a pak zvíte vše,« odvětil lékárník, kterýž byl zatím děti objímal.

Stalo se, a pánové mlčky povečeřeli.

Pak nastalo vyprávění.

Žel, že tak trapné a smutné.

Edvard, jehož lakota stala se vášní, ve spojení s důchodním dopustil se zpronevěření z pronájmu rybníků a prodeje dříví.

Věc prozrazena, a bylo mu značné schodky, an důchodní jmění neměl, krýti z vlastních peněz. Nestáčily. Bylť po nějaký čas špatně spekuloval se státními

papíry i panna Mary byla poškozena. Co měl zapůjčeno na selských statečích zabavila vrchnostenská správa, a Edvard propuštěn ze služby.

Nepřečkal této hanby.

Vzal útočiště k samovraždě. Leč kulka, chvějící se rukou vypálená, nedošla přímo k srdci, a tak trápil se ještě po několik dní.

Otec a švagr dojeli právě v čas, kdy zoufající vdovu odváděly děti od úmrtního lože nešťastníkovy.

Edvard pochován a když jeho vdově sděleno, že nemá nároků na pensi a že musí byt v zámku opustiti, nabídl jí pan Svoboda přístřeší. A tak se stěhovali.

Rudolf nevrátil se do škol, odkud byl k úmrtnímu loži otcimovu povolán, a vdově oznámeno, že pro rozličné utrhačné řeči, které prý se roztrušovaly, odňata mu další podpora k studiím.

Bylť nebožtík Edvard myslil, že tímto synkem kryt jest ve veškerých pletichách.

Péči páně lékárníkovou prodáno z nábytku, co prodati se dalo, a tak se sešla opět rodina pod starým krovem Svobodova dvorce.

»Co si počnu?« bědovala Edvardova choť.

Paní Anna přistoupila k ní a řekla: »Vždyť jsou naše. My jich neopustíme. Nedbají na to, že jsem byla nevlastní matkou jejich muže a můj pantáta že jest nevlastním dědečkem těch dětí. Požehná-li nám Pán Bůh, jak nám doposud požehnával, uživíme je všecky.«

»Ty zlatá duše,« zvolal Svoboda. »Já to věděl, že to tak dopadne.«

Nastaly smutné dny v Svobodově rodině.

Zvědavost malého města ztrpčovala tak dosti trpký rodinný zármutek.

Než vše se uklidnilo. Rudolf vypraven do škol za Aloisem a Karlem. Tvrdil pan lékárník, že může se dostati ne-li do panské služby, tedy přece na lehčí chléb, dostuduje-li aspoň gymnasium. Matka že musí již hledět na něho něco vynaložit i z toho mála, co jí bylo zbylo.

Panna Mary byla velice nemocna a nepovstala již s lože, na kteréž byla po návratu do rodného domu ulehla.

Ještě před novým rokem zemřela.

Pohřeb její byl slavný, mělať naň zvlášť ustrádáno.

Její úmrtím připadly polnosti dle závěti nově sdělané Lízince, hotové pak peníze odkázala bratru. Přiznala se mu, že o mnoho přišla Edvardovými spekulacemi a že byla v závěti jemu přece vše odporoučela, an jí byl namluvil, že sestru nezkrátí a že k vůli taxám lépe vše poručiti osobě jedné.

Umřela panna Mary klidně, smířena s příbuznými.

Jarem vypraven ze Svobodova dvorce pohřeb druhý.

Edvardova vdova nepřečkala tu hanbu a žal. Drtily ji znenáhla, a zhasla odporující svoje zcela opuštěné a osiřelé děti manželovým příbuzným.

Slíbili, že jich neopustí. Zvláště paní Anna vinouc k sobě nevlastní dítky, nevlastního syna, slibovala upřímně, že se o ně bude starati, seč jí bude možno.

Hospodařeno nyní na dvorci beze všech závazků klidně a se zdarem.

Děti vyrůstaly. Lízinčina starší dceruška byla již provdána.

Alois a Karel ujali lékárnou, kterou byl otec z nájmu vzal a nově upravil.

Živnost tato jenom kvetla. Zatím bylo zrušeno poddanství a rozmach nové doby zavládnul i v klidném městečku, kde stopovali jsme příběhy této rodiny. Lékárníkovi synové byli v čele vlasteneckého ruchu.

Tu slavili manželé Svobodovi slavnost třicetiletého spolužití.

V ten den slavily se ve dvorci dvě svatby.

Starší lékárníkův syn Alois bral si za choť svoji »sestřeničku« Dorynku, která pod vedením »paní bábin« vykvetla v sličnou pannu a dobrou hospodyni.

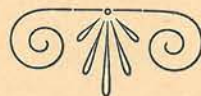
A bratr její Rudolf, kterýž stal se právě městským důchodním, podával ruku mladší lékárníkově deerce.

Lidé v městečku se divili, jak se tak ty svatby v příbuzenstvu uskutečnily, a vzpomínáno s podivením,

že jest to příbuzenstvo vlastně nevlastní, ač panuje v něm od let lepší shoda než mezi mnohými krevními přáteli.

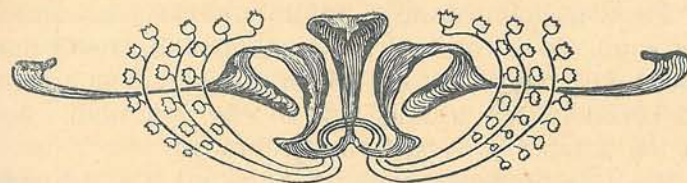
Žehnali manželé lékárníkovi dětem a žehnali vnučkám a vnukům staří Svobodovi, pohnuti a šťastni.

Upraviliť dětem pro další cestu životem nejen blahobyť, ale zaseli i v jejich srdce vzácné símě lásky a obětovnosti, jakéž prvně přinesla do rodiny té všemi ctěná a milovaná stařenka, paní Anna Svobodová, bojující prvě trpce s neuznáním a nevděkem a pak vidoucí ovoce svojí lásky, těšila se tomu rozkvětu rodiny, v níž dávno se zapomnělo, že pohlíženo k ní kdysi s nedůvěrou, co k »nevlastní« matce — —

Na Martinci.

I.

Kdo se projíždí nebo prochází naší horskou vysočinou, tomu zajisté jest nápadným značný počet »samot«, jednotlivých to statků, v podálí od dědin roztroušených. Některá ta samota jest výstavnější, některá prostší, panské myslivny tu i tam liší se od ostatních samot výstavnějším zevněškem. Selská stavení pak jsou stavěna vždy jaksi důkladně, byť i trochu těžkopádně, jakoby celé to stavení dosvědčovalo tomu, že ti, již je tam postavili, hledali v něm pouze jen nutný úkryt před nepohodami, žijíce na té své samotě jen a jenom práci. Pro ni volili bydleti zde sami, pouze uprostřed svých polí, která orosena jejich potem, skýtala výživu kolika pokolením za sebou.

Ty samoty ve Žďárských horách mají svoje dějiny, svoje tradice a jsou známějšími, než by člověk znalý zdejší kruté zimy, jarní a podzimní nepohody a léta plného lopotné práce předpokládal, věda, že nemožno obyvatelům stýkati se s obyvateli dědin.

Ale my horáci jsme již takoví. Známe se mezi sebou všichni. Koho nezná ten, zná druhý, nebo se upamatuje, že ho znal jeho strýc či teta, kmotr nebo kmotra. Jak se tak lidé přiřeňují a vdávají přes pole, tak se o těch známostech více povídá, a když o někom jenom slycháme, již nám jest znám. Sejdeme se pak přece — ne-li v kostele, kam jsme společně při-fařeni — tedy aspoň na pouti, na některé z našich horáckých poutí, buď u Milostné Matky Boží v Obyčtově, neb u svatého Jana Nepomuckého na Zelené Hoře.

Tu si necháme toho a onoho ukázat a hlásíme se třeba sami. To se řekne: »A já vás, pantáto nebo panímámo, jako znám; jest od vás u nás přivdána ta a ta, nebo přiveněn ten a ten, a ti o vás vykládali. A já jsem ten a ten.« — A známost je hotova.

Stačí se do nové známosti zamluvit tím, připomenou-li sobě nově seznámení, že o sobě slyšeli, že jest u nich v domě dobrá kázeň, pobožnost, pracovitost, neb i politují-li se za to, že slyšeli, že tu neb onde utrpěli žal ztrátou syna, špatným provdáním dcery, vyhořením, pádem dobytka, nebo strádají-li nemocmi.

A stačí si povědět, že vzýváme stejně rádi tu vzácnou svou přímluvkyni, Matku Boží, že putujeme k ní v Obyčtovský chrám, tak viditelný na vrchole kopce po moravské straně za Žďárem či zacházíme si k ní až na Vranov, na »Čechy«, do Hlinska, nebo pro větší povzbuzení a posilnění myslí až na požehnanou Hanou do chrámů na posvátném Hostýně a Velehradě.

Tu jsme již jako svoji a povídáme si upřímně o svých starostech i poradíme si, jako bychom byli krevní přátelé.

Zvlášť obyvatelé samot rádi se druží k obyvatelům dědin a rádi povědí, že na těch samotách nejsou žádnými lesáky a že dovedou také s lidmi mluvit. Že žijí té práci prvně po pobožnosti, jest jim ovšem ke cti, a dovedou dokázati, že se také mezi lidmi nedají prodati.

Povídá se po horách o některých samotách, že vědí tam o zvláště účinném léku proti té neb oné nemoci, majíce před lety v rodině »pomáhačku« nebo »pomáhače« a nechodí-li pomáhat lidem, děje se to jenom proto, že na takových samotách zřídka kdy přijednávají dělníků, vše sami podělajíce, tak jak jde čas a pohoda.

O jiné samotě se zase ví, že mají v domě nějaký přemilostný obraz Panny Marie, který některý předek přinesl až z Maria Celly, konaje dalekou tuto pouť za odpuštění těžkého hříchu. Rádi ukáží ten obraz každému pro potěšení srdce. Chovají ho ve zvláštní na stěně zavěšené almárce, netroufajíce si ho jen tak na stěnu vyvěsiti, aby vzácný obraz kouřem, prachem a muší nečistotou nebyl znesvěcen, aby leccjaká třeba ne-

pěkná a hříšná slova, jak v té denní klopotě člověku na jazyk přijdou. ho neurážela.

Co se dotýká léčení a chovu dobytka, také zachází-vají lidé na samoty, neb se ví, že v takových samotách mívají plemena dobytka většího a menšího i drůbeže stále jedno, a dovedou s ním tak zacházet, že, povědí-li to upřímně, musí se tomu, kdo jim něco odkoupil, nebo jen pro poradu přichází, zajisté dařiti též.

Podíváme se na jednu takovou samotu, kde žila od nepaměti zbožná a pracovitá rodina. Říkalo se tam »na Martinci«; příjmení majetníkův bylo Zalák, než, jmenování byli všeobecně »Martincové ze samoty«. Křestné jméno pak rod po rodě opětovalo se Martin.

Byli ti Zalákové či Martincové taková zvláštní rodina. Říkalo se o nich, že jsou nejraději sami pro sebe, a lidé — jak již lidé jsou — byli by jim rádi vyčetli lakomost nebo pýchu.

Nevěděli však, jak dobře do toho, není to také jenom tak snadno vytýkati někomu některý ze smrtelných hříchů, jakými přece pýcha a lakomství jsou.

A ta pýcha byla přece, jak mnozí rozumnější uznali, u Martinců více taková ostýchavost, že jsouce té samotě příliš navyklí, nedružili se s lidmi, dokud tito jich sami neoslovili. Pak ovšem zdáli se býti pyšnými.

To lakomství snad zase byla přílišná pracovitost a šetrnost, již se tento rod vyznamenával. Pracovali a přičiňovali se všichni velice, že pak málokdy přišli mezi lidi, vídali tito na nich stále stejné kožichy a beranice, burnusy a širáčky, šerky a kožíšky, kanafasky a plachytky, které se od děda na vnuka, od báby na vnučku dědily.

Ještě strůj těch ženských se trochu měnila, jak se tak hospodyně na Martinec přivdaly; ale i tyto zdomácněvše na samotě, nepřikupovaly si žádné parády, a ve farním kostele i na poutech a jarmarkách znaly je v několika letech ženské po šatech. Také poznaly, která z dcer dědila kus šatů od matky či od tetky, či nosila něco pěkného ještě po bábě.

Nebyloť Martincových ani každé neděle v kostele vídati. Leželaf samota s polnostmi k ní náležejícími

v horském úžlabí tak jako vklíněná, že úvozem, který k dědině vedl, nemohli se vydati na cestu, byl-li naplněn v zimě sněhem, natož o jarním rozploutí (oblevě). I podzimní bláta činila cestu velice nepohodlnou, a často nevidali Martincovi po kolik měsíců u sebe ani človíčka, krom zašel-li k nim nějaký žebrák, jehož bída světem od prahu ku prahu honila.

Tak o tom Martinském jarmarce vydali se obyčejně, pokud bylo na holo umrzlo, s fúrou obilí do Žďáru, tam nakoupili potřeb na zimu, pokud jich neskýtala domácnost, a Martincovi rozloučili se se známými až zase k jaru. Jen někdy v zimě jelo více povozů pro dříví v tu stranu, kde byla mezi lesy vklíněna ta samota »na Martinci«, a když projeli trochu cestu, odvážili se Martincovi do dědin, navštívit příbuzných. Stalo se to pěšky, nemívali na samotě nikdy koní, hospodařice vždy jenom s voly.

Neměli také mnoho příbuzných. Jen tak, že hospodyně na samotu přivdaná zatoužila po svých lidech a chtěla se na ně podívat neb vyslala děti se vzkazem.

Bylo to Martincovo plemeno takový zvláštní lid, a mnoho se o nich po horách povídalo. Byli tam vždy ve stavení náci výměnkáři. Nežili-li již hospodářovi rodiče, byl tu jistě hospodářův strýc nebo teta, bratr nebo sestra, a ti žili s hospodářem jako jedna rodina.

Nebylo na Martinci pamětníků, aby přisedaly ke stolu jen dvě osoby, jídalo ze společné mísy vždy více lidí, společně ruce k dílu příkládajících a k společné modlitbě poklekajících.

Byl ten rod takový, že si zakládal na tom starém rodném stavení se špičatým štítem tak jako mnohý hrabě na svém zámku, a než by byli svolili synové a dcery, aby pro jejich oženění a provdání byl starý ten krov obtížen dluhy, raději setrvali svobodnými a přičinili se bratru nebo synovci hospodáři pokud mohli, a ten je do smrti živil a jim sloužil.

Byli i pamětníci, že ovdovělé dcery k stáru se vrátily na Martinec, nechávajice si od dědiců vypláceti a dovážeti výměnek. Nebylo to snad z nějakých hněvů, ale z touhy po domově, kde vyrostly a na který neustaly vzpomínati ani v blahobytu, ani ve starostech.

V době, kdy se podíváme na Martinec, žije tu vícečlenná rodina. Nynější majetník blíž se již šedesátce, která mu mnohý stříbrný proužek proplétla v kudrnatý vlas, černý jako smůla, jaký mívali všichni Martincové, a mnohou vryla vrásku v široké čelo, pod nímž lesklo se dvě jasné oči jako granáty.

Žena jeho, v stejném s ním stáří, byla ještě statečnou panímámou. Byla rodem Hanačka; Martinec seznámil se s ní před lety o Velehradské pouti, dojel si za ní na Hanou a dovezl si jí do hor. Říkávala, že myslila, že zde na té samotě, kde viděla jenom lesy a oblaky, nezvykne. V první tuhé zdejší zimě že myslila, že to není ani možná, aby byla taková zima na Moravě, že snad již se blíží soudný den, a ta zima že je jedno ze znamení, příchod Antikrista předcházejících. Později se té zimě smávala, libujíc si, že mohla do kamen hodně naložiti. Při pečení chleba pak vždy vzpomínala, jak vytápěla na Hané pekárnu slamou a rovnala vesele štěpiny v hranici.

Měli jenom dvě děti, syna a dceru. Pán Bůh jim svěril sice šest dítek, než dvě zemřely v útlém věku, třetí již dospělý syn padl na vojně v Itálii, a nevěděli, ani kde leží; nejstarší syn Martin, za dědice ustanovený, zemřel prý zlou hlavničkou, která se na Martinec přistěhovala odněkud z dědin a skosila tuto jedinou oběť. Však od jeho smrti oba rodiče bývali smutní až k pláči a dceru Cyrilku, po matce tak nazvanou, která měla statek děditi, střehtli jako oko v hlavě. Bylo již ustanoveno, že samota na Martinci přejde sňatkem dceřiným na jiné příjmení. Nedivme se, že to bylo hospodáři trochu líto, ač se utěšoval, že se zdejším hospodářům bude říkati vždy Martincové.

Syn Josef studoval. Dali ho na studie k naléhání učitelů a pana faráře ve Žďáře, kam chodil do školy. V době, kdy Martin zemřel, byl Josef v šesté třídě gymnasia, a otec snad by nebyl váhal vzít ho ze studií, kdyby ostatní rodina nebyla mu jinak domlouvala.

Bylat na výměnku, byť vlastně na Martinci byli bez výměnku, svobodná hospodářova sestra Rozárka, která se nevdala nejen proto, aby ji bratr nemusil vypláceti podíl, ale i proto, že nebyla v mysli s tím po-

někud spokojena, že bratr přivádí si na chudé naše hory ženu z bohatého kraje, o níž nebyla ujistěna, že povede vše tak, jak se od nepaměti na Martinci vedlo. A Rozárka byla přesvědčena, že tak zůstatí musí, aby požehnání Boží od samoty neodstoupilo. Obětovala tudíž touhu po sňatku, ač věděli všichni v rodině, že se ráda vídala s mysliveckým mládencem, kterýž tu po revíru chodíval snad častěji, než bylo třeba, nežřídka si kolem Martince zacházejí, ač myslivna byla poblíže dědiny.

S hospodyní srovnala se Rozárka dobře a čím více stárly, tím více se měly rády, hlavně ona panímáma v starších letech hanáckou »strůj« trochu odložila a horácký kožíšek i kabátek nosila, též šátek na hlavu pod plachytku si po horácku »na pokosmo« uvazují.

Od té doby, kdy syn Jakub padl na vojně, a Martin zemřel, sblížily se ještě více, oba syny společně oplakávajíce.

Ve výměnkářském domku přes dvůr od hlavního stavení odděleném bydlila s Rozárkou druhá její sestra, která se před lety provdala do bohaté dědiny na české straně hor a nyní ovdovělá zpět na Martinec se odstěhovala, tak jako mnohá z jejich pratet. Bohatý svůj synem jí dovážený výměnek hospodáři dávala ku společnému použití. Dala si říkati od domácích Maruška, jak se jí svobodně říkávalo, a hospodářovy děti dávaly tetě Marušce skoro přednost před tetou Rozárkou, která velmi málo o světě věděla. »Světlem« jmenovalo se na Martinci vše, co se dělo v dědinách a rodinách, které trochu znali.

Rozárka neměla jim toho za zlé a obsluhovala Marušku tak jak kdysi matku; měla ji za lepší sebe. Maruška byla v jejich očích matkou dětí, panímámou, která se o statek mnoho let starala. Rozárka nepomněla, že ona sama děti bratrovy odchovala, že pracovala při živnosti více a lépe než zjednaná služka, že bratrovi vlastně podíl svůj darovala, nežádajíc si ničeho krom obživení a nějakého toho všedního klocu do práce; ona svátečních šatů po matce dosti měla, na bratrově rodině jiného, než slib křesťanského pohřbu a nějaké té »černé« mše svaté.

Mimo tyto dvě sestry, pannu a vdovu, bydlilo s nimi na výměnku ubohé stvoření, které nepatřilo sice k rodině, ale na Martinec přece.

V čase, kdy se Maruška — po muži panímáma Svojanová — provdala, byla Rozárka ještě mladá, sotva čtrnáctiletá; Martin, nynější hospodář, ještě svoboden, a panímáma nemohla stačit ku vší práci. I přijednána děvečka, chudé děvče, sirotek, které se zbožnou myslí a tichostí na Martinec hodilo.

Terina sloužila na Martinci již pět roků, a pomýšleli na to, že ji ponechají ve službě, i když se Martin po otcově smrti ohlížel po nevěstě.

Tu počala Terina nějak teskniti a stonati a nechtěla nikomu pověděti co jí schází.

Měla se vdávati, nadcházel jí panský hajný Kučera z hájovny v lese, nejbližší soused Martincových, než holka nechtěla ani slyšet a prosila panímámu, ať jí z Martince, kde jí je tak dobře, nevyhání!

Nikdo ji nevyháněl, ale odešla sama. Vlastně ji vynesli. Zemřela, dávši prve život ubohému děcku, o němž se nepřiznala, kdo mu je otcem. Zemřela prosíc panímámu, aby to děcko na Martinci podrželi. Více neřekla, jen smutně upírala oči k lesu oknem komory, v níž ležela. Prosila, aby pozdravili hajného a vyřídili mu, že proto jenom ho nechtěla, že si zkazila s jiným světem.

Hajný Kučera plakal nad ní a chtěl si dítě vzíti. Nedali ho, že je vychovají; na Martinci se narodilo, ať se tam také užíví. Tak byli ti Martincovi lidé spravedliví. Stará panímáma mnoho se naplakala, jak se to asi stalo, že přišla dívka sirotek, její péčí a ochraně svěřená, do toho hříchu, a považovala za svou povinnost, aby to dítě křesťansky vychovala.

Tím více přilnula k ubohému stvoření, poznávši, že je mrzáčkem. Ubohé děcko, o jehož otci se nevědělo, jehož matka zemřela v prvních hodinách po jeho narození, bylo hrbaté.

Martin se mračil, že panímáma děcko podržela a přímo jí vytknul, že mu to může škoditi v ženitbě, že lidé mohou mysliti, že je děcko po cizí holce podvržené snad jeho.

Ale tenkrát se panímáma velice rozhorlila. Řekla synovi: »A jářku, na tolik snad po horách rod Martincův znají, že by mohli vědět, kdyby můj syn děvčeti nevinost pokazil, že by si je vzít musil, a kdyby mělo jen holé ruce a pocházelo, jářku, třeba z cigánů. Kdyby děcko tvoje bylo, nebyla by jeho matka humírala zahnaná, a mělo by jméno po tátovi.«

Martin již neodpověděl, ale na dítě nikdy laskavým okem nepohlédl. Ani když běhalo, si ho nevšímal a oženiv se, vadíval se se svou panímámou, chovala-li někdy to ubože.

Dle zvyku v horách obdrží nemanželské dívky jméno svatého, v jehož den se narodily. Děcko Terinino narodilo se posledního máje, i bylo nazváno Petronelou. Říkalo se mu »Petrolína«.

Vyrostla na Martinci a v době, kdy zemřeli hospodářovi synové, byla děvou již třicetiletou, byla ku vši práci dosti schopna a také pracovitá, ač přihlouplá. Dlouho to trvalo, než co pochopila. Modlit se naučila, ale čísti a psátí ne, zapomínajíc záhy, čeho v létě ve škole pochytila. Děti z Martince nechodily do školy, jen hochy dal hospodář do města, kde byl Josef nejlepším žákem a dostal chuť ke studiím. Petrolína byla také nehezkou a vždy zamračenou, tak že se všichni divívali, jak to může být dítě sličné, veselé Teriny.

Umírajíc, doporučila panímáma synovi i nevěstě i svobodné dceři, aby Petrolínu na Martinci podrželi. Rozárka si uvolila, že si ji ponechá na výměnku, kde od bratrovy svatby s matkou bytovala. A tak zde Petrolína zůstala a po letech se navrátivší na Martinec panímáma Svojanová měla pro mrzáka vždy dobré slovo a zastání, křikl-li na ni hospodář trochu střeji.

Bylť pantáta Martinec od smrti syna Martina nejen smutným, ale i hněvivým, a často byla doma nevěle.

Sestry na výměnku se hrozívaly, že toho na Martinci asi nikdy nebývalo, a těšily panímámu, která říkávala, že se pantáta stává tak zamračeným jako ty lesy kolem. A k stáru teprve počínalo se jí v horách a na samotě stýskat, i říkávala švakrové Maruše, že se jí diví, jak mohla zatoužit zpět na Martinec a sem se odstěhovat.

»Ejnu, nejni přece z nás,« řekly si sestry a pochvalovaly si tu milou rodnou samotou a v ní tu výměnkářskou sedničku, kde rodiče byli zemřeli, a kde měly po nich milé památky. Petrolína byla zde také doma, aspoň říkala té sednici, kde na pekárně spala, doma, ač jinam nikam nepřišla. Cítilo snad to ubohé stvoření, že v hlavním stavení nemají ho rádi.

Ani panímámě nebyla Petrolína milou; neměla s ní trpělivosti a nerada jí čeho vysvětlovala. Děti od malička mrzáka škádlily a jdouce do školy a do kostela, stydívaly se za nepohlednou pastvicu, jak se Petrolíně říkalo, že od malička pásla.

A »pastvicou« zůstala, ač se neučila konati i konala všecky jiné práce.

Při pasení se modlívala na růženci po matce, jinak byla by se bála osamělá na pastvě. Pásavala i v lese, nebo Martincové měli vždy od vrchnosti kusy pastvin po pasekách zakoupeny, ovšem vyrovnávajíc se ponejvíce s myslivcem, kterýž jim je vykazoval, a to po nepatrné splátce do důchodu rozličnými dary do hospodářství.

Hajný Kučera, kterýž na hájovně blíže Martince setrval a často s Petrolínou v lese mluvíval, pomohl jí leckdy sehnati rozběhlý, komáry a ovady zdivený dobytek. Ukázal děvčeti v lese starou, od blesku rozčeslou borovici se zavěšeným obrázkem svaté Terezie. Pověděl, že donesl ten obrázek kdysi matce její jako pouti ze Zelené Hory od Žďáru, ale že jí ho nedodal. Neviděl prý jí, a ve čtrnácti dnech po této pouti v den svatého Jana Nepomuckého konané zvěděl, že zemřela. Pověsil tedy obrázek na borovici a vždy zde otčenáškem na bývalou svou milou vzpomíná.

Petrolína říkala tomu obrázku »maminčina svatá« a chodívala se k němu modlit. To obyčejně v neděli v létě, když šla hledat houby a jahody. To bylo mimo kostel celé a jediné její potěšení.

Však i vlastní děti hospodářů na Martinci jiného neznali; synové a dcery nechodili k muzikám a nejvíce si namluvili ženichy a nevěsty na poutích nebo na svatbách v příbuzenstvu.

Nynější dědička statku, Cyrilka, děvče hezké jako z máku květ, často si stýskala, že něčeho neužije, dávala si od tetičky Marušky vyprávět o veselích, jakých užila jako mladá panímáma a jakých užívaly její děti.

Kroutívala hezkou hlavinkou, mínila-li teta, že to byly všecko jenom marnosti, nejlepším potěšením že je pobožná modlitba a upřímné pobývání se svými lidmi.

Ona by se byla tak ráda trochu podívala do světa a pobavila tancem a hovorem s chasou. Matka jí vždy slibovala, že někdy spolu pojedou na Velehrad na pouť a pak že navštíví na delší čas její příbuzné na Hané. Nestalo se to však nikdy.

Jak již praveno, nedrželi na samotě koní, a v létě, kdy se pouť Velehradská koná, bylo nesnadno povoz zjednat. Panímáma, která na nohy churavěla, trpíc někdy suchým hostcem, neodvážila se jíti pěšky.

Tety by se byly již s Cyrilkou vypravily, než, těm šlo jenom o pobožnost a Cyrilka by nebyla něčeho užila. K tomu rozpakovala se vždy nad ústrojem tet, které obě si chodily tak po »starosvětsku«, že nebylo divu, smávala-li se jim chasa v dědině domácím, kam ze samoty do kostela chodily. A to je přece znali, že jsou Martincovy, kde pak by jich neznali, tam bála se Cyrilka posměchu.

Teta Svojanová měla za největší — právě jen božíhodovou a pouťovou parádu — květovanou hedvábnou sukni s růžemi jako dlaň velkými v modré půdě, sameťovou jupku barvy granátové a plachytku zelenou jako tráva. Tetka Rozárka se na pouti oblíkala vždy bíle, jak prý na pannu přísluší. A Cyrilka se bála, že by se jí lidé smáli. Spokojila se tedy poutěmi na Zelenou Horu a do Kláštera.

Umiňovala si v duchu, až se bude vdávat, že si ujedná se ženichem hned před svatbou, že nezůstanou na té samotě jako zahrabáni, ale že budou užívat trochu světa.

Cyrilka nepochybovala, že každý ženich k tomu svolí, a jdouc v myšlenkách ještě dále, již viděla, jak samotu na Martinci prodávají a stěhují se někam, pod hory, do slunného jasného kraje, kde jest veselý kraj i lid.

Nevzpomenula, že rodiče by toho nikdy nedopustili. Tak se těšila příštím životu vstříc, netušíc, že tento přináší každému snad více zla než dobra, více smutku než blaha, a že jenom odevzdanost ve vůli Boží a důvěra v Boha pomáhají nésti trudné osudy, jaké zde na Martinci často bouřily, a o jakých by mohla povídati ta stará střecha, kterou lidé pod ní zrození a vyrostlí milovali jako králové svoje hrady.

Cyrilka měla málo samotářské krve v žilách a nerozuměla lásce příbuzných k rodnému krovu.

II.

Bylo léto, plné léto, jaké se nám tu na horách rozvíjí na krátko sice, ale v plném jasu. Takové léto, ve kterém se nám zdá, že, klesne-li soumrak na hory, jenom jaksi nám jej vystřídá noc téměř jasná, kteréž stíny nejsou tmavými, ale jenom šerými, noc plná svitu luny a hvězd, jichž lesk ustoupí záhy rannímu úsvitu. A nejsou tichy ty noci na horách, lesy zdají se býti sice pohříženy v dřimotu, a lehce, lehounce jen pozachvívá vítr větvemi, šplouná vlnami rybníků, čeří běh potoků. Ale v lesích jest živo, drobní noční dravci vycházejí na lup, noční ptáci veslují vzduchem mohutnými svými perutěmi, a houkání jejich rozléhá se tišinou. Suché větve chrastí pod kroky srncův i krále lesů jelena, vycházejících na pastvu.

Ani v polích není ticho, zurčení pramének, sykot hmyzu, čeření obilí, vše pojí se v souzvuk, v melodii tak sladkou, že člověku jí chápajícímu šíří se nádra i srdce.

A tomu, kterýž probdívá noc v žalu a utrpení, zalehne ten souzvuk letní noci snad ještě žalněji v duši a rozpoutá ještě více struny holesti.

V samotě na Martinci ulehli všichni večerem ku spánku.

Jsou ve stavení sami domácí, jen čeledín Petr, kteréhož přijal hospodář po úmrtí Martinově, jest cizím. Dlí však na samotě již čtvrtý rok, zvykli mu všichni a jsou s ním spokojeni.

Nedbaloť se na Martinci nikdy, která práce hodí se pro muže či pro ženy, nevázáli se časem, pracováno třeba při měsíčku, a pomohli-li mužští při práci se lnem o zeli a řípě, sekaly ženské ve žních hrabicemi a při vázání chopily se roubíků.

Petr zvykl si na ten řád a byl záhy jako doma. Nevycházel ani z počátku mnoho do dědiny, nedbal o schůzky a skamarádil se se starým hajným Kučerou, k němuž docházel do hájovny.

Hajný byl vdovcem. Ženil se pozdě, a když mu žena po roce umřela, nedbal o druhou svatbu. Říkal, že svoje potěšení nedostal, a to, co dostal, že zase ztratil. Hospodařil se starou jakousi tetkou. Petr se hodil k němu, byli oba nemluvové a vydrželi beze slova sedět pohromadě a kouřit.

Stará tetka Kučerová, které říkali na Martinci »hajná«, smávala se těm dvěma mužským, že prý mají jazyky jenom pro kouření.

Petr přišel večer z hájovny, obešel stavení a ulehnuv v maštali.

Bylo na Martinci tak ticho, tichounko. Měsíc ozařoval okna a stlal bílé pruhy svojí záře po podlaze a nábytku.

Ve veliké světnici, kde spal na společném loži pantáta se ženou, povstala tato s lože, sesunuvši se tichounce, aby manželka neprobudila. Oděna jen v košili a krátkou modračku, na hlavě má uvázaný pestrý šátek. Šňůry granátů, na nichž zavěšena stříbrná medailka s obrazem Matky Boží, otočeny jsou kolem krku. Spadají až na hřádra, před málo ještě lety udržovaly se pěkně pod lalouškem, nyní od smrti synovy zhubnula statečná jindy panímáma znatelně.

Povstavši přiblížila se k oknu, kterýmž přehlédla kus planiny, na níž zvedal se les, a pokleknouc vroucně se modlila.

Měla kolem rukou otočený růženec, s nímž denně uléhala, a nyní políbila křížek a propouštěla kuličky jeho mezi upracovanými prsty, pološeptem spojujíc slova vroucí modlitby, při kteréž jí slzy kanuly po tvářích.

Snad chřestot růžence probudil sedláka, snad nespál tvrdě, obrátil se na bok a zavolal ztajeným hlasem, by nevbudil dceru, vedle ve přístěnku spící: »Ty, panímámo!«

»Taky nespíš?« vzdychla otázkou panímáma.

»Ba ne. V takovéhle noci ten měsíc nedá člověku spáti. Nekleč tam u okna, pojď si aspoň lehnout, ať tomu tělu odpočineš. Jseš taky hudřená za celej den,« zahovořil Martinec.

»V posteli je mi ještě hůř. Pořádem musím hlídat na to okno, jako tenkrát — víš pantáto. Pořádem čekám, kdy zabřínčí sklí a u okna se postaví černý stín — ó ty můj Bože, zrovna se mně zatmívá v očích, když si vzpomenu. A to se člověku nejlepší modlitbou odlehčí. Ten bolestnej růženec — to je moje potěcha. To pomýšlení, jak Matička Boží pro svého Syna trpěla — a byl to přece Spasitel světa, mně dá vždycky zasej trochu síly. S tím bolestným růžencem si jí nejlíp požaluju. Rozárka a Maruška to taky říkajou,« pravila panímáma.

»Že vy žensky nemůžete o ničem mlčet. Co je pochováno, to je pochováno. Slyšíš, panímámo, mlčet máte, ať Cyrilka a Josef nezvijou, jaky to trápení ukrejšváme tolik let. A nejen trápení, i hanbu a hřích.« Sedlák spustiv nohy s postele, opřel ruce o kolena a zavzlykal.

»Nemluvíme o tom nikdá, jenom se v trápení hutěšujeme. Rozárka humí tak krásně z postily a ze svatýho písma vykládat o potěšení v zármutku, že mi to někdy i kostel nahradí. Maruška taky ledacos zkusila a viděla, jak lidi zkusili, tak taky dovede to trochu rozmluvit. Jen se tak povídá o tom zármutku, jak je na světě. To děvče se k tomu usměje a chce radějác slyšet o poutích, tanci, svatbách a těch vyraženích. A s tím poutem na Velehrad mně pořádem trápí,« panímáma usedla na lavičku u okna a promlouvala tak volně, že bylo znáti, jak je ráda, že nebdí sama v té noční chvíli, která byla pro ni tak bezútěšnou.

»Tak s ňou jeď. Zjednáš vám; pěšky bych tě nepustil. Podívej se k svejm lidem, navštiv bratra, navštiv sestry, přijdeš na jiny myšlenky,« navrhoval pantáta.

»Ba ne, pantáto zlatej. Nechcu do svýho kraje; zvykla jsem tady a zastesklo by se mi třeba i jenom

v pár dnech. A pak ten domov bez rodičů už nejni jak bejval. Darmo bych chudáky nebožtíky rodiče, Pán Bůh jim tam odpusť, vzpomínáním a lítostí v hrobě zdvihala. Všecko by tam na mne padalo. A co se svejma lidma? O čem je povídat? O tom našem trápení? To bych nepovídala a tím vopakováním těch postavenejch lží darmo hříchů na dušu přidělavat.« Panímáma zkor-mouceně pohlížela do okna.

»Už ty hřichy poneseš za to naše nešťastny dítě, aby mu Pán Bůh na věčnosti ulehčit ráčil,« řekl Martinec.

Chvilí bylo ticho. Tu zaštkala panímáma a pantáta pozvednuv hlavu řekl: »Nech pláču, panímámo, a pojď si ulehnout, pojď. Zejtra je zasej den, zase práca a brzy tě potěší Josef, dojde na prázdniny. Bude ho plny stavení, těším se na něj.« Pantátovi přeletěl osmahlou tváří zásvit veselosti.

»Kdy pak mu povíme?« tázala se panímáma. Těžce, pomalu drala se jí ta otázka z úst.

»Až před primicíjou,« řekl pantáta. A zase přeletěl zásvit radosti pochmurnou jeho tváří. »Vidíš, panímámo,« pokračoval, »včil jsu tomu rád, že jsem Josefa ze študije do tej selsky dřiny nestrnul. Bude sluhou Páně a obětuje za nás, svý rodiče a celou přízeň, nejupřímnější modlitbu. A tady na Martinec bude snad jinýmu rodu lepší štěstí sloužit než Zalákovejmu. Martinci ale zůstanou a zůstane zde ta pravá selská, horácká krev.«

Pantáta Zalák byl na tu selskou krev vždy jak náleží pyšným, nu, tak pyšným, jako všichni Martincové na to svoje staré hnízdo.

»To jsem snad já to neštěstí sem na samotu donesla, že jsem zde tak po ty naší Hané tesklívala a Bože mne netrestej, pro trochu zimy a větru se obávala příchodu Hancikristova, zanařikala panímáma.

»Ty ne, ty dušo hupřímná, to by bylo moc trestu za to nepatrný provinění. Je-li to trest Boží, je za jiné. Ale jářku, nač hledat Boží trest tam a v tom, co lidi zavínili, hřešice proti Božímu prikázání? Nemluvme o tom, panímámo! Starejme se radějác, abysme sem dostali hodnýho člověka za zefa, pořádnýho pantátu pro dceru,« pravil pantáta.

»Je ještě čas, pantáto. Cyrilka je mladá, ještě jí nejni vosmnáct, je to ještě takovej blázínek, někdy aby člověk na ňu skoro vzal metlu. Až po primicíji, pak až budeme říkat synovi: Náš panáček, aby mohl sám sestříče štolu ovinout kolem rukou. Ta radost, dá-li se mně ji Pán Bůh dočkat, mně pak snad dá zapomenout na to všecko trápení! Jen huž včil o těch vagacích, až náš pan majstr dojde, se s ním potěším.« Přes panímáminu tvář také přeběhnul takový zásvit radosti.

»Tetka Rozára ta bude taky na kraju v ráji, až tu bude mět nastávajícího panáčka. Ten se jí zase navykládá z písma svatýho, o svatejch mučenicích. Sám se kolikrát divím, že takovej hučenej, študýrovanej člověk má trpělivost s takovou sprostou ženskou se vobírat,« řekl pantáta.

»Ba právě, proto z něj bude kněz podlévá srdca Božího, že má tu svatou trpělivost a poučuje nevědomý a sprostý. Však on náš pan majstr i s tetkou Maruškou, která zasej miň o pobožnosti ví a zná, po cely hodiny vykládá a hovoří, ba i ty pastvice, ty Petrolíny, si všimne. S Cyrilkou si zasej zaštveračijou. A do hájovny dojde, nic se za ty chudy sousedy naše nestydí. Včera se hajná ptala, jestli už mu přináleží líbat ruku, loni že se jí toho pořádem hubraňoval,« panímáma již se rozhovořila radostným názvukem, těšíc se na milého syna.

»Ty hajnýho lidi nemám nikdá rád, ale co platno, na ty samotě v sousedstvu huž jich musí člověk snést,« řekl pantáta temně. »A potom —« vzdychnul.

»Pantáto, lehni si a husni si ještě. Já vyjdu, nebude daleko do dne, dám tomu malýmu zvířectvu, musím si schystat ňáky ty kuřátka a kačky, abych měla, až nám pan majstr přijede,« pravila panímáma a sejmouc s bidla nad kamny delší kanafasku a plátěný lajblík, oblékala se. Pak vyšla ven a klapot pantoflí po síni věštil, že se ubírá do šupny, kde měla mladou drubež.

Za chvíli klaply druhé dvěře, a na dvoře ozval se trochu šápavý krok; vstal také Rozárka a v úsvitu spěchala k hlavnímu stavení, by opatřila krmnou drubež. Činila tak po řadu let, od mládí.

»Co pak dnes huž vzhůru?« podivila se, spatříc švakrovou, která v rozličných posadách a budlinách menší i větší opeřence zrním a míchanicou podělovala. Teprve dodala: »Dej vám Pán Bůh šťastny dobrýtro!«

»Dej to Pán Bůh, tobě taky. Nemohla jsem spát, však vš, blíží se svaty Máří Majdaleny, a to je nešťastnej den, člověk ho cejtí v těle i v duši, do ty modlitby se tlačí a srdce stiskuje,« vzdychla panímáma. Tykala Rozárce jakožto svobodnici.

»Ba věru, půjdeme zasejč letos všecky k svaty zpovědi, ku správě Boží: i Cyrilka i Petr i pastvica,« řekla Rozárka.

Povzdychla a počala zpívat: »Minula noční hodina.«

Panímáma přizvukovala.

Šeřilo se, měsíc zašel a bylo skorem temněji než v noci.

Čeledín Petr vstal a poklízel voly.

Obě ženy zašly do kravína, a po chvíli došla za nimi i panímáma Maruška, která v domě bratrově se činila, seč byla. Byla ještě statná a silná, pravá to horačka. Černé, kudrnaté vlasy málo jen prošedlé draly se jí zpod tmavého šátku na vysoké čelo, a oči jiskřily jí jasněji než Rozárce, která mnoho plakávala.

»Což jste dnes tak brzy vstala?« ptala se švakrové.

»Já jsem se zbudila přede dnem, zaklímala jsem si na zahrádce včera odpoledne a pak jsem nedospala. A vy jste juž šukala po žundru.«

»I šla jsem k tomu zvířectvu; to víte, čím víc to člověk krmí, tím víc to roste. Aby měl ten hoch či jako náš majstr něco k zakousnutí, až přijede,« řekla hospodyně.

»Pravda, tak v tejdnu ho tu máme na to vagací. Přijede. To bude radost,« těšila se Maruška a jaksi zamyšleně dodávala: »Ejnu, budete to mět pěknou zásluhu před Pánem Bohem, že jste mu dítě a včilka jářku jedinýho syna vobětovala. Já se mrzím, co na hlavě vlasů mám, že jsem na to nepřišla, dát z mejch čtyrech Svojanů některýho na tu študiju. Ale kde pak ti a knížky! Koňa a bič, rádlo a vůz! No, jsou hezky husa-

zeni a můžou třeba svejm dětem vejš nad ten selskej chomout pomoct.«

»Však se Josef — jako pan majstr! — tenkrát lekl, když pantáta myslel, aby zůstal doma ze študijí, když před šesti lety přijel na to vagací a slyšel, že Martin humřel, a že on bude na Martincu sedlačit,« vzpomněla Rozárka.

»Dobře, že jsme to tenkrát pantátovi rozmluvily. Ten hoch je má celá radost, věřte mi, upřímný švagřičkovy, že mu víc přeju snad nežlivá Cyrilce. Co myslíš, Rozárko, není to hřích?« tázala se hospodyně.

»Ale kde! To huž je to mateřský srdce tak stvořený. Dcera dostane muža, bude s ním a se svejma dětma víc za jedno, nežlivá s rodičema kdy bejvala, a ten syn, ten vám matce zvostane do smrti pro největší radost a česť a po smrti za vás u Božího voltáři orodovat bude,« vykládala Rozárka.

»A my všecky toho houčastny budeme,« svěřila Maruška, těšíc se v duchu, jak bude o prázdninách svému miláčku podstrkovat dvacetníky i zlatníky. Josef nebyl útrata a dárky tetiny schovával si na knihy. Rodiče dali mu dosti a divili se věru, že jej těší kupovat a uschovávat knížky, o nichž však mysli, že jsou vesměs zbožného obsahu.

Jak by se byli zalekli, vědouce, že mnohé z knih jsou romány, jednající o věcech, kterých by se byli hrozili, které by prosté jich mysli nikdy nebyly chápaly. Dobře, že byly sepsány v řeči cizí.

Den se více a více budil, slunce vzešlo na obzor, a po krásné noci zastkvělo se krásné jitro.

Taková z šeda do fialova se měnící lehounká mlha valila se po horách, zdálo se, jakoby jí stromy setřásaly se svých větví, jichž temné jehličí a zase jemná zeleň buků a bříz vystupovala z mlhy jako útvary ze skla, lesklého a svitavého. Tak si zahrávaly sluneční paprsky plnou nádherou v té mlze, v tom ranním vzduchu, v tom ovzduší jitra.

A ve dvorci na Martinci chápaly se kolikeré pilné ruce práce, z úst starších žen zněla nábožná píseň, a v kuchyni Cyrilka roztápějí, zpívala si veselou. Patřilo

to tak k sobě, to mládí a ta píseň, ten praskot a ty jiskry ohně.

Petr si při poklizení hvízdal.

Ku snídání sešli se všichni ve velké světnici a pozdravivše se a pomodlivše, jedli ze společné mísy mléčnou polévku.

Hospodář byl zamlklý.

»Járku, pantáto, špatně jsi se náko vyspal,« oslovila jej Maruška.

»A ba,« odpověděl. Položil záhy lžici a vyšel ven.

»Švagříčková, nechcu vás lekat, ale pantáta se mi nelíbí,« řekla Maruška.

»To huž s ním jináč nebude, milá švagříčková,« odpověděla hospodyně. »Špatně spal a nechutná mu jest. To víte — —« položila také lžici a šla za pantátou.

Ostatní dojedli již mlčky, Petrolína zůstala u stolu poslední a přitáhnuvši si mísu dojídala.

»Pastvica se poživí,« usmál se Petr odcházeje.

»Jen ať se živí, je mu přáno,« řekla panímáma. Petrolíně se říkalo jako svobodným vůbec »ono«, ač již stárka.

Rozešli se všichni po práci. Petrolína hnala krávy do lesa, Cyrilka s oběma tetami šla okopávat řepu. Tak se na Martinci vždy vše jen domácími lidmi podělalo.

Tety nedbaly jedna ani druhá, že stáří jim již ohýbá páteř, a přičiňovaly se, seč byly. Že nebylo cizích lidí přijednáno, mohly si vylehčit dle vůle. Cyrilka zpívala, až se od lesů odráželo.

»Že tě to nemrzí, pořádem vykřikovat,« zabručela Rozárka.

»Ale tetičko, co pak mám dělat? Vidíte, když se tak rozhlídnu a vidím, jak je tak krásně, tu mi to v srdci zrovna hraje a jináč mi to nedá; já si musím zazpívat. Přece nebudu a nemůžu vykládat, že se mně líbí ta rosa, to zelení, ty lesy, jak slunce svítí, jak na mezách to kvítí květe a jak to tu všecko bzučí a zvučí. Tak si zazpívám a mám radost,« řekla Cyrilka, a již jí zase zvonila ode rtů písnička veselého nápěvu.

»Když musíš zpívat, zpívej pobožny písničky, zejskáš pro dušu,« řekla Rozárka.

»Ty zpíváme doma při pobožnosti a v kostele. To by ta práca nešla tak od ruky, kdybych zpívala pomalou notou, to by mně šla motyka v ruce tak pomalu, jako poutníci o procesí, a při vesely písničece jde mi jako do skoku,« smála se Cyrilka.

»Ty máš řeči, ty! Já nevím, holka, kde se to v tobě béře, jakobys ani z Martinců nebyla, jseš jako do větru,« plísnila Rozárka Cyrilku. Ač do opravdy nemyslila, hubovala přece děvče dosti často.

»I nech ju, to jsou tak mladý lidi všecky,« usmála se Maruška. »Náš Hanes, co se na mlejn přiženil, no, ženili jsme ho brzo, pravda, aby ušel hasentu, ten byl taky takovej pudívítr. Měl huž vejhlášky, a tu se ho jednou nemůžu dovolat, chcela jsem mu, ani huž nevím co. Někdo povídá, že je prej v stodole. Jdu tam, a on tu má na mlatě rozházenou slámu a dělá na ní kotrmelce! Já spráskla ruce nad hlavou a nevěděla jsem, mám-li vzít jméno boží nadarmo, nebo, Bože mně hříchy odpust, snad zaklet. To jak jsem pomyslila, esli snád neblázní, a zasejc hned že rozvejuje. A on tu: A maminko prej se nezlobte, až budu pantátou, ženáčem, tak huž nesmím si hudělat pak ani kotrmelec a tak prej to cheu eště hužit. Já tenkrát ho cíhla po zádech, až mi ruka brněla, a věru, že jsem měla strach, jak to bude s tím ženěním. Ale se svatbou z něj spadlo všecko a dělal dycky moudrýho. Nezarmoutil nás rodiče, ani ženu,« vyprávěla Maruška.

Cyrikla se smála, až se ohýbala.

»Tohle strejčkovi mlynářovi povím, až tam přijdu. Zeptám se ho, estli ještě umí dělat kotrmelce,« smála se. Říkala bratranci mnohem staršímu »strejček«.

»Ten se zasměje,« řekla Maruška a usmála se při pomýšlení na syna, od něhož měla již kolik vnuků.

Rozárka pracovala zatím již opodál; nerada poslouchala těch marných řečí a měla srdce sklíčeno bolestnou vzpomínkou.

Bylť pozítří, v den sv. Máří Magdaleny, úmrtní den jejího synovce Martina, kteréhož smrt skosila tak náhle...

Omlouvala sestru a neteř v duchu, že tato byla tehdy ještě příliš mladou a ona že nebydlila ještě opětně

na Martinci, tak že jen vzkazem a pozdějším vyprávěním zvěděla bolestnou tu událost.

Jí, Rozárce, bylo ovšem jináče. Podnes ji tížilo v duši reptání, které tehdy proti božské vůli pronesla, že smrti nepropadla raději ona, stará dívka, zde již tak málo prospěšná, místo toho mladého života.

»Což pak jsi, svatý patrone náš, za nás v nebi orodovat zapomněl?« zvolala tehdy, pozvedajíc ruce ku štítu stavení, kde v malém výklenku, na plechu malován, byl umístěn obraz svatého Martina, dle něhož samota měla jméno.

Dlouho se pak ostýchala pohlédnouti na ten obraz; zdálo se jí vždy, že se svatý Martin na ni mračí.

V ten den šli vždy všickni z domu k správě Boží, jak se činívá, zemřel-li v některé zbožné rodině někdo nezaopatřen.

A Martin, kterého v neděli ještě lidé viděli v kostele, byl ve čtvrtek téhož týdne mrtvolou, a lidé věru že uvěřili zarmouceným rodičům, že nenapadlo jim ihned volati lékaře pro trochu choroby u mladého, silného člověka, a pak že bylo pozdě. Byloť dosti pamětníků, že zlá hlavnička tak rychle svoje oběti odklízí, a že nikdo jiný na Martinci nezastonal, domnívali se lidé, že Martin dostal hlavničku asi ze slunečního úpalu. Pamatovali takové případy.

Chválili velice Martincovy, že mají synovu památku tak v úctě.

Dnes bylo Cyrilce tak do zpěvu, že věru ani nevzpomenula, že by byl čas ku svačině; a když po deváté hodině otec sám na pole dopolední svačinu, chléb a rozmíchaný tvaroh, přinášel, tu se sama divila, že ještě nepocítila hladu a nerozběhla se pro svačinu.

Pantáta se jí usmál, když to vyprávěla, kousajíc při tom do notného krajíce, a vybízelsť sestry, ať se práci nenamáhají.

»Nechte toho v tom horku. Ty, Maruško, už ani nemáš toho hřbetu vohýbat, však ti táhne sedmdesátka, jsi starší než my,« pravil k panímámě Stojanové.

»Ještě mi tři léta chybíjou. Vždyť jsem se tak mladá vdávala a ani jsem na těch našejch polách neodpracovala tolik, kolik by si byli nebožtíci rodiče, Pán

Bůh jim tam odpust, ode mne zasloužili. Tak mi toho, pantáto, přej! Já jsem tu zasej zmládlá, jsu zasej Martincová Maruška z Martinca a jsu tu i v tom stáří ráda na světě,« usmála se panímáma Maruška, a úsměv věru vlídné její líce ozdobil skoro přídechem mládí.

»Jak se ti chce. Ale, jářku, kdybysme byli v dědině, huž by lidi řekli, že tě nechám dřít ještě za to, že mi dáváš vejměnek,« řekl pantáta.

»Lidi možná, ale tu nás vidí leda lesní zvěř a ta nás nepomluví,« řekla Maruška, a Cyrilce to bylo tak k smíchu, že si zavejskla.

»Divousi, ty jsi za chlapca,« řekl pantáta, ale usmál se.

»Kdybych byla chlapcem, měli byste, tatínku, erbovníka, nemusila bych se vdávat — či jo, to bych se zasej musila asi ženit,« rozesmála se Cyrilka, a všichni se smáli s ní i Rozárka, ať jí hrozila.

Ten pěkně započatý den měl však skončiti na Martinci smutně.

III.

Bylo již k večeru, an se tu skalnatým úvozem od dědiny k Martinci bral mladý muž. Byl oděn městským šatem, kterýž štíhlému tělu jeho pěkně slušel, lehký slaměný klobouk pokrýval kadeřící se černé vlasy a stínil trochu pobledlý obličej, v němž se černé oči nejistě, těkavě rozhlížely.

Mladý muž došel na planinu mírného svahu, odkudž se vyjíždělo z Martinca do úvozu. Bylo to hezké místečko. Tu a tam vyrůstal zakrnělý smrček, hlohové a šípkové křoví a ze sousedství lesního zaběhlo sem jahodí a borůvčí. Sem a tam vylézal balvan ze země, větší, menší, černé čedičové skaliny rozhozeny byly po planině jako stádo. Však Martincovy děti vždy připomínaly si pohádky o zkamenělém stádě a říkaly, že u nich mají také takové zkamenělé stádo. Určovaly a naznačovaly, které kameny jsou ovce, berani, jehňata, kozy, vybraly ležícího pastýře a psa, ukazovaly si kulatý kámen jako zkamenělý bochník chleba a vyprá-

věly, že ten pastýř jsa líným neposlušné stádo dohromady sháněti, bochníkem chleba po dobytčatech házel a za trest i se stádem zkameněl.

U velikého plochého balvanu stál železný kříž, před mnoha léty jedním z předků Zalákových postavený, na památku a poděkování, že v době nakažlivé nemoci na Martinci zůstali ušetřeni.

U tohoto kříže modlívali se členové Martineovy rodiny společně i jednotlivě a rozsvěcovali zde krom každého pátku i jindy v památné dny lampu. Svítilo v červeném skleněném kalíšku světélko vždy tak mile, a dcery na Martinci zavěšovaly rády na kříž věnce.

Kdo stál u kříže, mohl viděti až dolů do úvozu.

Stála tam v tuto chvíli pastvica Petrolína, bylať právě přihnala dobytek a šla zavěsit na kříž věnec z jeleního skoku a lesních květin, který byla na pastvě uvila. Pohlédnuvši do úvozu poznala chodce, a an na planinu vycházel, přispěchala již do kuchyně.

»Panímámo!« zvolala, a když panímáma se jí hnedle neozvala, vešla do světnice, kde právě usedly Maruška s Rozárkou s pole se vrátivší.

»Panímámy, tetičko,« zavolala Petrolína znovu, druhým zvoláním k Rozárce se obracejíc, zvala tuto tak jako děti hospodářovy.

»Copak?« ozvala se Rozárka.

»Někdo sem jde,« smála se Petrolína.

»To je ti k smíchu? Ať přijde,« řekla panímáma trochu nevrle.

»Ale je to náš Pe— je to náš pan majstr,« roze-smála se Petrolína.

»Cože?« zvolaly všecky tři ženské a vyběhly ven, na záprseň.

Otevřenými vraty bylo viděti mladého muže, stojícího u kříže a utírajícího si pot z čela.

»Šel se prve pomodlit,« řekla Maruška.

V tom přicházel od lesa Martinec a s podivením zahleděl se na syna, kterého čekali asi v týdnu.

Již spěchal k němu a objímal jinocha. Matka a tety také doběhly a vítaly společného všem miláčka.

»Ale ještě jsme vás nečekaly,« pravila panímáma, říkalať synovi jako všichni ostatní ode dne jeho vstoupení do semináře »vy«.

»Jen již pojďte dále,« brala Rozárka synovce za ruku.

»Přijel jsem v noci, jel jsem do Žďáru dostavníkem, tam jsem se pozdržel a pak jsem šel pěšky, stavěl jsem se v dědině, u strejčka ve mlýně a poprosil jsem ho, aby mi dovezl v pondělí o trhu kufr. Do mlýna snad pro něj bude moci Petr zajet,« pravil bohoslovec Josef, usedaje ve světnici za čistě vydrhnutý stůl, kam matka již kladla bochník chleba a na talíři kus másla, pobízejíc, aby si krájel a mazal.

»Copak vám honem schystám! Budetě chtít vajíčka nebo kafaty?« ptala se syna.

»Zaplať Pán Bůh, maminko, obědval jsem ve mlýně a tetička mne také bez svačiny nepustila. Až později,« řekl Josef.

»Což pak jste ani nepsali, ani nezmínili, což máte letos dříve prázdno?« ptal se otec.

»Nikoliv, já jsem dříve odešel,« řekl Josef jaksi nejistě.

»Snad nestůněte?« lekla se teta Maruška.

»Vypadám špatně, vidte tetičko, vy to hned na mně znáte,« usmál se Josef na otcovu sestru.

»Moc jste se asi učili, trmáceli jste si tu kudrnatou hlavičku, musíte si hodně odpočnout, hodně se hu nás doma pomazlit,« mazlila se Rozárka se synovcem.

»Trápil jsem se,« řekl tento.

»Proč?« Otec se skoro zasmál. »Vy se máte proč trápit? Co vám může scházet? Slyšeli jste snad něco, co by vás mrzelo? — A jak jste to oblečen, proč nepři-jeli jste v klerice jako loni a předloni?«

»Nebudu ji již nosit,« řekl Josef a postav ze zástolí přecházel po světnici. Bledý prve obličej zarděl se mu do temna a tmavé oči počaly mu jiskřiti.

»Jak to?« zvolali všichni.

»Mám vám to říci dnes neb zítra, nebo po několika dnech, řeknu vám to ihned. Vystoupil jsem ze semináře, totiž chci vystoupit, a jakmile jsem svoje rozhodnutí páteru rektorovi oznámil, nebránil mi, abych odešel.

Mám prý se však mezi prázdninami rozmyslit, zda snad přece setrvám. Myslí asi páter rektor, že mne budete přemlouvát a přemluvíte. Proto vám všem pravím předem, že jest můj úmysl pevný. Nehleďte na mne tak přísně, tatínku, a vy, maminko, neplačte, tu není nic k pláči. Či byste raději nade mnou plakala v rakvi jako nad Martinem?« Josef se namáhal, aby zůstal klidným, než bouřně se dmoucí hrud a tvář brzy blednoucí, brzy planoucí svědčily o velikém pohnutí.

»Josefe!« vzkřikl pantáta.

»Tatínku, máte již jenom jediného syna, jenom mne, proč mne nutíte ku stavu, kde myslím, že nebudu šťasten? Vždyť jsme bohatí, a můžete mne nechat vystudovat. Chtěl bych se státí profesorem přírodních věd, chtěl bych cestovat, seznat svět, seznat lidi, tak jako je znám doposud jenom z knih. Jsem dítětem přírody, vždyť jsem vyrostl zde v těch lesích a zkoumati přírodu a její síly nechť stane se mým životním úkolem a snahou.« Josef hovořil již klidněji, patře oknem ven k lesu, kde počaly se rozkládati večerní stíny. Neměl přece síly pohlednouti do těch čtverých očí, které se tu na něho upíraly s výrazem bolestného překvapení.

Nikdo neodpovídal, a Josef po chvílce pokračoval: »Dočkáte se na mně, tatínku, lepší radosti, necháte-li mne jíti cestou, kterou jíti chci, než abych šel touto proti vaší vůli, abyste na mne vzpomínali, nevědouce, kde vlastně jsem. Tak se vám neodezím, ano možno, že se rozhodnu trávit větší část roku zde na Martinci, zde v tichu blízce přírodě i vám. Miluji tak venkovský život, že neváhal bych pracovati s vámi. Ó, jak rád bych oral, jak rád přiložil ruce k té práci, která nás víže co nejúžeji s přírodou, s tou zemí, z které klíčí a pučí vše, co jest kolem nás — —«

»Josefe, Josefe, jak to mluvíte?« zalkala matka.

»Takovy slova mám já slyšeti od vás, vy moje dítě nejmilejší! Tak mně ubohou matku chcete zarmoutit a ponížit před světem i před Pánem Bohem, kterému jsem vás obětovat chtěla od vaší maličkosti, když jste se začal chápat knih a učení. Jak se to mohlo stát, že vy, člověk na školách cvičenej, byste mohl od Pána Boha odpadnout a chtěl snad rádějác sedlačit nežlivá stát

hu oltáře Božího? A co my, smutní rodiče, jsme vám ještě zamlčeli —«

Panímáma umkla; pantáta vztáhl proti ní ruku a pravil: »Včil mlč, panímámo, včil není k tomu čas, abys povídala synovi, proč myslíme my rodiče, že jsme povinni jej obětovat stavu duchovnímu, byť jsme i pozbyli dědica erbovníka a ten náš majetek, ta hrouda, zděděná, na který se toliknác pokolení přičinilo za pilný práce a důvěry v Boha, přešel do jinejch ruk a na jiný jméno. Včil mu toho nepovíme, až za pár dní, až se podívá a tou svou pozměněnou myslí sezná, jaká je zde práce o té hroudě a jak se nechá ta příroda nutit k tomu, aby nám vydala ten chleba, kterej nazýváme darem Božím a za kterej se denně, ze dne na den modlíme. Pak mu povíme, co zvědět má a zatím ať pozoruje. Ať ju zpytuje tu svou přírodu, ať vzpomíná, ať se nás vyptává a pak ať rozhoduje.« Pantáta umklul, žena i sestry jeho seděly tu v němém ustrnutí, tak nebyly slyšely posud nikdy pantátu hovořiti.

»Pantáta mluví jako písmák, zašeptala« Rozárka.

»Jako bych nebožtíka otca, Pán Bůh mu tam odpust, slyšela,« řekla panímáma Svojanová.

Pantáta zatím vyšel ven. Na záprsni narazil na zpívající Cyrilku. Bylať zaběhla s pole na chvílku do hájovny a teprve vracejíc se slyšela od Pětrolíny, že jest bratr doma.

S veselou brala se jej pozdravit a věru, že její příchod byl všem vítaným.

Cyrička švitořila, obškakovala bratra, divíc se, že je nějak zasmušilým.

»To jste asi museli se moc učit, a je vám z toho hlava těžkou, vidte Josef?« pravila. »Já nevím, jak se tak můžou lidi učit, já bych si nic nepamatovala. Leda ty písničky, ty si pamatuju, ale ty jině věci a což teprve tu latinu! Ale musí to bejt něco, moci mluvit se samým Pánem Bohem latinsky.«

Ač podobný výrok Josef hnedle za dětství často slychal i opakoval, přece dojal jej nemile z úst prosté sestry.

»Přestaň, Cyrilo,« okřikla jí matka. »Pan majstr nejní dobře zdravej a přijel proto dřívěje na prázdniny.

Jdi radějác poklidit jeho sedničku, nebo ty Rozárko, my se s Cyrilou a se švagřičkovou podíváme do chlíva.«

Rozárka se zvedla a šla do světničky, kterou měl od několika roků Josef pro sebe. Byla to vlastně komora v podkroví, kterou mu zřídili a dojel-li v zimě někdy domů, nocoval ve veliké světnici neb přístěnku, tam nahoře, kam se po pavláčce jako k sýpkám šlo, bylo příliš zima.

Byla to milá sednička k pobytu. Trámové hnědé stěny s bílými vápnovými pruhy mezi spojením trámů se tak pěkně leskly a deskový strop byl jako hlazený. Malé okno objímalo svým rámcem krásný rozhled na hory. Vystlaná postel, malý stůl, veliká jarmara a několik truhlic byl všechn nábytek, bylo také v sedniče málo místa procházeti se. Na visuté liště bylo trochu ozdobného nádobí a na staré neupotřebené více polici měl Josef srovnanou sbírku nerostů, kterouž si byl jako gymnasista založil. I několik vycpaných ptákův a menších zvířat tu měl, jak je byl časem od hajného Kučery obdržel. Také kocourka, kterého měl jako hoch a kterého mu pes zakousnul, vycpal tehdy hajný Josefovi a tento rád ještě nyní ohlednul se od knih po svém černouškovi, který tu seděl jako živý.

Rozárka rychle zametla, otřela prach a převlékla cejchy. Slzy jí kanuly s očí a ruce se jí třásly při pomýšlení, jaká to bude nyní trampota v domě.

Otevřela okno a pohlednuvši k lesu, vzdychla: »Ty děti, ty děti! Ti hoši! Ti hoši! Ten Josef! Ten Martin!«
A šedou hlavou kývala.

Navrátivši se, dolů zvala »pana majstra,« aby si šel do svého. »Zde je horko a moc much, tam máte chládeček. Nějakou večeři vám tam donesu. Dítě drahy, jakej vy nám to připravujete zármutek,« vzdychla.

Josef neodpověděl a ubíral se nahoru.

Vstoupiv do sedničky stanul jako mile překvapen, jakoby teprve zde jej ovanula ta milá vůně domova.

Odhodil svrchník i kabát i klobouk na jednu z malovaných truhel, jejíž pestré květy na modré půdě jej jako hoch a vždy těšily a prohrábnuv rukou kadeřavé vlasy přistoupil k oknu.

Ano, to byla ta vůně domova, jak po ní toužil. Snášela se k němu z těch lesů dechem jehličí a mechu, cítil voněti hlínu polí, zrající obilí, trávu luk, mateřídoušku na mezích, opojný dech kvetoucího máku.

Cítil z otevřených chlévů horký dech dobytka, živý-kajícího zelenou píci, cítil vůni mléka, které právě Cyrilka s tetou Maruškou odnášely do sklepa, cítil i vůni vody, kterou čeledín Petr pumpoval.

S rozličnými vůněmi a zápachy mísily se zvuky. Slyšel řinčení řetězů dobytka z chlévů, skřipot pumpy, řinutí vody a šplácht její v putnách, nesouvislý zpěv Petrolíny, zavírající právě husy, gagotání těchto, zapípnutí kuřat usedlých na starém rozložitém bezu u pumpy; každý jednotlivý zvuk pronikal Josefovi až do duše.

»Domov?« tázal se sám sebe. »Povolání? Zakotvil mi ten domov tak v duši, že vábí mne ta příroda v něm k bádání či ku práci? Ano, pracovat, rukama pracovat chci a při tom pozorovat, bádát, určovat, ale chci býti volným, nepoután slibem, povoláním, nevázn povinnostmi, které žádají člověka celého. Chci pracovat, chci žít dle svojí vůle, nikoliv dle pravidel, jako — jako tolik jiných —«

V tom vešla Rozárka přinášeje chléb, máslo, několik vařených vajec a čerstvě nadojené mléko.

»Zde je večeřa,« pravila. »Pojezte, Josefe, panímáma chcela vám něco schystat, ale je celá pryč, nohy se pod ňou třísou. Co jste to jenom si pomyslili?«

Stará panna postavila se před mladého muže, kterýž skoro mechanicky si ukrojil chléb a počal jísti. Rozárka sepjala ruce a pohlížela na synovce tak starostlivě, tak mateřsky věrně, v těch očích jevil se takový žal, že Josef před pohledem staré dívky maně sklopil hlavu.

Nehleděl na tetu, než cítil, že pláče, slyšel její povzdechy, zavzlyknutí, a vlhko jakési jakoby letělo, sdílelo se s její očí k němu.

Pozvednul hlavu a jedním pohledem prohlednul to udřené tělo otcovy sestry. Žíly na krku, sehnutá záda, vysedlé boky a žilnaté ruce se zašpičatělými lokty svědčily o těžké, dlouholeté práci. Svráštělé tváře a pro-

šedlé vlasy i zhaslý lesk očí pak vyprávěly o starostech sdílených s rodiči i bratrem hospodářem.

V duchu viděl se Josef chlapcem, bujným jako hříbě a skotačením týrajícím tetu Rozárku, již tehdy stárnoucí. Viděl ji pracovat za sebe, nechtělo-li se mu někdy zvedati motyku a uběhl-li raději v les, než by se dle otcova příkazu oháněl hráběmi.

Viděl, jak dobrá teta »kradluje« a v zástěře mu vynáší zrní pro holuby, řípu pro králíky, aby jenom pantáta nehuboval, že ten hoch mnoho toho rozcuchá s tou svojí peřnatou a čtyřnohou havětí. Viděl, jak mu trpí ve výměnku pod svojí postelí ježka a mořské svinky, která zvířata mu matka ze sednice vyhodila.

A vidí v duchu tetu Rozárku skloněnou nad malovanou truhlu ve výměnku, kde měla pro něho schovanou vždy nějakou mlsku. Vidí ji otevírati přítruhlí, kde v staré bibli a Nebekličí měla množství svatých obrázků. Půjčovala mu je k hraní za deštivých a zimních nedělních odpůldnův a slibovala mu, že budou všecky jeho, až bude někdy — panáčkem . . .

Neodolal, musil promluvit na tu starou věrnou duši.

»Vám se, tetičko, na Martinci vždycky tak líbilo, že jste se nechtěla odsud vdát, ani odejít,« řekl maně.

»Co pak se mnou je to něco tak vobyčejného, já už sem patřím tak jako ty kamení u našeho kříža, to zkameněly stádo, jak jsme tomu říkaly. Ale když vy, člověk študovanej, byste se sem chtěli vrátit, i když byste se ještě dříve stali tím učeným světským pánem, to mně nejde na mysl. K tomu pobejvání na samotě nemyslím, že bylo by potřeba toliknáct škol, že nebylo by nuceným (nutným) znát latinskou a hebrejskou řeč a rozumět svatému písmu. Slyšela jsem od vás, Josef, nastokrát, že jste říkali profesori těm pánům, co vás ve školách cvičili a věil jste řekli, že byste chtěli se tím profesorem stát a pak zde s náma na Martincu pobejvat a vorat i pracovat v hlíně a s odpuštěním, v hnoju, téměř rukama, který mohly pozdvihovat Tělo Páně v nejsvětější svátosti.« Rozárka se zajikla.

»Tetičko, vy tomu nerozumíte, jak to myslím,« pravil Josef.

»Možná, dítě; jenom tomu rozumím, že jste se chytli světa a že hodláte rodiče zarmoutit a svou dušu si vobtřížit, když nedodržíte, čeho jste Pánu Bohu slíbili,« Rozárka jaksí osměleněji hovořila.

Josef odstrčil jídlo a pravil: »Nesliboval jsem posud nic, tetičko; vstoupiti do semináře není slibem vízícím. Co jsem přišel do škol, vždy jste mi říkali všichni, že budu panáčkem, nebylo by mi snad ani napadlo, že mohu být něčím jiným. Když zemřel Martin, a tatínek mne chtěl ponechat u hospodářství, tu jsem se toho bál — bál jsem se o své knihy, o své učení. — Ale nyní v samotě semináře navykl jsem si přemýšleti a domyslíl jsem si, že jako tenkrát by mne byl chtěl otec obětovat tomu, aby na rodném statku zůstalo naše jméno — z pýchy, z té selské pýchy, — chce mne nyní znovu obětovat z téže pýchy, že jediného syna ponechal na kněžství.«

Rozárka se povztyčila a vztáhla tu upracovanou ruku, na níž se v šeru mozoly leskly jako kroužky ze zatmělého kovu, proti mladému muži. Volným, vážným názvukem hlasu řekla: »Ne tak, dítě drahy, z pejchy Martinců neusvědčuje, není toho v každém rodě, aby byli zachovali po toliknáct let. Když vás pantáta chcel doma nechat, všechny jsme mu toho rozmlouvaly, ať vám přeje lepšího živobytí a vzácného stavu kněžského. Co se podotejče toho jmena našeho rodu, zvostanou Martinci na Martincu, kdyby třeba hospodář až z cizí země byl. A že by jsme celej rod, celá přízeň na vás jako na panáčka byli pyšni, to nejní nepravá pejcha.«

»Tetičko, já vím, vy mně všecky budete přemlouvat a já —«

»Vy přijdete k rozumu. No, Josef, já jsu proti vám sprostá vosoba a s tím svým ženským a k tomu ještě děvčatským rozumem jsem nikdá moc se nedomyslila, ale na tolik se domyslím, že až zkusíte tu práci, jaká je, tak naznáte, že to už nejní pro vás, a že by vás do toho byla škoda.« Rozárka se maně usmála a vzala synovce za ruku, jejíž jemné bílé prsty leskly se v její upracované dlani jako mramorové. »Tak tuhle ta ruka se chce chopit motyky a kosy, chce vést rádlu — no proč ne. Já vím, Josef, že znáte v kolika řečích povědít,

jak se motyka a kosa, rádlo a orání jmenujou — ale zacházet s tím sotva dovedete.« Rozárka se usmála tak vlídně na bratrova syna, jako vždy jindy a nečekající odpovědi, s krátkým: »Dej vám Pán Bůh dobrou noc,« odešla.

Josef se odstrojil a ulehнул; než nemohl usnouti. Co se mu zdálo tak lehkým a snadným, změnití svoje povolání, při bližším popatření vidělo se mu být těžkým. Myslíl, že příbuzní budou ho přemlouvati s pláčem, že otec mu vyčte náklad na studie; chování otcovo ho však zarazilo. To byl muž z lidu, tak pevný jako ze žuly, stojící svou prací, svou zbožností i rodinnou hrdoostí.

Tak nějak cítil ten odlesk otcovy pýchy v sobě, cítil tu sílu svého rodu, která zde na samotě odolávala živelným bouřím. Zda odolá i on bouří ve svém nitru? Cítil se nejen synem své rodiny, těch Martinců v sebe uzavřených, ale i synem hor a řekl si, že ho ta síla ducha nezklame.

Napadla mu matčina slova, že rodiče chtějí mu něco sdělit, čeho před ním doposud zamlčovali. Mínil, že ho snad zaslíbila na kněžství matka v dětství, jak zhusta se stává; než myšlenka, že po bratrově smrti ho chtěl otec vzítí ze škol, toto mínění zapudila. Ten otcův divný, vážný klid jej více zarazel než matčino hoře. Tetina prostá, rozumná slova, ne přemlouvání, ale ta jistota z nich mluvící, že nesetrvá v tom novém úmyslu, jej překvapila a maně se tázal, zda teta snad tušila, s jakou domů dojde, že měla hnedle takových řečí pohotově.

Vztáhl ruce na červené peřině před sebe.

Ano, byly běloučké, měkké, nezvyklé práci.

»Však zvyknou,« řekl si a vynořil se mu v duši obrázek z mladších let.

Přijel tehdy na prázdniny jako žák páté gymnasijské třídy. Začínaly právě žně, a bratr jeho Martin pracoval s otcem v poli. Nepřijednali sekáče, byli jisti, že budou sami hotovi. Chvillemi došel pomoci hajný, kterémuž také oni pomáhali. Teta Rozárka sekala také, zacházela s ouhrabečnicí jako s travní kosou rychle a dovedně, strniště zůstávalo po ní, jako když je břitvou

zarovná. Teta Svojanová nebyla tehdy ještě na Martinci. Až po Martinově smrti rozhodla se přistěhovati.

Studentík Josef pobíhal po mezi, trhaje květiny, hleděl, jak všichni pracují, jak matka a Petrolína odebírají, spěchajíce, by stačily za třemi sekáči, bylať jařica letos dlouhého stébla. Žita na Martinci neseli, vyleželyť ho příliš sněhy v té horské výši. Cyrilka pobíhala také kolem. Obědu hospodyně nevařila, za pilné práce spokojili se mlékem, chlebem a tvarohem, až večer upraven důkladný oběd.

Matka posílala právě Cyrilku, ať doběhne dát kuratům a kačenám, kterým se přes tu chvíli sypalo. A on, Josef, běžel se sestřičkou. Nedoběhl, bylo mu horko; usedl pod strom, pod starý kaštan, který stínil kříž na planině před Martincem, či jak říkali domácí »u zka-menělého stáda.« Tak se natáhl do stínu, až jej obešla dřímota. Usnul v slastném pocitu, že všichni musí něco pracovati, i ta malá, ještě o čtyři léta jeho mladší Cyrilka, jen on, student, že pracovati nemusí.

Tak cítil tu tehdejší náladu. Cítil, jak ho vzbudily těžké kroky. Byl to bratr, kterýž se za poledne bral popravít dobytek. Otec s matkou ho předešli. Martin chtěl ještě kus jařice srazit před poledním odpočinkem.

»To se ti to zahálí,« řekl k Josefovi, ale usmál se dobrotivě. Mělf jako všichni Josefa velice rád.

»Já smím, jsem student,« řekl Josef mazlivě.

»A já jsu sedlák,« řekl Martin. »No za to budu Martincem, a ty zůstaneš jenom Zalákem.«

Tak mu zní ta slova v duši, tehdy jim neporozuměl, ale dnes, dnes je cítí, cítí, že bude také Martincem. Zdali to dovede? Teta Rozárka pochybovala . . .

Temno se prostíralo v koutech sedničky, temno vnikalo jaksi oknem. Venku bylo ticho. Josef vstal a přistoupil k oknu. Zaplanulo mu do očí krvavě rudé světlo. Ach, to byla lampička rozsvícená u kříže u kamenného stáda, ač nebyl dnes pátek, aniž předvečer velikého svátku, aniž někoho z rodiny den úmrtní, v jakéž dny se tam rozsvěcovalo.

Josefovi ihned napadlo, že to světlo asi tam rozsvítila matka — a to jistě k vůli němu, za změnu jeho

úmyslu . . . tak to cítil, že tato domněnka jest pravdivou, že mu až hlava se zatočila.

Bylo mu horko, dusno. Přemlouval se, že sednička nebyla snad dlouho větrána, i hodiv na sebe kus šatu, vyšel na pavláčku.

Stanul. Dýchal svěží noční vzduch plnými plicemi.

Ale to rudé světélko u kříže jako když ho volá, láká; sešel se schodů, prošel žundrem a vyšel vraty jen přivřenými na planinu mezi balvany. Bral se ke kříži.

IV.

Zaleknul se, vida u kříže schoulenou postavu. Bělavé rukávy, jen krátké v polotemnu na vztažených ke kříži rukou rozeznatelné, poučily ho, že modlíci se zde osoba jest žena.

Myslíl, že to bude matka. Než odlesk červené lampičky padající nad čelem na šedavé kučery, že vypadaly, jakoby byly zality krví, poučil jej, že tu klečí teta Maruška.

Teta, jemu vždy tak nakloněná, nebyla na něho dnešního večera mimo uvítání posud promluvila. Mysle při svém rozhodování, v těch všech pochybách na příbuzné, mínil vždy, že tato teta bude nejvíce plakatí a ho zapřísahati, aby zůstal v semináři.

Ona nepromluvila, nyní však shledal, že bude asi mluvití k němu tak, jako jistě se za něho zde modlila.

Ohledla se a poznala jej při svitu hvězd. Odlesk lampičky od kříže padal Josefovi na prsa, tak, jakoby tam měl přímo u srdce krvavou ránu.

Vdova povztýčila se u kříže, políbila nohy Kristovy a usedla na klekátko. Nyní shora jen mírným, příjemným, zarůžovatělým svitem ozařovala lampička její tvář i šedé kudrny, s nichž se byl šátek svezl na záda.

»Svědomí vám nedá spát?« otázala se.

»Svědomí?« opáčil Josef. »Ne, tetičko, moje svědomí jest klidné; pravda, rozčilení mi nedá spáti i dusno. Sednička moje nebyla asi dlouho větrána, a i ten vzduch, jenž přichází zvenčí, jest dusný.«

»Rozčilení?« opáčila zase teta. »My selšší lidé se asi nerozčilujeme, nemá-li někdo z nás spánku, bývá to od starostí, od lítostí a i od zlého svědomí, je-li si člověk vědom hříchu nebo toho, že někoho zarmoutil.«

»Vím, tetičko, že vás všechny zarmucují, ale věřte, že by se mohlo státi, že byste byli nade mnou více zarmoucení, kdybych setrval a byl pak nešťasten,« řekl Josef měkce.

»A jak to víte, že byste byli nešťastnej? Co by vás učinilo nešťastnýho? Vyložte mně to. Však jste cvičenej a máte dar řeči, byl byste jistě jako panáček dobrým kazatelem. Povězte mně to.« Stará žena pohlížela upřeně na Josefa.

Zvyknuv šeri noční pozoroval, jak se jiskří tetiny černé oči zpod obočí, a jak výmluvná otázka v pohledu jejím utkvívá. Neodpověděl.

»Nu, povězte mi to! A nestůjte, sedněte zde třeba na některou tu zkamenělou vovcu,« pravila teta, ukazujíc na roztroušené balvany. »Padá na vás to světlo a od toho červeného sklí to vypadá, jako byste byl zkrvácen, jako byste měli ránu v prsou. A věřte, že by vám bylo lepší, abyste měli sám takovou ránu v prsou, než abyste zasadili tu ránu rodičům do srdce.«

»Ale, tetičko, však nejsem první ani poslední, kdo sejde s kněžství před vysvěcením. Mnohý páter Vyklouz, jak se říká, stal se řádnějším člověkem, nežli by byl býval jako nedostatečný kněz.« Josef se opravdu posadil na balvan, na jednu z »ovec« a opřel hlavu o ruku, loket o koleno.

»Není tu jenom o to, že byste se nestal knězem, ale je tu o to, že byste se nestal taky ničím jiným. Chcete a nevíte sám co. Chcete bejt pánem, tím profesorem, jak říkáte, a chcete bejt při tom sedlákem. Víte, Josef, sedlák taky musí něco rozumět. Musí znát tu hroudu, tu hlínu, říká se, že pořádněj sedlák z kousku hlíny, jak se na dřevák přilípne, pozná, z jakýho je pola. Musí humět zpytovat — no, vy byste řekli snad prej tu přírodu — my řekneme mračna a červánky, větry a časy. K sedlákovi mluví i ten žmen suchýho strníska i ten pejř i ten klas a stoklas na jeho poli, tomu vy učení páni nerozumíte, vy musíte teprvá zpy-

tovat a to zpytujete jenom, abyste věděli, kdežto sedlák už snad od časů, kdy Adam z ráju vyhnaný se motyky chopil, rozumí si s tou hroudou, proto že dovede z ní vydobýt chleba.« Vdova hovořila volně, vážně a Josefa překvapovala znovu její podoba s otcem nyní i ve způsobu mluvy se jeví.

»Tohle všechno nám říkali nebožtík otec, Pán Bůh jim tam odpusť. Byli písmákem a stary léta, co seděli na vejměnku na posteli, měli to suchy dřevní v kostech, cely pročtli. Vy jich nepamätujete, nebyli jste na světě, když humřeli, já sama byla teprv pár let vdaná. Humírali jako svatej — Bože mi odpusť, že se tak přirovnat vopovažuju. A kladli nám dětem na srdce tu lásku k ty selsky práci, k selskýmu stavu a k selsky eti. Litovali, že měli jen toho jednoho syna, pantátu, že nemohli druhého dát na študiju. Dávno si v našem rodě přáli, aby byl jeden syn z Martinců knězem, slouhou Páně, ale nechtěli erbovníka strhovat z dědictva. Došlo na to přece, a že dávno tak bejt mělo, to ukázal sám osud, když oba vaši bratři humřeli, a dcera má statek podědit.« Panímáma Stojanová mluvila tak klidně, jakoby vypravovala něco Cyrille »o tom světě.«

»A proto já mám být knězem, že si toho již děd i pradědové snad přávali? Tu bych mohl také ukázat na osud, že právě ani oba moji bratři zemřeli, jsem osudem za nástupce vyvolen, že mám býti Martincem a ne jenom — Zalákem,« dodal v dojmu minulé vzpomínky.

»Právě to jest osud, že má zde vymřít to jméno Zalák, a jiný pokolení že zde snad bude šťastnější. Vyslechnite mne, Josef, nebudu vás přemlouvát, ale jenom vám něco povím o tym našem rodě, jak to tak přijde, že na tom našem dědičným statku tak visíme. Jako tuhle já, vrátila jsem se po toliknáci letech a Rozára se radějac nevdala, aby odsud a jiny zvyky přijmout nemusela. A taky neradi jednajou Martinci od nepaměti cizí lidi do práce, jsme tak sami pro sebe, nedělalo to nikdá dobrotu, byla-li zde jenom i děvečka i čeledín z cizejch. Je ten náš rod v bázní Boží zachovalej a nemusíme se kát snad z těžkejch, smrtelnejch hříchův, ale koleno po kolenu má dycky něco, o čem se před cizejma

lidma nemluví. To se nesvěří ani zefům, ani nevěstám, leda až taky s sebou zakusijou toho dědičného neštěstí.« Maruška přejela rukou čelo, jakoby chtěla zahladit vyvstalé na něm vrásky, které tak ho zbrázdily jako čelo otce Josefova.

»Tetičko!« zvolal bohoslovec udiven.

»Divíte se? Věřím. Nepovídajou se takovy věci dětem. Mně svěřili ty kronyky našeho rodu nebožtík otec, Pán Bůh ho tam oslav, však byli člověk spravedlivej, a jsu tu k tomu, abych to svěřila vám. Pantátá bude vám mět sám o sobě, o svém neštěstí svýho kolena rodu co povědít —« stará žena se zajikla.

»Co uslyším?« lekal se Josef.

»Špatnýho, zlýho nic; ale moc smutnýho. Věci, ktery se nepovídajou cizím, ktery se tajijou a ktery vyvolávají moc a moc modlení, aby se ulehčilo těm dušám v očistcu, ktery snad ještě trpíjou protože, jak jest v bibli psáno, tisícové let jsou Hospodinu dnem jediným a nikdo nevyzkoumá a nevyzpytuje ubíhání a trvání dnů věčnosti.« Marušce svezl se šátek úplně a rozvlněné kučery dodávaly jí divné, ale tak vážné podoby, že bylo Josefovi, jakoby zřel před sebou věštkyňi.

»Mluvte, tetičko,« pravil. »Neusnul bych po tom, co jste mi řekla, a vy asi také byste dnes již nespala. Taková krásná noc — moje první noc opět doma, mluvte, ať zvím něco o tom domově, který tak miluji.«

»Jen ho mějte rád ten domov a obětujte za něj oběť svatou, až k tomu budete posvěcen! Poslyšte! V tom našem rodě je dědičny neštěstí, že z každého kolena zajde někdo zlou, násilnou smrtí. Nechceli Martincové, aby se mluvilo o tom kdy po horách a tak radějac si nechali říkat pyšnejch a sami přiznávali, že jsou nejradějac sami pro sebe. Povídá se to tak, že prej před mnohejma lety, pokud se ještě na polích leda hákem voralo, voly do jochů zapřífali a sedlák při vorání palicu sebou nosil a hroudy rozbíjel, přišel jednou na tuhle samotu žebrák. Na Martinců se žebrák nikdá s prázdnou nepustil a nepustí, tomu hospodáři se čekala ale tu noc žena do kouta, a on dal tomu žebráku almužnu a posílal ho, ať jde pryč. Dycky se na Martinců každému žebrákovi, kterej sem dojde — a kterej dojde až tak

daleko, nedělá to z radovánky, ale jistě z bídy, nabídlo, ať zůstane přes noc. Ten jistě žebrák ale prosil toho pantátu, ať ho nechá i přes noc, pantáta se rozzlobil a vyháněl ho, i psa po něm poslal. A žebrák šel, pustil se lesem, přišla bouřka, taková, jaká tu v horách bejvá, když se zdá, že bije hrom s oblaků do země a ze země do oblaků — Pán Bůh s náma a zlý pryč. — Ten žebrák zabloudil a vrátil se dokola zpátky a tady u vrat prej ho ráno našli od toho uděšení dokonávajícího. A to prej vyslovil tu kletbu, aby taky z toho rodu někdo dycky zhynul zlou smrtí.«

Stařena se zamlčela a Josef napjatě poslouchaje, kynul jí, ať mluví dále.

V tom ozval se od lesa temný zvuk. Hlasy sov.

»Hejkali,« řekla teta. »Jak se musel ten starej žebrák poděsit, když tak okolo něj houkali a křičeli. Posuď nevěřijou některý lidi, že jsou to sovy a majou je za strašidla. Taky se tu k vůli nim cizá čeládka bávala.«

»Povídejte dále,« vybízel Josef.

»Lekli se na Martince, kde se tu noc narodil syn, tuze ty kletby a hleděli ju usmířit. Před svátky vycházel sám hospodář na všecky cesty a hledal žebráky, sváděl je na Martinec a podržel stravou a noclehem na všecky dny. Na štít nechal vymalovat ten obraz svatýho Martina, pro příklad, jak ten se smíloval nad žebrákem, a tak se hduřželo to jméno na ty samotě, prveje prej se tu jenom »na samotě« říkávalo. A ta kletba přece se začla vyplňovat. Ten samej pantáta humřel zabitej od hromu, jeho syn, co se ty smutny paměti noc narodil, jako mladej hospodář nedlouho po svatbě byl pošlapán od bejka, a syn po něm se hutopil, když se dočkal po kolika dcerách dědica, ani si ho pro radost nevychoval. Po kolik pokolení se to pamatovalo, povídalo, do svatýho písma, jak jsou zapsány narození, svatby a úmrtí se to nepsalo. Prohlíželi jste kolikrát tu starou knihu, majou ju Martinci ve vážnosti, to kování je z dobrýho stříbra a pravy česky granáty jsou v něm vsazený. Bejvala drahot a hlad, že lidi došky ze střechy mlátili, aby ňakýho kolikrát znovu vzkličnýho zrníčka dobyli, ale Martinci neprodali to kování z ty knihy i když ženám

a dcerám porty od šněrovaček a fěrtochů párali a prodávali. Vemte ju zaseje, Josef, do ruky tu knihu a čtete o těch svejch prachdédách a prachstrejcích a kde dočtete, že: zemřel v Pánu ten a ten den víte, že zemřel klidně. Ale kde je zapsáno: zemřel z Božího dopuštění ten a ten den, — tak víte, že ta smrt byla zlou, že stalo se tu něco, co se nepovídá.«

Maruška umlkla a tiskla ruce přes prsa, jakoby ji mrazilo. I Josef se zachvěl jako omrazem.

Chvíli nemluvili.

Od lesa znovu se ozvalo houkání výrů.

»Tetičko, nyní mi povězte, co stalo se za vaší paměti,« pravil Josef důtklivě.

»Za mojí paměti vám povím tolik, že mýho otca bratr zakoukal se do děvčete, který pro něj nebylo. Přišlo sem na Martinec z přízně, byla to vnučka otcovy sestry, zahanbila se jí dcera a po smrti té své matky i báby byla tam v té dědině za postrkovadlo. Nesměl ju chcet tu holku ten váš prachstreje, huž skrzevá tu blížkou přízeň ne. A pak ať z přízně — přece takový dítě nikdá nic dobrýho do rodu nedonese. A tak se ty dva mladý lidi spolu hutopili, tam v rybníku pod loukama. Řeklo se po lidech, že humřely na černy neštovice, byly tenkrát v dědině a dva dny pozdějác byl pochován chasník po tom děvčeti. A ty dva dni ho měli ten ubohej jeho otec, můj děda, na vočích ve sklípku a cely dva dni se u něj modlili. A můj otec, byl mladší syn, snad by, kdyby nebylo bejvalo kolik zlejš let za sebou, ho byli přece na tu študiu vypravili, nic se neradoval, že podědí Martinec. Dyť mu třeba ještě vejrostkovi svěřili u bratrovy mrtvoly náš děda tu našu kletbu a on zvěděl, že musí s dědictvím vzít na sebe i tu dědičnou lež a a lhát dál, aby nemohlo se mluvit o neštěstí jako o hanbě.« Maruška zavzlykala.

»To vám dědoušek vypravoval?« tázal se Josef, jen aby něco řekl, zdálo se mu, že má hrdlo staženo v křeči a chtěl promluvit.

»Až na smrtelný posteli,« svědčila teta, »vašemu otcu pak před ženěním. A moc let přešlo, nežlivá to můj bratr řekl svy ženě. Kdy ji to svěřil, huslyšíte od rodičů samotnejch.«

»Ale za vaší paměti, v pokolení rodu našeho, s kterým vy jste vyrostla, tetičko, zda stalo se také nějaké neštěstí?« tázal se Josef dále.

»Řekla bych, ať vám to svěří váš otec, ale chudák pantáta toho bude mět dost k povědění. Stalo se, stalo. Již jsem řekla, že by si otec byl přál dáti syna na študiju, ale nechtěl mýho bratra zkrátit na dědictvu. Byl váš otec sedmej syn naší rodiny, šest jich přišlo před ním — přišlo a odešlo — ale jak! Nebožce matce život hukrátilo těch šest synů. My dvě děvčata jsme vyrostly, jak říkaly, jako ty kořata, sotva prej o nás zvěděly. Ale ti synové! První dva byli dvojčata, přišli na svět mrtví. To byla lítosť. Dycky matka říkaly, že nemohly po kolik neděl ani oči vosušit. Třetí syn, co přišel po mně, byl mrzák, nepohlednej, ruku levou měl jen pahejl od ramena, nohy obě chromý a v obličejí podoben Bůh ví komu. O toho sotva že mohli rodiče plakat, dyž humřel, bylo mu pět let a ještě nechodil. Čtvrtej byl hluchej a němej žil do třech let, jen jedl a pil, křičel jako zvíře — Bože mne netrestej, já jsem se ho bávala, jak byl vlastní bratr. Pátěj dorostl osmi let, pak se hutopil při koupání. Šestěj byl divnej mrzák, mráz mne vobchází, dyž si vzpomenu. Měl ten zaječí pysk, ale až hrůza podívat, celou hubu jako má polní zajc i ty zuby, snad se chudák matka zhlídly na tom zvířeti. Taky byl zlej, a ten rok co se ten bratr hutopil, z rozvejry se honil po lesí, spadl se skály a zabil se. Tak jsem byla pořádem sama. Až se narodil váš tatík; byl to třetí Martin z těch sedmi synů a ten nám zvostal. A po něm za čtyři léta přišla Rozára.« Stařena umkla.

»A dále tetičko?« Bohoslovec naklonil se k tetě.

»Co dále, to vám povijou vaši rodiče. Včil si jdíte lehnout, Josef, šak jste ujítej. To jsem vám chcela povědíť. Budou toho mět dost k povídání. Včil víte, jakej je náš rod, co nás táhne ze světa na Martinec zpátky. Je to neštěstí a někdy taky hřích, tak jako hu toho mýho strejca. Každěj hřích bejvá trestán a v našem rodě jsou ty Boží tresty hrozny. Proto tím více důvěřujeme v Pána Boha a jeho milosť, proto jsme nejradějác samí pro sebe a proto jsme se všichni těšili, že jeden

z našeho rodu bude stát u oltára Božího a prositi za nás tím mocným slovem modlitby.«

Vdova pozvedla se opět na klekátku a poklekla sepjavši ruce. Sklonila hlavu a červená záře od lampičky rozlévala se jí nyní po celém temeni, nikoliv více jako rána krvavá, ale jako svatozáře.

Tak aspoň připadalo to Josefovi.

Povstal a mimoděk sepjal ruce.

Hluboce ho dojívalo i překvapovalo tetino vyprávění. Tato odevzdanosť do vůle Boží, přijímající rány osudu jako trest za viny předků měla v sobě něco tak hluboce, tak biblicky dojemného. Toho nečetl Josef ani ve spisech ruských a francouzských spisovatelů, toho nepodal Tolstoj o jádru selského lidu, co slyšel zde prostými slovy z úst tetiných.

Úcta, která nutila ho sepjati ruce a aspoň posunem tímto připojiti se k tetině modlitbě, nutila ho skloniti i hlavu před tou silou duševní tolikera pokolení, které tajilo i neštěstí i poklesky členů svých rodin, ne z pýchy, ale z lásky.

Ano, Josef to cítil, že to byla láska, která pojívala vždy členy jeho rodiny, láska rodinná, kterouž přenášeli i na rodné místo, na dědičný statek, na ty hory, kde vydobývali sobě od přírody kus chleba, tak jak ho podala tato pilným rukám. Cítil velikosť spočívající ve vlastním přičinění a pili, cítil rozvoj, jaký šel v rodině jeho v malém, jak chodívá v obcích a státech ve velkém.

A této lásce, této velikosti měl obětovati sebe?

Cítil se v této chvíli Martincem a cítil hrdosť na svoji rodinu. Cítil lásku, která jej vedla sem zpět, a cítil, že to, čím byl u něho pud po vědění, byla v rodině jeho láska k práci. Země a ruka, to bylo to, čím stála rodina ta připoutána k osamělé hroudě. Mocná víra v Boha Stvořitele a Zachovatele, pokorné podrobení se Bohu trestajícímu, to bylo její silou . . .

Panímáma Stojanová vstala a nepromluvivši již na synovce, odebrala se do výměnkářského domku.

Josef osamotněv opřel se o kříž.

Bylo již po půlnoci, kohoutí zpěv ozval se z kurníku.

Josef poznal ten hlas, domácí kokeš z kolikátého již pokolení tak pěkně odzpěvoval vždy hodiny.

»Hodina duchů«, usmál se, a v tom mu napadlo, jakoby táhli zde duchové zesnulých předků, i těch usnuvších v Pánu i těch zemřevších z Božího dopuštění. Jak dojala jej neuvědomělá poesie těchto označení!

Stál zadumán, drahnou, dlouhou chvíli. Opětný kohoutí zpěv jej vyrušil.

Bylo mu, jakoby se mu zjevil před očima jeden z obrázků tetky Rozárky, představující svatého Petra s klíči v rukou a s kohoutem u nohou. Obrázek tento se mu jako chlapci velice líbíval. Bylo mu, jakoby slyšel hlas pravící: »Prve než kohout zazpívá, třikráte mne zapřeš!«

Klesl na kolena před křížem. »Vždyť já tě nezapírám!« zvolal a vztáhnul ruce ke kříži.

Divné city vlnily se mu rozbouranou hrudí. Dlouho, dlouho klečel; posléze vstal a ubíral se tiše do stavení.

Měsíc zatím stanul nade dvorem, a bělavé jeho světlo oblévalo vše stříbrnou září.

Josef pohlédl maně k oknu velké sednice vedoucímu na záprseň. Bylo jasně osvětleno. Na okenném prkénku zpozoroval Josef v měsíčné září položenou hlavu své matky. Byla zde asi klečela u okna nemohouce spáti, až přemožena únavou a bolem, znenadání usnula. Jak byl prosedlý ten hladce sčesaný vlas!

Pamatoval se, jak mu bývalo vždy divno, viděl-li matku se česati, že ona má vlas hladký a ne kadeřavý, jako všichni ostatní na Martinci.

Dnes jej pohled na ten prosedlý vlas bolestně dojal; byl se z něho vysmekl rohový hřebec, tak že sporé praménky vlasů spadaly stařeně na vyhublý krk, na kterém leskly a třpytily se granáty jako ohnivé slzy. Josefovi se zdálo, že ve vráskách obličejje třpytí se v měsíčné záři také slzy zde utkvělé, slzy, které matka pro něho zaplakala.

Byl by chtěl zlíbatí drahou hlavu, byl by chtěl matku odprosití, ujistití — zač? čím? — otázel se sám sebe a tiše, tichounce vplížil se do své sedničky.

I sem vnikal měsíc a bylo tu jasno.

Josef ulehnu, a v měsíčné záři šly mu divné představy před očima, před vnitřním zrakem.

Viděl žebráka, který metaje kletbu na krov nehoštěného statku, odchází v temný les, kde čeká na něho v bouři záhuba a smrt. Viděl táhnouti divný, divný stín nad rodnou střechou, stín smutku, stín kletby.

A viděl zubožené mrtvoly, zachvácené nešťastnou náhodou, samobijce, mrzáky — — — ty oběti kletby.

Viděl žalující, zoufající zpola matky nad dětmi mrtvými i živými, viděl otce v pláči a přece s hrdými, zasmušilými čely, poukazující na rodinnou češ . . . viděl je klásti zpracované dlaně na ústa svých dětí, by označili jim, že o tom a o tom nutno mlčeti.

A viděl na smrtelných ložích starce a stařeny se strhanými již zraky, vyprávějící dětem o rodinné kletbě.

Představy přešly v sen, a Josef spal neklidným spánkem.

Špatně spal doma první noci!

Když Josef procitnul, bylo vše na Martinci již v plné práci.

Točila se mu hlava, na prsou ho páli, byl jako rozlámán.

»Snad jsem nastydnul v noci u kříže,« řekl si, obleknul se a sešel dolů.

Uhlídal prvně matku. Otáčela se kolem válu, dělala chléb.

Venku v síni praskal oheň v pekárně; byla tam Rozárka.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro; jak pak jste se vyspali?« zavolala matka na syna a hnedle volala na švakrovou: »Rozárko, pojď dát panu majstrovi snídaňu, mám ten boží dar v rukou.«

Rozárka vešla a vzala z trouby hrneček s kávou, s police chléb a na talířku kousek másla.

Josef počal snídati a pohlížel po straně na matku i tetu. Byla na obou znáti únava probdělé noci. Matka vypadala tak ustárle, až Josefa do srdce ten pohled bodal.

Pomyslíl: jak musilo býti té prosté duši, když uslyšela těch podivných věcí rodinného tajemství, jí, která se teprve musila vžít do té samoty, do těch hor, při-

šedši ze slunného bohatého kraje, z úsměvné Hané, kde byla vyrostla?

»Jak vy jste spala, maminko?« tázal se v odpověď.

»Co pak já, starej člověk má huž málo spaní. Tak ta noc huběhne, trochu jsem dřímala, trochu se modlila, ráno bych byla zaspala, švakříčková Maruška huž měla s děvčaty napolo poklízeno, když jsem vstávala,« odpovíděla panímáma, kulatíc bochníky a kladouc je na vokříny.

»Je to na vás mnoho, všecka ta práce, vy i tetičky již stárnete, Cyrilka a Petrolína jsou pak ještě sláby. Měla byste si zjednat děvečky,« řekl Josef.

»Sem na Martinec? To nebude, pokud býti nemusí! Jsme rádi, že jsme sami,« odpověděla matka, a Josef poprvé, co živ, postřehl v její tváři tvrdý pohled.

»Kde je tatínek?« tázal se.

»Někde venku, kouká si na tu boží ourodu. Troufám, že letos na kolik dní před Proměněním Krista Pána začneme klást jařicu. Jdíte se za ním podívat. Petr vovorává jabka. Cyrila s Maruškou a s pastvicou jsou na řepě jako včera,« panímáma mluvila volně, nepohlížejíc na syna.

Josef cítil, že jej počíná více boleti hlava; vzal klobouk a vyšel ven.

V.

Tak bylo živo na tom prostranném dvoře na Martinci.

Drůbež popelila se a pobíhala; holubi přeletovali, krásný stavák nadýmal se na střeše. V louži u pumpy, vyhloubené to kotlíně ve skále, která táhla se po dvoře až k základům stavení, tvoříc šíje a budliny ve sklepích, brouzdaly se kachny, husy od táhly na rybníček.

Pod záprsní v boudě ležel černý Bosák, s bílými prackami, schoval se před vystupajícím sluníčkem. Vida bývalého svého kamaráda, krátce zavrčel, pak jako mazlivě a slabě zaštěkal.

»Ty Bosáku, ty,« řekl Josef a usmál se na tu němou tvář.

Byl by se chtěl usmívat na všecko, těšilo jej to doma, a sny o rolnické práci se mu vracely.

Vyšel ze vrat.

Octnul se na planince a zachvěl se, když na kříž pohlédl. Červená lampička byla vyhaslá, a slunce svítící plným jasem proměňovalo svými paprsky červené sklo v nádhernou hvězdu.

U nohou Kristových visel věnec, kterýž tam byla včera Petrolína zavěsila.

Josef si jaksi oddechnul, vida, že není u zkamenělého stáda nikoho. Byl by se pranic nedivil, kdyby byl zhlédl u kříže povstávati svoji tetu Marušku v rouchu Sibylly.

Usmál se, pravě sám k sobě: »Ten horský vzduch je věru samá pohádka, kráčím zde mezi balvany, které byly nám dětem pohádkou zkamenělou, a již mám v duchu pohádky nové a nové — vlastně staré, prastaré. Při denním světle by to tetino vyprávění snad tak nebylo na mne účinkovalo, snad bych byl viděl a nalezl v něm také pohádku.«

Řekl si to, ale nevěřil tomu — dojem noční rozmluvy s tetou nedovedl přemoci.

Šel mezi zkamenělým stádem a pozoroval kameny. Hle, zde ten malý bělavý balvánek u většího šedého, v tom viděl jako hoch vždy jehňátko u ovce a ve hře se sestříčkou Cyrilkou představuje řezníka, kupoval je vždy na poprvé a chtíval je draže platiti než velké ovce, to za to, že bylo bělavé.

A zde ten kulatý, černý kámen, toť ten zkamenělý bochník chleba, deštěm do hladka ometený, tu ležel v sporé trávce, jakoby do věnečku rostl kolem něho divoký česnek, svoje fialové, smutné květy na bezlistných lodyhách ukláněje.

Příjemná vůně tu kolem zavívala.

Podle větších balvanů kvetla zde mateřídouška, a Josef shýbnuv se utrl jí do hrstí a mna je mezi prsty, těšil se její vůní.

Pustil se úvozem k polím.

Na hodný kus zapestřily se mu mezi zelení řípy pestré šaty zde pracujících žen.

Ptal se sám sebe, jak asi pohledne na tetu, která mu připadala v noci jako věštkyň, jako žena biblická, až ji uzří v práci.

Překvapen se zastavil. Ano, ta myšlenka se mu ozvala nyní přesvědčivou silou, že tak si jeho, studovaného člověka nemohou jeho příbuzní představit u prosté práce.

Již se jim nedivil. Jak on seznal tetu dnešní noci za celý život poprvé, tak pohlíželi k němu, byť i v jiném smyslu jeho lidé od mládí a zřeli v něm, kněžskému stavu věnovanému, jaksi bytost vyšší.

Kráčel nyní rychleji, aby došel dříve k řepništi.

»Pomáhej Pán Bůh,« zvolal.

»Dej to Pán Bůh,« odpověděly všechny, a Cyrilka dodala obvyklým žertem: »Pojďte pomoci vy.«!

»Dobře, pomohu vám, dej sem motyku,« pravil Josef a vztáhnul ruku po motyce, o kterou se Cyrilka opřela, jasnými očima na bratra pohlížejíc.

Smála se a podala mu svoji lehkou motyčku.

»Tak, a tetička mi ukáže, jak mám pracovat,« pravil Josef a postavil se podle panímámy Stojanové.

Tato se vztyčila a řekla s úsměvem: »To snad dovedete, dejte jenom pozor, abyste nepřekopl koříněk, nezahrnul mačinku a nepolámal lupení.«

Josef se sehnul a zakopnul do půdy. Řepa byla, jak v horách obyčejem, střídavě v řádkách sázena, a jak Josef dotknul se motykou hlíny, nakypřelé předcházejícími dešti, počala se tato hrnouti na spodní lupení okolních sazenic.

»Dejte pozor, rozšlapáváte pozadu řepu,« volala Cyrilka a se smíchem dodala: »Jo, holečku, mezi řepu musí člověk pěkně bosko,«

»Abych se zul,« řekl Josef zardívaje se.

Šel k mezi, usednul a zul boty i ponožky. Pak šel znovu k práci.

Špatně se mu šlo po poli. Sypká hlína zadírala se mu mezi prsty, lepila se na chodidla a věru, že nejspíše zvedal nohy, aby nepošlapal lupeny.

Počal znovu kopati. Konával práci tuto někdy jako hoch, než nyní nechtěla se mu dařiti. Viděl, že špatně pracuje, zahrnoval mačinky sazenic, lupeny ještě něžné praskaly a lámaly se, a teta Maruška svojí motyčkou po něm musila opravovat, Cyrilka sehnuvši se odhrnovala pak hlínu rukama stále se smějíc.

Petrolína pracovala mlčky, nešlo jí do nechytré její hlavy, proč pan majstr tuhle práci dělá, a bylo jí divno, že takový pán se zouvá a je bos. Dlouho to trvalo, než si zvykla, že »náš Pepiček« je něčím jiným, ze se mu říká: »náš student« a když se jí nařídilo, že bude říkati: »náš pan majstr«, tu byla na to všecka pyšná, vzpomínajíc, jak »Pepička« chovávala a s ním si hrávala.

Josef pojednou zlehka vykřiknul. Poohlédnuv, jak teta a Petrolína vlastně si počínají, zakopnul si motykou do palce, a již se mu řinula krev po bílé noze.

»Vidíte, vidíte, dejte Cyrilce motyku a jdíte si na mezu,« nabádala Maruška a rychle strhnuvši zástěru, stírala touto hlínu s Josefových nohou a na raněný prst otáčela na rychlo utržené porosené řepné lupeny.

»To jsem si to vyvedl,« řekl Josef.

»Jen se obujte a chodte si po polích špacírem. To je pro vás. Takovej študovanej člověk už ledacos uvidí, co ho zabaví a co ve městě nevidá. Jdíte za pantátou, však se sním sejdete, nebo si jdíte do lesa do chládečku,« řekla tím svým mírným způsobem a pohlížela synovci dobrotivě do spoceného obličejce,

Josef se skoro trochu styděl.

Jakmile přestal mu palec krváceti, obul se a ubíral se po mezi k lesu. Palec jej pátil, i vzpomenu, jak často někdo z domácích se lecjaks při práci poranil, jak mívala teta Rozárka vždy pohotově nějakou masť, kterou dle dávných zkušeností na Martinci připravovala z bylin nasbíraných na mezích a v lese, v té »boží apatyce«, jak říkávala snad již prabába Martineců, a z domácího másla. Lekl-li se někdo při poranění, uvařilo se zděšence, nebo lipového květu pro vypocení, a šel zase po práci. Josef jako mladý studentík usmíval se tetině »apatyce« a »meducínám«, nyní pak, co chtěl žítí na venkově,

znovu viděl v tomto lékaření vztah a přilnutí venkovského lidu k přírodě.

Řekl si v duchu, že, požádá-li tetu za nějakou masť, způsobí jí radost, byť i též trochu starosti. Hodlal tak učinit, až se navrátí s otcem.

Šel dále k lesu a tam usednuv na příkopu, pohlížel, odkud asi se mu objeví statečná otcova postava.

A hle, tu přicházel otec taktéž k lesu.

»Dobré jitro, tatínku,« pozdravil Josef.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro,« odvětil otec a dodal:

»Hledáte chládeček?«

»Chtěl jsem pomoci při řepě, ale nešlo to,« řekl Josef usmívaje se; věděl, že Cyrilka o tom nesmlčí, a tudíž raději sám se chtěl svým nezdarem pochlubit.

»Věřím,« řekl Martinec. A usednuv podle syna, počal vyprávěti o tom, jak stojí obilí, jak očekává úrodu, jak stojí leny, jak podrůstá otava na lukách, jak slibují letos brambory dobrou úrodu.

Mluvil o všem, jenom ne o tom, o čem Josef očekával slyšení: o svém rozhodnutí.

Nechtěl se tázati otce, jak přemýšlel o tom, nechtěl se ptáti, co mu chce sdělit z rodinných tradic, odpovídal tudíž jednoslabičně, tak že hovor chvílemi váznul.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro,« ozval se hrmotný hlas. Byl to dávnoletý soused, hajný Kučera. Hajný hodil se na tu samotu do lesů, do sousedství Martinových. Byl takový zasmušilý nemluva, do práce dřič a za kus panského chleba dával, jak se říká, tělo i duši.

Josef vstal a podával hajnému ruku.

»I pěkně vítám, pane majstr, to se letos brzy navrátí. Podívejme se, jakej je z toho našeho Pepíčka pán, zase o kus silnější a větší; ejnu, přibývá jich na těle tak jako na duchu. Tak huž ty poslední vagací přišli hužit na Martinec, na přes rok, dá-li nám toho Pán Bůh dočkat, budeme jich vítat huž jako panáčka.« Hajný se zalíbením jinocha si prohlížel.

Josef se po té řeči zarděl až po kudrnaté vlasy. Nevěděl, co má odpovědět, i tázal se hajného, zda byl i se svou hospodyní stále zdrav.

»Bohu děkujíc, ano,« odpověděl hajný. »Tak trochu někdy něco nedolíhalo, ale co pak dělat, když huž jsme

stary košatiny. Tetka je tak zvyklá se mazat a nakuřovat, že bych si myslil, že jí něco do opravdy schází, kdyby nenaříkala. Jazyk — ten jí svrbí pořádem, já nenadělám řečí, a to ju nejvíce mrzí.«

»Ale dneska jste, střežku, přece od řeči,« usmál se Josef.

»To samou radostou, že jich vidím, pane majstr. To vijou od malička, že jim přeju, že bych vlastního syna nemohl mět radějác. A co pak tetka! Ta huž si letos nedá vzít, aby jim nelíbala ruce,« hajný zabafal vesele z krátké dýmky.

»Těším se na tetku hajnou,« pronesl Josef jaksí stísněně.

»Ta jim toho napovídá. Co se jí za celej rok zdálo, kdy o Panence Marii a o svatejch, to si pamatuje a bude jim toho vykládat. Ona má pořádeje takovy sny. Pak jich bude zaseje znovu odprošovat, že jim jednou, když byli ještě kluk, řekla, že jsou »luciper«. To ju posavád mrzí,« usmíval se hajný.

»Ještě to nezapomněla,« usmál se Josef a pohlížeje na otce po oku, řekl k hajnému: »Ale střežku, proč mi říkáte »oni«, již jsem vám loni i předloni řekl, ať toho nečiníte.«

»To by bylo,« kasal se hajný. »Jak přišli do seminára a oblíkli kleriku, dali jim i rodiče tu česť a říkají jim »vy«, no — a jak já mám říkat? Vy jsem říkal Jakobovi a Martinovi, Pán Bůh jim sám odpust, i Cyrilce tak říkám od té doby, co byla u svatýho biřmování, a oni budou knězem, tak jim ta česť přináleží. Vy jsem jim říkal, když byli študentem. Ale škoda řeči o těch věcech, my také víme, co se patří, třeba jsme byli jenom na lesích.«

Řekl-li hajný: »škoda řeči«, to značilo, že má vůbec řeči dost, a zajisté že přestal mluvit. Tak i dnes. Pozval ještě Josefa, aby jich brzy v hájovně navštívil, a urovnal pušku, kráčel hlouběji do lesa.

»No, věil nedostane hajná z hajnýho za tři dny ani deset slov, nadělal opravdu s vámi moc řeči,« řekl Martinec pohlížeje za hajným.

»Věru,« usmál se Josef.

Martinec počal znovu mluvit, na kterých místech v lese budou mít letos od myslivce přiděleno vysíkatí paseky a hrabati chmour, jak a kdy se pustí do práce.

Netázal se syna na průběh studií jako jindy, vyprávěl jen a jen o tom hospodářství.

Josef pojal rychle myšlenku, že snad otec by se smířil s jeho rozhodnutím, že snad přece bude mít raději po sobě za nástupce syna, než zetě.

A hnedle ji vypustil, rozpomenuv se na otcova slova, včerejšího večera pronesená.

Ano, tak to otec mnil, chtěl, ať sezná všechny starosti a klopoty venkovského života, a ať dá přednost pohodlí a blahobytu, který jej v jeho postavení očekával.

Řekl si Josef v duchu, že odolá zajisté, a vzpomínal na velkého myslitele, který se uchýlil v samotu venkova a našel tam klid a mír a nejvznešenějšího povznesení myslí. Hrabě Lev Nikolajevič Tolstoj zaujal tak mysl mladého blouznivce, že myslil, že dovede tak vžítí se na venkově jako on, a to tím více, an sám jest dítětem lidu.

Jak šířila se mu prsa, jak se cítil znovu hrdým, horkákem, Martincem. Ó, jak chápal tu pýchu svého rodu!

Nedalo mu to a musil promluvit o tom, co mu srdcem zmítalo.

»Poslyšte tatínku,« pravil, nedbaje, že otec se cosi táže, »víte, nač jsem pomyslel, vida tetu Marušku pracovati na poli?

»Asi na to, že tu práci, jak je snadnou, kdo ju stále nedělá, nedovede,« usmál se otec.

Josef se trochu začervenal, než, nechtěl se vraceti myšlenkou k něčemu jinému i pravil: »Ty rodinné vzpomínky naše uvádějí mi na mysl staroslovanské rodinné zařízení, zvané *zádruhou*, kdy vládla celá rodina společně jměním, společně pracujíc. Tak se stávalo, že vdova nezůstala opuštěnou, vracejíc se i se svými sirotky buď do rodného domu, neb trvajíc v rodině manželově, majíc tu práva i povinnosti jako prve. Neprovdané dívky, svobodní muži i vdovci měli útulek, domov, nebyli bez obsluhy, pracovali dále ve společný i soukromý prospěch. Shledávám stopy takovéhoho zařízení v naší

rodině. Návrat tety Marušky pod rodný krov, sám sebou velice jímající, jest opětováním událostí dřívějších, jakož i neprovdání tety Rozárky. Pokolení vymírala, ale duch rodinný zůstal týž. Víím z vyprávění tety Marušky, že prastrýc přijal sem na Martinec nemanželské dítě po dceři své sestry, které by v rodině, kam jmenem svým patřilo, bylo nerado strpěno. A týž případ skorem opětoval se, ana nebožka babička dítě cizí, pod střechou Martince zrozené, přijala jako za přináležející tomuto domu, což jest důkazem, že dle rodinných tradicí náležela čeládka k rodině hospodářově. Pravím, krásné toto rodinné zařízení nacházím v rodinných tradicích, zajisté, že i zde kdysi byla zádruha.«

»Pěkně jste to pověděli,« pravil otec vážně. »Něco podobného povídal mi kdysi i jeden z velebných pánů ve Žďáře; byl zde jednou procházkou, a tuze ho zajímalo, jak je zde náš rod dlouho, stále skoro na jméně erbovníka Martina Zaláka. Ale také mi povídal, že taková zádruha se podrobovala vůli nejstaršího v rodině, a to na Martincu taky pozůstalo, že co pantáta poručí, to platí, žena poslouchá muža a děti rodiče.

Pronikavým pohledem černých očí utkvěl Martinec na synovi, a tento sklonil hlavu.

Neměl slovy, rozuměl otcí, i povstal a obrátil se k lesu.

Takový milý chlad zavanul mu vstříc, vůně pryskyřice a vlhký dech mechu šířily mu zrovna prsa i pokročil mezi stromy.

»Půjdete do lesa?« tázal se otec.

»Abych se podíval k hajným,« řekl Josef maně, ač mu to před chvílí ještě nebylo napadlo. Než, otcova společnost jej jaksi tísnila, tížilo jej to, o čem se nemluvalo, nesnesl dobře otcova pohledu. Věděl, že otec k hajným nechodívá, že rodinu tu, ač vždy udržovali dobré sousedství, nemá rád. Říkával, že se mu protiví Kučerovo škarohlídství i žvavost jeho tetky. Čeledína Petra přijal sice na doporučení hajného, ale i tohoto neměl mnoho rád, byť i bez něho nemohl býti. Ještě že Petr tak záhy zvyknul a se vpravil do všech zvyků na Martinci. Také jak se Cyrilka smávala, hodil se tam i jménem, k té Petrolíně.

Otec kynul hlavou a pustil se po mezi k řepništi.

Josef vkročil na lesní stezku.

Jak pěkně se mu to kráčelo! Ten ševel lesa, na který vzpomínal po všecka léta svých studií, tak vlídně jej zde ovíval, a zdálo se mu, že jej zde vše vítá.

Kráčel chvíli pod vysokými stromy, pohlížeje do výše, kde tak vysoko nad jeho hlavou modrala se obloha. Míval tento pohled jako hoch vždy tak rád!

Vyšel na malou paseku, kde mezi drobnými keříky vypínala se nad balvanem jako kamenný stůl zde ležícím ohromná od blesku rozčeslá borovice, na kterou byl hajný pověsil obrázek svaté Terezie. Tu se modlívala »pastvica« z Martince; Josef ji tu často škádlíval. Tato paseka bývala jeho častým cílem, rostly tu červené i černé jahody, maliny a lískové křoví skýtalo hojně oříšků. Později líbila se mu pro svou malebnost, a několikrát si ji nakreslil.

Stanul před borovicí. Obrázek sv. Terezie v černém rámu na skle malovaný, zavěšen pod stříškou ze stromové kůry, byl dosti zachován, ač tu visel již déle než třicet let.

»Maminčina svatá,« usmál se Josef v pomnění, že Petronila obrázku tak říká.

Tázal se jednou hajného, proč tam obrázek zavěsil. Tento mu řekl: »Na památku na mou milou.« Zablesknul však tak podivně očima, že se Josef již netázal.

Zahleděl se na obrázek. Svatá Terezie byla tu neuměle vyobrazena v řeholním tmavém hávu s křížem v rukou mezi růžemi. Josef usednul na balvan a hleděl si představit, jak zde asi hajný sedával se svou milou. Nechtělo mu skorem do hlavy, že hajný mohl vypadati někdy také mladě a svěže, že mohla Petrolínina matka vypadati hezčeji než hrbatá, nehezká, přihlouplá pastvica.

»Tak měl strejček hajný milou,« řekl si, a bylo mu to k smíchu.

»A já jsem neměl nikdy milou,« řekl si zase a protáhnul své bílé ruce nad hlavou. Vzpomněl si, že se mu nikdy, ani jako studentíkovi nelíbilo zvláště žádné děvče, a že nechápal, jak soudruhové se bláznili za děvčaty. On raději hovořil vážně zprvu o učení, později o literatuře a našel vždy několik stejně smýšlejících, s nimiž si rozuměl. V semináři nedal se nikdy přivábiti

ani ke hře v šachy, karty, na kulečnicku, nepoutala jej ani zábava; žil jen studiím a knihám.

Divil se, jak mu nyní taková hloupost mohla napadnout.

Raději se sebral a bral se po úzké cestičce k hájovně. Na kus od balvanu pod borovicí prýštila se studánka. Josef se zastavil, pokleknul a pil z dlaní. Usmál se při vzpomínce na chlapecký kousek, který zde jednou provedl. Tekl od studánky potůček až k blízké hájovně, kde spadal do kbelu, vyhloubeného z pařezu, tu měli hájenští pitnou vodu. Josef zahradil odtok studánky zídkou z kamení a hlíny, a v hájovně neměli pojednou vody. Byl poplach, a hajný notně proklínal uličníka, který to asi udělal. Josef se neprozradil a dnes mu napadlo, že to někdy hajnému přece poví.

Šel dále a za skupinou několika stromů vešel na druhou paseku, kde bylo hajného pole ohrazeno tyčkovým plotem na ochranu proti zvěři, a kde stála hájovna.

Šel podle potůčku a stanul za zahrádkou hájovny, kde se stkvěla vysoká višně, osypaná svými plody, blyštícími se v slunci jako granáty. Teprve dozrávaly, a hajný rok co rok nechával je na stromě, až dojel »Pepíček — později »student« — pak »pan majstr« z Martince na prázdniny.

Josef se usmál. V náhlém nápadu přeskočil plot, odhodil kabát a klobouk, zul se a již byl na stromě. Počal trhati višně a schválně trásl a klátil větvemi, až vyběhla tetka Kučerova, či jak ji na Martinci říkali, hajná.

Zahlédla ho na stromě a již spustila.

»I ty jeden darebáku, zloději hukradenej, táhneš s ty višně! Pro tebe nejsou, podívejme, nějakej zmetek si tu na ně vleze. Hned mi jdi dol', však já tě poznám, dol' se hejbej, povídám. Já ti dám, mně nehutečeš!«

Josef skočil, a místo, aby, jak hajná od vetřelce očekávala, pádil ku plotu, stanul směje se před rozezlenou stařenou.

»Tak mne vyplaťte, tetičko,« zvolal a krčil se, jakoby se chtěl ranám uhnouti.

»I ty můj Ježíši Kriste, — to je on pan majstr. Ponížeň' vítám, ponížeň' ruku líbám — tohle jsem se

lekla. « A již se Josefovi po ruce hnala a znovu hovořila: »Ráčeť mně vodpustit, pane majstr, já jsem vopravdu myslila, že to je někdo z dědiny, a myslím si, kdo se tu vopovážil na višňu, která je jenom pro našeho drahého nastávajícího panáčka vopatrovaná. Tomu bych jich byla nasolila.»

»Tak, jak se máte tetko?« ptal se Josef, obouvaje se a sbíraje kabát a klobouk.

»Ejnu, po vůli Boží, tak jak to stary tělo slouží. Ještě jednou ponížeň' vítám a libijou špacírovat dál. Do velky čistoty nepřijdou, kdo pak se nadál tak vzácny návštěvy. Ale všecko je, jak bejvalo. To mám radost, dyž voni se za nás chudy a sprosty lidi nestydijou a přijdou k nám na besedu.« Hajná si utírala oči.

»A přes plot jsem přišel, tetičko, a zrovna jsem kradloval,« smál se Josef. Všecky vážné myšlenky rázem mu uprchly, cítil se studentem, jako býval o prázdninách.

Vešel do síňky, kde se motala kuřata, káčata a housata, králci a ochočená straka, pohladil kočku, troucí se mu o nohy a stanul v čisté světničce.

Bylo tu hezky, čisto a útulno.

Usednul na vydrhnutou lavici a rozhlížel se. Zase ovanula ho vůně mládí svou svěžestí, a vesele se usmíval na hajnou, která stále repetila, pobíhajíce sem a tam.

Snesla na stůl, co dům skýtal: smetanu, máslo, chléb, med, na talíři višňi, na druhém malin a jen se omlouvala, že toho má tak málo. Pobízela o překot.

»Až zastřelí strejček veverku, to mi ji, tetka, usmažíte, že ano?« pravil Josef, okoušeje od snesených jídel, aby hajnou nezarmoutil.

»I Božičku, jak pak ne! Jen když se nelibijou mejch sprostějch ruk štítit. Tak ještě neráčili na veverky zapomenout. A raků jim hajnej taky nachytá, ještě dnes večír ho poženu do potoka. Můj drahej panáčku, já z nich nemůžu voči spustit, voni rostou do krásy. To bude velebníček, to bude na nich podivaná u voltáru a na ty kazatelnici! Každěj den se za nich modlím, Bože, Bože, jaky to radosti já prostá vosoba budu taky s jejich nejmilejšíma rodičma houčastna,« hajná si utírala slzy.

Josef se náhle zasmušil.

Slova ta dojala ho nemile. Pomyslel, co řeknou asi hajných, co všichni lidé v dědině a okolí, až se rozhlásí, že on Josef, pan majstr z Martince vystoupil ze semináře!

Jak budou ti všichni lidé jeho rodičů litovat!

Pohlédnuv na hodinky shledal, že se blíží k polednímu. I měl se k odchodu.

Hajná prosila, ať je zase navštíví, ač věděla, že bude zase chodívat k nim denně, maje zde od chlapectví téměř druhý domov.

A přece od té doby, co vstoupil do semináře, denně za česť návštěvy mu děkovala, této se denně divila a snášela, kde co měla.

Až se panímáma Martincová někdy zlobila, že se Josef nají v hájovně a doma pak nedbá.

Ale hajné to nevytkla a často se smávala, jak bude Josef chodit do hájovny na smažené veverky, kterýchž zvířat by se štítila jísti, ale synovi na pochoutku ovšem přála. S hajnou vždy ráda hovořila.

Josef se rozloučil s tetkou, marně bráně, aby mu ruce nelíbala. Natrhané višně musil vzít do kapes a slíbiti, že si podruhé natrhá sám, co bude chtít. A skoro smuten šel k domovu.

VI.

Josef zašel doma do svoji sedničky zapomenuv, že chtěl tetu Rozárku požádati za nějakou masť na raněnou nohu. Však rány již skoro ani necítil.

Usednul, vysvléknuv se z kabátu, a rozhlédl se po svoji sedničce, kterou byla zatím Rozárka uklidila. Bylo tu jako jindy tak pěkně, i žlutavé věnečky ze vstavače a zelené z jeleního skoku visely na rozích obrázků a mezi nimi. Bůh ví, kdy nabrala Rozárka při té práci s pečením chleba času, aby odskočila je uvinout. Bylo arci k lesu jen pár kroků, a vstavače rostlo u kamenného stáda dosti. A pro Josefa dokázala Rozárka všeho. Vůně mateřídoušky, linoucí se od postele, oznamovala Josefovi, že teta asi již natrhala opět čerstvé

a přidala do slavníku. Říkala vždy, že tato vůně posiluje paměť.

Bylo mu velice milo.

Jak hezké chvílky zde trávil! Hned jak byl v sedmé a osmé gymnasiální třídě, obědvával zde sám, zařídila to tak panímáma, uznávajíc, že veliké horko v sednici i mouchy, jimž nebylo lze se ubránit, obtěžují studenta, kterýž se jí zdál býti bledším a slabším. Co ho měla jedináčka, měla o něho stále starost. A pak se to jaksi lépe podalo, ustrojila-li miláčkovi něco »chytřejšího« a jedl-li to sám. Panímáma nebyla nepřejícnou k nikomu, než pantátovi nebylo kuře neb holoubě ve všední den ani milým pojednáním, všelijakým pak smažínkám, koulím a Božím milostem se vysmíval, maje nejraději pořádnou horáckou buchtu, velikou jako cihla, a vdolek.

Panímáma na té samotě by byla, jak říkala, to »parádní« pečivo, jak se tak ku svatbám a do koutů připravuje a posílá, málem zapomněla ustrojit, až pro syna studenta jí zase napadalo, co se může pěkného a chytrého z toho těsta udělat.

Dnes Josef, ač byl v hájovně něco pojedl, přece těšil se na první domácí oběd. Již je viděl, ty matčiny smažínky, jak mu jich matka donese plný talíř, aby měl i v ostatní denní době čeho »vykusovat«, jak říkala.

Tu ozval se však na pavláčce lehký, spěšný krok, a do dveří vběhla Cyrilka.

»Pane majstr, máte prej jít dol' k obědu, pantáta povídali, že budete letos jest s náma,« vyřizovala, a v očích i lících jejich jevil se takový údiv, že její obličej pozbyl nadobro úsměvného svého výrazu.

Byl dole pantáta, když panímáma stavěla na stůl dvě mísy, do nichž vylévala polévku, náhle řekl: »Josef bude jíst letos s námi to, co my, chce-li zkusit to selkové živobyčí, ať ho zkusí nadobro.«

»Pantáto!« ozvalo se v úžasu z trojích úst, Maruška i Rozárka zvolaly tak zároveň s panímámou.

»Huž jsem řekl. A slyšíš, panímámo, vonělo ti to tam v kuchyni smažínkami i jako po pečený kachně. Jářku, máme dnes k obědu bílou polívku, a co's jinýho

navářila, na stůl nepřijde, co nebylo na stůl chystáno. Cyrilko, jdi a řekni Josefovi, ať jde dol' k obědu.«

Zaražená Cyrilka odběhla a vyřídila.

Josef se rovněž zarazil, ale šel ihned se sestrou dolů.

Panímáma byla již vylila na mísy mléčnou polévku s drobením, a všichni usedli kolem stolu. Pantáta se pomodlil a sáhnul po lžici. Jedl se ženou a sestrami z jedné mísy, z druhé jedli Cyrilka, Petr a Petrolína. Josef usedl vedle Cyrilky a chystal se jísti sní a čeledí z této mísy na dolním konci stolu.

»Ale panímámo, já donesu panu majstrovi talíř,« nabízela Rozárka.

»Netřeba, tetičko, vždyť já z mísy jísti nezapomněl,« řekl Josef rychle a již nabíral na lžici.

Jedl, ale měl-li prve chuť na jídlo, zašla mu docela. Toho od otce neočekával. Cítil v tom jednání tvrdost, výsměch, třásl se mu téměř srdce, a div mu slzy z očí nevyhrkly. Nejprudší výčitky z úst otcových nebyly by jej tak dojaly, jako toto ustanovení.

Pojeděna polívka. Tety i matka odložily záhy lžíce pohlížejíce na Josefa smutně, ale vyčítavě. Proti vůli pantátově nebylo odmluvy, znaly ho všecky a nechtěly rozpoutati rodinnou bouři, vědouce, že by zde starý sedlák nevážil slov a zajisté by k smrti ublížil synově jemné duši.

Panímáma s Rozárkou odešly do kuchyně a donesly dvě mísy cezených nudlí, sypaných domácím perníkem, jaký hospodyně v horách dělají.

Postavily mísy na stůl, a panímáma odešla znova do kuchyně. Přišlo jí líto, že má syn, pro kterého nejlepší sousta chystávala, jísti nyní z vejražky; i nemohla na to hledět.

Nenadělalo se na Martinci při jídle nikdy mnoho hovoru, ale dnes neozval se nikdo ani slovíčkem. Cyrilka byla zaražena, Petr jedl jako obyčejně mlčky, ač zpočátku ostýchavě, nepohlížeje na Josefa, proti němu sedícího. Za to Petrolína vyboulila své veliké oči a zvědavě pohlížela za každou lžici jídla, kterou dal Josef do úst. Usmívajíc se do široka rozevřenými ústy, odnášela pak

mísu do kuchyně, divíc se, že zbylo jí k svačině více než jindy, ač jedli dnes čtyři místo tří.

Po obědě odešly ženské k dojení, a Josef, nechtěje dáti znáti na sobě nějakého vzdoru, usedl k oknu.

Dal se s otcem, kterýž si u druhého okna usedl, do ledabylého hovoru; než, slyšená a mluvená slova táhla mu myslí jenom tak jako z dáli do dáli.

Nepohlédnul na otce, děsil se tvrdého výrazu v jeho očích.

Po chvíli došla teta Maruška do sednice. Za ní přišla panímáma a otírala stůl.

»Járku, panímámo, doneste přece našejm mužskejm něco na zub. Šak se jim asi po obědě huž trochu slehlo,« vybízela Maruška jako žertovně, ale hlas se jí třásl.

Stávalo se často, že donesla po obědě panímáma pantátovi něco »na dojeděnou« na zub, jak říkávala, obyčejně nějakou drobnou drůbež, kuřátko neb holoubátko, nějakou smaženou rybičku. Stává se tak skoro všude, a děti na Martinci se těšívávaly, že dostávaly od otce také oblíznout. Co studentovi panímáma něco lepšího vařivala, oddělovala vždy také pro pantátu, a tento shledával to zcela v pořádku.

»I mám tam něco,« odvětila panímáma s vděčným pohledem na švagrovou.

»Jen nech, panímámo, šak nejsou žně, a nejsou hupracován,« řekl pantáta a odfouknuv kouř, (byl si zapálil prve jako vždy dýmku) dodal: »Má-li kdo hladu a chutě, ať jí; já nebudu.«

Hlas jeho zněl tak tvrdě, jako když kámen na kámen dopadá.

Josef beze slova vyšel ven. Šel nahoru do svoji sedničky a div se nerozesmál, vida, že na stole stojí talíř smažených božích milostí, matka nemohla přenést toho přes srdce, aby mu milou lahůdku nedonesla.

»Nyní budu buď vzdorovat a nejíst, neb za otcovými zády mi bude matka podstrojovat — to je pěkná situace,« řekl si Josef trpce. »Nebylo by mi věru napadlo, že k takovému něčemu dojde, při rozhodnutí týkajícího se celého žití má dojít k takovým malichernostem. A přec i to jest na uváženu, musím dokázati otcí, že vidím i v tom čeledínu a té pastvici lidi sobě rovné,

již se mnou pracujíce, o můj majetek se starají. Ale ta strava! Jak jest to možným, že jsou ti lidé při tom tak silní, a že jim to tak chutná?

Zamyslíl se a téměř nepostřehl, že se zlehounka otvírají dvěře a jimi vstupuje — vlastně se vsunuje — postava matčina.

»Pro Boha, pane majstr, jak pak vám je? Netrapte se, prosím vás, a mně, hupřímnou matku, nezarmucujte. Ten náš pantáta! Takhle on vás trestá! Až mně to srdce rozrejšvá. Prosím vás, pane majstr, jezte ty smažinky, poslužte si,« pravila panímáma k synovi.

»Ale maminko, snad bych si z toho něčeho nedělal. Vždyť jsem chtíval vždy s vámi jíst a pobývat, a sama jste to tak zařídila, že jsem zůstal zde. Prosím vás také, maminko moje upřímná, neříkejte mi více »vy« a »pane majstr«, víte, že —« Josef se zarazil a přiskočil k matce. Zapotácela se panímáma tak, že musila usednouti na lože. Jednou rukou chytila se u srdce, druhou za hlavu,

Takového účinku svých slov se Josef nenadál.

»Maminko,« řekl bolestně.

»Dítě drahy, co pak se mnou kusa outrpnosti nemáte?« zalkala matka. »Jenom si tohle rozmyslíte a vy svým študovaným rozumem, podlévá světa i moudrosti jak v knihách stojí, toho si rozmyslit dovedete, jak se mnou bude, až se zřeknete svého povolání. A zároveň i nás, svejch rodičů. Pantáta by vás víc za syna neznal, řekl mi dnes v noci, že by raděj — Pán Bůh mu ty zlostny slova za hřích nevykládej — Martinec zapálil a pola metlicou a kopřivami zarůst nechal, nežlivá by připustil, abyste vy po něm zde sedlačil.«

»Však já bych se, maminko, nikde na světě neztratil,« řekl Josef temně.

»Ó, toho já jsu svědoma. Ale dítě drahy, ja jsu proti vám sprostá vosoba, ale prosím vás, vyslechníte mě. Nepovím vám toho, čeho se k svému zármutku ještě dovíte, ale jen tak něco o sobě. Vidíte, já jsu z ty Hany, z hodny familije, neměli jsme nikdá v cely přízni žádnýho špatnýho člověka, ale tak si zakládat na rodu jako Martinci, to jsem ještě neslyšela — až tady. Jsou horáci přece jinší lid, tvrdí a nepodajní, jak ty skály zde. Musí přijít huž velikánská bouřka, která

s nimi votřese. A tak jsem tu byla ten první čas jako prodaná. Nic jsem pleše do ruky vzít nehuměla, ba, pojmenovat jsem některý věci neznala, že tu jináč říkali, nežlivá jsem byla po našem zvyklá. A toho okolí jsem se bála. Ty lesy mě zrovna strašily. Smáli se mně všici a smijou posavádem, že jsem ten první rok myslila, že ta hrozná zejma huž snad je znamením, že se blíží Hancikrist. Ale jak mi bylo, ví jen Pán Bůh a Panenka Marija. K ty jsem se se svou ouzkostí hutíkala a celou svou důvěru na ňu jsem stavěla. A tak mě ten stesk pomály, pomálinky přecházel. A jak ty děti přicházely a rostly, bylo se mnou pořádem lepší.«

Panímáma se zamlčela a pohlížela na Josefa tak smutně a vroucně, jakoby čekala od něho slovo povzbuzující, utěšující. Josef mlčel.

Panímáma pokračovala: »Měli jsme dva hochy Martina a Jakuba. Byl zde dědic, erbovník — pantáta byl spokojen. A já jsem si přála děvče, abych měla něco pro potěšení. Myslívala jsem si, jak bych se někdy těšila, kdybych vdala dceru zpátky dom' do svého kraje, kde by se nemusela bát lesů. Místo děvčete jste přišel vy, ale měla jsem z vás přece velikou radost. Taky jsem vás nechala pokřtít po svém nebožtíku otei, Pán Bůh mu tam odpust. A měla jsem vás vždycky tak v lásce, že když po čtyrech letech přišla Cyrilka, ani vás z mého srdca nezatlačila. Já jsem si nikdá nežalovala, než Panence Mariji, ale co jsem tu na Martinceu překousla, to vím jenom já. Ve všem jinej řád a zvyk, jakoby na celým světě jinej neznal, co je spravedlivýho, jenom Martinci. Ta pejcha! Za tu jenom Pán Bůh to plemeno trestá, že musijou zamlčovat a tajit před světem, co je dobrýho —«

Panímáma prudce zavzlykla, a Josef sklonil hlavu. Jak jinak matka pojímala rodinné tajemství než teta. A jak jej bolelo z úst matky vyznání, že ona zde na té jeho drahé rodné hroudě nezapustila kořenů, že nepřilnula k tomu rodu a jeho tradicím.

»Upokojte se, maminko,« pravil, jenom aby něco řekl.

»Hupokojím se, synáčku, hupokojím. Jenom vám ještě tolik povědit chcu, že jsem doufávala, že zde v horách nehumřu, že někdy k vám někde na fáru se

vodstěhuju a na stary kolena alespoň čásek před smrtí hu vás Pánu Bohu sloužit budu. Ty radosti, moct bejt denně na mši svaty, kterou vy byste byl Pánu Bohu vobětoval! — No, nezasloužila jsem si teda tcho. Když přišla zpráva, že Jakuba víckrát nehuvidíme, tu mně to mohlo srdce hutrhnout a nemohla jsem se za něj bez pláču pomodlit, tak jak jsem se modlívala za ty dva maly handělíčky, co byli mezi váma a Jakubem, co si Pán Bůh k sobě vzal, eště, než my mateřsky srdce zarmoutit mohli. A to jsem se těšila, že aspoň vy nepřijdete do nebezpečí, že vás nebudu voplakávat. A když jsme přišli o Martina — — synáčku drahej, slitujte se nade mnou, pro Boha vás prosím! Až toho huslyšíte, jak jsu k vůli Martinovi lhářkou před celým světem, tak se rozpomeňte na mne ubohou matku, že chcete, abych byla k vůli vám lhářkou před Pánem Bohem, kterému jsem vás zaslíbila, ne když jste šli na škole z radosti a pejchy mateřsky, ale podruhy při Martinově smrti — — za bratra vašeho, za celej náš rod, za jeho hříchy — — —«

Josef musil matku zachytit, chtěla se mu vrhnout k nohám. Usadil ji znovu na postel a sám k ní pokleknul. Hladil jí ruce do tvrda upracované, vyhublé, s vyvstalými modrými žilami. Pídlil se po slovech, jakými by matku potěšil: nenacházel jich.

»Maminko,« pravil posléze, »tak jako jste vy zde na Martinceu nemohla zdomácnět, tak já nezvyknu jinde.«

»To si jenom myslíte. Vy jako kněz Páně máte svůj pravej domov v Božím kostele, a Pán Bůh je s náma lidma hřišnejma všade doma. Já jsem zde zvykla přeci, až ve velkým neštěstí se mně tu však lehčejác zdomácnělo, nežlivá když šlo to živobyť od léta do zimy tak podlévá vůle Boží dost snadno. Nebudu vás včil přemlouvát, co si můžete a smíte vzít na svědomí, toho znáte lepší nežlivá já, sprostá vosoba. Ale tolik vám řeknu, že, když mě srdce přece nehutrhlo tolik ty žalosti při smrti mejch druhejch dětí, hutrhne mi ho ta žalost, až budu vědět, že vy jste se vodřeknul voltáňa Božího.«

A panímáma vrávorala ze světničky.

Josef zastřel si oči rukama a vrhl se na lože.

Tak matky posud neznal! Teprve nyní těmi prostými slovy objevilo se mu její nitro. Bez věčného vyprávění seznal, že matce tu bylo asi vždy teskno, že slunný její kraj v ní zanechal touhu i po troše toho slunečného jasu v nitru duše. A toho na Martinci nebylo. Členové rodiny měli se sice vždy rádi, ale byla to také pýcha, která je pojila. Poznal, že ten jas v duši svou z chvílí mládí vábila matka zpět jenom modlitbou, tou neomezenou důvěrou v Boha, tím spojením přání svých s vůlí Boží, tak že svojí vůle, podřízené ve věcech vnějších rodině, již neznala.

Sklonil svou duši před velikostí duše matčiny.

Jaký to rozdíl mezi těmi dvěma ženami, matkou a tetou! Tato přísná pro rodinou čest, a ona, obětující svůj život rodině, do kteréž přišla a již se podrobili musila i v nejmenší upomínce ze svého mládí. Odvykla i mluvit svým nářečím a někdy jenom vzpomněla: to neb ono děláme, jmenujeme u nás *na Hané* tak nebo tak. Neřekla nikdy: u nás *doma*, tak přijala ten domov svého manžela za svůj. A k těm dvěma ženám se pojila upomínkou z nejtěplejšího Josefova mládí žena třetí: Rozárka, která věnovala domovu celý život ku práci o společné jmění a pro pýchu rodinou, aby zůstalo vše, jak bývalo, aby nová hospodyně ničeho nového nezavedla, vzdala se domova vlastního, rodiny vlastní.

»Jaký to rod! Jaký to lid!« řekl si Josef a maně si představil matku u sebe, bělovlasou stařenku, někde na faře, šťastnou, usmívavou.

Nepamatoval se na svoji babičku. Jen o ní slýchával vyprávět, a o tom, že doporučovala, by Petrolína zůstala na Martinci. Líbívala se mu tato její snaha, by dostalo se postrčenému děcku domova.

»A mne zde nechtějí!« řekl si Josef pojednou, tak jako bleskem projela mu tato myšlenka hlavou, a div že nezaplakal.

Vzchopil se a vyšel. Šel do lesa. Šel rychle, téměř běžel.

Ohlédnuv se, viděl, že Petr jde s dobyt看kem opět na brambořiště a na řepništi uzřel opět kmitati se pestré sukně žen.

Pracovaly; pracoval kde kdo na Martinci. Byl-li učiněn i něčím rozruch v rodině, v práci nesmělo nastati přerušování, k této se vraceli všichni, zajisté, že se s ní těšili. Jen on zahálel, pro něho nebylo práce. Chtěl to přece zkusiti.

Obrátil se a zamířil za Petrem. Tento vedl voly, byl rádlo nechal přes poledne na poli. Došel k brambořišti a pomalu zapřáhal.

»Pomáhej Pán Bůh,« řekl Josef.

»Dej to Pán Bůh a Pán Bůh rač ty práce požehnat,« řekl Petr a vjel do brázdy.

»Tak co, Petře, nechte mne zkusit, zdali jsem nezapomněl ještě orat,« pravil Josef.

»To tak, pro potvoru,«*) odpověděl Petr.

»No proč?« zarazil se Josef.

»Dajou si pokoj, polámat stromky,**) ne?« Petr zamručel.

»Aspoň to zkusím,« Josef nepopouštěl.

»Jdou si lehnout do chládku a nezdržují člověka,« zamručel Petr již nevlídně, a Josef stál tu jako zahanben.

V tom docházela teta Rozárka s motyčkou v ruce a velikou trávnicou pod paží.

»Kam jdete, tetičko?« tázal se Josef.

»Kam bych šla? Po práci. Budu opravovat konce brázd a seberu tak tu vyvoranou trávu, nebude-li to chcet dobytek, přibude do hnoja,« řekla teta, a Josef představiv si, že bude ta stárnoucí žena to sedřené tělo v úpalu slunečním po celé odpolední shýbat a plahočit se pak o kus špatné trávy, zachvěl se a jaksi se mu zdálo, že se ta práce pro starou ženu nehodí.

Teta svlékla svrchní sukni, podkásala fěrtoch a pokřižovavši se zašeptala: »Pán Bůh rač té práce požehnat,« i pustila se do práce. Jen se kmitala motyčka v hbitých rukou, a teta přestupovala z brázdy na brázdu, sbírajíc bodláky a trávu do fěrtochu a z tohoto vysypala ji opět na rozestřenou na mezi trávnicu.

*) pokažení.

**) nat.

»Chtěl jsem zkusit, zda dovedu ještě orat, a Petr mne nechce nechat,« podotknul Josef.

»To věřím,« usmála se Rozárka.

Petr se ohlédl a kývnul hlavou. Byl to tak jeho způsob, nerad mnoho mluvil, jen tak někdy, a to nejvíce s hajným. Však, jak již řečeno, že toho hovoru těchto dvou kamarádů nebylo také mnoho. Petr šel již také čtvrtému křížku vstříc, pocházel ze statku, který získal žid, a říkal, že se na podruží nikdy ženit nebude, raději že setrvá na službách. Na Martinec byl jako stvořen.

Josef povstal chvíli na mezi, pak šel se skloněnou hlavou zpět k lesu. Maně zašel až k hájovně. Hajná ho přivítala plna radosti, snášela, šukala, povídajíc nepřetržitým proudem.

»Musím jim taky povědit, zlatej pane majstr, že jsem skoro myslila, že jich dřívěje letos huvidíme. Zdálo se mně o jejich patronu, svatým Josefu, na kolik nocí poposobě. Ó, drahej pane majstr, prosím jich poníženě, až se budou k svému svatému patronu modlit, vodporučijou mne jeho přímluvě.« A než mohl Josef zabránit, políbila mu stařena ruku.

Josef znal ode dávna tyto sny tetky Kučerovy o svatých a světicích a přál prostě, zbožné ženě potěšení, že mohla je vyprávěti.

Hajný došel po chvíli, a tetka postřehla plna radosti, že nese nějaký uzlík.

Přinášel trochu mladých hříbků, a hajná spěchala je usmažit s vejci, všecka blažena, že milému hostu podá pochoutku, kterou ve městě nemíval.

Odběhla do kuchynky, a hajný s Josefem osaměli.

»Tak co, pane majstr, jak se jim líbí na horách?« nutil se hajný do řeči. »A na Martince?«

»Tak, že bych nechtěl odsud více odejít,« odvětil Josef s povzdechem.

»To by tak hrálo. Ano, někde při faře, to ano, ale zde — ty časy už přešly, co bejvaly kaple a poustevny po lesech! Taky jsme zde na Ždárskéj horách mejvali kolik poustevníků. Na Sklenným, blíž Fryšavy bejval poustevník, bejval prej mysliveckým mládencem, střelil jednou po pytlákovi a zastřelil ho. Nebyl arci

ani trestán, tenkrát prošlo pánům všecko, ale svědomí mu nedalo pokoje, huďelal prej to z pomsty, že chceli s tím jistým jedno děvče. A tak se dal na poušť. Chodili k němu lidi na modlení, nosili mu tak všelicos od stravy, a rozdával psaný modlitbičky a písničky. Sám jsem měl od něj modlitbičku k svatému Hubertu, patronu myslivosti; nevím, kam mně přišla. Humřel moc starej ten poustevník. Jednou z jara, když roztály sněhy, a lidi k němu šli, našli ho mrtvého. Už musel v zejmě humřit, byl prej poloshnilej a s velkou maškrtností (ošklivením) ho donesli do hrobu, kterej si sám na zahrádce vykopal. Rok co rok ho vopravoval, kříž při něm postavil a březu zasadil. Ten kříž tam nějakěj čas stál, pak shnil, a poustevna se rozpadla, už bych to místo sám nenašel.« Hajný se rozpovídal.

V tom donesla hajná na talíři usmažené hříbky, a Josef musil jísti. Pojedl v hájovně vždy bez váhání, aby ty lidi nezarmoutil, věda, že matka hajné již nahradí toto pohostování.

Dnes jedl s chutí po skrovném obědě. Bylo mu u hajných tak lehká a volná, cítil, že jej ti lidé mají rádi.

Ach, vždyť bylo v tomto domově krásně jako v pohádce, jak si byl již jednou řekl.

Pojedl a pravil: »To se zde namlsám.«

»Co by neříkali,« odpírala hajná. A pohlédnuvši na Kučeru, pravila: »Náš jim tu něco vykládal, kde pak se hu něj vzalo!«

»I strejček hajný je dnes od řeči,« pravil Josef.

»To jenom radostí, že jich zasej vidím, drahej pane majstr,« řekl hajný, a zvětralým jeho obličejem přelétlo cosi jako úsměv. Mrknul na Josefa a dodal: »Za to naša tetka radostí zasej ztratila řeč.«

»I vy jeden, vy promluvíte vopravdu jenom člověku na potvoru. Však vzácnej pan majstr vás huž znajou a nedbajou na ty vaše řeči,« trochu se rozmrzela hajná.

Josef se zamyslíl a po chvíli řekl: »Co pak byste tak říkali, strejčku a tetičko, kdybich chtěl být zase jenom Josefem z Martince a místo kleriky nosil župku a dřeváky jako sedlák? Kdybich chtěl být sedlákem?«

»Pro humučení Krista Pána! To by byla panímámina smrf!« rozkřikla se hajná.

»To by ale zasloužili, aby do nich hrom z čista jasna hudeřil!« zvolal hajný,

»Ale hajnej!« napomínala tetka a slzy jí vyhrkly z očí.

»Řekl jsem: kdybych chtěl,« rozpačitě pravil Josef.

»Ani špásovat nemajou; vodpustijou, ale kdyby někdo jinej něco takovýho o nich řekl, dala bych mu po hubě, Panenka Marja jich huvaruj i takovy myšlénky,« pravila hajná.

Josef ji chlácholil a měl se k odchodu. Hajný, předhodiv pušku přes rameno, pravil, že jej doprovodí.

Hajná poníženě poděkovala za česť návštěvy, zvala Josefa na zítřek a všeka šťastná se usmívala všemi vráskami starého obličej.

Hajný šel zprvu mlčky podle Josefa, a tomuto také nebylo do řeči.

Došli až k borovici, kde visel obrázek svaté Terezie.

Hajný stanul a položiv ruku Josefovi na rameno, pravil: »Pane majstr, kdyby jim zalehly někdy náky zlý větry do duše, že by jim přišel takovej oumysel, jak prve vyslovili, tak jim zde, na tomhle místě něco povím — něco smutnýho, tak že by jich víckrát nenařadilo spěchat zpátky s ty cesty, kterou jim rodiče pro život připravili. Myslil jsem, že to vezmu do hrobu, ale —« hajný se zamlčel.

»Tak mi to povězte, strejčku, hned, chci slyšet něco více o tom životě, který má být pro mne pohodlným a který by mi mohl být krušnějším, než kdo myslit může.«

A Josef usednul na balvan pod borovici.

VII.

Hajný zkrřížil ruce na prsou a pohlížel na mladého muže s temným výrazem v očích.

»Tak je to přece pravda, zalehly jim ty zlý větry do duše? Hned jsem viděl na nich, že nejsou, jak bejvali.

A pantáta chodí sám po polích, jindá, když přijeli, nespustil se jich první dni. A panímáma i Maruška a Rozárka koukajou jako u hrobu, Cyrilka věší hlavu — to že nejni nadarmo, věděl jsem hned. Ale čekal jsem, až se sám zmínijou. — Řekl jsem jim, co by zasloužili, kdyby sběhli ze študije. Neptám se jich proč. Beztoho že — pro holku?« Otázka zazněla přece ve výkřiku, kterým hajný tato slova vyrazil

»To ne, strejčku,« pravil Josef pevně. »Neznám se se žádnou dívkou. Mojí jedinou milenkou jest a zůstane příroda. Chtěl bych žít vědě a přírodě. Ve přírodě vrátit se ku práci, kterou konali moji pradědové, žít práci a svojí rodině.

»Rodina, v který se narodili, vymře, a majou-li založit jinou, musijou se voženit. A pro pátera Vyklouza není selská ženská, a sedlák musí dostat ženu ze selsky krve. Ani z kraju do kraju to nedělá dobrotu, však jejich panímáma tu vadla jak ta hrachůvka. Ale že byla ze selsky, z ty pravy selsky krve, hadržela se tu. A je ten váš Martinec takovy divny hnízdo, že v něm musijou všecky ženy dlouho zvykat, a jářku: štěstí tu nemajou. Nechcu pomlouvát svy sousedi, však vijou dobře, že s pantátou na sebe nedržíme, jen tak podlevá křesťanský a sousedsky povinnosti se snášíme.« Hajný se odmlčel, sňal pušku, usednuv pak podle Josefa položil si ji na kolena.

»Co mi chcete povědit, strýčku?« tázal se Josef.

»No, jen tolik, proč na sebe s pantátou nedržíme. Aby věděli, že co jich se teje, to zaslíbení za kněze, že majou se zač modlit. Jejich panímáma neví, proč nemůže pantáta tu pastvicu, toho žebráka (mrzáka) vystát, já jim to povím. Nesmijou se zhoršovat pro mou hloupou řeč, neumím pěkně vykládat, vijou, že málo mluvím. Člověk i ty řeči odvykne. Mojí nebožce ženě, Pán Bůh ji tam vodpusť, se při mně stejskalo a mně se stejskalo po ní, když humřela. Bylo mi líto, že jsem ju neměl rád, ale člověk srdci neporučí. — Podívajou se tu na ten vobraz. Ten jsem donesl svy mily, kterou jsem měl rád, poutu. Však o ní slejchali, o Terině, Pán Bůh ji tam vodpusť. Bylo to děvče jako z máku květ, hodná, pracovitá, pobožná, těšil jsem se, že budu mět

ženu pro potěšení v ty panský dřině, kde musí dát člověk za kus chleba tělo a dušu, zůstávat se zvěrou na lesích a pro kus drva nebo to zvíře lesní hudat třeba krevního přítele. To se divíjou, jak se mně líhne řeč na jazyku? No, to tak přijde. Tak jsem se chystal k svatbě, chceli jsme se sebrat s Terinou někde po vánocích, až by v masopustě si mladej pantáta našel nevěstu, aby na Martincu mohli bejt bez děvečky. Ženil se ale přece pantáta po smrti vašeho dědouška až za kolik let. Petrolina byla huž asi tříletá, nešly mu ty svatby dohromady. Slibovala mě Terina na masopust, ale pantáta nevěstu ještě neměl, a tak se to táhlo. A přišly vánoce, a já Terinu nemohl dostat ani k slovu, vyhýbala mně na potkání. Panímáma, nebožka jejich babička, mi vyřídila, že mi Terina vrací slovo, že si mne nevezme. A říct si nedala. Tak přišlo jaro, a já se vypravil na pout na Zelenou Horu.»

Hajný se odmlčel. Josefovi bylo jeho vypravování divným, než, nepovzbudil jej ani slovem, by vyprávěl dále. Hajný pokračoval: »Viděl jsem o tom poutě tak ty hochy s děvčaty se vodit a přišlo mi toho líto. I myslím si, že naposled ty svy holce řeknu o slovo. Chcel jsem ju nák udobřit, nevěděl jsem arci, co proti mně má. Myslíl jsem, že jí něco koupím, a tak mi padl ten obrázek její svaty patronky do oka. Koupil jsem ho a celou cestu jsem se s ním těšil. Ale doma jsem Terinu neviděl, bylo just o kultuře, vysazovaly se paseky, byl jsem pořádem na lesích, tetku jsem měl huž u sebe, vzal jsem si ju k sobě, jak jsem se na hájovnu dostal. Je to sestřenica z otcovy strany. Tu jednou večír dojdu dom, a tetka mi povídá novinu: že Terina povila dítě a humřela. Nechala mě pozdravit a vzkázala mi, že jen proto mě nechcela, že si s jiným zkazila svět. Mohl jsem přijít o rozum, chcel jsem si to dítě vzít, ale řeklo se, že zůstane na Martincu. Zůstalo, a já jsem je z daleka střežil. Po letech jsem se teprvá ženil, ale se ženou jsem se nepotěšil. Zůstal jsem tak, doposavád nemůžu na Terinu zapomenout.«

»Ale strejčku, to jsem slyšel již doma a dávno. Proč mi to povídáte?« Josef řekl trochu netrpělivě.

»Proto, abyste věděli, že mám na Martinec třeba jako dobrej ináč souseď velkej hněv v duši, že mi tam humřelo to jediny potěšení, co jsem měl, a že humíralo pokaženy. Žádnej toho neví, jenom já, kdo je Petrolíně tátou. A ten člověk se mi přiznal, já mu slibil na dušu, že toho neřeknu jeho ženě. A neřekl jsem i neřeknu do smrti. Ta věc byla před světem zapřítá a hupřítá, Terina nepověděla. Já chodil po její smrti jako pitomej koliknác neděl. Tu jednou, když jsem tu ten vobrázek pověsil, sešel jsem se tu večír s chasníkem, kterýho jsem měl rád. Byl za nevěstou, ale nešlo to nějak dohromady, a vracel se s nepořízenou. Zastavil se tady a pohrozil celou pěstí proti tomu vobrázku. Zavolal si: »Snad mě ta děvka proklínala, že se mi štěstí kazí!« Já mu šel naprotivá, on mne neviděl. Po těch slovech jsem uhodl všecko, a vjela do mne zlost. I skočil jsem po milým kamarádovi a začal jsem ho škrtit. Pasovali jsme se, div jsme jeden z druhýho dušu nevytrásl. Pak se mně přiznal. Ale já mu slibil, že toho nepovím a dostál jsem slovu. Tolik jsem mu ale řekl, že si myslím, že za to, co provedl, nebude mět štěstí s dětma. Měl a neměl. Dorostly mu na radost. Ale když se dočkal na nich žalostí, tu se mne vždycky ptal: »Hajnej, přejete mi toho pro Terinu?« A já neřek' ani ano, ani ne. Jedno jeho dítě mně ale samotnému k srdci přirostlo. A kdyby se na něm měl dočkat žalostí, tu bych musel mu říct, že mu toho nepřeju, a snad bych Terinu v hrobě za tu kletbu zdvihal —« hajný se odmlčel.

Josef zbledl, chytil se za čelo a pohlížel upřeně na hajného.

»Strejčku?« vydralo se mu z hrdla.

»No tak, oni toho asi uhodnou, že Terinu zkazil a s Terinou my štěstí váš pantáta. Ale přece mu nepřeju, aby se dočkal na nich ty žalostí a připraven byl o jejich přímluvu u Pána Boha. No, podržijou toho v duši a smiřijou kněžským povoláním i ten Terinin stín. Neměli byste štěstí na Martincu, neměli a nikde ve světě byste nedošli pokoja. Trestá se nedodržení slibu člověku, natož Pánu Bohu.« Hajný vzal Josefa za bílou, měkkou ruku a vřele ji tiskna pravil: »Až budou svými pantátovi touhle rukou podávat ponejprv

Tělo Páně, vobětují modlitbu taky za Terinu, která zde na Martincu přišla do hříchu a našla smrt. A na mně se nezhoršují, nebyl bych jim toho řekl — ale vidím, že nejsou na dobry cestě, a nepřál bych jim žádnýho trápení.«

Potom vstal a řekl ještě: »Dnes jsem měl moc řeči, troufám, víckrát že do smrti tolik mluvit nebudu. S Pánem Bohem!« A přehodiv pušku na rameno, odcházel do lesa.

Josef zůstal seděti na balvanu. Bylo mu v duši přetřepko.

Otec, to byl jeho otec! Otec, který zapřel, odstrkoval svoje dítě, dítě hříchu, a druhé dítě, jeho, Josefa, syna nyní jediného, nutil podrobiti se svojí vůli!

Ta železná otcova vůle! Dle této byl by ho po Martinově smrti vzal ze studií, aby měl na dvorci následníka, touto opět ho nutil setrvati v povolání, kteréž jej počalo naplňovati strachem, an nyní viděl, že všichni členové rodiny jaksí z osobních pohnutek chtějí zabezpečiti jeho kněžské přímluvy u Boha. Tato neomezená víra v úkony náboženské dojímal Josefa mocněji, než sám sobě se přiznával.

»Vím o novém černém listě v rodinné kronice Martinců,« vzdychl, pohlížeje na obrázek na borovici zavěšený.

Maně vzpomenu si opět na výjev z dětství. Tu, když jedenkrát přihlouplé pastvici při hře notně natloukl, běžela si tato postěžovat k té »maminčině svaté« a plakala tu pod stromem. Šel okolo pantáta a hnal pastvicu domů, ať jde něco dělat. Josefovi to bylo pak líto, i daroval pastvici malý obrázek svatého Josefa, z kterého tato měla radost a uschovala si jej. Ještě loni mu jej ukazovala. A tato osoba byla jeho sestra! Nikdo toho netušil a neměl i nadále zvědět. Josef si umiňoval v této chvíli, že se bude o Petrolínu po smrti rodičů starati.

Starati? Vždyť neměl postaráno ještě sám o sebe — — neznal ještě svojí budoucnosti.

Ó, jak se mu v té chvíli zdálo malicherným, chtít studovat přírodní vědy, any se mu v těch několika málo

hodinách, co dlel na Martinci, naskytovaly k studování záhady lidských duší!

To dlouholeté žití dvou nepřátel podle sebe, jimiž hajný a pantáta v hloubi duši byli, jej až ohromovalo. A ten hajný bděl nad dítětem bývalé své milé, která jej zradila, a byl oddán jemu, synu svého nepřítele.

»Ten lid — ten náš lid! Jaký to mocný cit, jaká to podivná oddanost! Jak věří v Boha, tak věří v sebe, dovede odpouštět, ale nezapomíná, nepřonásleduje, ale dovede odepřít v čas slovo útěchy.« Josefovi draly se slzy do očí, pomněli-li, jak otec se při úmrtí synů tázal hajného, zda přeje mu toho žalu pro Terinu. A nyní by se snad měl tázat i tak k vůli němu?

Hajný, který by jemu — Josefovi — byl přál raději smrt než odstoupiti, jak byla první jeho slova při zmínce o tom, ten hajný přece nepřál otci této žalosti nad synem.

»Jak vznešeným se musí zdáti těm lidem kněžské povolání,« řekl si Josef a setrval zahlobán v myšlenkách.

Bylo tu tak krásně. Jemné šero večera dýchalo téměř z lesů, a lehýnké páry vznášející se po lukách vlnily se jako závoje. Vše vonělo, zvučelo, v klidu byl ruch, tepny přírody byly, a duch Josefův je vnímal.

Kol balvanu plazilo se ostružčí. Bílé hvězdotivé květy rozvíjely se nad šedozeleným smutným lupením, a načervenalé úponky stonků táhly se po zemi jako proužky krve. Ano, zde krvácela snad kdysi lidská srdce. Josef cítil, že i jeho srdce krváčí.

O tolika utrpeních zaslechl do věřejšího večera! Každý člen jeho rodiny snad trpěl, každý jinak, a přece všichni tak, že nezapomínalo toho ani pozdní pokolení. A ti lidé nesli utrpení předků v duši i s utrpením svým a při tom pracovali, trpěli dále a kladli se do hrobu s nesplněnými přáními, s neukojenými žaly, s nesmířnými hříchy.

On, on zde byl, na němž bylo vyplniti svou osobou přání, které chovalo pokolení po pokolení, od něho čekáno smířiti ty uražené stíny předků — modlitbě jeho, modlitbě kněze mělo se podařiti odvrátiti myšlenou kletbu a rodu novému, k starému se přimykajícímu na rodném sídle vyprositi požehnání. — Sklonil hlavu.

»Velký to úkol,« řekl si. A myslil dále, že jako kněz uslyší a sezná více takových příběhů z několika rodin a bude u nich těšitelem, smiřovatelem, bude je sílit slovy písma svatého.

A nyní zdálo se mu malicherným vše bažení po vědě, malicherným chtít se chopiti práce rukama, a na mu kynula práce tak záslužná srdcem a slovem.

Povstal a bylo mu lehčeji. Kráčel k domovu. Než nyní opět dolehla na něho myšlenka, jak srozumí se opět s rodiči. Nechutí naplnilo duši jeho pomnění, že otec asi řekne, že jej vytrestal, že zalekl se práce, sprosté stravy, jeho přísnosti. A tety a matka budou rády, že ho přemluvily. Rozpor, kolísání zachvělo jeho duši.

»Ó, budu ještě bojovat, budu ještě trpět,« řekl si a bolestně zalomil rukama.

Šel lesní stezkou. Mimoděk si představil, jak před léty zde asi otec jeho chodíval s děvčetem, které oklamal. Jak asi těžce skryl svůj hřích a jaké to přemáhání stálo ho as zapření tohoto hříchu a vytýkání matce, že z něho mohl býti podezříván.

Divil se otcově duševní síle tak jako matčině odanosti.

A ta matka netušila, že nedostatečná dělnice, které doprává přístřeší a obživy, jest dítětem jejího muže, majícím právo na ten chléb, na tu rodnou střechu.

Řekl si, i kdyby to matka věděla, že zajisté by toho svému muži nevyčítala, ani hřích sám, ani zatajení jeho, a Petrolíně že by přiznala práva dítěte, byť i tajně, by svět toho nezvěděl, a schystala jí věno, kdyby děvče bylo k provdání.

A tety by také byly chtěly asi jen tak poklesek bratrův zatajit.

»A já ho zatajím též,« řekl si. Šel pomalu. Již vyšel do polí, a Martinec ležel před ním jako na dlani. Kráčel ke kamennému stádu. U kříže stanul a v duchu viděl před ním klečeti takové děvče svěží a pěkné jako makový květ, ano tu pláče a nařiká. Matka Petrolíny!

Té Petrolíny ošklivé, hloupé, přiblblé, hrbaté — a byla to jeho sestra.

Představil si ji s těmi širokými ústy, s vyboulenými očima, sraženým nosem, ani tahem neupomínající na sličné plémě Martincovo. Jak jinak urostlá byla sestra Cyrilka, jak statnými bývaly asi Maruška a Rozárka!

Maně se zachvěl. Vešel do stavení. Matka chystala večeři. Smutně jej uvítala.

»Pojím zde s vámi, maminko,« řekl Josef. »Ach, vy vaříte houbnou polévku. To je vůně. Jedl jsem sice houby v hájovně, ale doma mi bude polévka přece chutnat.«

Neměl chuti k jídlu, ale cítil, že musí na matku promluvit, aby jí toho nebylo líto. Pojedlo se zase mlčky jako v poledne, a Josef odebral se do své sedničky. Ulehnu a ihned usnul. Probdělá včerejší noc, únava a rozčilení ho přemohly.

Dnes spal klidně a tiše a z rána vstal posilněn a občerstven. Zase si vyběhl do polí, do lesa. Dnes nedral se do práce, dnes nechtěl zkoušeti toho, o čem věděl, že by se mu nedařilo, pozdravil se se všemi vlídně, ukázal, že si nese smažinky ode věira v kapse, a bral se do lesního stínu. Bylo mu tak hezky, tak milo. »Což to, že po všech těch chmurných, ponurých sděleních cítím se dnes tak svěžím?« řekl si. »Snad že —« Ne toho ještě nechtěl říci — »že jsem se mylil, že setrvám« — ani sám sobě se nechtěl přiznati, že právě ten domov, kterému se hodlal přimknouti, jej uvedl zpět na cestu, kterou již, již opouštěl, »Ne, ne, nepřemluven, sám se chci vrátiti, setrvati vlastní silou, vlastním sebezapřením, ne obětován, ale obětuje se, půjdu snad tou dráhou, která mne nechce minouti,« řekl si.

Pojednou se shýbnul a utrl drobný květ žlutě a fialově zbarvené hrachůvky a zatknul jej v knoflíkovou díрку. »Jak jsem dětinský,« řekl si. »Či jest to přece pravdou, že i na nejpřísnější cestě povinnosti vyroste a potěší člověka nějaký květ? Ó, vidím, že se snad těch květů dočkám, byť bych i nezkoumal jejich prášníků a tyčinek. Nebude Josef Martinec asi profesorem, nebude učeným pak sedlákem na Martinci — bude asi přece panáčkem. Paterem Zalákem.«

Zasmál se tomu slovu a šel rychlým krokem do lesa. Zaslechnul zpěv. Nepěkný, drsný hlas tu komolným nápěvem, nedbaje taktu pěl píseň tak známou z dob dětství: »Zdrávas buď nebes královno.«

Lesním tichem nesla se slova:

»Vyhnání synové Evy,
právě vlasti hledáme
a o pomoc tvé přímluvy
k tobě, Panno, vzdycháme« — —

»To Petrolína,« řekl si Josef a šel po hlase.

Vyšel na paseku, kde Petrolína pásala. Krávy dojnice zůstaly doma v chlévě, jsouce pouze krmeny. Petrolína zde měla na starosti bulíky a jalovice. Bylo toho šest kusů, a děvče mělo co dělat, aby se mu držel mladý dobytek pohromadě.

»Dej jim Pán Bůh šťastný dobrýtro, pane majstr,« zavolala Petrolína.

»Dobré jitro. Jak se máš Petrolíno?« tázal se Josef.

To bylo Petrolíně k smíchu. Co živa byla, se jí nikdo tak neptal. Roztáhla svá široká ústa a zasmála se.

»Nezlobí tě dobytek? ptal se Josef znovu, chtěje dostat děvče do hovoru.

»Ba ne, proč by. A kdyby, mám bič,« řekla stará dívka a zase se smála. Jí, pastvice se někdo ptal, zda ji zlobí dobytek!

»Nemáš hladu?« tázal se Josef znovu.

Tohle se mohl Petrolíný optat kdokoliv dvacekrát za den, mohl být jist, že uslyší odpověď: »I skoro.« Byla Petrolína velikým jedlíkem.

Josef sáhnul do kapsy a podal jí od smažinek.

»Zaplať Pán Bůh,« řekla a již je křoupala. Josef zahleděl se na děvče. Ne, ta neměla ani rysu z jejích, Martincových rodinné podoby. Než, přece — aj toho nikdy nebyl dosud postřehnul, byl se děvčeti právě smeknul šátek, který pod bradou »podklesnutý« nosila zpět s hlavy, a hle, zde pod uchem černala se mu bradůvka, vysoká, podoby jahody. Tu bradůvku v témže místě měl i on Josef a měl ji — po otcí.

»Tedy je to pravda,« řekl si, ač byl vůbec nepochyboval.

»Zpívala's,« řekl k Petrolíně.

»Zpívám dycky, tetička Rozárka mě naučily písničky. Panenka Marja to má ráda, když děvčata zpívají,« řekla pastvica.

»Petrolíno, jsi-li pak ráda na Martinci? optal se Josef.

Petrolína vyboulila oči. Tohle že by se se jí někdo mohl zeptat, to jí nikdy nenapadlo, tak jako to asi nikomu nenapadlo, aby se jí optal.

Pak se dala do smíchu, a když Josef otázku opětoval, řekla: »A kde bych měla bejt? V hájovně pastvici nepotřebujou, tam pasou střežček nebo tetička sami a v dědině přece nebudu, když jsu z Martinca.«

»Nevědomky pravíš, co jest tvým osudem,« děl Josef více k sobě a bral se dále.

Došel k borovici s obrázkem svaté Terezie. Postál tu vzrušen. Bylo tu tak pěkně. Metlice po pasece zlatila se v sluneční záři jako obilí, vysoké trsy bodláčí kvetly růžovými květy, zvedající se jako kytice do výše, množství mušek třepetalo se ve slunci v kolotavém víření. Kolem balvanu honily se svižné ještěřičky, a hle, tu kolem nohou proklouzla mu ohnivě rudé srstí lasička, jen se mihla svým křepkým, štíhlým tílkem.

»Vše to jest živo, těší se životu, tato paseka jest tomu světem,« řekl si Josef.

Z dálky zazníval neladný Petrolínin zpěv.

»I ty, ubohý tvore, jsi takovým neladným tónem v souzvuku lidstva i v naší rodině. A přece jsi k něčemu, přece pracuješ, přece tě těší i život i ta tvoje píseň. Sestro, sestro,« smutně řekl Josef.

Došel do hájovny. Hajnou, kvapící mu ruku políbit, vlídně pozdravil. Usednul v zahrádce, trhal si višně a svolil, že počká, až se uvaří raci, kterých hajný v noci byl nachytl. Hovořil s hajnou jako druhdy o tom, jak bude na ni vzpomínat, až bude »panáčkem«, jak o pouti přijede na Zelenou Horu a vyžádá si, aby směl kázati před svými krajany.

Hajná byla všecka šťastna, i vyprávěla mu, že včera večer došel ještě na besedu Petr.

»Seděli s hajným, kouřili, to se ví, nemluvili, až pak Petr pověděl, že chceli oni, pane majstr, vorat. Já jsem se mu vysmála, ale hajnej zle kabousil. A vidíjou,

v noci se mně o tom zdálo. Ale tak mě anděl strážnej, kterej naše sny vopatruje, ten sen převrátil, že jsem viděla vorat svatýho Izidora a voni, drahej panemajstr, v kapličce, která zde jako na místo Martinca stála, huž jako vysvěcenej kněz mši svatou sloužit ráčili. A já jsem na mezi klečela s jejich panímámou a s nebožkou Terinou, Pán Bůh jí tam vodpusť,« vyprávěla hajná.

»A co vy, tetičko, o té Terině víte? zeptal se Josef.

»Tolik co druhý. Měli se rádi s hajným, já jsem tomu přála a těšila jsem se, že mne tu při sobě nechajou za kousek ty my práce. Až tu Terina začla hajnému vyhýbat. No, mladý lidi se všelijak mezi sebou plašijou, nevšimla jsem si, až tu jednou v neděli cestou z kostela chtěla Terina i mně hutíct, tu jsem do ní začla mluvit, co a jak. A ona plakala celou cestu a nic jináč, nežlivá že je nešťastna a že ta svarba nemůže a nemůže bejt. Myslila jsem, že se jí přece na ty samotě zastesklo, Pannenka Marja, taková mladá krev větrí přece víc do světa. No, a v zejmě potom jsme nepřišly dohromady, to vijou, to aby člověk, chtěl-li by jít z hájovny na Martinec na besedu, vzal s sebou lopatu a prohazoval si cestu napořád. A z jara huž jsem viděla, co je s Terinou. Kdo to měl na svědomí, suď ho Bůh, ona toho nepověděla. Humřela, koukala na lesy, na smrtelny posteli řekla, že měla ráda našeho Kučeru, a že si zkažila svět, ale kdo ju zkažil, že ať nemá s dětma štěstí. A humřela jako — nepřiřovná vaje — mučednice. To dítě bylo takovej mrzáček, a to nám nešlo do hlavy, jak to mohlo hejt — máma přece taková čistá ženská. No, Pán Bůh jí tam vodpusť!« Hajná slyšíc vařiti raky klokotem, odběhla do kuchynky a Josef se zamyslił.

Tedy tajemství znal on sám třetí. Pojedl raků a vzkázav hajnému pozdravení šel domů. Byl kliden, skoro vesel. Nezdržel se, aby matce nepošeptal: »Ne-trapte se, maminko, bude všecko dobře.« Vděčně naň pohlédla.

Oběd se odbyl skoro mlčky. Na Josefa účinkovala dnes Petrolínina přítomnost nemile, hleděla tak blbě a chovala se tak neomaleně, při jídle žvýkajíc a mlaskajíc. Odešel záhy od stolu.

Vešed do sedničky, nebyl pranic překvapen, vida na stolku poklopené na sobě dvě bílé misky. Schystala mu tam matka lepší oběd, asi toho, čeho včera se nepojedlo,

»Nebudu vzdorovat«, řekl, odklopil misky, pojedl kousek kačeny. Pak ulehnuł na postel a zdřimnuł. »Polenošim si,« řekl si u slastném vědomí, že si toho může dopřáti.

Spal chvíli. Pojednou ho však vzbudilo vzdálené zaburácení hromu. Blížila se bouře.

Josef povstal a otíraje čelo v znoji potu, přistoupil k oknu. Ach, bouře, bouře na horách! Jak měl tuto rád! Jak byl mu velebným její zjev! Hleděl na černé mraky, visící téměř nad vrcholy stromů, na zmítající se kmeny ve vichřici, na rudé blesky, bijící a létající z mraků do mraků. Naslouchal hukotu bouře, ozývajícímu se ozvěnou z lesů, šumotu deště, a bylo mu, jakoby slyšel ohromné varhany, ukryté někde v těch oblacích.

Na dvoře bylo ticho. Sehnalyť ženské drůbež a zajisté, že nyní modlily se při rozžehnuté hromniče.

Chtěl sejíti dolů, věda, že by matku potěšil, modle se s nimi, leč velebné divadlo přírodní poutalo jej tak, že nemohl odejít od okna. Bylo skoro temno. Při zážehu blesku zaplanul Josefovi před očima vždy v rudém ozáření kříž u kamenného stáda. Fantasie vytvořila Josefovi u kříže postavu onoho žebráka, kterýž z Martince vyhnán tu v bouři hyne a klne potomstvu nehostinného dvorce.

»Ó, vy pohádky domova, pohádky hor,« pravil si, ana v tom hrozná rána otrásla téměř celým stavením.

Seběhl dolů. Zde křísily ženské matku, která se byla tak polekala, až omdlela.

»To bude škody venku,« pravil otec, a Josef přistoupil k němu. »I v takové bouři myslíte na ty pole,« řekl mu.

»Jsu od nich živ a celá rodina,« odvětil otec, a Josef sklonil hlavu.

VIII.

Touto ránou vyzuřila se bouře, a jen hojný déšť se ještě lil, pomalu však ustával.

Panímámu uložily švakrové na postel.

»Musíme panímámě huvařit pro vycocení, nelíbí se mi, je jako před nemocí,« pravila Maruška.

»To od těch myšlenek,« potvrdila Rozárka a ohlédla se po Josefovi.

»Cyrilo, zavolej pastvicu, vemte motyky a jdíte prohrábnout nad rybníkem steky v ouvratích, ať nezůstane stát voda v brázdách, hnily by jabka,« nařizoval pantáta.

»Vezmu si pytel na hlavu,« řekla Cyrilka a se smíchem odběhla.

Za chvíli se vrátila se zprávou, že pastvicu hledala marně v žundru i chlévě.

»Bylo asi někde venku a schovalo se v lese. Chuděra, to pomělo asi strachu,« řekla Rozárka.

»Však se třeba potkáte,« mínila Maruška.

Pantáta vzal si silnější kazajku a kynul Cyrilce, že půjde s ní. »Odpočiň si, panímámo,« pravil k této. Odešel s Cyrilou.

Panímáma ležela klidně na posteli a pohlížela na Josefa u okna usednuvšího.

»Jde sem hajný,« pravil tento.

»To ho ta bouřka chytla asi taky v lese,« prohodila Maruška a pohlédnuvši oknem dodala: »Je umoklej nadobro.«

»Potkal se s tatínkem a s Cyrilkou. Něco jim povídá. Snad se něco stalo. Tatínek stojí jako strnulý, a Cyrilka běží domů,« Josef obraceje se od okna, chtěl vyjít sestře vstříc, tato vrazila již do síně a volala všecka zděšena: »Maminko, tetičky, pastvica je zabita od hromu!«

»Ježíši Kriste!« vzkřikly všecky.

Josef se zachvěl a musil se zadržeti pelesti postele, na níž odpočívala matka, která se uleknutá povztyčila.

V tom již vcházel hajný. Pozdraviv pravil k Cyrilce: »Neměla jste všecky tak poděsit, jak vidím, panímáma náko marodí?«

»Co se stalo s pastvicou?« tázala se Maruška.

»Jest mrtva. Byl jsem v lese, chytla mne ta bouřka. Skoval jsem se mezi skále. Po ty velky ráně, však jste ju slyšely —«

»Panímáma nám lekem vomdlela,« svědčila Rozárka.

»Taky jsem se lekl a ještě víc, že tím bouře přestala. Říkávali staří lidé, přestane-li bouřka tak najednou, že jistě někoho Boží posel zasáhnul. Nedalo mi to. Vzal jsem flintu pod kabát a jdu dom'. Na pasece hu studánky vidím pod borovicou s obrázkem někoho ležet. Jdu blíž, a byla to ta chuděra. Modlilo se asi hu ty svý »maminčiny svaty.« Leží tam, má v klíně trochu hub, hledalo jich asi.« Hajný sklonil hlavu a stíral slzy.

»Ba právě. Sama jsem mu řekla, že dnes asi nepožene, že se chystá k bouře. Snad šlo tedy na houby. Včera si libovalo, pan majstr chválil houbovou polívku a ono taky ty houby přineslo,« pravila Maruška.

»Odpusť mu Pán Bůh. No, ve velkejch hříchách asi neskonalo, nebylo schopny k hřešení, jeho rozum málo vobnášel. Ale že tak muselo skončit, je mi ho líto,« pravila panímáma.

Josef vyšel ven. Byl rozechvěn tak, až se bál, že snad omdlí. Cítil, jak se mu krev valí k srdci.

Včera byla by jej smrt starého děvčete sice také vzrušila, ale od chvíle, kdy věděl, že jest jeho sestrou, tu pohlížel na ubohou Petrolínu ovšem jinak.

Vzal kabát a deštník ze své sedničky a spěchal k lesu. Hajný již také vycházel a dohonil ho za vraty. Zavolal někde z maštale Petra a šli spolu.

Došli k Josefovi, a Petr pravil: »Ejnu, chudák jmenovka.« Bývala Petrolína vždy tomu ráda, že je s Petrem jmenovkou, mrzívala jí její trochu podivné jméno.

Josef krácel mlčky. Jen ujal hajného za ruku, a silně ji stisknul.

V lese přšelo posud se stromů, a Josef postřehl, že hajný i přes vážnost chvíle s úsměvem pohlédl na jeho deštník, jímž se chránil.

»Myslí si asi, že bych byl špatným sedlákem, boje se deště,« napadlo Josefovi.

Došli k borovici. Jedna její mohutná větev ležela od blesku sražená přes balvan. Na tomto ležela Petrolína. Bylať klesla na obličej, ruce měla nataženy před sebe, nohy skrčeny, byla asi klečela pod stromem modlíc se. Široký fěrtoch měla zastrčený oběma cípy u pásu, několik hub z něho se vykutálelo.

O borovici, která tu odlomením větve svítila světlým dřevem, svojí ránou do zašedlého vzduchu, stál opřen Martinec. Obličej jeho byl jako z kamene, čelo bylo staženo v kolmé vrásky. Oči klopal k zemi.

Petr první přikročil k Petrolíně a obrátiv ji, pokržížoval její sínavý obličej s očima a ústy rozevřenými. »Pán Bůh ti odpustí,« pravil. I Josef poznamenal křížem mrtvé tělo — sestřino. »Ten strom vydržel již po druhé ránu hromovou,« pravil k hajnému. Maně pohlédl na otce; přišlo mu na mysl, že jeho otec jest takovým kmenem, který vydržel více nárazů a přece tu stojí pevný a silný.

»Odneseme ju,« pravil Petr k hajnému.

»Ano, do hájovny, vystrojím jí funus,« řekl hajný. Martinec sebou prudce pohnul a vztáhnul ruku. Tím svým tvrdým hlasem, který zněl domácím, jako když kámen na kámen dopadá, pravil: »Patří na Martinec. Tam se narodilo a odtamtud bude pochováno.«

»Tam ho neměli rádi. Huteklo se na poslední svou hodinu sem, kde si žalovávalo svy nešťastný matce,« řekl hajný.

»Žáden mu nikdá nehublížil,« řekl Petr.

»Ba ne, ale taky ho nepotěšil,« odvětil hajný. »Pojď, Petře, odneseme ho k nám.« A již přistoupil k mrtvole, hodlaje ji uchopiti u hlavy.

»Ne, strejčku, odnese jen Petrolínu na Martinec. Tam se zrodila, tam ji přijala a odporučila nebožka babička, tam vyrostla s námi Martincovými dětmi a patří mezi nás,« pravil Josef. Pohlédnul na hajného a zároveň na otce. Postřehnul, že oba muži vyměnili pohled, pohled tvrdý i sálavý. Sálající zlobou, hněvem po léta ukrývaným. Hajný skloniv se k Petrolíně, pravil jako ke všem třem přítomným: »Té chuděře toho nepřeju,« a vzav mrtvolu u hlavy kynul Petrovi, ať chopí se jí u nohou, a zabočili na stezku k Martinci.

Josef rozuměl těm slovům, tak jak byl jist, že rozumí jim jeho otec. Seznal, že hajný slovy svými, že Petrolíně nepřál té smrti náhlostí svou tak hroznou, ale otcí jejímu ji zapřevšímu od hodiny narození, ba zapírajícímu ji ještě před narozením, že přeje smutného toho pomyšlení, že hynou mu děti, a že rod jeho, ten pyšný rod selské krve, nemá štěstí na zděděné té hroudě. Znal Josef pověru, že místo, z něhož byl někdo od hromu zabit, hromu »propadá«, a že se bojí pak lidé dalšího »posla Božího« pronásledování, míníce, že tento podrží svoji moc i k stavení i k lidem. A že na Martinci, kde byl onen praděd, pro něhož kletba na stavení byla uvalena, též od blesku zabit, v toto podání věří, byl ovšem jist. Zrovna cítil, jak se otec strachem chvěje, ač na něho nehleděl. Slyšel jen, jak těžce dopadají kroky pantátových nohou v rozbředlé lesní půdě, po níž kráčeli.

Josefovi napadla slova hajného ode včera, že by jej měl hrom z čista jasna zabit, kdyby chtěl sejíti s kněžství — »Snad ten osud, ta kletba rodinná vyhlídla si sestru místo mne,« řekl si a ihned si vyčítal toto rozblouznění myslí. »Ba, je to kouzlo domova, které mne naučí věriti již ve všechny pohádky,« řekl si.

Došli na Martinec.

Rozárka byla zatím vyklidila prázdnou komoru vedle chléva, používanou v zimě k dělání řezanky, v létě k uložení zelené píce.

Rozestřela slámu na zemi a na židli postavila křížek, lampičku s olejem a kropenku se svčcenou vodou.

Schystala také čisté prádlo pro mrtvolu. Maruška vyňala z truhlice tenkou svou košili a bílou sukni, lemovanou krajkou.

Rozárka přidala ze svých věcí bílou, vyšívanou »půlku« na krk a bílý fěrtoch z tenké látky.

»Voblečeme je, chuděru, bílo, však je panna,« pravila. Nerada slyšela, že musí zůstat mrtvola jak jest, až se věc v dědině oznámí. Hajný toto oznámení učinil sám.

Představený došel ještě téhož večera na Martinec, a při světle potom umyla a oblékla Rozárka Petrolínu. Do vlasů upletla jí rozmarínový věnec.

Nazejtří zavezl Petr několik desek do dědiny k stolaři, a prostá rakev byla do večera hotova.

Uložili Petrolínu a dali jí do rakve mnoho obrázků. Růženec po matce zděděný otočila jí Rozárka kolem upracovaných rukou.

Podářilo se zavřítí mrtvole ústa a oči, a ležela tu klidně. »To by mělo chuděra radost, že je nastrojeny jak družěnka,« řekla Cyrilka, která své nejhezčí obrázky Petrolíně dala. Hajná vřele plakala pro ubohou pastvicu.

V den pohřbu zapřáhl Petr voly, opletl vůz zeleným chvojím a vyjeli. U kříže u kamenného stáda stanuli, a Josef, oděný v klerice, pomodlil se nad zesnulou.

Pěkné promluvení učinil k pohřebníkům, ač byli jen sami domácí. Zavřeli statek a šli všichni. Josef mluvil o zemřelé, že za to přistřeší a přijetí do rodiny odvděčila se svojí prací a oddaností. Použil slov písma, že blahoslavenými jsou chudí duchem, jejichž jest království nebeské. A promluvil všem k srdcím. Plakali všichni, a hajná se nezdržela, by nepošeptala panímámě Svojanové, vedle které stála: »To bude jeden kazatel, to bude apoštol.«

V dědině uložili Petrolínu na hřbitůvku na místo, kde býval kdysi hrob její matky. Bylo zde již několi kráte kopáno. Panu faráři asistoval Josef, oděný v rochetku, a všichni lidé, pohřbu se účastnivší, vyslovovali Martincovým srdečnějšími přáními k tomu, jak to panu majstrovi pěkně sluší.

A Martincovi tonuli v tiché, velké starosti, jak se syn rozhodne.

Ten výsměch celé dědiny a okolí tanul jim asi nejvíce na mysl. Josef myslil, že to čte ve všech plachých pohledech matky, tet i sestry, na něho se upírajících. Hajný hleděl na něho pevným, skoro přísným pohledem.

Otec pak klopal oči k zemi, ač nebylo znáti, že jest rozrušen.

»Pantátovi jest toho jistě líto, že nemohl tu chuděru vystát,« řekla panímáma k Marušce. Josef to slyšel a zachvěl se až v duši. Kdyby matka věděla!

Na panímámě bylo znáti chorobu. Omdlení při bouři a následující rozčilení při zvěsti o Petrolínině smrti a přenesení mrtvoly jí věru zkrušilo.

Cestou domů po krátké návštěvě na faře vedla se panímáma Josefa, kterýž se poděkoval za pozvání k obědu na faře, řka, že přijde jindy, dnes že neopustí churavou matku. Mohli jeti na voze, toho použili však jen pantáta s Rozárkou, která měla chystat oběd.

Ostatní šli tím dlouhým, smutným úvozem v stínu lesů. Panímáma měla v zbledlém obličejí jako sluneční jas porozlitý. Jak jinak!

Řekla synovi: »To mne těší, že jste oblekli zasejck kleriku.«

»A budu ji nosit do smrti,« odpověděl Josef. Jen si s matkou stiskli ruce.

Cestou hajná ustavičně hovořila, vypravujíc o různých případech zabití bleskem. Maruška s Cyrilkou poslouchaly, tázaly se, a Maruška starostlivě ohlížela se po panímámě. Že Josef nešel na faru, způsobilo jí novou starost, myslila, že nechce hovořiti s panem farářem o semináři, do něhož se vrátiti nehodlá. Omluvil churavostí své uspíšené přijetí a vypadal skutečně bled, že bylo mu uvěřeno.

Maruška byla by se stavěla u svého syna ve mlýně, který též na hřbitov došel, než měla starost o práci, která zůstala státi a ku které přece jedněch rukou ubylo. Vždyť byla z Martince a nemohla snad již ani jinak, než mysliti na každou tu mezu, strom a zvíře, co k Martinci patřily.

Doma zašel Josef do své sedničky. Oběd — smažené kuře — donesla mu Rozárka nahoru.

Psal. »Co to píšete?« tázala se Rozárka.

»Píšu do semináře Pateru rektorovi, že se po prázdninách vrátím,« odvětil Josef.

»Tak vás Pán Bůh osvětil,« zvolala Rozárka a s radostným pláčem vyběhla ze dveří jako mladice.

»Skončeno!« řekl Josef. »Skončeno? Ne, pro mne ne. Nyní budu trpět, ale skončen spor mezi mnou a

rodinou, mezi předky a potomkem, mezi kletbou a požehnáním. Cítím se více ještě Martincem než jindy, an se podrobují rodinným tradicím.«

Spěšné kroky ozvaly se po pavlači, do dveří vešla rychle, skoro se potácejíc, panímáma.

»Ó, můj synáčku upřímněj, tak jste se nade mnou přeci slitovali,« zvolala, a než mohl Josef zabrániti, líbala mu ruce. Plakala, objímala syna, hladila jeho kadeřavou hlavu. Dlouho to trvalo, než se upokojila.

»Ten pantáta bude mět radost,« řekla.

»Myslíte, maminko? — Já ne. Tatínek jest prostě přesvědčen, že ustoupil jsem od svého rozhodnutí, protože ho musím poslouchati. A přece« — Josef se zamlčel.

»Ó, jak by neměl,« řekla rozechvěná panímáma. »On to pantáta nedá na sobě znát, ale jak se na vás hněval, srdce mu to tlačilo. Jako s tím jídlem, sám bez chuti jedl, když vás viděl u ty hlíněný mísy sedět. Hned, jak se stalo s Petrolínou to neštěstí, řekl mi večír, ať vám dávám zase je vobědy sem hor', no, stalo se to teprvá dnes, že včera jste nepřišli od hajnech. Ó, vy moje radosti jediná, to já vím, že jenom za ty všelijaky hříchy, co se zde na Martincu ztajily a zamlčely, přišlo na vás to pokušení, aby Pán Bůh nám rodičům ukázal, že ne od naší, ale od Jeho vůle všecko závisí.« Panímáma hladila synovi bělounké čelo, ne dbajíc, že mezi obočím usídlila se kolmá vráska bolu, které tu jindy nebývalo. »Jak jste podoben pantátovi,« řekla.

Josef se usmál, byl to bolestný úsměv. Vzpoměl na Petrolínu.

»Kterou si vezmete, maminko, služku místo Petrolíny?« tázal se.

»Asi žádnou. Ty mladý dobytky popase i Rozárka i Cyrilka a pozdějác na strniskách i Petr dohlídne. Vždyť to nic není. A věřte mi, že nechcu cizí děvče na Martinec. Petr tu huž zvykl a my jemu, ale s holkou by bylo hůř. Zde na samotě je smutno pro mladýho člověka, i Cyrilce je zde smutno,« řekla panímáma.

»Není zde smutno, maminko, já jsem zde rád,« řekl Josef.

»Vy jste huž zapomněli, jaky jsou zde zejmy,« posmála se matka.

»Ba ne,« řekl Josef. Pak vzav ruce matčiny ve svoje, pravil, pohlížeje matce upřeně do uplakaných očí: »A jak to bylo s tou Petrolínou, maminko, či přece byla?«

»A to ví, dítě drahy, Pán Bůh sám. Snad se chuděra její matka, Pán Bůh jí tam odpust, zapomněla s nějakým mysliveckým, nebo jak k tomu hříchu přišla. Bylo tomu děcku na třetí rok, když jsem já se na Martinec dostala, chceli nás lidi zrazovat i s tou klevetou, že by mělo bejt pantátovo. Ale pantáta sám o tom povídal, že to bylo hned od jeho matky hustanovíno, že to dítě na Martincu zvostane. A že se těch řečí bál, nemohl to dítě vystát, já jsem je maličky někdy pochovala a to se dycky zlobil. Já sama jsem tu chuděru neměla ráda, nemůžu za to. No, snad mi to v hodině smrti odpustilo a za mne v nebi voroduje. Však jste nám to tak krásně vyložili, že je to duchem chudy stvoření asi blahoslaveny.«

Matčina řeč Josefa dojala. Ach, byl tomu věru rád, že matka netuší, či dítětem pastvica byla! A ten otec! Josef se nechtěl přiznati, že i proto se rozhodnul vrátiti se do semináře, že nechtěl by s otcem žítí pod jednou střechou. Bál se ho téměř a řekl si, že tajemství Petrolínina původu by stálo mezi nimi vždy.

Otec byl klidným. Josef se podivil, že nepohnul se mu při všech modlitbách za zesnulou ani tah v líci. Patrně nevážil tento svůj poklesek nijakž, ano, ani jakés odlehčení se neznačilo v jeho pohledu. Jen oči klopile.

Josef věděl, že něco podobného na venkově se příliš vážně neběře, než z vyprávění, jak si matka otcova byla počínala při zrození Terimína dítěte, byl by soudil, že i otec by měl jinak smýšleti.

Nevýslovná trpkost zalehla mu v duši, když si pomyslíl, že otec smíření tohoto svého hříchu očekává za věnování jeho, syna, kněžskému stavu.

Povstal a pravil, že donese list sám do dědiny a odevzdá jej poslici, která dvakráte v týdnu do Žďáru chodívala. Učinil tak a dlouho do večera zdržel se na

faře. Přišel domů pozdě, a věru se ulekl, zastav u kříže opětně klečeti tetu Marušku. Uvítala, objala a vroucně zlíbala milého synovce.

Nemluvila ničeho, než, Josef rozuměl jí beze slov. »Modlila jste se a rozžehla jste světlo za Petrolínu?« tázal se, aby něco řekl.

»Té huž svítí světlo věčny,« pravila teta. »A toto zde hoří na poděkování.« Neřekla zač. Josef stisknuv jí ruku, řekl: »Dobrou noc,« a šel do sedničky.

Tam měl připravenou večeři, že by byla stačila pro tři. Matka mu schystala všecky možné lahůdky.

Ulehnul, ale nespál, ač byl unaven. Bylo mu smutno. Přemítal o žalu, kterýž byl rodičům způsobil, ač krátce, přece prudce. A řekl si, že tak se umlčí tento žal v té rodině, jako se umlčely i nepěkné činy i neštěstí rodinné — z pýchy.

Přemítal, zda by se ho byl otec do opravdy navždy zřeknul, musil si říci, že asi ano. Vždyť byl ten otec s to zapřít Petrolínu, ač věděl, že nebylo by více se mu kladlo za povinnost, než co vůbec pro dítě byl činil. »Ten náš rod, ten náš podivný rod!« řekl si. »A já jsem z nich. Budu také zapírat. Zapru své touhy, sám sebe. Půjdu cestou povinností, byť mi byla i cestou kříže. Kdo rád kříž svůj nese, ponese ten kříž jeho — ano, to jsou slova Tomáše Kempenského. A v kříži jest vítězství.« Pak usnul po chvíli klidně.

Za jitra probudil ho veselý Cyrilčin zpěv. Obléknul se a sešel dolů. Bylo vše jako jindy, vše při práci.

Matka se při pozdravu na něho usmála tak mile a vděčně, že jej ten úsměv skutečně potěšil.

A teta Maruška pohledem mu znova děkovala.

Vyšel si ven, a tak mu nějak [přišla na mysl ta jednotvárnost, ve které bude trávití prázdniny, jen pochůzkami po lesích mezi dvorcem a hájovnou. Tu obešlo jej jakés lenivé uspokojení, i usednuv na lavičku na záprsní, rozhlížel se tak spokojeně po dvoře, že až to bylo Cyrilce, nedaleko káčený krmící k smíchu.

»Jé, pan majstr sedíjou na dvoře jako sedlák,« zvolala.

»Jdi ty,« usmál se Josef.

»Kam?« ptala se Cyrilka.

»Sem ke mně pojd, a něco mi pověz,« odvětil Josef v dobré míře.

»A co pak to má bejt?« ptala se Cyrilka. Postavila se před bratra a opřevši obě ruce v boky, vesele se usmívala.

»Chci vědět, jak se nachystáš k moji primiciji?« usmívaje se rovněž, ptal se Josef.

»Ó jé, to mi koupí maminka na nový šaty, dostanu hervábny, třeba tetička Rozárka říká, že bych měla bejt druženkou a jít v bílejch. Tetička půjde v bílejch, to ona si nedá vzít,« Cyrilka se rozesmála.

»To nic, šaty sem, šaty tam. Já to myslím tak, že bysme mohli slavit o moji primiciji tu svatbu spolu. Kdybys měla ženicha, zrovna bych vám potom štolou ruce svázal. No, už rozumíš?« A pozvednul sestřičce kulatou bradu, pohlížeje jí do uzardělého obličeje.

»To by bylo arci krásný,« ozval se ze síně hlas Rozárčin. »Ale co s tímhle blázinkem, jí tak ženicha, takhle — vrška z březce*»

Cyrlka se rozesmála a odpověděla: »To bude, tetičko, za rok, to už budu zasejc moudřejší, ó jé, ze mne bude ňáká panímáma. Ale trochu jinam do světa víc bych chtěla, tu na Martincu bych nechtěla bejt, kde dávajou lišky dobrou noc a zajc dobrytro. Vidte pane majstr, že mám recht?«

»I ty holka bohaprázdná, Bože mně ten hřích vodpusť; co je tohle za řeč?« děsila se Rozárka.

»Jen co je pravda, tetičko,« řekla Cyrilka. »Tady přece člověk nic neužije. Celej tejden počítám, kdy bude neděla, abych aspoň mezi lidi přišla. Po kostele jdeme-li aspoň do mlejna, přece člověk slyší o tom světě. Já jsu mladá, ráda zpívám, ráda tancuju, a až dostanu mladýho pantátu, to budeme spolu jezdit po poutech, po jarmarkách, ten Martinec, kde je člověk jako zakletej, prodáme, a koupíme si někde v hodně veliky a vesely dědině grunt. To bude jinčí živobyť, v dědině bych pak nepásla, ale budu chodit i ve všední den ve škrobenicích a stát na záprsní a pozdravovat se s lidma.«

*) hra slovní. — Březí jest dědina u Žďáru. Vršek též příjmení.

»I přestaň, jseš vopravdu ještě hloupější, než jsem myslila. Jak povídám, vrška z březce — hodnou metlu na tebe. To je řeč, prosím vás, pane majstr, plácněte ju tam. To bude trvat, nežli ona dostane rozum.« Rozárka se zlobila.

Josef se smál a vstal k odchodu. Chtělo se mu do lesa.

Šel, nezašel ani do hájovny, nechtěl si kazit dobrou náladu přejítím okolo místa Petrolíniny smrti.

V několika dnech došla odpověď od Pátera rektora, že Josefovou navrácení se po prázdninách do semináře není ničeho v cestě.

Panímáma poslici, která list donesla, navázala mouky a jiného vařiva, že tato nemohla se ani dosti naděkovati.

Martinův úmrtní den netrávili letos na Martinci tak smutně jako jindy. Panímáma se jenom shlížela ve svém Josefovi. Byla opět trochu silnější, co zavládla v domě zase dobrá vůle.

Pantáta nemluvil o synově změněném úmyslu ani s ním, aniž s kým jiným, ale bylo na něm viděti, že mu ulehčilo.

V hájovně pak bylo stále veselo. Tetka, byla-li sama, zpívala pobožné písně a chystala stále pro »drahého, zlatého, vzácného, upřímného, milovaného pana majstra« všechny pochoutky.

A Josef chodil k tetce dvakrát denně.

Hajný vztyčil pod rozčeslou borovicí malý křížek z břízy a v balvanu rovněž vytesal křížek.

»Modlíval jsem se zde za Terinu, budu nyní i za Petrolínu,« řekl.

Jakoby vypověděním tajemství oproti Josefovi byla s něho nějaká tíseň spadla, byl nyní hajný hovor-ným a vyprávěl mu někdy dosti dlouhé »kronyky« o rozličných událostech, které Josef rád poslouchal.

Při tom nastaly žně, a Josef také pomáhal. Aspoň rozkládal povřísla a škádlíval se s Cyrilkou tak, až se tety mrzivaly, že se to na nastávajícího panáčka nesluší.

Po Petrolíně bylo všem trochu smutno, a Cyrilka často uvila věnec a donesla jej zavěsit na březový křížek pod rozčeslou borovicí.

IX.

»Maminka se mi nelíbí,« pravil Josef asi po třech nedělích k tetě Marušce. »Je nějak churava.«

»Prosím vás, což jest v těch žnách malého dření? Hutahá se; to děvče, ta pastvica, přece schází; už to dobehlo sem tam, vody, dříví doneslo a — no, a tenkrát s tou starostí o vás jako když na panímámu tu neduhu hodí. Ale přejde to, nebojte se, po Martinově smrti byla daleko špatnější a vybrala se z toho,« řekla Maruška.

»Měla by se zjednat děvečka,« řekl Josef.

»Kde ju sehnat? Včil ve žnách žádná nejde z místa a taková, co jde, za mnoho nestojí. Až od vánoc budu na to sama tlačit, aby se nějaká vzala, my tři jsme huž stary, a Cyrilka pak v létě na všechno nestačí,« mínila Maruška.

»Ale smutnou by maminka snad býti nemusila,« mínil Josef.

»Vím, proč je smutnou. Víte, že vám rodiče něco smutného chcou povědít, a to panímámu tlačí. No, až to zvíte, bude vás to taky tlačit.« Maruška se zasmušila.

»Vy mi toho nepovíte, tetičko?« otázal se Josef.

»Ne, to přináleží rodičům. Však vám to povijou. Chceli vám to, jak víte, povědít až před primicijou, když jste ale — nechcu o tom ani mluvit, nás chceli tak zarmoutit, řekl pantáta, že vám to poví; kdy, to je jeho věc,« odvětila teta.

»A tatínek se nezmiňuje,« řekl Josef.

»Však on ví proč. A vy se taky nezmiňujte. Je to moc smutny a hrozny, co huslyšíte. Ale včil musím po práci,« řekla teta a odešla od kamenného stáda, kde se byla s Josefem sešla.

»Musím po práci,« ta slova slyšel Josef přes tu chvíli, a jemu samému nekynulá nikdy práce. On si žil tak volně. Zdálo se mu, že nikdy se tolik o prázdninách nevyzahálel jako letos. Bylo to tím, že nečetl. Vyndal sice ty svoje knihy z kufru: Tolstoj, Dostojewskij, Turgeněv, Maupassant, Hugo, Feuillet, Ibsen, Hauptmann, leželi tu srovnání na stole i na liště, ale Josef po nich nesáhal. Nechtěl se již zabrat do tohoto my-

šlenkového a ideového světa, který se nemohl porovnat s jeho světem, v němž žiti měl a chtěl. Raději hleděl více kolem sebe a zajímal se o vniterný život svojí rodiny, svých nejbližších. S Petrolínou jako by mu kus něčeho na Martinci ubylo, co by tu mělo býti, co k Martinci tak patřilo jako veškeré vzpomínky jeho dětství.

Jak rád by byl nyní té na duchu chudé sestře leccos nahradil, čím jí byl ublížil, byť to byla i malichernost: posměšek, nadávka, rána z mladické bujnosti.

Nemile se ho dotklo, vzpomněla-li někdy Cyrilka, jak se často Petrolíně pro její hloupost nasmála. Měl s Cyrilkou vůbec často potyčky. Chtěl, aby četla. Ale Cyrilku »to říkání« netěšilo. Po práci si sedla a zpívala, v neděli běhala po lese, došla do dědiny, nedbajíc daleké cesty, nebo si něco šila. Také vážnějšího hovoru s ní nebylo.

Josef poukazoval matce, že by měli Cyrilku dáti někam k příbuzným, aby přišla mezi lidi a seznala, že nějaká ta muzika, jarmark, svatba nejsou věcmi tak zázračně krásnými, jakými se jí býti jevily. Také že není vždy mezi lidmi veselo, jak se jí býti zdálo.

Matka nebyla zvyklá jednati v něčem bez pantátovy vůle, a tento mínil, že všechny Martincovy dcery vyrostly na Martinci a byly z nich hodné ženy, že tudíž Cyrila nemusí jít mezi lidi se čemu učit. Sestry jeho ovšem byly téhož mínění; Josef se svým návrhem nepořídil.

Tu přišel již ku konci srpna hajný s novinou, která se nezdála býti zprvu důležitou. Zemřel lesní, bydlící na myslivně kus za dědinou, odkud měl do dědiny i k hájovně Kučerově asi stejně daleko.

»Koho sem asi dostaneme?« prohodil pantáta. Byl s tímto myslivcem vždy za dobré a hned se staral, jaký asi bude jeho nastupce, zda vyhoví mu v přidělování pasek k vysekání, k pastvě a oddílů k hrabání steliva.

»Přijde sem mládenec z některého revíru z český strany, povídali to v myslivárně,« řekl hajný.

»Svobodnej?« ozvala se Cyrilka.

»Asi svobodnej. No, voženit se bude muset, kde pak, na myslivárně nemůže bejt bez hospodyně,« mínil hajný.

»Jakej pak bude? Mladej, hezkej? — Cyrilka se smála.

»Chcela byste bejt paničkou myslivcovou?« usmál se hajný.

»Ta bude panímámou na Martinci, to ví dávno,« řekl pantáta a vyšel ven. Neobmeškal se nikdy dlouho, došel-li hajný na besedu.

Cyrlka zůstala, jako když ji poleje. Ztichla. Vyčítavě pohledla na všechny kolem. Josef zachytil ten pohled, který ho bodnul. Zdálo se mu, že z něho mluví sestřina duše a vyčítá, že ona bude muset svoje snad někdy probuzené tužby obětovat rodinným tradicím.

Ale hnedle si řekl, že sestra nebude mítí asi nikdy nesplnitelných tužeb, že se vdá za toho, koho jí rodiče určí, a ten že se jí asi zalíbí, bude-li mlád a sličný. A že si na Martinec na námluvy nebude k dědičce statku tak hned někdo troufati, to bylo jisto. Ten vyčítavý pohled platil spíše tomu, že nemohla Cyrilka jako její družky v dědině mezi chasou laškovati.

Panímáma ukládala zatím hajnému, aby vyřídil tetce, ať jí přijde namazat, že je ňáko polámaná, a hajný to slíbil.

Odcházel, a Josef šel s ním. Řekl, že mamince hajnou přivede.

Vyšli k lesu a hajný, prohlížeje si Josefa se strany, pravil: »Ale, požehnej Pán Bůh, pane majstr, dobře vyhlížijou, jináč nežlivá když došli.«

»Slouží mi zde, strejčku,« řekl Josef. »Však nic nedělám, dobře se mám, jsem doma i u vás v hájovně stále jako na posvícení.«

»To je toho,« řekl hajný. »Ale ty myšlenky jich huž netrapijou, to je na nich vidět.«

»Myslíte, strejčku?« Josef zvažněl. »Nechal jsem přemýšlení, zprvu dostuduji, odbudu si svěcení a až nastoupím svůj úřad budu mítí zase čas přemýšletí, — po odbytých povinnostech,« dodal.

»Ba tak. Jen si neberou nic do hlavy a do srdce. S tím pak člověk chodí třeba koliknát let, a nestojí to za to, že pro takovej starej bolák vopustí třeba něco, co by ho na světě mohlo těšit,« řekl hajný.

»Vám je dnes, strejčku, nějak do řeči,« pousmál se Josef.

»Ba, však na stary kolena nedělám tak nic, nežlivá mluvím, To je to, zamlčuje-li člověk něco před světem, bojí se, že by to mohl třeba nerad povědít, a radějác mlčí o všem všudy. Co jsem zamlčoval, povědíl jsem jim, a je mě lehčejác. A proto je mi do řeči i taky proto, že vidím, že jsou rozumnej a nemyslijou víc na to. A to ubože tak jakorát Pán Bůh k sobě povolal.« Hajný stisknul rty.

»Ba věru,« svědčil Josef. Zastavil se a pohlednuv na hajného tázal se: »Mluvil jste od té doby s mým otcem?«

»Krom co dojdu na Martinec, nikdá. My si nemáme čeho povídat. Co je v hrobě, toho nezdviháme, a lepší je nemluvit, nemluví-li člověk v dobrým. Nechme toho, pane majstr,« odvracel hajný hlavu.

»Slyšte, strejčku. Vy víte po všeka léta, co se na Martinci dělo a děje, povězte mi, co událo se tak smutného, že rodiče mi toho sdělit váhají. Myslím, že to víte,« řekl Josef.

»Povijou jim to sami. Neptajou se mě na nic takovýho, pane majstr. Já jsu rozpovídan a moh' bych mnoho povědít. Mluví-li člověk mnoho, může svou řečí buďto pohoršit člověka, nebo co horšího, hurazit i Pána Boha. Podivajou se radějác, jak je krásně. To je počas. Věru, že mi nejní nikdá líto, že nevidíme odsud na žádnou dědinu, ty lesy majou takovou krásu, že člověk, když je jenom trochu pozoruje, cejtí se vopravdu Pánu Bohu blíž. Lepší hlídat na stromy a na skále nežlivá na ty rozdrchany a špinavy baráky v dědině.« Hajný se trochu usmál.

»A mne zde nechcete. Ani rodiče, ani tety, ani vy — já musím do toho světa,« Josef jaksi zatoužil.

»To je něco jinýho. No počkajou, jen až budou někde po pár letech kaplanování někde na fáře husazenej. Pak půjdu do pense a dám se k nim. Snad ještě dříví štípat, krásy vobsloužit, boty pucovat dovedu a třeba i v kostele zametat — — —«

»A tetku uděláme svíčkovou bábou,« rozesmál se Josef. »Ale slovo s to, až budu farářem, budete u mne šafářem.«

»Dobře, dobře, pane majstr. Půjdu s nima třeba kraj světa,« jistil hajný.

Došli do hájovny, a Josef vyřídil hajné matčin vzkaz. Byla ihned pohotově, svolala drúbež, uvázala psa, zamkla chalupu a již cupkala s Josefem k lesu. Hajný šel v opačnou stranu.

Tetka měla jako obyčejně dosti řeči, a Josef poslouchal v tom příjemném pocitu, jakémuž byl uvykl za posledních dnů, v pocitu, že lidé, s nimiž se stýká, ho mají rádi.

Šli podél toku potůčku od studánky proti vodě a došli k rozsochaté borovici, místu Petrolíniny smrti. Hajná se zastavila a pokřižovavši se, šeptala krátkou modlitbu. Josef smeknul.

»Ale to byla tenkrát bouřka, když to tu holku zasáhlo,« pravila hajná. »Takových málo pamatuju, jak jsu dost stará.«

»Já také,« řekl Josef a pomyslíl si, jaká bouře tehdy zuřila v jeho duši.

»Což pak voni,« hajná se usmála. »Ale tuhle člověk, když počítá od šedesátky dál, tak huž něco pamatuje.«

»Aspoň můžete hodně mnoho povídat, tetičko,« řekl Josef.

»Povídat! Můj ty Ježíšku, komu? Na besedu ne-dojde krom Petra žáden, a ten s naším Kučerou se koukajou jeden druhému na ten kouř z fajfky, a slova aby od nich člověk kupoval. Petrolína někdy došlo v neděli, ale chudák z toho moc nevědělo, co slyšelo, mělo tu hlavu moc tupou. Ještě že se modlit humělo, Pán Bůh mu vodpust, s ním jsem moc rozprávky nepoměla. S tou němou tváří si povídat nemůžu, třeba člověk i s tím promluvil.« Hajná si utřela oči.

»Já vás, tetičko, vždy rád poslouchám,« pravil Josef.

»O co pak voni! Takovejch lidí je málo, jako voni. Jen toho kdyby mně Pán Bůh dal dočkat, abych jich slyšela kázat,« přála si hajná.

»To se dočkáte brzy, budu kázat v neděli v dědině, pan farář mne vybídnu.« Josef se usmál.

»Můj ty Bože! To bude radost. To poběhnu do kostela, kdyby šídla padaly,« slibovala si hajná.

»Jdete tak jako tak každou neděli,« Josef nadhodil.

»V létě, pane majstr; nesmijou zapomenout, že v zejména o Božím kostelíčku skoro nezvíme. To mi je rok od roku litějác, že v ty zejména je tu člověk jako ten pohan, nepřirovnávaje. Tak voni budou kázat. Ó, já z pláču nevyjdu po celý kázání, to je radost. A panímáma, to bude šťastná matka! Takový dítě vychovala, syna na kazatelně bude vidět.« Hajná políbila Josefovi ruku.

Josef odtrhnul: »Ale, tetičko, to nemám rád.«

»To jim patří,« tvrdila hajná.

Došli na Martinec, a panímáma si hajnou odvedla do přístěnku.

Tam ji hajná namazala, nakouřila mateřídouškou, doporučila pítí lípový květ, nedbajíc, že Rozárka trochu nevrle pohlíží na to, že panímáma zase jednou vyžaduje si jiného léčení než od ní. Mrzívalo ji to vždy, než panímáma měla k hajné větší důvěru, snad že si hovorná druhdy Hanačka ráda s hajnou povídala.

Dnes však nebylo hajné nějak do řeči. S velikým nucením požila kávy, kterou Cyrilka uvařila, a spěchala domů.

»Co pak je dnes tetce?« ptala se panímáma Josefa.

»Nevím, byla hovornou jako jindy,« řekl Josef.

«Řekl jsem jí, že budu v neděli kázati, a těší se na to.»

»Jako my všichni,« pravila Maruška.

»Však byl jednou čas, že kázete, že vás lidi huvidijou. Tak onehdy mlynář, když tu byl, povídal, že o tym lidi mluví, že byste měli přijít každéj den do kostela,« řekla Rozárka, a panímáma i Maruška se udiveně na ni za ta slova ohlédly.

»Ale, tetičko, když se nemohu vzbudit. Běhám po těch lesích a polích a usnu pak tvrdě. Pan farář mi toho nezazlívá, ač by mne věru rád častěji viděl. Ale to víte, že bych pak nedošel skoro nikdy k obědu, z fary by mne nepustili. A já tak rád užiji za těch

posledních prázdnin ten náš milý Martinec,« omlouval se Josef.

Matka pohlédla naň skoro vděčně.

»Ale my vás neužijeme, jste opravdu pořádem na lesích a skoro víc v hájovně nežlivá doma,« zabroukla Rozárka.

»Ba to je pravda, hajná vás hužije víc, nežlivá my,« dosvědčila Maruška.

Josef se rozesmál. Byl by tety poškádlil nějakým žertem, ale pohled na matku zamknul mu ústa. V těch několika posledních dnech změnila se panímáma velice. Sezloutlé, přepadlé líce svědčilo o chorobě, a smutný pohled dotvrzoval, že si je toho vědoma. A přece se hnala do práce.

Josef věděl, že by bylo marným matku zdržovat od práce, rovněž jako marným doporučovati ji lékaře místo léčení domácího.

Ač mladší, vypadala mnohem sešlejší než teta Maruška.

Bylo mu v duši pojednou teskno při pomýšlení, že by snad měl matku ztratit. Zdálo se mu, že by bylo bez ní na Martinci smutno. Nikdy byl posud na to nepomyslel, že by mohla matka zemřít. Úmrtí bratrů nezanechalo v mladé ještě tehdy jeho mysli hlubších stop. Úsměv mu na rtech ztuhnul. A pohlédnuv znovu na tety, divil se jejich chladnosti při matčině zřejmé chorobě.

Vyšel ven; venku setkal se s otcem. Dali se do řeči, a Josef upozornil otce na matčinu chorobu.

»Stonává tak panímáma, stonává,« řekl otec. »Přejde to zasej. Jsou tu taky leta, dření, ten zármutek o děti, to a ono. Nemějte strachu, kdyby i panímáma stonala, radost ju huzdraví, až se dočká vaši primicije.«

»Jen aby se jí dočkala,« zvolal úzkostně Josef.

»I dočká, však si přes zejmu zasej vodpočne,« řekl Martinec lhostejně, a Josef se tázal v duchu sám sebe, zda otec přece někoho jiného miluje než — sám sebe?

»Ba jen sám sebe a ten svůj Martinec,« řekl si a odešel.

Nadešla neděle. Josef vystoupil na kazatelnu v kostelíčku, kde byl křtěn a kam od mládí docházel.

Pohnut přehlédl shromáždění. Znal skoro všechny lidi, ač jako student málo do dědiny chodíval. Než, ty rodinné podoby opětuji se na dědinách tak, že poznal rodiče svých spolužáků i jejich děti. Mnozí ze starších kamarádů, kteří ve škole s ním sedali, byli již ženati, dívky vdány a byli tu v kostele s drobným svým dorostem. Ty děti tulily se nejvíce k dědečkům a babičkám, a Josefovi najednou blesklo hlavou, že matka jeho posud není babičkou, ač jest již šedesátnicí. Nevdávala se pramladá, bylo jí již dvacet šest, právě jako pantátovi, ale byly mladší ženy babičkami.

A tu mu zatanulo na mysl to rodinné podání — o kletbě, — o neštěstí, stíhajícím pokolení za pokolením, a před očima ukládala se mu mlha.

Byla prvá neděle v září, svátek Anděla strážce.

Josef počal kázati. Počal vzpomínkami jednoho každého z dětství, kdy dětská mysl tak ráda by spatřila toho andělíčka, o němž mu matka tak ráda vypráví. Rozváděl modlitbu: »Anděle Boží, strážce můj«, větu za větou. Klidně, vážně rozléhal se jeho hlas, nesa se klenbou nevelkého kostelíka, vřele, srdečně mluvil o důvěře, která vede dítě modlit se ku Strážníčku, o důvěře, která nás v každé života pochybnosti a v každém bolu učí hleděti k Pánu Všemohýra, který nás neopouští, kterýž poslal svých andělů, aby nás opatrovali. A ti andělé opatrují nás na cestách života, na bezcestích, kam by nás zavedly vášně . . . Josef mluvil pohřížen myslí v tradice svého rodu, mluvil o odplatě zlého a dobrého svědomí. Mluvil, jakoby mluvil k jednotlivým členům své rodiny: k matce o sladké útěše věrně konané, byt i neuznávané povinnosti, k tetě Rozárce o spokojenosti těch, již pracují pro jiné, pokud stačí, spokojující se v pokoře údělem nejskrovnějším, k starší otcově sestře o vážné zbožnosti. Pro otce neměl, neměl slov, cítil, že chtěl by zahřímati mu v duši pro ten hřích, kdy zaplakal Anděl strážce Terinin nad zničenou nevinností, a kdy zapřel otec své dítě, zapíraje je po léta i mrtvé. A mluvil jako k hajnému o věrném přátelství, o odpouštění a zapomnění.

Jas slunce, prodírajícího se z rána okny kostelíčka, pojednou pohasnul, a bohoslovec stál na kazatelně v šeru, z něhož vynikala bílá jeho komže a svěží, ruměnný obličej. Všechnen lid k němu patřil, starý pan farář v sakristii pochvalně kýval hlavou.

Josef skončil.

Do velebného chorálu: »Pochválen budiž Pán Bůh náš«, zalehly mimo zvuky varhan zvenčí i zvuky bouře, a ztemnělým kostelíčkem šlehly svity blesku. O velké mši svaté, při níž Josef asistoval, rozpoutala se zase jedna z hrozných horských bouří. Hlučení hromu přehlušilo chvílemi varhany i zpěv lidu, a osadníci nezdrželi se úzkostného šepotu o úrodě, která byla na poli. Měliť položeny ječmeny a někde i rannější ovsy. Lekali se o to obilí.

Panímáma Martincová neslyšela bouře, neviděla blesků, neměla oči a myslí než pro syna.

Jak mu to slušelo! Jak krásně mluvil! Jak jí všichni lidé aspoň pohledy přáli štěstí!

Martincovi seděli v dědičné stolici blíže kazatelny, pantáta a všechny tři ženské. Cyrilka šla si stoupnout mezi děvčata. Hajná usedla na stupínek oltáříku proti této stolici. Což ta si utírala oči po celé kázání! A v minutce než po dozpívání písně zazněl zvonek oznamující příchod kněze k oltáři, povstala a blížíc se k panímámě, přišeptla: »O andělích mluvil a sám jako anděl vypadá.«

Blažená matka obávala se sice k velké, upřílišněné chvále této přisvědčiti, ale úsměv se rtů nescházející věstil, že jest šťastnou. A to hajná nevěděla, jak se chvěla již o tuto blaženost, jakou starost způsobil jí syn.

Po mši svaté se teprve všichni známí shrnuli kolem Martincových. To bylo blahopřání, to bylo upřímných slov, potřásání rukou.

Martincovi stanuli v kostelní sínce. Prudký déšť lil se ze zachmuřené oblohy, kroupy se chvílemi sypaly.

Syn panímámy Svojanovy, mlynář, zval matku, ať jde i s ostatními příbuznými do mlýna. Odpírala zprvu, než vidouc, že na Martinec bylo by obtížno jíti, svolila. Aby nezůstalo na samotě bez dohledu, vydali se tam,

ač děšť se lil, pantáta s Petrem. Hajná se jich přidržela, že musí také domů, a Rozárka vydala se přece také, nemohlyť za poledne zůstat krávy nedojeny. Cyrilka odběhla hned po mši svaté s mlynářovou dcerkou, a právě docházel kostelník pozvat Josefovy rodiče za ním na faru. Šla tedy matka za ním. Slíbila mlynáři, že se u nich pak i se synem zastaví.

V pokojíku na faře očekával jí Josef. Přimlouval jí, ať se nezdráhá zůstat u oběda, a těšil se, vida její tichou blaženost.

Děšť trval celé odpoledne a teprve k večeru ustal. Josef šel s matkou do mlýna, teta Maruška byla již nepokojnou a nutkala k cestě domů.

Mlynář chtěl zapřáhnouti, že je doveze; ale matka i teta mu bránily. Tušily, že bude cesta úvozem od deště vymleta, a že by koně, kterého stále potřeboval, zbytečně unavil.

Vydaly se pěšky. Cyrilka odešla s domácími dětmi hned odpoledne k muzice; panímáma dovolila, že smí zůstat ve mlýně přes noc a přijít zítra ráno.

»Je čas, aby se mezi chasou trochu okoukala, jste na tom Martincu jako ze světa,« pravil mlynář.

»Však oni tam přece za Cyrilkou ženiši trefijou,« smála se mlynářka.

Vydali se na cestu. Přes dědinu bylo mnoho bláta, za dědinou, kde polní cesta stoupala ku kamenitému úvozu, byl tento skutečně od deště vymlet, a písku i drobných kaménků bylo smeteno do celých kupek. Skaliny, ostré jako sklo, vyčnívaly obnaženy z půdy, a od stráně strhal příval celé kusy drnu.

»Bude to spoušťka na polích,« vzdychla panímáma.

»Ba, bude! Toť bylo Boží dopuštění. Promokly jsme, než jsme došli do mlejna. Ale jářku, švagříčková, kdyby bylo na polích škody co dost, máte, Bohu děkujíc, zasejc požehnání na synovi,« pravila Maruška a pohlédnuvši vřele na Josefa, řekla: »Jen jsem se v kostele modlila za nebožtíka otca, dal vám, Josef, Pán Bůh dar Ducha svatého, ale ten dar řeči máte po dědovi, Pán Bůh ho oslav.«

»A po vás, tetičko,« usmál se Josef. »Vy také dovedete promluvit, že srdcem otřesete.«

»Opravdu? tázala se radostně stařena a než synovec mohl zabrániti, políbila mu ruku.

Rozuměli si. —

Panímáma záhy byla cestou unavena.

»Vy stůněte, maminko,« pravil Josef starostlivě, vida červené skvrny na matčiných lících.

»To všechno přejde, jen co se ty vaší primicije dočkám,« řekla matka. »A ty se snad přece dočkám.«

»Nesmíte stonat, to se musíte dočkat ještě více; kdo pak by se mnou někdy na faře hospodařil?« žertoval Josef.

»Snad byste nám nechceli panímámu odvést z Martince?« ptala se Maruška.

»Odvedu, tetičko, odvedu, všecky bych si vás chtěl odvést. Ale Martinec bych si také chtěl odnést s sebou, odnesu si ho v duši kamkoliv,« řekl vřele Josef.

»To ne, dítě drahy, to ne! Není to šťastný místo,« řekla matka tiše. Umlkli.

Přicházeli blíže a již viděli na polích na úbočí rozložených škody způsobené lijákem a krupobitím. Ovsy na stojatě byly zatlučeny do země, ovesníka vypadala jako zechaná strništata, brambory zvedaly smutně holou, listí zbavenou nať nad brázdy naplněné vodou, padalyť s deštěm velké kroupy, řepa a hlávky byly zaneseny hlinou.

»Toť Boží dopuštění,« vzdychly ženské.

»Zde se konalo desetkrát hůře nežlivá v dědině,« lekala se Maruška.

Došli domů. Vyšla jim vstříc Rozárka, všecka uplakaná.

»To máme škody, to máme škody,« hořekovala. »Pantáta s Petrem a s hajným spravujou hrázku hu rybníka, strhala se, a louky jsou podkaleny.«

»Pro Pána Boha,« děsila se Maruška.

»Mlčte švagříčková, víte, co jste prve řekla. Ať je škoda jaká chce, jen když je na dítěti požehnání,« řekla panímáma.

Škoda byla veliká. Pantáta Martinec vrátil se až za soumraku, všecek umazán a znaven.

»Vidíte,« pravil k Josefovi, »to je tak, když se člověk přičiní po celý léto, a jedna bouřka tolik toho zmaří.«

Josef byl smuten. Radost, kterou byl rodině dnes způsobil, neměli na Martinci zažítí nezkalenu. Ze smutných matčiných tváří vyčetl, že nevidí dobrého znamení pro budoucnost v této pohromě, právě v den, kdy ho viděla prvně na kazatelně; neříkala však ničeho.

»Nesmím se tomu poddati, sice bych snad sám znovu kolísal, aneb aspoň zmalomyslněl,« řekl si.

Již se odebrali všichni na lože; Josef stál u okna a pohlížel ven. Po vyzuření bouře rozprchly se mraky, a měsíc srpečkem zářil na obloze. Upomenul se na noc po Petrolínině smrti i na noc, kterou ztrávil s tetou Maruškou u kříže. Dnes bylo mu volněji, klidněji. Cítil se statečným, cítil se synem hor, které odolají nárazu bouří. Cítil se synem lidu, k němuž dnes promluvil slovy útěchy a povzbuzení, cítil tu moc živého slova, hlásaného ve stánku Božím.

»Stala se vůle Páně, jsem spokojen,« tato slova staré písně zvučela mu v duši. Chtěl se již uložit: tu zaslechnul na pavlači kroky.

»Můj Bože, co se stalo?« zvolal, vida vcházeti oba rodiče.

»Nic se nestalo, nelekejte se, Josef, jdeme vám povědět to, čeho jsme vám chtěli říci až před primicíj, to, čeho jsme vám povědět slíbili,« řekl pantáta.

»Pantáta vám to chce povědět dnes,« pravila matka, a Josef vyrozuměl, že ona dnes v té náladě blaha byla si toho nepřála.

»Ano dnes, kdy jsme vás viděli na kazatelně, dnes kdy trestající ruka Páně nás stihla škodou na majetku,« řekl pantáta.

Usednul na truhlici proti Josefovu loži a matka usedla vedle Josefa na postel, vzala jeho ruku do svých a hladila měkkou jeho dlaň svými zpracovanými prsty.

Josef téměř nedýchal.

X.

»Řekla vám to, synu, matka, že teprve do opravdy vás Pánu Bohu obětovala po Martinově smrti, když bych já vás byl si přál mět doma, za dědiča, za erbovníka. Chcel jsem vás věnovat tomu dědičnýmú statku. Ale rozmluvily mi to žena a sestry, a dobře se tak stalo. Slyšel jste od sestry Marušky tu smutnou kronyku našeho rodu, moje panímáma uslyšela ju od nás teprvé, když nás samotny stihlo nešťestí. Myslíl jsem, když jsem dostal zprávu, že Jakub náš, Pán Bůh mu tam vodpusť, padl v ty cizí zemi, a že se za něj můžeme huž jenom modlit místo každého jiného podílu, že to je to nešťestí, který má stihnout to pokolení našeho rodu, který jsem já založil. Ale nebylo tomu tak. Došlo na Martina.« Pantáta se zamlčel a zavlyknul.

»Ano, bylo to smutné, že ta zlá nemoc bratra zklátila, a že se to nijak nepředěšlo,« pravil Josef.

»Ó, kdyby to byla nemoc bejvala, jak pokojně bych se modlila za my dítě, třeba bez zaopatření svaťjma svátostma vodešlo. Ale že nám syn vodešel v nešťestí a k tomu snad ve velkym, smrtelným hříchu, to je to, co nám nedá v nocích spát a ve dne se těšit z Božího požehnání. Třeba bylo všeho všudy habaděj, co je platno, když je srdce zarmouceny,« pravila panímáma, a Josef při slabém měsíčním svitu postřehnul v jejích očích slzy, které se také v jejím hlase zachvívaly.

»Vypravujte,« prosebně zvolal na otce.

»Těžko mi jdou ta slova z úst, tak jako ze srdca. Martin byl pravým Martincem, přičinlivým, spravedlivým k lidem i k ty zemi, k těm rolím, kterejm taky sluší dát, co jim patří. A byl i pyšným na svůj rod, byla v něm ta pravá selská krev, jen v jednom neuměl bejt pyšným. Záviděl pánům panskou kratochvíli, nedbal, že je pole hupraveny jeho práci vzácnější než ten les, kterej roste po jednom zasázení po sta let, že na polích pracuje majetník, a v lese že lidi robotu pánům konajou, ať jak prve bejvalo z poddanstva, nebo včil za malej peníz a trochu toho draplíška, trávy a chmouru, co by jinak shnilo a na zmar přišlo. Nedbal, že je vzácnější to pole

plny klasů, nežlivá ten lesní mech a houštiny, kde se skrejvá ten zajc a srnec. To Martina zavedlo, že požádal proti Božímu přikázání majetku bližního svého a to ne z potřeby, ale pro kratochvíl, z roztopáše.« Pantáta těžce oddychoval.

»Martin asi —« Josef nedořekl, bál se vysloviti slovo, které mu na jazyku tanulo.

»Pytlačil,« řekl pantáta temně. »Pytlačil, třeba že mi nesměl, ani pírkou, ani chlup ze zastřeleny zvěře do domu donést, třeba jsem mu flintu dvakrát o kámen rozbil. Zase si zaopatřil jinou, v lese ju schovával a nemohl-li za dne, tejeil a sháněl po lesích v noci. Co zastřelil, donosil do myslivárně a tam to na kliku u dveří věšal. Psy měl naučeny, huchlácholeny, a fořt klel, jakej je to pytlák. Zakazoval jsem, hrozil, nic platno. Bít a zavírat jsem ho nechcel, k tomu byl přerostlej. Taky mu hajnej byl asi k ruce, třeba říkal, že ho zrazuje. Jen tolik se přiznal, že mu povědíl, šli-li fořt s mládencem, aby se s nima nesetkal a nepadl do haňby,« pantáta se zase zamlčel, neboť mu hlas ve vzlykání přecházel.

»Hajný Kučera je naší rodině upřímným přítelem, tatínku,« řekl Josef.

»Jak myslíte. Však tenkrát skoro ho měl fořt v podezření, že je s tím neznámým pytlákem spolčen. Tak se asi stalo, že mu řekl myslivec, že půjdou na čekání jinam. A setkali se s Martinem.« Nyní vzlykl pantáta hlasitě.

»A stalo se?« Josef ptal se dychtivě.

»Co se dělo v lese, nevíme. Ale bylo tu noc před svatou Máří Majdalenou, a já jsem nemohla nák husnout. Bylo tak jasno, měsíc svítil jako ve dne, bylo všady jako stříbra rozlito,« převzala vyprávění panímáma. »Modlila jsem se a tak koukám proti oknu. Tu se mně před okno postaví černej stín. Tak jsem se lekla. A tu na okno: tuk, tuk, tuk. Napadlo mi hned, že snad se něco Martinovi stalo, že asi zaseje vodešel. Vyskočím, pantáta byl huž taky vzhůru, a oba jdeme k oknu. A tu stojí Kučera. Jak jsem se prvej lekla černýho stínu, tak jsem se lekla nejčky jeho. Byl bledej jako nebožtík. Povídá skrze okno: »Pojďte ven.« Vyběhli

jsme na záprseň. Pes štěkal, štěkal huž prve, jak hajnej přes vrata lezl. Nevšimla jsem si toho, štěkal od večera, bylo slyšet od lesa střelbu, to bejvalo huž kolik dní, chodili myslivci na čekanou na srnci. A když jsme stáli huž u hajnýho, tu ten pes, ten Bosák, spustil takovy vytí, že mě hrůza vobešla. A hned povídám: »Že se něco stalo s Martinem!« — A hajnej na to, že leží v lesi tam na pasece hu studánky, jak se říká »hu hadí studánky« — zastřelenej!«

Panímáma zaplakala hlasitě, a pantáta chopil se slova vyprávění: »Panímáma na ta slova vykřikla, a jak byla bosa, vlasatá, běžela k lesu, Bosák s vytím za ňou. A já jsem se potácel, až mě hajnej musel zadržovat. A v lesi jsme museli stíhat ná před panímámu, nehledala stezky, běžela pádem, vrážela do stromů, padala přes kamení. Doběhli jsme ju, a já ju vzal za ruku. S pláčem jsme došli k »hadí studánce«. A tady ležel ten můj hoch hupřímnej, s prostřeleným srdcem. Jak na něj ten měsíc svítil, vypadal jako když ho z kamena vyteše, nepřirovnáváje, jak ty svaty v kostele. Matka na něj padla, líbala, hladila, byl huž studenej. A tu hajnej povídá, že zde čekal na srnca, byl tu hu ty studánky, jak říkajou myslivci, veksl, a zvěř sem chodila pít. Myslí hajnej, že pujdou myslivci jinam, řekli mu na docela jinej konec, řekl to Martinovi, a myslivci zatím měli ten štrych humluvenej. Měl tu nebožtík fořt nákýho mládence z přízně na návštěvě, a ten to byl, co střelil po pytlákovi — po mým synovi — po synovi z Martinca. Byli všici tři: fořt, mládenec a ten jistej rozstoupnutí v houštince. Srnec přišel pít, Martin po něm střelil, zdejší myslivci huž znali ránu z jeho flinty — myslivec v lese je nad čerta! — Vystoupli a chytli ho. Ale on měl ještě jednu ránu, vytrhl se jim, střelil, a tomu cizímu šla rána klo-boukem a nákej brok mu vjel do tváře. Ve zlosti střelil taky, a můj syn padl mrtvej. Myslivci poručili hajnýmu, ať sebere srnca a flintu, a že půjdou pryč. Na panským ouřadě že si to ohlásí fořt, že zastřelil jeho host pytláka. Klel, že bude muset z revíru, aby se mu pytláci nemstili. Hajnej dovedl je k myslivárně a běžel k nám. Šel jsem ještě v noci k fořtovi, hajnej ho vyvolal, a huprosil jsem, aby to neoznamoval. Že ať synovi tu

haňbu hušetří a nám taky. Slíbil, dal jsem mu za to krávu, jeho žena podnes myslí, že ju ode mne koupil. Mládencovi jsme dali celou stovku, aby mlčel, hajnej nevzal nic. A tak jsme tu řeč postavili, že humřel Martin hlavnicou. Tak to víte, jakej hřích neseme na duších a naše sestry s náma. Vy oba, vy i Cyrila, jste nic nezvěděli, Cyrile se řeklo, že bratr stůně, že humřel, a když jste vy na vagací dojel, byl huž zahrabanej.»

Pantáta zastřel si oči rukama, panímáma plakala, a Josef seděl jak omráčen. Neměl slov, tak ho ohromilo toto vyprávění, na které byl tak zvědav. I rodiče mlčeli.

Po chvíli řekl Martinec: »To jsme vám chceli povědět až před primicijou, abyste se vždycky hupřímňě modlil za toho nešťastnýho svýho bratra i za nás, že jsme tak ten hřích vzali na sebe. Byl bych vás chcel mět doma, ale žena a sestry doznaly, že právě za ten Martinův i náš hřích vás musíme na duchovní stav vobětovat. Že nám Pán Bůh dva syny vzal, třetího mu dáváme sami.«

»A on se za nás bude přimlouvat modlitbou vzácnější a mocnější nežlivá je naša,« doložila matka.

»Ó maminko!« zvolal Josef a přivinul matku do náručí.

»Tak jste to zvěděl, synu, a včil snad huž se nebudete chtět změnit ve svém oumyslu,« řekl pantáta. »Přišel na vás blud, jako na toho Martina, koukali jste taky po jiným, nežlivá k čemu jste byli hustanovenej. Nechal jsem vás to zde zkusit, nechal jsem vás nahlídnout do ty naši smutny kronyky. A abyste to věděl, nebylo mně ani huž tak o to nesplnění přání celýho rodu, i zemřely předky v to počítaje, ale o to, že by nás zde na Martinou taky jistě stíhalo neštěstí jako každýho, kdo zde byl pantátou. Co sám nevytrpěl, vytrpěl na svejch nejmilejších.« Pantáta povstal a položil Josefovi ruku na kadeřavou hlavu.

Josef mu ruku políbil. Byl rozechvěn a i v tom rozechvění zaujala ho myšlenka, že otec svoji vinu, svoje provinění na Terině i Petrolině skrývá v hloubi duše a raději snese tíži výčitek svědomí, než by svoji hrdost pokořil a z poklesku se vyznal.

»Jsem z Martinců, tatínku, a dovedu jako pravý syn svého rodu ztajit, co má být ztajeno, a nést, co nésti musím. Maminko moje, nyní věřím, že vám zde musilo bývat tak tuze smutno,« řekl, laskavě pohlédnuv na matku.

»To do ty doby, synáčku, pokud jsem nevěděla, že že je to neštěstí zde souzínno, od Martincovy smrti je to se mnou jináč, třeba bych si přála« — panímáma jenom Josefovi ruku stiskla, a on jí porozuměl. Potom doložila: »Se zármutkem jako je náš, nejlepší pobývat na samotě.

Zvedla se k odchodu, a tiše s otcem odešli zabraňující Josefovi, aby je provodil.

Josef prosedl noc na posteli. Neusnul, a těžké myšlenky táhly mu hlavou.

Ten Martinec, ten Martinec!

Takové tragédie odehrály se pod starou tou střechou a zamlčely se pod ní, s takovou odevzdaností snesli je obyvatelé starého dvorce, mozolné ruce zapisující do staré bible, že ten neb onen člen rodiny zemřel »z Božího dopuštění«, sepjaly se ve všem utrpení jenom k zbožné modlitbě, by Bůh trestatel, dopustiv neštěstí, požeňání svého neodpíral a spáchané viny zde trestaje, na věčnosti odpustil.

Josef představil si nyní živě bratra Martina. Takový chasník to byl jako jedle, černé oči mu jen planuly, vlasy se kadeřily ve sta prstěncích, celé tělo bylo jako ze žuly. A stále vesel, stále měl na rtech písničku, zpíval si nebo hvízdal, mluvil v samých žertech a s prací si jenom hrával. A přece podléhal neblahé vášni.

A ten hajný! Jak hleděl odvracet nebezpečí od syna toho člověka, kterýž mu pokazil radost života!

Tak si to představoval, jak asi odnášeli Martina z lesa domů, otec, matka, hajný — a Rozárka. Zajisté že pro ni došli, ta věrná duše nesla s sebou ten žal — a jemu nesděleno posud nic!

Jak asi teta Maruška, doslechnuvši pravdy o Martinově úmrtí, nepodivila se truchlému tomu osudu, dle jejího mínění rodinnou kletbou přivoděnému. A teta Rozárka! Jak asi byla ráda, že zemře v panenství, že nemusí se obávat u svých dětí podobného nějakého

neštěstí! Toho rozjímání, těch modliteb, které asi ty dvě sestry spolu konaly!

Josef div nezaúpěl; teprve v této chvíli pocítoval opravdovou bolest nad bratrovou smrtí. Toho pocitu nebyl poznal ani při zprávě o jeho smrti, ani při truchlivých vzpomínkách rodičů, ani při návštěvách bratrova hrobu. Byla to bolest, skutečná bolest, že nadějný ten život padnul cizí rukou — a tato ruka že nebyla ani potrestána. Mlčet, mlčet se musilo, aby se zachránila rodinná čest. A i kdyby se byla věc roznesla, nebyl by býval trestán myslivec, že háje panský majetek a jsa ohrožen a poraněn, pytláka zastřelil. Mlčení zaplaceno! Zaplaceno otcem zavražděného! Onen mladý muž zastřelil nebo zranil snad od té doby více lidí, aniž byl trestán, aniž mu svědomí činilo výčitky!

Josef nepomýšlel ani na spánek; byl by se bál těch snů, které by se mu byly snesly v rozčilenou mysl. Dočkal dne a s oddechnutím pozdravil červánkovou záplavu nad temnými lesy.

Po včerejším zuření živlů bylo dnes krásně a klidně; nový den se budil záře růžemi a zlatem červánků.

Josef sešel dolů. Lekl se matky. Od včerejška vypadala zase sešlejší. Vyprávění o smrti synově ji asi rozrušilo, a byť sdělení tajemství jí ulehčilo, připamatování této události v jednotlivých podrobnostech bylo jí přece asi velice bolestným.

Tety kynuly mu vlídně, a Rozárka řekla: »Celou noc se mi zdálo o tom našem kázání.«

Josef se usmál, že řekla teta »o našem«; viděl, že je zase všecek tetin a teta jeho.

»Ta bouřka neměla přijít,« prohodil.

»Přijde na vás v živobytí víckrát bouřka a škoda,« řekla teta Maruška. »A je to krásny znamení, že jako přišla bouřka v tu chvíli, když jste lidi pobožnejma slovy těšili, tak je můžete potěšit při každy bouřce v živobytí, a která stihne vás, před tou se hutít do chrámu Páně!«

»Ne, švagříčková, jak vy to krásně vyložíte. Já jsem měla vopravdu strach, není-li to zly znamení,« řekla hospodyně.

»Kde je tatínek?« ptal se Josef.

»Prohlíží asi zase škodu, šel s Cyrilkou a s Petrem do polí, povídal, že musí se v jabkách prohrnout ouvratě, stála v brázdách voda, a jak se sypal hřád (krupobití), rozbil stromky (nař). To bude špatná sklizeň,« pravila Maruška.

»Půjdu se také podívat ven,« Josef povstal od snídaně a bral klobouk.

»Bude vám ty ourody líto,« mínila matka.

»Arciť, vím, jak to ty bouřky umějí. Přece již skorem podzim, a takové krupobití,« divil se Josef.

»Ba právě. Ty podzimní bouřky bejavou horší nežlivá jarní. Jarní nemajou moc co pokazit,« řekla panímáma. Nutila se do hovoru, aby syn na ní neznamenal chorobu.

Josef jí pohlédl do truchlivých očí a řekl si v duchu, že bouře neštěstí, která tuto ženu zasáhla v podzimu života, věru byla krutou.

Vyšel ven. Na planině u kamenného stáda ležely pod některými balvany ještě kousky ledové tříště, jak byla spadala s oblaků, a Josef se až zachvěl, zvedaje ty kousky ledu, které byly posud zvící hrachu.

Balvany byly jako opláchnuty, sluneční paprsky se až obrážely v lesklých jejich plochách.

Josef kráčel úvozem od deště vymletým k lesu. Nechtělo se mu do polí, bylo mu smutně hleděti na škodu. Šel lesem a rozpomínal se na cestu k hadí studánce.

Tato byla v pasece porostlé bukovým mlázím; Josef tam přišel málo kdy na svých potulkách lesem. Bylo to blízko myslivny, a Josef tam nechodíval, nemaje zalíbení ve společnosti lesního, kterýž jako skoro všichni myslivci mnoho klel, lhal a vymyšleným historiím se hlučně smával.

Vzpomínal nyní, že loni o prázdninách v této pasece ani vůbec nebyl. Šel rozmočenými cestami a ukluzoval na vlhkém jehličí. Svěží vůně lesa po dešti šířila mu prsa. Vlhkým posud vzduchem zaznívaly ty rozličné zvuky lesa, a každé šlápnutí Josefovo na spadlou haluzi, klepnutí bodcem hole na kámen vzbuzovalo ozvěnu.

Vyšel z vysokého lesa a šel cestou drobným kamením šterkovanou mezi smrkovým mlázím k hadí stu-

dánce. Ležela ta paseka trochu v údolí, a na vršku blíže ní nad mírným svažem vypínala se panská myslivna, za níž na holé planině byla srovnána velká zásoba dříví. Od této, jak se všeobecně říkalo »foroty«, vedla vozová cesta k dědině. Josef vzpomenu, že bude myslivna nyní asi prázdná, ana se vdova po lesním již vystěhovala, a nový lesní posud nedojel.

Šel k hadí studánce. Vysoká, sežloutlá stařina *) v pasece byla deštěm a kroupami stlučena, zmotána, a v příkopcích sítiny roztlučeny a rozloženy po zemi. Dosti povyroslé bukové mláží šumělo tím svým jemným, jako hedbávným, jasně zeleným listem, poroseným sterými krůpějemi. Balvany černého čediče prorývaly tu a tam paseku, a u nich zvedalo kapradí svůj rozčeřený, nádherný list. Malenčí pak stálo v nízkých keřících potlučeno a polámáno včerejším krupobitím, červené maliny ležely na zemi otlučeny.

Josefovi napadlo, že tak asi rděly se na pasece krůpěje krve, ani zarmoucení rodiče odnášeli odtud tělo bratrovo.

Došel ke studánce.

Vyprávělo se, že sem chodí prý hadi pít, ale voda, že jest velice zdravá; a proto prý stále studena, že had, kdekoliv se prosmykne, zanechává chlad.

Nad studánkou kameny obloženou stálo několik olší, z jedné strany pak velký balvan. Studánka byla stále v stínu, a proto voda v ní proudící z křemenité půdy stále studena. Drobným crkotem ubíhala voda obložením, a Josefovi se zdálo, jakoby to byl zdroj slz.

Na několik kroků za studánkou byly již houštinky smrkového lesa, tu asi byli ukrytí za oné červencové noci myslivci, číhající na pytláka. A zde u toho balvanu tekla krev zvířete i člověka.

Josef přistoupil blíže a viděl živě před sebou noční onu událost. A jakoby slyšel matčin vzlykot, těžké otcovo oddychování a otázku tohoto, přitlumeným hlasem pronesenou: »Vy mi toho přejete, hajný?«

A ten zde stojí bez odpovědi . . . neřekne ani ano, ani ne . . .

*) Druh lesní trávy.

Josef se zachvěl. Mimoděk se ohlédnul a hle, jako myšlenkou jeho přivolán, vycházel od myslivny z bukového mláží hajný.

Josef si nepřál, aby ho hajný zastihnul na místě neštěstí, i šel mu vstříc.

Pozdravili se, a hajný ukazuje holí k studánce pravil: »Vijou huž asi?«

»Ano,« děl Josef a tiskna hajnému ruku, dodal: »Děkuju vám za vaši oddanost k naší rodině.«

Hajný svěsil hlavu. Šli chvilku mlčky vedle sebe. »Máte také mnoho škody včerejší bouří?« tázal se Josef.

»Ba ano. Jabka jsou rozbity, zaplaveny, co má dorost, shnije. Voves huž kroupy vymlátily na stojatě, ta trochu ječmene, co jsem položil, přijde asi k podestlání, tetka to tam přehrabuje jak se dá, aby ta drůbež si aspoň to vytlučeny zrní z hlíny vydrapala. Bude letos špatně s námi, ale budou mět lidi ještě hůř,« kýval hajný hlavou:

»Podívám se k tetce«, řekl Josef.

»Ta bude ráda. Já musím tuhle do panského kvartýru, dnes se přistěhuje pan fořt. Dal jsem tam hned před nedělou vymejt, drvařky jsem na tu robotu sehnal. Déšť zaplácal zasejč vokna. No, to se spraví. Vzkázali mi z kanceláři, že dnes přijede pan fořt. Jmenuje se Helman. Snad je Němec. Tak jakoby mi bylo to jméno huž jednou kolem huší přeběhlo, ale nevím se pamatovat, kdy a kde. No, s Pánem Bohem,« hajný odcházel.

Josef patřil za ním chvilku. Zdálo se mu, že se hajný na nového pána hrubě netěší. »Arciř, ten je skoro stařec, a lesní bude asi mlád,« mínil a šel lesem k hájovně.

Zastal tetku smutnou. Škoda na poli byla velká, a tetka naříkala, že bude musit prodat drůbež, že nemůže nechat ani husy k chovu.

»Ani o nic mi nejní, nežlivá jak mi tu bude smutno, když tu nebudu mět ani tu němou tvář kolem sebe,« povídala, smutně se rozhlížejíc.

»Naši vám vypomůžou, tetičko,« těšil Josef.

»Taky to hucejtjou. Můj Bože, kdo má málo, má malou škodu, kdo mnoho, velkou. A na Martincu bude velká škoda. Arciř, lehčejác to snesou nežlivá my a

druhy chudáci. Jen ale, dyž Pán Bůh zdraví dá,« touto průpovědkou se hajná vždy utěšovala.

»Tetičko, řekněte mi pravdu, co říkáte mamince?« otázal se Josef.

»Inu, jsou panímáma darebny, jsou,« řekla hajná, a rychle vyšla ze dveří sednice, kde byl Josef usednul. Za chvíli se vrátila se sklenicí smetany, prosíc, aby pan majstr nepohrdnul.

»Co myslíte, že mamince schází?« ptal se Josef naléhavěji.

»Co pak já sprostá ženská můžu vědět. Já jsu sama na to my zdraví jako z provázků svázaná a přece se klepu toliknácet let. Poměly taky panímáma starostí, lítostí, trápení, v práci byly pořádem jako v kole, tak se to člověku uskládá, co trpí dušou a srdcem na to tělo a tak pomaly schází. Až tou radostou nad nima panímáma zasejc vohládnou, a až se Cyrilka vdá, budou chovat vnoučata,« hajná proti svému obyčejí nehleděla na Josefa při té řeči.

Znepokojen přecházel sednici. »Však toho docílím, aby byl povolán lékař,« pravil.

»Taky panímámě nepomůže. Co pak doktoři! Ti jenom hádajou, co člověku schází. A já nemyslím, že je lehko uhodnout, dyž takovej doktor toho jistýho člověka třeba ponejprv vidí, tak jak může vědět, od čeho ta nemoc pozůstává. Majou všecky nemoce svy kořeny, tuhle to moje stonání má svy kořeny v tom, že jsem co živa co dobryho nehužila, až tady u Kučery je mně lepší, než mi bejvalo. Jsou tu přes třicet let, ale za těch třicet let jsem nezapoměla, co jsem prvejc zkusila. Ty duši vodlehčí člověk pobožnou modlitbou a svatejma svátostma, tělu jak se dá. Ale poručijou, pane majstr, všecky starosti Pánu Bohu a svatýmu andělu Strážci, o kterým nás včera tak krásně rozebrali. Pán Bůh jich za to pozdrav. Voni budou jeden kněz podleává srdca Božího, voni budou apoštol.« Hajná oslzeła.

»Myslíte, tetka, že mamince bude lépe, až si trochu od práce odpočne?« Josef měl jen tu jednu myšlenku.

»I bude; co pak selskej člověk a kór ženská vydrží moc. Myslím taky, že panímámu k stáru zasejc napadá stesk po jejich kraju, je ono to zde v horách

přece jako v Syberiji. No, něco tak a něco tak, někdy rovno, někdy navopak, tak se říká. Netrápíjou se ná před, nekazíjou si to vagací, přišli tak smutnej a znavenej, ještě že jich tak brzo Panbíček pozdravil,« hajná byla očividně nerada, že Josef stále o matčině chorobě mluví.

»Přemluví maminku, aby se mnou po prázdninách zajela do Olomouce a tam musí jít k lékaři,« umiňoval si Josef.

»Jak myslíjou,« prohodila hajná. »Dej Pán a Panenka Marija, aby bylo brzy dobře. No, ode dneška za rok, až jim budeme říkat huž »velebný pane,« to bude jinší radost. Já si toho do smrti smrtoucí budu považovat, že jsem jich od malička znala, tak říkáje sebou odchovala, a že se za mě nikdá nestyděli.«

»Ale nazlobil jsem se vás, tetičko,« rozveselil se Josef. »Já byl uličník, hotový luciper.«

»Můj ty Bože, voni toho přece neráčili ještě zapomenout, že jsem se jim jednou opovážila tak říct, ponížně jich prosím, huž mi to milostivě líbíjou vodpustit,« hajná se celá třásla.

»Ale, tetičko zlatá, tu největší radost byste mně udělala, kdybyste mi chtěla říci ještě jednou, že jsem luciper,« smál se Josef. Ač tento žert každoročně s tetkou opakoval, bavil jej znovu.

»Bože mne netrestej, věil by to bylo huž zrovna hříchem,« děsila se hajná.

Josef se smál. Podařilo se mu po chvílce tetku uchlácholit a vyslechl její stesk, jak se bojí nového lesníka.

»Je on náš Kučera taky huž starej, nemluva, škarohlíd, nebožtík pan fořt, Pán Bůh mu vodpust, huž ho znal, zaklel si na něj, poslal hromy, a bylo zasejc dobře. Tenhle prej je svobodnej, bude jezdit za nevěstama, hajnýmu zvostane všecko na starosti, mládenca sem dajou taky prej novýho, bude trápení co dost. No, ale Pán Bůh pomůže, jako dycky pomáhal,« těšila se hajná.

»Myslím, že bude nový lesní míti strýčka rád, jeho zkušenost mu bude vzácnou,« mínil Josef a odcházel k domovu.

Byl unaven po probdění noci s tolikerými dojmy. Poobědval ve své sedniče a po obědě ulehнул si, aby se prospal. Sny jeho byly klidné.

XI.

Zdalo se, že po zákazonosné bouři se nepěkné počasí tak hned neustanoví; svítil v noci měsíc, i druhý den byl jakž takž hezký, ale v noci přišel opět liják a přšelo kolik dní.

Na Martinci bylo smutno, litovali zkažené úrody, a hospodyně vláčela se jako stín. Naříkala na křeče u srdce a na prsou. Mazání a nakuřování nepomáhalo, a Maruška s Rozárkou přidávaly denně modlitbu za nemocnou švagrovou.

Před Josefem se však panímáma přemáhala, ten nesměl tušit její chorobu, zatajila ji, jako prve svůj zármutek.

Sedávala s milým synem často v jeho světničce a věru že nerada vídala, došla-li k této besedě některá ze švagrových. Chtěla syna jaksi užít, byť toho nikomu nesdělila.

Povídávala mu o svém dětství. Nikdy o takových věcech nemluvila, věděla, že ostatní na Martinci nemají tyto vzpomínky rádi. Nyní se jí však zdálo, jakoby jí syn byl znovu darován, a byť ho i neobjímala a nehladila, byl každý její pohled pln nevroucenější lásky.

Josef málo vycházel, bylyť cesty všecky rozmokly, a do hájovny se sotva dostal i ve vysokých botech. Jen tak po dvoře že se prošel a na planince u kameného stáda, kde bylo tvrdo, postál nějakou chvíli s rozepjatým deštníkem; než bývalo mu tam smutno při pohledu na lesy zahalené v mraky, tak že zase odcházel domů.

Nečetl; nedostal se k tomu, aby otevřel některou z knih. Jen se probíral ve staré bibli s rodinnými zápiskami. Dříve již byl si povšimnul, že na některých listech byly vlepeny barevné stužky, papírové proužky, ba i obrázky. Nyní čta texty na těchže listech, poznával,

že záložky ty vsunuty tam asi tím kterým otcem, truchlícím o dítě, rozjímajícím nad trudným osudem své rodiny.

V knihách Královských, knize Žalmů, knize Příslaví, knize Kazatele i Pláči Jeremiášově bylo hojně těchto záložek, a Josef snadně vyčetl, čím těšili se zarmoucení předkové.

Rodinné podání zajímalo jej stále víc a více, rád slyšel i o jiných rodinách a událostech podobných.

To byla povídavá tetka hajná živou kronikou, a došla-li panímámu namazat a nakouřit, zašla s ní potom jistě k panu majstrovi na besedu.

»To si pěkně popovídáme,« libovala si hajná, ač mohla dobře říci: »Popovídám,« neb nejvíce povídala sama.

Nejraději slýchal Josef o rozličných rodinných kletbách, zavolání na osud, rouhání a podobném, a hajná ochotně povídala.

Tak seděli kdysi v Josefově útulné sedniče na besedě o třech, panímáma libovala si namazání a nakuřování mateřídouškou, hajná to pěkně popovídání a Josef tu besedu.

Venku zuřila bouře. Blesk šlehal z temných mračen, a dunění hromů odráželo se od lesů až hrůznou ozvěnou.

Josef byl se prve s oběma ženami pomodlil a nyní nutkal tetku, ať něco vypráví o bouřkách.

Na jeho: »Povídejte!« — by byla tetka povídala třeba o vlastních hříších, i shledávala ihned něco v paměti.

»O bouřkách chcou slyšet, vzácnej pane majstr? Ba, bejvaly za mejch mladejch let jinčí strachy před bouřkami! Říkalo se, že anděl hněvu Božího to letí a blesky že šlohajou z vohnivýho meče, jakým archanděl Michael bránil našejm provinilejm prachodičům Adamovi a Evě vstup do ráju. Modlil se kde kdo. Bože chraň a huhovej, aby kdo byl při bouřece jedl. Včil kluci ze školy, sopláňi, humijou si říct: A Pán Bůh prej nehřmí, to prej — e jak pak — ta eletryga! No eletryga, tu nemůžou pak modlitbou a zvoněním na mraky vodehnat. — Ale abych nezapomněla svou řeč. Moji nebožtíci rodiče, Pán Bůh jim tam vodpusť, chodili moc

na žně do těch Rakous. A kolikrát let po sobě dělali v jednom panském dvoře. Tam byl správčí, hučiněnej prej drak. Na sakrech vstával, na sakrech líhal, bez zakletí nepromluvil, všecku práci překlel, všecky lidi zepsul a jen ty hromy na všecko svolával. Řekl-li mu někdo — a z bázně před trestem Božím se toho říct přece někdo odvážil, — ať ty hromy tak na sebe nevolá, tu se dycky smál a říkal prej: že až von, jako ten jistej pan správčí, humře, tak estlivá prej ho hrom nezabije, že musí o jeho funuse aspoň sedm hromů bit. No, Pán Bůh s náma a zlý pryč. — Tak se stalo, že ho jednou ve žňách z velkého prej vzteku trefil šlak. Humřel bez Pána Boha, jako rouhač. A když měl funus, strhlo se takovy hromobití, že se všecky lidi z funusu rozhutekli. Klečeli dělníci v ratejně a modlili se. A tak ty nejstarší mezi nima spočítali, že nežlivá se jednou zablejsklo — a byla prej blejskavica, že bylo nebe jako v jednom vohňu, hrom sedmkrát se ozval. Jen ty nejstarší lidi to počítali, protože kdo hromobití počítá, odčítá si léta. Pán Bůh mu odpusť, tomu správčímu a jeho hříchů nás huvaruj, je on tam na pravdě Boží a my zde na křivdě světsky; musím se za něj večír pomodlit otčenášek, abych mu tím povídáním třeba na soudu Božím a ve očistovejch mukách nepřitížila.

Hajná se pokřičovala a panímáma též. Josef dojat poslouchal.

Co byly mu v tuto chvíli přírodozpytné romány Julia Vernea proti poetickému podání lidovému?

A zase jindy vyprávěla hajná o šestinedělce v bolestech úpící, která se modlila k Matce Boží, by nebylo dáno přijetí dítku jejímu na svět ve chvíli, kdy Bůh se hněvá na lidi. Matka Boží vyslyšela modlitbu ženy trpící, bouře umlkla, a dítko otevřelo očka ve chvíli, kdy zazářily na nočním nebi hvězdy v plné kráse, a v první pláč děcka nemísil se již ani šelest deště.

Pohnut sklonil Josef hlavu při vyprávění tohoto příběhu.

Jindy zase byla řeč o přísaze. Tu došla na besedu k Josefovi také teta Maruška, ač jinak hajnou pro přílišnou její povídavost ráda neměla, a účastnila se hovoru.

»Já jsem přísahala v mém živobytí jenom dvakrát,« pravila Maruška, »ponejprv u oltáře Božího manželskou věrnost, lásku a poslušnost mému nebožtíku pantátovi, Pán Bůh mu tam odpusť, podruhy skrzevá držení rybníka na našem gruntě. Však jsem tu přísahu pro světskej mamon složenou taky oplakala. Celej ten den jsem byla jako nesvá, oči jsem měla v slzách a srdce jako v kleštích, třeba jsem po právu a pravdě přísahala. Člověk to zrovna cejtí, že s Pánem Bohem samotným mluví a jeho se dovolává.«

»Uchovej Pán Bůh hříchu křivy přísahy,« řekla panímáma.

Josef pěknými, vážnými slovy se rozhovořil s ženami o přísaze a pak vyzval hajnou, ať povídá nějaký »kousek kroniky« o přísahání.

Hajná nehledala dlouho ve svojí paměti.

»Vím kroniku, ale ne pěknou,« pustila se do výkladu. »Byla jsem děvčisko, tak vejrostek, ve dvanácti letech. Sloužila jsem za pastvicu ve velkém gruntě, no, nebudu ty lidi jmenovat, však jste je neznali a jsou všecky huž pod tím drnem. Tam měl hospodář to špatny počínání, že nedržel ženě věrnost, jak se na muža sluší. Byly vostudy, křiky, zlosti, bylo tam jako v pekle. Panímáma handlovala v děvečkách jako v kozách, jak se říká; která holka byla hodná, हुtekla sama, která měla s hospodářem, tu panímáma vyhnala. Nadřela se selka dost, někdy třeba kolik neděl byla bez děvečky. A tak jednou tam přišlo děvče jako malena pěkná, volalo se Pepina. Bylo až z Čech, vodněkad vod Přibyslavi. No, která tak daleko jde sloužit, skoro na den cesty, ta ví proč. A ta jistá Pepina to asi dobře věděla. Netrvalo dlouho, huž ju panímáma vyháněla. Ale pantáta ju nepustil. Nešla, až musela. A to nešla z dědiny, zůstala tam u nákejch lidí, co taky měli dcery zahaňbeny a vzali ju na kvartýr. Náš pantáta jim za ňu platil,«

»Žeť mu hanba světivá*) nebylo,« zahubovala Maruška.

*) před celým světem.

»Ba nebylo. Byl, jako když mu hudělá. Ale jak přišlo dítě na svět, tu obrátil. Počítal a nedopočítal se. Spočítali lidi, že ta Pepina huž nemohla do naší dědiny přijít poctivá. A tak se od ní odvrátil. Pán Bůh mu srdcem hnul. K panímámě se navrátil, odprosil ju, šli spolu k správě Boží, a věil byl na gruntě svatej pokoj. Ale dlouho ne. Ta jistá Pepina pantátu žalovala. Nevím huž, jak toho na něj skládala, ale museli oba přísahat. Pamatuju, jak panímáma pantátu prosila, ať ji radějác dá peněz, co chce, a měl z čeho dát, bylo všeho na polích i v domě habaděj, jen ať nepřísáhá, že jako s ňou přece hřešil. Ale pantáta že nejni toho vinen, tak jak je žaloba. A přísahali oba. Dostala ta Pepina peníze, ale ne tolik, co chcela. Jen jako prej za ten hřích ji pantáta musel platit. Kdo pak toho zná, jak to páni nasoudili, musijou trestat, vždyť jsou od toho. Ale pantáta měl poslechnout tu svou hodnou ženu. A tak se vyplnilo, co se říká: že jde trest Boží za křivou přísahu. Hned jak šli od soudu, přes dvě hodiny cesty z města, tak se ta Pepina uhnala cestou, přišla domů, napila se mlíka a složily se jí na plíce souchotiny. Dítě to z ní vytáhlo, humřelo, a než tu byl rok, byla taky zahrabaná. A hned lidi řekli, že to je Boží soud. Ale pantáta si to vzal do hlavy, počal taky chátrat a třeba že ne hned za rok ode dne přísahy, přece do roka po Pepině smrti ho odnesli za zídku. Do smrti toho panímáminýho pláču nezapomenu,« hajná umlkla oči si utírajíc.

»Tak, tak, to byl trest za hřích,« řekla Maruška. »A kdo přísahá pro statek, nemá ho požehnaněj, ani jeho rod, až do kolikátýho kolena.«

»Dědí se tresty Boží a dědí se požehnání,« pravila panímáma.

Josef dumal hluboce dojat.

Přestalo deštivé počasí, a Josef zase vycházel. Bylo smutno v polích, úroda téměř zničena, i zacházel raději do lesa.

Hajný prováděl nového myslivce, ukazuje mu revír. I nový mládenec se již dostavil a za hospodyní matka lesního, starší bledá paní, které se hnedle první dny v horách trpce zastesklo. Hajná chodila nyní také

někdy do myslivny a vyprávěla mnoho o vlídnosti paničky.

»Majou ještě jednoho syna,« vykládala na Martinci, »taky prej u myslivosti, nebožtík jejich otec byl taky myslivcem a všecky dcery jenom za myslivce vdal. Ale nařikajou si ta panička, že moc s mužem zkusili, byl prej jako divoch, a ti syni nic prej jináč. Střelit na člověka jako na zvíře, zbit pro kus dřeva až do oupadu, jim prej je všecko jedno. Tomu fořtovi to kouká z očí, je jako divej, kleje taky jako pohan.«

»Pantáta ho chválil, že dá sebou mluvit a sám prej nabízel dobrý sousedstvo,« řekla panímáma.

»Náš hajnej taky ho nehaní, jenom říká, že ho musel někde vidět, ale že neví, kdy a kde. I to jméno, jako příjmení — Helman, že huž jakoby byl slyšel. Pocházijou z Němců, a Němci nikdá Moravcům nic dobrýho nepřejou. No, snad hajnej hu něj doslouží,« pravila tetka.

Přišel konec prázdnin, a Josef chystal se k odjezdu. Marné bylo jeho přemlouvání, aby matka jela s ním poradit se k lékaři. Nechtěla svoliti, ba, nechtěla ani dopustiti, že by jí co scházelo. To že je od rozličné lítosti, ta slabost, a jináče nedala. Tuze se rozhorlila, počal-li se Josef obviňovati, že i on matce lítosti přidal.

»Ne, ne, toho na sebe neskládejte, můj drahej synáčku,« odmlouvala synovi, »to taky muselo bejt, abych se poznala, že všecko na světě může člověk ztratit. A tím je mi ta radost nad váma vzácnější a milejší. A že huž všecko víte, co a jak na Martincu bejvalo, to je mně taky milo, aspoň víte, co jsem já musela nést na srdci.«

A takovým úsměvem plným mateřské lásky a blaha pohlížela na Josefa, že tento si řekl, že i kdyby těžce nesl svůj osud, této matce k vůli že ho musí nésti odhodlaně.

Josef odcházel již do dědiny, odkud ho měl strýc mlynář ku dráze dovézt. Petr odvezl mu kufr již ráno. Josef chtěl jeti v noci, a k večeru jej vyprovázeli všichni domácí.

I hajný se přidal, a v polou cestě vystoupil z lesa myslivec. Josefa ještě neznal. Představil se mu a omlouval se, že prve chtěl seznati revír. S pantátou že se již

zná. Byl vlídný, pro panímámu i tety měl dosti přívětivých slov, a s hezounkou Cyrilkou ihned zažertoval.

»Takovouhle růžičku bych potřeboval do své myslivny,« řekl.

»Však oni si nějakou dovezou,« odsekla Cyrilka.

»Musím hledati takovou, která je zvyklá samotě,« odtušil myslivec.

»Na samotě rostou růžičky na šípěi,« smála se Cyrilka a již se s myslivcem znali.

Myslivec vypadal pěkně. Statná postava plných ramen, hlava poněkud velká s hustými, narudlými vlasy a dlouhým, rovněž rudým plnovousem. Sivé oči planuly divokostí, bylo přímo na první pohled na něm viděti nezkrotnou povahu. Hlas zněl plně, a věru že se rozléhal lesem i při obyčejném způsobu řeči, natož když se lesní rozkřiknul.

Josef pronesl několik zdvořilých slov. Myslivec ne učinil naň dobrého dojmu hned prvním pohledem. Nebylo mu milo sestřino žertování s ním.

I zastavil se a loučil se s rodiči a tetami. Všichni ho objímali a znamenali křížkem.

»Od sestřičky si, pane bohoslovče, nechte raději dát o tři hubičky více místo křížků,« zažertoval myslivec.

Žert ten dojal všechny nemile. »Pište mi přece někdo,« vybízel Josef, ač věděl, že neradi píší, jako venkované vůbec.

»Maruška bude psát,« sliboval pantáta, a tato ochotně přisvědčila.

Ještě poslední: »S Bohem,« a Josef zašel do úvozu.

Martincovi se vraceli; myslivec odeslav hajného do lesa, šel s nimi a sám se nabídnul, že se u nich zastaví, aby viděl, jaké to na té samotě mají.

»Kdybych byl věděl o téhle veverušce, již byste mne tam byli měli,« řekl usmívaje se na Cyrilku.

»Chceli by mne zastřelit?« smála se Cyrilka.

»I toto, spíš chytnout a pěkně pohladit,« řekl myslivec a již hladil hebké Cyrilčino líčko.

Panímámě se to nelíbilo, i vykročila rychleji, ne dbajíc, že ji rychlá chůze unavuje. Myslivec vešel na Martinec. Líbilo se mu staré, důkladné stavení, zařízení, dobytek, prohlížel vše a o všem hovořil. Však on se ne-

líbil nikomu kromě Cyrilce, a když odešel, vybízeje domácí k návštěvě do myslivny, ozvala se Rozárka: »Ihned bych za ním vykouřila.«

»Ba, kouřil sám dost,« řekla panímáma kašlajíc.

»Kouří jako komín a kleje jako pohan, to je nepěkný způsob,« mrzela se Maruška, mávajíc fěrtochem, aby kouř ze dveří vypudila.

»Mezi pány to jinaké nejde,« řekl pantáta. Budme rádi, chce-li držet dobrý sousedstvo; jsu rád, že nemusím již nebožtíka fořta potkávat.«

Nebyl by pantáta tohle řekl před Cyrilkou, ale tato se vytratila po odchodu lesního, a zpěv její zanikal již kdesi za dvorem. Nikdo si nepovšimnul, že Cyrilka se jaksi dlouho zvenčí nevrátila, nepověděla také nikomu, že s myslivcem u kamenného stáda skoro půl hodiny postála.

Rychle snášela se jeseň na krajinu. Na Martinci obložili celé stavení na zimu chvojím, kteréž jim myslivec vykázal v takové hojnosti a tak na blízku, že si neustal pantáta nového souseda pochvalovati.

Arcif, že se odvděčili darem několika hus a podsvinčete, než myslivec za to před posvícením donesl sám panímámě zajíce. Byl vůbec častým hostem na Martinci, vítaným však leda pantátovi a — Cyrilce.

Petr jednou v neděli za nemluvné besedy u hajných řekl k hajnému: »Jak jsu na Martincu rád, za fořta bych tam nebyl.«

»Blázníš?« tázal se hajný.

»Ba ne. Ale fořt kouká na Cyrilu a Cyrila na něj,« vykládal Petr, a hajná nastrkovala obě uši.

»Na Martinec přijde jenom sedlák,« řekl hajný, a Petr i hajná, ač ji jazyk svrběl, uznali tento důvod, a zase se chvíli nemluvalo.

Pak po nějaké ledabylé rozprávce Petr odešel.

Hajný přecházel po sednici a odcházeje do lesa k večerní pochůzce, pravil k tetce: »Modlite se, tetka, za Martinec, nevím, čeho se tam ještě dočkajou.«

Že se nedočkají ničeho dobrého, o tom byla tetka přesvědčena. Ale mlčela, komu by také povídala? Těch, jichž se týkalo, nechtěla zarmoutiti a cizím povídati nechtěla.

Zahalily se hory v podzimní mlhy, celý den byl šedý přisvit, slunéčko ani nevysvitlo, nepříjemné vlhko zvenčí vtíralo se do sednice.

Na Martinci bylo smutno. Bylo teskno všem po Josefovi, a scházela také Petrolína.

Jako by si jí byli co nejvíce všímali, tak na ni všichni vzpomínali. Nebylo dne, kdy by nebyly ženské o ní mluvily. Aspoň Maruška s Rozárkou, chystající se na výměnku k odpočínutí, vždy si vzpoměly, jak tu s nimi to ubohé stvoření bytovalo.

Sama Maruška zapsala do staré bible: »Pastvicu Petrolínu na Martinci vychovanou zastihla smrt v lese zabitím bleskem.« Pantáta vida to, svraští čelo.

Chodíval častěji se svraštělým čelem a někdy nepromluvil po celý den.

Josefova psaní přinesla vždy trochu radosti. Psával ob týden, a panímáma schovávala si dopisy do přítruhlí v malované truhle, kterou si kdysi z domova věnem dovezla.

Čas prchal a než se nadáli, hleděli obyvatelé Martince z oken na hory pokryté sněhem.

Počalo se sněžití hned v říjnu a po Dušičkách se tak čechral sníh na zemi záhy do tvrda umrzlé, na větvích starých stromů, že bylo člověku již z toho podívání zima, jak hajná říkala.

Sedělo se u kamen, povídalo se to a ono, Maruška vyprávěla vzpomínky »ze světa«, Cyrilka toužila do toho světa a netrpělivě vyhlížela od přeslice oknem, kdy se zamihne na planince u kamenného stáda vysoká mužská postava.

Nový myslivec Helman chodíval ob dva, tři dny na besedu. Někdy došla s ním i jeho matka, kterou všechny ženské rády viděly. Naříkávala, jak je jí v těch horách smutno, a panímáma rozpovídala se někdy, jak i jí smutno bývalo.

Paní Helmanová měla velice ráda Cyrilku a často ji zvala, aby ji v myslivně navštívila. Stávalo se tak, a Helman doprovázel pak Cyrilku domů.

Jednou viděl je Petr, který zašel do lesa pro čerstvé chvojí na pometlo a došed domů, řekl k Ro-

zárce: »Tetičko, ta Cyrilka by neměla s tím myslivcem sama chodit. To nebude hospodář pro Martinec.«

Rozárka se lekla. Pověděla Marušce i panímámě, a počaly se Cyrilky dotazovati.

A Cyrilka se smála. »Co by bylo, kdyby mne chcel myslivec?« S takovou začala. »Aspoň by o to nedbal zde na Martincu do smrti sedlačit. Byla bych paničkou. Ale dyť je to první ženich, a nemusím s ním ještě k voltáru. A mě by se jako líbil.«

»Myslivec, pán, Němec!« zněly námitky matky a sester.

»Hm, musí taky sedlačit na svém deputátě, je pánem, ale ne svým, sám to říká. A moravsky humí, má jenom to německy příjmení. Ale za to křestným jménem se pěkně volá. Hádejte jak?« smála se Cyrilka.

»Jistě po svém svatém patronovi,« řekla Rozárka vážně.

»To snad. Ale, tetičko, slyšely jste huž to jméno? Říkají mu Robert.« Cyrilka pyšně jaksi pozvedla svou hezkou hlavičku.

»To jsem jakživa neslyšela, aby se někdo tak volal. Ale svatej to musel bejt, sic by to jméno nedostal,« mínila panímáma.

»Já to jméno pamatuju z nějaký pohádky nebo kroniky,« rozpomenula se Maruška.

»Já to taky pamatuju. To byl někde v nějaký cizí zemi nějaký hrabě a ten měl syna, ten se tak volal. A říkali mu — Robert-ďábel — že byl zlej, jak ten — Pán Bůh rač bejt s náma,« Rozárka se otrásla.

»Ba jo, tetka hajná taky tu kroniku zná a kolikrát nám ju vykládala,« Maruška se upomenula. »A tobě se, Cyrilko, to jméno líbí?«

»Ba líbí. A ten, kdo se tak volá, taky,« smála se Cyrilka.

»Já bych se toho člověka bála,« řekla Rozárka. »Už jen pro to jméno. V kronykách co se pro příklad a pro vejstrahu zapíše a vykládá, není nadarmo, člověk bejvá už tím jménem znamenanej. A ten myslivec je znamenanej i tějma vlasama a fousema. Chraň se ho, Cyrilko! Ty oči taky má takovy divoky, sama jeho panímáma říká, že je to divous.«

»Co vy hned nevíte,« ohrnula Cyrilka rty.

»Ani o tom nemluvte. Cyrilka je Martincova, a Martincovy dcery se vdávají jenom za sedláky. Selská krev patří zasejce k selsky krvi. Ty, Cyrilko, nedělej hlouposti a nevyváděj s pánem. Co by řekl pantáta. Ani mi na mysl nemůže přijít, že by se dědička z Martinců měla vdát pryč a snad na ten panský chleba přijít, o kterým se říká, že z potu poddanejších vyrůstá a jejich slzama je zadělávanej. A aby se sem přičenil takovej člověk, kterej je Bůh sám ví z jakýho hnízda, abych nepomluvila ty lidi, co byli jeho přízeň, člověk, který má německy jméno — i až se mi hořko dělá,« Maruška vstala od přeslice a odešla ven.

Panímáma nemluvila do těch řečí, ale večer brzy ulehla, stěžujíc si, že jí nějak na prsou a u srdce studí. Vypila trochu odvaru lípového květu, medem oslazeného a usnula tiše.

Tety na výměnku přidaly dnes modlitbu »za odvrácení pokušení« ku své večerní pobožnosti.

A na Martinci bylo smutno. Cosi tížilo všecky, skučelo v zimních větrech o zvětralou střechu se opírajících, tlouklo ledovou tříští do oken. Byla to předtucha zlá příštích smutných a bolestných chvílí.

XII.

•Přelétly Vánoce. Bylo mnoho sněhu, tak že se z Martince nedostali do dědiny na půlnoční. Slavili doma. Pantáta předčítal z bible zvěst o radostném příští Vykupitelově, zpívaly se koledy a Cyrilka čarovala způsobem děvčatům obvyklým. Scházela jí také dnes Petrolína, bylať se jí tato nechala vždy ke všemu potřebovat, byť i nerozuměla dobře, oč se jedná. Ale mračila-li se Cyrilka, jsouc od pantáty pro nějakou nezbednost hubována, hladila ji Petrolína, až ji znovu rozesmála.

»Že pak pan majstr nepsal,« vzdychla Rozárka v přestávce při zpěvu.

»Psal asi, ale do Žďára nešla z dědiny poslica, troufám že kolik dní, totě činěnica, však by šlo o život,« řekl pantáta.

»A kdyby šla, jde snad přece, lidi jedou a projedou cestu, i svězt se může, ale sem na Martinec se nevypraví, třeba věděla, že jí panímáma za donešení huzel stravy naváže. No zejtra přece se Petr vypraví do dědiny a psaní vám, panímámo, donese,« utěšovala. Maruška švagrovou, která tu seděla vyhublá a pobledlá. Scházela panímáma, scházela.

Usmála se na Marušku. Vlídnot švagrové ji těšila, a byla v duchu jista, že její Josef zajisté jí psal; jak by také na upřímnou matku zapomenul! Vždyť mu řekla při loučení, že si ta jeho psaní bude schovávat jako svaté obrázky.

A jak jí pěkně psával! Vypisoval pobožnosti, jichž se účastnil, psal, jak vzpomíná na hory, na maminku, jak si představuje Martinec na zimu chvojím obložený, zachumelené zkamenělé stádo a lesy.

Těšila se z toho a tajila všem tu slabotu, která ji skličovala. Posteskla si jenom hajné, a ta kývala hlavou. Často se jí, když panímámu po vyhublých zádech mazávala, v mazání mísily slzy.

Dnes cítila se panímáma slabší než jindy a jenom že nechtěla ostatním kaziti radostnou náladu svátečního večera, neulehla. V duši bylo jí však klidno a vlídno. Vzpomínala na svého Josefa, jak asi ke cti a chvále Boží účastní se dnešní noci posvátných obřadův. Viděla ho před sebou jako malého hošíka, těšícího se papírovému Betlému za okny v mechu nastavenému, jasajícího nad jablky a ořechy, zpívajícího koledy o tom krásném, drahém Jezulátku.

Panímáma pohlížela do okna zamrzlého do běla, kde býval druhdy Betlém, a u kterého stihla ji zvěst o Martinově smrti. A stín vzpomínky zalehnul jí do duše.

V tom na okno zaklepáno. Všichni se ulekli a zachvěli. Musily to být silné prsty, pod kterými zabřinčela tabulka, a v téže chvíli zaklepání se opětovalo.

Petr vstal a vyšel ven.

»Co se to asi stalo? Kdo asi v tomhle večeru k nám přichází?« pravil Martinec.

Těžké kroky ozvaly se v síni. Panímáma uchopivši Rozárku za ruku, vytřeštěnými zraky pohlížela ke dveřím.

Od těch se ozval smích, a již vstupoval před Petrem myslivec Helman do světnice.

»To jsou hosti, co? smál se. »Mne jste asi nečekali? Cyrilko, jestli jste čarovala na ženicha, tak to bude myslivec, anebo Robert, anebo já sám. Byl jsem v zámku Žďáře na honu. Pan lesmistr se drží staré regule myslivecké, že o Štědrém dni se musí vystřelit, a třeba jen na vrány. V dědině jsem se stavěl v hospodě, a tam naříkala poslice, že má sem na Martinec dodat balíček, a že se v té slotě sem nedostane. Povídám: to že asi bude nějaké nadělení, třeba tuhle pro vaši boubelatou Cyrilku, a že to sem vezmu. Zajdu-li si o tisíc kroků víc neb zmíň, to je už jedno, doma zatím ani v pokoji nebude mrznout, ani matce z kuchyně ryby neodplavou.« Myslivec položil na stůl malý balíček.

»Od Josefa!« zvolali všichni.

»Sednou si přece, pane fořt, a vy žensky něco pojete pro zahřátí,« vybízel Martinec.

»Na chvíli sednu, matka má doma asi strachy, nevezal-li mne někde čert, nebo nekamaradím-li někde v hospodě se sváteční opicí,« smál se myslivec. »Nesnášejte, leda něco k zavdání.«

Maruška donášela již lahvici slivovice, a Rozárka talíř se smaženou rybou a druhý s nakrájenou vánočkou.

Cyrlka ustoupila do stínu k oknu, a v mladé její duši všecko hrálo. Čáry — kouzla vánoční! Ba věru, že čarovala, čarovala jablkem ukrytým v zašádří, by zítra, darujíc ho prvnímu příchozímu do stavení, zvěděla od něho křestné jméno i stav příštího manžela. Ač věděla, že sotva kdo cizí přijde, přece neodolala a nesouc jablka na stůl, vzala nejvrchnější a schovala za nádra.

A tu — té náhody!

Myslivec pojedl kousek ryby, vypil několik kališků slivovice, rozpovídal se, smích jeho zněl jizbou.

Panímáma držela zatím balíček na klíně, nechtějíc ho za přítomnosti tohoto jí nemilého souseda rozdělati. Hladila obálku ze šedého papíru a těšila se již předem, jaká asi laskavá slova jí syn v tom balíčku ve psaní posílá.

Myslivec zvedl se k odchodu. Poškádlil Cyrilku, že přijde na koledu, přál všem šťastných a veselých svátků

a odcházel hlučně, jak byl přišel, směje se, jak asi všecky polekal. Pantáta ho vyprovázal.

Panímáma rychle vzala s okna nůžky, přestříhla provázek na balíčku a rozprostírala obsah jeho po stole.

Byl to pěkný obraz ve zlaceném rámcí, představující narození Páně, mohl býti pověšen i postaven, maje vzadu opěrátko. Mimo to několik menších, pěkných obrázků do knížek. A psaní, dlouhé psaní na čtyřech stránkách psal Josef rodičům, psal, že posílá dárek k Štědrému večeru, jak ve městě je zvykem. Chtěl prý se podívat domů, ale že ví, že by se asi od Žďáru nedostal. Psal, že jest zdrav, vesel, a že se těší, že příští Vánoce bude již knězem.

Těšili se všichni. Nikdo si nepovšimnul, že byla Cyrlka po celý večer zamlklou.

O Božím hodě byla taková vánice, že nemohl nikdo ani ze stavení, ani do stavení, a Petr musil několikráte za den jít odmětat navátý sníh s oken.

Cyrlce bylo smutno. Nazejtří naslouchala stále, zda se ozvou kroky na záprsní a v síni, než marně. Až k večeru došel hajný na besedu a vyprávěl, že pan fořt někam jel. Doprovodil jej on, hajný, do dědiny, kde měl zjednanou příležitost, ku dráze. Stará paní pak že svěřila tetce, která před svátky s úklidem pomáhala, že jel syn za nevěstou.

Těch pohledů matky a tet, které se tu upřely na Cyrilku! Div, že neshořela. A co více, postřehla vočích tet a matky takové uspokojení nad tou zprávou a v pohledu hajného ujištění, že schválně jí to přišel povědít, že jí to bylo až líto.

Hajný vykládal dále: »Povídaly stará panička naši tetce, že syn huž na kolikero míst psal, kde majou fořti dcery s penězma, ale že se mu náko ženitba ne-daří. Nechcou prej se dát nevěsty na tu samotu zde. A pak, která má větší pomoc, že hlídá jako vejš nežlivá na myslivca. To jako, že vijou, že musí fořtka dělat jako selka v tym hospodářství. No, nepořídí-li, kam jel dnesky, pojedje zasejc jinam.«

»Dej mu Pán Bůh štěstí,« řekla panímáma.

»A jeho ženě svatou trpělivost, bude ju mět zapotřebí,« dodal hajný. »Je to člověk nepřimíře jako divoch. Rovztekli se někdy, že by jinej tím vztekem padnul, za chvíli se vykřičí a jakoby nic. A ten koho zepsul nebo ztejral, aby dělal taky, jakoby se nechumelilo, sic má hůř nežlivá zle. Já jsu chlap stará, ale to jsem ještě nezažil, jaky ten člověk dovede dát jména a co vyčíst. Aby se pak každej sám za sebe styděl. Ale nebudu dnešního svátku pomluvou kazit, každej si odpovídá za sebe jako člověk a jako křesťan.«

»Ba ták. Takovej člověk se zapomíná a haňba o tom mluvit. To hovado ví a pamatuje si, co smí a co ne, a když si člověk toho nepamatuje, sníží se pod obraz zvířete. Ale včil nechme těch řečí, hlídejte, hajnej, co pan majstr poslal. To je jedna krása. A tuhle maly obrázky, taky Krista Pána narození. Však píše, že jeden taky vaší tetce.« Maruška odpovídala a ukazovala.

»Co pak píše pan majstr?« ptal se hajný dychtivě.

Tu dala se panímáma do vykládání. Hnedle tu byla tma, i loučil se hajný, slibuje, že hned zejtra pošle tetku pro obrázek a pro nějaké posloužení panímámě, bude-li si tato přátí.

Asi za tři dny došel Helman opět na besedu. Cyrilka vidouc ho přicházeti, utekla do přístěnku a nedala se ani viděti.

Klábosil o ledačem. Také o svatbách a ženění. Smál se, jak se nevěstám nechce na samotu.

»Nic platno, budu muset některé věneček pocuchat, abych ji dostal,« smál se hrubě a nedbal, že se všichni domácí pýří nevolí.

Rozárka vyšla raději ze světnice, aby těch řečí poslouchatí nemusila!

Když myslivec odešel, nebylo nikomu do řeči. Mrzeli se z toho sousedství a jakoby všichni cítili, že povstane z toho něco nemilého.

Cyrlka slyšela do přístěnku každé slovo a plakala. Ani nevěděla, že jí vězel lesní tak hluboko v srděčku.

A ta zima šla svým váhavým krokem dále, přinášejíc ve své bílé plachytec třeskuté mrazy, nádherné pýří jinovatky, stkvostný odblesk červánků na večerní obloze, setřásajíc celé závěje sněhu na Martinec.

Za jasných nocí, svítících mrazem, bývalo slyšeti bouchání šindelů, praštění větví, lámajících se pod tíhou jinovatky, a větry skučely svoje písně tak tesklivě. Lednová světlost nastala, i delšíl se den.

Panímáma stávala u okna a čítávala cosi na prstech. Byly to měsíce, které měly ještě uběhnouti do synovy primice. »Kýž bych huž mohla počítat aspoň neděle, třeba na prstech vobouch ruk,« řekla jednou Marušce.

»Dočkáte se, panímámo, dočkáte,« řekla tato.

»Jen abych se dočkala,« vzdychla panímáma. »Myslíte, švagříčková, že — vydržím?«

»Nepřipouštějte si takových myšlenek, panímámo,« vymlouvala Maruška.

»Já bych si jich nepřipouštěla, ale to bídný tělo mne hupomíná. Jen toho ešče kdybych se dočkala, aby Josef můj, to mý radostny dítě, mně podal Tělo Páně. A toho druhýho, čeho se bojím, toho abych se radějác nedočkala.« Panímáma vzala Marušku kolem krku a sípavým hlasem pokračovala: »Švagříčková, pro Boha vás prosím, pro Kristovy drahy rány, pro Panenku Marju sedmiboolestnou, držte vy nad Cyrilou ruku. Svěřil se mi Josef — jako pan majstr — jak jste jemu domluvily a jak vás poslechnul, střežte tu mou Cyrilku, tu mou růžu před tím myslivcem. Jak jste tenkrát řekly, jak pozůstává a vykládá se ta kronyka o tom Robertu ďáblovi, jako ďábel mi ten člověk připadá, a bojím se o Cyrilku.«

Rozplakala se, a Maruška plakala s ní. Bála se o Cyrilku též. Veselé děvče, jakoby bylo svých písniček zapomnělo, věšelo hlavu, a ač již masopust ubíhal, ani o muzikách se nezmiňovala.

»Snad bysme měli Cyrilku poslat někam pryč, k přátelom. Zapomněla by třeba. Až by se pán oženil, může zasejč domů,« mínila Maruška.

»K tomu by pantáta nesvolil. Vím, že chce Cyrilu brzy vdát, řekl mi, že cejtí taky to stáří táheout, že se musí moc rozpomínat, jak má bejt po jaru se zasetím, jindá si to sesumíroval hnedka po žnách a letos že ho náč vopouští pamět. Víte co, švagříčková, až nám dá Pán Bůh dočkat jara, vypravíte se s Cyrilkou na náky ty pouty. Děvčisko přijde na jiny myšlínky a snad se sejde

s někým, kdo by se k nám hodil. Po dohazovačích bych nerada dostala zefa na Martinec,« rozhovořila se panímáma.

»Ale tak brzy přece pantáta nebude chcet svatbu Cyrile strojit,« kroutila Maruška hlavou.

»To myslíval jindá. Včil by chcel. Myslím, že se taky náko myslivca bojí,« panímáma povzdechla.

Hovořily nyní o té věci častěji, a Maruška nabyla přesvědčení, že jen z vnuknutí Božího se na Martinec po letech ve vdovském stavu vrátila, aby zde byla k dobru oběma dětem bratrovým.

Jaro přineslo mnoho práce. Role od loňska zpuštěné žádaly dvojnásobnou práci, a síly hospodářovy umdlely. Počet roků v klopotné práci ztrávených hlásil se k svému právu. A ty vnitřní žaly také nedodávají člověku síly.

Petr také, ač vždy pilný, cítil, že přibylo mu zase o rok na bedrách, a i ty nohy se mu tížeji pozvedaly.

Maruška a Rozárka činily se co dost; než i ony se příznávaly, že jim to s tou prací již tak nejde, jako chodívало, a naříkaly si, že ta loňská úzkost s Josefem jim oběma jaksí dodala. Také musily býti více okolo panímámy, která nedostačila již k domácí hospodyňské lopotě. Musila se zjednatí služka. Ve mlýně ji opatřili. Bylo to silné, asi dvacetileté děvče a šlo na samotu dosti rádo, protože si ho v dědině chasa pro nehezkost a hloupost nevšímala.

Mařena — tak se jí říkalo, uměla sice dělat, ale ta její práce byla takovou, jak se jí právě nahodilo, někdy zdařilejší, někdy horší, a byla-li nějak podrážděna, od bývala ji ledabyly. Nedbala o šat a těšila se, že na samotě může chodit zpola neoblečena. Bylo to takové obecní děcko nevyvíčených mravův. Uměla se modlit, ale nechápala účel zbožného života. Uměla pracovat, ale pracovala, že musila, lásky k práci neměla a potloukáním se ve službách z místa na místo nikde nepřilnula.

Na Martinci záhy seznali, že jim Petrolína bývala v domě platnější, ale umínili si, že budou mít s děvčetem trpělivost, a byli jisti, že si je připoutají k sobě jako Petra.

Rozvilo se jaro a dýchalo svěžestí. Z lesů to vanulo nejsladší vůní, luka a meze kolem Martince zakvetly zlatem pampelišek, osení se zelenalo, a jaro vnikalo jasem paprsků slunečných pod krovy starého stavení. Ale v Martinci bylo stále jaksí teskno a nedalo se nijak zaplašiti. Cyrilka byla sice veselejší a s Mařkou se někdy až hlučně chechtaly a zpívaly, přes patrnou nelibost panímáminu. Cyrilka běhala za Mařkou do lesa pomáhat hledat trávy housatům po mezích a jak se stávalo, tak se stávalo, skoro vždy se někde střetla s myslivcem.

Myslivce nemluvil již o ženění, matka jeho s pláčem sdělila hajné, že nemá opět ze svatby nic, nevěstě se opravdu na samotu nechtělo. Helman se zařekl, že již nikam s nabídkou nepojede.

Stará paní napověděla tetce Kučerově, že by se synovi i jí líbila Cyrilka z Martince. A námitce, že Martincova dcera bude dědičkou, že z domova neodejde, se jenom usmála.

»Jen až Robert začne do opravdy,« řekla, a hajná trnouc svěřila ta slova synovi.

Ten mávnul mrzutě rukou.

Bylo ku konci května. Pantáta Martinec vrátil se v neděli z kostela až po poledni jaksí rozveselen, a poobědvav, sdělil ženským novinu, že mohou čekati v týdnu hosty. Byl až ve Žďáře.

»Mluvil jsem se starým známým gruntovníkem z Cikaje. Ten mi povídá, že hu nich na rychtě jsou dva synové, a jednoho by rádi někam přiženili. Jsou to Dobíhalové, znám ten rod, často jsme se někde sešli, hned za svobody, jsou to pořádní, poctiví lidé. Jde tam všecko po staru a toho statku je habaděj. Taky jsem se hned sřechil, že vyřídí hu rychtářů, že můžou k nám dojít, tak jak se říká, na přehlížku. Šak prej rychtář Dobíhal huž kolikrát ve Žďáře o trhu i v neděli po mně koukal, že slyšeli o naší dceři. Myslelo se, že je děvče mlady, ale včil těm lidem samotnejm napadlo, že asi když budeme strojit synovi primiciju, snad bysme zároveň dceři vystrojili svatbu. Divijou se lidi, že prej stárnu, no, jsou tu léta a starosti. To víš, panímámo,

co jsme se spolu naponocovali — e, radějác nemluvit. Tak se schystejte.« Pantáta mluvil spokojeně.

»Znám ten rod. Jsou to opravdu hodní lidé, ti Dobíhalovi. Ten by se sem hodil, ten syn. Myslím, že dajou rychtu staršímu, mladší, volá se Vojtěch, bude tak jakorát k ženění,« kývala hlavou Maruška.

»Znám panímámu z Cikajsky rychty tak z těch poutů, sešly jsme se hu svaty Anny ve Frantále,*) pak v Hlinsku a na moravsky straně v našem Obyčtově i na Vranově. A dycky se hlásila. Bejvali jsme ňák v přízni po ňákým kmotrovstvu,« řekla Rozárka.

»A co řekne Cyrilka?« namítla panímáma.

»Poslechn,« řekl pantáta názvukem hlasu, jemuž se nikdy neodporovalo. »Poslechn, jako poslechl Josef. Nebudu o tom mluvit, nebudu si kazit Boží nedělu hříchem hněvu, ale jednou za dycky řeknu: Cyrila musí poslechnout. Tam s tím,« — pantáta mávnul rukou proti oknu, směrem k lesu, — »tam s tím to musí přestat. Mluvil do mne huž kolikrát, že by svléknul zelenej kabát a chcel na Martincu sedlačit, ale řekl jsem mu, že selská krev se k panský nehodí. Šklibil se jako — nepřiměře dábel, že prej, kdyby chcel . . . dejte mi na Cyrilu pozor, slyšíte?« Pantáta pojednou uhodil pěstí na stůl, zrudnul v obličej, a divoké blesky vyšlehly mu z očí. Povstal a šel ven.

»Pantáta se o tom doposavád nezmínil,« řekla panímáma. »Včil se zlobí. To nešťastny sousedství. Bála jsem se toho myslivce od prvního pohledu.«

»Vidíš, Maruško, to huž budeme na tom vejmenku spolu bytovat zasejč eště za jednoho hospodáři,« řekla Rozárka k sestře.

»Dá Pán Bůh, že ve svornosti,« řekla Maruška.

»No, Cyrilce se bude ženich líbit, je to pohlednej chasník, a vám, panímámo, se bude líbit taky. Dobíhalovy děti jsou zvykly poslouchat, dceru taky vdali na slovo od kmotrů, přišel ženich — mlynář z Polničky zrovna na přípověď, a vdala se dobře. No — s Cyrilkou, třeba se mohlo ještě s vdavkama počkat, se takhle nechybí. Jen jí to, panímámo, hned řekněte.«

*) Zkažené Frauenthal, česky: Pohled, poutní místo u Přibyslavi,

»Prosím vás, švagříčková, řekněte jí to vy, nebo ty, Rozárko. Bude plakat, a já nemůžu svy dítě vidět plakat. Já jsem se tuhle pantátovi zaslíbila ze svy vůle, zalíbili jsme se jeden druhýmu, zakoukala jsem se mu do těch granátovějch očí, je mě Cyrilky líto, že se má vdávat a ženicha skoro nezná. Panímáma si utřela oči.

»Zná — nezná!« Pantáta dobře dělá, jak to takhle rychtuje. Jsme tu, pravda, na samotě; ale lidi dojdou přece do toho lesa, a děvče by mohlo s myslivcem přijít do řeči. Je to pleskoň, plácá bez všeho povážení. Jak dělajou lidi na kultuře, až prej se žensky stydijou, jak a co mluví. I hajnej to řekl, že neslyšel jakživ tak mluvit. Cyrilka bude hezkou nevěstou, schystáno máte všechno. A pak ta radost! Až pan majstr si primiciju odbyde, pak může zrovna sestře požehnat k svatbě. To bude sláva! To bude česť pro náš rod, toho nejni na horách pamětníka!« Maruška jen zářila.

K večeru klečela panímáma u kříže u zkamenělého stáda a modlila se. Podpírala se rukama o klekátko. Bylo jí tak slabo a přece milo. Bála se dceřiných vdavek, bála se nového hospodáři na Martinec, bála se, že budou mnohé svízele a mrzutosti. A hle, nyní se zdálo, že to půjde lehce. Že bude bohatý ženich spokojen, to si lehce srovnala, vždyť bylo na Martinci jináče všeho dost a loňská neúroda se nahradí z jeho přínosu. A Cyrilka uvidí hezkého chasníka, vyhlídkou na hezkou svatbu zapomene svých planých toužení, to se již zdálo přirozeným. Měla strach z myslivce, aby děvče více nepobláznil.

»Panímámo,« ozvalo se za ní. Byla to Mařena.

»Co chceš?« otázala se panímáma.

»Panímámo, Cyrilka je v lesi a pláče,« řekla Mařka.

»Proč pláče? Co se jí stalo?« tázala se panímáma a ihned tušila, proč Cyrilka asi pláče.

»Panímáma Svojanová jí řekla, že se bude vdávat, a Cyrilka pláče.« Mařka utlumila hlas a nahnvši se k panímámě, řekla: »Cyrilka se bojí.«

»Však ona se nebude bát a nebude plakat. Jdi za ňou, Mařko, a řekni jí, aby šla domů. Bude čas k večeri

i k poprávce«. Panímáma vstala a hleděla k lesu, zda dcera nejde.

»Ale, panímámo! Já vám to musím přeci říct. Cyrilka pláče, že se bojí pána, jako myslivce,« Mařka pomalu sdělovala.

»Jak to, Mařko? Mluv.« Panímáma se lekla.

»On jako pán říkal Cyrilce, že když by chtěla jiného, že ju zastřelí a toho ženicha taky, i třeba prej sebe. A Cyrilka se moc bojí. A bojí se vám to říct. Řekla, ať vám toho neříkám.« Mařka se ohlížela.

Panímámě bylo, jako když jí ostrý nůž srdcem projede. Její dítě, dcera jedináčka, se jí bála! Proč se bála? Protože viděla, že by matka ani příbuzní nepřáli sňatku s myslivcem, který vlastně ale nevyhledával posud lásky děvčete, mluvě před ním o ženění s jinými, a to dosti hrubými žerty. A pojednou tu řekne pantáta, že mu myslivec činil návrhy, že jej odbyl; tu zase slyší, že Cyrilka přec asi má s myslivcem známost důvěrnější, než se byla nadála.

»Kde je Cyrilka?« tázala se Mařeny.

»Tam na pasece hu ty borovice, co loni tam zabil Boží posel vašu pastvicu,« sdělovala Mařena.

Panímáma pustila se k lesu. Po chvíli došla k rozčesnuté borovici, kde ubohá Petrolina tak často klekávala, modlíc se u té »maminčiny svaté«.

»Cyrilko!« zavolala matka.

Cyrilka seděla na balvanu plačíc. Oči měla zrudlé, byla velice smutna.

»Kam jdete, mami?« tázala se na matčino zavolání.

»Pro tebe.« odvětila matka. »Řekla mi včil Mařena, že tu pláčeš, že se bojíš — a proč se bojíš.«

»Bojím se, maminko,« řekla Cyrilka a povstala. »Bojím se moc. Mami zlatá, pro Boha vás prosím, ochraňte mne. Bojím se pantáty. Já nesmím chcet toho ženicha, co má přijít, sic by mne myslivec zastřelil.«

»Nešťastny dítě! Co s ním máš?« Matka zesinala.

»Chce mně, trápí mne huž od zimy. Říká, že byste ho na Martinec nechceli a zasejc, že by tu na samotě nezvostal. Vypoví mně, kam jezdí a píše za nevěstama

a chce, ať vám sama řeknu, že ho chcu. Pantáta prej mu řekli, že mne dajou jen sedlákovi, a on se tomu smije, že rádi prej eště budete mu se mnou svalbu strojit. Maminko, pro Krista Pána vás prosím, nevopouštějte mně.« Cyrilka vzala matku kolem krku.

»Neboj se, Cyrilko,« chlácholila ji matka. »To on jen tak plácá. Kdyby tě chcel dovopravdy, přišel by jak se patří na přípověď, a to jen tak dělá blázný. Pantáta by nikdá nesvolil, aby se k nám přiženil. Což ti to napadlo! Ale jseš holt z Martincovýho plemena, všecky chcete, co chcet nemáte, na starost a na žalost nám ubohejm rodičům. Neplač, drahy dítě, důvěřuj v Pána Boha, ten všecko v dobry obrátí. Pojď dom, pojď, Cyrilko. Až ten ženich přijde, poslechni pantátu podleťvá čtvrtýho Božího prikázání, huvídáš, že ti potom bude lehko a dobře, muž tě nejlepšíc před myslivcem ochrání. A dá Pán Bůh, že budeš mět toho Dobíhala podleťvá křestansky manželsky povinnosti taky ráda.«

»Já ho neznám, nikdá jsem ani o cikajsky rychtě neslyšela. Kdyby byl jako malovanej, já jiného mět ráda nemůžu nežlivá Roberta,« rozplakala se Cyrilka.

»Nejmenuj ho tak, dítě, dycky si vzpomenu na tu kronyku o tom hraběti, co se tak jmenoval; pojď dom, Cyrilko, pojď, dá Pán Bůh a huspokojíš se. Jen se chraň pantátovi odmlouvat, nevím, jak by se na Martinec dělo, kdybys mu nechcela bejt po vůli.« Panímáma odváděla Cyrilku.

Les voněl za večerního šera, a sladký zpěv drozdů zněl, míse se se zpěvem kosů. Ale oběma ženám, matce i dceři, bylo smutno, cítily, že to zlo, které celou zimu tesknou předtuchou všecky naplňovalo, již jest zde. Cyrilka opírala se o slabou, churavou a sklíčenou matku, která by sama byla potřebovala podpory.

XIII.

Ve středu přijel cikajský rychtář Dobíhal se synem na Martinec a rázem se zalíbil všem. Dobíhal byl pravý Staročech, bylo na něm viděti, že jak mluví, tak myslí.

Rozpomínali se s pantátou Martincem na mladá léta, kdy se tu a onde scházivali, i opakovali si stále, že se vždy rádi vídali a si přáli. Kupem vyměnili si leckdy na trzích a jarmarcích obilí i dobytek, a že vždy dobře pochodili, připomenuli sobě za vděčného rukou potřesení. O svatbě dohodli se brzy; ještě před obědem. Dobíhal hodlal dáti synovi hotově pět tisíc, pár volů, koně, čtyři krávy a čtyři kousky jalového dobytka. K tomu vůz a orní náčiní. Bylo to na tehdejší poměry v horách veliké věno, a Martinec netajil, že je ani nečekal. Dobytko nebylo na Martinci skoro ani potřeba, než, dohodli se, že mohou postavit ještě jednu stáj, může se máslo od krav vždy odprodati, a ssedlým mlékem i syrovátkou výhodně se pokrmí vepřový dobytek. Aby místo dobytka žádal peněz, toho Martinec neučinil, věděl, že každý otec pro syny a dcery po léta ten »živý statek« odchovává a Božího požehnání pro nové hospodářství na něm doufá.

»Těch pět tisíc můžeme huložit zrovna pro našeho panáčka,« pravil Martinec. »Jen tak něco do nového, co se musí přikoupit, a to se huž vyvětíme.«

»Jak chcete,« mýnil Dobíhal, »ostatně dám synovi na ten vůz trochu obilí, hu nás loni nepotlouklo tak mnoho jako hu vás na moravsky straně, a my jsme zaforotěni. Ejnu, lidi dobry, jsu rád, že k vám syna dostanu. Vojtěch náš si vás bude považovat. Vždycky jsem si přál, jen abych ho do onakého místa dostal, mezi pěkněj rod. A ta samota, to bude pro něj. Krom Božího kostela nedbá o žádný vyrazení. A jenom o ty roli pracovat a z ní se radovat, to je jeho. Jan, ten starší, co zvostane doma, je huž víc do světa a lepš si na rychtu šikne.«

»Dá Pán Bůh,« že nám bude váš syn hupřimným zetěm, jako my jemu rodiči,« řekla panímáma.

Maruška sůčastnila se rozpravy. Zнала se dobře s cikajským rychtářem a že obojí rod byl zbožným a zachovalým, dobře se shodovali.

Cyrilka chodila kolem plotny jako stín. Červenala se a bledla. Vojtěch by se jí byl líbil; než úzkost před myslivcem skličovala jí srdce. Vzkázala mu po Mařeně,

že přijel ženich. Mařena našla ho v lese a vyřídila. Zpět pak vyřizovala Cyrilce, že uvidí, co se stane.

Cyrilka se chvěla.

Bylo po obědě. Všichni usedli kolem stolu i Cyrilka, které starý Dobíhal pěknými slovy vykládal, jak si bude nastávající její muž vážit jí jako své ženy a přičiňovati se na společném majetku.

»Všichni si vás budem považovat, a nebudete nikdá litovat, že jste se dostala mezi našu přízeň. Tuhle vám naša panímáma něco posílá na dobrou vůli,« pravil starý Dobíhal a podal Maruše křížový tolar. Rády tchýně vítaným nevěstám hned v přípovědi »na dobrou vůli« nějaký peníz dávají.

Cyrilka vzala tolar a políbila Dobíhalovi ruku. V tom zavzněla střelná rána, a to tak zblízka, že sebou všichni trhli.

»Ježíš Marija!« vykřikla Cyrilka. Zakryla si oči rukama a potácela se ven. Matka uhodla, co asi si myslí, a chtěla jíti za ní. Než, chvějící se nohy nedovolily jí ani se židle povstati.

»To tě leku,« zasmál se Vojtěch. »Já myslím, že jste zde při lesích na ňákou tu ránu zvykli.«

V tom se otevřely dvěře, a v nich stanul myslivec.

»Slyším, že jsou zde námluvy a střílím pro parádu,« řekl s hlučným smíchem.

»Mohli z nás dušu vystrašit,« řekl Martinec nevrle.

»Ba«, dokládala Maruška. »To bylo leku.«

»A kdo se tak lekl? Snad tuhle panna nevěsta?« smál se myslivec. »To ona si jistě myslila, když je milému nevěrnou, že on se proto střílí! Či ne, panno nevěsto?«

Cyrilka se celá třásla. Tohle jí udělal člověk, na kterém visela celou duší, více než se sama sobě přiznala. Vojtěch nepokojně pohlížel s děvčete na myslivce. Tento si vedl po svém způsobě velice hlučně. Hned se seznámil se starým Dobíhalem a vyprávěl mu, jaké je zde v zimě peklo, když jsou na Martinci tak jako v myslivně a v hájovně od celého světa odloučení.

»Járku, ženichu, až se vám bude v zimě stejskat, můžete se mnou chodit honit lišky,« pravil k Vojtěchovi.

»K tomu bych já nebyl, pane fořt. Já si v zimě rád přečtu pěknou kronyku a budu sedat hu ženy doma,« odpověděl Vojtěch pohlédnuv na Cyrilku.

Tato vlídně pokývala hlavou zardívajíc se.

»To vy už se bojíte, kdybyste šel se mnou za liškou, že bych vám snad chodil za ženou,« usklíbl se myslivec.

Nyní pochopila Cyrilka, že ji přišel potrápiti, a svěsila smutně hlavu. Myslivec klábosil, ač se mu málo odpovídalo. Chtěl si vyjednat, že bude o svatbě za mládence.

»Do té doby se třeba voženijou, dříveje jak Cyrilka,« řekla mu Maruška.

»Nemám nevěstu, panímámo, opět se mi jedna odškloudla,« řehtal se myslivec. »Já již budu muset počkat na tu, která si pro mne sama přijde. Anebo abych tuhle pannu Rozárku si vyvolil. Jářku, panno Rozárko, co říkáte? Snad bysme spolu tu lásku dohromady svedli? Třeba vám bylo na jedny straně o kapánek let víc než mně, já na druhy straně jsem zase víc do světa, co vy neodmodlíte, to já odkleju.«

Rozárka šla rychle ven. Cyrilka prosmekla se mezi dveřmi za ní.

»Tetičko!« řekla skoro prosebně.

»A takovýho — bys mohla mět ráda?« řekla k ní Rozárka

»Vždyť ne, tetičko, však ne. Já si vezmu Vojtěcha, jenom že se toho — toho — pána bojím.« Cyrilka skoro zaúpěla.

»Nic se neboj, hublížit ti nesmí, a ztratila's-li pokoj srdca a duše, modlitba ti ho navrátí. Jen se modli, holka, modli se pobožně, Pán Bůh tě neopustí. A modli se k svatému Josefu, ten je patronem manželstva, aby ti dal zapomenout na to, co ti do srdca šlo a tam nepatřilo. Ale, holka —« Rozárka pojednou zbledla ve vrásčité líci a chopila Cyrilku za ramena, patříc jí pronikavě do očí, »řekni mi na svy dobry svědomí, nemusíš-li se modlit k svaty Máři Majdaleně?«

»Ne, tetičko, to ne, já jsu čistá, ale moc a moc se ho bojím,« řekla Cyrilka, všecka se třesouc.

»Buď Pán Bůh pochválen. A věil pojď do sednice, sedni si k ženichovi a děkuj Panence Marji, že je ti

popřáno těšit se s hupřimným srdcem. Vojtěch bude k tobě hupřimnej, kouká mu to z očí. Pojď, děvče, pojď.« A Rozárka vedla Cyrilku do světnice.

Vojtěch stál s Maruškou u okna. Cyrilka osmělena slovy tetinými šla k němu a zvala jej, ať se jde podívat trochu ven.

»Nevšimnul jste si snad našeho zkamenělýho stáda,« řekla.

»Kde je to?« ptal se Vojtěch a sledoval děvče ven. Pohlížel na její pružnou postavu a na zardělá líčka.

Vyšli na planinku, a Cyrilka počala mu ukazovati balvany, povídala tak hezky jako pohádku, usmívajíc se přívětivě. Než se nadáli, drželi se za ruce, a než přešli planinku ke kříži, ptal se Vojtěch děvčete: »Budeš mne mět ráda?«

»Myslím, že ano,« šeptala Cyrilka.

»A co pan fořt?« zeptal se Vojtěch pustiv její ruku.

»Ale jděte, v sousedstvu jsem s ním mluvit musela, vždyť ho slyšíte, mluví na samy blázny, tak na potvoru,« těžce oddychujíc řekla Cyrilka.

Vojtěch se ohlédnul kolem. Líbilo se mu zde, i rád uvěřil, že děvče s lesním ničeho nemá.

»Já myslel —« řekl a v rozpacích se zamlčel.

»Ale jděte. Ale, — Vojtěchu —« Cyrilka se červenala, usmívala, a již se zase drželi za ruce a tiskli si je.

Myslivec po chvíli odcházel, a tu se mu mladý párek na zad kolem stavení vyhnul. K večeru odjížděli Dobíhalovi a rukou podáním smluven sňatek dětí. Bylo ujednáno, že Vojtěch dojde na Martinec pomáhat při pracích polních, jen jak matce oznámí výsledek námluv. Svatba stanovena zároveň s Josefovou primicí. Tak klidně jako dnes neuléhali na Martinci již dlouho, a ze všech srdcí nesla se modlitba díkuvzdání k nebesům. Cyrilka klidně usnula, a nazejtří zněl Martincem zase její zpěv. Psalo se Josefovi, a ten milé sestřičce upřímně přál všeho dobra. V několika dnech došel Vojtěch a ubytován v Josefově sedniče. Pracoval pilně, kde bylo potřeba, a brzy říkali všichni, že jim připadá, jakoby byl již dávno jejich.

Stavěla se nová stáj, a v boku stavení ještě jedna sednice — výměnek pro pantátu a panímámu. Ač mohli

bydlí v přístěnku, přál si tak pantáta přece, říká, že ví, že bude dlouho odpočívat po tom klopocení. A že odtamtud nebude vidět přímo k lesu, kde ho každý pohled upomínal na ubohého Martina. Vojtěch se při stavbě ku podivu činil. Jen jak přišel myslivec — a to se stávalo několikrát denně, tu Vojtěch odcházel, nemohl snést jeho klábosení. I Cyrilka se mu vyhýbala. Držela se vždy poblíž Vojtěcha, vědouc, že si myslivec nedovolí v jeho přítomnosti své pusté vtipy.

Všichni se vůbec divili, jak se myslivec před Vojtěchem zdržuje. Panímáma s Rozárkou vařily pro dělníky při stavbě zaměstnané, již tu na Martinci přenocovali, a hajná, která obyčejně odpoledne chodila pomáhat, byť i jen trochu kamení podávat, byla samá chvála o mladém nastávajícím hospodáři. Byla však věru radost hledět na Vojtěcha jak v práci, tak stojícího poblíž Cyrilky. Upíral na ni takové upřímné pohledy, ani záblesk vášně nejevil se v těch usmívavých, modrých očích, a přece každým kouknutím jí říkal, že má ji rád, do opravdy rád.

»Snad jim tu půjde lepší štěstí,« vzdychávala panímáma, suše kašlajíc.

Tratila se jako pára, a Maruška řekla k hajné: »Dej jenom Pán Bůh, aby se panímáma dočkala primicie a svatby.«

»Dočkajou se, dočkajou, ale dlouho jich nepřečkajou. Pamatujte na mne, panímámo, nebudou asi panímáma zpívat vánoční koledy. Jen aby —« hajná nedořekla.

„Co myslíte?“ tázala se Maruška.

„A nic, jen tak. Ale panímámo, dejte vy pozor. Víte, jako skrzevá pana myslivca,« hajná šeptala, jakoby se bála, aby jí nikdo neslyšel.

»Jak to?« lekala se Maruška.

»Obchází někdy kolem Martinca jako vzteklej, koulí očima a zhlíží, jakoby chcel vypálit. Já nevím, dejte pozor na Cyrilku, aby ju neobhlíd. Říkali stary lidi, že může závistnej člověk kouknutím huškodit, Bože nedopouštěj, aby těm mladejm štěstí nepokazil.« Hajná byla nepokojnou.

»Dala jsem Cyrilce dotejkanej křížek z Vranova na krk a modlím se za ňu každej den k svatýmu Josefu a k svaty rodině za šťastny manželství,« řekla Maruška.

»To je všechno dobře, ale hleďte, aby jí něco ňák nepodhodil, něco neposlal, já bych mu nevěřila,« varovala hajná.

»No, na láskavec přece nevěřím,« řekla Maruška.

»Já taky ne, ale tolik vím, že, když na mladý lidi přijde láska, že nebejvá platno ani bránění. Dovedou se děti hubránit rodičům, sám sobě se člověk neubrání. Dnes má Cyrilka Vojtěcha ráda, jak se na křesťanskou pannu sluší, ale kdyby ten jí ňáko nadbíhal — povídám, panímámo — slovem, kouknutím ju přemůže, a bude zle. Pánbičku nebeskej, nedopouštěj!« Hajná se pokřižovala.

»No, jsu tu já a já dám pozor,« řekla Maruška.

Nastala senoseč. Vojtěch se činil s kosou i při svážení jako starý hospodář, a na Martinci šly veškeré práce obvyklým pořádkem. Cyrilka bývala zase někdy zamlklou a hleděla býti občas více při matce. Panímáma někdy poléhala. Počaly dozrávati jahody. Mařena přišla se zprávou, že na pasece u rozčesnuté borovice jest jich až červeno.

Bylo to právě počátkem července, kdy Vojtěch se vypravil opět jednou podívat domů k rodičům. Pantáta vypravil se s ním, a měli přijít až v několika dnech. Cyrilka je vyprovázela. Pak vrátivši se pravila, že půjde na jahody.

»Donesu vám, maminko, hodně jahod, hezky se s nimi schladíte,« řekla k panímámě, kteráž si na žízeň stěžovala.

»Já jich nebudu jest. Co pak huž nevíš, že každá matka, který humřilo dítě, nesmí jest žádný ovoce, protože, když babička svatá Anna na svůj slavnej svátek dětem jako dušičkám v ráju ovoce rozdává, tomu kterému díšťátku řekne: »Pro tebe nemám, máma ti snědla.« Jen si natrhej, Cyrilko, jahod sama,« řekla panímáma.

»Pravda,« svědčila Maruška.

Cyrlka vyzývala tetu Rozárku, ať s ní jde na jahody, ale této se jaksi nechtělo. Měli na Martinci ten rok nasazeno více drůbeže na primicii a svatbu, tak že

bylo celý den s tím drobným zvířectvem co šukat. Rozárka se s tím stále zabývala, chodila po mezích na mlíčí a bodláčí housátkům, na řebříček moruškám (krůfatům) a nerada odbíhala.

Cyrilka šla tedy sama. Vzala si pěkný, bílý, porcelánový hrneček a se zpěvem odcházela.

Bylo slunné, jasné odpoledne a Cyrilka jak zacházela k lesu, kmitala se svým červeným na hlavě šátečkem zdaleka znatelná. Dlouho se nevracela, i soudily matka a tety, že zašla asi do hájovny a tam beseduje s hajnou. Již se rozprostřely večerní stíny od lesů po polích, ana přišla Cyrilka domů. Tiše vplížila se do dveří a náhle se pak s hlasitým pláčem vrhla tetě Rozárce do náručí. Nepřinášela jahod, ani hrnečku neměla, červený šátek s hlavy ztratila.

»Co se ti stalo?« zvolaly všecky.

»Ó maminko, ó tetičky, ja huž víckrát do lesa nepůjdu. Já se bojím, já se bojím!« A plakala až hrozno.

Nedostaly z ní žádného vyprávění, jen posvědčila k dotazu, že setkala se s myslivcem a že před ním utíkala.

Měla šaty od houštin potřhané, plné jehličí a ruce i obličej poškrábané. Rozárka uvarila děvčeti zděšence a lipového květu pro vypocení. Cyrilka usnula v pláči. Nazejtří prosila jen všecky, ať otcí a Vojtěchovi ničeho neříkají. Musily jí to slíbit.

A tak plynuly dny, až vypravili se pantáta s Maruškou za Josefem, by byli přítomni jeho vysvěcení na kněžství. Dojeli zpět a přivezli matce sesláblé a na kost vyhublé zpět syna novosvěcence, kterýž hluboce pohnut tisknul v náruč tu ubohou matičku, v jejíž tahy choroba neúprosně vtiskovala pečeť blížící se smrti.

Chystali se na Martinci k svatbě i k primiciji. Panímámy Stojanové dcera a vnučka na kolik dní přišly k výpomoci, hajná byla více na Martinci než doma. Vojtěch dojel se svým koněm na týden před svatbou a jezdil denně do dědiny i do Žďáru pro všecky možné zásoby k hostině i do nové domácnosti.

Martincovi přestěhovali se do výměnku, a panímáma sama nesla tam bochník chleba, v bílém šatě zabalený.

»Věil vy se nám budete starat o ten Boží dar a my se budeme modlit za něj pro vás i pro sebe,« řekla k Vojtěchovi.

»Jenom nám, panímámo, nestonejte,« řekl Vojtěch.

»Jenom nevopouštějte pantátu, až já tu nebudu,« odpověděla a usednuvši na lože, dodala: »Pantáta je divnej, ale až vám vypoví někdy ty kronky toho rodu na Martincu, pak seznáte, že měl proč bejt divnej. Jen tu buďte ve svornosti a Pán Bůh tu bude dycky s váma.«

Těžce dýchala panímáma, byly to soucotě, které ničily její tělo. Ona sama říkala, že to ten dávnoletý stesk a žal se jí na prsa složily. V synovi jen se zhlížela, a mocí musil se bránit, by mu nelíbala ruce.

Nadešel den primicie, a novosvěcenec při první mši svaté podával Tělo Páně rodičům a příbuzným a pak požehnal sestře k svazku manželskému.

Byla to krásná slavnost. V malém kostelíku, vzdobeném k slavnosti zelení břez a líp i dle Josefova přání smřím z milých jeho lesů, bylo tak útulno a blaze, že cítili se všichni povzneseni.

Po oddavkách sestřiných udílel Páter Josef požehnání všem shromážděným. Skládal ty své bílé ruce na hlavy svých bývalých spolužáků, dotýkal se šedin starců, již znávali jej jako hošíka, a vládně patřil na projevy úcty svých krajanů.

Mezi posledními přiklekla ku mřížce oltářní bledá paní se slzami v očích. Byla to myslivcova matka.

Sousedé z myslivny byli ovšem také pozváni na primicii a svatbu, a již včera poslala paní Helmanová několik mis pečiva darem. Myslivec do kostela nešel, ale slíbil, že ku svatbě přijde. Za to dovolil do kostela hajného i mládence, kterýž provázal jednu z družiček.

Paní Helmanová sklonila se k ruce novosvěcence a přitiskla na ni svoje rty, »Velebný pane,« zašeptala, »odpusťte mi všecko za ty, již vaši rodině ublížili.«

»Paničko,« žasnul Josef.

»Odpusťte a modlete se za nás,« zašeptala a odstoupila.

Na mnoha povozech jelo se na Martinec. Svatebčané zpívali a vejskali. Hostina byla upravena na zahradě,

kam se snesly všechny stoly a upravily ještě z desek na koly naražených. Na svěžím trávníku bylo hezké posedění pod košatými stromy v blízkosti lesa, jehož vůně vanula sem tak zdravě a svěže.

Josef s duchovními seděl v čele stolů, v upraveném rohu dle zvyku nevěsta se ženichem.

Cyrilka zářila tichou blažeností. S Vojtěchem tiskli si ruce.

Hajný naléval pivo. Dnes nechal les, jak řekl, Pánu Bohu. Komu by se chtělo krást, ten že zajde raději na Martinec pro zavdanou a koláč. Kdo chce dříví, ať se dovolává. Ostatně byla neděle, a to pro dříví nikdo nejezdí.

Bylo veselo na Martinci. Panímáma scházela mezi hodovníky. Unavená došla z kostela i usedla do výměnku. Nechtěla ulehnutí, ač se slabotou sotva na židli udržela. Viděla oknem na zahradu a slyšela úryvky hovoru. Přehlédla vše a na syna i dceru nevěstu dobře viděla.

Ob chvíli zašel někdo k oknu a pohovořil s chorou panímámou. Hosté si mezi sebou šeptali, že panímáma sotva zimy dočká.

Než z vyžloutlé tváře její zářil klid a zpracované, na kost vyhublé ruce spočívaly v klíně sepjaty jako k modlitbě. Celá její bytost byla prodchnuta takovým klidným blahem, že až odleskem zapadlých očí zářilo.

Když se pojedlo a svatebníci se veselili při pivě, víně a koláčích, zpívající veselé písně, tu zašel si Páter Josef k matce do sedničky na besedu. Usednul podle ní a hovořili spolu tak, jakoby od odchodu jeho na studie až po dnešní den nebyla zuřila mezi nimi žádná bouře, jakoby nebyla se chvěla matka o syna nyní jedině na cestu jinou se obrazejícího.

»Tak jsem se přece dočkala i ty vaši primicije, velebný pane, i Cyrilčiny svatby,« zalibovala si panímáma. Opakovala tato slova k různým hostům dnes již asi stokrát.

»Tak vidíte, maminko,« řekl Páter Josef. Neměl pojednou slov, nechtěl matku nějak rozčiliti.

»To je to divny hu nás na tom Martincu to veselí, vidíte, velebný pane? Zde jsme tomu odvykli. Je to zde huž tak, že se musí člověk o všechno potrápiti a strachovat. Tak jsem se potrápila, nevyčítajíc i o vás. I s tou Cyrilkou byla starost, jsu ráda, že ju vidím vdanou. Jen toho strachu před tím myslivcem kdyby nebylo,« panímáma si zasteskla.

»Myslivec nebyl pro Cyrilku a pro Martinec. Dá jí asi nyní pokoj. Je zde švagr a obhájí si ženu. Nemějte, maminko, starostí. Jen hleďte býti nyní vy zdráva. Děláte mi starost,« Josef hladil matčiny ruce.

»Já huž zdravou nebudu, velebný pane. Jde to se mnou na ty poslední konce. Ale věřte mi, že si půjdu ráda odpočinout. Však jsem si po cely živobyti neodpočala. Člověk je hříšnej tvor, přál by si vždycky víc, než mu osud dává. Dycky jsem si myslela, že někdy se z ty samoty dostanu, až vy někde na faře budete — ale to mi nenapadalo, že by mi nepřislušelo muža opustit, anebo si přát, abych vdovou byla. Jen když jsem vás u Božího voltára viděla a z vašejch drahejch ruk přijala Tělo Páně a vaše požehnání obdržela.« Panímáma hladila synovy ruce.

»Maminko,« pravil mladý kněz, klada si matčinu ruku na srdce, »maminko, řekněte mi, jste-li nyní spokojenou, myslíte-li, že kletba jest sňata s rodné naší střechy, a že nový rod, kterýž tu zakládá se sňatkem sestřiným, bude zde šťasten?«

»Velebný pane, synáčku můj drahej, mý dítě milovany. Já to vše skládám na Pána Boha, a že vy mu za celej rod i ty zemřely vždycky hupřímny modlitby obětovat budete, to sobě považuju za velkou milost. Přemejšlela jsem moc a moc v těch nocích, co mě to dušení na prsou nedává spát a třeba že ty slova já hloupá selská ženská nehumím tak postavět jako pan-táta a švagříčková, tolik vím, že co Pán Bůh dopouští ze svý svaty vůle, musíme nést odevzdaně a ne dycky co trest za naše hříchy. Žádnej člověk tresty Boží na jinýho svolat nemůže a žádnej se za jinýho obětovat. Odpusťte mně to jako slouha Páně a jako syn hupřímnej, že vás jsem obětovat mínila. Když jsem vás dnes viděla u toho Božího voltára, tu věil mi přišlo do duše

poznání, že proto jste knězem, že si vás Pán Bůh sám vyvolil, a to pokušení, co na vás přišlo, že byla zkouška i pro vás i pro nás, abysme nehřešili hříchem pejchy, že bysme se jako honosili, že jsme syna obětovali.« Panímáma znavena dlouhou řečí umlkla, a syn sklonil hlavu v úctě před zbožnou pokorou své matky.

Venku na zahradě svatebníci zpívali, a hudba, kterou z Cikaje dovezli, hrála. Nápěv svatební písně: »Už mou milou do kostela vedou,« odrážel se od lesů.

Krásný srpnový večer snášel se nad horami.

Páter Josef povstal a řekl: »Vidíte, maminko, jako ta nevěsta v písničke teprve jdouc od oltáře vyznává, že není již »paňmámina«, tak i já jsem cítil u oltáře, žehnaje lidu, že jsem nyní zcela, zcela svému povolání přivlastněn. Ale proto zůstanu přece vaším. Nyní cítím, že to, co táhlo mne k domovu, byla vlastně ta rodinná láska, které jsem neměl v cizině, to hnutí k tomu jednomu místu, kde jsem se zrodil; to vše se nyní stupňuje, rozšiřuje v lásku k celé vlasti, celé církvi, k veškerenstvu. Také jsem bloudil jako neznámý poutník v těch horách a našel jsem útulku. Maminko moje, modlete se za mne s celou tou svoji láskou, abych již nikdy nepobloudil.« A mladý kněz přivinul matku k srdci. Lekl se, cítě zrychlený její sípavý dech a domlouval jí, aby ulehla. Zavolal Rozárku i uložili spolu panímámu.

V přístěnku velké sednice stlaly zatím stará svatbí se ženami svatební lože a chystaly se k čepení nevěsty.

»Píseň: »Hrajte, páni muzikanti, vesele, máme tady nový manžele,« hlaholila do noci.

Páter Josef vyšel ven a stanul na planince u zka-menělého stáda. Postál u kříže a cítil v duši celou tu krásu letní noci, celou tu tuchu blaha, jaká asi snesla se v duši mladým manželům. Byl kliden a šťasten.

XIV.

Když vstávalo nové jitro, stál Páter Josef již u okna ve své sedničke a pohlížel k horám. Ranní páry halily vrcholy lesů ve své závoje, haluze smrčín a lesklá zeleň bukův a bříz odrážela se čarovně, vynikajíc z těchto

mlhovin ve svitu červánků zrcadlících se v těch vzdušných parách. Byla to nádhera barev jitra, nádhera probuzení dne, nádhera východu slunce.

Páter Josef byl kliden. Tak bylo mu volno kolem srdce, volno, ba posvátno v mysli. Cítil, že započal nový oddíl života jeho tak jako nový oddíl v kronyce jeho rodiny.

Na stolku u okna ležela památná bible. Tak bylo volno Páteru Josefovi, pomysli-li, že snad nebude již v pokolení, ve kterém on žil jako člen rodiny Zaláků-Martinců, zapisovati, že zemřel kdo z rodiny té »z dopuštění Božího«. Ano, cítil, že šel cestou pravou, že dobře učinil, postoupiv svého místa jako dědic rodné samoty sestřinu manželů, kterýž založí zde novou, snad šťastnější rodinu. — Viděl naději v novou rodinu včera v ustarané otcově líci, viděl ji ve vyhublé matčině tváři, ve zbožném pohledu tety Marušky, v úsměvu tety Rozárky, která říkala, že, byť i sama provdána nebyla, děti dcery bratrovy bude míti jako za vnoučata. A v obličejích mladých manželů četl blaho lásky. Viděl, s jakou důvěrou lne sestra k tomu, jenž měl ji býti pro život ochráncem, jak mladý pantáta vážně a vlídně hledí k svojí mladé ženě.

A to svatební veselí, které včera zvučelo v celém starém stavení na Martinci, zanechalo v duši mladého kněze tak příjemnou upomínku, jako byla ta všecka vůně dětství a mládí, která táhla vždy jeho nitrem, když súčastnil se styků s lidem venkovským, s boдрými a filosofujícími našimi horáky, které tak miloval.

Páter Josef šel dolů, na dvoře bylo ještě ticho, vše spalo. Přešel dvorem a vyšel na planinku ku zka-menělému stádu. Kráčel přímo ku kříži. Kříž byl ověněn. Teta Maruška vzala si to na starost, aby v den, kdy na Martinci byla svatba, a kdy celý statek byl upraven a vyšňořen, i kříž byl ozdoben.

Velký věnec byl zavěšen dole na kříži, a na hlavě Ukřižovaného byl nad trnovou korunou ovinut věneček ze svatební rozmariny, propletený červenou stužkou.

Mladý kněz usmál se té naivní zbožnosti, z níž vytušil, že teta podáním »svatebního roucha« žádá od

Spasitele, aby byl hostem na svatbě, hostem v domácnosti mladých manželů.

Pokleknul u kříže. Mimoděk vzpomenu tu na onu noc, kdy setkal se zde s tetou Maruškou, s tou Sybilou svého rodu, jak ji ve vzpomínce této nazval.

Tu položil mu někdo ruku na rameno. Ohlédnul se. Stála za ním matka.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro, velebný pane,« řekla, a z hlasu jejího zněla mateřská pýcha a radost nad synem.

»Dobré jitro, maminko. Co pak tak záhy vstáváte?« tázal se.

»Ani jsem neusnula. To víte, že od Martinovy smrti nemám spánku,« řekla a usedla na klekátko. Zakašlala z vyhublých prsou.

»Neměla byste vycházeti do té mlhy, maminko. Z rána je zde na horách vzduch příliš ostrý, a vám to neslouží,« řekl Josef.

»Pro mne jest již vše jedno, velebný pane, nedbala jsem jakživa na svý pohodlí. Včil huž taky vím, že jsou ty my léta spočítány, neohlížím se na trochu kašle. Cejtíla jsem, dyž jste šli dol' a jdu schválně za váma. Chcu vám něco říct.« Panímáma patřila na syna těmi svými modrými zraky, pohledem tak upřímným, až se mu div oči slzou nezalily.

»Přejete si něco, maminko?« tázal se Josef, vezma ruce matčiny do svých a hladě je.

»Abyste toho nikomu neříkal, si přeju, prosím vás za to. Ale tu vám musím říct, že mám smutny tušení, že bude na Martincu zasejc bejvat zle a smutno. Nezažene se ta kletba odsud, nezažene,« smutně řekla panímáma. »Nelekejte se tak, nepovím to žádnému, jenom vám.«

»Stalo se něco? A kdy?« Josef nepokojně hleděl na matku.

»Nestalo, ale stane se asi. Kdy, jak, nemůžu vědět. Možná, že tu huž nebudu, a to bude pro mne nejlepší. Ale tak poslouvejte prvěj, nežlivá sem někdo dojde! Já jsem teprva včera někoho poznala. Tak najednou mi to přišlo a před ránem se mně to v mysli rozleželo. Víte, jako toho myslivca,« pravila matka.

»Co je s myslivcem? Vždyť nyní již nechá, musí nechat Cyrilku na pokoji,« řekl Josef.

»To je ináč. Seděla jsem se starou paničkou z myslivárny v tom našem vejměnku, ta si mi tak zasejc naříkala, co s mužem a se synama zkusila pro jejich divokost. A tak za řeči taky povídá, že tu ten druhej její syn jednou byl na návštěvě u nebožtíka fořta, ale že zde nevostal, jak myslili, že najednou přijel, stalo prej se zde náky takovy smutny pořizení, zastřelil prej pytláka, a ten pytlák že byl synem bohatýho sedláka. Mně bylo, jako dyž se mi před očima rozsvětí. Jen jsem po myslivcovi koukla — — panímáma se zamlčela.

»Maminko, vy myslíte,« řekl Josef zvolna. I jeho mozkiem šlehla myšlenka.

»Včil jsem teprva věděla, proč nám byl ten myslivec tak ňák jako známej, proč i hajnej říkal, že i to přijmení »Helman« jako by byl někde slyšel. Tak jsem na to přišla. Bratr bratru je podobnej, třeba je tendle starší, fousama zarostlej a snad ešče — Bože mne nestrestej — divočejší. Je to bratr toho, co nám zastřelil Martina.« Panímáma položila hlavu na Josefovo rameno a slzela.

Páter Josef byl ohromen. Podivná spleť okolností hlásila se tu s neúprosností osudu, pronásledující jeho rodinu. Ó, cítil dobře s matkou, že u vědomí tohoto sousedství nemůže býti klidu v její duši. »Maminko, myslivec snad o tom neví,« řekl.

»Neptala jsem se staré paničky, ví-li nebo neví, šak sama řekla, že nerada na to vzpomene, a že je jí hrůza chodit tím lesem, pomyslí-li, že zde její syn kdysi zastřelil člověka. A ten člověk byl náš syn. Ó, jak dobře, že jsme Cyrilu huchránili před bratrem toho — ne já nesmím říct vraha — dyť to podlévá rozumu vrchnosti není vražda, zastřelí-li myslivec pytláka. A my to nesmíme dát světu zvědět, že ten náš syn nehumřel tak, jak jsme po všecky leta si lež za hřích na dušu vzali. Tak jsme vás obětovali za tu našu rodinnou kletbu, a přeče se sem zasejc vrací.« Panímáma již neslzela, ale hleděla tak smutně, až Páteru Josefovi se srdce zachvívalo.

Cítil, že musí, má něco říci, ale nenacházel slov. Napadla mu slova velikého Brita: Jsou věci na nebi a na zemi, o nichž moudrost naše nemá zdání.« — Což ta tradice rodinné kletby byla také něčím takovým? Což ta zbožná mysl jeho předků neděsila se nadarmo osudem se vracejícím v nová pokolení, neuznávajíc náhody, ale vidouc v dopuštění Božím vždy vracející se trest za hřích jednoho z předků?

Domýšlel se, že prostá mysl matčina děsí se té náhody, že děsí se blízkosti bratra vraha synova, že míní, že člověk ten, pro kterého byly již i sváry v rodině, znovu souseděním svých přinese neblaho.

A v ten den, kdy žehnala matka dceři ku sňatku, učinila tento objev.

»Vidíte, taky se toho lekáte,« pronesla matka po chvíli.

Josef posud neměl slov. Mlhy zatím se pozvedly úplně nad lesy, a slunce vycházelo v celé své nádheře. Vše planulo krásou, kapky rosy na každé sněti, na každém stéblu trávy blýskaly se jako barevné perly. A ta nádhera rovněž jako v rosných kapkách odrážela se se v slzách ženy sestárlé v práci a trudu, v slzách matky, chvějící se o budoucnost své rodiny.

»A čeho se tak lekáte, maminko?« řekl posléze syn.

»To sama nevím, ale to vím, že tu na Martincu bude nový trápení a lítost skrzevá toho myslivce. To taky vím, že toho nesmím nikomu povědít, ani Marušce ne,« pravila matka.

»Máte dobře, neříkejte toho nikomu. Než, chci jít do dědiny, sloužit mši svatou, obětovat oběť nejsvětější. Pojdte se mnou, maminko, obětuji mši sv. za upokojení vaší mysli,« děl Josef.

»Ano, půjdu ráda. Ty naše mladý nebudeme budít, a švagřičkovy at tady ten úklid samy obstarajou. Šak přijde beztoho hajná na pomoc. Jdu se oblíct,« řekla panímáma.

»Posnídejte, maminko,« nutkal Josef.

»Šak vy taky nebudete snídat. Spojím s pobožností půst,« odpírala panímáma a ubírala se do stavení.

Po chvíli vyšli. Maruška byla zatím vstala a šukala po domě.

»Jen si jdite, panímámo,« řekla švagrové, slyšíc, kam se chystá. »Potěšte se nad synem. My to zde hužňáko spravíme.«

Syn kněz odváděl si matku pod paží. Musila se chvílemi o něho do opravdy opřít, klesaly jí nohy, a dech se zarážel.

Šli tak spolu v té kráse letního jitra, plného sluneční záře, rosného svitu, vůně, ptačího zpěvu, tím krásným lesem, ale v duších měli oba trud a žal.

Josef promlouval k matce vlídnými slovy, hledě rozplašiti tesknou její předtuchu. Rozhovořila se po chvíli a vyprávěla synovi rozličné vzpomínky ze svého mládí.

»Vidíte« pravila, »vidíte, velebný pane, nejsou přece ještě tak stará, ale připadá mi, že je tomu tak tuze, tuze dávno, co jsu zde. To jak se říká, že se vojákům počítaly ty léta, co byli ve vojně, dvakrát, tak člověk ty léta v trápení stráveny aby dvakrát počítal.«

»Maminko, maminko, jak mne to bolí, že si musím mysliti, že jste na tom světě tolik zakusila. A tomu na tom našem milém Martinci, na té samotě, kde by člověk myslil, že jest vždy jenom klid a mír.« Páter Josef svěsil hlavu.

»No víte, drahej synáčku, mě taky potěšuje, že to nebude ani tak dlouho trvat, jak to trvalo. Dyť tu už dlouho nebudu, jak pak dlouho to může ešče se innou trvat. Jen dyž jsem se dočkala, že vás, drahej synáčku, mám tím panáčkem. Dyť vy jste byl můj zlatej Josífek, můj mazílek, můj študentíček, můj pan majstr, můj jedinej.« Obličejem choré panímámy zářil zrovna svit radosti.

»Bohu budiž vzdán dík, že tak se stalo,« řekl Josef vroucně a tisknul ruku matčinu v paži jeho zavěšenou.

Došli do dědiny a vešli do kostela.

Pan farář uvítav Josefa v sakristii vybidnul ho, aby sloužil mši svatou u velkého oltáře, sám odebral se k postrannímu.

Dnes teprve beze slavnostního ruchu a šumu bylo blaze ustarané panímámě Martincové, ana hleděla na každyčký pohyb synův, sledujíc se zatajovaným dechem posvátný úkon. Nemodlila se z knížek, pohlížejíc jenom a jenom na syna.

Po mši svaté udílel Páter Josef opět požehnání, a dobrá jeho matička byla by nejraději objala každého, kdo tu přiklekl, a na jehož temeně spočinuly bílé ruce mladého kněze.

Pan farář pozval Pátera Josefa i s matkou ku snídání. Zdrželi se až k polednímu, a vracejíce se domů, šli jaksi klidněji, bezpečněji. Vyslovil to Páter Josef, řka, že cítí se volným, bezpečným v povolání svém, že ví, že jest jako v přístavu, nacházeje útěchu a sílu u oltáře.

Na Martinci bylo vše v práci. Mladý pantáta se starým obcházelí pole, doma ženské i s hajnou se činily o překot s úklidem.

Cyrilka zardělá uvítala matku i bratra. Měla uvázaný šátek na pokosmo, neslušelo se již, aby chodila »vlasatá«.

»Panímámo, panímámo!« usmívaje se poklepal jí Josef na rameno.

»Však jste mi sám pantátu dávali,« řekla taktéž s úsměvem a zarděla se ještě více.

Páter Josef vyšel si do lesa. Prošel ta všechna památná místa. Stanul u »dobré vody«, kde modlil se za bratra. Došel na místo, kde zahynula ubohá jeho neuznávaná, neznámá sestra Petrolína, a tam taktéž vroucí modlitbou povznesl svoji duši ku věčnému dobru a spravedlnosti. Zastavil se v hájovně. Hajný byl doma a obíral se spravováním tenátek na koroptve.

Pohovořili si o všeličems, a hajný položertem se zmínil, že půjde někdy k němu na faru za šafáře.

S úsměvem jemu i sobě to Josef sliboval.

Za nedlouho odebral se Josef na vzdálenější faru na Hané, kde dostal místo za kaplana.

Míjely týdny a plnily se v měsíce. Přišla zima, a Páter Josef vzpomínal, jak asi na Martinci jsou zapadlí ve sněhu. Přicházely mu častější zprávy z domova. Mladý pantáta byl zvyklejší než ostatní obyvatelé Martince tu a tam napsatí dopis a rád velebnému panu švagru dopsal. Zprávy nezněly příliš rozmanitě. V hospodářství se dařilo dobře. Všichni byli dosti zdraví, panímámina churavost byla prý dle počasí někdy horší, někdy lepší, nejlépe prý činily paní-

mámě dopisy od Pátera Josefa. Takový list prý byl nad všecky léky.

Bylo-li panímámě trochu lépe, tu ji osvěžil, a churavěla-li, potěšil. S tou churavostí to bylo podivno. Někdy mnoho dnů po sobě vyležela »stará panímáma«, jak se nyní říkalo, zápasíc se záduchou a kašlem, pak zase měla trochu pokoj. Nejvíce jí mrzelo, že nemohla se vydat na cestu do kostela. Těšila se na jaro, že jí bude pak lépe.

Mladý pantáta sděloval, že jsou s myslivcem v dobrém sousedství. Chodívá prý na besedu, škádlí ženské, říká prý, že zde v horách nezůstane, a zůstane-li, že se sem do té Sibérie ženit nebude. Po Novém roce pak psal mladý pantáta radostnou zvěst, že pod starým krovem Martince přibude nový člen rodiny. Všichni že se těší, stará panímáma že všechna okřívá a počítá týdny, kdy již vrána na střechu usedne. Pak že se těší všichni, že prosí všichni za to, aby pak Páter Josef dojel navštívit domov a uvítal synovce neb neteř dobrodiním sv. křtu na tento svět.

Rád, rád Páter Josef slíbil, že tak učiní. A sám již také počítal týdny, kdy to asi bude, a spěchal na obdrženou zvěst k domovu, radostně rozechvěn.

Byla to holčička, která otevřela jasná očka pod tou starou střechou Martince a byla přivítána na svět nejináče jako princezna, jak všichni říkali.

Vždyť měla tři babičky! Ba čtyry, neb mladého pantáty matka se dojela také podívat na Martinec a velice si tu libovala, jak do pěkného místa se syn dostal. Páter Josef potěšil se dobrou vůlí a shodou na Martinci, ale jen nad matkou se zarmoutil. Vytknul domácím, zda nevidí, jak panímáma schází. Viděli, ale všichni souhlasili, že panímáma jest veselejší a klidnější než bývala druhdy, a co se v noučátko narodilo, že zdá se býti zcela zdráva.

Šlo se ke křtu. Šel starý pantáta a matka mladého pantáty, aby děvčátku kmotrovstvím posloužili. Dělává se tak, že se berou rodiče z každé strany jeden. Páter Josef se tázal, jak se má děvčátko jmenovat. Matka mladého pantáty nazývala se Anna. Mladý pantáta

byl by měl nejraději Cyrilku, a mladé mamince by to bylo bývalo také vhod.

»První dítě se má jmenovat po osobě v přízni nejvzácnější,« poznamenala Rozárka, která by byla děťátko nejraději ani z ruky nepustila.

»Kdyby byl chlapec, byl by Martin,« ozval se starý pantáta.

»To se rozumí,« řekla Maruška. »Děvčata v našem rodě, ne-li po matce, dávala se křtít nejvíc Marie. To je vzácny jmeno, dostávají ho i vopravduvsky princezny.«

»A mamince tetička se taky tak volá,« řekla matka mladého pantáty skoro trochu pichlavě. Byla by si přála po sobě Aničku.

»Já bych myslela, aby se jmenovalo to děťátko po svém nejvzácnějším strejčkovi, po velebném pánovi, Josefa,« řekla stará panímáma.

Tento návrh ihned všichni přijali, a spor o jméno byl vyřízen.

Šli s novorozenátkem ke křtu. Šli tou krásnou horskou krajinou. Páter Josef si představoval, jak asi šli s ním před lety. Nebyl prvním dítětem, ba ani prvním synem, a přece ho rodiče na ten svět vítali. Rádi? — Ach, teprve nyní věděl, že ho vítali asi s úzkostí, jakého snad žalu se na něm dočkají. A zdálo se mladému knězi, jakoby vyjasněnou oblohou náhle přelétnul mrak, mrak takový, jehož předtucha tížila duši jeho matky. To byla ta její choroba.

Panímáma loučila se klidně s odjíždějícím po slavných ouvodkách*) Páterem Josefem. Hladila jeho hlavu, líbala jeho tváře a bránila mu chtějícímu jí ruce políbit. A mrzela se, že sám nedal si od ní políbit ruky. »Jste posvěcenej na kněza, patří vám to. Zasluhujete toho,« řekla.

»Vy si zasluhujete, maminko zlatá, abych vám líbal ruce,« řekl syn.

»Můj drahej synáčku, dybych vás huž neměla huvidět, za to vás prosím, přijedte mně do toho hrobu požehnat. Vidte, že ano?« Matka držela syna okolo krku.

*) Křtinách.

»Nemluvte o smrti, maminko,« prosil Josef.

»Přejte mi toho, že můžu o ní pokojně myslet, a mluvit,« řekla matka. »Mám pokoj v duši, a to marny (choré) tělo touží taky po pokoji. A co tu nechávám, beze mne ob stojí. I ten můj pantáta i ty my děti. A vy za mne se budete denně modlit. Vám, velebný pane, mý nejmilejší dítě, kterej jste mýmu srdci nejbližší, nechávám svý nejhupřímnejší mateřsky požehnání. A jak jsem vám řekla, dyž jste odjížděli, skrzevá toho myslivca, tak vás prosím: modlíte se za svůj rod, ať nepřijde na Martinec zaseje zle k vůli tomu člověku.«

Páter Josef pokleknul před matkou a přijal úctyplně její požehnání. Slzel a přivinul hlavu na ta vyhublá matřina nádra. Odjel, a za nedlouho došla zvěst, že matka dotrpěla. Bylo to, jakoby byla čekala jenom na ten úsměv vnoučeta, na pohled dětských očí. Odešla tak klidně! Počala cítiti slabost a nevstávala po několik dní déle s postele. I po obědě uléhala a záhy k večeru ohlížela se po loži. Asi třetího dne této slabosti žádala si útěchy náboženství. Panu faráři, kterýž ji zaopatřoval, uložila ještě steré pozdravy synovi knězi. Ukládala tyto ovšem, každému zvláště, ale nesvolila, aby byl syn zavolán k úmrtnímu loži. Řekla, že si přeje, aby si jí pamatoval posledně aspoň veselou a těšící se tomu vnoučátku, a nikoliv tak slabou a sklíčenou. A svému muži řekla: »Nechci, aby syn kněz se mne tázal, zda vyznala jsem to, čeho jsme zamlčovali po tolik let.« Pantáta svěsil hlavu. On byl od Josefova vysvěcení a Cyrilčina provdání mnohem klidnější než býval. Zeť byl mu po chuti svojí pílí, svým lnutím k poli a práci, říkal, že z něho bude řádný Martinec. Z vnoučátka se srdečně těšil. — Panímáma ještě si dala donést maličkou Josefku, požehnala jí a pak prosila švagrovou Marušku, aby se hlasitě modlila růženec a to růženec bolestný, jakým se ona, panímáma, ve všech útrapách těšivala. Švagrovou Rozárku požádala o rozžehnutí hromničky. Všichni poklekli, i hajných, kteří přes tu chvíli docházeli, a za společné modlitby panímáma zdřímala. Dřímota přešla ve spánek a v smrt. Maruška pozorujíc, že švagrová skonává, otevřela okno,

aby duše její volně mohla vzlétnouti k nebesům, jak lid náš u zbožné víře míní.

Pak odebrali se starý i mladý pantáta do dědiny, aby obstarali pohřeb a Páteru Josefovi nejrychlejší zprávu. A Páter Josef přijel. Přijel u večer, strýc mlynář očekával ho ve Žďáře u pošty s povozem. Dojel do dědiny a povečeřev u mlynářů, rozhodnul se, že dojde na Martinec pěšky. Byla krásná letní noc, mladý kněz odmítnul i povoz i průvod. Šel sám. Měsíčný svit obléval luhy i pole, lesy zvedaly tmavá svá temena k obloze tak vážně a zádumčivě, že zdálo se, že ty mraky letní oblohy vábí ve svůj klín. Páter Josef šel úvozem, kudy tolikráte s matkou chodíval. Vážné myšlenky táhly jeho duši.

Vzpomínal těch probdělých nocí v těžkých duševních bojích, těch nocí, kdy kolísal na cestě k svému povolání, vyvolenému vůlí rodičů. A nyní teprve cítil tíži toho rozhodnutí, kterou si byl uvaloval na duši, cítil, že lehčeji mohl vyjít z bludných tehdy svých myšlenek, kdyby byl s větší důvěrou upjal svoji mysl k cíli, že, obětuje-li člověk rád svůj život, není již obětovaným, ale obětujícím, obětníkem.

Bylo mu volno. Již zřel temné obrysy Martince. Oknem přístěnku kmitalo světlo. Zajisté tam uložena byla nebožka. A druhé světlo, rudě zbarvené sklem lampičky, zářilo od kříže jako hvězda.

Páter Josef vzpomenuk oné noční chvíle, kdy tam hovořil s tetou Maruškou. Napadlo ho, že snad ji tam zastihne. Všichni se zajisté modlili za večera u mrtvoly a nyní asi se rozešli k odpočinku, snad ještě teta zašla se pomodlit ku kříži, jak často činívala.

Páter Josef kráčel volně v před. Z lesa ozval se chvílemi skřek sovy, výrové sletovali se někde k nočnímu lovu, navzájem se vábíce. V dále zaštěkal srnec, zavyla liška. Les nespal klidně, noční zvíř jej oživovala. Praskot větví věštil, že někde houštinou pádí jelen, hledaje pastvy. Kolem nohou přeběhla Josefovi lasička i lesní králík kmitnul se po mezi, slabým mečením volaje za sebou rodinu k pastvě do jetele. Jako šipka běžel tu a tam zajíc, vyhýbaje se místům měsícem osvětleným. Volání chrástala neslo se od rákosin z bažin mezi

lesy. Tu ozval se tichou nocí zvuk lidského hlasu. Byl to zpěv. Ano, Josef se neklamal, teta Maruška bděla na modlitbách pod křížem. Zrychlil krok. Vážný, ba smutný nápěv písně nesl se tišinou. Josef rozuměl každému slovu staré pohřební písně, kterou teta zpívala. Byla to píseň, již měli v kancionálku psaném po léta členy rodiny, zapsanou pod názvem »Ku pohřbu dobré matky«.

Tak tklivě zněla ta slova písně z úst stařeny.

»Slož zde v pokoji své kosti,
matko dobrá dítek tvých,
zapomeň včil na ouzkosti,
na bolest porodů svých.
Ó, jak těžká břemena
nesla zde tvá ramena.«

Josef stanul již na pokraji planinky, kde útvary »zkamenělého stáda« čněly v noc, oblévány svitem lundy, Již viděl tetu. Seděla na klekátku zahalena ve tmavou plachýtku. Nad hlavou zářila jí červeně lampička.

Zpívala volně dále:

»Už z ruk manžela milého
kvaltem tě smrt vytrhla,
všecku rozkoš sňatku tvého
dnes najednou pozřela:
se vším se rozloučiti,
vše máš včil opustiti.«

Těch rozkoší! Ne, těch nezažila ta žena, která tam spala věčným spánkem. O tom dobře Josef věděl.

Tetin hlas zachvívaje se zněl v písni dále:

»Ty jsi mnohým život dala,
nyní svůj vlastní tratíš,
ty, které jsi vychovala,
s uzdy tvé je vypouštíš.
Snad jinou cestou dítky
půjdu po smrti matky.«

Ano, ano, Josef cítil ve svém nitru, že on nepůjde, nechtěl by již jít jinou cestou, než kterou šel po přání matčině.

A teta zpívala dále. Josef v zamyšlení nesledoval následující slohy. V duši zabouřil mu žal, že tak ji zarmoutil, tu matku dobrou, scházeje s té cesty, klopýtaje přes balvany, jichž bludně sám vyhledával.

Vzdychnul a opět naslouchal slovům staré písně:

»Odejdi včil ženo silná,
jakých málo na světě,
ve všech svých živnostech pilná,
často vzpomenem na tě.
Čeká tě na věčnosti
los převelké radosti.«

Páter Josef cítil, že derou se mu slzy v oči, i pokročil rychle v před. Chtěl zavolat na tetu, ale nemohl promluvit.

Teta asi uslyšela jeho kroky, i obrátila se v stranu, odkud přicházel. Přestala zpívat i tiše hleděla, kdo to ruší její pobožnost. »Jste vy to, velebný pane?« zavolala.

»Ano, já, tetičko,« odpověděl a podával jí ruku.

»Vítám vás. Potěš nás Pán Bůh,« řekla a dodala: »Myslila jsem si, že se vás zde dočkám. Nemůžu beztak spát a tak jsem si vyšla ven. Ráda zde tu pobožnost konám.«

»I já jsem si pomyslíl, že vás zde asi zastanu, tetičko,« řekl Josef a usedaje na balvan proti tetě, pravil: »Nechodme již do stavení, ať nikoho nevzbudíme, zůstaňme zde spolu do rána. Zajisté bychom nespali.«

»Tak je to dobře,« řekla teta.

XV.

Chvilí nenašel Josef slov, jimiž se chtěl tázati tety na matčin skon. Cítil, že bude plakat, že si musí slzami odlehčit.

Tu pravila teta: »Mám vám vyřídit od nebožky panímámy, Pán Bůh jí tam odpust, pěkný pozdravení. Řekla nám všem, ať vás pozdravujeme, každéj ať vám to pozdravení vyřídí.

»Děkuji vám,« řekl Josef a tiskl ruce dlaněmi k očím.

A nyní vyprávěla Maruška o úmrtí panímámině. Josef poslouchal se skloněnou hlavou.

Z lesa zazníval ob chvíli nějaký skřek.

Maruška dopovídajíc umlkla a otáčela v rukou růženec.

Šeřilo se jitro. Ozvalo se čirýkání koroptví, čejka

táhle volala od rybníkův, a z lesa bylo syšeti fuhýkání datlů.

Z otevřených vrat dvorce vystoupil starý pantáta a přivítal syna. Také on vyřizoval mu nebožčino pozdravení.

A tak se vzbudil den, den pohřbu.

Páteru Josefovi donesli příbuzní ze mlýna jeho zavazadla, z dědiny došel kostelník i ministranti, a Josef chystal se vésti průvod, kterýž měl za dědinou teprve přivítati pan farář.

Z hájovny došli plačící hajná i slzíci hajný; došli i sousedé z myslivny. Rakev položena na vůz propletený smrčím a vřesovím, jehož narůžovatělý květ tak mile poutá oko na stráních a planinách našich hor. U kříže rozloučil se Páter Josef s matkou vroucími slovy. Všichni plakali.

Veškeří příbuzní, již byli až na Martinec došli, stáli v půlkruhu kolem vozu. Josef mluvil o té matčině obětivosti po celý život její, o jejím zármutku nad ztrátou dítek. Tu mimoděk pohlédl na myslivce, kterýž stál stranou, beze všeho pohnutí naslouchaje dojemným slovům, jimiž se syn- kněz s prostou, dobrou svojí matičkou loučil. Ale pohled jeho očí planul zvláštním žárem. Josef sledoval tento pohled a postřehnul, že utkvívá na mladé panímámě Cyrilce, která tu stála se svým děťátkem, malou Josefku, v náručí, jsouc všecka černě oděna.

Slzela, ale zármutek neubral její lícím ruměnce a pohled na děťátko rozpoutal i kolem rtů aspoň záblesk úsměvu. Vyhlížela jako hezký obrázek.

Josef se zachvěl. Již věděl, že matka se nadarmo nestrachovala myslivce. Poznal tím pohledem, že onomu muži nebude záležití na tom, že jest to žena vdaná, patřící jinému, žena, zakladatelka rodiny, že on jí bude svojí vášní pronásledovati.

Kdo ochrání mladou ženu před svůdcem?

Řekl si Páter Josef, že kromě matky jsou tu ještě všichni ti, již jeho samého ostřežili před nepředloženým činem, že má sestru také manžela a dítě. Že chránití jí může i vlastní její mateřská láska. Ukončil svou řeč, aby se zhostil nelibého pocitu, a průvod se pohnul.

Sjíždělo se úvozem, pomalu, krokem. Josefovi vážly nohy. Poznání, které byl učinil, ho ohromovalo. Jaká to spleť! Jak zamotávala se zde divně ta vlákna osudu, jakou to síť bolů mohla vrhnouti ta cizí rodina na rodinu jeho!

»Co činiti? Co činiti?« tázal se sám sebe v duchu, vnímaje v sluch slova pohřební písně, kterou zpívala teta dnešní noci, a kterou zpívali za jejího předříkávání všichni sborem, hlasy slzami dušenými. Tak smutně a velebně odrážel se zpěv od lesa, ozvěna donášela zpět tóny lidských hlasů jako vzdálenou hudbu, tlumenou šumem lesa. Zpěv zněl:

»Dobrá matka, dobrá žena,
hospodyně pečlivá,
i u Boha jest vážená,
korunu ctí nabývá.
Odměnu tím slavnější,
čím byla horlivější.«

»Zda bude Cyrilka dobrou ženou, dobrou matkou?« tázal se Páter Josef.

Ach, vždyť znal sestřinu touhu po nějakých těch požitcích života, kterých neznala, a věděl, že za krátkou dobu manželství jest v této touze zklamána. Byl mladý pantáta velmi dobrým hospodářem a liboval si na samotě tak, že staral se stále a stále jen o ty role a o domácnost. A Cyrilka dávala si od tety Marušky posud tak ráda vyprávěti »o světě«. Cyrilka nelnula k té usedlosti na samotě tak jako ostatní z Martinova rodu.

Těžké, rmutné myšlenky klonily hlavu mladého kněze.

Dojelo se do dědiny. Průvod seslíl. Odevšad připojovali se lidé. U kapličky na počátku dědiny očekával průvod pan farář. Stály tam připraveny máry, a nej-přednější sousedé nesli nebožku, jejíž rakev tuto složena, na hřbitov.

Vážný obřad ukončen; po mši svaté se lidé rozcházel. Dle zvyku sezvali Martinovi nejbližší známé do hospody, kde podávána »úcta«. To měl na starosti mladý pantáta, a věru že si dal záležet, aby nikoho neopomenul. Byla plná hospoda, a hospodský naléval

pivo a ženám rosolku, podával uzenky a housky, syrečky a chléb.

Páter Josef odebral se k pozvání pana faráře na faru.

Rozárka s čeládkou odešla domů, aby nezůstal dům prázdný. Hajný šel též. Myslivec zůstal v dědině. Páter Josef odešel po obědě též do hospody, aby poděkoval sousedům, kteří matku nesli, i ostatním účastníkům pohřbu.

Vida myslivce sedícího podle Cyrilky, zalekl se. Byla dítě uložila v přístěnku na postel a usedla mezi funusníky. Hledělať se pobavit hovorem, byloť jí milým býti mezi více lidmi.

Teta Maruška, sedící mezi svými nejbližšími, několikráte se káravě poohlédla po mladé panímámě, slyšíc tu a tam její zasmání. Ale Cyrilka nedbala těch pohledů. Hovořila se známými, s kolika najednou, volala přes stůl, přes světnici na družky stejného věku, přijímala škádlení, že jest již panímámou, maminkou, bylo na ní vidět, že jest jí veselo.

A myslivec po chvíli jí vždy něco pošeptal, pokládaje hlavu až na její rameno, dotýkaje se vousem jejich lící, a ona se usmívala, ba smála, právě jakoby byla na svatbě a nepřicházela ze hřbitova -- s pohřbu matčina.

Páter Josef byl ihned obklopen známými a srdečně si s nimi pohovořil. Nutkal však svoje lidi k odchodu. Nechtěl hleděti na Cyrilku v myslivcově společnosti.

Nebylo však lze tak hned se vypravit, sousedé a příbuzní ho zdržovali; jenom starý pantáta byl ochoten jíti se synem. Tomu bylo to vhod a hodlal cestou promluvit s otcem o svých obavách. Než ku podivu, nebylo lze rozhovořit se o těch věcech. Starý pantáta, jakoby byl změnil mysl od té chvíle, co viděl Josefa poprvé v mešním rouchu a Cyrilku provdanou. Nese-dával zarmoucen, ale hovořil o takových věcech, jaké by mu druhdy nebyly stály za promluvení. Nebádal již se skloněnou hlavou a v ruku podepřeným čelem v rodinných zápiskách; vzal-li bibli do ruky, utkvával vždy okem na řádcích, které byl sám napsal pod smutná slova na památku smrti syna Martina, zemřelého »z do-

puštění Božího«; na rádcích, které vyprávěly o svatbě dcery Cyrilky, dědičky samoty a kněžských prvotinách syna Josefa.

Zaznamenal panímámino úmrtí, zaplakal nad starou knihou a pravil k zeti: »Tu knihu, až zapíšete do ní někdy mou smrt, dáte Páteru Josefovi.«

»To bude dobře, velebný pán povede pak sám dále naši rodinnou kroniku,« řekla Maruška k tomu.

Pantáta užíval odpočinku stáří plnými doušky. Ku chátrající panímámě byl vlídným, než nemluvil s ní již nikdy o rodinném žalu. »Nechme toho,« říkával. »Huž jsme to přetrpěli, ať to zapadne jako v mlhu.« A těšil se vnučce.

Pantáta s Páterem Josefem jdouce pospolu, šli drahý kus cesty mlčky.

Páter Josef chtěl povědět pantátovi, že matka poznala v myslivci bratra vraha Martinova, chtěl mu sdělit její předtuchu, že se obával nového rodinného žalu. Počal mluvit o Martinovi.

Ale pantáta hned po několika větách řekl: »Nemluvme o tom, velebný pane, taky nebožce panímámě jsem to říkával, že se dost huž vytrpělo, ať to všecko zapadne jako v mlhu. Mlčeli jsme toliknát let k vůli světu, mlčme věc k vůli sobě.«

Josef seznal v této otcově řeči, že silná duše starého horáka našla klidu v tom vědomí, že vzhledem ku rodinné tradici vyplnil povinnost svého svědomí. Pohlédl na otce a musil poznati, že i on kvapem stárne. Neudržel se tak čilým jako obě jeho sestry. V tom čase, co byla Cyrilka vdána, stal se z otce stařec. Sešedivěl, vrásky v tváři se prohloubily, na celém těle bylo znáti známky dlouholeté práce.

»Nuže tedy — mlčme,« řekl Josef. To »mlčme« znamenalo mu však, mnohem víc. Došli domů v ledabylém hovoru.

Rozárka byla zatím již vše uklidila, co připomínalo, že před několika hodinami byla v domě ještě mrtvola. Vykouřila celé stavení jalovcem, a bylo věru zase příjemno v tě staré budově.

Páter Josef šel do své sedničky, kteráž byla pro něho stále upravena. Tak si vzdychnul, že již sem

k němu nepřijde ta dobrá matička na besedu, a věru, že si živě představil její kroky a způsob otvírání dveří. Zamyslil se.

»Smrt, smrt,« pravil sám k sobě. »Tedy nikdy již neuvidím té milé tváři, neuslyším jejího hlasu, nestisknu, nepolíbím té upracované ruky. Co zbylo mi? Upomínka. Žel, že také nikdy nezapomenu, jak jsem ji, tu dobrou matku, zarmoutil. Než vím, že mi odpustila.«

Po drabné chvíli vyšel si do polí, zašel do lesa a došel až k hájovně.

Hajný byl již zase v lese a tudíž se Páter Josef shledal v hájovně jenom s tetkou. Poklízela a zpívala si při tom, ovšem že píseň pobožnou. Rozechvěna v prosté mysli dnešním pohřbem, zpívala píseň za dušičky.

»Na dušičky pamatujme,
z očistce jim pomáhejme,
budou na nás vzpomínat,
až budeme umírat.«

Nesla se ta slova lesem vstříc Páteru Josefovi.

Stanul u plotu zahrádky a zavolal na tetku.

»I Bože můj, toto je radost! Poníženež vítám. Dyž velebný pán se jde na nás podívat. Líbijou jít dál. Tak oni se za nás pořádem nestydijou a naši sprostý chalupy neštítijou.« Hajná vyběhnuvši líbila marně se bránícímu Josefovi ruku.

Vešel do čisté sednice a usednul. Tetka honem běžela podat nějakou úctu. Přinesla zatím chleba a již rozdělávala oheň a na rychlo pekla rybičky, které měla čistě oškrábané ve sklípku na míse.

Josef řekl, že se těší na tu pochoutku, aby jí nezarmoutil. Počal se vyptávati tetky na matčinu nemoc.

»Ejnu, Božinkote, velebný pane, bylo to jenom to stáří, co panímámu schvátilo; stáří! Pravda, že nebyly tak stary, ale ono to stáří přijde a dolehne někomu dřívěje, někomu pozdějác. A jí přišlo brzo. A přejme jí to, přejme. Dyž jsem prvěje, nežlivá líbili dojít, zpívala tu dušičkovou písničku, tak jsem si tak pomyslila, že je panímámě ten odpočinek k přání.« Hajná si utírala oči.

»Bude mi zde na Martinci maminka scházet vždy a vždy,« řekl Josef.

»Jak ináč, velebný pane. Já jsem tak dycky si říkala, že dybch mohla svy rodiče, Pán Bůh jim tam odpust, jenom na minoutku, jen co okem mžiknutím vidět. Snad až na věčnosti nám toho bude popřáno. Ale lepší, dyž schází panímáma jim, nežlivá aby oni scházeli panímámě,« řekla hajná.

»Ba ano,« přisvědčil Josef. — Hajná hovořila to a ono. Chválila, jak dobře se Cyrilka vdala, jak jest mladý pantáta přičinlivým, jaké mají hezké, zdravé děvčátko.

Po chvíli postavila na stůl talíř s rybičkami na másle pečenými. Josef jedl, prostá krmě mu chutnala.

Hajný se vrátil. Uctivě a radostně vítal mladého kněze. Hajný si pokládal vždy za zásluhu, že také přispěl k tomu, aby Josef setrval na své, rodiči určené dráze. Byl by mladého muže nejraději objal. Ovšem se toho neodvážil. Byl by mu líbal ruku, ale tomu Josef nedopustil.

»Pojezte se mnou, strýče,« pravil Josef. »Pak mne vyprovodíte, ano?«

»I ano, velebný pane,« svolil hajný. Mluvili o ledačems, a Josef pojednou pravil: »Nevím, je-li to ve mně smutek vzbuzený tím pohřbem, ale tak mi připadá, že jsem se rozloučil nějak s celým Martincem. I tu vaši hájovnu jako bych již neměl uvidět, jako bych zde byl naposled.«

»Hu nás možná, velebný pane,« pravil hajný vážně. »Smejším na to, že půjdu do pense. Dycky jsem si myslil, že bych těžko mohl bejt živ bez lesů a kor bez lesů na Žďárskéjch horách, ale za tohohle pána není mi možná vydržet. Budu asi na pensi dřívěje nežlivá oni na faře.«

»A co by bylo se mnou?« ozvala se tetka.

»No, co s váma? Šak mi milostivá vrchnost dá k ty pensi někde v zámku ňákou komoru, a budeme spolem hospodařit jako tady, dokavád nás tuhle velebný pán nepovolá na tu faru, nebo Pán Bůh ze světa,« řekl hajný.

»Kde pak my stary lidi v zámku zvykneme,« lekala se hajná. »Co bych já dělala?«

»No, budete chodit denně do Božího kostela, budete si podřimovat, povídat, co se vám zdálo, a spolu si budeme vykládat o našejch milejch přátelích na Martincu. Tady huž jenom hříchy dělám, že pořádem kleju a vsecky hromy a čerty svolávám. Je to hospodářství!« Hajný nechtěje před Josefem klít, uhodil pěstí na stůl, až se okna otrásla.

»Nebudte divokej, nestydíte se před velebným pánem?« napomínala tetka.

»A co vás, strýčku hajný, tak pohoršuje? tázal se Josef.

»Povím jim to cestou. Musím obejít trochu ešče lesy. Tetka nezdržujte nás; vidím na vás, že se vám chce ešče kousku toho povídání s velebným pánem, ale já musím jít. Rozlučte se, pantáta řekli, že chcou velebný pán zejtra odjet.« Hajný bral již klobouk a pušku.

»Musím, strýče; pan farář je stár, povinnost toho vyžaduje,« řekl Josef rozloučil se přívětivě s hajnou a vyšli.

Hajný kouřil dýmaje, až mu mraky kouře vstávaly nad hlavou.

»Co máte s myslivcem?« počal Josef rozhovor.

»Velebný pane, věřijou mi to, není pán jako pán, to není ani člověk. Opravdu, jak je v ty kronyce o tom Robertu-ďáblu, — ten člověk se darmo Robert nejmenuje. Jemu je jedno, estli se zachová panstvu s hotovou pracou, na ty mu nezáleží, ale na tym, aby hukázal, že je pánem, že může poroučet, že může sužovat. Jen když křikne na lidi. Ať na drvaře, ať na hajny, ať na honce, ale křičet a nadávat a bít — to je jeho. Hůl a karabáč nepustí z ruky. Pamatuju taky kolik pánů; vím, že každěj myslivec má v sobě tu divokou, jak se říká »zelenou« krev, ale takovýho — Bože mne netrestej — čerta jsem jakživ nepoznal. Taky dovedu zaklet a z bab, někdy dyž jsou na to roští moc hladovy, klením div dušu nevystraším, ale kleju a hrčím z daleka, aby mohly hutíct. Ale ten — jak vidí, že má babka trochu silnější kousek, huž je nůž venku a přeřeže jim provazy, rozřeže pytle — člověk ví, jak si

chudy lidi kolikrát těžko k tomu pomůžou, a ešče babku ztluče. Bez ran to hu něj nejde. A jenom po nohách kouká tlouct. Ty žensky chudáci majou málokterá ty nohy zdrávy, od toho dření má skoro každá ty žile strhaný, a bolavejch noh má víc lidí než zdravejch. Z voznobenin nadělá se boláků, a schvácenina taky se vyráží. A ten se jen směje, že hučí prej ty baby tančovat. »Pfuj, pfuj,« hajný zastrčil vyhaslou dýmku do kapsy a odplivoval v rozhorlení.

»Tak je surový?« žasnul Josef.

»To je nic. Ale to by měli vidět, dopadne-li pytláka, ztluče ho do krve, do němoty. Až se ten člověk trochu vylíže, teprva žaluje, přivede chudasa do hareštu a pokutu ešče nepopustí, dyby měli ti lidi duchnu nebo kozu prodat. Znali starýho Blažka od potoka? Jak by ne! Stokrát bejval na Martincu přes noc, dyž přšelo a s tou chromou nohou nemohl do dědiny dojít. Před lety jej myslivec postřelil, to se vědělo, že nemůže od ty doby na nohu, ale přál se mu v lesi vejdělek. Že někdy ešče něco ukradnul — no, proto vrchnost nezchudla, šak ňákýho toho zajca nebo králíka i ta liška, i ta káňa nebo vejr zadává, tak huž se i s pytláky počítá. Tak ten Bárta si položil voka, just na blízko. »dobry, vody,« šak vijou, kde je to, velebný pane,« hajný sklonil náhle hlavu.

»To nešťastné místo,« řekl Josef.

»Ba pravda, nešťastny místo,« opětoval hajný. »No to vijou, dyž najde člověk voka, sebere je a je po všem. Šak pytlák taky drát zadarmo nemá, co vystojí strachu a pak zlosti, dyž jsou voka prázdný, to má k lepšímu. No, chytil se mu zajc. A přišli jsme k tomu. Pán na to přišel. Chcel jsem to sebrat, ale pán ne, že vyěkáme pytláka. Schovali jsme se v houští, přeprchalo, čekali jsme celou noc, až k ránu starej Blažek se tu přichromal. Jen se sehnul, huž myslivec ho držel. Zmlátil ho karabáčem, že musil bejt modrej po těle jak ta charpa. Na kolenách ho ten starej člověk prosil, at ho pustí, že to zaplatí, dyby měl chalupu prodat. Že jenom z nouze pytlačí, že mu žena stůně. Měl hu ní doktora, nemohl zaplatit, tak že chcel mu toho zajca ctí a darem donést. Ale do toho kamena dyby mluvil, rovno by bylo. Dyž

ho stloukl, vzal to do ruk a tu jsem viděl, co jsem jakživ neviděl. Zajcovi dal provázek od předních běhů k zadním a pověsil ho Blažkovi na prsa. A to voko, považijou si, velebný pane, voko z drátu přesmekl starýmu člověku přes hlavu, zatáhnul kolem krku a tak ho hnal před sebou. Cloumal s ním, drát se Blažkovi zařezoval do krku, jak ho pán levou rukou držel a pravou rukou holí pobízěl. A kopal i do ty chromy nohy. A tak ho hnal přes hodinu cesty až na fořtamt. Tam měli přece trochu citu, nechali Blažka na den zavřít a bylo vodbyto. Ešče prej mu tam ti páni dali jest a pár grejcarů.

»To je hrozná surovost,« děsil se Josef.

Ten chudák starej došel druhej den k večeru dom',« vyprávěl hajný dále. »Jak, to si můžou myslet. A doma ty nemocny ženě lehl a stonali potom dva. Blažek z toho nevyšel. Za pár neděl doklepal. Ženě prodali tu chajdu — byl to zbor a včil žebrá. Toho má pan Helman na svědomí.«

»Chudák Blažek,« politoval Josef starce. Znal ho dobře a pamatoval se, že někdy pobýváje na Martinci, vypravoval pohádky, obyčejně o loupežnících.

»Ba chudák. Tak vidijou, velebný pane, já toho huž nesnesu. Radějác půjdu sám, dokavad na mě nedojde a pán mne nevyžene. Kam bych se odvolal. Třeba sloužím toliknáct let, pomoci by nebylo, dyby si na mne zasedl. A chuti k tomu má.« Hajnej se zlobně zasmál.

»Co může proti vám mít?« divil se Josef.

»Že nejsu kat na lidi jako on, to hned z kraja a potom — hajný se zamlčel. Povznesl hlavu a hleděl mladému knězi, zpřímá do tváře. »Velebný pane, Josifku náš všem drahej, odpustijou, že se jich já sprostěj člověk opovažuju tak pojmenovat — oni vijou, že bych za nich tu dušu dal. Teda ten — ten — ten ďábel má proti mně tolik, že má spadýno na mladou panímámu, a já mu kde můžu překážím. Člověk může překážet, když chce.«

»Tušil jsem to,« řekl Josef temně. A vzav starce za ruku, přiklonil se k němu jakoby se bál, ostýchal na hlas, vyslovit, zašeptal: »A víte, kdo ten Helman jest?«

»Podlévá ty paničky soudě myslil by člověk, že je hodny matky syn,« řekl hajný váhavě. »Ale otec i bratr prej byli divousi. Dávno si matka jeho stěžovala.«

»Jeho bratr byl zde v Žďárských horách, v této myslivně před lety návštěvou,« řekl Josef a hleděl upjatě na hajného.

Tento stanul, rozkročil se, položil ruku na čelo a pojednou vzkřikl, beze slova, jen mohutný vzkřek vyrazil ze širokých prsou, jako když člověk si ulehčuje po veliké i jazyk poutající bolesti.

»Já huž vím,« zašeptal po tomto výkřiku a započel se s celým svým silným tělem. Zachytil se stromu.

»Kdo jim to řekl?« tázal se ještě šeptem.

»Nebožka matka ho poznala po podobě s tím jeho bratrem. Poslední radost, Cyrilčinu svatbu, měla tím pokračenu, domluvily se v ten den náhodou s paní Helmanovou, že tu její starší syn byl kdysi návštěvou.«

»Proto mi bylo to jméno známým a i podoba,« řekl hajný. »Velebný pane, pod tím člověkem nebudu sloužit. Ještě dnes se poděkuju.«

»To neuděláte, strýče! Vy setrváte. K vůli Martinci a Cyrilce. Vzpomeňte na Petrolínu a její matku. Vidíte, že zůstanete?« Josef vzal hajného za ruku.

»Velebný pane, to jim neslíbím. Jim bylo hrozno slyšet, co jsem já viděl, a — Petrolína — velebný pane, Petrolínina máma byla jenom děvečkou a Cyrilka — mladá panímáma — má muža, ať ten si ju chrání. Nechajou mě, jedou s Pánem Bohem, Pán Bůh jich opatruj.« Hajný posmeknul a odcházel rychlými kroky.

»Ne, strýčku, tak vás nenechám. Vždyť jste říkával, že jsme vám my děti z Martince k srdci přirostly. Vidíte, že zůstanete! Abych promluvil se švagrem, to nejde, nechci v jeho duši zaset símě nedůvěry k ženě, nechci otrávit ten čas smutku po matce v domě. Kdo, kdo má střežiti Cyrilku? Jsou zde tety. Ale Rozárka v té své prosté, čisté duši nepoznala nikdy vášně, neporozumí, plakala by, domlouvala a Cyrilka, vidouc se stíhána, prve než zhřešila, snad ze vzdoru by provedla něco, co by mohlo mítí vážné následky. A teta Maruška? Ta děsila by se té naší rodinné kletby a snad by mladou duši Cyrilčinu rozechvěla tak, že by jí pokazila na dlouho

všecku radost nad životem, ne-li na vždy. S tatínkem není žádné řeči. Zapadá za ním život pro svoje trudy. Rozpoznávám to: jest unaven, nechce, nemůže již trpěti.« Josef ukončil povzdechem.

»Majou pravdu, velebný pane. Já tedy zůstanu, pokavád mně ten — ďábel nevyžene. Ale včil s Pánem Bohem. Nohy pode mnou klesajou, jsu jako opilej. Opravdu, na tom vašem Martincu je kletba a zásáhne každého, kdo se tam blíží. Každěj musí trpět, kdo pod tu proklatou střechu chodí.« Hajný mluvil temně, a z očí šlehal mu blesky.

»Strýčku, modlíte se denně: »A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.« Zapomeňte, řekněte jako můj otec: »Zapadniž vše v mlhu. K vůli mně.« Josef sepjál ruce, drže v nich hajného pravici.

»K vůli nim, velebný pane. K vůli nim, za to že huznávali chuděru Petrolínu za svou sestru,« řekl hajný a odcházel. Již nedával s Bohem, beze slova rozešli se oba muži.

Josef kráčel k domovu. Zastavil se na dvoře a hleděl na obraz svatého Martina na štítě. Zamyslíl se a pravil sám k sobě: Jsme na tom světě všichni žebráky. Nekaždý žebře o almužnu, mnohý žebrá o soucit, za odpuštění toho, čeho třeba ani nezavinil. A ne-li za sebe, prosí za jiné. A to jak ve víru světa tak i v zátiší.« Vešel do stavení. Domáci nebyli se posud vrátili z pohřbu, setrvali v hospodě.

Odešel do své sedničky. Teta Rozárka donesla za ním večeři. Jí k vůli pojedl, ač neměl hladu ani chuti. Otevřel okno a hleděl k horám, jak rád činíval. Vzpomenul jitra po Cyrilčině svatbě. Jak tehdy východ, tak dnes západ slunce vyčkával u okna. A slunce zapadlo v celé té nádheře, s jakou se loučí s horami. Tma, v níž šero přecházelo, chytala se na vrcholky lesů. Josefovi se se zdálo, že vkrádá se mu do duše.

Domáci došli pozdě. Již hořela před křížem opět lampička jako rudá růže, když docházeli. Šels nimi myslivec a postál před vraty. Skláněl se k dítěti, které Cyrilka nesla v náručí. Smál se, Josef ho slyšel. I mladá panímáma se smála.

Posléz se rozešli, a Josef sešed dolů do veliké svět-nice, zpozoroval nemile dojat, že sestra je vskutku veselá. Hovořila mnoho, věděla stále co povídat a nejevila únavy. Vyprávěla, komu slíbila návštěvu. Hodlala dojíti do mlýna, ku vdaným i svobodným kamarádkám. Ozna-movala svému muži vesele, ale určitě, že se nehodlá zde na Martinci zavřít jako v klášteře, že mají jiné paní-mámy také hospodářství a děti a přece že s muži trochu světa užívají.

Mladý pantáta rovněž rozveselen jí sliboval, že se časem podívají tu a tam. I on pobytem mezi více lidmi jaksi se rozveselil, rozjařil. Teta Maruška byla smutná. Pravila k Josefovi: »Nebyla bych si pomyslela, že budu doprovázet panímámu k hrobu. Vždyť jsu přece starší. A tak mezi lidma taky vidím, že jsu hodně stará. Po-mněly ponejvíc moje karamádky, jsou babičkami, ba prachbábami. Vždyť i já jsu taky huž prachbábou, syn je dědečkem. Hutekl ten život člověku a věru, jako jsem si přála dožít svý poslední leta na Martincu, kde jsem se narodila, tak bych si přála huž do země k odpočutí. Je člověk z hlíny stvořen a do hlíny si žádá.«

»A ba, to je pravda,« posvědčil starý pantáta sestře.

Rozešli se a Páter Josef tu noc opět probděl. Ulehnul, ale nespál. Cítil divnou předtuchu, jak je člověk bezmocný v boji proti osudu. Promýšlel znovu vše, co co se odehrálo a protrpělo na tom kousku země, kde stál rodný jeho statek. Dojívalo ho lnutí rodiny k tomuto kousku půdy, která byla jako místečkem, které by dlaní pokryl v rodné zemi. A čím ve světě? Čím osudy, utrpení jedné rodiny v dějinách národův? Pohlížel v myšlen-kách na cestu, kterou měi před sebou. I na cestu do svého nynějšího domova i na cestu životem. Jak přál matce, že bylo s ní již u konce. Že došla cíle a klidu! Tetě Marušce přímo záviděl, že brzy toho klidu dojíti může.

Co bude asi s Cyrilkou? To pomýšlení ho téměř bodalo. A z bludiště těch myšlenek, které mu tu kolo-taly hlavou, neviděl nikde východu. K ránu zdřimnul, ale pouze na chvíli. Pak odešel do dědiny a strýc mlynář odvezl ho na nádraží,

Byl smutný den. Přerchalo a Josefovi usedají-címu do vlaku bylo, jakoby měl odjížděti někam daleko,

daleko. Tak neznámou připadala mu ta cesta, tak po-divnou v té smutné dnešní náladě. Pokud viděl pásmo hor na obzoru, pohlížel zpět a bylo mu teskněji, než když jako mladý studentík poprvé odjížděl do světa. Bylo mu teskněji, než když jel domů s rozhodnutím, že setrvá na rodném gruntě, že se stane rolníkem. A s tím steskem v duši jel vstříc nové práci ve svém povolání, v tom těžkém poslání kněze.

XVI.

Uplynulo deset let. Krátká to doba v lidském žití, dlouhá pro ty, jimž jest ji protrpětí, pozoruhodná ve vývoji jednotlivců, v rozvoji i rozkladu rodin. Na Mar-tinci přeletěla ta léta přes starou jeho střechu v bouři i jasu, v žalu i blahu. Ty lesy kolem šumí jako šumí-valy, zmohutnělá drva opírají se vydatněji nárazům větrů, tíži jinovatky, břemeni sněhu, kteréž zima na jejich větve přinese. Ty balvany »zkamenělého stáda« na planince u kříže před Martincem jsou snad o něco zvětralejší více mechem porostlé než byly. Prohání se mezi nimi čilá dětská družé, mimo líbezná děvčátka jako růžička, as desítiletě, ještě dva hošáci čilí jako veverky, a batolátko — děvčátko v červeném čepečku. Jsou to dítky z Martince, a nejstarší Josefka vesele hraje si tu s bratříky Martinkem a Cyrilkem a rozšafně opatruje malou buclatou Marušku. V Martinci přibylo malých a ubylo starších. Pantáta i sestra jeho Maruška záhy za sebou klidně odešli, a zdetinělá stářím Rozárka žije jenom těm »vnučátkům«, denně jim opakujíc, že je sice také ještě děvčicou, ale přece jejich babičkou.

Statný pantáta stará se v hospodářství, máje k ruce statného posud starce hajného. I Petr byl již zemřel, a hajná také se rozžehnala se světem. Po její smrti nabídnul se hajný Martincovým, chtějí-li ho za šafáře, že půjde do výslužby a nechce se daleko stěhovat. Chtěli, i přes nějaké námitky od starého pantáty, tehdy ještě žijícího.

Tak zůstal hajný v tom milém svém horském koutku, a Martincovy děti říkaly mu zase »strýček hajný« jako předešlá pokolení.

Páter Josef došel k otcovu pohřbu, srdečně rád uviděl a uvítal hajného pod rodnou střechou.

Pantáta přežil panímámu o celých pět let. Byla to trpká léta na Martinci, mnohý žal tu bouřil pod starou střechou. Ale pantáta umíral klidně, nevěda, že odchází. Zapadal v tu mlhu zapomnění, že zapadla jeho paměť, byl poslední tři roky svého žití velikým, starým dítětem. Paměť jeho zhasla, žil jen tělem, úplně zdětiněl. Byla to veliká, veliká rána, která přivodila mu nemoc, z kteréž povstalo místo starce dítě, dítě chápáním i způsoby. Bylo ho všem líto, ač mu někdy přáli, že zapomenul aspoň ty smutné osudy své rodiny.

Nepřibýlo psaných řádků v smutné rodinné kronyce v staré bibli, ruka zaznamenávající narození dětí v tuto bibli (i v novou, kterou Páter Josef, věda, že stará jemu po otcově smrti náležitě bude, mladým manželům byl daroval) nezaznamenala žádného úmrtí. A přece to byla smrt, která otrásla znovu tím starým krovem až do základů.

V zimě následující po panímámině úmrtí počal myslivec Helman opět častěji chodívati na Martinec na besedu. Musili snášeti jeho návštěvy. A zvykli opět hrubým jeho šprýmům, hlučnému smíchu i surovým výrazům, vyprávěl-li jak trestá lidi v lese. Vše v celém okolí se třásla před Helmanem. Lidé v okolí říkali mu opravdu, ovšem potajmu, »Robert-dábel«.

Báli se ho. Nebylo mu nic svato, ničeho se nevaloval. Jak mu bylo jedno střelit po zvířeti, nebo po člověku, tak mu bylo jedno zničit nevinost dívky, porušit ženu. Stěžovati vrchnosti se lidé báli. Nebylo by to asi také bývalo nic platno.

A k tomuto muži, kterýž byl postrachem a obavou celému okolí, počala lnouti mladá panímáma z Martince. Jí neprotivily se stále jeho úšklebky, nemrzela jí jeho smích a kluzké žerty. Vytýkala někdy svému pantátovi, že je k myslivci nemluvným.

A když zima utekla, tu s nastalým jarem počala Cyrilka docházeti do myslivny. Vyměnila si s matkou myslivcovou vejce od slepic i kačen na jiné plemeno, vyměňovaly si zeleninová semena i odprutce květin, a stará paní stěžovala si mladé panímámě na to smutné

bydlení zde v horách, i že se syn Robert nechce ženit, že čeká, až se odsud dostane. Nechtěl již ani jezdit za nevěstami, říká, že mu je vůbec veseleji než ženatému. A stará paní přímo vyslovila Cyrilce politování, že ona si ho nevdala, že zajisté byl by umírně nezakrocenou svou povahou, kdyby byl dostal, co si přál.

Cyrlka naslouchala kloníc hlavu. Ó, věděla, že by snad bylo se spíše vyplnilo její přání, aby se dostala z té samoty, že myslivec by nebyl váhal prodat rodný její domov. Vždyť se smával, jak lpí sedláci na té zděděné hroudě, právě jakoby jinde nic nerostlo, aneb za peníze nájmem získané koupiti se nedalo.

Myslivec provázival Cyrilku lesem domů. A tu nebýval tak divokým, nesmál se tak výšklebně, nemluvil tak neurvale, ba zdál se býti i smutným. Často donesl Cyrilce kytici lesního kvítí, ale jenom vždy, byla-li u nich v myslivně, na Martinec nikdy.

Jednou při návštěvě za nedělního odpoledne, kdy tety Maruška s Rozárkou odešly do dědiny k Maruščinu synu do mlýna na besedu, odskočila si Cyrilka do myslivny na besedu. Dítě vzala s sebou a vyzývala muže, ať jde s ní. Tento, nevida vůbec příliš rád ženino docházení do myslivny, nechtěl jíti, i zůstali si se starým pantátou doma. Usedli před gruntem na záprsní a pokuřující, hovořili.

Cyrlka byla ráda viděna a posvačila s paní Helmanovou. Hrály si s děvčátkem, které již počínalo stavěti se na nožky a hezky rozumně koukat. Došel myslivec a bral malinkou do náručí. Nebála se ho a smála se, an jí vyzvedal vysoko nad hlavu, vyhazoval a opět chytal, hvízdal jí a na trubku troubil. Chytala ručinkami jeho dlouhé vousy, šubala je a on líbal ty malinké prstíčky, které se zamotávaly tak, že až vousy trhaly.

»Vidíš, vidíš Roberte, kdybys se oženil, mohl bys mít také takovou roztomilou Josefku,« řekla stará paní.

»Ale to bych byl musil, maminko, mít předem takovou roztomilou Cyrilku,« řekl myslivec.

Mladá panímáma Martincová se zapálila. Pojednou spěchala k odchodu. Zdržujícím hostitelům se vymlouvala, že tety odešly, a že musí přece dohlédnout, any

tety nevědouce, že ona do myslivny půjde, domů si asi nepospíší. Šla, myslivec s ní. Došli do vysokého lesa. Bylo to v květnu. Les jen voněl lahodou. Hvizd kosa zazníval jako vzdálená hudba. Zelenavý přísvit stromů šířil příjemné šero. Milý, zdravý obličej Cyrilčin v černém smutečním šátku, který měla na hlavě, i buclatý obličej a ručinky dítěte vypadaly v tom zelenavém světle jako z mramoru.

Myslivec pohlížel na mladou ženu lačným zrakem.

Tepny mu byly až ve spáncích, a chřípě se mu tetelily. Kolem rtů mu škubalo. Oddychoval těžce.

»Co je vám?« tázala se Cyrilka.

»Nic, jenom smutno, smutno, že jsem tak sám, tak sám«, řekl s podivným názvukem, a Cyrilka si pomyslíla, jak tomu člověku lidé křivdí, že není, nemůže být tak divokým a zlým, jak se o něm mluví. Myslívala si to často.

V tom zalehlo k nim houkání divokého holuba.

»Aha, slyšíte, panímámo, ten volá svou družku,« řekl myslivec.

»Dovolá se jí?« tázala se Cyrilka. Byla ráda, že budou o něčem jiném mluvit.

»Ošídíme ho. Buďte ticho,« řekl myslivec a zahoukal, jak činívají lesníci, chtějíce přivolat holuby. Zahoukal prvním tónem, zvuk nesl se do hrdla a klokoval. Jednou, podruhé.

Zachvěl se šelest křídel, a v hustých větvích smrku snášel se holub, oklamáný voláním. Zahoukal, otáčeje hezounkou hlavičku.

Myslivec zahoukal opět, snímaje tiše pušku, již přiložil v líc, vystřelil, a holub padnul k zemi. Jeho hezounké tělíčko se smeklo po větvích a dopadlo do mechu.

Cyrlka vykřikla a děťátko, polekané ranou, dalo se do pláče.

Myslivec zvedl holuba, kterýž krvácel na prsíčkách, a podával ho Cyrilce.

Tato chlácholila dítě a řekla: »Neměli jste ho střítet, byly bysme měly větší radost, kdybyste ho byl jenom zavolal a nezabil.«

»Je mu lépe, že je mrtev, než aby nebyl našel svou holubici. Byl by si myslil, že mu je nevěrnou, že ho jenom vábila,« řekl myslivec, a Cyrilku dojal tento nejapný žert více, než pohled na mrtvého ptáka, jehož krásné, do růžova zašedlé péří bylo zbroceno krví.

»Doneste ho paničce,« řekla. »Mně by ho pro lítost nebylo možná ani škubat, chudinku.

»Tak jste vy ženy, člověku ublížit dovedou a ptáka litují,« zasmál se myslivec jako trpce a uložil holuba do brašny.

»A to dovedete přivolat holuba, kdy chcete?« otáčela řeč Cyrilka.

»Nejen holuba, i výra přivolám, tohoto ovšem v noci. Také srnce bych vám mohl zavolat. K tomu mám přštalku. Říká se, že my myslivci prý umíme trochu čarovat, to je skoro jako čáry,« smál se myslivec.

»Prosím vás pěkně, zavolejte teda srnce, to malinky bude mět radost,« žádala Cyrilka.

Myslivcovi šlehlo cosi podivného očima a rty zacukaly v pošklebném smíchu. Podíval se na mladou ženu, téměř polykaje zrakem kyprou její postavu. »Nyní to nepůjde, to bychom musili jít na místo, kam chodí zvěř pít. Víte, kde je u »dobré vody?« tázal se.

»Vím, ale to bych si zašla,« řekla Cyrilka. Ona nevěděla o tragické smrti bratra Martina. Nesvěřeno jí posud ničeho. Sám Páter Josef žádal rodiče, aby tak nečinili, že její mladá mysl by nesnesla tíhu té rodinné kronyky neštěstí.

»S tím dítětem by to také nešlo. Dítě nevydrží dlouho ticho, a každým šustem se srnec splaší. Víte co, panímámo, doneste si to malé domů a přijďte k »dobré vodě«. Tam chodí srnci pít. Já půjdu napřed a za nějakou chvíli se tam sejdeme. Nemusíte pospíchat; čím dále k večeru, tím lépe. Uspěte si malinkou a doběhněte tam. Na shledanou.« A než mohla Cyrilka odpovédít, již odcházel postranní pěšinou.

Cyrlka se rozběhla a došedši domů krom nadání zastala již tety. Trochu nevrle jí přivítaly. Nebylo jim milo její pocházení do myslivny, ale mlčely, aby nebyla v domě mrzutost.

Cyrlka uspala dítě a jen jako mimochodem řekla tetě Rozárce, že si skočí do lesa na něco se podívat, a již odběhla.

Zatím došel hajný na besedu. Nerad slyšel, že se jde do lesa na něco podívat, zamračil se. Mladý pantáta šel dohlédnout do chlévů, a hajný se starým na záprsní osaměl.

»Jářku, pantáto, já myslím, že nemá vaše dcera, panímáma Martincová; v lese večír co dělat,« řekl hajný.

»Co vás vede?« podivil se starý pantáta.

»Pantáto, vy mne nerad vidáte, já to vím, a můžete mi říct, že mi není ničeho po tom, co mladá panímáma dělá. Ale jářku, pamatujte na Martina, tomu taky nic dobrého z lesa nepřišlo. A pantáto, nemusí bejt dycky jenom ten pytlákem, kdo k lesu nepatří, a jářky, někdy pytačijou lidi taky na něco jiného, nežlivá na zvěř. Slyšíte, pantáto?« Hajnému se chvěl hlas.

»Pojdme za ňou,« řekl starý Martinec a již povstal. Hajný vzal pušku, kterou i na besedu nosil, z myslivcova nařizení, beze zbraně nechoditi, a šli.

Starý Martinec byl bled, šel rychle. U lesa se zastavil a tázal se: »Kam to půjdeme?«

»Podíváme se,« řekl hajný a sklonil se k zemi.

»Tudy šla, je znat v chmouru její stopu. Je obuta. A tady se dala houštinkou. Vidíte, jak polámány větvičky a přetrhány pavučiny. Aha, na tu pěšinu. Pro Boha, pantáto, to je pěšinka k »dobry vodě«. Tam — chcete-li, vrátíme se.«

»Tam —« opětoval pantáta. »Jenom pojdme.«

A šli, co možná rychle. Blížíce se k pasece »u dobré vody«, slyšeli táhlý hvizd.

»Pán píská na srně,« řekl hajný. »Na to se tedy asi šla mladá panímáma podívat. No, to by nebylo zle, ale jenom jak bude dál.« Pojal Martince za ruku a téměř s utajeným dechem kradli se houštinou.

Již jenom řada nízkého podrostu dělila je od místa, kde proudila studánka »dobré vody« u balvanu označeného křížem, tam, kde kdys proudila z mladých Martinových prsou bujná krev, která jej táhla do lesa za vášnivou rozkoší zabijeti zvěř. Tam mihaly se v šeru dvě postavy.

Přikrčena seděla Cyrlka u balvanu, a myslivec klečel podle ní, vyluzuje z píšťalky zvuky, klamně srnčímu »volání« podobné.

»Pantáto,« šeptal hajný. »Pantáto, vy jste toho neuhodli, ten člověk tam je bratr toho, kterej vám zastřelil Martina.«

Pantáta zavrával. Otevřel ústa, ale ani zvuk nevyšel mu z prsou. Otevřel oči šíře, jakoby hleděl do nějaké veliké prostory, jakoby byl oslepen nějakým náhlým světlem.

Zvuk píšťalky se opětoval. Lehounký skok nesl se houštinou, a proti studánce vyhopkoval pěkný srnec z nízkého podrostu.

Stanul a ozval se táhlým hlasem. Na to rychleji, jako slabým zaštknutím. Ještě jednou a nevida zde družky, po jejímž domnělém hlase šel, zadupal a lehce s pozdviženou hlavou běžel kosmo přes paseku do jiné houštiny. Jen se kmitlo stínem podvečera křepké jeho tílko. Lehounký skok zaniknul v šumu lesa . . . A vše ztichlo . . .

Ale tam u studánky, tam nebylo ticho. Tam bránila se mladá žena nenadálému objímání a polibkům cizího muže.

Vykřikla. Polibek rtů vášní planoucích udusil její hlas, a to mladé tělo již již podléhalo síle mužských ramenou.

V tom zavzněl tišinou výkřik hlasu stařeckého. Se slovy: »To za Martina!« strhnul pantáta Martinec hajnému pušku s ramene, a střelná rána pobouřila ozvěnu.

Myslivec se skácel k zemi, strhnuv Cyrlku na sebe.

Hajný několika skoky ocítil se u nich.

Pantáta vrával za ním, pušku držel v chvějících se rukou.

Cyrlka vyskočila s výkřikem a chtěla se dáti na útěk. Hajný ji zachytil.

»Počkejte,« řekl. Otec přivrával k ní a uhodil ji pěstí do obličeje, na smrt zbledlého. Potom se kácel na zem v mdlobách.

»Panímámo,« řekl vážně hajný. »Panímámo, to jste si šla na špatnou podívanou. Pán volal srnca a sám na srnku čekal. Včil z toho budou špatny konce.«

»Strejčku, pro živýho Boha vás prosím, jak se to stalo?« s pláčem promluvila Cyrilka.

Hajný se sklonil k myslivci.

»Je mrtvej,« řekl. »Pantáta jakživ málo střílel, ale tendlekrát dobře trefil.«

A popošed k pantátovi, hleděl ho vzpamatovat. Omýval ho šátkem ve vodě namočeným.

Po drahé chvíli otevřel pantáta oči. Matným pohledem utkvěl na dceři i hajném. Nepromluvil.

»Nic platno, panímámo,« řekl hajný. »Sami dva ho nezmůžeme. Doskočte na Martinec pro pantátu. Musíme se taky doradit, co a jak.«

»Jak bych to tam řekla?« děsila se Cyrilka.

»Tedy zde zůstaňte a já půjdu,« navrhl hajný.

»Zašla bych hrůzou,« zajektala Cyrilka.

»Jen tedy běžte,« řekl hajný. »Musíte to již nějak říci.«

A mladá panímáma běžela. Nedbala, že prosmykujíc se houštinou, trhá na sobě šat, a že větve jehličím jí šlehají do tváří a škubají její vlasy. Šátek s hlavy ztratila, zapadala v bažiny, klopýtala přes kořeny a pařezy.

Na Martinci se jí lekli. Vyprávěla s pláčem jenom tolik, že jí myslivec chtěl ukázat, jak přijde mu srnec na zapískání. Nyní, že leží u »dobré vody« zastřelen a otec že je snad také mrtev.

Nemohli toho pochopit, a pantáta běžel skokem do lesa. Tety zatím Cyrilku chlácholily a vyptávaly se jí, co se dělo. Pověděla po chvíli vše.

Naříkala trpce, jak neopatrně by byla veběhla do tenat špatnému člověku.

Tety jí domlouvaly a těšily ji.

Pozdě v noci dovedli hajný s mladým pantátou starého Martince domů.

Uložili ho na postel. Byl polomrtev, nepromluvil posud a teprve po dlouhé době, až k ránu, počal mluvit. Ale bylo to blábolení, bez smyslu, těžce sloužil mu jazyk. Chvillemi rozpoutal se přece v horečné blouznění a pantáta proklínal. Mněl se býti oním poutníkem, jehož nepřijali kdysi na Martinci pod střechu, člověkem po-

cestným v bouři po lese bloudícím a proklínal ten rod na Martinci usedlý.

Po dlouhé, vážné rozmluvě s mladým pantátou, Maruškou a Rozárkou, kteréž Cyrilka s pláčem naslouchala, vydal se hajný na lesní úřad. Šel oznámit, že našel myslivce Helmana v lese zastřeleného — bezpochyby pytláky.

Nikdo se tomu nedivil, tím více, ana komise shledala, že vražda udála ze na místě, kde asi pytlák, přes neplatný ještě čas k honitbě, číhal na srnčí.

Hajný nedočkal nového lesního. Žádal ihned do výslužby.

Starý pantáta dlouho stonal a povstav, zapomněl na vše, co se událo, co ho uvrhlo do nemoci, na pokraj hrobu. Byl zdětinělý. Ale v hospodářství přece ještě si ledačeho všímal, poručil a zlobil se, nebylo-li uposlechnuto.

Cyrlka se otce téměř bála. Odprosila svého muže, ač tento nedával jí viny.

Páter Josef a teta Maruška sdělili mladým manželům vše to smutné, co dělo se kdy na Martinci.

A tu navrhoval mladý pantáta své ženě, že tedy Martinec prodají a odstěhují se jinam, kde jí bude veseleji.

Ale Cyrilka nechtěla. Nyní teprve chápala, jak může býti milým rodné místo a pochopila, že tím nešťěstím jest skorem posvěceno. Pochopila tetu Marušku, že vrátila se ku sklonku života v rodné stavení.

Dlouho, dlouho bylo na Martinci smutno a nedalo se jaksi vyjasnit. Vždy nové žaly zabouřily v tom starém stavení. Nedůvěra dlouho panovala mezi manžely a oba se lekali té kletby.

Páter Josef vynaložil veškerý vliv svůj, aby prosté myslí nepřipouštěly si již smutné osudy Martincova rodu, více než bylo třeba. Vyložil jim, že v osudech rodin jako v osudech národů panuje náhoda i vášeň, ctnost a hřích.

Starý pantáta podržel a v zdětinělosti své stále více jevil odpor proti hajnému, i když se hajný, jak již pověděno, přistěhoval na Martinec, stále jej posílal pryč, do lesa, do hájovny.

Po smrti pantátově teprv jaksi rozptýlil se mrak nad Martincem, a bylo klidněji. Cyrilka se rozveselila se svými dětmi a když po smrti tety Marušky čáp donesl Marušku jinou, tu bylo již zase veselo a klidno na samotě mezi lesy.

Manželé se milovali více než po svatbě. Cyrilka se naučila milovati i tu hroudu na zděděných rolích, jak říkávala nyní s pýchou.

A po desíti letech od panímáminy smrti bylo na Martinci tak milo, že říkali si nynější Martincovi manželé, že nedali by Martinec ani za půl Moravy.

Schvaluje jim to Páter Josef, kterýž každoročně na Martinec zavítá. Jest také klidným a vážným, jest pravým knězem, těшитelem zarmoucených, dobrodincem chudých.

Ta mladá ještě hlava jest sešedivělá, sešedivěly mu vlasy u lože otcova, an tišil horečné jeho vidiny vlídnými slovy, celoval a slzami skrápěl tu upracovanou, mozolnou ruku otcovu.

Mnoho, mnoho hovořil Páter Josef s hajným a tetou Maruškou o předtuše matčině, mnoho hovořili o osudech Martincovy rodiny.

Po smrti Maruščině přijal teprve Páter Josef rodinnou bibli, ponechal ji po otcově smrti ještě tetě, dle jejího výslovného přání. A pohnut shledal, že připsala pod všechny zápisky chvějící se stářím, těžkou od práce rukou tato slova: »Dá Pán Bůh, že odstoupí dopuštění jeho od rodu našeho, neboť se za nás modlí Pomazaný Páně.« V úctě skláněl hlavu před tetinou památkou.

Mnohá, mnohá bouře stihala také Pátera Josefa v jeho povolání. Vlny času valily se kolem něho, ale mladý kněz stál a stojí pevně ve svém působení a žití jako kněz a šlechtný člověk. Říkává svým přátelům, že jest synem hor, že zachoval si tu neoblomnou mysl, že zná vzdorovati ranám osudu jako ty hory bouřím a větrům.

Když zajede do hor, chodívá mnoho po lesích. Starý hajný chodívá s ním. Zajdou vždy k místu Petrolníny smrti, zajdou i k »dobré vodě«, kde nechala vrchnost postavit na místě, kde byl Helman nalezen, železný kříž. Zde postojí vždy dlouho v tiché modlitbě.

Na Martinci pak těší se sestřiným dětem. Těší se, že vyrůstá tu pokolení nové, nové větve rodiny, která zachová ve svých tradicích odevzdanost do vůle Boží, pevnou důvěru a přítulnost k víře od předků zděděné. Přijal slib, že dívky této nové rodiny, nesoucí jiné příjmení, nezvědí více o rodinné kletbě, že naučeny budou milovati svůj domov, svoje dědictví, protože jest posvěceno láskou a pílí svých předkův. A že požehnáno jest svorností rodinnou, lnutím člena ku členu, láskou ku práci a práci samou, tou prací selskou, která člověka přivádí přírodě blíže, než bádání a věda.

Maje tyto rodinné tradice v duši, kráčí dnes po desíti letech úvozem na Martinec. Jde oznámit svým milým, že rozloučí se s nimi i s vlastí, snad na čas, snad na vždy. Hodlá se vydati do Afriky, chce státi se misionářem, aby rozséval símě víry a lásky i mezi divochy. A jde se posílnit na tu cestu posledním pobytím ve svém rodišti — »na Martinci«.

M a t k a .

I.

Dech jeseně zavanul nad horami. Žlutlo a červenalo se listí na stromech, jehličí, smrčín počínalo temněti, strniska hnědla uhnívající a babí léto věšelo svoji šedou přízi jako pavučiny na stromy a keře. Sežlutlý trávník skomíral, zbylá stébla travin kroutila se v sebe a i ten bodlák a blín šustily svadlými listy.

Ženy v dědině pospíchaly k lesům. Hleděly snést na zimu nejen ještě topiva, pokud za léta nepostačily, ale i trochu mechu na obložení oken, aby nefičel do příbytků ostrý severák, neprotahovalo se skulinami jíní a zeleň za oknem aby potěšila v zimě trochu oko.

Vždyť je zima u nás na horách tak dlouhá. A smutná také bývá, když si člověk pomyslí, že bude trvatí tolik, tolik neděl, a když nebývá pro ty dlouhé týdny dostatečných zásob. A i kde těchto je, bývá zima smutná, přivede-li s sebou do stavení někde nemoc anebo nějakou strast.

Smutnější zimy jest jeseň. Tu se člověk teprve léká toho, co má přijíti, chladu, choroby, svízelů. A za zimy aspoň zjasňuje obzor sněhová běl. Za jeseně šedá smutná mlha zahaluje vše a jak jde člověk cestou, vystupují před ním polou opadané stromy, uvadlá luka, ohnilá strniska smutně z mlhových par.

V té mlze spěchaly z malé dědinky tři ženy k panskému lesu.

Měly na zádech krusny a svinuté pytle. Šly si natrhat mechu do oken. Zpozdily se stálou, ustavičnou prací.

Stěžovaly si na to.

»Bude s tím zlost,« pravila nejstarší, vyhublá, sedřená žena, na niž nebylo lze poznati, zda jest jí padesát či sedmdesát let. »Včil huž je mech vlhkej, proneseme se s tím, při drápání zajde za nehty, doma aby se to sušilo na pekárně, děti to rozhazujou, roznesou, jde z toho pára. Povídám na koliknáct dní s tím bude zlost, nežlivá si člověk ty okýnka obloží.«

»Šak hu nás taky,« řekla žena mladší, silná a zavalitá. Vypadala zdravě, stopy těžké práce jevily vytahané žíly na krku a sloupovité nohy, na jichž lýtkách i skrze vlněné punčochy rýsovaly se uzly křečových žil. »Nemohla jsem se dostat k tomu jíti do lesa, chodila jsem vybírat ty jabka a pak zase překopávat, to víte, žensky, člověk hledá hurvat a hutrhnout kde co, dyť je těch hažartů doma pět, dělat to ešče nehumí, jenom jest a jsou na to mý ruce. Ten táta, co vydělá to propije. Ešče, že od toho drvaření je kousek toho roští a těch suků. A to taky čeká na mý záda, co já nevodřu, toho hu nás nejní.«

»Ba, milá, zlatá, taky znám pár veršů z tyhle písničky. A včil co jsu vdovou a hu syna jen tak na ty sedniče a vo tym žvancu, abych ju zpívala znova. Netrápí-li člověka muž, je tu nevěsta, a já musím ty sedřeny hnáty natahovat, jen abych se zachovala. Pořádem mě taky honila naše mladá na tu překopávku, že prej jako klidili lidi v pliskanicách a že moc jablek zůstalo i po převorávce. Šak víte, jak to bylo. Zabrouhany až pod kolena jsme bejvaly a málo jsme donesly. A to ešče naše mladá pořádem: ‚A babičko, jenom prej natáhnite, vydejte sílu, doneste.‘ Těžko donést, dyž bylo nás chudejch na těch překopávkách jako much a kde který hu sedláku dělali, tam jiny na překopávku nepustili.«

»Taky jsem chodila a taky jsem málo donesla,« pravila nejmladší žena. Byla velká, silná a příjemných lící. »Kde pak já, tak huž abych čekala den ode dne.«

»Že vrána přiletí, vid?« řekla stařena.

»Ba ano, tetka Dohnalová, ešče jen dybych si toho mechu donesla, okna obložila a cejchy si vyprala. Huž to tělo sotva nesu, co pak můžu taky, a táta mi nepo-

může, sedí za tím stavem jako přibitej a dyž přestane zukat, říká, že si chce odpočinout a ne znovu dřít. Dyby to drápeli k topení rozsekal, nebo ty vody přinesl, ale to prej je ženská práca, to jde radějác na besedu, kalabisuje*) a zahálí,« vzdychala mladá žena.

»Ba, šak ty mužsky na těch besedách jenom klepy shánijou a na ženy se navádijou,« řekla Dohnalka.

»To je jednou pravda,« mínila drvařka. »To si humijou povědět a vyložit, jak kterej dovede si ženu zakřiknout a jak ho musí žena obskakovat a si předcházet. Ale jak se majou starat, to si nepovídajou.«

»To nechajou ženám, milá Krystlovko,« řekla Dohnalka. »To oni vijou a ešče se tomu vysmějou, že žena žene až dožene, táhne pokavád má dušu v těle.«

»Poslouchej, Havlico,« řekla Krystlovka ku tkalcově, »jak pak se chystáš na tu zejmu?«

»Jak bych se mohla chystat? Dyť ani do pazderně nebudu moct chodit, to maly mně ruce sváže. To víš, čtyry kousky toho Božího požehnání máme; jedno, Manča, jde do ty školy, a ty druhy tři se člověku celej den pod nohama a pod rukama pletou, táta na to jenom křikne a hned to vyplácí. A včil ešče to maly. Jen kdyby Pán Bůh dal a byl aspoň chlapec, máme ty holky huž tři. Ženská nemá tak nic dobrýho na světě a táta by přece jasnějác na to koukl, dyby byl syn,« vzdychla Havlica.

»I máš to jedno,« mínila Krystlovka. »Musíš dát děcko mezi lidi na službu tak jako tak. Ešče se o kluka potom máma napláče, dyž ji ho odvedou k vojenskejmu.«

»A na děvče zasejce aby dávala pozor, aby se jí nezahaňbilo a nezavázalo si svět,« řekla stará Dohnalka, pohlednuvši na Krystlovku trochu úkosem.

»Ejnu, tetka, nemusíte mi toho předhazovat, že bych jako byla mohla mět o kopulaci svý děvče za druženko, jářku šak jsem nebyla ani první ani poslední, co jsem toho dokázala, a přece si mě ten můj vzal,« řekla Krystlovka.

»Šak si tvá nebožka máma, Pán Bůh ji tam odpust, div oči nevyplakala,« řekla Dohnalka.

*) Plané povídání.

»Ale potom našu Kačku měla za zlato,« odsekla Krystlovka.

»To je hodny děvče, vaša Kačka,« obracela řeč Havlica.

»Ešče to s ním hujde,« usmála se Krystlovka. »Dost je to na něj. Slouží za pastvicu a zastane za mladší děvčku. Moc si ho panímáma mlynářka pochvalujou a od vánoc zůstane, přidajou mu na sukňu konofasu. Myslím, že tam vydrží až doroste. A mně ve mlejně taky přejou. Dostanu tam dycky při práci nejest habaděj a panímáma hnedka i trochu toho kafatýho nalejou. Na rok mně půjde na službu Bětka a tak bude zasejeh lehčejác, o jeden krk míň k živení. Arci, dřít budu muset ešče na čtyry, jen aby Pán Bůh dal a huž to při těch šestí zůstalo, aby jich nepřibylo.«

»Taky by's musila bejt spokojená,« mínila Havlica. »Jako tuhle já. Ani si netroufám pomyslet, že dyby to radějác nebylo, člověk by si darmo hřích na dušu huděl.«

»Poslouchej, Havlico, huž prveje jsem o tem chcela začít a zamluvily jsme to,« řekla Krystlovka, důvěrně mladé ženě ruku na rameno kladouc. »Nevzala by's si na tu zejmu k tomu malýmu, co čekáš, náky to Brně? Tak jako tak po vejdělku teda nepůjdeš a doma by ti bylo jedno, křičí-li chvilku o jedno děcko víc. Je na ty Brňata po šesti renskej měsíčně, ty čtyry neděle dycky hutečou jakoby rukou votočil a grejcary jsou tu. Co se tkadlec nazuká, aby dva renský za tejden dostal, hezky by vám to přibylo. A trefí-li ti děcko od náky lepší mámy, ešče ti na něj přidá. Rozmysli si to a nech si poradit.«

»I Pán Bůh tě pozdrav za tu řeč, Krystlovko,« zvolala Havlica. »Tohle je jeden nápad. To hudělám. Já jsu i při těch suchejch jabkách dost silná a dyž jenom trochu cumlema vypomůžu, huživím dvě děti jakoby jedno. Manča huž přece pochová a i ty menší zakolibajou. A s tátou bude řeč, dyž zví o penězích.«

»Majou to včil žensky s tím chozením za kojny a s Brňaty dobry, pravda,« řekla stará Dohnalka. »Ale jářku, je to taky na pováženou. Kolikrát jde ženská vod prvního nebo od druhýho děcka za kojnou, doma

jí zatím vlastní dítě zaškloudne anebo má-li náky větší, tak to zaseje zvlčí a muž se jí třeba jiný chytne. Pak z těch peněz, co donese, taky moc nemá, musí-li na svý děcko domů posílat. Ešče, že se má pár měsíců dobře na stravu a náky to oblečení si donese. To Brně zaseje je někdy stonavy, dá moc práce a dyž se trochu vypiplá, tak to humře. No, já ti neradím, ani tě nevodraduju, dělej, jak rozumíš.«

Za té řeči došly ženy k lesu, prošly kusem vysokého lesa a vyšly na paseku, kde na rozházených skalínách čnicích tu a tam do výše, jakoby chaloupky zkamennělé dědiny, zelenal se mech svou tmavou do hnědava přecházející zelení a tu a tam opět se bělal mech šedý jako kadeře starcův.

Mlha vėsila se na balvany, na keře hlohu a šípkoví tu a tam rostoucí, keřiky malinové smutně jaksí šustily svým povadlým listím a plazivé ostružiny rozkládaly svůj ve vlhku paseky posud zelený lupen, též brusinčí a borůvčí rozkládalo se místy jako zeleným kobercem se svými tuhými lístky.

»Mechu dost,« pravila Krystlovka a shodivši krusnu počala trhati mech. Hleděla vybírat kusy na balvanech rostoucí, že nebyly tak vlhké od spodu, a hleděla urvati vždy hodný kus. Podkládala své silné, žilnaté ruce na plocho dlaněmi pod spleť mechových kořínků a odlupovala kusy mechu zvrčí mísy. Dařilo se jí a záhy měla mechu půl pytle.

Dohnalka vzdychala v kříži se těžce ohýbajíc a Havlica namahavě poklekala na místech, kde vyhlídla si svoji kořist.

»Nech toho, Havlico, a odpočiň si,« zavolala na ni Krystlovka. »Nejseš huž k tomu shejbání, klekání a vstávání. Já ti natrhám taky. Jde to jen což. Je to přece vlhky, zašlo by ti za nehty a rozdrobila by tě zejma. My žensky si huž musíme tak připomocet.«

»Pán Bůh tě pozdrav,« vděčně řekla Havlica a usedla na plochý balvan.

»Tak, tak, vylehči si, vylehči si,« kývala hlavou Dohnalka, »šak ti muž doma nevylehčí. Taky bych ti pomohla, ale sotva ten kříž ohnu, tak budu to trhání mechu v těch starejch hnátech kolikrát dní cejtít.

Dyby se mohl člověk aspoň nechat namastit, ale naša mladá ta prej na to neдрží, to že prej je takovy mazlení, div by ten kousek mastnýho člověku nevyčtla.«

»A sedněte si, tetka, taky, já až budu se svým hotová, pomůžu vám jako tuhle kamarádce, já huž se s tím zatočím,« řekla Krystlovka dobromyslně a Dohnalka usedla podle Havlice.

Tato seděla schoulena opírajíc se rukama o kolena. Obličej její zjasněn byl úsměvem.

»To je ti ňáko veselo,« řekla Dohnalka. »Jako bys nevěděla, co máš před sebou.«

»Ejnu, tetka, mám radost, že mně tuhle Krystlovka přivedla na ten nápad s tím Brnětem. To bude něco. Do jara ty děti odrostou, budu moct od toho odskočit i vzít to na pole s sebou. A Manča po škole to bude taky opatrovat. Havlica hleděla pěknýma modrýma očima do té podzimní mlhy, jakoby již viděla rozvíjející se jaro a na zeleném pažitě vyvalovat a protahovat se i skotačit tu svoji drobotinu.

»To bys toho na Manču moc skládala. Dyť je ešče samo maly. A pak nezapomeň, že dyž bys měla místo jednoho dvě a k tomu ty tři mladší batolátka, to abys měla k připomožení trochu silnější chůvu, nežlivá Manča,« řekla Dohnalka povážlivě i trochu výsměšně.

»Ejnu, tak bude holt muset sám anděl strážce připomocet,« odvětila Havlica.

»A ten pomůže, to je jisty,« přiřekla Krystlovka berouc Dohnalčin pytel na mech. »Ten se těch mejch hažartů navopatřoval dost a dost. To je ta nejlepší chůva.«

Šero dne přecházelo v šero podvečera, když se ženy braly k domovu.

Šedé stíny, šedá oblaka a houstnoucí mlhy srážely se dohromady, převalovaly se přes sebe, splývaly a ženy mizely v té šedi, hrbily se pod břemena byt i neprávě těžkými, stoupaly opatrně na vlhké, okluzké cestě.

A hovořily. Ten náš lid rád, tak rád hovoří; říká-vají, že se tím hovorem ulehčí srdci a veselí mysl.

Byť i člověk povídal jen o té bídě, sdílel si jen ty starosti, cítí aspoň ulehčení, že si povídáti a sdíletí může.

Ženy došly do dědiny. Rozešly se.

Dohnalka šla k chaloupce, kterou byla postoupila synovi a kde v jediné sedniče s rodinou tohoto bydlela.

Krystlovka bydlela ve větší chalupě v nájmu ještě s dvěma drvařskými rodinami v jedné velké sednici. Bylo tam pohromadě dvanáct dětí a ty se mezi sebou těšily a praly, jak právě ta jejich posud bezstarostná nálada mládí přinášela.

Havlica, těžce nastupující, došla k pěknému domku, výměně to na větším gruntě, kde, ano výměnkáře nebylo, hospodář sednici tkalci pronajal. Byla dosti velká a tkalcovský stav postaven u okna zaujímal jí sotva polovinu. Krom stavu byla tam postel, truhla, malý stůl, polička na nádobí a přeslice. Velká kamna s pekárnou zasahovala do sednice. Na pekárně válely se čtyři děti na slavníku, duchničky byly na posteli ustlány. Děti fňukaly, a šestiletá Manča konejšila je sliby, že přijde maminka z lesa a přinese jim maliny, jahody a oříšky.

Vešedší matce běžely děti vstříc, žadoníce o slíbené. Křičely, volaly jedno přes druhé, až přehlušily stav, kterýž tatík ponenáhlu zastavoval.

»Čeho jim nenapovídáš,« řekla Havlica k Manči. »Kde bych vzala jahod, malen a voříšků, věil huž nerostou. Ale víte, koho jsem potkala? Mily děti, potkala jsem v lesi vránu a ta mi povídala, že nám některý den donese díátko. To budete mít radost, co?«

»Jeje, opravdu?« volaly děti.

»Dybys nepleskala,« utřhl se tkadlec na ženu mrzutě.

Tato nedbajíc toho pravila k dětem: »A pak půjde maminka si do Brna a přinese si ešče jedno díátko a bude na to Brňátko dostávat peníze, bude mět grejcarey a maminka za ně koupí mouku, cigorku a cukr a petrolínu a mastny a tatinkovi tabáku.«

»Jejkote!« volaly děti a již se rozběhly po sedniče a hrály si na tu vránu. Zavinovaly polínka do hadrů: to byla ta děcka. Pod tatíkovým stavem bylo

to Brno, tkalcův jedináček, Frantík, byl tatínkem a sestřičky donášely mu kousky mechu, kterýž matka pod pecinu vyklopila: to byl ten tabák.

V sedniče se zveselilo příchodem matky. Do kamen přiloženo, na plotně bublaly brambory ve dvou hrncích. Havlica šukala sem a tam.

Tkadlec zavolal ji ku stavu a řekl: »Ty, mámo, jářku, s tím Brnětem by to nebylo tak hloupy.«

Havlica se usmála a řekla: »Jen co mně Pán Bůh pomůže, pak hned půjdu. Ale jářku, ty táto, na cestu mi musíš sehnat.«

»Ejnu, náko to bude,« řekl tkadlec.

A i po jeho drsné, vyhublé tváři přelétnul úsměv. Popleskal ženu na rameno. Ten večer zůstal doma a pohrál i chvíli s dětmi, aby se stále na matku nevěšely.

II.

Sotva druhého dne Havlica obložila mechem přes noc jen málo prochlým okna, zastrkavši do tohoto dětem pro radost několik kotoučů červených jeřabin, lesknoucích se jako korály, již odváděl tkadlec Havlík děti po známých na besedu. Klepala vrána na okno, a Havlica smutně uléhala do cejch posud nevypraných, mrzíc se, že pomluví ji bába, že byla nedbalou a nehleděla cejchy — svoje jediné, režné s málo modrými proužky — vyprati. Darma si vymlouvala, že nebylo jí možno pro stálou práci dostati se k tomu, věděla, že bába jí ne-li i do očí, tedy po straně jistě vyčte, že mohla vyprat třeba v noci.

Bába došla a také některé susedky se dostavily. Za stavem ztichlo zukání. Havlík také vyšel a postával na dvorku. Pokuřoval si, pohvizdoval, na besedu nemohl odejít, aby ho ženské neroznesly, že jest necita a nedbalým k ženě.

K polednímu seběhly se děti domů. Nesměly do sednice a tatík došel koupit chleba, podílel je v síni krajíci. Mívali u Havlíků chleba, co by k najedení stačilo, zřídka kdy, a děti radostí nad neobvyklými hody nesháněly se ani mnoho po mamince, o které jim tatík

sdělil, že krmí v sednici vránu, která prý již to dětátko donesla.

»Dajou maminka ty vráně taky chleba?« ptal se Frantík, po Manči nejstarší z Havlíkových dětí.

»To asi že jo,« přisvědčila Manča.

Po chvíli zavedl děti tatík zase po známých na besedu, požádav všudy, by je tam aspoň do večera ponechali.

Doma zatím uložily ženské do staré kolébky buclatého, modrookého klučinu, a Havlica vítala toto děcko s radostí, jakoby bylo prvním. Připadalo jí, že jí toto dítě přinese do rodiny něco dobrého, tím více, ano se její přání vyplnilo, že to byl chlapeček.

Hned s bábou dala se do rozhovoru o tom Brněti.

Bába jí tu myšlenku schválila, a Krystlovka, která došla ku kamarádce na podívanou, hned se nabídla, že až se Havlica vydá na cestu do Brna, ona jí dítě na ty dva dny opatří.

»Dřívějc nemůžete jet, až za čtyry neděle,« pravila bába. »Mohla byste nastydnout.«

»I dyť bych mohla jet hned zejtra, jsu ráda, že to je odbyto,« řekla Havlica. »Musí člověk do ty práce, proč ne na cestu. V těch vozích se prej sedí jako v sednici, a k mašině dojdu za půl dne.«

»Aspoň čtrnáct dní vyčkej,« radila Krystlovka a bába pokrčila rameny.

K večeru doběhly děti.

To bylo radosti, že vrána donesla bratříčka.

To bylo prohlížení těch malých ručiček a nožiček, ana »panímáma babička« to malé na noc převinovala. A jak poslouchali ti caparti, jak to malé pláče! Bylo nejdivnějším Lojzce a Pepině, že se tatík nevadí, kdežto je při zaplákání hnedle vyplácel, aby prý měly proč plakat.

»Ono nepláče, ono zpívá,« řekla Krystlovka.

»Zpívá, zpívá,« jásaly děti.

»Ty to s nima humíš,« usmála se Havlica.

Krystlovka se nabídla, že uvaří rodině polévku a brambory k večeři, pak poslala Havlíka k svému muži na besedu a ukládala děti.

»Počkám tu s tebou, doma se huž obejdou,« řekla. »Bětka to huž spořádá.«

Nenechávajíť u nás rádi šestinedělku samotnou a hledí vždy, aby byla u ní žena.

Havlica neměla, již matky, ani tchýně. Bába odešla, vědouce, že by k večeři jí bylo sotva trochu kávy podáno, u takových chudáků, jako Havlíkovi byli, se nerada zdržovala více než bylo nejnmutněji třeba.

Krystlovka uložila děti na pekářeň. Malá Pepina, která posud v kolébce spávala, byla celá šťastna, že uložila jí »tetka« Krystlovka na truhlu za matčinu postel, a usnula, usmívajíc se, jako andělíček.

Krystlovka umyla nádobí, otřela stůl a usedla k Havlici na pelest široké postele.

»Ty jseš jedna dobrá duša, pozdrav tě Pán Bůh,« řekla šestinedělka.

»No, dyť jsem tak moc toho ti zde nepodělala, aspoň si tu odpočnu od těch našejch faganů, beztoho se doma v kozle obraceli,« řekla Krystlovka. »Čím je to větší, tím je to rozvejřenější. Ale jářku, jen když je to zdravý. Viď, Havlico, člověk ví, že musí na to a za to dřít, a přece my mámy každý to děcko přivítáme, jako bysme měly pro ně všeho habaděj.«

»Ba, že jo,« usmála se Havlica. »A tohohle chlapca jsem tak ráda viděla, jakoby měl přinýst do rodiny požehnaní. To ty's mi hudělala lehky srdcem tím nápadem, abych si vzala Brně.«

»Dobře, to jsu ráda, že je ti to tak mily. Přála bych ti, abys dostala děcko od nějaký mámy, co je trochu z lepších lidí, taková posílá. Bejvá to kolikráte mezi pány, tak jako mezi chudáky, majou se dva rádi, chcou se a nemůžou se hned vzít. No, dojde na ten hřích a pak se stydíjou za to a děcko by nejradějác před světem skovali. Ale chcou zasejc, aby mu nebylo zle, a dyž je hu hodnejch lidí, přejou jim eště krom toho platu od štátu. Snad trefíš na takovy. A ne-li, i ten plat sám dost zahradí.«

»Myslím si, že to maly budu mět tak ráda, skoro jako to naše,« řekla Havlica pohlížejíc na kolébku, kde její synek klidně spal, zapovit v chatrné, seprané peřince, starým povijánem co dost stažené. »A víš, Kryst-

lovko, přála bych si taky chlapca, bylo by hu nás do třech párků těch dětí.«

»No, snad trefíš na chlapca. Jak pak tomuhle pohánkovi budete říkat?« Krystlovka potáhla dítěti barevný kartounový šátek, který přes hlavičku mělo, více do čelíčka, aby ani svit světla petrolejové, u stavu zavěšené lampy mu do očíček nepadal.

»To asi děti zejtra vyberou. Co pak hu nás. To víš, kmotři nejsou, komu bysme taky dělaly houtraty, bába to odbyde sama. — Ale vidíš, ty Krystlovko, dyž mně tak dobře poradila's, mohla bys pro památku tomu děfátku to křestansky posloužení prokázat a do kostela to vyprovodit. Ne ale, abys si hcela dělat nějakou škodu, do vínka mu nezavazuj nic, leda svatej obrázek, a mně do kouta jako kmotra taky nestroj, jen tak pro tu tvou dobrotu,« Havlica se zajikla slzami.

»Ale, ale, snad bys neplakala,« chlácholila ji Krystlovka, sama slzy si stírajíc. »A jářku, půjdu za kmotru, co bych nešla, a táta musí jít taky. To on si dá říct, šak na kostel přece drží. Ale to abyste pak dali křtít Jozefa, aby měl kmotr přece jmenovca. Co říkáš?«

»A jak ráda. Dyť můj nebožtík tatínek, Pán Bůh jim tam odpust, byli taky Jozef. To víš, prvního chlapca jsem musela dát po tátovi, ale toho Jozefa jsem si sama přála,« svědčila Havlica.

An se Havlík navrátil, sděleno mu o umluveném kmotrovství a věru, že tkalce těšilo, že dítě bude mít kmotry.

Nazejtří se vypravili do kostela a drvař Krystl byl tomu vyzvání tak rád, že bábu i svou ženu častoval v palírně rosolkou a rohlíky. I šestinedělce vzali do uzlíku tohoto na dědině vzácného pečiva, a Krystl poručil ženě, ať koupí pro kmotru kávu a upeče koláče.

»Chudy musijou přát chudejm,« řekl. »A jářku, třeba jsu na ty ruce a na tu sekeru živ, zahanbit se nedám. Dyž jsu kmotr, tak jsu kmotr a kmotrovstvo se musí zachovat, jak se patří.«

Opakoval to celý den i při práci v lese a večer v šenku u žida. Pil na to kmotrovstvo, až se rozplakal, a kmotr Havlík jej musel domů dovést. Častoval Krystl nového kmotra.

»Jáčku, kmotře, to ti povídám, my jsme kmotři; včil je mezi náma jako přízeň a jak mám těch dětí tolik, pro to mý kmotrátko, pro mýho jmenovca, pro mladýho Jozefa, bych i tějm svejm chleba od huby vzal. Kmotrovstvo je křesťanská povinnost a kmotři si majou přát a kmotrovstvo huznávat až do třetího kolena.«

Mluvila z Krystla sice také trochu opice, než dokázal Havlíkovi svoje přátelství tím, že po několik dní donesl kmotrovým z lesa náklad roští, jak si na traky naložil. Slíbil také kmotře, že bude si smět chodívat občas k němu do lesa pro trochu toho drápelí. Vděčně děkovala Havlica.

Malý Jozífek byl zdrav jako hřib, matka o něm skoro ani nevěděla, hajal tichounce a nehajal-li, dovedl třebaš hodinu tiše ležet i bez kolíbání. Než tohoto nepostrádal, děti se ke kolébce jen hnaly a kolíbaly někdy všesky čtyry.

Ve čtyrech dnech šla Havlica k úvodu a než uplynulo čtrnácte dnů, byla na cestě do Brna. K nádraží as dvě hodiny vzdálenému se svezla s fúrou obilí, kterou »pantáta žid« tam dovážel a pouze za »zaplať Pán Bůh« dovolil, aby si chudá žena ušetřila cesty.

Krystlovka vzala Jozífka na opatrování.

»Tak, tak, holečku, musíš taky trochu zvyknout na cumel,« laskala se s děckem »Až si máma ještě jednoho klazana doveze, musíte oba dostat cumle, dyť byste ju hutáhali.«

Jozífek si trochu poplakal, než cumel, do kterého táta Havlík velkomyslně koupil rohlíček a kterýž kmotra v mléce s kořalkou smíšeném namáčela, upokojil malého Horáka a děcko spalo u kmotry jako doma u matky.

Havlíkovy děti nemohly se dočkat matky, která měla donést Brňátko.

To bylo povídání!

Manča, která už tu a onde nějakou pohádku slyšela, měla za to, že to Brňátko bude snad mít zlaté vlásky, zlatou neb stříbrnou hvězdičku na čele, jako ti princové a princezny v pohádkách.

Havlica jela v sobotu, těšila se tomu dni, jeť to den zasvěcený Matce boží, a naše horačky rády při sobotě něco podnikají.

V neděli na večer se navrátila. Přálo jí štěstí, jak řekla, že se svezla od dráhy na kus cesty s nějakými pány. Šla se silnice jenom asi čtvrt hodiny pěšky.

Zastavila se hnedle u Krystlovky a tato sebravši Jozífka provázela kmotru domů.

Havlica byla přijata s jásotem a musila děti i přísně krotit, aby nedělaly velký rámus. Podala jim po rohlíčku a pohrozila, aby zjednala ticho.

Pak pocelovavši mnohokrát Jozífka, počala vyprávěti:

»Milej ty táto a zlatá kmotra,« pravila, vybalujíc přinešené nemluvně ze šátku a plachytky, »to jsem se vám vezla po ty mašině jako ňáká panička. Seděla jsem jako v sednici, okny bylo vidět na kus daleko a tak to okolo nás hutíkalo, až se mi hlava točila. No, modlila jsem se růženec. Ten pán, co ode mně bral lístek, mi řekl, kdy mám vylezt a kam přelízt, dvakrát jsem to musila podstoupit. Moc jsem se bála, estli se nezmejlím, ale trefila jsem dobře. V Brně jsem hukázala tu cedulku, co mně pan hučitel napsali, panu policajtovi a ten mi hukázal cestu a na kus zasejc inej a tak jsem došla do toho domu, co si odtamtád todle malinky nesu. Tam se mnou moc pánů mluvilo, některý německy, a dyž viděli, že nerozumím, tak moravsky. Povědila jsem, co a jak, třeba že jsem se moc oslejchala a ti páni že prej se jim jako líbím, že jsu zdravá. A tak jsem si dodala kuráže a prosila jsem, aby mi vydali a svěřili chlapca. Smáli se a nechali mi donést tuhle to děcinko. Bylo nás tam ženskejch z dědin kolik a každá si nesla maly, jedna co vykládala, že jí její dítě humřelo, si vzala dvě.«

»Dyž je zdravá, proč by ne,« prohodila Krystlovka.

»Byly tam taky matky od tejh dětí,« pokračovala Havlica, »některá moc plakala. Byly tak některý jako služebny. Ta, co chovala tohle mý díťátko, vypadala jako panička. Moc mně prosila, ať to dítě dobře opatruju, že bude mi na něj posílat. Že si ju prej ten její nemůže vzít, dyby prej to bejt mohlo, pak že by si to

dítě vzali. A dala mě huzlík věcí, abych prej taky pro svý dítě měla. A taky peníze. Koukej táto — celou pětku!»

»I pro pána krála,« žasla Krystlovka a Havlík se spokojeně usmíval.

»Pověděla jsem ty mamince, že mám ešce krom Jozífka čtyry děti, a ona mi slíbila, že mi pošle na ně šatstvo po sobě. Řekla, že má všeho dost, ale dítě že nemůže u sebe mít. Plakala nad ním, že je jako slaboučky a hubeny. Moc prej se trápila, dyž s ním chodila. A jenom pořádem ať mu přeju. Jářku, ať se nebojí, že to budu mět jako svy. Ale tak se na něj podívejte.«

Havlica rozbalila dítě, slaboučkého chlapečka, a Krystlovka zavrtěla hlavou.

»Milá kmotra,« řekla, »z toho dítěte moc nebude. To je tvůj Pepíček inčí, ten je jako když ho z putru vyplácá. Tohle je moc slaby.«

»Snad se sebere,« mínil Havlík.

»Já taky myslím,« pravila Havlica. »Tuhle mám knížku, s tou si budu každej měsíc k přednostovi pro peníze chodívat. Ty chudinko malá, ty budeš nosit s mámou grejcary do chalupy. Počkej jenom, až ta zejma huteče, pak ti bude lepčí, to budeš koukat na sluničko, to se budeš válet po trávníčku, natahovat a protahovat ty malý ručičky a nožičky, to budete s Jozífkem dva naše mazlíci.« Havlica laskala děcko, které tichounce jakoby bojácně kňouralo, nehybně na peřince ležíc.

Uložila je do kolébky podle Jozífka, který obdržev od matky nejmilejšího pokrmu spal spánkem zdravého dítěte, vydobýv buclaté ručky z peřinky a natáhnuv tyto se sevřenými pěstičkami za hlavičku, řídce, bělavými vlásky porostlou.

»Jak pak tomu říkají?« ptal se Havlík.

»Ó panečku, pěkně: Rudolfek, jako mladýmu pánu císaři,« usmála se Havlica.

»To je trochu dlouhy,« mínila Krystlovka.

Děti zatím snědly rohlíky a koukaly na matku, která se otáčela bystře kolem obou dětí.

»Rudolfek,« opakovala Havličata sborem. I ta malá dvouletá Pepina špoulila hubičku k pojmenování no-

vého bratříka. Nechtělo se jí ale to neznámé posud slovíčko do té malé pusinky jaksi dobře vejít a udělala z toho »Ujojek«, čemuž se ostatní děti smály.

Krystlovka pomohla ještě Havlici ty malé uložit a spěchala domů.

U tkalců záhy ulehli. Malý Rudolfek zapíraný, odstrčený vlastními rodiči, spal klidně v té chudé sedniče, kam si jej přinesla pěstounka, kteráž jej tak vlídně přivinula k svým nadržům, kde tlouklo prosté, ale poctivé a dobré srdce. Přišel do dobrých rukou, ten malý hošíček, přijala jej pěstounka s vděčností za to, že do chudičké její domácnosti jim přibyla podpora skrovné sice sumy, než pro poměry její dosti vydatné.

Jak asi vzpomínala na něho vzdálená jeho matička! Kolik pozdravů neslo se tichou nocí podzimní v dáli k horám, kde měl tento nový život nalézt domov!

Ráno běhaly známé sousedky jedna po druhé podívat se na Havlíkovo Brňátko.

I »panímáma babička« došla.

Zakroutila hlavou jako večer Krystlovka.

»To nevychováte,« řekla k Havlici. »Je to slaby. A podívejte se, přes nosejček má modrou žilku, takovy děti nevyrostou. Potrápí se to na světě trochu a humře to. No, za těch pár zlatejch vám to skoro nebude stát. Do roka toho nedochováte.«

Havlica div neplakala a umiňovala si, že se všemožně přičiní, aby Rudolfka přece vychovala.

Zašla si ke zkušeným ženským, radila se a přinesla si domů kolikerých sušených bylin, které měly slabé děfátko síliti.

Koupala Rudolfka v odvaru balšámu, přidávala k tomu mateří doušky, aby dítě sílilo, i pařila makoviny, aby po koupele spalo.

Trochu se Rudolfek po několika týdnech sbíral, než vypadal vždy několik dní lépe a zase počalo jej trápit nějaké bolení, plakal chudáček, až i psotník jej sužoval; Havlica téměř z rukou dítě nepouštěla, svého Pepíčka jen tak že nakrmila a převinula.

Tkadlec již již pobručoval, že se k vůli nemocnému děcku po celodenní práci v noci nevyspí, než tu okolo vánoc došla z Brna bednička, Rudolfkova matka

posílala mu prádélko, červené, vlněné šatičky a čepičku, punčošky, bačkorky; jeho pěstounce obnošené šaty městského střihu, kávu, cukr; pro muže jejího přiložen pěkný soukenný kabát, který mu posílal Rudolfkův otec, nová dýmka, kolik balíčků tabáku; dětem ovoce i cukroví. Tkadlec byl opět spokojen.

V psaní, které bylo slzami smáčeno, psala Klára Vintrová, tak se Rudolfkova matka jmenovala, že prosí pěstounku, aby si dívka hleděla, že bude na ně co možno přispívat. Čtyry zlatky byly přiloženy a u tkalců slavili veselé vánoce.

Kmotrovi Krystlovi radovali se s nimi a Krystlovka se chlubila, jak dobře kmotře poradila.

»Jen kdyby se to dítě mělo víc k světu,« přála si Havlica.

III.

Nevěděla Havlica pojednou, co si má o svém muži myslit. Nějak se celý změnil. Seděl u stavu a pracoval s takovou pílí, až se rachotem stavu celá sednička otřásala, tu pojednou sesmekl šňůry člunků a opřev se rukama o brdo, vaseděl chvíli nečinně. Pak zase pracoval a po chvíli vyběhl ven.

Někdy postával na dvorku, někdy zašel někam na besedu.

Kmotra Krystlovka zase zvěstovala kmotře Havlici, že kmotr došel k nim na besedu, někdy ani deset slov za hodinu nepromluví a mračívá se, jakoby byl Bůh ví jak ustarán.

A přece šlo Havlíkovým, co měli Brňátko značně lépe. Tu jednou počátkem března odváděje Havlík do Žďáru faktorovi hotovou práci: kus bílého piqué, vrátil se domu bez osnovy.

»Pro Boha, ty neneseš dílo,« lekla se žena.

»Nevolej hned Pána Boha. Nenesu a ze Žďára je huž nepřinesu,« řekl Havlík. »Ten faktor je horší nežlivá žid. Tisíc chyb by člověku našel. Tu je málo, tu moc štěrkováno, tu prej je kaz, tady zaseje, že jsem nepřetahoval, že mám někdy vylomeny brdo, že jsou nitky

potrhány a hned diktuje štrof: ze zlatky po krejcaru mně strhl. To bych si nemohl ani huž zakouřit, ani kapku ty šedy popřát. A jářku: dyž oni tak, já ináč. Prácu najdu. Je to jedno, tahám ty huzle o čtvrt hodiny dýl a dál, zajdu si pro dílo do Vojnoměstca a taky do stanu. Hned zejtra tam půjdu. Tam shánijou tkalce, můžu si vybrát. Bude třeba dělat deky, nebo pikovy sukně, nebo ty huňáče ručníky,*) to se víc vydělá a zbude víc toho outku, abych mohl na vás něco hušetřit, tak jsou ty děcka skoro nahy.«

»Jen abys prácu dostal,« všecka rozrušena pravila Havlica.

»To je huž spraveny. Vzkázal jsem tam po jednom známým, strefili jsme se ve Žďáru, ten mi sám říkal, ať to hudělám. Zejtra donesu dílo, budeš koukat, jak ti bude mily, dyž zbyde od dek nebo od huňáčů taky barevná příza a budou mět pak děti štráfkovany sukničky. A já se nebudu zlobit. Věř, mámo, byl div, že jsem se dnes na tu zlost z toho štrofu nevopil. To bys byla hubačila, no, no, snad nebučíš?«

Havlík přistoupil k ženě, která opravdu slzela, a vzal ji kolem pasu.

»I tak jsem se toho skoro lekla,« řekla Havlica. »Mám beztak dnes oči pořádem na vodě. Tomu Rudolfkovi je náko špatně, tak sípe a nechce ani pít, byla zde kmotra Krystlovka chvilku na besedě, jen tak na skok, a taky povídala, že se jí nic nelíbí.«

»Jen ho opatruj, to víš, je nám tejh pár zlatejch moc k dobrýmu,« řekl muž. »Nechcu, abysme o ně přišli.« Odvrátil se a zahleděl se oknem ven, po chvilce sebou trhnul, pohlédnul na kolébku, kde Rudolfek všecek skrčený ležel, a vyšel ven.

Přišel toho večera pozdě domů a byl podnapilým. Zapíjel přece tu zlost na faktora.

Ulehl beze slova.

Ráno časně vstal a šel do Vojnoměstce.

Vrátil se k polednímu s uzlem díla a Havlici odlehčilo.

*) Třecí.

Natáhnul s pomocí jiného tkalce osnovu, donesl si dílo na piquové pokrývky, bílé s červeným vzorem, a děti měly radost, že bude tatík dělat něco »malovaného«. A na nové sukničky, na které mělo pro ně zbýt, se již nyní těšily.

Havlík se pustil do práce jako o závod a v desíti dnech odcházel s uzlem hotového díla.

Vrátil se — s prázdnou.

Havlica zbledla, vidouc muže přicházeti bez uzlu.

»No, no, jen se nelekej a nedej se do pláče, ty slzavy houdolí,« smál se Havlík. »Já jdu bez huzlu, ale díla je a bude habaděj. Ale jářku, budeme se stěhovat!«

»Pro Ježíše Krista! Proč? Kam? Blázníš, táto?« vzkřikla Havlica.

»Ba ne. Dostal jsem rozum. Povídali mi tam, proč jsu tak hloupej a tahám se s huzlem přes pole, trhám boty a trmácím tělo. Dyž nemám svý, že mi může bejt jedno, kde ostáváme, ať prej se dám na kvartýr tam. A pověděli mně o hezky sednici, blízko od pana faktora. Tak jsem se tam domluvil a budeme se stěhovat. Beztak bych musel ten měsíc platit nájem, tak dám vejpověď, a jářku, máme se stěhovat za čtrnáct dní a já táhnout huzel eště sem a tam, postěhujeme se hned,« vykládal Havlík.

»Ale táto, co tě to napadlo. Dyť se tu obživíme, já najdu dycky tu polní práci, ten kmotr nám dopřeje toho roští, v lesi znám každý kout, každou houštinu — a tam kdo ví jak bude. A stěhování bude stát peníze,« Havlica sotva ta slova ze sebe vypravila, tajil se jí dech a krk měla jako křečí stažený.

»Šak tam k lesu taky trefíš, chce-li nám kmotr dopřát, může se to hudělat tak, že bych si někdy zjednal a celou fůrku dovezl. Tady platím z ty díry šestnáct zlatejch, tam jsem zjednal sedničku za čtrnáct, je trochu menší, ale za to se bude v zejme míň topit, a v letě jsou fagani beztak pořádem venku,« rozkládal Havlík.

»A kdy se postěhujeme?« tázala se žena, vidouc, že není více odmluvy.

»Ešče dnes; rozeberu stav, zjednám vozejk, myslím, že mi to odveze někdo tak za zlatku. Popros kmotru, aby ti pomohla s těmi krámy. Do poledne schází skoro

ještě hodina, do večera můžeme mět huž v novém kvartýru všecko v pořádku. Odved ty děti třeba ke kmotře, ať se to tu neplete, zrovna rozdělám stav. Jářku, děti, těšte se, budeme vstávat v městečku, je tam kostel s krehovem, budete chodívat s maminkou do kostela, na procesství, jsou tam jarmarky, pěkná škola, to bude něco,« sliboval Havlík dětem.

»Ale práci pro sebe jen jestli taky dostanu?« tázala se Havlica.

»Víc než zde a lepší placíno. Až ty děti trochu odrostou, můžeš se i na prádlo zjednat a vyděláš. Tak jen huž do toho.« Havlík uvolnil kladky u stavu a počal jej rozdělávat.

Havlica vzala Rudolfka a Jozífka do náručí a zavolavši na děti, šla klopytávkým krokem ku Krystlovce.

Vcházejíc, dala se do pláče, a Krystlovka, která s druhými dvěma ženami, s nimiž bydleli, na společné plotně oběd vařila, myslila nejinak, než že zemřel Rudolfek.

Děti obskakující povídaly kmotře jedno přes druhé i ta malá Pepina žvástala do toho, že se budou stěhovat; Manča, Frantík, a Lojzka se těšily na ten kostel, na ty jarmarky, a udivená kmotra až spráskla ruce nad hlavou, když Havlica potvrdila, co děti povídaly.

Rozvážlivě kývala Krystlovka hlavou a řekla: »No víš, kmotra, tak tuze hloupy to nejní, může vám tam jít dobře. Jen co ti ty děti odrostou. Ale jářku, bude se ti taky stejskat a mně po tobě teprvá. Děti, tuhle si sedněte, já vám dám trochu polívky, mám huž vařino. Tátovi do lesa vezme třeba sebou tuhle Černá, jde taky s obědem. Vidte, Černá, já vám taky zaseje někdy připomůžu. A vy děti tu zůstanete, dáte pozor na ty malý, necháme je spát na posteli. Já půjdu s kmotrou. Musíme přece postel, lavicu i policu a stůl trochu vydrhnout, aby tě tam lidi nepomluvili, že to stěhuješ špinavy. Pojď, kmotra, pojď. A heleďme, Jozífek kouká. Ty vokáči, ty! Pán Bůh požehnej, je pořádem hezčí. Škoda, že se Rudolfkovi tak nedaří.«

Po chvíli šla s Havlicou a pomáhala jí drhnout chudičky nábytek a zrovna ukládat na zjednaný vozík.

Havlica byla jako bez ducha. Pravila ku kmotře, když na chvíli v sednici osaměly: »Milá ty kmotro, já se toho stěhování moc bojím. Troufám, že byl ten táta tuhle ty časy takovej divnej, jenom proto, že na to smejšlel. Ale nemůžu se domyslet, proč jenom asi.«

»No jenom si nedělej starosti. Všady Pán Bůh nad tebou a země pod tebou. Dělat musíš všady. Snad tam bude tomu Brňátku lepší sloužit, snad se ti tam vykřísá,« těšila Krystlovka.

Za nedlouho bylo naloženo, majetník povozu připřáhnul hubeného koně, a Havlíkovi, davše tu a tam s Bohem, se stěhovali. Skoro každý jim to schvaloval. Krystlovka šla kmotru na kus vyprovodit a aby jí trochu ulehčila, navrhla jí, že ponechá na několik dní u sebe menší děvčata Pepinu a Lojzku a v neděli že buď je za rodiči do města dovede anebo že si může Havlík pro ně dojíti.

Vděčně děkujíc přijala Havlica tento návrh a děti, ač se trochu mračily, že nemají »jet« sebou, předce se rády s kmotrou vrátily, vědouce, že jim u ní bude dobře, aspoň se vyhnuly trochu tatínkově metle.

Zapadalo skoro slunéčko, když Havlíkovi vyjízděli z dědiny. Byla špatná cesta, dosti bláta a místy i sněhu, hlavně v lesích, kterými také jeli.

Havlík sám nesl Jozífka, který mu statně na ruce seděl. Havlica měla Rudolfka zavínutého v odívce a co možno teple zabaleného. Šla pomalu ustavičně se ohlížejíc, slzy zaplavovaly jí pěkné modré oči. Loučíc se s kmotrou plakala hlasitě.

Havlík huboval, že dělá, jakoby opouštěla Bůh ví co. Neporozuměl tomu, že ta žena jemnějšího než on citu opouští kus svého mládí. Zde byla pamatovala své dětství, své rodiče, zde prožila ten sen lásky, vzájemného zalíbení s tím, který se stal otcem jejich dětí, s kterým sdílela tu lopotu chudých lidí. Byla to aspoň vzpomínka lásky, byť i neuvědomělá v celém dosahu, která těšila tu chudou ženu, že měli se s mužem za svobodna rádi a rádi se spojili pro pouť života.

Obloha byla zamodralá, a bělavé i šedé obláčky honily se po ní. Obláčky řídkých par, jak z jara bývá, prosvítal blankyt. Havlici to bylo jaksi všecko novým,

ale budící se jaro nevzbuzovalo v ní veselejšího pocitu, jen se tak rozhlížela, jakoby ji tísnilo něco, nedovedla dáti jména tomu pocitu tísněnosti, který neulevoval ve volné přírodě. Byla by si chtěla oddychnout, vykřiknout, ale měla prsa jaksi sevřená.

Pohlédla na děti.

Frantík s Mančou celí blažení seděli na vozíku mezi nábytkem, Mančina hlavička v červeném šátku vykukovala z kolébky, do které se děvče posadilo, a Frantíkova opelichaná beranička přitiskovala se k trámům stavu, podle kteréhož na truhle seděl.

Ty děti se těšily stěhování, těšily se také tomu, že snad poprvé co živý vezou se koněm, těšily se, že vidí kousek toho Božího světa, pole, lesy i jiné dědiny.

Pohledla na muže nesoucího Jozífka. Jak si ten cvalík broukal, jak natahoval buclaté ručičky po koni, jak se smál na děti na voze i do zadu na ni, na matku.

Vzpomněla si, jak ráda uvítala toto dítě na světě. Nyní ale sevřeno jí teskné tušení opět srdce a byla by nejraději to dítě k sobě přivinula a běžela, utíkala s ním zpět. Již věděla, co ji tísní i v té volnosti venku: byla to předtucha. Čeho asi?

Sklopila hlavu na to dítě ve svém náručí.

To bylo tak slaboučké, tak churavé, všecko se do sebe tisklo. Cítila, jak se ohýbá ta slaboučká páteř v peřince na jejím lokti, jak zapadá ta hlavička na tenkém krčku téměř zpět. A ty oči bylo zrovna vidět skrze tenké zažloutlé klapky spícího děcka, takové smutné oči. I ve spánku vypadalo to děcko smutně. Ta modrá žilka přes kořen, nosíčku byla znatelná v zažloutlé pleti děcka ani na líčkách neoživené svěžejším ruměncem.

Bylo jí toho dítěte tak líto. Pomyslila si, že musí psáti té jeho mamince, že se přestěhovali. Psali dvě nebo tři psaní, která za ní poslal vždy Havlík a psal vždy, že je Rudolfek zdrav, že sílí a roste.

Myslila si nyní, že by se mělo psáti Kláře Vintrové pravda, že by ji pak příliš nepřekvapilo a nebolelo, až Rudolfek —

Nedomyslila, nechtěla domyslit, že — zemře.

»Ty táto,« zavolala na Havlíka.

»Co je?« tázal se.

»Není ti Jozífek těžkej?« ptala se. Cítila potřebu mluvit. A k tomu mluvit o těch dvou dětech, které živila.

„No těžší není nežlivá osnova nebo hotovej kus,« řekl Havlík.

»Rudolfek je jako píрко,« řekla.

»Aspoň se neproneseš,« mínil Havlík.

Nevěděla, co by ještě mluvila, to neznámé tušení zavíralo jí ústa. I kráčela v před pojednou rychleji, až předběhla povoz.

»Maminka nám hutíkajou,« zavolala Manča s vozíku.

»Maminka se huž nemůže dočkat, aby byla doma,« smál se Havlík.

Havlica zarazila v kroku a sklopila smutně hlavu. Ne, netěšila se do nového domova.

Cesta ubíhala, a za nedlouho dojeli do Vojnoměstce.

Byla to slušná chaloupka v jedné z postranních uliček, kde najal Havlík byt. Byly tam tři světnice a bydleli v obou druhých také tkalci.

Vyšli ven a starý, hubený muž, kterému chaloupka patřila, pomáhal ihned Havlíkovým skládati jejich zboží.

I druhý tkadlec, vyzáblý kašlavý souchotinář, přiblížil se k vozíku a volal na děti: »Tak slezte, vy drobotino, tamhle na dvorku jsou naši tři haranti, seznamte se, sčuchněte se, bude vám veselo.«

A podáváje Havlíkové, která s oběma dětma (muž jí podal Jozífka, aby mohl skládati) na klíně usedla na lávečku před chalupou, ruku, řekl: »Vítám vás k nám. Já jsu tkadlec Kučera, tuhle náš »domácí pán« třeba jen od chalupy a ne od domu, Rančák, je dobřej člověk a nechá nás v chalupě, když mu zaplatíme.«

Havlica se usmála a podala Kučerovi ruku.

»Domácí« Rančák přistoupil blíže a řekl: »Tak mladá, a huž máte děti.«

»Ba mám jich pět,« doznala Havlica. »Dvě jsme nechali u kmotry, aby to nepřekáželo, nežlivá se husadíme. Tohle jedno je moje a druhý Brně.«

»Tak, tak,« řekl Rančák a šel zase k vozu.

Zatím přišly ženy tkalců.

Rančáková, taková sehnutá, stále repetila, přivítala Havlíkovy a už mlela jazykem, že se jim bude u nich líbit, že budou držet dobré susedstvo, že ona vypomůže třeba trochu se soukáním, když bude doma hotova a susedka nebude od těch dětí moct. Za trochu kafatýho že obsouká cívek na celé půldne.

Kučerka, vysoká, černovlasá, trochu uštěpačná jako její muž, dodala k té řeči: »A ještě vám naša domácí poví lumera, vyloží sny a můžete si s ňou do lutrie přisadit.«

Havlica obě ženy pozdravila, ale nemohla se dáti do řeči, volal na ni muž, ať zde nestojí na větru s dětma a jde raději Jozífka uložit. Kolíbka že jest již v sednici.

Havlica se trochu podivila, kde se v mužovi vzala ta starost o děti, i vešla do sedničky žehnajíc se křížem a šeptajíc tichou modlitbu.

Uložila děti rychle vyvázavši z uzlu peřinky.

Narychlo také ustlala postel, a mezitím co tkalci stavěli stav, rozestavěla trochů těch hrnků, co měla, na polici.

Zatopila přivezeným dřívím z otýpek, které největší náklad tvořily, a postavila trochu bramborů; přistěhovali jich dva pytle.

Rančáková donesla jí trochu kozího mléka, měly dvě kozy. A zrovna repetila, že budou moci snad Havlíkovy děti pást. Oni že nemají pasáka, jediný syn Karel, že jest velký, již patnáctiletý a za kozu by se styděl.

Havlík nahnul se od ženských a nenechal ženu přijíti ku slovu. Až se tato tomu v duchu divila.

Odcházející Rančákovou vyprovázal Havlík a jeho žena slyšela, že venku praví: »Budeme mět asi špatnou tu první noc. To Brně je jako cval a to naše nechce se mít k světu.«

Havlíkové bylo jakoby jí někdo do čela udeřil. — — Rozsvětilo se jí. — Rázem.

Tedy proto se chtěl muž stěhovat, aby mohl Jozífka — své dítě, vydávat za Brně, aby, až toto zemře v cizí obci, mohl říci, že zemřelo dítě jeho . . .

Teprve nyní to vytušila, co ji skličovalo tím divným smutkem. Tato předtucha to byla.

Skočila ku kolíbce a chytila Jozífka do náručí.

»Já tě nedám!« zvolala a vcházejícímu Havlíkovi pokročila rychle vstříc, popadla jej za rameno a vytřeštěnými očima mu patříc do obličeje řekla: »Ty chceš zalhat!«

»Mlč,« zašeptal Havlík. »Ani necekej, sice tě ztluču. Neopovaž se říci lidem, že to Brně je tohle nedochůdce — (ukázal na kolébku). — To je ode dneška náš Jozífek, a tohle puclátka je Rudolfek.«

»To nehudělám,« řekla couvajíc.

»Dyž to nehuděláš, hudělám já něco jinýho. Půjdu pryč do světa, živ se s dětma jak chceš, anebo se oběsím. Dyž začlo bejt trochu lepší, nemusí bejt pro nic a za nic zasej zle. Dyž se starám, chcu za to něco mít. Rozumíš?« Havlík sesínal.

Než mohla odpovédět, přiběhly děti z venčí.

Vyprávěly, že mají u Kučerů čtyři děti, dva hochy, dvě děvčata, že si hrály a že mají hlad.

»Hned dostanete,« řekl tatík. »Ale nedělejte rámus. Jozífek nám stůně.«

»Stůně maminko?« tázaly se Manča a Frantík.

»Ano,« řekla Havlica a položivši dítě na postel, klesla vedle této na kolena. Nemohla se udržet na nohou. Havlík sám dal dětem večeři a uložil je.

IV.

Havlíkovi se odstěhovali ve středu, a v neděli došel Havlík ke Krystlovům pro děti.

Na Krystlovčiny dotazy, jak se kmotře ve Vojnoměstci líbí, odpovídal uspokojivě, že ano. Děti že zvykly hned a Rudolfkovi to přestěhování že posloužilo, že v těch nocích, co jsou tam, lépe spí a snad se sebere.

Poděkovav kmotře, odešel s dětmi. Věděl, že musí Pepinu vždy na kus nést, any její nožičky nevydržely ještě tak dlouho capat, a tudíž spěchal.

Doma zatím seděla Havlíková u kolébky, na níž ležel Rudolfek. Dítě bylo stále žlutší a slabší, plakalo teničkým, kvílivým hláskem a podaného mléka sotvy požilo.

Jozífek rozvaloval se na posteli. Nespál, pobroukával si spokojeně, zvedal nožky a chvilkami dumlal tu kterou buclatou ručku a i nožkou zašermoval k plným rtíčkům.

Matka pohlížela na něj s podivným pocitem. Nemohla se domyslit, co to zmítá v té její duši, že nemůže se pojednou z toho těšiti, že jest to dítě tak zdrávo. Proč jen on a proč ne také to cizí dítě, tak laskavě od ní přijaté a živené? Tak si říkala a téměř vždy se chvěla, když ukládala to bezvládné stvoření jen v bolesti se chvějící a svíjející tělíčko Rudolfkovo do kolébky, kterou měl skoro stále jenom sám pro sebe, an Jozífek usínal bez kolébání, kamkoliv byl uložen.

A nyní co jí muž v těch několika nocích, co byli zde, výhrůžkami šeptem pronášenými, aby jich nikdo ze spoluobyvatelů chalupy nezaslechl, šeptavými i vlídnými slovy, jakým byla od něho v té lopotě odvykla, přemluvil, že svolila k záměně dětí, tu byla stále jako polekána.

Řekla si, že snad nebylo by jí hůře v duši, kdyby její dítě opravdu stonalo a bylo blízko smrti, než nyní, když očekává poslední vydechnutí dítěte cizího, by pak svoje za cizí vydala a vychovala je pro cizí lidi.

Muž jí ovšem říkal, že Jozífka podrží. Zřídka prý se stává, aby rodiče si vzali takové dítě zpět. Obyčejně ze se pošle na domovskou obec matčinu a tu že jest pěstounům volno si je ponechat. Znala Havlíková v okolí kolik takových Brňat, která vyrostla a obživila se v dědině, kam byla z porodnice dána, a uvěřila, že to bude možno provésti.

Sliboval jí muž, že Jozífkovi nebude smět nikdo říci, že je Brně, a velkému že mu to řeknou sami, že je jejich, a pak že se tomu jistě zasměje on i oni s ním, jak rodičům poskytoval, nevěda o tom, zisku.

Ale Havlíkové bouřilo v duši neuvědomělé vzrušení, říkala si, že to, co provedou, se nazývá přec jenom podvodem, že jest to hřích, a říkala si, že se z toho nebude smět ani knězi vyzpovídat — — —

Zalkala vždy bolestně při této myšlence a jen se ohlížela, aby ji nikdo neviděl zaplakat. Se ženskými

Rančákovou a Kučerkou se málo do řeči dávala, ač obchvíli se »stavovaly« v její sedniče.

Tu vždy na rychlo otáčela kolem sukadla, říkajíc, že spěchá s cívkami, aby měl muž zásobu, pokud od chorého dítěte může, jen aby nepřišla do velkých horvorů s těmi ženami, jichž se jaksi bála, nevědouc proč. Zdálo se jí, že poznaly ten podvod s dítětem.

Hned druhého dne psal Havlík Vintrové, že se přestěhovali, že jest Rudolfek zdrav, že nosí již zástěrky, které mu o vánocích byla poslala, že z něho mají radost.

Havlíková sedíc tu sama představila si, že Vintrová asi psaní obdržela a třeba dnes, v nedělní odpůldne je asi znova a znova čte.

Věděla, že jest Vintrová modistkou, že dělá klobouky, a milenc její, otec Rudolfkuv, že zaměstnán jest v témže závodě, ale čím jest, nevěděla. Muž jí to vysvětlil, že je asi nějakým účetním neb obchodvedoucím, nebo že mužský klobouky nedělá, to si domyslíla.

Každého měsíce poslala Vintrová aspoň tři zlaté příspěvku na své dítě a v tkalcově domácnosti to bylo ovšem dobře znát.

Havlíková sklonila se nad kolébku. Kolébala, ač dítě bylo ticho, myslila si, že musí mu ještě udělat co možno vše dobré a milé, pokud bude na světě. Že by vůbec se mohlo uzdravit, jí ani nenapadlo, zdálo se jí, že tím úmyslem, že musí jim žít na místě něho pod jeho jmenem dítě její vlastní, toto děcko přijaté propadlo svému osudu, neodvratné smrti.

»Vidíš, vidíš, chudinko, tak jsem si tě donesla k nám do hor humřít,« pravila k děcku šeptem. Mluvila vůbec stále skoro šeptem, zapoměla se v těch dnech i usmívat, sotva že si s většími dětmi pohrála. Na štěstí měly společnost dětí Kučerových. Manču zavedl tatík do školy, a Frantík se již nějak v hodinách její nepřítomnosti zabavil.

»Ty budeš huž brzy andělíčkem, Rudolfku,« šeptala Havlica dále k Brňátku. »Až budeš v rájíčku, oroduj tam za mě, jako za svou mámu, dyť jsem tě měla ráda a byla bych dala ti nejenom svoje mlíko, ale

i svou krev, abych tě mohla na živu udržet. Ty chudinko naša malá.«

Zase pohlédla na Jozífka. Ten se smál a broukal. Jeho kulatá, bělovlasá hlavička se kutálela po peřině, modrá očka se smála a líčka jen hořela zdravím.

Sklonila se povstavši nad toto dítě. Buclaté tělíčko přímo vybízelo k popleskání. Popleskala, zalechtala děcko, a to se smálo, vztahujíc po ní ručinky.

»Tak ty huž nebudeš můj Jozífek, ty budeš Rudolfek, Rudolfek. Brňátko. Budeš mět jinou mámu, jiná máma bude na tebe vzpomínat, za tebe se modlit, ale to budu já taky, já taky, ty moje zlatíčko.« Tak promlouvala k děcku a slzy jako hrachy veliké koulely se jí po lících.

K večeru došel Havlík s dětmi.

To bylo povídání, jak se měly u kmotry dobře.

Lojzína věděla povídat, že měla k jídlu kaši, polívku a dolky a zas dolky a kaši a polívku a malá Pepina doznávala, že byla pá a máma a tata že byli také pá, jak se jí to v té malé hlavince srovnalo.

Nastaly tkalcovým dětem zase společné hry a často posadila matka mezi ně na zem na peřinku »Rudolfka«.

Děti chtěly mu říkat Jozífku, tatík se vadil, že jsou hloupé, že si ty děti matou. Lojzka a Pepina záhy zvykly této změně, ale Frantík a Manča měly již svoje pochybnosti. Tatík ale vyrozumoval s nimi, že dříve stonal Rudolfek a nyní stůně Jozífek a proto že se mýlí.

Jednou večer donesl v lahvičce oleje, a Havlíková se divila, co mu pojednou napadlo, že maže jím Jozífkovi vlasy. Než pochopila: Rudolfek byl hnědovlasý a zažloutlé Jozífkovy vlásky mohly by ovšem mazáním ztmavět a také ztmavěly.

Neříkala ničeho, ale stero slzí zrosilo ty obě dětské hlavinky.

Ženy obou druhých tkalců radily jí to a ono pro choré děcko. Rady ty končily výroky, které Havlicu do duše bodaly.

Tak řekla jedna: »Jen aby vás dlouho netrápilo to děcko, abyste měla na jaro k práci volny ruce.«

A druhá dodala: »Buďte ráda, že humře aspoň to vaše, z Brněte byste měla škodu, dyž jste to z nejhorsího vypiplala, přišla byste o tu podporu.

Ríkala si v duchu, že by ty ženy, vědouce, jak to s dětmi vlastně je, jí zajisté nezazlívaly, že svolila k mužovu úmyslu.

A zase si vytýkala, že nevede se jim přeci tak zle, aby museli se tohoto podvodu dopouštět.

Vedlo se jim skutečně jaksi lépe. Havlík, že chtěl mít ženu stále před očima, aby se nějak neprozradila, neodbíhal od práce a na stavě hotového díla přibývalo. Měla co stačit se soukáním a obyčejně, an Havlík večer si vyšel na sklenku kořalky neb na besedu k sousedům, nasoukala do zásoby cívek několik tuctů. Koupil Havlík raději cívek více, aby nemusil nikdy na soukání přijednávat, nepřál si rovně jako žena repetivou Rančákovou do sednice, a jinou soukačku by byli pro dobrou vůli vzít nemohli. Soukávala Havlica i v noci, beztoho nemohla nyní spát. Soukávala, kolébajíc kňourajícího Rudolfa tím způsobem, že uvázala si kus okrajku od kolébky k noze.

Přála si, aby již raději byl konec.

Často soukajíc při mdlém světélku malé lampičky, kterou postavila na židli u sukadla, aby méně petroleje spálila, si myslívala, že by raději rozžehla lampičku za hlavičkou tomu chudáčkovi, který neměl se naučit ani na tom světě se zasmát, zahoukat si, provalit tělíčko, neměl poznati ani zeleň jara, ani květy stromů.

Trvalo to s ubohým Rudolfkem v novém bytě ještě tři neděle, než dušička jeho opustila to bídné tělíčko.

Tři neděle — dvacet dní a nocí, které jeho pěstounka ztrávila v duševních mukách, jakým neuměla dáti ani jména.

Často zdřímala-li si v noci na chvíli ulehnuvši, zdálo se jí, že kloní se nad Rudolfkem jeho matka, tak bledá a usouzená, jak si ji z jediného setkání pamatovala, zdálo se jí, že jí hrozí, [zase že odnáší jí Jozífka. S výkřikem se probouzejíc z nepokojného snu vyskočila a spěchala ku kolébce, kde Rudolfek spal někdy těžkým spánkem nemoci, někdy žalostně poplakával.

Konečně, konečně dotrpěl.

Za noci, kdy všechno spalo, vydechl naposled.

I Havlík spal a Havlica nejprv mrtvé dítě umyla, převlekla a uložila na truhlu; postavivši mu k hlavičce lampičku, teprve vzbudila muže.

Vstal volně, slyše, co se stalo.

»Měl jsem to jeden dobrej nápad,« řekl, pokřičuje mrtvé děcko.

»Tak přece,« řekla žena, zdlouha upírajíc oči v jeho tvář.

»No a snad? Dyť jsem byl jářku přece s Jozí— e, s Rudolfkem na prvního sám hu starosty, dyž tys fňukala. Znajou huž toho macka tlustýho a dnes v noci nám humřel Jozífek. Aspoň řeknou všady, žes to Brně dobře opatrovala, a bučet budeš tak dost, jako pro svy,« řekl Havlík tlumě hlas, ale co na tvrdosti scházelo, to dodal jeho ostrý, hněvný pohled.

Již nepromluvila Rudolfová pěstounka.

Vynesla peřinky po mrtvém děcku ven, povésila je na plot u zahrádky, vyňala slámu z kolébky a zapálila ji v síni na ohništi, košilku a plénky i povlačky peřinek zrovna namočila do škopíčku a hnedle je prala.

Vzdor vybízení mužově neulehla.

Dočkala rána s tou prací a ráno, any sousedky v noci jejím chozením upozorněny došly se poptat, ukázala jim s pláčem mrtvé dítě.

Havlík se chystal obejít pohřeb.

»Měli bysme vzkázat kmotrovům Krystlovým,« řekla k němu. Byla to první slova, která od noci k němu promluvila.

»Co tě napadá. Kdo by tam šel v tom blátě a větru. Tak nás to bude pár zlatejch stát. Je truhlička, od vejškropu, hrobařovi a ňáká zavdaná aspoň sousedům, přece se musí úcta podat. Kdo by platil poslovi, já jít nemůžu a ty od děcek kór ne,« omlouval Havlík, ale žena se domyslila, že se bál, aby kmotra nepoznala proměnu dětí.

Odbyl se chudičký pohřeb. Manču a Lojzku matka vystrojila, jak mohla, udělala jim ze svého svatebního věnce, kterýž měla uschovaný, dva malé věnečky, a byly bratříčkovi za družanky.

Havlica plakala, až ji musely ženské od hrobečku odvádět.

»No, to je první, co jí humřelo,« omlouvaly ji.

Až asi po dvou týdnech vypravil se Havlík navštívit Krystlovy.

Bylo již plné jaro a tudíž, že se lehce šlo, vzal tatík Manču sebou.

Manča měla nové šatky, byla v polou dubna Rudolfkova matka poslala tomuto k svátku šatky, hračky a mlisky, pro děti Havlíkovy pak opět obnošené šaty, které jim matka hned přešila.

Pracovala Havlica ustavičně. Chodila dělat do polí, doskočila za poledne vždy k děcku a večer i v noci neb časně ráno nasoukala zásobu cívek. Neměla mnoho spaní, říkala, že si je při tom nemocném dítěti odvykla. V neděli pak šla do kostela na ranní a po celý den šila. I sousedce Kučerce pomohla někdy něco na děti zašít.

Stačila ke všemu a donesši peníze za práci vyčítala si vždy znovu a znovu, že mohli se obejít bez platu na Brňátko, že nemusili zapřít svoje dítě.

Havlík donesl z návštěvy vzkaz od kmotry, že by došla navštívit Havlíkovy, ale nemůže pro všelikou práci, že má také obraženou nohu a špatně se jí chodí.

»Co říkáte, že humřel, že to dítě humřelo?« tázala se Havlica.

»Ejnu skoro zaplakala, dyť mu byla kmotrou, i kmotr jmenovečka svého politoval, ale vzkazují ti oba, že je dobře, že Rudolfek obstál, že budeš mět včil jenom jeho na starosti,« řekl Havlík, ale ženě do očí nepohlédl.

Z Manči ale vytáhla matka kolika otázkami, že se kmotra tuze divila, že se nemocný Rudolfek uzdravil a zdravý Jozífek že umřel; řekl prý jí tatík, že Jozífek hned od stěhování kašlal.

Byla skoro ráda Havlica, že kmotra tak hned k nim nedojde, myslila, že by se před ní nepřemohla.

Bylo to podivno, jak zacházela nyní s Jozífkem, ošetřovala jej co oko v hlavě, ale nikdy ho nepojmenovala Rudolfkem, říkala mu: hošíčku, chlapečku, synáčku, buclíku. A děti si to zvykly po matce.

Rudolfkova matka posílala na dítě nyní více a žádala, ať jí Havlíkovi častěji píšou.

Stávalo se tak a ona zvěděla, že Rudolfek již sedí, že má první zoubek, že říká: máma.

Psal psaní vždy Havlík a chlubil se sousedům, jak to umí »na papír sestavět«. Havlica nechala ovšem »paničku« vždy pozdravovat, ale srdce se jí svíralo pomyslením, že tu osobu vlastně šidí.

Chodívávala v neděli k večeru neb nahodil-li se nějaký pohřeb ráda na hřbitov a usedajíc s Jozífkem v náručí na Rudolfkův hrobeček, žalostně plakávala.

Až si po městečku o ní povídali, jak chudá ta žena tesklí pro dítě, třeba měla ještě čtyry.

A chválili ji, jak to Brňátko ošetřuje, že zdravím jenom kyne. Smávaly se ženské, že je to Brně věru druhým Havlíkovým dětem podobno, to prý tím, že je má pěstounka tak ráda.

Nikdo, nikdo nevěděl, netušil, jaké žaly nosí ta žena v duši. Pracujíc v polích a vracějíc se domů, šla, spěchala s jakýmsi tušením, že se stalo zatím něco Jozífkovi, že se rozstonal, že přišel k úrazu.

Napadlo ji, že to dítě nevychová, že o ně přijde, že bude ztrestána za ten podvod, že přijímá peníze za jeho vychování.

A podávajíc mu pítí, byla by si vždy přála, aby to děcko vyssálo jí z prsou nejen mléko, ale i dech, aby ukončil ten její život, který se jí zdál být takovým smutným. Bála se stále něčeho a vyhýbala se lidem, jen aby nemusila s nikým mluvit o děcku, které jí zemřelo, a o druhém, které vychovává.

Sousedky v domku doznaly, že je Havlica taková »nelidská«, že s ní ničeho není, že není ani k tomu sklepnutí, ani k pobesedování, jen prý ty krejčary vytlouká a lakotou se sotva nají.

Vypadala Havlica opravdu špatně, trápila se. Vytýkaly jí sousedky i muž, že dítě příliš dlouho kojí. Uplynul již rok, co si Rudolfka byla donesla, přešly Vánoce a ona posud dítě neodstavila.

»To není s rozumem,« řekla jí Rančáková. »Tak byly ty dvě děti na vás dost a mohla jste, jak to vaše humřelo, hned tohle odstavět, to si škodíte.«

Ale Havlica neposlechla a děcko již běhalo. »Maminka« z Brna poslala »Rudolfkovi« již první botičky,

v kterých si tento statečně vyšlapoval, a teprve nyní jej Havlica odstavila, když bylo mu již pět čtvrtí roku.

Ta zima byla Havlici dlouhá. Teprve po Vánocech navštívila ji Krystlovka, která po celé léto a podzim se s nohou trápila, a obě ženy si důvěrně pohovořily. Krystlovka vykládala své domácí starosti, sdělila některé noviny z dědiny, postěžovala si na muže, pochválila si děti a čekala navzájem od kmotry důvěrná sdělení.

Ale Havlica byla zamlklá. Zaplakala si před kmotrou »pro Jozífka«, nechtěla ale vypravovati o jeho chorobě a smrti. Že jí je to tuze posud líto, omlouval jí sám Havlík, který se nehnul ze světnice, stíhaje ženu přes kmotřinu hlavu přísnými pohledy.

Ukázali kmotře psaní Kláry Vintrové a všecky věci, které jim poslala.

»Ejnu, dobře jste to trefili s tím Brnětem,« řekla Krystlovka. Jsou doposavád ráda, že jsem ti to tenkrát kmotra, radila, dyž se to tak podařilo.«

Havlica zbledla na smrt a oči se jí podivně zjiskřily. Dobře, že to Krystlovka nezapomněla, obírajíc se klučinou, který běhal po sedničce, honě se s Pepinou. Každé chvíle se svalil, ale zvedal se sám, nezaplakav.

»Ty kluku, ty Rudolfku, tebe je pěkněj kousek, ty bereš na sebe. Kdo by to byl řekl. Tos zrovna to zdravíčko po chudáčkovi Jozífkovi, našem kmotrátku, podědil. A ty očička vesely taky. Mejval's takovy posmutny kouknutí, to asi po tvý mamince, že zakusila trápení, dyž s tebou chodila. Opravdu, snad že jsem měla to svý kmotrátko tak ráda, se mi zdá, že je mu teď Rudolfek do podoby, jen že má tmavy vlásy. Jozífek by byl bejval šimlík, jako všecky vaše děti.« Tak hovořila kmotra, nevědouc, že svými slovy Havlici zrovna srdce drtí.

Odcházející Krystlovku vyprovázal Havlík na kus cesty.

Loučíc se řekla: »Poslouchejte, kmotře, ta kmotra se mi ňáko nelíbí. Má něco divnýho v očích. Snad bude stonat. Je taky přepadlá. Neměla by tak dlouho kojít.

strhalo ji to. Říkajou, že se může dát některý žensky z toho i do hlavy.«

»I vždyť ono ji to přejde,« mýnil Havlík.

»Dej to Pán Bůh,« řekla kmotra a spěchala domů.

V.

Nepřešel Havlici ten divný stesk, ano, odstavitvši děcko, byla stále smutnější. Havlík se někdy již na zlost napil, ženě vyhuboval, že chodí jako strašidlo, že se stále mračí. Děti byly rozpustilé, nedělaly si z matky ničeho, vidouce a slyšíce, že se s ní otec často vadívá.

K starostovi pro poplatek na dítě musil chodívat Havlík vždy sám. Nosíval a vodíval později Jozífka vždy sebou omlouvaje ženu, že prý byla odjakživa jenom na dědině zvyklá a že se pana starosty ve městěčku stydí. Nedovedla by prý s takovým pánem ani mluvit

Rozvilo se léto v plném jasu, lesy i pole dýchaly svěžest a naději na úrodu. Bylo krásné léto, úrodné, slunečno střídalo se s dešti, s kterými, jak u nás říkáme, padalo požehnání na pole, peníze rolníkům; bylo dobře i chudým lidem v pravidelných výdělích.

Havlica, chodíc do práce, vodívala s sebou dvě nejmenší děti Pepinu a »Rudolfka«, a měla věru radost, jak se po mezích válely, trahájíce kvítka. Hošík byl opálen sluncem a liboval si velice venku. V těch modrých jeho očkách jen samá veselost zářila, nezastonal ani.

V očích matčiných, těch tak pěkných modrých očích, to nezářilo ale nikdy více veselostí, tam dlel trud a žal. Nikdy, i když se něčemu těšila, se Havlica neusmála, často se za sebe plaše ohlížela, a byla-li s nejmladším hošíkem sama, tu jej k sobě přitulila, líbala a vinula, až se děcko samo bránilo.

Bylo již přede žněmi, ano jedné neděle vstávalo slunéčko do mraků. Jen tak že jimi prokouklo a již se zase za ně schovalo. Mraky donesly bouři, a tato se hned rozpoutala celou silou.

V největší bouři přijel od dráhy kočár.

Zajel před Rančákovu chalupu k podivení veškerých sousedů.

Vystoupila z něho paní ještě mladá v pěkných šatech a chráníc se deštníkem, ptala se po Havlíkových.

Ukázáno jí a ona vstoupila do sedničky, kde za odpočívajícím dnes stavem si hrály všechny děti. Havlica vařila oběd a Havlík sedě na truhle pokuřoval si spokojeně. Bylo tu klidno vzdor bouři venku.

»Neznáte mne?« obrátila se paní k Havlici. »Já jsem Vintrová z Brna, jedu si pro svého Rudolfka.«

Havlica zbledla a vytřeštila zraky.

Havlík odložil dýmku, přivítal paní a podáváje jí židli řekl: »Pro Rudolfka? S tím by se naša máma těžko loučila.«

»Rudolfku!« zvolala paní, pohlížeje na děti, a hošík běžel k ní. Byl zvyklý lidem.

Pojala jej na klín, líbala a slzíc dávala mu sladká jména.

Děti sestavily se okolo ní do kola.

»To je náš chlapeček,« řekla Pepina.

»My ho máme místo Jozífka, co je naším anděličkem,« dotvrzovala Lojzka.

»Je to váš a je můj,« řekla paní a podala dětem příruční košík plný cukroví a ovoce, aby se podělily. »Rudolfek« žádal si také podílu a dral se jí s klínu.

Pustila jej a obraceje se k Havlíkovým řekla: »Tak se na mně, milí lidé, usmálo štěstí. Měla jsem před týdnem svatbu s Rudolfkovým tatínkem. Byla jsem velice nešťastnou. Pracovala jsem v závodě své příbuzné, která mne vychovala. Ujala se mne, ani mi rodiče zemřeli. Bylo mi čtrnácte let a musela jsem si ten kus chleba u ní perně zasloužit. Můj muž byl také její příbuzným, vedl obchod, a vždy mu slibovala, že mu jej jednou odkáže. Ale chtěla, ať se bohatě ožení. Měli jsme se rádi, a teta nechtěla dovolit naší známosti. Tu se stalo, že nám přišel Rudolfek. Co jsem zkusila, nedá se ani vypovědět. Myslila jsem, že si musím smrt udělat. Posléz teta svolila, že smím u ní na dále zůstat, ale dítě že musí přijít pryč, že nesmí o něm nikdo zvědět. Tak se stalo, že přišel k vám a to do dobrých rukou. Před měsícem teta zemřela a odkázala mému

muži závod. Bude nám nyní dobře, vzali jsme se, a já si jedu pro synáčka.«

»Dej jim Pán Bůh štěstí, vzácná paničko,« řekl Havlík upřímně. Byl zaražen.

»Ale snad nám Rudolfka nevezmou?« jektala Havlica.

»Milá zlatá matko, vy máte tuhle ještě čtyři a nechtěla byste je mít u cizích lidí, třeba by jim tam bylo dobře,« pravila paní. »Nemůžeme se dočkat, až budeme mět Rudolfka u sebe. Zkusíme asi dost pomluv od lidí, ale to všecko sneseme, jen když budeme mít naše potěšení. Vám z toho, že dítě odvážím, nevzejde škody. Co vám bylo na něj placeno, to jste spotřebovali, takové dítě vyžaduje péče. Budu vám nadále posílat obnošené šatstvo po sobě i po muži a více, než jsem mohla do této doby. A vždy ke mně můžete dojít do Brna. Až vám děti dorostou, pošlete je ke mně. Dopomohu jim do služeb i do učení. Budou-li děvčata čiperná, sama je vyučím modistství a dobře se obživí. Vidím a poznala jsem již dříve, že jste dobří lidé.«

»Já toho chlapca nedám!« vykřikla Havlica.

»Ale, ale, maminko, to je hezké, že máte to cizí dítě tak ráda. Ale já ho také nedám,« usmála se paní. »Tak jsme zakusili s mužem strachu, co si počneme, kdyby teta déle žila a my po uplynutí šestého roku musili pro hocha, kdybyste vy ho podržeti nechtěli, jiný domov hledat. Než Bůh to řídil tak dobře. Hochu není posud dva roky, za krátko zapomene, že býval jinde, a my budeme mít z něho radost. To je dítě! To je vidět, jak bylo hleděno, však já se vám odsloužím.« A paní vstavši objala Havlici a líbala ji srdečně.

Než pojednou ucouvla před tím podivným výrazem v její očích.

Přistoupila k oknu a pokynula Havlíkovi k sobě. Šel k ní, pohlednuv ostře na ženu.

»Vaše žena je celá ulekána,« šeptala paní Havlíkovi. »Je nějaká podivná. Zůstanu zde do večera. Vlak jede až v osm. Zde jsou peníze. Pošlete někoho nebo jděte sám do hostince pro dobrý oběd. Vyčastuji vás. Kupte dobrou pečení i pivo a housky.«

Dala Havlíkovi tři zlaté, a tento zavolal Kučerku. Nechtěl nechat ženu s Rudolfovou matkou o samotě. Manča a Frantík běžely s Kučerkou. Byl čas postarat se o oběd. Havlici bylo pod plotnou zatím vyhaslo.

Havlica sama klesla na pekelec a pohlížela ustrnutě na »Rudolfka«, který se zatím se svojí »maminkou« přátelil. Líbil se mu zlatý její řetízek u hodinek, pěkné prsteny, a jásal radostí, ana mu malé své hodinky přiložila k oušku.

Po chvíli ji již hladil a říkal: »Teta — malá.« Tak se mazlival, pokud ten ještě vzdorovitý jazýček stačil.

»Rudolfek pojede pá, pojede hatou,« řekl Havlík hošíkovi.

»Ojede pá, hatou,« opakoval hošík.

»My taky,« hlásily se Lojzka s Pepinou.

»Vy dnes ne, až jindy,« řekla paní. »Ale dovezla jsem vám na nové šaty, tamhle vám je maminka vyndá z balíku. A často vám něco pošlu. Na Ježíška vám pošle Rudolfek každý rok něco. Jste jeho hodné sestřičky.«

Kučerka donesla oběd, pro paní z Brna zapůjčila talíř i sklenici, příbor dnesla z hostince.

Paní pozvala ji také k obědu a Kučerka nedala si dvakrát říkat.

Havlica nedala si domluvit, aby aspoň sousto pojedla, piva se napila.

Kučerka šeptem sdělovala Rudolfově matce, že Havlica nemá hlavu nějak v pořádku, že od smrti svého dítěte je taková trochu popletená, někdy že s ní není vůbec řeči.

Havlík to potvrdil, naříkaje, že má mnoho starostí. Vida ale, že se paní toho leká, pospíšil si ji ubezpečiti, že dokud kojila byla zdravou, a právě že si Rudolfka příliš zamilovala, tedy že již nyní myšlenka, že jej někdy ztratí, ji trápívala.

Rudolfek za kus pečeně šel k nové matce na klín a říkal: »Teta činaná.«

Kučerka se nabídla, že uvaří kávu, a paní z Brna ochotně na tuto dala peníze.

Chválila Havlíka, že jest moudrý člověk.

Líbily se jí jeho řeči o práci a výdělku, o dětech a ženě.

Chýlilo se k večeru, a paní poslala Kučerku pro kočár, který byl do hostince zajel. Nutkala, ať Havlica schystá »Rudolfka« k odjezdu.

Šatky jeho si měla ponechat, že ona synáčkovi koupí již vše, jen co na cestu potřebovala, měla mu obléci. Však že chudá žena toho upotřebí.

Havlica skoro nepromluvila po celou dobu.

Slyšíc ale, že opravdu již má hošíka vydati, rozplakala se hlasem a padnuvši před paní na kolena zvolala: »Pro Boha jich prosím, neberou mi to dítě, já bez něj nemůžu bejt, já bez něj neobstojím! Dyť je můj, dyť jsem ho živila, to je můj Jozífek.«

»Nemajou jí za zlý, vzácná paničko, to je z lítosti,« prosil Havlík a Kučerka přisvědčovala.

Havlík domlouval ženě.

Sám se celý třásl a nespouštěl s ní oka.

Kučerka sama oblekla chlapečka. Venku posud přšelo, ač se velká bouře již vyzuřila a jenom vzdálené hřmění se ozývalo chvílemi jako těžký povzdech přírody.

Paní z Brna — Melanová, jak se nyní jmenovala, zašla ještě s Havlíkem ku starostovi, oznámit, že si chlapce bere a nároků na plat se vzdává. V porodnici že již příslušné oznámení učinila.

U Havlíků musela zatím Kučerka přivolati Rančákovou, aby jí pomohla Havlici krotit.

Tato plakala, vzlykala, vlasy si škubala, křičela, že dítě nedá a nedá, že je její, že je to Jozífek.

Ženy obě byly přesvědčeny, že se Havlica pomátla, chlácholily ji, a když dítě stálým objímáním rozplakala a rozdráždila, odvedly ji do Rančákovy světnice.

Tam jí i mužští domlouvali a Rančák řekl: »To je z ty lidsky lakoty. Hujmula svému děcku, aby obživila cizí, přišla o svy a věil ji jde na rozum, dyž má cizí vrátit. Přejte to, jářku, tomu děcku, že bude mět rodiče. A nevyvádějte. Já bejt Havlíkem, věru, že bych vás zvomětal, abyste tu cizí paní nezlobila a radost jí nekazila.«

Kočár dojel před stavení a paní Melanová již se vracela od starosty.

Dala Havlíkovi ještě deset zlatých potěšena jsou nad chlapečkem. Děti dostaly po zlatníku a Kučerka taktéž jej přijala, líbajíc ruku vzácné paní.

Paní Melanová zavolala Havlici, vyzývajíc ji, aby se s chlapečkem rozloučila a udělala mu křížek.

Nedostali ji k tomu. Až omdlávala pláčem.

Kučerka donesla chlapce do kočáru. Byl všecek vyjeven, ale vida koně smál se a tleskal ručičkami.

»Tak s Pánem Bohem,« volala paní Melanová.

Děti plakaly, že Rudolfek odjíždí, bály se matky.

Havlík si oddechl, když kočár odjel.

Havlicu ženské uložily na postel.

Dávaly jí studené obklady na hlavu a na prsa.

Rančákové podala Kučerka hrnek kávy i maso, které byla Havlica zamítla. Havlík donesl mužským trochu piva, které zbylo.

Byl vesel, spokojen.

Že žena umoudří, byl přesvědčen, hodlal ji dohnat k rozumu ať po zlém, ať po dobrém.

Lekal se jejího přiznávání, že jest Rudolfek Jozífkem, než vida, že všichni v tom vidí fantas, upokojil se. Sám se zarazil nad tím, že má svoje dítě vydat cizím lidem, než vymlouval si z mysli, že bude chlapeci lépe u bohatých lidí, kteří ho budou za svého považovat.

A přiznat pravdu byl by se bál, domnívaje se, že by byl trestán. Tak daleko nebyl nikdy mysli, že by si rodiče neb matka sama dítě před uplynutím šestého roku vzala. A vůbec upřímně mysli, že si dítě pak zdánlivě ponechají. Nebyloť v jeho paměti příkladu, že se stalo kde jináče.

Nešel ženě nikdy na oči.

Kučerka odvedla poděšené Havlíkovy děti ku svým. Rančáková zůstala u Havlice.

Zaměstnávala se sléváním ještě trochy kávy která jí byla nade vše milou. Havlica se stišila. Rozhlédla se po sednici a vidouc, že je to pravdou, že je dítě odvezeno, pojala náhle v zoufalé mysli myšlenku rovněž zoufalou.

Ne, ona ho nedá, svého Jozífka, neprodá, nevydá ho té cizí ženě, která ho malinkého odstrčila k vůli hanbě světské, která mysli, že zaplatí pěstounce za

mléko i za lásku. Poběhne za ní, vezme jí ho, vrátí se s ním, poví každému, že jest její, její, — že to cizí dítě dřímá tam na hřbitově.

Tiše sesmekla se s postele, vyběhla do síně, na dvorek a běžela pozadu kolem městečka do polí a na silnici.

Rančáková jí nezpозorovala a teprve po chvíli šla ji hledat do druhé světnice.

Havlík i ostatní hned vyběhli a Havlík uhodnouv, co asi ženu napadlo, celý bledý a zmalátnělý pustil se po silnici za ní. Kučera šel s ním.

Věděli, že nemůže kočár dohonit. Boztoho jel kočí asi rychle, ana se paní Melanová loučením pozdržela.

»Však se vrátí. Táhne na vosmou, vlak odjede nežlivá dojde ke stanici,« mínil Kučera. »Ale pak jí, sousede, povězte, zač je toho loket. To jsem jakživ neslyšel, takhle vyvádět. Dyž to mohla ta cizí panička vydržet bejt bez dítěte a musí tolikrát ženskejch svý děti oplakat, tak ona nemusí takhlenc vyvádět. Ale jářku, já to huž delší čas na ní pozoruju, že má v sobě nákou zlou krev. Ta se v člověku zbouří, vstoupne mu do hlavy a pak je zle. Možná, že přijde k sobě, ale jářku, moc do ní nebude.«

»A ba, bez ní by mi huž nebylo,« tvrdě řekl Havlík.

Šli dosti pomalu. Kašlavý Kučera nemohl vykročit a ani Havlík nebyl zvyklý chůzi.

A ona ta ubohá matka, zatím běžela, pádila, letěla přes pole a meze, plouhala obilím, klopýtala v brázdách, deštěm rozmoklá hlína lepila se jí na nohy, drobný deštík promáčel jí šat.

Dorazila na silnici. Ostrý šterk deštěm promytý a jako opláchnutý řezal jí do nohou, až krvácely, přes tu chvíli upadla, vzchopila se a pádila dále.

Poznávala, že se blíží nádraží. Proběhla městysem Krucemburkem, lidé se za ní ohlíželi, nepovšimla si toho.

Již, již viděla zdálí nádraží. Sloup dýmu černého valil se k šedé obloze, slyšela pískat vlak, a v dáli odjížděl ten hadovitý pruh vozů.

Nedoběhla — zmeškala.

Klesla na kolena u silničního příkopu. Křičela, křičela beze smyslu. Jen zvuky vyrážela z těch prsou

bolem stažených, byly to zvuky poraněného, utýraného zvířete, jaké se tu ozývaly v širém poli, vonícím lahodou po letním dešti, ve vzduchu osvěženém bouří.

Tak kráčela chvíli, padla k zemi, zase povstala, schvácené nohy jí neudržely, potácela se a klesla opět. Již nekřičela, cítila palčivou žízeň. Přiložila k ústům zvlhlý, zmáčený šat a ssála z tohoto vláhu.

Přestalo pršet. Na západě se protrhaly mraky, blankyt zřítal a v zlaté záplavě povstávalo slunce k loučení. Vše hořelo nádherou a mraky byly jako oblity roztráštěnými blesky v zlatočerveném jasu.

A přes kraj klenula se lehounkými parami z lesů se kouřícími po dešti duha, v nádheře svých barev, v kráse své majestátnosti — — —

A žena-matka zmírala tu bolem, zatemňujícím její mysl, prostou jen láskou mateřskou povznesenou k odvaze, která vzdoruje i hříchu i smrti. — — — — —

Asi za hodinu došli Havlík s Kučerou k ubohé ženě. Nebylo s ní řeči.

Zjednali povoz a dovezli ji domů.

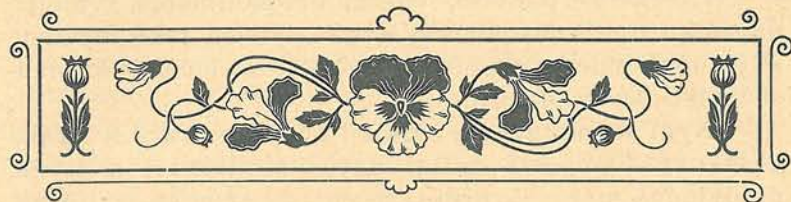
Kde kdo litoval Havlíka. Tento se chvěl v duši před odhalením podvodu. Než žena více nepromluvila.

Druhého dne k večeru dotrpěla.

Zmařený život.

I.

»Já myslím, pantáto, že bysme jako s tou našou Pepinou nemusili tak pospíchat, jářku s tím vdáváním, je to mlady a s těmi vdavky na rozmyšlenou, zvlášť přes pole.« Tak pravila panímáma Dvořáková k svému muži, s kterým za dnešního dne nedělního dopoledne z ranní mše svaté byla došla.

Byli sami ve stavení, děti a chasa odešly na velkou, proto použila panímáma té chvíle k důvěrnému pohovoru.

Pantáta seděl u okna a pokuřoval si.

To byla jemu milá chvílka, takhle si posedět v neděli před obědem, když se byl v kostele slovem Božím a pak v palírně »kapkou něčeho« (jak říkal) posilnil. Tou chvílkou byl nejlépe přístupen a panímáma měla vyzkoušeno, že mu v té chvíli nejlépe může říci o nové šaty pro holky aneb o pár zlatých pro syna Josefa na vojně.

Ale dnes nepochodila.

Pantáta vyndal dýmku z úst, odplivl a řekl: »Co tě kozle berou? Jiná máma je ráda, když děvče před dvacíti roky vdá a ty snad budeš chcet roztahovat a s dcerou milosti dělat. Jářku, co ti není na Pepininejch vdávkách vhod? Do takovýho živobyetí bys ju zde v dědině neposadila. Nevídáno, přes pole — co pak půjde ze světa? Však je tam do Losenice blíž než do Žďára a můžeš si každou nedělu k svy mazlence doběhnout.«

»Nezlob se, pantáto,« chlácholila panímáma, krájejíc na válku nudle do polévky. »Víš, já jen jako myslím, že je děvče mlady a pořádem stejská, že nemůže k tomu chasníku srdce přiložit.«

Nyní se pantáta ale rozlobil a zhurta vzkřikl: »Tak, a takový hlouposti smí ti děvče předkládat a ty je předkládáš mně? — Srdce, srdce! — Ať si je koupí na poutě perníkovy — ale tohle — na takovej grunt se dostat, vejměnek polní, bez starosti odměřování případného, vejměnkáři zvlášt ve svém stavení a k vyplacení jen syn a dcera. A dcera huž i vdána — kde to najdete? Vojtík Domin je chlapík jako malovanej a ona Pepina může bejt ráda, že ten chasník o ni stojí. Ty dva tisíce, co děvčeti dáme, by dostal takovej ženich všade a každá by tam ráda sedla.«

»Nevím, nevím, pantáto,« kroutila hlavou panímáma. »Dominovi jsou po celejch horách rozkřičeni, že jsou urputní a rváči, i doma tam prej je stále na křikách. Stará Dominka prej kleje jako chlap. To víš, naše děvče je tichy jako kuře a tam je snad budou trápit. Však je v Losenici bohatejch holek dost, proč Vojtík vzkázal k nám, kdo ví, bylo-li to ponejprv, co kam kdy vzkázal.«

»Ejnu bodejť, však oni o tebe kdysi snad taky ženiši vzkazovali odjinud, kde bohaté nevěsty měli, však víš, jak jsem poslovi od Štastných Tondy ze Strčanova natloukl.« Pantáta se upomínkou na mladá léta rozesmál.

»No vidíš, pantáto, mně nechtěls přát jinýmu a našemu děvčeti nechceš věřit, že nemá k hochu srdce,« obracela panímáma.

Pantáta se zaškaredil a řekl mrzutě: »E s tvým srdcem! Živobytí jde napřed. Tuhle Josef nám přijde na podzim z vojny a za rok, za dvě léta bude taky hlídat na ženění. Hančka a Fánka dorostou a aby pak bylo ve stavení plno nevěst, nebylo by ani mlady panímámě, kterou si Josef dovede, ani nám mily. Však peřiny pro děvče huž máš, lepší je odvézt, aby bylo místa pro druhy. Nemá-li Pepina srdce k Vojtíkovi dnes, bude je mět za půl léta a dřívěje, jen až jí k svatbě nákou šňůru granátů koupí, pak se jí do srdca zaváže. A nechme řeči!«

Jak pantáta řekl: »Nechme řeči«, věděla panímáma, že musí řeči nechat, to již se starým nebylo ničeho. Než dnes přece nehodlala panímáma popustit, vždyť měl odpoledne dojet najisto ženich s otcem na přípověď a Pepina ještě ráno maminku svatosvatě ujišťovala, že by radši skočila do vody, než Vojtíka si vzala, jestliže ji přinutí, že u oltáře umře.

Panímámě bylo dítěte líto a chtěla tudíž u pantáty vše nasadit, aby odřekl neb aspoň svatbu odložil.

I počala znovu: »No víš, pantáto, nesmí se hned člověk všeho odříkat, ale počkat bysme přece mohli aspoň do toho masopustu, zatím přijde Josef od vojenskejch domu a nebude přece po tom děcku tak teskno.«

»Teskno! — E, přestaň s tou hloupou řečí! Huž jsem řekl! Pepina bude Dominkou, dnes se dojedná svatba a z novýho huž může koláče ve svém stavení pít.« A pantáta se usmál.

Panímáma z toho úsměvu čerpala přece zase naději a začala točiti řeč: »Ejnu víš, pantáto, s tou svatbou tedy aspoň přece počkejme až po novým. Nemám ešče ani tu drubež zrostlou a tuhle v senách jsem spotřebovala skoro všecko mastny, až se otelí Lyska, bude víc dojit a zase naleju.«

»Tele od Lysky se zabije na svatbu a huž jsem řekl, nechme řeči. To jsou vaše žensky hloupy ciráty, svatba bude a odpoledne při přípovědi ať se mi Pepina nešklebí, sic vezmu na ňu řemen a zvomětám ju.« A pantáta vyšel ze světnice.

Nyní viděla panímáma, že je po všem. Vzdechla a z modrých očí slzy utřela. Věděla, že dítě poslechnout musí, ale těšila se, že Pepinka zvykne jako sta jiných a že bude zaopatřena.

Dohlédla do trouby na pečení, kterou zrovna na odpoledne pekla, a vzavši s kamen velikou mísu s těstem, počala dělati koblihy. Ale šlo jí to špatně od ruky, vzpomínala, jak se měli za mlada s pantátou rádi a co pak přece jen od něho zkoušela a zkouší doposud, jak pak tedy, ono to dítě toho ženicha rádo nemá. Ale naše ženy v horách jsou zvykly vždy poslouchat a tak panímáma zase přemýšlela, jak asi Pepinku potěší. Umiňovala si, že jí ku svatbě koupí na ty nejkrásnější

hedvábné šaty, co jen ve Žďáře bude lze dostati, třeba po pětce loket, a hedvábné krajky na ně a ještě na černé hedvábné šaty a sametovou župku.

Když si představila, jak to bude její Pepince slušet, až jí na černé vlasy rozmarinový věnec posadí a hedvábné šaty kol štíhlého tílka šustět budou, tu se panímáma již i usmála a počala z těsta splítati věnečky a šišky až radost podívat.

Musila si dát záležet, aby ji ženichova matka, která vzkázala, že snad také na přípověď dojde (ač to ve zvyku není) nepomluvila.

Za těch myšlenek panímámě práce ubývala a již i vrchovatou mísu nasmažených koblihů do komory odnesla, když se lidé počali z kostela trousiti.

Záhy došla Dvořáková čeládka a tři dcerky jako tři růže. Osmnáctiletá Pepinka byla arci trochu bledá od té úzkosti s tím vdáváním, za to sestry Anička a Františka jen zářily.

Byla to dvojčata v patnácti letech a pantáta si na nich zakládal více snad, než na synovi. Říkal vždy, ty že, jako se jednu hodinu narodily i jednu hodinu že svatbu mít musí a neměl větší radosti, nežli když si je lidé mátlí, nemohouce je rozeznati. Chodily obě sestry vždy na vlásek stejně ustrojeny a nebýti malé čocky nad Aniččiným levým okem, nikdo by je nebyl věru rozlíšil. Říkával pantáta žertem, že bude na to znamení musít Aniče aspoň tele nebo ovci přidat, aby prý se jí ženich jakožto »znamenáné« nebál.

Pepinku měl pantáta ovšem také rád, ale to mu nenapadlo, aby se při volbě ženicha tázal také jejího srdce; děti musí u nás v horách poslouchati rodiče a žena muže, tak se říká a děje.

Přivítala panímáma dcery od slova Božího a když jí ruku líbaly, Pepinku po tváři pohladila.

Pepinka podívala se do věrného oka mateřského a vyčetla mžikem, že matčina přímluva u otce byla dnes asi marnou. Slzy jí polily, šla tiše do komory odložit sváteční oděv.

Pantáta seděl již za stolem a volal o oběd, aby si ženské pospíšily, že přec vědí, že přijedou hosté.

Františka tedy chystala na stůl a vyprávěla pantátovi, kdo známý z vůkolních dědin byl v kostele, jaké bylo kázání, za koho modlení a čím ohlášky.

Pantáta si mlasknul a řekl: »No, až po neděli naša Pepina s kazatelny spadne, to budou lidi hledět.«

Pepinka vešla právě do dveří. Po těch slovech pokročila blíže k otci a sepnuvši ruce, pravila s pláčem:

»Tatínku zlatej, pro Boha živýho a pro všecky svaty vás prosím — «

»Ani muk!« zakřikl ji pantáta. »Huž mi tu svy pranostyky nevykládej, ty budeš Dominkou a ať mi odpoledne při přípovědi nehuděláš ostudu!«

V tom vešla panímáma s polívkou, postřehla hned, co se děje a stavíc mísu na stůl, pravila měkce:

»Mlč dítě, mlč, tatínek chce jen tvoje dobry. Poslechni rodiče podle vá čtvrtýho Božího prikázání a dobře se ti povede. Zaopatřit se musíš, jednou se to stane a hu Dominů je hezky místo.«

»Ale, maminko, vždyť já bych mohla jít do služby a vdávat se ještě nemusím,« vzlykala Pepinka.

»To by tak bylo, Dvořáková dcera do služby,« rozhorlila se panímáma, ale jen proto, aby se pantáta necásl na rozechvěné děvče. »Nemluv tak a odpoledne se dobře chovej, ať se věc dojedná a dá Pán Bůh, že to dobře dopadne.«

»A bude svatba a budeme tancovat,« pravila Anička vesele.

»A k Pepince do Losenice na pouť chodívat,« doložila Františka.

»Jen sobě z ní příkladu neberte, abyste se jako taky někdy neškňůřily,« kýval pantáta svým miláčkům.

»I toto, tatínku, jen až ženiši přijdou a budou se nám líbit, ale líbit se nám musijou,« rozkládala Františka.

»Nejlepší, aby tak pro nás přišli taky hoši — dvojčata jako my, jak bejvajú ti princí v pohádkách; jeden se zlatou a druhej se stříbrnou hvězdou na čele,« smála se Anička.

»Neplácej, Hančko,« zakřikl ji pantáta »Však Pepina snad na nějakýho prince čekala, že jí není vhod vdát se na grunt.«

Nyní ale bylo panímámě Pepinky již do opravdy líto i řekla, po kousku masa všem rozdělující: »Nechte Pepinku a jezte, ať se huklidí než hosti přijedou a ty, Fánko, ať se pořádem neřehtáš, pak můžou lidé myslit, že se směješ jim. A ať políbíte obě panímámě Dominové ruku, rozumíte, ať vás nemusím pobízet.«

Pepinka nechala jídla a šla do komory. Panímáma šla za ní a vidouc, že děvče pláče, počala ji těšiti slibováním šatů, jak si byla vše dopoledne rozmýšlela.

»A jaký bys tedy chtěla ty svatební šaty, Pepinko?« řekla, když se Pepinka ani neusmála.

»Mně je, maminko, vše jedno, když se huž nade mnou nesmilujete a já se vdát musím, kupte mi, co chcete, jak se na Dvořákovu dceru patří; ale když jsem si neměla vybrat ženicha, nebudu si vybírat ani na šaty.«

Ta řeč panímámu do srdce bodala, než nemohla si pomoci, nesmělať pro starého dceři polevit. Na štěstí přiběhla do komory Anička a vmísila se do hovoru otázkou, koupí-li prý maminka Pepince šaty hedvábné.

»To se rozumí,« odtušila matka. »A na dvoje hedvábné jí koupím: k oddávkám na barevné a ještě na černé k tomu, aby měla pro větší svátky a tak na ty poutě, takový šaty vydržíjou do smrti.«

»Pro pána krále! A Pepinko, ty neskáčeš radostí? Já bych si za dvoje hedvábné šaty třeba lucifera vzala,« sestra Anička se svému nápadu na celé kolo rozesmála.

I Pepinka se usmála a šla si do kuchyně umýt uplakané oči. Pak počala se oblékat, vzala si pěkné černé vlněné šaty a bílou zástěrku, na hlavu modrý hedvábný šátek.

Panímáma zakroutila hlavou a řekla vlídně:

»Milá, zlatá, takhle se nemůžeš hukázat ženichově panímámě, řekla by, že's moc nastrojena a musíš přece to kafaty vařit, k tomu takovy šaty nejsou.«

»A co si mám vzít?« otázala se Pepinka s povzdechem. Ty černé šaty nejlépe hodily se k náladě její mysle.

»Vem si kartounovy, třeba ty modry, co máte všecky tři stejny a vy, holky, taky, bude to hezky, když budete stejně oblečeny, alespoň nebude panímáma Do-

minka myslet, že třeba jedna druhý šaty nosíte. Vy, holky, neberte hedbávny šátky, stačí pro vás tibetáčky, jste ještě mladý, nevěsta, to je něco jinýho. Ale zástěrky si vezte vlněny, ty černý s vyšívanými květy, ty, Pepinko, si nech bílou,« ustanovila panímáma. Dívky byly se strojením brzo hotovy, šly tedy do zahrádky. Pepinka byla smutná, sestry ji sice hleděly rozveselit štěbetáním o svatbě, o šatech, o muzice, než děvče sotva odpovídalo, vždyť jí to bylo tak líto, že otec nepovolil a že matka ani odkladu nevy mohla.

Bála se Pepinka svatby, stěhování, těch lidí, u nichž měla být, i ženicha samého. Vojtík Domin byl známý po horách furiant, býval na všech poutích, u muzik a všude se skorem prával s chasou domácí i přespolní; penězi plýtvál a o jeho kouscích se vyprávělo po celém okolí. Takového muže si tichá Pepinka nepřála a tušila, že bude jí u něho asi krušno. Ještě se těšila, že v Losenici, kam se dostane jest kostel a že se zde tedy aspoň častěji bude moci pomodlit.

»A snad mi tam brzy na hřbitově hustelou,« řekla si v duchu.

Pepinka neměla posud žádného z hochů ráda; šla sice k muzikám a tančila se všemi mladými chasníky, všem dávala pomlázky a přijímala od nich zase »poutu,« ale věru nemyslila na nikoho. Zdálo se jí, že jest ještě příliš mladou; šla-li na nějakou svatbu za družičku nebo k muzice, tu jí nikdy nepřipadlo, kdy že asi bude svatba její. Nenapadlo jí, že by měla maminku opustit, vždyť jí bylo doma tak milo. Tatík sice hučival a někdy se před ním vše třáslo, ale pak byl zase mírný a přívětivý. Nějakého strádání Pepinka neznala, šatstva jí panímáma nakoupila co chtěla, mělať panímáma svou pokladnici z prodeje drůbeže, másla, a vajec, — jen že když chtěla holkám nové šaty poříditi, šla z chytra na pantátu a ten ňáký ten »reňský« dal, co totiž nestačilo, přidala panímáma. A pantáta mysle, že »ty hadry« tak mnoho nestojí, častěji povolil na nové.

Kamarádky také měly Pepinku rády. Uslyševše, že se má vdávat, litovaly, že ji ztratí, ale proto jí dnes přece cestou z kostela přimlouvaly, ať jenom rodiče poslechne, že vdávání neujde a druhý ženich kdoví jaký

by přišel. Ostatně platil Vojtík Domin právě svým furiantstvím za chasníka vzácného.

Dvojčata již dávno pokukovala, zda se již na silnici prach zvedá a když obě vykřikly: »Jedou!« — tu Pepinka vzdychnouc šla do světnice pro stoličku, aby ji své nastávající panímatce při slézání z bryčky podala. Umiňovaia si, že se bude mít na pozoru, aby rodiče ženichovi nespozorovali, jak nerada si Vojtíka béře, a pak ji za to nesužovali.

Pantáta i panímáma vyšli na záprseň a pantáta kázal čeledínovi, ať vrata dokořán otevře.

Stalo se a bryčka s nastávajícími příbuznými vjela do dvora.

II.

Trvalo chvíli, nežli se hosté ze dvora do světnice dostali. Panímáma Dominová rozhlížela se zvolna po dvoře, nakoukla do maštale, do chlévů i do kurníka a s velkými okolky, šustíc naškrobenými sukněmi, vcházela do stavení.

Pepinku pohládila po tváři, na dvojčata hleděla s úsměvem, kterýž podobě jejich platil a s panímámou Dvořákovou se líbaly kolikráte po sobě. Pepince svíralo se srdce, div že neplakala, ale Vojtík přivinul ji k sobě a šeptal do ucha sladká slova. Pepinka se mu vyvinovala, leč marně.

Když se ženich i rodiče za stůl usadili, šly panímáma s Pepinkou donést koblihů a rosolky a počala rozmluva, zprvu o lhostejných věcech: jak stojí úroda, co platí dobytek, jak mají ženské s drůbeží, jak dojí a vrtí a tak se pomalu řeč točila, až konečně pantáta Domin řekl: »No tak, víte, proč jsme přijeli, a tak si to tedy povězme, skrzevá ty naše děti.«

»Víme a vy tak víte, jak jsem vám huž dal říct, že dáme tuhle dceři dva tisíce peněz, pár volů, dvě krávy a dva kousky jalovýho od dobytka, k tomu vůz a nářadí co patří pro hospodyňu, panímáma naše má ty peřiny, prádlo a vinutí taky schystány«, řekl Dvořák.

»Víme, no a my pustíme Vojtěchovi grunt, vejměnek chceme, jak bylo hu nás odjakživa: dvanáct měr polí, naše maly stavení, k tomu nám dá hospodář ročně šest sáhů dříví, dvě maly čuňata nebo jedno vykrmeny, zpoživí nám dvě krávy, od jedny patří tele jemu, od druhý nám. Drůbež si taky budeme držet, ostatně se snad dá mladá panímáma na posvícení a na toho Martína s ňáskou husou vidět. Pak nás syn čtyřikrát do roka, kam si budeme přát, ve bryčce sveze. A s vejplatu je to tak: tisíc zlatejch se dá dceři Marjáně, co je na Račíně vdána, a tisíc se huloží pro Vincka, ten chodí ještě do školy a těch pár set, co na gruntě váznou, si mladí s pomocí Boží v pár letech splatijou.«

Pantáta Domin tohle vypovídal, jakoby to měl na lístku napsáno, než panímáma Dvořáková se zarazila, koukla na pantátu a protože tento ničeho neříkal, ozvala se sama: »Mysleli jsme, pantáto, že jako tu dceru huž vyplacenou máte a na gruntě že je čisto.«

»No, víte, panímámo, co, povězte si s našou mámou, co dáte dceři peřin, hadrů a střepů a mezi nás, mužsky, se přestaňte plést,« tak odbyl ženichův otec panímámu a obrátiv se k Dvořákovi, řekl: »Bude-li chtět Vincek na řemeslo, pomůže mu hospodář, to se ví, a když bude na gruntě dělat, bude hu mladejch taky jest, ten kus hadrů mu taky spořídijou a až se někdy pro sebe hudělá, dostane od hospodáře vola, krávu a jalovicu. A Marjáně taky přijde ještě kráva s teletem, co zeť prozatím slevil — no a to je všecko! Na takovou smlouvu se může, jářku, se zavázanejma očima plácnout.«

Pantáta Dvořák se trochu ukrčoval, že mladým nic do rukou nezbude, než Domin vyvedl jej ze všech pochybností, že mladí budou mít ihned ze dvou třetin úrodu, třetina že případne jemu, jakožto hospodáři odstupujícímu. Pak že dle starého zvyku zůstanou s mladými ku stolu až po vší sklizni, tedy až přes posvícení; aspoň prý stará hospodyně mladou hezky vycvičí.

Pepinka trnula při tom vyjednávání, bylo jí líto, že tak se smlouvají, při tom se bála společného hospodaření na počátku a mrzelo ji, že starý Domin se na matku tak oschápnul.

Na pokyn matčin odešla Pepinka do kuchyně vařit kávu. V kuchyni obě sestry stiskaly se u kamen, hledíce zachytit nějaké slovo ze světnice.

Pepinka smutně se na ně usmála a Anička se tázala: »No, Pepinko, je to huž humluveno?«

»Snad, já nevím — a nesmím do ničeho mluvit, ba ani maminka ne,« řekla Pepinka.

»A co se mluví?« vyzvídala Františka.

»No, o penězích, dobytku a hospodářství; však se toho za pár let taky dočkáš,« řekla Pepinka, sestru hladce a myslila si, že je skoro dobře, že nemá Vojtíka ráda, sice že by jí bylo toho smlouvání teprve líto.

V tom zavolala panímáma Pepinku.

Dívka vešla do světnice a pantáta řekl: »No tak, děvče, huž máme přípověď. Tak se tuhle k nastávajícím rodičům přihlas a považuj si jich, aby tě měli rádi. Srovnávejte se a Pán Bůh vám požehná.«

Pepinka a Vojtík políbili obojím rodičům ruce, panímámy si otíraly oči a Vojtík se usmíval, raduje se ze švarné nevěsty.

Pak šla Pepinka do kuchyně dovařit svačinu a staří dále se domlouvali, že pojedou ve čtvrtek společně do Žďáru k notáři a pak že se staví zrovna na faře a v neděli že bude první ohláška.

Po chvíli donesla Pepinka kávu a sestry vešly do světnice s ní, pantáta Domin s nimi žertoval, škádle je, že si je ženichové někdy zamění.

Panímámy se také rozpovídaly. Dvořačka vypočítávala, kolik dostane Pepinka prádla, šatstva a věcí. Dominka nepochválila ničeho ani slovem a vyprávěla navzájem, co ona a jaké dala své Marjáně. Vojtík držel Pepinku za ruku a navléknul jí na prst pěkný zlatý prsten s granátem.

»Však ti ještě něco koupím,« sliboval děvčeti. »Nic se mne neboj, nebudu ti hubližovat, vezmu si tě ku každé muzice a na poutě budeme spolu jezdit. Novy šaty ti budu kupovat vždycky za ňákej rok; budeš panímámou a každej tě musí poslouchat. Jen kdybych tě huž tam radějác měl.«

»A proč o mne tak stojíš?« tázala se Pepinka.

»No proč, — věčně na svobodě chodit nemůžu, ženit se musím a panímámu potřebuju. Je dobře, že se mi líbíš, po takovém živobytí, kde se jeden druhému nezdá, ničeho není a musijou si přece jenom zvyknout.«

»A jak tvoje rodiče, budou mě mít přece taky rádi?«

»Však budeš panímámou a půjde všecko po tvým. Pravda, maminka naše je trochu divná, ale když jich člověk nechá, vobrátkem jsou zase dobrá a pantáta, — no však váš tatínek si taky někdy zahromujou a zahubačijou. Já se tě vždy zastanu, to se neboj, však se ty se starejma proti mně nespolečíš a klepů a vostud vyhledávati nebudeš.«

»A tvůj bratr a sestra?«

»E co pak kluk. Až vybyde školu, půjde na hučení nebo zůstane při domě, byl by jako šafář, svůj člověk je svůj člověk, poslouchat tě musí, to se ví. A po Marjáně nám nic nebude, včil arci dobíhá každou chvíli a s prázdným neodejde, ale pak to přestane; chcou-li staří dávat z vejměnku, ať si dávajou, hubyde jenom jim.«

Ty řeči Pepinku netěšily, takovému smýšlení o svých lidech nebyla ona zvyklou, měli se u nich všichni rádi. Pantáta byl arci prudký a vše se jej bálo, než na velké křiky a hádky to u Dvořáků nikdy nedošlo. Panímáma si svůj díl odplakala někde v komoře, nebo na špejchárku a po odbytém pláči zazpívala si vždycky: »Ach, můj nejsladší Ježíši,« — to už všichni v domě znali a pak mohli panímámě se vším zase přijít. Byl-li kdo z dětí neb z čeládky kárán, tu panímáma spěchala potěšit a uchláholit. Sama nedala nikomu zlého slova, byla učiněná dobrota, a znala jen vymlouvat i rozmlouvat.

Pepinka odstoupila od okna, kde s Vojtíkem stála a vidouc, že Dominka svou kávu dopila, brala její hrneček, že znovu jí nalije.

Dominka si ji prohlížela a řekla: »To nosíš pořádem tak dlouhy šaty? To ti nebude hu nás svědčit, do chlíva, do lochu se moc hucouráš.«

»No, po domácku chodíme v krátkejch caskách, to jenom lepší vodění je trochu k nohous,« místo zaražené dívky odpověděla panímáma.

Pepinka rychle nalila v kuchyni kávu a nesla na stůl, ruce se jí třásly, tohle oslovení jí bylo tak divným, že nemohla se ani vzpamatovat. Dominka zatím vykládala, kolik ona dala své Marjánce casek (kanafasek) a každý rok dávajíc kanafas dělat, že jí aspoň na jednu přidá i pro děti na šatky, šerku také že jí dá skoro každý rok a pokaždé »do jinýho mustru a mody.«

»V loni jsem koupila vlnu růžovou jako pivoňka,« rozkládala honosně, »a sirkově žlutou a nechala jsem dělat kolovanku mezi černý štráfky, ale ty sukně jen mluvíjou, však Marjánka měla radost, tu co já mám, jsem ještě neoblekla. No, až na tym vejměnkou, pak budu honit parádu, až budu den co den do kostela chodit.« A Dominka se zasmála.

»Je to jedna radost, je-li Boží kostelíček v místě,« řekla Pepinka.

»No a máme našu dědičnou stolicu blízko oltáře, to si budeš vyvádět, až si tam husedneš,« řekla Dominka.

»A já si budu teprvá vyvádět s mladou panímámou,« smál se Vojtík.

»Což o tebe,« zahučel starý Domin na mladého furianta. »Jen sobě ale taky vyvádějte s hospodařením, aby na gruntě přibejvalo a vy si pro stary kolena něco taky huložili.«

»Tak jako vy, tatínku. No snad taky se na ňáskou tu modrou knížku do Přibyslavi zmůžeme,« usmál se Vojtík.

»Máte v Přibyslavi v záložně peníze?« zvědál Dvořák.

»Ňákej groš, aby měl člověk tak pro nenadálou potřebu ve stáří, kdyby Pán Bůh dopustil nemoc,« prohodil Domin. »Jezdíme do ty Přibyslavi na jarmarky, tak jsem to tam dal, na ty holubáře žďárský já nedržím.« Domin patrně se mrzel na syna, že začal o penězích a koukl po něm škaředě.

»To vy, myslím, jste si huložili na funus a ňáskou tu černou (zádušní) mšu svatou,« řekla panímáma Dvořáková.

»To tak,« zasmála se uštěpačně Dominka. »Když jsme se po celej život na gruntě mozoulili a dřeli, ještě aby jsme si musili i to pochování zaplatit, to je věc

hospodářova, jak rodiče jednou na to svaty pole dopraví a na gruntě si česť nebo haňbu hudožlá.«

»Náš nebožtík dědoušek s babičkou, Pán Bůh jim tam odpust, měli taky na funus huloženo a co přebylo, dali jsme na mše,« řekl Dvořák. »I my si hodláme huložit na ty poslední věci člověka.«

»To je vaša věc,« řekl Domin krátce. »Ale kdož bude při námluvách mluvit o funusech! Jářku, panímámo, nemáte tam někde v troubě něco od kostí? Tuhle ty smažinky jsou tak pro žensky, neškodilo by něco tužšího na zub.«

»I mám schystáno, pantáto,« odvětila Dvořačka a odešla do kuchyně, nemálo se nad neomaleností Dominovou mrzíc. Pepinka šla za ní a když matka pečení rozkrajovala, tázala se dívka: »Mami, prosím vás, co těm lidem říkáte?«

»No mlč, dítě, mlč. Starej zdá se bejt nesrsta a panímáma, no panímáma je opravdu ňáká ostrá. To budeš musit jak se říká, přes koště skákat, ale za to Vojtík tě má rád a zastane se tě.«

»Což o zastání, lépe kdyby to potřeba nebylo.«

»Já jsem sem taky na rodiče se dostala a srovnali jsme se dobře, ale ti byli hučiněná dobrotá. Pantáta není po nebožtíku dědouškovi, Pán Bůh jim tam odpust, ten nezakleli co živ. Snad ti nebude tak zle hu Dominů, jak se bojíme — to víš, zlaty děvče, všady něco, ňákej svízel a ženská musí moc podstoupit, to trpíme my žensky za ten hřích naší matky Evy v ráji. Taky nebudeš ze světa a máš mně a můžeš si přijít požalovat a poradit se.«

Panímámě ty dobré modré oči oslzyly, řekla více, než chtěla, a prozradila dceři mimovolně svoji bázeň před její osudem. Pepinka zatím vzala talíře a nesla je na stůl. V sednici bylo veselo.

Dvojčata smála se jako křepelky — a jak by ne — pantáta Domin dal jim právě po dvacetníku, prý »na špendlíky« a to bylo těm diblíkům tak k smíchu, že až i po světnici hopkaly.

»Vidíš, Pepinko, to budeš mět hodného pantátu,« řekla Františka.

»To budeš dostávat na špendlíky,« dodala Anička.

Pepinka se usmála. Rychle rozdala talíře a matka postavivši pečení na stůl, pobízela k jídlu. Domin si pochutnával i Vojtík. Dominka ale zhlížela jaksi úkosem. Pojedši něco málo, vybízela k cestě domů, domácí viděli, že se jí cosi nelíbí, ale nikdo si nedůvěřoval, aby se tázal, co asi. Teprve při loučení pravila:

»Tak jen se, Pepinko, chystej k nám s veselou, mračky nech doma, hu nás nejsme na to zvyklí, ani na mračky, ani na řečty« — při tom slově stříhla okem po dvojčatech — »hu nás se pracuje a při tom se drží na úctu.«

A téhle divné řeči nevěděl nikdo co odpovědít, pantáta Dvořák zlostně pohlédl na své ženské, zda snad panímámu neurazily, ale dobrá Dvořačka řekla:

»Nestarejte se, panímámo, Pepinka naša nebude se mračit a úctu vám vzdá, naše děti jsou zvykly poslouchat, no a trochu toho zasmání nehurazí ani Pána Boha.«

Dominka se ušklíbala a přistoupivši k oknu, kde v kolika hrnkách kvetly děvčatům pěkné růže i jiné květiny, řekla:

»Na takovýhle hračky nebude mět hu nás hospodyně času, pro tu je nejlepší kytíčkou mák na poli, ten aspoň vybízí ku práci a něco z toho je.«

Anička právě se vracela ze zahrady s kytkou, kterou pro panímámu Dominovu uvila, než na ta slova schovala kytku pod zástěrku, pohlédla smutně na Pepinku — nyní se již nedivila, že se jí do vdavek a stěhování od dobré maminky nechce.

Loučení odbyto rychleji než přivítání. Dominka jen ledabyly se políbila s domácími ženskými, a sedíc již na bryčce, teprvé řekla Dvořačce:

»Tak se přijďte, panímámo, chcete-li, taky některý den k nám podívat a nevěstu vemte sebou.«

»I přijdeme,« slíbila Dvořačka, ač pozvání právě vlídně neznělo.

Dominovi odjeli a domácí vraceli se do světnice; byli všichni jaksi zaražení.

Pantáta usednul za stůl a řekl: »Panímámě se tu něco nelíbilo, no, to je, Pepinko, tvá věc, jak s ňou vyjdeš, dej si pozor, ať není zbytečnějch ostud. Ostatně na věky pohromadě nebudete.«

Nebylo pantátovi samému při té řeči a při tom divném loučení i celém počínání Dominčině volno, natož pak ženským.

Pepinka odběhla na zahrádku, panímáma šla dohlédnout po chlívech a přecházejíc tam a sem, zpívala si svoji oblíbenou: »Ach, můj nejsladší Ježíši,« jako vždy, tížilo-li ji něco na srdci — a dnes, dnes tížila ji budoucnost drahého dítěte, prvního, které z domu vybývala, na srdci zrovna balvanem.

Dvojčata vyběhla za humna a Anička hodila kytku, kterou posud pod zástěrku držela, do potoka. Oddechla si při tom a obrátivši se k Františce, povídala této: »Ty, slyšíš,« — než ohlédla se bázkivě, nejde-li pantáta.

Františka porozuměla a řekla: »Radějác mlčme a děkujme Pánu Bohu, že my se vdávat nemusíme.«

A vzavše se za ruce odhěhly mezi chasu.

Pepinka v zahrádce plakala do pozdního večera a ani ty hvězdy, po obloze zasvitnuvší, neuzřely úsměvu v milém její obličejí.

III.

Takovou svatbu, jakou vystrojili u Dvořáků své Pepince, tak hned naše dědina neviděla. Na osmi vozích jelo se do kostela, muzikanti byli dvojí, domácích osm a Vojtík dovezl s sebou šest z Losenice. Jen jen se hudba od hor odrážela, když se do kostela jelo; vždy jedni přestali, druzí začali a jedna banda hrála svatebníkům pěkněji do noty než druhá, jak si pochvalovali.

Také »služebnictvo« ženichovo a nevěstino bylo nad obyčej hojné, bylyť dvě »staré svatbí«, nevěsta si dle zvyku vyprosila za starou svatbí svoji kmotru, panímámu ze mlýna; než ženichova sestra, panímáma Stuchlá z Račina, chtěla také »tu česť mít« a tak byly staré svatbí dvě, což zřídka kdy se stává.

Druzičky byly čtyry, dvojčata a dvě ženichovy sestřenice z Losenice.

O té paradě, co byla o svatbě, půl roku po celých horách i v samém Klášteře ba i ve Žďáru se povídalo.

Nevěsta měla hedbávné šaty barvy oblakové se žlutými krajkami, na krku tři šňůry granátů a zlatý kříž, dar to ženichův. Dvojčata vypadala jako dvě růžičky, měla hedbávné šaty růžové. Nehodlala panímáma Dvořáková jim tak drahý oděv řídit, než slyšíc od panímámy Dominky, když u notáře pohromadě byly, že ty družičky z její příbuzenstva svatbu jistě velice »ckrášlijou a zvelebijou«, protože v samém hedbáví k podobným příležitostem chodí, tu se rozhodla, že též ona svým dcerkám hedbávné šaty koupí. Dominka řekla trochu uštěpačně, že by si ona na panímámině místě raději dcerky k ruce nechala doma, že stačily by dvě druženky na svatbu. Ale tu se ozvala Pepinka:

»To se tak hned netrefí, aby se šikly dvojčata za druženky, maminka radějác přijednajú k pomoci a dovolijou holky za druženky, mně i jim pro památku,« řekla a Vojtík jí přisvědčil.

Slušelo to ale Aničece a Františce více, než těm druženkám ženichovým; tyto měly jedna zelené, druhá třešňové hedbávné šaty, plné různých krajek a mašlí.

Dvojčátka byla tak roztomilá, že každý říkal, těchto dvou druženek že bylo by dosti bývalo. Staré svatbí také jen šustěly hedbávím, panímáma mlynářka měla černé šaty, Marjána, sestra ženichova, pak měnavě do granátova a měla co na dědině doposud jen u paní myslivcové a učitelové byli zvyklí lidé vídati: zlaté hodinky!

To bylo divení a koukání! A což když stará svatbí stále každému bez ptaní povídala, kolik že je hodin, a na konec se pochlubila, že prodala na ty hodinky krávu a ještě pár zlatých přidala, protože řetízek, který kolem krku zavěšený měla, ještě více prý než hodinky stojí: tu sestrkovaly panímámy hlavy dohromady a šeptaly si, že se do takové pyšné a »vyváděčné« přízně tichá Dvořáková Pepinka nehodí a tam asi za ošlapek bude.

Nevěsta plakala při loučení, odprošujíc rodiče a přijímajíc jich požehnání a pak cestou do kostela a u oddavek, až jí srdce usedalo; to však jest obvyklým a nikdo se tomu nedivil. Ale když ani u stolu oček neosoušela, tu jí ta a ona kmotřenka přišla pošeptnout, ať už

nepláče, při oddavkách že si pláče nevěsta pro štěstí, avšak při stolování že již plakat nemá; padají-li slze její do jídla, to že si odplakává požehnání.

Ke stolu oblékla nevěsta s dvojčaty stejné lehké šaty žlutavé, ovšem též nové, cizí druženky měly však bílé, jedna s červenými, druhá s modrými mašlemi. Ale domácí děvčata zase se všem lépe líbila, mělať i věnečky s nevěstou stejné. »Jako tři panenky,« říkaly kmotry a tetky.

Pantáta Dvořák povolil panímámě na svatbu výdaj, jakého prý bude třeba, aby se »nezahaňbili«, když první svatbu z gruntu strojí a do takového »velkého« místa dceru dostanou.

Panímáma si dala tedy záležet, napekla koláčů s rozdivnou nádivkou i koblihů nasmažila a bábovky si po celé dědině zvypůjčovala, pekla do forem beránky, husičky i děfátka z dobrého těsta až radost.

Při obědě byla trojí polívka: hovězí s jaternými knedlíčky, slepičí s nudlemi a husí kaldounová s rejží. Hovězího masa nakrájela panímáma kusy jako dlaně veliké a k němu podávána trojí omáčka: bílá křenová ze smetany, zasmažená cibulková kyselá, třetí sladká s rozinkami a mandlemi, tak zvaná »polská«.

Pečeně byly: husy, vepřová a telecí, vše s nádivkou i slepice pečené s nádivkou krupičnou s rozinkami. I jináče »strojené« maso bylo, vepřové se švestkovou omáčkou, telecí v řízkách smažené a slepice i kuřata se smetanovou omáčkou, s krupičnými knedlíčkami s rozinkami zadělaná. A k pečením salát hlávkový i okurkový, švestky v pivě vařené a cukrem do běloučka posypané, i zelí ze sladka strojené podávali. — Na takovou svatbu, jak všichni svatebníci tvrdili, mohl se i ten největší pán pozvat.

Jen ženichova sestra, stará svatbí, jaksí ohrnovala nos, vyprávějíc, že o její svatbě měli polévku čtverou, ale když se ženské tázaly, jaká byla ta čtvrtá, tu vyšlo na jevo, že hovězí s nudlemi. Pak zase upozorňovala, že smažit prý patřilo vepřové a ne telecí maso a salát že měli podat také k hovězímu.

Tímto roztahováním se Marjána každému se zprotivěla, a což i když na konec se ukrčovala, že prý mělo

být také něco od mouky, o její svatbě že měli »štrudl« a nudle sypané cukrem a skořicí, tu se druhá stará svatbí již neudržela a Marjáně do očí pověděla.

Řekla, že nyní, když »stromská« jablka nejsou, štrudl se strojit nemůže, nudle že panímáma pro čeládku dělala, ostatně že byly nádivky a knedlíčky, že ona, mlynářka, již na kolikáté svatbě za starou svatbí slouží, ale na svou při tom nevzpomíná a domácím za uctění spíše »zaplat Pán Bůh« řekne, než aby je pomluvila.

Všichni to Marjáně přáli, že dostala takovou odbytou, i ženich. Ale když potom k vyplácení věnečku došlo, tu Marjáně již tak vyřídilka nejela i písniček málo znala a ještě jí ani nešly pěkně do noty.

Tu se ženich mrzel, že si sestra takovou ostudu nastrojila, vůbec se svou »přízní« o svatbě špatně pochodil, sestřenice-družičky se jaksí moc upejpalý a neuměly takových říkání jako Dvořákovici dvojčata, jimž i písničkami ústa jen zvonila.

Bylo již hezky pozdě odpoledne, ano se tančiti začalo, a přece chtěli svatebníci ještě dnes nevěstu odvést, aby si z kostela požehnání zrovna do domu zavzela.

Peřiny a nábytek byly již naloženy na novém voze a děti a žebráci z celé vsi chodili vše do stodoly okukovat. Měla Pepínka povlečeny cejchy červeně a bíle pruhované, a vložky háčkované, červeně podložené. Almary dvě hlazené a ještě skleník a což nádobí! Bylo ho dřevěného, porculánového, skleněného, plechového i železného za hezkých pár zlatých. Šatů kolik uzlů, prádla plná truhla — zkrátka všeho dost!

Byl po dědině jeden hlas a soud, že na takovou výbavu nebude moci sebe »sekantnější« panímatka ani slovíčka říci.

Voli, které nevěsta věnem dostala a kteří vůz do nového domova dotáhnouti měli, stáli již připraveni, měli arci nové chomouty a v ocasech zapletené červené pentle, tak i krávy a jalůvčata. Výbavu nevěstinu odvezli asi o hodinu dříve než se svatebčané do Losenice vypravili, jedna chudší tetka nevěstina sedla na vůz s košem koláčů, aby je cestou po obou dědinách dětem a žebiákům házela. Na rozkaz ženichův šli muzikanti

výbavu za ves vyprovodit, hrajíce veselý pochod, aby to bylo hodně slavné, a pak se zapráhalo, aby jeli svatebčané.

Než se Pepínka s matkou rozloučila, trvalo dlouho, plakaly obě a panímáma, chudák, ještě musila mít na starosti, aby všecky vejslužky byly v pořádku; dávají se u nás ve Žďárských horách vejslužky nejen od pečitého nýbrž též od masa a na takové »velké« svatbě, jako bylo u Dvořáků ještě po láhvi rosolky se přidává.

A to vše má nevěstina matka na starosti a ubohá panímáma Dvořáková ještě k tomu dvě druženky vypravovala — to si můžeme myslet, že nevěděla, kde jí hlava stojí.

Jest v horách ve zvyku, že každá družička i stará svatbí dá velkou buchtu, přes celý kutchan pečenou, která se však až v novém nevěstině domově při »čepení«, rozkrájí a rozdává, též známým, kteří na svatbě nebyli, se kusy těchto buchet »ne co vejslužka, jen za úctu«, nosí a posílají. Na takové buchtě musí se dát velmi záležet, aby se pěkně upekla, bývá aspoň na píd vysoká a třeba dvojí nádivkou proložená a na vrchu rozličnými ozdůbkami z vaječného těsta okrášlena.

Panímáma Dvořáková upekla pro každou svoji druženku buchtu na největší kutchan, co jen měla aby se hodně viděti dala a podezření, že snad obě druženky jednou buchtou odbyla, odvrátila, udělala buchtu Františčinu proloženou mákem a tvarohem, Aniččinu povidlím a perníkem s mandlemi a rozinkami; navrch pak vykrájela z těsta rozdivné věnečky, hvězdičky a ptáčky na každou však jinak. Na rozmarinové proutky na okraji buchet zapíchané navázala na jednu růžové a na druhou červené pentličky, aby byl rozdíl.

Panímáma mlynářka dala také pěknou buchtu s cukrovým děfátkem uprostřed, Marjána a druhé dvě druženky oznámily, že dají své buchty až v Losenici.

S velikou slávou se vyjelo, na kolika místech bylo zataženo, chasa zpívala a výskala. Vojtík se nechal vidět jako vždy, při každém zatažení hodil, připíjeje chasníkům, na talíř zlatník a »opendujícím« kol provazu dětem na místě cukrlat vždy rozhodil hrst krejcarů. Nevěsta seděla podle něho smutná a bledá a nestačila

si slzy na černé hedvábné šaty, do kterých se byla převlékla, stékající, ani utírat. Ten hlučný odchod se jí nelíbil, byla by chtěla raději jít pěšky s maminkou a poslouchat její láskyplná slova a naučení. Bála se, jak jí nastávající panímatka přijme a uvítá. Dle Marjánina chování nic dobrého si neslibovala.

Vjeli do Losenice. Tu bylo opět zataženo a sice velice slavně. Usekli chasníci, Vojtíkovi kamarádi, v lese smrčky, postavili je v cestu a mezi nimi natáhli ne provaz ale červenou pentli. Také nepřipíjeli rosolkou, nýbrž vínem, na láhvi měli mašli na kolik smyček zavázanou a na talířku, na němž se sklénka podává a na který svatebčané svůj poplatek vhodí, rozmarinový věnec.

Vojtík hodil na talířek tři zlatníky, Pepinka si polila šaty vínem a nebyla nijak s to, aby vypila plnou skleničku. — To bylo špatným znamením, jak lidé hned uznali a že nevěsta nedopila a si nezavejskla, vykládáno jí hnedle za hrdošť.

V Dominově statku vyšla naproti panímáma s otevřenou náručí, ale nevěsty si hnedle nevšimla, ač jí Pepinka ruce i nohy políbila.

Za to objala Vojtíka a s pláčem počala: »Tak huž jsem tě, můj synečku, ztratila, huž jsem tě pro jinou vychovala; věil huž nejseš můj, ale ženin, huž pozbydeš svý zlaty svobody a zelenýho věnce. Vítám tě, nevěsto, a kladu ti na srdce, abys muža i jeho místo považovala a hleděla si ho zasloužit.«

Tato přivítaná zarazila nejen nevěstu, ale i všechny svatebčany. Ještě že panímáma mlynářka, která, jak řečeno, na mnoha svatbách bývala a ledacos překoukla a přeslechla, se záhy vzpamatovala a počnouc zpívati:

»A hrajte páni muzikanti veese,
máme tady nový manžele« . . .

vše ku zpěvu strhla. Pak vybídla chasu, by nevěstinu výbavu s vozu odnášeli.

Musila jakožto stará svatbí pozor dávat, aby jí mládenci s peřinami neutekli a jich někam neschovali, neboť by je pak vyplácet musila, a ten výsměch od smluvčího, jímž byl sám zdejší starosta, měla by k lepšímu!

Povedlo se jí, že peřiny dostala šťastně do světnice, kde prostřené stoly čekaly již na svatebčany.

Odevzdávajíc pak stará svatbí dle své povinnosti ženichově matce vejslužku od matky nevěstiny: koš koláčů, koš masa a tři láhve rosolky, nezdržela se, aby neřekla: »A nedělejte huž žádnejch cirátů, takovejch svateb, jako je tahle, je málo, můžete bejt spokojeni na vrch hlavy.«

Dominka se jen ušklíbla.

Kdyby nebyla bývala Pepinka tak smutna a tou přivítanou tak zaražena, mohla snadno postřehnouti, jak panímáma z její domova významně na sebe mrkají a se usmívají při hostině. Na ty Marjániny vejchluby dopadla hostina u Dominů slabě. Bylo ovšem jen maso, koláče a káva, ale byl to rozdíl u Dvořáků a zde! Byly také husy, vepřová a telecí, než na mísách, když se kolem podalo, málo zbylo, a co zbylo, s tím Dominka utíkala do komory, jakoby se bála, aby to hosté nerozebrali, kdežto Dvořačka přes moc ještě hostům na talíře přidávala.

Dětem, které za maminkami na svatbu přiběhly, dávaly tyto ze svých talířů, neb panímáma Dominová nepobídla, aby se jim dávalo z mís. Koláče také nebyly slavné, koblihů vůbec nebylo, ty prý se patří jen, hodí-li se svatba o masopustě, vykládala Marjána, když se byla jedna panímáma z nevěstiny přízně pichlavě optala, mají-li málo másla, že nejsou smažinky.

Po hostině se trochu tančilo a zpívalo, k půlnoci chystaly se ženské k čepení nevěsty. Přinešeny buchty družiček a starých svatbí. Svatbí jaly se dle zvyku buchty krájetí a kusy na vokřiny rovnati. Druženky ženichovy měly buchty také pěkné, ale Marjána odbyla to věncem od pekaře koupeným; že prý se jí to tak líbí a je prý věnec podílnější než buchta, tak rozkládala, ač si toho nikdo nevšimnul.

Nevěstu posadily ženské na stoličku a smluvčí počal se smlouvatí:

»O nevěstu, pro toho ženicha poctivýho, o nevěstu se zeleným věncem, se zlatým čepcem, s upřímným srdcem,« — uměl pan smluvčí pěkné říkání, panímáma mlynářka se však nedala a smlouvala:

»O ženicha poctivýho, pro tu nevěstu zachovalou, o ženicha, kterému koně skáčou, kterému děti nepláčou, kterej má pro nevěstu dvůr bohatej, pola hourodná a srdce hupřimny.«

Konečně odepjaly obě staré svatbí nevěstě věneček, jež smluvčí rychle uchvátil a schoval a panímáma mlynářka uvázala jí na hlavu šátek. Byl to její dárek; bohaté nevěstě koupila ovšem šátek pěkný, hedbávný, červený s bělavými květy.

Pak se vzaly ženské za ruce a točily se kolem nevěsty, po té ji vyhouply na stůl, za kterým ženich seděl. Ženich nevěstu uchopil do náručí a posadil vedle sebe. Hudba hrála a svatebníci zpívali: »Huž je Pepinka, huž je žena.«

Pak začala teprv komedie, když si staré svatbí musily od smluvčího vyplácet nevěstin věneček. Panímáma mlynářka mrzela se na Marjánu, že její nepozorností o věneček přišly. Než, co platno, vyplatit se musil.

Na takové dvě bohaté staré svatbí přihazováno jen což ode všech hostů a věneček stál je hezkých pár zlatých, které chasa druhý den propila. Pak tančilo se až do rána.

Z rána odjeli svatebčané domů a Pepinka zůstala sama v novém svém domově. Bylo jí k smrti teskno a dala se do pláče.

Panímáma Dominka pohlížela na její slze nelaskavě, chodila uklízejíc zamračeně kolem ní a konečně řekla jako k služkám, vůkol ní šukajícím: »No, to budu mět zastání. Naša mladá ta se asi potrhá, aby vejměnkářka to stary tělo ohýbat nemusela.«

Pepinka se vzpamatovala a rychle počala uklízet, pravíc mírně: »Nezlobte se, panímámo, přišlo mi tak teskno, však vám asi první den v cizině nebylo taky veselo.«

»Milá brachu, ja jsu z jinčího kořene, nežlivá ty, já neměla na stesky a mračky kdy, nepřišla jsem k panímámě, abych měla zastání; táta hospodařil s pantátou a po tom mužským hospodářství bylo co huklizet.«

Vešedší starý Domin pohlédl na Pepinku úkosem, ale aby přece něco řekl, zamručel: »No, nevěsto, jseš

tu, myslím, jako slepá, co? — Jářku žensky dejte sem něco na zub.«

Pepinka podala rychle pantátovi koláče, ten je nevrle odstrčil a mružel: »To si sněz, dej sem něco na kosti. Či jseš tak hloupá, jako vaša máma, hu který jsem se taky o přípovědi musil o kus toho masa až domlouvát?«

Děvečky se smály a Dominka se ušklíbla. Pepinka rychle podala z komory mísu s pečením a vyběhla pak ven, aby ukryla slzy, které se jí z očí draly. Vyběhla do síně, ze síně na dvůr a na zahradu, tu viděla po silnici v dáli odjíždět vozy ku svému domovu, sledovala je až k lesům, až pohledu jejímu zmizely. Pak na zem klesla a vyplakala se. Plakala dlouho, až ji vyrušil panímámin hlas, volající Vojtíka, ať prý si hledá hospodyně, aby šla chystat oběd, ona jako vejměnkářka, že se nebude do toho plést. Pepinka rychle slzy setřela a šla do kuchyně.

Byla ovšem v nové domácnosti jako slepá, než tak nelaskavou si tu panímámu, tak hrubého toho pantátu přece nikdy nepředstavovala. I dala si všemožně záležet na práci, ačkoliv jí vše věru z rukou padalo.

IV.

Jak to šlo prvý den, tak to šlo stále, Pepinka se nedovedla a nedovedla panímámě zachovat. Ptala-li se, jak to či ono dělají, řekla panímáma, ona že je výměnkářkou a do ničeho, že se neplete. Udělala-li podle svého, vše mělo tisíc chyb a panímáma jen upozorňovala, že tomu Vojtík není tak zvyklý, aneb úsměšně ukazovala děvečkám na nový v domě pořádek. Pepinka byla jako na trní a věru, že sotva dočkala neděle, kdy se mělo dle obyčeje jet k její rodičům na »přátelský oběd.«

Ten bývá pravidelně tu neděli po svatbě a mnohdy dosti slavný, zámožnější pozvou též svědky, smluvčího, starou svatbí, družičky a mládence. Při takovém obědě skládá se nevěstě věno a všelicos se ještě domlouvá.

V sobotu došel k Domínovům od Dvořáků posel, že čekají na přátelský oběd novomanžely s rodiči

i s družičkami, starou svatbí, mládenci a mluvčím. Když posel, čeledín, po němž Pepinka sta a sta pozdravů vzkázala, odešel, dala se stará Dominka do smíchu a pravila: »Jářku, pantáto, to abysme si na ten přátelský oběd vzali něco do koša s sebou, když přišel posel s prázdnou, snad nás tam také k prázdnému stolu posadíjou.«

Pepinka trnula a řekla: »Ale prosím vás, panímámo, s čím pak měl přijít?«

»Hm, s čím, s ničím, s kočičím«, ušklíbla se Dominka použitím pořekadla. »Když jsem já po Májánčině svatbě na přátelské oběd zvala, poslala jsem všude talíř koláčů a flašku rosolky. Když se stvoří svatba, má se nechat člověk buďto vidět, anebo ať nechá tak.«

»To ale není hu nás ve zvyku, ani jsem toho ještě neslyšela, aby se před přátelským obědem vejslužka posílala a bejvaly jsme přece dost často zváni na svatby: já za druženkou, bratr za mládence nebo maminka za starou svatbí. Však se zejtra maminka jistě s vejslužkami vidět dá.« Tak se hájila mladá panímáma.

Dominka se jen ušklíbla, byla by Pepince snad ještě perného řekla, ale v tom vešel Vojtík a vida svou ženu jaksi smutnou, tázal se jí, co že jí chybí.

Pepinka však nechtíc vyvolati svár, jen se usmála a šla ven.

»Něco jste jí, mami, hudělaly?« tázal se Vojtík matky.

»Já? Co pak jsu já náká dračica? Já myslím, že jsem se ani s mou zlatou Marjánkou tak necícala (nemazlila) jako s touhle; nevím, co se jí nezdá, snad tě má málo ráda.«

Vojtík se zamračil, než řekl dosti mírně: »No, ono její asi smutno po domově.«

Starý Domin seděl u okna a kouřil, pohlédl úkosem po synovi a ušklíbnul se.

Vojtěch se zamračil ještě víc a byl by rodičům jistě řekl ostré slovo, nebylť právě vybíravým a měli lidé pravdu, že se u Dominů na křikách a klení líhalo a vstávalo.

Než nechtěl přec, aby Pepinka hnedle doma cos ošklivého měla vyprávěti. Pomyslí si, že to matku

přejde a že jí sám tatík ty úšklebky zažene, třeba že se mu zdálo, že tentokráte staří za jeden řetěz táhnouti hodlají.

Šel raději ven a nemaje co na práci zašel si do hospody. Vypil něco a v poledne byl mrzut. Pepinka to zpozorovala a myslela zase ona, že se muž mrzí na ni, bála se však ceknout, vždyť již poznávala, že se s těmi lidmi zde nedovede smluvit.

V neděli ráno vypravovali se u Dominů tedy k Pepinčiným rodičům na ten přátelský oběd.

Pepinka šla na ranní, panímáma, že nepůjde, že je mnoho chystání, mladá hospodyně však nemohla se udržet, aby hned již prvou neděli návštěvu kostela, na který se tolik těšila, zanedbala, šla tedy a potěšila se vroucí modlitbou.

Přišedši však domů, nemálo se podivila, vidouc, že již zapraženo. Muž a starý Domin seděli u stolu, majíce každý před sebou talíř míchaných vajec, panímáma stála s kastrole v ruce a jedla z něho.

»Pojď si vzít se mnou,« volal Vojta na ženu. »Maminka majou strach, abysme cestou nehumřeli hladem a tak nám tu předkládajou.«

Pepinka poznala, že chtěla by panímáma vyvolati vádu, i dělala jako když si toho nevšimá a tázala se:

»Huž pojedeme, že je zapražáno?«

»No ovšem, starosta, jako náš pan smluvčí, pojedje s druženkami a mládenci vyjedou pozdějác, ale my se stavíme pro sestru na Račíně a třeba se zdržíme,« řekl Vojtík.

Pepinka šla uložit knížky modlitební a vzala si plachetku, černé hedbávné šaty si nechala, neb musí být nevěsta o přátelském obědě pěkně oblečena.

Usedli do bryčky a jeli. Na Račíně, malé dědině mezi lesy, zastavili se před statkem v němž Marjána byla provdána. Marjánin muž, pantáta Stuchlý, dobrý, tichý člověk, jenž ve všem ženě slovo ponechával, vyšel příbuzným vstříc a zval, ať slezou, že bude Marjánka hnedle hotova.

Vešli do sednice, Marjána prostírala na stůl a vítajíc je, řekla: »Musíte přece něco pojest, do poledne je dlouho.«

»Vždyť jedeme na trachtu,« ušklíbla se Dominka. To její ušklíbání Pepinku vždy bodalo.

»No trochu kafatýho snesete a nákej ten koláč k tomu a pro vás, tatínku, jsem husmažila kuře, já vím, že vy radějác něco od kostí,« řekla Marjána a již snášela na stůl.

Vojtěch dobře viděl, jak je Pepinka zaražena, ale dělal jakoby nic i bylo mu vhod, že právě vběhly do sednice sestřiny děti, dva hoši a děvče. Děti hnaly se všem líbat ruce. Dominka dala jim hned po dvacetníku a vybízela mužské: »No, dědoušku a ty strejčku, dejte taky něco, ať přibude těm mazlům do pokladnice. Tetička, vidíte, dětičky, to je ta nová tetička, vám taky něco dá.«

Pepinka však neměla žádných peněz u sebe, dostala sice o svatbě dosti zlatníků i tolarů »na poviján,« nenapadlo jí však, aby vzala něco k sobě. Panímáma řekla velice vlídně: »No, nevěsto, dej jim aspoň tuhle po koláči, ať majou něco od tetky.«

»I koláčů jim dám sama,« řekla Marjána a již děti podělovala.

To byla trpká chvílka pro mladou ženu, dobře, že Marjánin muž nutkal k odjezdu. Výprava trvala ovšem dlouho a těžko se ssedli, vzalať Marjána všecky tři děti s sebou, pouze Marjánin muž, ač jej Pepinka zvala, zůstal doma, že prý musí být přece někdo ve stavení, Tiskna mladé švagrové ruku, zašeptal: »Jen trpělivost, milá zlatá. To Dominovo plemeno teprv seznáte a jářku, se napláčete.«

»Švagříčku!« žasla Pepinka.

»Jen tiše, neříkejte nic, já mám taky zavázanej svět, ale lepší je mlčet,« řekl Stuchlý.

Marjána mrkla okem po muži a volala mu ještě z bryčky rozličné příkazy stran domácnosti. Pak jeli.

U Pepinčiných rodičů byli přivítáni velice upřímně. Panímáma všecka posud přepadlá od těch starostí a práce se svatbou, líbala Pepinku směříc se a plačíc zároveň. Pantáta se usmíval a dvojčata obskakovala sestru a švitořila jako vlašťovičky. Uvedli hosty do světnice a podávali koláčů.

Dominka a Marjána se vymlouvaly, že teprvé pojedly a dělaly roztahy jen což. K polednímu dojel smluvčí s družičkami a mládenci a domácí svatebčané se též sešli. Byl slušný oběd. Pepinka byla by ráda odběhla za matkou, aby si s ní pohovořila, než nesměla se hnout od stolu. Jen pošeptala Františce, aby panímámu Dominku hodně ctily a obsluhovaly.

Po obědě přece se jí podařilo na chvílku za matkou se vytrazit. Myslela si, že si nyní požaluje, avšak ona matka z míry smutně na ni pohlédla a zašeptala hlasem, v němž slzy se chvěly: »Bože můj, dítě drahy, já vím, že ti tam asi bude zle,« — tu nedovedla si Pepinka postěžovat.

Seznavši matčinu úzkost, raději se pousmála a řekla: »Dá Pán Bůh, maminko, že nebude. Je mi jenom po vás moc smutno.«

To bylo první zapření a utrpení a od té doby zapírala Pepinka stále a stále . . .

Po kávě vyplatil Dvořák dceři věno a zatím co Vojtěch peníze uschovával, ozvala se Dominka:

»No a na poviján aspoň dceři nic nepřidáte, pantáto?«

»Dávám, co jsem slíbil,« řekl Dvořák.

»Hm, aspoň stovku,« řekla Dominka.

»To jste měli říct o přípovědi, že chcete jako o stovku víc, a troufám, že by se to bylo taky domluvilo,« řekl Dvořák zamračeně.

»Kdo pak mluví o věně, já myslím jen přídavek, jak se říká na poviján, aby mladí viděli, že jim přejete,« pravila zase Dominka, tak klidně jakoby mluvila o krejcaru.

»Můžete přidat, panímámo, sama, je to váš syn jako moje dcera. A jářku, moje žena o přípovědi taky do ničeho nemluvila, žensky ať mlčijou,« rozhorlil se Dvořák.

»No, nic za zlý, pantáto,« ozval se Domin. »Naša panímáma skoro má pravdu. Něco byste přidat mohli. Co jsem chcel říct, jako tuhle Marjána naša, Stuchlá z Račina má dostat ještě krávu s teletem a tak můžete ten dobyteček těm dělom přidat, nechcete-li na penězích.«

Tohle bylo již něco neslýchaného! Všichni přítomní seděli jako na ježčí kůži, přece taková svatba, z takových dvou gruntů lidé a toto se má konat o přátelském obědě.

Družičky a mládenci se pomalu vytráceli na dvůr a na zahrádku. Marjána se smála a panímáma mlynářka kroutila povážlivě hlavou, pohlížeje soustrastně na Pepinku, která tu seděla na smrt bleďá.

Dvořák, na něhož žena prosebně pohlížela, ovládal se co možná; pomyšlení, že sám té svatbě chtěl a všem těm, již mu před Dominovými výstrahu dávali, se jen vysmál, věru jej hryzlo. Viděl, že musí povolit, řekl tedy váhavě: »No, já huž pro kus toho dobytka nezchudnu ani nezbohatnu, jářku ty, panímámo, přidáme tedy Pepině tu krávu, aby bylo všady dobře.«

»Jak chceš, pantáto,« oddechla si panímáma.

»To je řeči,« ušklíbla se Dominka. »Ale abyste neřekli, že jsme, jářku, nesrsty, tedy slevíme to tele a dáme je Marjánce sami, či vlastně ať jí je dajou mladí, my jsme vejměnkáři.«

Nyní se ale také jednou dopálila panímáma Dvořáková a řekla, krom svého obyčeje hlasitě: »Kdo řekl A, může říci taky B, snad ani pro to tele z gruntu nepůjdem. Po svatým Bartoloměju se nám otelí černá straka a pak si to můžete odvést, třeba zrovna na ten Račín.«

»No tohle je moudrá řeč,« kýval Domin, »a věil se, jářku, na to napijeme.«

Panímáma Dvořáková zavolala družičky a mládence opět do sednice, podávala koláče, pivo a rosolku, nikdo však nebyl již vesel a Pepinka počala nutkati k odjezdu. Byla jak na trní. Nevěděla, má-li rodiče a sestry k sobě zváti, a byla ráda, že Vojtěch tak učinil.

Vyjeli a stavili se znovu na Račíně, kde Vojtěch sestře a švagrovi tisíc zlatých vyplatil a kvitanci za ně přijal. Marjána byla spokojena, podařilo se Pepince, že tu a tam sestrám našeptala, co jsou Dominovi za lid, a ony samy již o svatbě viděly a slyšely dost. I navázaly Marjáně výslužku jako ze svatby a každému děčku ještě zvlášť a panímáma Dvořáková jim dala po dvacetníku.

S račínskými se rozloučila Pepinka upřímně, švagr stal se jí milým i zvala je k brzké návštěvě. Slíbili, že přijdou.

Když ale přijeli domů, tu teprve Pepinka seznala, kam se dostala, kam ji — jak si v duchu řekla — otec donutil. Ty řeči, co panímáma vedla, byly ostré jako břitva, štíplavé jako křen a palčivé jako kopřivy.

Pepinka musila vyslechnouti, že jsou rodiče její lakomci a že přece neumí hospodařit, že mohli za tolik let víc pro dcery nashromáždit; že nemají žádnou »fortel«, když dali do smluv psáti ty dva tisíce věna a pak je dali, to že se dává psát u notáře k vůli menším taxám a pak se dětem přidává. A zase, že jsou filutáři, že věděli, že se na ten přídavek každý chytne a pak že smlouvali o krávu s teletem, že beztoho si mysleli, že na tu řeč Dvořáčky se budou oni vzpírat a upejpat to tele vzít — ale just že ne, že ona sama na pantátu mrkla, ať to jen vezme. Aby pak Dvořákovi viděli, jací mají býti rodiče, že oni přece Marjánce tu krávu s teletem přidají, ať pak uvidí račínští, co jim dají rodiče a co švagrová.

Pepinka plačící mlčela, ale Vojtík se ozval, že on již nedá Marjáně ničeho, a dají-li krávu z domu, že si tu od Dvořáků podrží sám.

Nyní si ale uhodil starý Domin na stůl, až okna zařinčela, a okřikl zostra ženu i syna, on že poroučí! Co se na smlouvách vyjednalo, to že platí, krávu od Dvořáků že zavedou tedy ihned na Račín a panímámě že nemůže nikdo bránit, aby co odstupující hospodyně ještě sobě jednu krávu nevezala a nevybrala, dát že ji může komu chce, ale to jen, že on tomu dovoluje. A o Dvořákových ať se mlčí — to že jsou špíny, že nepřidali ani tu stovku, a Vojta že je hlupák, že seděl jako němý, o nic se nedomlouvaje a nedožaduje, jakoby měl dosti na té své ženě, na té voskové figurce.

Pepinka se neudržela a řekla mírně, že vždyť věděli, co dostane a koho si Vojtík bere, — ale to špatně pochodila, stará jí vyčetla, že neumí ani dělat, ani mluvit a starý se jen chechtal.

Vojtík se ženy zastal a vznikla ošklivá váda, což čeládka k vůli výslužce kolem obstupující, po dědině

roznesla. — Váda byla nyní častým hostem u Dominů a Pepince, jí nezvyklé, bylo stále smutněji; panímatka si na ni vyjela, ba i zaklela, kdy se jí zlíbilo, ať měla příčinu nebo ne. A příčinu najít si dovedla vždy.

Když přišla sklizeň a hospodář s výměnkáři se měli dělit dle úmluvy o úrodu, tu byly nové křiky. Váda již nebyla hostem, ale jako doma jedla u stolu, provázela každou práci a i na lože uléhala s mladými manžely. Starý Domin měl dle zvyku psánu třetinu letošní úrody; ale natropil takových klíčků, že nebyl by mu žádný advokát oddolal. Žito a jařici nechal dělit dle počtu mandelů, oves pak dle měr výsevku a to si vybral z kusů, kde věděl, že více sypat bude. S ječmenem a hrachem bylo rámusu k nesnešení, ten si nechali oddělit po vymláčení. Hrách sypala stará Dominka naschvál drůbeži, že prý je sněťivý, a ječmen že prý dostali takový, že se ho stydí poslat do mlýna na krupky, ač měla mladá hospodyně z téhož ječmene krupky jako perlové.

Dělníky ovšem musel vyplácet starý pantáta, stará však vařila s Pepinkou a natrápila se jí až mrzko. Kaše vařily se z nesebíraného mléka a stará stále chodila při jídle dělníkům přimastřovat, aby prý věděli, jak jim přeje. Buchty zadělávala jako na svátky s vejci a máslem, ať prý lidé shledají, jaká byla stará kuchařka a jaká bude nová. Sekáčům pobila staré slepice a uvařila je s nudlemi, aby prý se za jejího posledního času hospodaření dobře poměli a posílili.

Ač to jindy u Dominů nebývalo, přece lidé, jak již lidé jsou, starou Dominku do nebe vynášeli a na mladou skrze prsty pohlíželi, ač posud nevěděli jakou bude.

Při sklízni bramborů byly ošklivé křiky.

Vojtík, aby nemilému domluvení se uhnul, odešel při započatí sklízni do Přibyslavi na jarmark, ač tam neměl co dělati. Ponechal věc starému, ať se prý domluví s mladou panímámou, však prý otec ani žena jeho, mladého hospodáře, nezkrátí. Starý, aby hodně ostudy natropil, nechtěl s hospodářem najednou klidit a pak dle počtu pytlů se dělit, jak Pepinka navrhovala. Než nechal na poli vždy třetí brázdu vyorat, že klidí

si své, co mu třetím dílem náleží. To bylo po dědině řeči a smíchu, Pepinka pro hanbu ani v neděli do kostela nešla.

Mezi sebou se mladí manželé dosti srovnávali; Pepinka bojíc se křiků, muži, který když si mu postěžovala s rodiči rámusy stropil, raději více nežalovala a trpěla. Čeládka vidouc, že se ani sama nebrání, ani muže k zastání nevybízí, držela se starými a mladá hospodyně byla jako prodána. K rodičům si postěžovat nemohla jít, Vojtík k návodu matčině ji tam nepustil. Dvořákovi se pak jaksi mrzeli na mladé manžele, od onoho splácení věna. Krávu s teletem poslali k Stuchlým na Račín, u Dominů byli vůbec jenom jednou, a když se stará Dominka úsměšně zeptala, co že mladým donesli, tu řekla panímáma Dvořáková Pepince, ať raději ona domů dochází, že takového vyptávání nepotřebuje.

Pepinka však jsouc od starých za každého dojití domů tázána při odchodu, co že tam nese a při příchodu, co že od nich přináší — vzdala se raději těch návštěv, ač jí srdce touhou krvácelo.

V.

Po odstěhování se starých Dominových na výměnek měla Pepinka aspoň ulehčení při vaření a jídle. Nezachovalat se panímatce při vaření nikdy, při jídle pak málokdy. Jedla-li u stolu, tu panímáma jistě řekla, že ona za svého hospodaření neměla skorem nikdy času pohodlně si posedět a že se při práci vždy za stoja najedla; nesedla-li mladá hospodyně ku stolu, bylo jí zase přeslechnouti, že kdo prý jiným najedění nepřeje, že raději nepřisedne, aby na nemilé jedlíky hledět nemusil.

S Vinckem bylo také trápení, kluk byl mlsný a nechtěl chleba bez másla a tvarohu pojísti. Při stole také jen po lepších kouskách koukal; vejce si přinesl z kurníka každou chvíli a stará mu je vařila neb smažila. Namítala-li Pepinka, že se tak žádných na zimu neuschrání, tu byl hned oheň na střeše a litování Vincínka,

že mu švagrová jako čeledínovi oddělovat chce, že by si ho raději na výměnek vzali, aby na gruntě hladu netrpěl.

Nyní odbíhal Vincek každé chvíle na výměnek a matka mu všelijakých mlsek strojila, ovšem po celé dědině mladou pomlouvajíc, že švagrovi, kterýž při vši práci i při mlácení pomáhá, najíst nepřeje. Dvořákovi zvěděli od lidí, co se u Dominů děje a trápilo je to dosti. Pantáta jak již mužštlí jsou, strkal vinu na panímámu, říkávaje: »Mazlila jsi se se svou mazlenkou a včil, když se tam s ňou nemazlijou, je zle. A pak ty její hloupy ciráty, že nemá Vojtu ráda, kdyby si ho jako muža předcházela, zastal by se jí. To si měj sama za vinu.«

»No, Pepinka není rozmazlená a já viny nemám, však jsem ti říkala, že jsou Dominovi nehužnalí, přesvědčili tě brzo«, řekla panímáma mírně.

Tím pantátu nejvíce dopálila, nehuboval však, jen řekl jako na omluvu: »No, to snad ještě nikde panímatka se s nevěstou neporovnaly, jak se říká, pro ty dvě, co se porovnávají, je prej v nebi hu samýho trůnu Panenky Marie zlatá lavica, jen že prej je pořádem zaprášená, nikdá na ňu takovy dvě nehusednou.«

Dvojčata plakávala nad sestrou, docházela k ní zřídka, neb stará Dominka vždy nadhazovala, jdou-li pryť sobě také do Losenice bohaté ženichy vybírat.

A šla-li přece, hleděla jim panímáma plné koše věcí s sebou dát, aby Dominka neřekla, že jdou s prázdnou, ač zase naopak někdy říkávala, myslí-li Dvořákovi, že má nevěsta u nich nouzi.

Panímáma Dvořáková konečně si jednou na Dominku došla a v dobrotě s ní mluvit hleděla, aby toho vyvádění nechala, že jí Pepinka dost do domu donesla a jí stébla křížem nepřeloží, ale jako panímatku si jí považuje. Domlouvala panímáma Dvořáková staré Domince, ať požívá s mužem výměnku v pokoji a mladé darmo netrápí, živobyť jim ztrpčujíc a to hned ten prvý po svatbě rok, kdy mladí manželé jen jeden druhého vidí a sebou se těší. Ale špatně pochodila, — hned jí Dominka posílala, ať si tedy tu svou dceru, která nic neumí, ničemu nerozumí a upřímného napo-

menutí neposlechne, domů odvezou. Beztak že Vojtěch s tou fňuknou, která rodičům vzkazuje, špatně pochodil a ještě třeba o grunt přijde.

Proč ale Dominka tak vyvádí, nevěděl vlastně nikdo, ona byla takovou vždy, sužovala kde koho. Muž, okřiknul-li ji jednou, desetkráté jí musil povolit. Z celé dědiny nechtěl s ní nikdo ničeho mít, ani v dobrém, ani ve zlém; na koho si zasedla, byla by jej na lžici vody utopila. Koho pochválila neb komu něco dobrého prokázala, žádala na vzájem tolik chvály a služeb, že žádný o její dobrotu nestál. Marjána byla po ní.

Pantáta Dvořák trnul, zvěděv záhy po svatbě, že ač byl grunt Dominův čistý až na několik set, že jsou tu a tam ještě ne po desítkách, než po stech dlužni. Výlohy o svatbě musil hradit Vojtík sám, stará nakoupila si ještě u kupců cukru, kávy, soli, mýdla, všeho do zásoby a zrovna před svatbou do výměnku odstěhovala. Nevěděl Vojtík, nač má dříve z úrody, jejíž třetinu výměnkářům odevzdal, odprodat a co dříve poplatit. Musil ze směnek platit úroky a vyšlo i na jevo, že se dluhují daně od loňska — a starý Domin dával peníze do záložny!

Tu se Vojtěch domrzl a s rodiči jinak jednat počal, ale Dominka jej vždy zase na svou stranu dostala, tak, že jí na konec uvěřil, že mohlo být všecko jinak a dobře, kdyby byl dostal jinou ženu — jaká by ale ta měla být, neuměla Dominka synovi povědět. V dědině říkali, že taková, která by na panímámu i pantátu a švagra koště vzala a za humna je vyprovodila.

Když přišel Pepinčin bratr Josef od vojska domů a sestru na několik dní navštívil, zhrozil se toho hospodářství a rodiče přemlouval, ať dceru raději domů vezmou a tam ji trápit nenechávají, když se tak děje z počátku, jak bude dále!

Než Pepinka řekla při návštěvě doma, když byl pantáta Vojtěcha do maštale na hřibě podívat se odvedl a matka s pláčem oznámila, k čemu jich Josef přemlouvá, smutně, ale pevně: »Ne, maminko, já jsu nešťastná, ale od muža na haňbu vám, rodičům, nepůjdu a přízeň nezvostudím, však to není mou vinou, to vidí Pán Bůh a celej svět. No, snad to věčně trvat nebude,

bude snad někdy přece líp, a ne-li, smrt hudělá konec i tomu mému trápení.«

»Dítě, dítě, co to mluvíš?« rozplakala se panímáma. »Jak jsu stará a dost slzí jsem na tom světě vyplakala a kolik bolestí Pánu Bohu obětovala, přece na smrt nepomejšším. A ty, mladá osoba, první rok po svatbě a mluvíš o smrti. Já ti to věřím, že bys se styděla přijít domů, lidé řeknou o každé takové ženě, že kdyby byla plechá, bude u muže, ale huž to trápení snášej a na smrt nemyslí.«

»Tak se mně, maminko, na nic neptejte, já vám žalovat nebudu,« řekla Pepinka smutně.

Pak zase dlouho k rodičům nepřišla. Čas plynul jí při všem trápení, a když po roce ukládala hezoučké děfátko do kolíčky, tu počalo se Pepince u Dominů konečně líbit a říkala si, že má nyní aspoň pro koho se starat a pracovat.

Než přece byl příchod synáčkův pro ni zdrojem nových útrap. Stará Dominka byla více na statku než na výměnku, mohla děcko láskou sníst, ale jinak mu neřekla než: »Vojtíkův hoch, Vojtíkův František, synovo zlato,« jakoby Pepinky tu ani nebylo.

Stále jen kázala, co a jak se s dítětem dítí má, nic nebylo jí vhod a zase obírala-li se mladá s dítětem, hubovala, že se práce zanedbá.

»Tak, tak, jen chovej, panímámo, chovej, hraj si s nynínkem, děvky se zatím pracou potrhajou, to se ví, dobytek bučí hladem, děvky se na zahradě řehtajou a hospodyň si hraje s nynínkem. Takovej klazan může taky chvíli ležet, ale to ono se chce panímámě posedět,« tak spustila někdy.

A jindy zase: »Chudinko zlatá, ty náš jedináčku, ty tu tak sám ležíš a huž ani plakat nemůžeš a žádný tě nepochová! To jsou včil mámy, já když jsem ty děti maličky měla, za handěličky od Pána Boha půjčeny jsem je považovala a z těch ruk nedala. Aby práce nestála, na záda nebo k prsu jsem si dítě huvázala do plachytky a dělala do strhání.«

Pepinka to snesla vše mlčky, odmluva beztoho by nebyla platnou bývala, těšila se vždy na večerní chvíle, když stará do výměnku odešla a Vojtík buď někde na

besedu nebo i do hospody zašel. Tu si to zlaté robátko do náručí vzala, hovořila s ním, jakoby jí rozuměti mohlo, stěžovala si mu svoje utrpení. Slibovala synkovi, že až on se jednou na grunt ožení — až se sama sobě smáti musila, jaké to myšlenky jí napadají

A děcko rostlo, běhalo, žvatlalo a místo jeho v kolébce zaujala sestřička — — — Všecky útrapy a radosti opakovaly se mladé matce znovu.

Již při křtu byl rámus. Dominka chtěla mít po sobě i dceři Marjánku, že jsou prý na to jméno zvyklé. Pepinka ale již pro posměšky lidí, že u Dominů by »zlé Marjány« nevymizely, nepopustila a dítě dostalo jméno Tonička, po její matce.

Domáciho kříže Pepince neubývalo, spíše přibývalo. Vincek se nechtěl řemeslu učit, že zůstane při statku, a maje podíl, někde se přižení. Zůstal, ale nebyl platen ani jako řádný čeledín, jehož by byl přece zastati mohl. Dělal, kdy jen a co se mu líbilo. Bylo-li více práce, chtěl, ať mu hospodyně na stravě přilepší. Šaty však museli mu jednatí pěkné a i peníze na útratu dávat, krom toho vymohla mu Dominka, že ponechali mu mladí příjem, který ona hochům nechávala: peníze za holuby a králíky, pro něž Pepince zrní, řípu a brambory bral. Pak brambory z »přeorávky«, což dosti v domácnosti cítili.

Jak byl Vojtík Pepince sliboval, že užije s ním muzik a poutí, nedopadly tyto sliby sice na licho, než Pepinka sama, ještě před narozením prvního děcka, se odřekla těchto zábav. Protivilo se jí mužovo furiantství. Počínal si u muzik nejinak než jako svobodný, zpíval před muzikanty, hádal a rval se s chasou, škádlil děvčata a se ženami rozpustile žertoval. To se nelíbilo Pepince a krom toho jí panímatka každé vyjití doma ohubovala. Ovšem když chodil pak Vojtík sám, hubovala zase, litujíc syna, že nemaje prý doma žádné radosti, jinde ji hledati musí.

S Marjánou byl také kříž; každé přijetí hleděla něco odnést a stará Dominka hleděla jí kde co dát, ne dbajíc rozdílu mezi svým a nevěstiny, ač Marjáně se vedlo vždy lépe než Dominovým. Ale šlo těm dvěma ženským o tu chloubu, aby se řeklo, že vdané dceři

z domu posud »kape« a Pepinka musila se podrobit. Ovšem uměla stará také i lahodně nevěstě říci: »Ty, slyšíš, panímámo, to neb ono by mohla Marjánka potřebovat, nech pak se vidět jako jedna hupřimná švagrová, beztoho nás lidi pořádem jako na vochličkách táhajú, že je hu nás nevěla. Tak ať vidijou, že se máme v přízni taky rády.«

A Pepinka, aby aspoň trochu shody docílila, dala, co chtěly, ať to bylo od nádobí, šatstva, obilí, drubeže, dala Marjáně i dětem jejím ač se jí zřídka dárků na vzájem dostalo.

Bývala pak panímáma po takovém obdarování vždy po několik dní laskavější i lidem říkala, že se ta mladá panímáma snad časem přece vycvičí a pořádnou Dominkou bude.

Vojtík se zprvu ženy zastával a s rodiči hádával, ale pak si na ty křiky a hádky zvykl a nejčastěji od nich do hospody utíkal. Přijda domů napilý, sužoval Pepinku obyčejně pro nic za nic.

Ostatně byl nedbalým hospodářem a sám nerad rukou hnul. Aby byl oral nebo mlátil jako pantáta Dvořák, ani mu nenapadlo, jen tak ve žních že to obilí svážel. Pepinka se napracovala dost a dost, ale viděla, že vše namáhání jest marno, že pro děti ničeho nezachová. K tomu uhodila špatná léta a po šesti letech manželství měli mladí Dominovi na statku vtěleno přes dva tisíce dluhů, které si vypůjčiti musili na zaplacení směnek.

Pak se ovšem řeklo, že neumí mladí, hlavně panímáma, hospodařit.

A tato ubohá nekoupila si za celých šest let hospodaření ani šátku na hlavu, neužila ničeho a napracovala se více, než služby. Co se narmoutila a naplakala, to nevěděl nikdo, než Pán Bůh.

Rodičům donesli lidé vše, co se děje, Pepinka sama málo pověděla, říkala jen, že má pro potěšení kostel a pro radost děti.

Jen jednou, když u Dvořáků zvěděli, že Vojtík Pepinku do krve ztoulal a pantáta za tou příčinou tam došel a dcery se vyptával, nezdržela se tato, by mu neřekla:

»Však jste tomu, tatínku, sám chceli a musela jsem poslechnout, tak se mi děje dle vaší vůle.«

Že taková slova od dítěte mohla otei srdce rozervat, můžeme si myslit. Odešel Dvořák domů s pláčem a byl od té doby churav.

Ač o dvojčata vzkazovalo dost ženichů a dvacátý rok jim již minul, nenutil je ku vdavkám, na smutnou zkušenost s Pepinkou se odvoláváje. Konečně oznámila Anička panímámě, že by se jí líbil Košťákův Honzík, ač má jenom »čtvrtku«, a Františka zase, že jí říkal mladší pan učitel, který právě zkoušku složil, zda by na něho čekala, až dostane školu, tedy ať to maminka u pantáty trochu omluví.

Panímáma to »omluvila« u pantáty za nedělního dopoledne za té nejdůvěrnější společné jich chvíle a pantáta řekl: »Tak víš, panímámo, co, chystej přípověď. Košťákovi jsou hodní lidi a Haňče tam bude líp, nežlivá Pepince, ty chuděře, na gruntě. Můžou si za Haňčinu pretencu přikoupit polí. Františka nemusí čekat, až pan učitel dostane školu. Je to tichej člověk, nemá panskou pejchu, na jeho službu můžou bejt na dědině živi, když se jim přidá nákej pytel jablek, trochu masťnýho a co to hospodářství nese. A přidat jim můžeme i z výměnku. Pak budou mět intresy, přidáme Františce pár set za dobytek, prodá se pro ňu, jak Haňka dostane. Co Josefovi hubyde z chlíva, dovede mu zaseje nevěsta. Aby hu nás byla mlynářova Terezka panímámou, stačí dojít na přípověď a jsu taky rád, že Josef volil z kmotrovstva.«

»Pozdrav tě za tu řeč, pantáto, Pán Bůh sám, že těm dětom nebráníš,« řekla panímáma.

»Však nechcu, aby přišly do trápení snad mou vinou,« řekl pantáta, slzy si stíraje. »Ale slyšíš, panímámo, svatby musijou mět naše děvčata najednou, to bylo dycky my přání.«

A tak se stalo, že ještě tu neděli odpoledne konala se u Dvořáků přípověď. Josef sám došel s vyřízenou ke Košťákovým i učitelovi. Panímáma schystala na rychlo nějaké smažinky, zabila nějaké kuře a byla přípověď veselejší než Pepiččina.

Ženichové i nevěsty byli veselí.

U Košťáků se Aničky nemohli ani dočkat. Pana učitele matka, též vdova po učiteli, přijela v tom týdnu po přípovědi, že pomůže prý chystat svatbu, ana dávno od syna již o lásce jeho ku Františce slyšela. Dovezla této klobouček, který prý nyní z úcty k manželovu stavu nositi musí a nikdo jí toho zazlívati nemůže a nesmí.

Svatbu a to hlučnou chtěl vystrojit sestřičkám Josef sám, ač rodiče posud na výminku nebyli, teprve nyní mu statek odevzdat hodlajíce. Měl Josef s Terezkou mlynářovou slíbeno šest tisíc a těmi právě splatiti mu bylo možno pohledávku banky, u které starý Dvořák věna dcer vypůjčil. Za dobytek Františce vyplacena dobrá cena a Josef slíbil, že dostane-li se kdys švagr učitel na školu na dědině, že Františce do hospodářství přece ještě krávu dá.

Pepinka přála sestrám od srdce štěstí a těšila se též na dvojitou tu svatbu, ač nebyla tato, hlavně k přání učitelově, tak hlučná jako kdysi její. Musili ovšem též staré Dominovy i Marjánu pozvat, ač věděli, že je tito pomluví. Zvláště stará Dominka nepřála Františce, že bude paničkou, a prorokovala, že ženiši s Dvořákovými dvojčaty tak zle pochodí, jako jejich syn s Pepinkou.

Pepinka prosila, ať udělají Vincka mládencem, což se jí k vůli stalo, druhým mládencem byl Josef a jak se samo sebou rozumělo, mlynářova Terezka družičkou.

Nevěsty byly stejně oblečeny v šedých hedvábných šatech, Františka dala si je šítí v městě, každému se líbily.

Kdo se však o svatbě nikomu nelíbil, to byla Pepinka. Nepřišla od svého provdání posud mezi více lidí v rodné dědině. Navštěvujíc o pouti rodiče, nešla nikdy k muzice, ani k příbuzným na besedu a nyní byli všichni přátelé na svatbu se sešedší překvapení, jak se změnila ta druhdy roztomilá dívka za těch krátkých několik let.

Nejenom že byla hubená a utrápená, ale i její druhdy milý způsob byl zmizel. Neptala se ani nikoho, jak že se má, byla jako »zapomenutá,« nevěděla, kde se kdo ženil, neb narodil, neb umřel a co jí známí o svých lidech povídali, se jí skoro ani netklo. Paní-

mámy si šeptaly, je-li snad pyšná nebo již od staré Dominiky tak zjinačena, ale ať jakkoliv, nelíbila se jim pranic.

I ten šat měla na sobě mladá panímáma Dominová neuspořádaný. Vlněné šaty pomačkané, zamaštěné, šátek hedbávný pocuchaný a granáty se zavěšeným zlatým křížem kolem krku otočené tak ledabyly, že jí ani stejně v řadách neležely.

Zvláště panímáma mlynářka, která opětně za starou svatbě a to aby méně hluku bylo, oběma nevěstám sloužila, kroutila nad Pepinkou hlavou.

»Vždyť to není ani ta osoba, který jsem před párma lety šátek na hlavu vázala,« řekla k sousedce.

»Vypadá jako vobrynda,« řekla tato.

»Bože, chraň a vopatruj,« dělala se mlynářka.

Při stolování a pak při čepení se panímámám pozorovatelkám — a naše horačky umí, panečku, pozorovat, kde nikdo jiný by nepostřehl ničeho neobyčejného, vidí taková panímáma osobě, na kterou si »zma-nula« až do duše, — teprve vysvětlilo.

Pepinka, která i v kuchyni pomáhala i u stolu posluhovala, byla ovšem velmi uhržata a stěžovala si na žízeň. Nepila však piva, ohlížejíc se raději po láhvičkách s rosolkou a punčem a nalévala si do půlžejdkových sklenic. Vypíjela pak jedním douškem.

Panímámy na sebe mrkaly, šfouchaly se jedna druhé, kmotra kmotře dávaly znamení. Konečně toho nevydržely a pobízely panímámu mlynářku ať co jedna z nejvzácnějších hostí, stará svatbě, kmotra všech Dvořákových dcer a nastávající panímatka mladého pantáty Dvořáka, s tou ženskou trochu promluví.

Panímáma mlynářka kroutila hlavou, vymlouvala se, však že je to o svatbě, že vypadá mladá Dominka jako nezdravě, že třeba jí bolí žaloudek a vůbec hleděla to časté zavdávání milé příbuzné nějak omluvit. Než, když ji sousedka upozornila, že ona hned prvé řekla, že vypadá Pepinka jako »vobrynda,« totiž jako osoba, která pije kořalku; tu konečně zavolala stará svatbě Pepinku řkouc:

»No, ty, panímámo Dominová, slyšíš, nech huž toho běhání, však huž to někdo zastane, pojď a přisedni si k nám na nákej ten kousek řeči.«

»I ráda, paní kmotřenko, když o mě stojíte,« řekla Pepinka a přisedla.

Mlynářka podala jí zavdat, měla nalito ve sklenici vína, kteréž byl ženich učitel ku svatbě koupil.

»Stály zdraví,« řekla Pepinka, vypila do dna a nalila mlynářce znovu z láhve poblíže stojící. Sobě však nalila punče do větší sklenice a zavdávala mlynářce na vzájem.

»No, co pak ti víno nechutná?« tázala se tato.

»Nejsu mu zvyklá, paní kmotřenko, kde pak k tomu člověk přijde, na dědině není k dostání a kde na ně vzít peněz, jsu ráda, zavdám-li si punča,« řekla Pepinka.

»I není tak drahé a je zdravé,« přiřekla matka učitelova, rovněž s údivem sestru nevěst pozorující.

»Taky mi ho radili, pobolívá mně často teď žaloudek a křeče mně trápíjou. Ale to já mám za meducínu kapku punča nebo něčeho takovýho, to mi dobře poslouží,« vykládala Pepinka, znovu si přihýbajíc.

»Vypadáte špatně, punč vám asi neslouží, pro tak mladou osobu nejsou líhoviny zdravé,« řekla Františčina tehýně.

»A co, pijou mužsky, co bysme my nepily,« smála se Pepinka a nalila si skořicové rosolky.

»Kde pak jsi se nahučila tak zavdávati?« ptala se mlynářka jako žertem.

»I to přijde samo, paní kmotřenko, člověk se ushání, uhřeje hu ty plotny, ani v poledne nechutná jest, ba není ani času ku stolu přisednout, jen aby ten kus žvanca za stoja pojedl. Je víc žízeň nežlivá hlad a voda žaloudek zastudí, pak aby člověk stonal a na to není na gruntě času, kapka takovyhle vodičky spraví všecko,« řekla Pepinka již měla zase sklenici prázdnou.

Mlynářka pohlédla kolem, zraky susedek byly upřeny na mladou Dominku, vyslechly rozhovor a najisto již uhodly, nač z počínání a zevnějšku této byly soudily: že totiž Pepinka pije, že je »vobryndou,« že se »chytla flašky«; mrkaly na sebe polo úžasem, soustrastně a stará svatbí zrovna věděla, co si myslí.

Pepinka po chvíli odběhla. Mlynářka nemohla se více rozveselit, uhodlať, že domácí nesváry zkazily Pepince mysl a i zdraví jí podkopaly, že zprvu asi jako kléku, později pro zapomenutí a posléze ze zvyku sáhla k opoji. Zachvěla se dobrá panímáma a řekla k matce pana učitele: »Pomoz Pán Bůh, hu Dominů to dojde k špatnejm koncům.«

»Ubozí rodiče,« řekla paní.

»Ba ubozí — ale můj Bože, můj Bože, je to kmotr, a dceřin nastávající pantatík, ale skoro bych řekla, že je to jejich vinou — neměl ju pantáta Dvořák nutit,« vzdychla mlynářka.

»Snad si dá mladá Dominová ještě říci,« sou-dila paní.

»Ba bejvá z těžka odvyknout, kdo tomuhle jednou zvykl, to je jako když se dáblu — Bože mně netrestej, zapíše, však ta ubohá osoba je opravdu na svém velkým gruntě jako v pekle. A byla to čistá ženská jako malovaná a na tyhle věci to s ňou došlo,« uvažovala mlynářka.

V tom hodil smluvčí po staré svatbí hrstí cukrlat a mládenec jí připíjel, musela ustat ve svých úvahách a nutit se aspoň do veselosti, aby jiným tuto nepokazila.

Musela se dobrá panímáma honem potěšit pohledem na dceru družičku, která uzardělá až pod věneček naslouchala, co jí její mládenec Josef našeptával. Jistě, že až zima žďárské hory bílým kožíškem zahalí, on si Terezku jako mladou panímámu sem do té velké, hezké sednice přivede a s ní radost a potěšení.

Při čepení nevěst Pepinka scházela, panímáma Dvořáková jí vylouvala, že jí přišlo ňák špatně, tak že si lehla v komoře, že byla od rána na nohou, že se uběhala a uhřála.

Však to ženské uhodly a stará Dominka zřejmě řekla, že si Pepinka asi přes míru zavdala a nyní vyspává.

»No však se pamatuji, jak když jsme před šesti lety panímámu Dominku do Losenice vyprovázely, při zatažení vínem se polila, hned jsem tenkrát řekla,

že to bude špatný znamení,« upamatovala se jedna panímáma, která ráda všechno nejlíp věděla.

»Tenkrát ale jako nevěsta nezmohla skleničku vína, věil by jich vyklopila třeba pět,« dodala jiná, která chtěla všecko vědět ještě lépe a měla na Dvořákovy pro nějaký slepičí kvoč trochu s kopce.

VI.

Byla to pravda, smutná pravda, která o svatbě Dvořákových dvojčat vyšla na jevo: Pepinka pila. Bylo ku podivu, že tak dlouho nezvěděl nikdo o tom zlovyku. Pepinka se však stýkala málo se sousedy, musela ustavičně pracovat a pak jí stará Dominka ostouzela mezi lidmi tak, že raději nikam nešla. Znali ovšem lidé Dominku s dostatek; kdyby jí byla Pepinka na vzájem pomluvila a lidem si stěžovala, byla by tu a tam přece aspoň útrpnost vzbudila, než že trpěla mlčky, popudila všecky lidi na sebe. Že pije, to se však nevědělo, bylať u Dominů, jako všude na statečích, nějaká ta láhev punče neb rosolky vždy doma, v čas senoseče, pak ve žních, ve sklízni brambor a při mlácení brávala se pro dělníky a chasu kořalka na soudky.

Nešťastná Pepinka zvykla lihovinám tou měrou, že pila posléz i sprostou kořalku. Zprvu se vymlouvala před domácími, že ji bolí žaludek, pak pila již zcela zřejmě, a když muž a rodiče jeho jí to vytýkali, poslouchala výtky netečně, bylať stálými křiky všecka otupělá.

Vojtěch jí nadával, tloukl, kořalku staré Domince pod moc dal, aby jí před Pepinkou zavírala, ale Pepinka si vždy dovedla opatřit ochotného posla, který jí kořalku denesl.

Peníze si opatřila prodejem vajec, másla a drůbeže, jindy hleděla za ně poříditi něco dětem, nyní ale obracela vše na svoji lahůdku. Neměla-li peněz, poslala k židovi krupky, len, obilí, nač padla. Když před ní vše zavírali, brala i věci od šatstva a za několik krejcarů prodala, co mělo cenu třeba kolika zlatých.

Spustila se i v šatě, chodila špinavá, ucouraná. Matka hleděla jí každoročně dát kanafasku neb šarku, jak již ty maminky hledí dcerkám přidávat. Pepinka si sukně nešila, říkajíc matce, že je schovává pro TONIČKU, až bude dorůstat, že beztoho jí nebude moci nových věcí kupovat, protože úroky a mužovo utrácení vše pohlť.

Zhrozila se však panímáma Dvořáková, jednou při návštěvě dceři truhlu na špejchárku prohlížejíc a vidouc, že Pepinka tam nových věcí nemá — prodala je, neblahá, ovšem asi pod cenu a peníze — propila!

Dvořačka dceru napomínala, hubovala, plakala, než málo zpravila. Dostalo se jí vždy odpovědi v ten smysl: »Když jsu tak špatnou, že mne muž a jeho rodiče vystát nemůžou, tak na mně nezáleží, je-li ze mne ještě něco horšího. A když se napiju a husnu, zapomenu na všecko.«

»Ale děti, hospodářství, vždyť ti všecko hyne a schází,« lomila matka rukama.

»Je tu táta, hospodář, a má tak moudrou mámu, tož ať si to opravujou a mně dajou pokoj,« odbyla dcera matku.

»Aspoň se huprav, nemusíš se šlechtit jako slobodnica, chodit naškrobena, ale takhle jsi se spustila, každá děvečka vypadá líp nežlivá ty,« znovu upozorňovala matka.

»E neš, však jsu za svy peníze beztoho za mň, nežlivá za děvečku. Muž se mi nevodškoudne, a kdyby se vodškoudnul, nebude mi líto,« zasmála se Pepinka chroptivým smíchem a utrhla někde od sukně kus cáru.

»Ejnu, ženská opilá, s.... hotová,« pořekadlem přiřekla stará Dominka, která ve statku skoro stále pobývala. Mladá hospodyně opila se někdy hned z rána a Vojta musel dojít pro matku, aby aspoň něco nařídila a jídlo uvařila.

Smutně odešla panímáma Dvořáková a smutně trávili se svým pantátou dny na výměnku, nad nešťastnou dcerou naříkajíce.

Zvláště pantáta se trápil: vyčítal si, že dítě do trápení přinutil. Také mu to dodalo. Sotva za rok po svatbě dvojčat, nedlouho po oženění Josefově se roz-

loučil se světem, skoro bez nemoci a ustlali mu k věčnému odpočinku na Zelené Hoře. Neužil výměnku.

Otcova smrt Pepinkou pohnula, napomínal ji na smrtelném loži, aby své trápení s křesťanskou trpělivostí snášela a vyhýbala se pokušení kořalkou.

Pravil k ní: »Vzpomeň si, že tě napomínal humírající otec, že skrzevá tebe do hrobu jdu, že mne tvůj hřích víc tlačí, nežlivá moje hříchy, obrať se a buď hodnou ženou, Pán Bůh ti přispěje.« To byla poslední jeho slova k ní. Druhé děti napomínal a prosil, ať se za nešťastnou sestru nestydí, ale k dobrému ji vedou.

Přece to na Pepinku trochu účinkovalo. Nějaký čas přestala pít skoro docela. Bylo i u nich v rodině jaksi lépe, dostaly vdané Dvořákovy dcery po otci po několika ještě stech a tak byli k ní její domácí trochu laskavějšími. Ale za nedlouho neodolala a pila zase. Však jí muž stále nadával opilý, ať pila či ne, tak jí to bylo jedno.

Se statkem to šlo dolů, vše bylo v nepořádku, staří z toho těžili pro sebe, jak mohli, z výměnku neslevili ani zbla, spíše hleděli kde co urvat, zrovna jakoby to nebyl syn, jemuž ubírali, ač na druhé straně přepjatou starostlivostí se vynášeli, všecku vinu na synovu ničemnou, opilou ženu svalující.

Pepince narodil se ještě jeden synáček. Ubohé to děcko mělo však od narození na sobě kletbu matčiny neřesti! Bylo všecko malátno a jako blbo. Ve třech letech ještě neběhalo, jen po zemi se šoulalo, skoro nemluvílo a bylo v obličejí nehezké, naduřelé a zažloutlé. Všichni byli rádi, když zemřelo. Krátké jeho žití nikoho netěšilo a nikdo po něm netruchlil, jen panímáma Dvořáková si vytýkala, že je měla vzít k sobě a vychovat.

»Však by z něho byl beztak vobrynda jako z mámy«, usklíbla se Dominka.

Pepinka se o pohřbu opila tak, že ji museli ze hřbitova odvést. Měli dle zvyku o pohřbu doma »k účt« funusníkům rosolku a ona si zavdala dle libosti, styděli se před hosty ji okřikovat. Nyní se za ni všichni hanbili, zvláště Františka, která jakožto paní učitelová stále roztomilejších způsobů nabývala, od manžela dychtivě a ráda poučení přijímajíc.

Z Aničky byla též statná panímáma. Malý statek její zkvétal, vážili si jí rodiče mužovi a matka těšila se z toho. Té vedlo se na výměnku dobře. Terezka byla k ní hodnou a panímáma Dvořáková byla-li odjakživa ku každému dobrou, byla k nevěstě dvojnásob, říkajíc, že by se bála zlé myšlenky proti synově ženě, pomyslíc na to, co její Pepinka zkouší a co se z ní stalo.

O pohřbu toho ubohého Pepinčina děcka došlo ještě ve statku u Dominů k velké ostudě. Ani totiž Pepinku ze hřbitova odvedli, tu stará Dominka, vidouc, že hospodyně na posteli leží, místo aby »úctu« chystala, dohřála se a pustila se do Dvořákovy rodiny nečistě, jak že to dceru vychovávali, že oni Dominovi s ní zkouší hanby a zlosti a Vojtěch na konec ještě o grunt přijde.

Josef Dvořák zastal se sestry, řka pravdu, že Pepinku týráním na ta místa připravili.

Strhla se tuhá hádka, i mírná panímáma Dvořáková promluvila Domince do duše. Než ačkoliv Vojtík dojat, hlavu do rukou klonil a starý Domin beze slova vyšel, Dominka se všemu jen vyškíbalala, i když Dvořáčka hlasitě se rozplakala. Odvedla si s Marjánou a Vinckem své příbuzné na výměnek, že schystala úctu tam, vědouc, že se panímáma asi »natrunčí« a ničeho neschystá.

Dvořákoví odjížděli bez rozloučení, Vojtík odběhnul do polí a Pepinka pitím přemožená spala tvrdě.

VII.

Tak se to hospodářství u Dominů vléklo ještě kolik let v stálých svárech a nepořádku, až konečně byl statek v dražbě prodán a to pro dluh pouze několika set zlatých, kterýž Vojtěch, často též opilý, v čas prodloužení opomenul, zanedbav u věřitele i u úřadu potřebné kroky.

Nyní však byla vzhůru celá dědina i okolí, koupili statek staří Dominovi pro syna Vincka! Peníze měl Vincek složený od Vojtíkovy svatby, úroky přirůstaly mu, něco měli staří, něco připůjčila Marjána a tak byl

na statku, pod cenou koupeném, znovu Domin hospodářem. Vojtěchovi a Pepince nezbylo ničeho.

Pepince to bylo jedno, nestarala se, kam půjde a co se s ní a s dětmi stane, ale ve Vojtíkovi vzkypěla krev. Dal se s rodiči do hádky, že s ním falešně jednali, jim vyčetl, na konec sbili se všichni do krve, Vojtík zasadil Vinckovi ránu nožem do hlavy, s kterou tento kolik neděl ležel. Na ošklivost celým horám žaloval Vincek bratra a Vojtík byl odsouzen na rok do vězení, neb se mu dokázalo, že vyhrožoval bratru zabitím hned o dražbě.

Pepinku vypověděl Vincek ze statku hned, sotva došla zákonná lhůta čtrnácti dnů ku stěhování. Vzkázala matce, smí-li k ní. Bratr Josef přijel pro ni sám. Odvážela si toho málo ze statku, kam tolik byla dovezla. Zcuhané peřiny a šaty, potlučené nádoby a nějaké harampádí, tak sešel její hezký nábytek, to bylo vše, co na vůz bratrův naložili. Stará Dominka smála se, že to ta coura za pár neděl propije.

Vojtík byl v Přibyslavi ve vyšetřující vazbě a se starými se Pepinka podivně rozloučila. Pepinka se ten den ani nenapila, aby mohla panímámě, pantátovi a švagrovi vše vyčíst, co na srdci měla a co jí přece vzdor otupělosti hlavou a srdcem vířivalo.

Sotva ale počala mluvit, tu zavolala stará Dominka flašinetáře, který se právě po dědině ubíral do statku a nechala hrát, ať prý tu hodnou nevěstu také s muzikou vyprovodí jako s muzikou do statku přišla. Rozumí se, že se sběhlo dosti lidí, někteří ze zvědavosti, jiní i z útrpnosti. Stará Dominka stoupla si mezi dvěře a vyvolávala:

»Zavdanou vám, lidičky, nepodáme, naša panímáma si zavdávala tolik, že flaškou synovi grunt zalila, to dáme jen jí na cestu zahrát, aby jela s veselou.«

Josef Dvořák přinutil sestru i děti by rychle na vůz usedly, vyplil se před starou Dominkou a práskl do koní, aby měl již Dominův statek za zády.

Byl to smutný návrat dcery do rodného domu. Svěží, dobrá dívka odstěhovala se před dvanácti roky a žena předčasně sestárla, utrpením zmořená a vášní neblahou ztrávená se vracela. Ošklivě vypadala ubohá

Pepinka, obličej její byl napuchlý od pití, oči strhané, pohled plachý, hlas chraplavý a celé počínání chabé.

Děti chudinky byly zanedbané, ostýchavé a zas divě rozpustilé, bojácné a hnedle zas vzdorovité, nezpůsobné, pořádku nezvyklé.

Josef se rozhodl, že si podrží na statku, vychová a vybaví Toničku, které se jeho žena, dobrá Tereška, mateřsky ujala. Sami měli čtyři hochy a těšili se, že jim přibude dcerka.

Františka, jenž se ve škole dobře učil, ujal se strýc učitel; slíbila také Anička se svým mužem, že něčím na chlapce přispívati budou a po čase jej, ne-li do škol, aspoň na řemeslo vypraví.

U Dominů se nic nestarali, kam se děti podějou, jakoby ani na světě nebyly, ač je jindy stará Dominka na úkor matce rozmazlovala. Po dražbě stále jim jen vyprávěla, že jim máma propila grunt a že mohou jít třeba žebrat. Sotva je při odjezdu babička políbila, měla na starosti vykřikovat při flašinetě vlastního syna hanbu.

Trvalo to dlouho, než děti lepších mravů nabyly. Strýcové a tety měly s nimi neskonalou trpělivost, museliť zanedbaná nebožata naučit předem si zošklivit kořalku, kterou jim matka poskytovala.

Pepinku si vzala panímáma na výměnek. Někaký čas byla tichá, smutná a často plakávala. Když došlo k přelíčení stran oné pračky, dostavila se též, provázena bratrem, nebyla však připuštěna k svědectví, vypovědělať čeládka, že byla mladá hospodyně opilá. Odsouzení mužovo se jí netklo, byl pro ni ztracen tak jako tak. Josef řekl mu před soudem, že se mu nesmí ku statku ani blíže přiblížiti, se sestrou že rozdělí třeba poslední kousek chleba, ale její muž ať se k rodině Dvořákově nehlásí.

Bylať Pepinka spokojena, že neslyší nyní stále křiku a vády, že nemusí se báti ran, že má kolem sebe čisto a klidno. Matka nad ní plakávala a všichni ji litovali, všemožně jí přilepšující. Doufali, že odvykne svojí vášni, ale marně. Když se trochu jak se říká usadila, počala se sháněti po prostředcích, jak by si opatřila kořalku.

Prodala tu trochu nábytku, co jí zbylo, chtěla prodat i hedvábné šaty a granáty, jichž posud šetřila. Švagrová jí to vymluvila, ať je nechá Toniče na památku, nahlíží-li, že se nošení jich pro ni nyní nesluší. Svolila, než po čase zastavila vše u žida a získanými penězy kupovala si kořalku, láhve tu a tam schovávalíc. Přišli jí na ně a domlouvali jí vystřízlivělé v dobrém i přísně, avšak bez výsledku.

Pomalou počala bráti i matce rozličné věci a hleděla je zpeněžit. I švagrové počalo se to a ono tratit: tu vejce z kurníku, tu drůbež ze dvora, leccos od stravy ze spizírny, obilí, kdysi i přadena domácí příze, na zahradě k bílení rozprostřená. Hádáno na domácího zloděje a v brzku dopadena při krádeži Pepinka. Nevůle v domě byla hotova, čeládka chtěla dávat výpověď, že by se mohly prý někdy takové kousky na ni svádět, mladá Dvořačka se mrzela, stará plakala. Josef domlouval sestře co nejpřísněji, prohlásil čeládce i dělníkům při statku zaměstnaným, dopadne-li koho že od sestry věci bere a kořalku jí donáší, toho že ihned z domu vyžene.

Pepinka přece vždy zase někoho našla, kdo jí za rozličné věci kořalky nebo peněz na tuto poskytnul. Nešťtíla se ani žebráků a tuláků a hned se s nimi smlouvala. Chodila tu a tam po dědině známým v práci vypomáhat a zrovna za pomoc si kořalky vyžádala. Přes tu chvíli donesli lidé k Dvořákovům to a ono, že to »opilá Dominka,« jak Pepince říkali, na prodej přinesla. Známi raději od ní koupili, vědouce, že příbuzní si věci rádi zpět vyplatí, než aby do palíren vše donášela a s rozličnými světoběžníky šantročila.

Hrozně se příbuzní za ni hanbili. Když nebylo s ní u panímámy na výměnku již k vydržení, vzal ji k sobě na čas švagr učitel, jenž byl v sousední dědině školu dostal, aby v domácnosti pracovala. Myslili, že se bude aspoň před svým synkem stydět, než marně. Tropila stále stejně. Někdy jí, střízlivé, domluvil švagr učitel tak, že plakala, hnedle ale zase říkala, že je u ní i slova škoda, že ona se nedovede polepšit, že zůstane poverhelem.

Nemohla-li si nijak ku kořalce pomoci, utekla z domu a třeba několik dní se po okolí toulala, žebrajíc a za almužny kořalku si kupujíc.

Říkali o ní: »Hle, opilá Dominka z Losenice, co propila mužovi grunt.«

A ona byla přece nevinnou, zlovůle panímámy ničím neodůvodněná byla příčinou, že se zkazila mladá žena na duši i na těle.

Nedlouho potom, když Pepinku ze svých v dalším okolí toulek prvně postrkem do Losenice, kam dle muže příslušela, dovedli, vrátil se Vojtík z vězení těžce churav. Zdraví jeho, již dříve hýřením podryto, vzalo ve vězení zkázu úplně. K tomu bezmocný vztek, zuřící stále v jeho nitru a tak ochuravěl Vojtík souchotěmi. Vrátil se k rodičům a smířil se s bratrem. Přijali jej a přáli mu kousek té stravy, hryzlo je přece všecky svědomí. Hleděli se omlouvatí tím, že byla vším jeho žena vinna.

Vojtík přál si přece viděti děti a ženu i vzkázali pro ně. Přišla Anička se schovancem učitelovým a bratrovou schovankou. Pepinka toulala se zase po okolí již kolikátý den, nevěděli o ní ani. Vojtěch se loučil s dětmi, odprošoval Aničku za všechny přátele, vyznal se, že byl sám vinnen úpadkem hospodářství a že by byl mohl Pepince přece zjednat v domě pokoj, kdyby se byl do opravdy o to zasadil. Ale to že držel se svými lidmi proti ženě, nevěda sám proč. Dával vinu své matce a naříkal nad dětmi.

Anička ujistila jej, že o děti jest postaráno, chtěla mu je nechat u Dominů pro radost na několik dní, než nechtěl tomu sám, řka, že lépe jim, kde jsou, tady že mohly by se pokaziti hodinou.

Loučil se s nimi s trpkým pláčem a s vědomím, že děti, jeho děti, jeho krev se ho vždy bály a nyní i štítí. Mluvily k němu, nechaly se hladit a líbat, než stále po tetě se ohlížely. František již dvanáctiletý vyprávěl otci, že slibuje mu strýček učitel, bude-li hodným, že také někdy učitelem se státi může, ale že nesmí nikdy pít kořalku a chodit do hospod.

Tato slova synkova dodala Vojtíkovi i nutkal švagrovou, ať raději již s dětmi odejde. Prosil děti, ať se za něho modlí, matce své ať vyřídí pozdravení a aby mu odpustila, že jí zkazil život.

Za několik dnů po této návštěvě skončil, zachvácen chrlením krve. S Pepinkou se neviděli, s těžší vynašli

a zadrželi jí příbuzní k mužovu pohřbu. Vypravili ji s sebou, střežíce ji tak, že nedostala se toho dne ku kořalce. Byla jako strnulá, nezaplakala ani nad mužovou mrtvolou, vůbec byla již nějaký čas jako blbá. Ošklivo bylo podívat se na její trudovitý, napuchlý obličej s bezvýznamným pohledem.

Vstoupila do Dominova statku, jakoby odtud nebyla nikdy odešla, jakoby mezi odejítím a dnešním přijítím nebylo uplynulo více než rok a nestalo se nic hrozného. Hned se hnala k almárce ve zdi, kde mívala schovanou kořalku. S ošklivostí se všickni od ní odvraceli a nalili jí tedy do velké sklenice toho jejího blaha, aby dala aspoň pokoj.

Sestry a švagrová upravily jí slušný smuteční oblek. Svě šaty byla dávno prodala, neb zeuchala na svých potulkách v okolí, leckdy i v širém poli nocujíc. Ale řekly jí hned, že po pohřbu jí oblek zase vezmou, že by vše prodala a propila.

Stará Dvořačka smířila se o pohřbu se starou Dominkou. Nad Vojtěchovou rakví podali si přátelé všichni ruce. Stará Dominka nechtěla však na sobě nechati žádné viny, díc, že měly ty děti, Vojtěch s Pepinkou takovou nešťastnou planetu.

Více se pak oboje příbuzenstvo nestýkalo, ani na pohřeb starého Domina, kterýž nedlouho po Vojtěchovi zemřel, nejeli Dvořákovi. Vincek též, když se ženil, nepozval jich na svatbu. Dostal Vincek bohatou nevěstu, než matka nesměla mu v domě ani ceknout, říkal, že se ženil pro sebe a ne pro rodiče, jako nebožtík bratr. Měla Dominka smutnější na výminku bývání, než Dvořačka, které jen Pepinka zármutek působila.

Pepinka přežila muže o tři roky. Zvykla toulkám po okolí tak, že neudrželi ji v domově příbuzní ani poskytnutím kořalky do syta, kterou jí raději tedy dávali, neb byla tím Dvořáková rodina po celých horách zostuzena, že dcera z nich, bývalá panímáma, toulá se a žebrajíc pravým žebračkům almužny ubírá.

Přebíhala od matky k Aničece, zase k učitelovým. Tu a tam několik dní pobyla a zase odběhla. Ošatily ji sestry vždy za čas, ač věděly, že každý kus lepšího šatu zašantročí a propije. Tak byla spustlá. V paměti

jenom podržela cenu kořalky a dovedla si peníze na ni spočítat.

I k Dominovům do Losenice a k Marjáně na Račín zašla si často. Hryzlo všecky svědomí nad ní i dávali jí kořalku i peníze na ni. Jen švagr Vincek jí vyhánival, zlobě se, že ostudu tropí.

Pepinka zhynula jako tulačka, našli ji jednou v zimě zmrzlou za plotem Dominovy zahrady. Byli nuceni od Dominů jí pohřeb vypravit; všichni lidé byli velice pohnuti nad tím, že zašla umřít tam, kde bývala panímámou.

Nebožce odpustili lidé ten hřích opilství, ku kterémuž ji krutá nepřízeň příbuzných dohnala. Měla velký průvod pohřební, i z rodné její dědiny přijelo s příbuznými mnoho známých hodit hrst hlíny na rakev té, které se za živa štítily.

Vlastní matka její děkovala Bohu, že konečně odvolal nešťastnici, žijící rodině jen na žal a hanbu. Ani neplakala panímáma Dvořáková, díc, že všechny slzy vyplakala již nad zpustlou dcerou za jejího života a nebožce že jimi nepřitíží.

Bratr a sestry nad hrobem příslibovali znovu dětem nebožčiným ochrany a vychování.

Vzpomínáno na Pepinku s lítostí a osud její podnes dává se za příklad rodičům, nutícím děti ku sňatkům, kterým se jejich srdce vzpírá, i panímatkám, kterým se nevěsty zachovati nemohou.

A výstrahou její život a skon zůstává tam, kde libují si v opoji, popřávajíce zhoubné kořalce místa v domácnostech. Kéž již konečně vyhuben jest kořaleční mor z našich dědin, ta zhoubá, která zničí více lidí a rodin, než možno si pomyslit. Takových obětí jako Pepinka jest mnoho, a marně pak jest tázati se nad hrobem, čí vinou zmařen byl ten život, čí vinou zničeno jest štěstí rodiny a opovržen i ten zapomenutý hrob . . .

R y c h t á ř k a .

I.

Jeseň se stěhovala na hory. Rozhodila po stromech žluté, oranžové a rudé listí, po lukách růžové květy ocúnu, po stráních fialové vřesu a zelené listí leknínů na lesních tůních přibarvila do hněda. Již i ranní přimrazky, skvoucí se jako stříbro, pokrývaly z rána lučiny a tráva žloutla víc a více, odumírajíc před zimním spánkem.

Po polích houkaly střelné rány. Stříleli myslivci zajíce a koroptve a kouř z pušek vznášel se k obloze.

Také kouř ohníčků, které si zažehovali pasáci, mísil se do vzduchu, táhl se po zoraných strniskách, tak jako teskné upomínky lidskou duší.

Na mezi, široké, po které pohodlně projel vůz, setkali se dva starci.

Jeden přicházel od lesa a byl ohnut pod otepí roští. Byl oděn chudě a na nohou měl dřeváky. Stará čepice byla přivázaná přes uši bavlněným, sepraným, druhdy červeným šátkem a starý vlněný šátek obepínal krk, jsa zapnut záplatovanou, režnou halenou. Pod tou byla svinuta na těle modrá, sepraná zástěra.

Druhý byl oděn v krátký kožich, na zádech s vyšívanými tulipány. Měl pěknou soukennou čepici a koženky ztrácely se ve vysokých botách. Dýmval z dýmky stříbrem kované a odfukoval si jako u vědomí převahy nad všemi, které potkával v polích.

Byli to ponejvíce chudasové, muži i ženy, jdoucí buď s roštím z lesa aneb z překopávky na bramboři-

štích, kdež hleděli získati ještě něco pro chudé zásoby na zimu.

Dýmající stařec byl rychtář z dědiny. Jeho pozemky, k rychtářskému statku náležející byly nejlepšími ze všech kol dědiny polností. Téměř všechna chudina pracovala na rychtářských polích a měla dovoleno sbírat v jeho lese suché roští.

Rychtář až šedesátník byl posud hospodářem a nespěchal předati statek některému ze tří zefů. Provdal svoje tři dcery též v dědině za zámožné hospodáře, syna jediného byl ztratil před desíti lety. Želel tehdy trpce jeho smrti, náhlé a kruté. Byl mladý muž, nejmladší z rychtářských dětí, kopnut koněm, kterému chtěl překousnouti špánek na noze a zůstal, zasažen kopytem do skráně, na místě mrtv.

Měl právě před svatbou a nevěsta, dcera rychtářova ze sousední dědiny, mohla si oči vyplakat.

Chodila do dne do roka celá černě oblečena, jakoby ne ženich, ale manžel jí byl zemřel.

Po roce truchlila ještě, až koncem třetího roku teprve se vdala.

Povídali sice lidé, že nemusela ta nevěsta tak příliš se smutkem vyváděti, že se ženich po ní právě nebláznil a že mu nebylo pranic nevhod, když svatba k vůli nějaké přestavbě na rychtářství byla odložena.

Ale měla za to ta »ovdovělá,« jak si sama říkala, nevěsta po celých horách tolik přece chvály, že se tím pyšnil i její muž, že teprve k vůli němu z toho zármutku se probrala.

Pro Václava rychtářova arcí truchlil téměř každý kdo jej znal.

Sousedé v dědině viděli v něm příštího představeného, dobrého souseda, chasníci s ním sourostlí vždy upřímného kamaráda, čeled a dělnictvo dobrého pantátu. Sestry želely ho již i k vůli veliké lítosti rodičů; mezi švagry pak vypukla ihned řevnivost, kdo asi nyní ujme rychtářství.

Rychtář však hnedle po prvním stišení žalu po synově smrti, prohlásil, že bude hospodařiti dále, ne-li do smrti, tedy do své vůle a že se nedá od nikoho přemlouvat, co a jak by měl s rychtářstvím udělat.

Rychtářka přežila syna jen o několik roků.

Od jeho smrti počala chřadnouti. Nic jí netěšilo. Starala se o hospodářství více jenom ze zvyku, záliba všechna ji opustila. Ani ta drůbež jí netěšila. Chodívávala se vyplakat několikrát mezi dnem na výměnek, kde měli již vše schystáno po synově svatbě. Po rychtářově vůli to tak zůstalo. Měla tu rychtářka přenešeny zásoby příze a vinutí, hotových pláten a kanafasů, těšívávala se, jak bude na výměnku přidávat vnučkám k výbavě.

A nyní nemohla se na ty věci ani pro lítost podívat. Těšila se rychtářka nejvíce na vnučata od syna, která by se byla narodila pod dědičným krovem rychty.

Zhasla rychtářka jednoho podzimu. To již nestarala se o hospodářství. Vzala si do rychty vzdálenou příbuznou, vdovu, kterou zef na výměnku utiskoval. Tato, tetka Veruna, jak se jí říkalo, vedla vše a byla vděčna za to obživění. Sliboval jí rychtář, že se postará, aby po jeho smrti měla na rychtářství výměnek.

Že hleděly být rychtářovy dcery s tetkou Verunou za dobře, můžeme si myslit.

Měl zefové strach, aby se rychtář po ženině smrti třeba ještě neoženil. Byl šest roků přes padesát a statnějším, než býval v padesáti. Sloužilo mu, že se na novo staral o hospodářství a věru že bělavé šediny mu slušely tak jako černé vlasy.

Potkav se rychtář s oním chudým starcem zastavil se.

»Jdete z lesa?« tázal se.

»Ano, pantáto rychtář, z panského,« odvětil stařec, zastaviv se též a opřev se o sukovatou hůl.

»No a co by bylo, kdybyste šel z rychtářského. Takovejch otepí byste si mohl nasbírat co dost,« pravil rychtář.

»Zaplať Pánbůh za to, co by bylo přáno,« řekl stařec pohlížeje k zemi.

»Jářku, Pertlíku, je tohle potřeba, že se mně vyhejbáte? Máte proč?« tázal se rychtář skorem přisně.

»To vy, pantáto rychtář, dobře víte, že mám proč. Neměl byste se mně ani ptát. Ale když se ptáte, povídám, že dobře víte,« řekl Pertlík nepozvedna oči.

»Pertlíku, slyšíte, vždyť jsme bejvalí kamarádi. A jačí kamarádi! Co jeden to druhé od mlada. Však

jsem vám vždycky přál. Vždyť jsme si tykávali až do oženění. A pak jste bejval hu mně, na rychtě dělníkem a nemůžete říct, že bych vás byl kdy v čem zkrátil,« zahovořil rychtář měkce.

»To ne, pantáto rychtáři, taky to neříkám. Ale my dva si nemáme na světě co huž povědít a kdyby jsme žili sto let. Já vám přece nepřekážím v dědině, vzduchu vám zde nevydejchám, vody vám zde nevypiju, za svou práci mám všade kus chleba,« řekl Pertlík pohlížeje stranou.

»Pertlíku, slyšíte, co pak máme jít na věčnost s tím hněvem, jářku s tím hříchem hněvu na duši? Mně se dotkla těžce ruka Páně a vy zasejete zápasíte s chudobou. Já se cejtím sám, nemám kolem sebe žádnou hupřimnost, dcery předbíhají jedna druhou a na sebe nevražijou a zeti — jako ti farizejci. A já bych chcel mět kamaráda, kterému bych mohl říct: jářku to, a to, mi nedalo dnes spát, to a to mně tlačí na srdci, to a to mi dělá radost. Koukám po vás huž kolik dní, vidívám vás plahočit se z toho lesa. Pertlíku, pochovejme ten hněv jako jsem pochoval syna a ženu. Pojdte ke mně,« domlouval rychtář chudasovi.

Pertlík usednul na mezu. Břímě mu bylo patrně těžké.

Zakryl oči rukama a řekl: »Pantáto, já nebudu huž sloužit. Huž jsu starej na to poslouchání.«

»Ale kdo pak mluví o službě. Jen tak vás k sobě chcu, za kamaráda, chcete-li, můžete říkat za šafáře, dohlídnout někam a na něco přece dovedete, abyste si nemyslel že darmo objídáte. No, Pertlíku, co pak mi nerozumíte? Já hulehčím vám a odlehčím sobě. Abysme dlouho nemluvili, no, povězte, co si teda myslíte,« rychtář položil starci ruku na rameno.

»Aby mi tohle byl někdo před hodinou řekl,« mumlal Pertlík.

»Tak pojdte a půjdeme zrovna na rychtu. Co máte a co za odstěhování stojí, to si odstěhujete večír, moc toho nebude,« mínil rychtář.

»Já jsu jako ve vidění,« Pertlík zavzlykal.

»No nešt. To roští netáhněte dom', nechte to tu, však si to někdo sebere, kdo potřebuje na ohřátí. No,

tak — rychtář sehnul se rozvazoval provaz, kterým měl starý Pertlík otep svázanu.

Nešlo to dobře i vyndal tedy rychtář z kapsy nůž a v malé chvílce provaz přeříznu.

»Ale pantáto, co to děláte?« lekal se Pertlík.

»No hu mně nebudete potřebovat provaz. Všet se nebudete,« usmál se rychtář.

Pertlík pomalu vstával.

»Co řekne ona, Manča, dcera?« tázal se v rozpacích více sám sebe.

»Co by řekla. Bude vám přát dobrýho bydla. A to druhy si povíme?« Rychtář vzal starého soudruha pod paží a šli ku předu.

Lidé kde kdo byl se po nich ohlíželi. Pertlík skorem vrávor.

Došli do rychty. Rychtář zavolav tetku Verunu sdělil jí, že Pertlík zůstane v rychtě. Že bude spávat na výměnku a jíst s ním, s rychtářem, že bude jako za šafáře, že bude mít v rychtě jako výměnek.

Veruna se podivila a málo chybělo, že by byla spráskla rukama nad hlavou.

Vždyť přece věděla, tak jako celá dědina, že tihle dva lidé spolu nevyměnili nikdy ani slova, sotva se na potkání pozdravili, hledíce při tom vždy mimo sebe.

A že ten hněv byl již starý, již kolik roků trvající, aniž by se vlastně vědělo proč.

Jen tolik lidé věděli, že pojednou přestal Pertlík pracovat na rychtě a jeho žena též, že chodili raději na práci k panskému dvoru, dceru že poslali do služby a tak ta rodina, která se dříve na rychtě mnoho let obživovala, si hledala nyní chleba jinde.

Ani do rychtářova lesa nechodila Pertlica více na roští, v zimě raději zahálela, než byla by šla komukoliv třetí len do rychtářovy pazderny.

Když se Pertlica rozstonala a umřela, tu Pertlík vyprošuje na sousedech kusy desek na rakev, nezašel poprosit do rychty, ač by tam byl obdržel třeba desek na celou rakev a byl by mu rychtář jistě nebožku odvezl svými koňmi.

Jsa vdovcem držel se Pertlík na bytě u drvaře, s kterým byli již dříve bydlili. Drvařka mu vyprala,

uvařil si jakž takž sám a trochu toho roští k topení také přinesl.

Usednuv v rychtě za stůl a přijmuv chleba a soli, dal se starý Pertlík do pláče. Nemluvil, jenom vzlykal.

Rychtář jej nechal. Po dlouhé chvíli teprvé mu řekl, že by toho mohlo být dost, a Pertlík jako poslušně přestal.

Zvedna se, vyšel beze slova ven.

»Musíme ho nechat,« pravil rychtář k Veruně. »Zatopte mu na vejměnkou, budeme mět vejměnkáře.«

Veruna kroutila hlavou a pohlížela za Pertlíkem. Tento šel pod kůlnu, vzal si tam trakař a žejbroval se s tímto do dědiny. Do svého bytu.

Tam řekl svým spolubydlícím, že se stěhuje na rychtu, že tam zůstane. Naložil si na trakař svoji truhlu. Starou postel i se sleženými duchnami a trochu toho nádobí daroval drvaře, která to ovšem ráda přijala. A tak se starý Pertlík stěhoval.

Přižejbroval se s tou truhlou do rychty a donesl si ji na vejměnek. Neptal se nikoho, kudy a kam, vždyť zde znal každý kout, vždyť zde za svobodna sloužil.

Ve výměnku bylo zatopeno. V sedniče, dosti prostranné bylo šero a rudá záře ohně vrhala svoje záblesky po stěnách a stropě.

Pertlík si usedl na truhlu a ponořil se v myšlenky. Veruna přišla jej zavolat k večeři.

Šel, pojedl s rychtářem kávy, pak seděli chvíli mlčky kouříce. Vytasil se Petřík s dýmku, takovým dřevěným »žebrem« a rychtář mu podal svůj pytlík ze skopové kůže, nesešivaný, olemovaný zeleně. Nacpal si Pertlík a zapukal, kouř vyvalil se z dýmky, jiskérky zasvítily. S kouřením nabyt starý Pertlík řeči a pravil k rychtáři: »A kdy si pantáto všecko vypovíme?«

»Až se na to parkrát vyspíme,« řekl rychtář a po chvíli odcházela Pertlík do výměnku.

II.

Divila se tomu celá dědina, jak se dostal starý Pertlík na rychtu. Dcery přiběhly jedna po druhé do

tazovat se otce, proč, že si běže toho nádenníka na rychtu; nedostaly však jiné odpovědi než, že on, otec tomu prostě chce.

A když přišli zeťové a poukazovali, že mohl by pantáta míti ten náhled a vzdáti se hospodaření, vzít si sem někoho z nich a nenasazovati si cizího člověka. Tak že jest již na rychtě slíben výměnek tetce Veruně.

Rychtář odvětil, že může on sám ještě přečkati oba ty »výměnkáře,« ostatně že dcery jsou odbyty a že záleží na jeho dobré vůli, komu on rychtu odkáže, koho bude chtít míti následníkem. Že přece starý Pertlík nemůže být pokládán za schovance a oni zeťové i se ženami že nemusí se pranic o tu věc starat, natož se k vůli tomu jedovat.

Zeťové odešli s nevolí a nevěděli, zda si pantátika nepohoršili.

Starý Pertlík se zatím na rychtě odomácnil. Ve výměnku hodlal si sám stlát a uklízet, jen podlahu mu mu měly ob čas ženské umýt. Za to že dá děveče jarmarku, sliboval usmívaje se.

Ohlédnul se také hned po stavení, co by si vzal zvláště na starost.

Rozhodnul se, že bude holubářem. Vlezl hned na půdu, prohlédl budníky, upravil do všech novou mazanici, přilákal si holuby a pozoroval, jak by bylo nejvýhodněji mladé spárkovat.

Když slezl s půdy, vypadal až hrůza a Veruna jej posílala, ať se jde hned k pumpě umýt. A také ať se převleče a šaty na plot pověsí, sice že by nasadil do sednice ještě pipky, které jistě v holubníku sebral. Rychtář se tomu smál.

Petrík se opravdu umyl a převlekl. Ty staré šaty že si zachová tak k tomu přehlížení holubníků, řekl a oblékl si sváteční. Že bude dělat chasníka, prohodil a a znovu rychtáře rozesmál.

Byl Pertlík již na rychtě celý týden a posud se nedostali s rychtářem k tomu aby si vypověděli, co si pověditi chtěli.

Až tu za nevlídného říjnového dne, kdy venku dešť a sníh se sypal ze zamračené oblohy, za takového

dne, kdy se téměř ani nerozsvětlo, zašel si rychtář k Pertlíkovi na výměněk na besedu.

»Tak dneska si to vypovíme,« pravil usedaje ku stolu, kterýž si byl výměnkář přistavil až ke kamnům aby užil hodně tepla.

»Jak chcete, pantáto,« řekl Pertlík a usednul na pekelec.

Bylo notně zatopeno, na plotnu hozené kuličky jalovce praskaly a syčely, poskakující jako rtuť. Libá, jako lesní vůně vanula v celé sedniče.

Bylo tu milo. Dvě postele stály u zdi, mezi nimi květovaná na hnědé půdě jarmara, u okna truhla, kolem oken lavice.

Svoji starou truhlu měl výměnkář postavenou u postele, kde spal. Na té truhle také sedal, když neseděl u kamen.

U kamen byla police, dole s jarmárkou, nahoře s misníkem, v ní nádobí. To si zde byla nebožka rychtářka tak vše zařídila, hned jak se počali chystati k synově svatbě. V té truhle u okna, takové veliké, na sáh dlouhé a na tři stěrvíce široké, v takové truhle jaké se již nedělají, dědičné v rychtě, měla ten svůj poklad příze a vinutí. Však měla tetka Veruna dávno laskominy přehrabovat se v tom a vykládala rychtáři, že se do toho mohou dáti moli, zůstane-li to tak uzavřeno.

Leč rychtář řekl, však že to kozel nevezme, a tetka musela odtáhnout s nepořízenou. Kdykoliv uklízela ve vejměnkou, pohlížela na zamčenou truhlu tak jako kočka na pomazánku za oknem. Jen tím si odlehčovala, že vrazila vždy do té truhly, až visutý na ní zámek, velký jako dlaň, zachrastil o závoru.

»Evo, ty Evo zvědavá,« usmál se jí jednou rychtář a Veruna se styděla.

Oba starci usedli proti sobě.

Rychtář, jak již řečeno, vypadal mužně a ty bílé vlasy mu k oholené, ruměné tváři pěkně slušely. Obočí měl posud černá a zuby jako křemely. Týl neměl posud pranic ohnutý a prsa měl vyklenutá jako kdy v plném mužném věku.

Pertlík měl sporé šedivé vlasy od týla nahoru přes lebku sčesaný, hlava se kývala na tenkém, žilnatém

krku, prsa byla vpadlá, hřbet ohnutý. Nohy podklesávaly v chůzi a ruce se zachvívaly. Byl jenom asi tři, čtyři léta starší rychtáře, avšak vypadal o deset let starším. Byl sešlý bídou, uplahočen, ustarán; jen z těch malých, černých očí to hledělo vesele, ač někdy pichlavě. Za zamodralými rty se kryly pokažené, oviklané zuby.

Nechtěl se snad vyhnouti rychtář pohledu starého kamaráda, kterého z dobrodiní přijal k sobě, leč mimovolně oči před tím sálavým, pichlavým pohledem Pertlíkovým a pozvedna je upřel je na polici, kde mezi miskami byla jedna bílá toufarová s modrými květy. Tak si maně vzpomenu, jak si ji kdysi nebožka jeho žena v nějaké pouti koupila. Povzdychnul. »Tak povídejte,« řekl k Pertlíkovi.

»Povídám, pantáto. Jako pohádku to budu povídat. Tak jsme byli mladí. Vy syn z rychty, dědic, první chasník v dědině. Já pacholek ve mlejně, kterež věděl tolik, že vyhandluje pacholčení za dření, až se ožení. A nám oboum se líbilo jedno děvče.«

»Maruška,« rychtář vzdychnul.

»No teda Maruška, však jsem jí taky tak říkal. Arci dcera ze mlejna a pacholek — to byl rozdíl! Ale co pak se ptá mladost na jinýho, nežlivá co se líbí a co je srdci milo. Maruška se mnou postávala na zahrádce, hu vantrok, v zejme postáli jsme ve mlejnici a měli jsme si vždycky co povídat. Ale co bylo platno, přišel bohatej ženich a namlouval si bohatou nevěstu. Co Maruška vyplakala slzí, to by se byl snad mlejn pohnul, ale platno nebylo. Řekla to tomu bohatému chasníkovi, že ho ráda nemá a že k němu srdce nepřiloží, ale ten se jenom smál, a sliboval, že jí bude kupovat hedbavny šátky a šaty, že ju bude vozit na poutě a jarmarky a že ju bude vodit k muzice. To vy víte, pantáto rychtáři —«

»Vím,« řekl rychtář temně.

No, tak Maruška plakávala, byla psuta a i bita. Řekla mi, že by nejradějác skočila pod kolo. Těšil jsem ju, vymlouval jsem jí to a jak řekla: ano, odešel jsem ze služby. Nemohl jsem se na to dívat. Řekl jsem, že se budu ženit, a opravdu jsem se ženil. Vzal jsem si děvče, ktery mělo pocuchanej věneček. Bylo to skoro jako z přátelstva, zkazil tu holku bratr toho Marušči-

nýho ženicha. A ten ženich, můj nejlepší kamarád, mně sám prosil, ať to hudělám, proto že ten jeho bratr by si byl to děvče chtěl vzít a to nemohli v přízni dopustit, aby si vzal jeden bratr dceru ze m'ejna a druhej děvčku. Avšak ten, co tu mou ženu zkazil, nehužil svýho jmění a nedožil věku. To vy, pantáto rychtáři, taky víte.«

»Vím. Humřel můj bratr svobodnej,« vzdychl rychlář.

»Ba ano, před vašou svatbou. Museli jste ju vodložit, když vám bratra strhala horká nemoc, — ale to já nevím, byla-li to horká nemoc — pantáto rychtáři.«

»Byla i nebyla. Ten den, co jste vy Manču vedl od oltáře, se nám nebožtík Filip věšel. Odřízli jsme ho, ale nepřišel huž k vědomí. Povídal doktor, že se věšel z fantase, že to byla ta nemoc v něm. A tak jsme to nedali mezi lidi,« rychtář stále oči na onu mísu upíraje mluvil zvolna, jako těžce.

»Ta moje žena plakala o vašeho bratra, až mi jí bylo líto. Ale neříkal jsem nic. Však musí bejt chudej člověk živ a vy jste mi živobyťi na rychtě slibovali a dali. Ale ten vroubek jste měl pantáto hu mně, že jste si ani nevšiml, jak ta moje žena pláče a že jste jí ani neřekl: Potěš Pánbůh. Tak plakala Manča jako Maruška.«

»Aspoň jste měl Manču rád — anebo měla ona ráda vás,« řekl rychtář.

»Vy jste měl Marušku snad taky rád. Já jsem Manču litoval, ale rád jsem ju neměl. Moc si na to myslila, že mně donesla ty tři sta, co jste jí vyplatili; však jsme jich nehužili. Pujčila si je a přišli jsme o ně. Jak nabyto, tak pozbyto. A když se jí narodil hoch, tu si jenom zavzdychla, že půjde prej asi za tátou. Já to děcko nemohl ani na svět přivítat. Požehnal jsem je křížem, ale nepolibil. Bylo to tejden živo, proplakalo to všecky ty dni a noci a pak jsme je pochovali. A od ty doby byla Manča veselejší. Chodili jsme k vám na práci a vaša panímáma nám přála. Ale já jsem s ňou nikdá nemluvil. Bylo mi jako bych měl hřích, kdybych na ňu náko kouk — to vy víte, pantáto rychtáři.«

»Vím, však jsem nebožku ženu ani poškádlit nesměl, hned měla slze v očích. Říkala, hned ať prej ji nevyčítám, že si vyčítá sama co dost. A když vaša žena po pár letech děti si vodila, přála jim taky.«

»To že přála. Ale však jsme s dětma radostí nepoměli. Vyrostlo to trochu a šlo si jedno za druhým lehnout za tu hřbitovní zídku. Jenom Manča zůstala, jenom Manča. A co nechtěl osud, já říkám jenom osud je to, pantáto rychtáři, že se do Manči zakoukal zasejc rychtářův syn jako do její matky. A o tom vy jste nechtěl vědět, pantáto rychtáři.«

»Ne, to nemohlo bejt. Jako nebožtík otec nedovolil mýmu bratrovi, tak jsem já nemohl dovolit mýmu synovi. Na rychtu patří selská dcerka, to bylo od jakživa. A bude zasejc. Všudy. Vdal jsem dcery na grunty a pro syna jsem taky vybral nevěstu z gruntu.«

»Protože jste měl srdce přiloženy k mamonu a ne k synovi. Ten váš syn plakal o mou dceru tak, jako jeho matka plakávala o mně. Byl hu nás, prosil mně, ať necháme Manču s ním jít do světa, že prej by šli do Ameriky, že nepotřebuje rychtu, že by si ženu huživil. To jste nevěděl, pantáto rychtáři?«

»Nevěděl a věděl. A tolik jsem věděl, že by to byl do opravdy nehudělal, byl přece jenom rychtář. A pak jste poslal vy dceru pryč.«

»No poslal, neposlal. Tohle vy nevíte, že k nám přišla vaša panímáma jednou pozdě večír a že nás prosila, ať děvče někam pošleme, ať je Václavovi s očí, aby prý z toho nebyl třeba hřích. Bála se hříchu, věděla, že by pak asi nejmíc od vás zkusila. A má žena se taky lekala hříchu. Tož, jářku, holka, půjdeš. Máma ti může povědít, co taková holka zkusí. A tenkrát jste mě pantáto řekl, že mně nepotřebujete, ať si hledám práci a chleba jinde, že nemáte k nám žádných povinností, když děcko po vašem bratrovi humřelo. To víte, pantáto rychtáři?«

»Vím. Nedivte se, já se bál o syna. Tak můj Václav vypadal jako nebožtík bratr Filip, jakoby mu z oka vypadnul a ty jeho holky dceru si můj syn zalíbil. A bejt to nemohlo — věřte Pertlíku, nebylo by bejvalo požehnání, protože ten stín mýho bratra by se tomu byl stavěl do cesty.«

»Anebo proto by bylo bejvalo požehnání, že by nebožtík Filip byl přál bratrovým synovi, co sám

nemohl mět. A je-li to pravda že nebožtíci vijou, co se s náma děje, tak spíš se nad váma pohněval.«

»Bylo hu nás trápení. Kdybych byl věděl, že jste poslali děvče pryč, byl bych vás nechal při rychtě pracovat. Než jsem se o tom dozvěděl, měli jsme se synem trápení, trucoval, nechcel tu nevěstu, co jsem mu vybral, a říkal, do smrti, že jí přát nebude. A tak ho zastihla smrt, to bylo neštěstí, to byla žalost. A to taky víte, Pertlíku.«

»Vím, litoval jsem tenkrát i Václava i panímámu. A musel jsem myslet na Filipa. Naša Manča sloužila ve městě. Václava oplakala huž jednou a pak plakala pro něj podruhy. Div si hlavu nestrhala. Chcela se tenkrát vrátit dom,' že prej chce bejt aspoň tam, kde on bejval.

Ale my jsme nedali. Měla dobrou službu, třeba že z toho moc neměla. Co vysloužila, dala nám. Říkali jsme: Holka, Mančo, nech si to, budeš taky stará, hužij si to, přej si šatstva. — Ale Manča vždycky stejně: Tatínku a maminko, to, co mám to je pro vás, to prej tak patří podlévá čtvrtýho Božího přikázání. Je to radost, když je dítě k rodičům hupřimny, to taky víte, pantáto.«

»Ba vím skoro naopak. Mý děti jsou hupřimny, ale na oko. Co dělat?«

»No moje Manča ne na oko. Hodily se jí vdavky. Dost slušnej člověk, dělá ve fabrice. Nepije, nekarbaní, nedá jí zlýho slova. Ale Manča si vymínila, že nás rodiče chce dalejc podpořit. Tak posluhuje a pere lidem a z toho vejdělků donese aspoň zlatku na tejden. Já vím, že noci nastaví, aby taky mužovi peníze odvedla. Přijde za tři, za čtyři měsíce jednou a to dává člověku ty peníze s takovou radostí. A jenom: tatínku můj, tatínku zlatej, přilepšete si, nedříte. Matce funus vystrojila, dala peníze, co si na šaty schovávala a pak mně chcela vzít k sobě. Zeť proti tomu nebyl, ale já nechcel. Nezvykl bych ve městě. — A víc nemám co vypovědit pantáto. Ale tolik věřte, jestli jste nevěřil, že moje dcera byla od vašeho syna čistá, že se měli rádi bez hříchu.«

»Věřím, Pertlíku, a proto vás chcu hu sebe mět. A ještě Vám povím, že mi nebožka žena na smrtelný posteli vyčtla, že kdybych byl přál Václavovi, co si jeho srdce přálo, snad by se nebylo stalo to neštěstí. — A to je mi do dnes líto a bude líto do smrti. A vyčtla

mi, že jako ona k vůli mně musela pustit z mysle, co ji bylo nejmilejšího, tak že i syn v ty lítosti humřel.« —

»Je to za náma, pantáto rychtáři, a my půjdeme za tím. A včil si odpusťme za všecky a za všecko.«
Pertlík podal rychtáři pravici.

Tento ji uchopil a se slzami v očích řekl pouze jedno slovo: »Kamaráde!«

Setrvali v mlčení, až je Veruna volala k obědu.

A od té chvíle nebylo jednoho bez druhého viděti. Rychtář bral Pertlíka i do hospody ke «konšelskému» stolu a lezl s ním i k holubům.

III.

Chystal se Pertlík, že zajde do města navštívit dceru a poví jí, jaký netušený obrat nastal v jeho životě. Rychtář chtěl sice, že zapráhne a že se sveze s ním, leč Pertlíkovi zdálo se to býti přílišnou pýchou a jistil, že by se Manča darmo polekala.

Konečně se vypravil. Zatím napadlo sněhu a byl již advent. Pertlík uvažoval, že dcera by tak jako tak před vánocemi přišla se na něho podívat a že bude ráda, ušetří-li jí cesty. A pak se mu podobalo, že by Manča tak nějak se mohla ostýchatí přijít za ním na rychtu, kde druhdy k vůli ní bouřily zlé hněvy mezi otcem a synem.

Vrátil se z města k večeru smuten. Zastal dceru v starostech. Stonal jí muž a ona musela vydělati na oba. Chtěla sehnati otcí přece několik zlatých, myslíc, že potřebuje na činži. Než otec upokojil jí vypravuje, jak byl přijat od starého kamaráda, s nímž se byl smířil a jak jej čeká klidné stáří.

Manča se rozplakala, chtěla, ať otec raději se k ní odstěhuje, že přičiní se, aby vydělala na všecky jeho potřeby, leč od rychtáře ať ničeho nepřijímá. Řekla, že rychtář nijak nemůže zaplatiti ten žal, který svíral kdysi mladé její srdce tu lítost, že odešla od rodičů, tak jako nevzkříší svého syna.

Pertlík jí vykládal, jak také rychtář trpěl a jak trpí neupřímností vlastních dětí. Pověděl jí, jak mu

je samému po smíření lehká a volná, a jak je mu na rychtář dobře.

Leč Manča přece se rmoutila. To a nemoc zefova arcit starému Pertlíkovi přidalo smutku. Vyprávěl rychtáři jenom o zefově nemoci.

»A co, mladej člověk se vykřeše,« mýnil rychtář. Ptal se, kdy dcera Pertlíka navštíví.

Pertlík tušil, že by Manča asi tak neučinila. Však mu řekla při loučení, že může on nyní častěji k ní přijít. Vymlouval se tedy na zefovu nemoc.

Před svátky zabíjeli v rychtář krmníka. Rychtář nařídil Veruně, ať naváže do uzlíka vejslužky a Pertlík ať donese do města dceři.

Pertlík šel skorem nerad. Skoro se strachem vyřizoval dceři od rychtáře pozdravení a odevzdával vejslužku. K jitrnicím a jelitům přidala Veruna k rychtářovu nařízení také kus masa.

Manča by byla nejraději vejslužku nepřijala. Leč pohled na churavého muže, který chtivě upíral oči na masitá jídla, zavřel jí ústa.

Měla Manča velké trápení. Muž chřadl souchotěmi a nebylo naděje, že by ještě okřál.

Měl nyní stále dráždivý hlad a Manča sotva stačila posluhou a prádlem vydělávat na tu zlou nemoc.

»Chudák Soukup,« pravil Pertlík tiše k dceři.

»Ba chudák. Nebude živ. A já se hudřu. Nechcu mu ničeho odřít a pomalu nebudeme mět krejčara. Musím ho přece obsloužit, nemůžu ho tak nechat a na celý den od něj odejít. Musela jsem pustit posluhování; taky se mne paničky štítí, že bych mohla prej ty souchotiny jako přenést. A do domu prádla taky málo dostanu, že prej bych třeba prala to prádlo s jeho. A taky ho ta pára dusí. Chodím štípat lidem dříví, nosím vodu, natahám se jako mezek, než pár krejčarů seženu,« naříkala si Manča.

»A já se mám jako rychtář!« Až se toho slova zaleknul starý Pertlík. Opravoval se, že se má, jak se jakživ neměl. I několik desetníků měl, které mu rychtář občas poskytnul, aby prý měl na tabák, ač si musil cpávat vždy z jeho měchuřiny. Vytáhnul ty malé úspory

a vnutil dceři, co měl. Vzala to ani se nezdráhajíc, bída jí doháněla.

»A jak bude, až ti odejde?« ptal se Pertlík.

Nemocný byl zatím usnul.

»Jak Pán Bůh dá. Kdybyste byl zůstal na kvartýru, byla bych šla k vám. Rádějác bych byla na dědině. Dělán ráda v poli a ráda bych se zbavila ty městsky práce. I kdybych šla do služby, něšlo by mi to huklžení tak jako dřív, jsu moc sedřená. A taky tu na mně bude všecko padat steskem. Soukup je dobrák, nebyla bych asi hodnějšího muža tak hned dostala. Nehublížil mi ani slovem, natož aby mi byl dal ránu. A nikdá nebyl proti tomu, když jsem vám přála,« Manča stírala slzy.

»Však jsem s nebožkou matkou, Pán Bůh ji odpusť, vždycky říkali, žes měla proto všude dobře, za to žes byla k nám tak hupřimná. Co tuhle rychtář se natrápí, ty dcery jenom: Pantáto, dejte, Františka svádí a povídá na Marušku, Maruška na Toničku, a Tonička na obě, — ba zrovna jedna druhou špehuje a majou přece všecky dost. Nedívím se rychtářovi, že nechce bejt hu žádnýho zefa na vejměnku,« vyprávěl Pertlík.

Manča přistoupila k muži, který byl probuzen dráždivým kašlem. Opřela hlavu trpitelovu o svá prsa, otírala mu pot s čela a přimlouvala laskavými slovy.

Kašlem vysíleného uložila opětně do podušek a podala mu trochu jakéhos thé.

»Dej mi hupect kousek masa,« žádal Soukup ženu.

»I ano,« řekla a schystala hned maso. Přiložila do kamen a šla hned pro roští.

Když odešla, pozvednul se nemocný s námahou a pravil ku tehánu: »Pantáto, až humřu, neopouštějte Marjánku.«

»I neopustím,« řekl Pertlík dojat.

»A vemte ju k sobě na dědinu. Já vím, že ju zde ve městě málo co těšilo. I ten kostel, říkala, že jí byl vzácnějším, když si do něj přes pole došla. Tady že jí bejvá darmo líto, že nemůže k vůli práci si ve všední den tam zaskočít. A pak já vím, že nejradějác dom vzpomínala.« Vysílen klesl Soukup opět na lože.

Manča se vrátila s palivem, přiložila a usedla opět u postele.

Pertlík byl sklíčen. Dojímal je dceřina bída.

»Mančo, poslouvej,« řekl váhavě. »Tuhle Soukup myslí abys, no víš, kdyby se mělo stát a ty zůstala jako sama, šla ke mně na dědinu. A nemám tě opustit.«

Manča se rozplakala.

»Na rychtu k vám, tati, jít nemůžu. To ne. Ale šla bych teda na dědinu, obživila bych se a byla bych hu vás skrzevá posloužení, kdybyste potřeboval. Cizí by vás neobsloužili. A taky bysme se spolu potěšili. To víte, tatínku, od vás dobrý slovo je jako peníze od cizího,« řekla Manča.

»Půjdeš k tatínkovi, Marjánko, půjdeš. Slib mi to, že půjdeš,« žádal nemocný. »A před pantatíkem ti to povídám, budeš-li moct, abys se vdala, ať se nemusíš sama starat, ty jsi to zasloužíš, aby se někdo o tebe staral, ty dušo jedna hupřímná. Ó, to je mi těžko . . .«

A zase záchvat kašle seslabil nemocného.

Pertlík smutně chystal se k odchodu.

Dcera jej žádala, aby přišel brzy opět. Že nyní, nesháněje výdělek, přijít může. Skoro v rozpacích pak dodala, aby jí nenosil od rychtáře ničeho, žádné almužny, že nemůže přemoci v duši doposud hněv naproti rychtáři, tak jako do smrti nezapomene na Váciava.

»Můžeš přijmout od pantáty rychtáře, co by ti poskytnul, to není halmužna, dal by ti z dobrého srdeca, lituje, že ti způsobil trápení. Ale věř, holka, že konal po rozumu. Nebyla bys měla s Václavem co dobrého. Ani v přátelstvu, ani v sousedstvu. Nebyli by tě přijali dobře mezi sebe, byli by ti vyčítali chudobu a sprostěj rod. I ten mámin hřích, třeba ty z něj dítě nebylas, by ti byli vyčítali, i to, že skrzevá tvou mámu měl rychtářův druhéj syn skoro smrt.« Tak vážně hovořival starý Pertlík zřídka kdy s dcerou a tato sklonila pokorně hlavu.

Když se loučil Pertlík se zetěm, políbil mu tento ruku a prosil znovu: »Pantáto, neopouštějte Marjánku.«

Smutně ubíral se Pertlík k domovu. Sděлил rychtáři, jak jest zetěvi špatně a že tuší, že jej asi živého již neuvidí.

»Pak si vezmete dceru sem,« navrhoval rychtář.

»Do dědiny se asi přistěhuje, ale na rychtu by nepřišla. To asi ne, pantáto rychtáři, a vy uhodnete proč,« řekl Pertlík sklíčeně.

Rychtář svěsil hlavu.

Tak ten hněv přece ještě se neusmířil a rychtářovu duši tísnilo vědomí, že někdo vzpomíná jej v nedobré. Tak v tom stáří by si byl přál mítí rychtář kolem sebe vše vlídnou a klidnou, a nemohl toho dosíci.

Co meškal Pertlík u dcery, zašel si rychtář také na besedu k nejstarší dceři Františce. Sotva usednul a chleba si ukrojil, již zde byl muž dcery Marušky a za malou chvíli doběhla Tonička a usadila se, jakoby chtěla zde pobýt do rána.

Jen aby se nejstarší dcera nemohla k otcí nějak přilichotit, aby právem prvorozenství nežádala postoupení rychty, aby nevymohla si na otcí nějakých výhod při dědictví. Nespustily rodiny tří dcer jedna druhou se zřetele, špehovaly a pomlouvaly se na vzájem.

Nepotěšil se rychtář na besedě u dcery.

Hovořilo se dosti, ne však upřímně. Františka uvařila otcí kávu, poslala pro pivo, donesla pomazánky a i čajem jej uctila. Tonička pak zvala, ať tatínek přece také k ní přijde, ať jí nezarmucuje tím, že dbá jenom o Františku.

A Maruščin muž rovněž mluvil jenom o tom, jak to bude ženě líto, že k ní pantáto nepřišel. Že by jej také uctila.

»No, přece nebudu chodit po vás od jedny k druhý jako popořídkou. Snad nejdu k vůli ty úctě? Můžu jít k jedny jako k druhý, sem jsem zašel, že mám sem nejblíž. A bylo mi náko smutno, že šel Pertlík do města,« řekl rychtář.

»To jste nám, pantáto, nemuseli dělat s tím Pertlíkem,« prohodil Františčin muž. »To jakoby děti o vás nedbaly, že jste si vzali k sobě kamaráda.«

»A jářku, co je komu po tom? To mi snad ještě moje rychta vynese, abych si pozval kamaráda. A že je ke mně cizí člověk hupřímnější nežlivá vlastní děti, to je jednou pravda. A jářku, ani muk! Totě řečí, jakoby vám rychty hubylo! Co pak se nemůžete huž

dočkat my smrti, abyste se mohli o rychtu hádat a prát?« zahřměl rychtář.

Dcery jaly se jej chlácholit, Františka mračila se na muže, ač se spolu stále domlouvali, že musí se otcí říci, jak jim jest Pertlík nemilým.

Ale již nedocíleno klidu a rychtář šel domů mrzut a smuten.

A pak jej na novo zarmoutil Pertlík.

Přece však s ním stále hovořil o dceři a zeti a určil, že musí aspoň pozítří si zase Pertlík zajít do města a vzít s sebou dceři, co bude moci potravín unést.

Pertlík děkoval, byl však v rozpacích a mínil v duchu, že se vymluví na únavu neb třeba na chorobu, aby hnedle nešel.

Věděl, že by dceři byly rychtářovy dary nemilými a mrzelo jej to, jakoby to mohl rychtář vědět.

Druhého dne však obecní poslice, vrátivši se z města, vyřizovala Pertlíkovi, že Soukup umřel a že Manča jej, Petrlíka, prosí, aby k ní přišel.

Šel hned. Rychtář mu vnutil desítku, aby měla Manča na prostý pohřeb. Řekl však, že mu starý kamarád neb i později Manča ty peníze odpracují.

Pertlík šel s těžkým srdcem, byl sklíčen lítostí o zetě i starostí o dceru.

Divil se, že tak náhle zeť dokonal a věru že s obavou téměř odevzdával Manči peníze od rychtáře a vyřizoval jako jeho vzkaz, že může mu Manča peníze odpracovat později.

IV.

Manča nezdráhala se peněz přijmouti. Byla ráda, že může dáti manžela lépe pochovati. A téměř si oddechla po jeho smrti.

Byla všecka ztrápena přehlížením jeho utrpení, přála mu ulehčení a klidu.

Do budoucnosti hleděla také jaksi upokoženě. Však věděla, že se užíví, jen až drobet si oddechne po přestálé námaze. A těšila se, že přestěhuje se do dědiny,

že bude žít tam, kde vyrostla, kde poutaly jí vzpomínky na matku a na milence. Ač měla Soukupa ráda, přece nemohla na Václava dlouho zapomenout; hlavně smutná jeho smrt jí trápila. Byť uznávala, že to byla nešťastná náhoda, přece jí vždy napadalo, že myslil-li Václav ve chvíli před smrtí na zničené jich milování, muselo mu to býti velice líto. Také nikdy nevěřila, že měla pozůstalá nevěsta Václavova příčinu tolik o ženicha truchlití, věděla, že měl Václav rád jenom ji, dceru chudých lidí.

Až se mrzela, že při mužově mrtvole jí napadaly stále myšlenky na Václava.

Pověděla to otcí a vybízela ho, ať se po pohřbu Soukupově stěhuje s ní do podruží. Že nebude muset sám ničeho pracovat, ona že vydělá pro oba a obslouží jej, jsouc ráda, že tak činiti může.

Rozvázně patřil starý Pertlík na dceru a rozvázně jí napomenul: »Mančo, Mančo, mluvíš v žalosti. To není jen tak, jak ty myslíš. Mám od pantáty rychtáře víc než jenom to dobrodiní. Že jsme si po křesťansku odpuštěli i tu závist i ty hříchy hněvu od mlada, to je taky velká věc, člověk to cejtí na duši. A pak, tak jako dva staří lidé si spolu dobře rozumíme. To vy, mladí, nevíte, jak jináč se o všem myslí, když má člověk šedesátku za sebou. Já jsu o ňákej rok starší nežlivá pantáta rychtář a víc jsem zkusil na světě. Ale jen práci a bídou, on zasejc víc tou nešťastnou smrtí synovou a nevděkem dcer. No, ty si půjdeš někam na sedničku do podruží a budeš chodit ke mně na besedu — —«

»Na rychtu? To ne, tatínku,« řekla Manča pozvednouc hlavu.

»No zatím teda ne. Až pozdějác. Já budu chodit teda k tobě. Ale kdyby na mně Pán Bůh dopustil nemoc, to přijdeš, vid, Mančo? Huž podlévá čtvrtýho Božího prikázání,« řekl Pertlík.

»To víte, tatínku,« Manča políbila otcí ruku.

Soukup měl tichý pohřeb. Výkrop, ještě před mší svatou. Šlo několik lidí ze sousedství a dostavil se rychtář.

Přijel na svých hezkých rychtinkách, nechal povoz v hospodě a šel až k bytu Mančinu, vyptav se naň.

Manča byla překvapena, a když ji rychtář se slovy: »Potěš Pán Bůh,« podával ruku, tu mu ji dle zvyku z dětství políbila, k čemuž otec pochvalně přikývnul.

Šel rychtář s Mančou a Pertlíkem po výkropu do kostela a pak je zval na snídání do hospody. Manča se zdráhala a teprve po domluvě otcově šla spolu.

Poseděli při kávě a rychtář hovořil s Mančou tak vlídně, že mu posléz poděkovala za půjčku desítky, slibující, že co nejdříve bude hledět to odpracovat.

Rychtář se usmál a řekl: »Milá vy Soukupko, dal jsem víckrát lidem napřed za práci a nemusíme o tom ani mluvit.«

»A pantáto, ještě jednou zaplať Pán Bůh za tu vejslužku od zabijačky, chudák Soukup se tím jídlem zrovna jako na tu poslední cestu posilnil. Ještě pak v noci jsem mu pekla jitrničku a ráno huvařila kousek masa na polívku, snad si nikdá nic tak neliboval,« řekla Manča srdečně,

A téměř se v duchu styděla, že z jakéhosv vzdoru sama ani z těch věcí neokusila, dala to, co zbylo, sousedce, která jí pomáhala Soukupovu mrtvolu umýti a převléci. Řekla sousedce, že pro lítost toho nemůže pojísti, a ta jí uvěřila.

Ta řeč Mančina překvapila Pertlíka a hleděl hned veseleji ze starých očí. Jel pak s rychtářem domů. Manča zůstala, chtěla si ještě všelicos uspořádati. Žádala otce, ať jí zatím opatří byt a v několika dnech přijede do města se sáňkami pro tu trochu jejich věcí. Hodlala pak jíti do dědiny zároveň s ním.

Nabídku rychtářovu, že mohla by jíti na rychtu, že se tam pro ní práce najde, odmítla, díc, že třeba by to rychtářovým dcerám nebylo vhod a že nechce býti ze svého zármutku o muže vytrhována, třeba nemilými vzkazy a klepy.

Rychtář uznal, že má dobře. Řekl, že u něho najde vždy práci.

Petrлік opatřil deeři byt téhož dne. U chudých lidí, drvaře, který měl pět dětí. Vzali rádi Manču za týdenní ujednaný plat dvaceti krejcarů a přinešení trochu paliva. Mohla si za to postavit postel hned

proti kamnům a truhlu za postel. Ostatní krámy, má-li jakých, že může si dáti na půdu.

Manča si oddechla znovu.

Naložila postel s peřinami, které si ze služby a ze Soukupových úspor byla opatřila, na sáňky, pak truhlu se šatstvem a nádobím. Lepší věci byla za mužovy nemoci prodala. Nyní pak prodala i šatstvo po něm, stůl, dvě židle a poličku. Lavičku, vanu na prádlo a nějaký škopek a putýnku pak naložila na sáňky a rozloučivši se se sousedy, jela s otcem k domovu.

Byla by chtěla sama sáňky táhnouti, leč musela přijmouti pomoc otcovu. Nedostávalo se jí sil, tak byla zmořena.

Dlouho trvalo otcí a deeři cesta, ač byla po umrzlé silnici dobrá sanice. Musili odpočívati. Pertlík huboval sám na sebe, řka, že tím dobrým bydlem zlenivěl, vzpomínal na břemena jaká druhdy tahával a nosíval.

Manča jenom vzdychala. Tak si nikdy nepředstavovala svůj návrat do rodné dědiny.

Povídávali si se Soukupem, že budou šetřiti a spořiti, aby mohli se někdy v stáři odstěhovati do té dědiny, kam Manča tolik toužila.

Čítali, když budou spořit dvacet, pět a dvacet let, že si pak budou moci zakoupiti chaloupku a do smrti se na ní doživit. Že neměli dětí, počítali, že by si, nedostaví-li se již žádné děcko, vzali pak schovance neb schovanku, jimž by pak za posloužení chaloupku odkázali.

A nyní bylo po všem! Po úsporách, i ty věci kousek po kousku zakoupené byly pryč, manžel v hrobě a ona mladá žena sedřená a bídou sešlá tak, že věru neměla chuti k dalšímu žití. Ještě že si říkala, že musí hledět otcí posloužit. I když jej nebude živiti, že chce mu aspoň posluhovati a zpříjemniti mu stáří, jak jen bude moci. Myslíla si však v duchu, že otec ji asi přežije. Cítila se usláblou a napadalo ji, že třeba dostala od muže již také souchotiny — — —

Neřekla to otcí, nechtěla jej zarmoutit. Cítila se Manča u věku třicíti let tak malátnou a stárnoucí, že se myšlenky na smrt pranic nelekala.

Dojeli k dědině a zajeli přímo k Noskovům, kdež měla Manča bydleti.

Nosková, málo starší než Manča, přivítala vdovu srdečně. Nařizovala dětem, že musejí tetičku Soukupku pěkně poslouchat.

Umístily Mančinu postel a truhlu, nádobí postavila si na polici, zrovna vybízejíc Noskovou, aby si vzala, co kdy bude potřebovat. Lavička se také ještě do sednice vešla, dřevěné nádobí srovnáno do sklípku.

Nosková pověděla Manči, že může chodit s ní do pazderen a Manča byla ráda, že bude mít hned výdělek.

Však jí po zaplacení všech malých dlužků zbylo z utržených peněz jenom několik desetníků.

Otec odebral se na rychtu a dlouho si ten den s rychtářem povídali. Rychtář litoval Manču srdečně a nařídil Veruně, ať jí pošle bochník chleba a džbán mléka.

Pertlík však prosil, ať se prozatím tak nečiní, aby nemohli příbuzní říci, že on s dcerou rychtu objíejí.

Veruna přisvědčila dce, že bude lépe Manči vždy něco dáti, kdykoliv do rychty dojde.

Nepřišla tak brzy vdova Soukupka, ohlížela se jen a jen po práci. Shledal hned prvního dne, že nebude moci asi v pazderně pracovat. Úmorné horko působilo jí závratě a prach z pazdeří dráždil ji ke kašli.

Nabídla se ve škole, v myslivně a u židovského obchodníka k prádlu. Byla přijata a byla tomu ráda. Řekla Noskové, že bude chodit do pazderen až příští zimy, až přes leto na vzduchu trochu sesílí.

Útrpně svědčila Nosková, že to bude tak dobře, ač si v duchu myslela, že Manča do souchotin a smrti nemá daleko.

Pertlík docházel k dceři každého dne. Někdy donesl jí nějakou schovánku od oběda, kterou Manča podělila Soukupovy děti.

A než se dostala do rychty, uplynulo kolik týdnů.

Dojdouc konečně byla uvítána vlídně rychtářem a trochu špičatě Verunou.

Nadhodila jí Veruna, že by mohla také přijít do rychty pomoci vyprat, že mají k vůli jejímu tatíkovi týdně o kolik kusů prádla více. Veruna měla totiž strach,

aby Manča nechtěla se do rychty třeba nastěhovat a ji vytlačit.

Manča pochopila i chodila od té doby si pro tatíkovu prádlo. Taktéž sedničku výměnkářskou chodila dle potřeby uklízet.

Rychtář vyhuboval Veruně za to vyvádění, jak řekl, a mračil se za to na ni kolik dní.

Veruna se pak vymluvila, že to mínila tak, aby Manča chodila do rychty s prádlem pomáhat a dostala za to něco ode stravy.

S tím byl rychtář spokojen. Jakmile jaro nadešlo, chodila Manča do rychty na všechnu práci a že se chopila tu a tam i při domě, kde co bylo k popravení, počala ji Veruna přát.

Manča co pracovala v poli, okřívala na zdravém vzduchu. Počínala sílit, kašel ulovený nastuzením jí dávno přešel a když přišlo plné jaro, vypadala již docela dobře.

Arciř žal a strádání zanechaly svoje stopy v jejím obličejí. Vypadala, jako když se neumí smát, nezažertovala a že zapoměla zpívat, to si myslela vždy, any ženské při práci nějakou písničku zanotovaly.

»Ty jsi bláhová, buď ráda že se nemusíš starat o děti, jakpak kdyby ti byly dvě tři po mužovi zvoztaly,« říkaly jí ženské.

»Vdáš se zasej a nebude ti zle,« mínily.

Manči nenapadlo na vdavky ani myslet; byla ráda že nabývá síly ku práci.

Tak hezky se jí to pracovalo v té Boží volné přírodě; dýchalo se jí tu jinak než ve městě a běhala stokrát raději na kus cesty po mezích, než stoupávala ve městě po schodech, tak aspoň vyprávěla tatíkovi.

Vzpomínala mnoho na matku a Václava, leč již bez žalosti, bylo by jakoby pobývajíc v místech, kde druhdy s nimi bývala, byla jim jaksí blíže.

Na Soukupa arcíř vzpomínala s pláčem.

Litovala, že nestěhovali se spolu raději do dědiny hned, jak churavěti počal, že by zde byl snad tak okřál, jako okřívala ona.

Řekla to otci, než ten tvrdil že proti souchotinám není léku, že by Soukup ani zde se nebyl pozdravil.

Byl starý Pertlík nyní stále dobré mysli, od jara párkoval holuby a měl z té havěti velikou radost.

»To jsem si přával hned jako kluk, mít holuby,« říkával každému, kdo to jen chtěl vyslechnouti.

Nic si z toho nedělal, že se mu s tím lidé až smáli, a hádal se s Verunou o každé holoubátko, kteréž chtěla rychtáři za pochoutku ustrojít. Sám nechtěl ani okusiti, říká, že mu je těch holeček holoubků líto.

Tu smával se rychtář a pochutnával si na nadívaném neb smaženém holouběti říkával, že od tohodle jídla kamarádovi nedá, to že by on potom se namlsal a dělal v holubníku třeba tchoře.

Věru příchodem Pertlíkovým bylo na rychtě opravdu veselo.

V.

Hleděl veseleji rychtář i doma i na poli i na vše i na každého.

Ríkal, že jest to tím, že spadla mu se srdce tíha, že si požaluje, kdykoliv mu jest teskno.

A Pertlíkovo okřívání v dobrém bydle i probuzená starcova veselost rychtáře těšila.

Však měl potřebí, aby jej něco těšilo, neb mu dcery působily dosti trpkých chvílí. Co počala polní práce, neuplynulo ani dne, aby se některá dcera neb některý ze zefů nedostavili jakoby na nějakou poradu, v pravdě však jen sočit na ostatní, podezřívát a vypyptávat se. Jako vždy vypomohl i letos rychtář dcerám nějakou částkou obilí k setí a tu mu bylo zažití nemilou vádu, ana Maruška vyčetla Františce, že ona dostala ječmen, kdežto ji otec odbyl ovšem, kdežto Tonička předhodila oběma, že ony dostaly obilí a ona jenom několik pytlů bramborů. A přece dostala každá, oč byla otce žádala.

»To abych dal každé, co chce ona i co chtěou obě druhy,« řekl rychtář mrzutě a Pertlík se pousmál při vzpomínce, jak mu Manča slibovala, že mu bude hledět přes léto poříditi aspoň jednu novou košili, litující, že ty po Soukupovi byly tak vetché, že se rozpadaly v prádle.

»Ta vaše dcera má k vám víc lásky, nežlivá moje všecky tři ke mně dohromady,« řekl rychtář Pertlíkovi na toto sdělení.

Dokázala Manča tu lásku k otci velmi brzo.

Starý Pertlík obíraje se svými holuby, vylézal den co den na půdu. Jednoho dne za deště, ano bylo na schodech notně tma, uklouznul a sřítíl se střemhlav dolů. Těžce se potloukl, padnuv na cihlovou podlahu.

Měl zlomenou pravou nohu, vymknutou pravou ruku, zlomené žebro a na hlavě odřeniny a rány.

Manča byla právě také v rychtě. Dělal povřísla k blízkým žním. Byla s tou prací v stodole a věru si libovala, že si trochu při tom snadném zaměstnání oddechne. Neb posud byla trochu sosláblou a bylo jí co odpočívati, chtěla-li při polní práci postačiti ostatním dělnicím.

Nechtěla toho dát na sobě znáti, ani otci ničeho nepověděla, leč vítala lehčí zaměstnání vždy velmi ráda, hlavně v rychtě, kde byla dobrá strava.

Bylo před polednem a Manča protahující žmeny*) hladké, dlouhé, žitné slámy mezi rukama řekla si právě, jak se těší na oběd; věděla, že bude jáhlová kaše, která jí byla vždy pochoutkou. Obzvlášť v rychtě, kde byla ze samého mléka uvařená, máslem omaštěná a domácím medovým perníkem posypaná.

V tom zavolala Veruna vyběhnouc na záprseň: »Soukupko! Honem! Neštěstí! Táta!«

Manča poslední slovo doslechla již na prahu síně, odkud se jedním skokem octla u otce žalostně úpícího,

»Pro Boha, tatínku, co se vám to stalo?« vykřikla.

Pojala starce v náruč a s nasazením vši svojí síly donášela jej na výměnek.

Rychtář nařídil hnedle zapřáhnouti a čeledín jel pro lékaře.

Manča zatím otce uložila. Omyla mu krev na raněné hlavě, nohu, při jejímž dotknutí žalostně vzdychal, uložila co možno rovně a na prsa přikládala v studené vodě namočené hadry.

*) přehouška.

Při tom neplakala a nenaříkala, těšila otce vlídnými slovy, hleděla jej uklidnit, slibovala, že lékař mu pomůže.

Asi v hodině dojel lékař. Napravil zlomeninu i vymknutí, vymyl všechny rány a těšil starocha, že bude zase chodit, třeba i o berličce.

Manči však řekl, že jest to těžký případ, že si tatík poleží a že bude zlé, trapné ošetřování.

Manča vyplakala se venku a otcí ukázala zase jenom jasnou tvář.

Prosila rychtáře, ať toho chudáka polituje, ať nevykazuje jej nyní z rychty, třeba nemohl ničeho již obstarati, že ona vše prací svojí nahradí.

Rychtář se musel vzdor lítostí nad nemocným až rozesmát.

»Co vás vede, Soukupko?« řekl. »Co pak jsu nelida, jářku, nevykázal bych z rychty ani žebráka, kdyby tu přišel k hourazu, natož starýho kamaráda, o kterým jsu rád, že ho zde mám. Zůstaňte tu, Soukupko, hu tatíka, však to mohlo huž dávno bejt, ošetřte si ho a, jářku, o nic se nestarejte.«

Manča políbila rychtáři ruku.

Ošetřivši otce, odběhla opět do stodoly k svoji práci, nedbajíc, že ani neobědvala.

Veruna šla za ní, dobromyslně jí pobízejíc k jídlu, vzala jí s sebou hrnek s polévkou i misku s kaší, jak jí byla její podíl oddělila.

»Musíte pojezt, to nejde, když se něco stane, tak na sebe zapomenout, to byste neměla sílu tatíka obsloužit,« pravila a Manča uznavši, že jest to pravda, pustila se do jídla.

»Jak se tak člověk nenaděje,« pravila smutně. »Vidíte, tetičko, těšila jsem se dnes tak na tu kašu a zatím ju jím zhřejvanou a mezitím takovy neštěstí.«

»No, dá Pán Bůh, že bude zasejce lepší. Co taky Pertlík nedal pozor. Stokrát vlezl na tu půdu a na jednu spadne. Do mně ještě nic není z toho leku,« mrzela se Veruna.

»Povídali tatínek, že jim ňáko přešly v ty tmě oči a že huklouzli; chceli se zachytit, při tom si tu ruku

vyrazili a pak slítli bez obrany. Chudáček starej, zlatej, co musijou vytrpět,« naříkala Manča.

»Co je pravda, Soukupko, vy máte k tátovi srdce. To ta má dcera, jak jsem jí dala chalupu, neměla. Víc byla mužova než moje. Když humřela, mohlo mě to srdce utrhnout a musela jsem si přece říct, že ona by pro mně nebyla tak plakala, jako já pro ňu. A toho zeťu nenahučila, aby měl ke mně trochu lásky,« vzdychla Veruna.

»Dostala jste se, tetičko, tak na svý dobry do rychty jako náš tatínek,« pravila Manča.

»Ba, zaplať Pán Bůh pantátovi za všecko. Věřte mi, Soukupko, častějác si myslím, že se zde máme všechny v ty rychtě lepší, nežlivá pantáta sám. Ten jen aby na to koukal, aby bylo všem třem dcerám vhod, co se v rychtě koná, aby je se vším všudy stejně poděloval, jako maly děti třešněma, když se jim na stejno po jedny rozpočítávají. A nemuselo by tohle bejt. Pantáta se měl oženit. Bylo mu po panímámině smrti málo přes padesát; věil je mu jakorát šedesát a vypadá lepší, než kterej padesátník,« rozkládala Veruna.

Soukupce proletělo hlavou, že kdysi mezi ženskými slyšela, že by se byla Veruna nezdráhala, odřici se k vůli rychtáři vdovství a státi se na rychtě panímámou, a že měla s dcerami rychtářovými notně mrzutostí, poněvadž jí dávaly před tou choutkou na vdavky hezky zřetelné výstrahy. Že by pak měla na výměnku, ať by ujal rychtu kdokoliv, zle a zle, to si musela vyslechnouti. A dlouho to trvalo, než si daly rychtářovy dcery říci, že Veruna nemyslila na nic, že lidé jen tak ty řeči postavili.

»Já myslím, že pantáta na ženění ani nevzdechnul. Však má vás, tetičko, a vy mu všecko opatříte, že se nemusí ani o domácnost starat,« lichotila Manča Veruně.

»To ano, třeba že taky nemůžu tak táhnout, jak to chodívalo. Beztoho jsem si myslila, že vám řeknu, abyste o žňách mi zůstala aspoň dopoledne ve stavení k ruce. Však by vám pantáta dal plat za celej den. Věřil vám to bude k dobrýmu, že si budete moct obsloužit tatíka. Pantáta je svolnej,« sdělovala Veruna.

»I pozdrav vás Pán Bůh. To jsu ráda,« vzdychla vděčně Soukupka.

Dojedla a dala se do práce. Po chvíli zaběhla k otcí. Dřímala slabostí. Obnovila Manča obklady a zase spěchala ku práci.

»To je ženská! Takovejch je málo,« pochvaloval rychtář Manču starému Pertlíkovi, ku kterémuž byl přišel posedět.

»O Manča! To je dcera! Ta se chová podle vá čtvrtýho božího přikázání,« usmál se chorý. »Snad se jí taky dobře povede na zemi, jak to svaty písmo slibuje.«

»Přál bych jí to,« svědčil rychtář.

Manča strávila u otce celou noc. Obsluhovala jej, dávala obklady, podávala mu pít a lék mu vnucovala sterými laskavými slovy.

V horečce jej těšila, neodešla ani na okamžik, vymlouvala mu horečné vidiny, o kterých blábolil, a když konečně k ránu zdrimnul, ulehla na onu velkou truhlu, jenom sukni si pod hlavu složíc.

Ráno pomohla Veruně při vaření snídaně, pomohla pokrmiti drůbež, a než se otec probudil, odbíhala zase dělati povřísel.

Otce obsloužila tak, že ho přenesla v náručí na tu truhlu, pokud mu přestýlala. Tvrдила, že nepohne jím více, než kdyby zůstal na posteli.

Rychtář nevycházel z údivu.

»Takovou posluhu bych já neměl, kdyby na mně Pán Bůh něco dopustil,« pravil, usadiv se u Pertlíka v uklízené, provětrané světnici, kam byla Manča donesla ze svého bytu bazalku a muškát, aby měl tatík trochu vůně.

»Jak pak ne,« jakoby pochyboval nemocný.

»Ba ne, kamaráde. Stonal jsem před dvouma lety. Něko z nastuzení. A ty dcery chodily na besedu, je pravda, a ledacos mlsnýho donesly, ale to bylo vynášení jedna nad druhou a pobízení. A zase je jak která byla chvílku hu mně sama, huž začla o těch posledních věcech, o zaopatření, o kšaftu — a já měl

jenom zastydlou rýmu! A ta vaša, ta na vás kouká jak na oltář,« vzdychl rychtář.

Dlouho si poležel starý Pertlík.

Manča neunavila se v obsluze. Lékař jí nemohl ani dosti vynachválit, jak se zručně vpravila převazovat tatíkovi nohu i ruku. A jak ho odprošovala za bolest, kterou mu nechtíc působí, tu i rychtáře rozplakala.

Bylo již po žních, když začínal Pertlík chodit o berli. Ruka se mu zhojila již dříve. Měl jí arci velice ošetřovánu. Manča jej převlékala, svlékala, myla, krmila jako dítě. Ruku pak mazala kolikráte denně, aby prý, jak říkala, sesílila k přidržení té berly. Vše možné pro radost v nemoci činila Manča otcí. Holuby místo něho obstarávala a mladé párky nosila mu k posteli ukazovat.

A když mu Veruna pro pochoutku upravila holoubátko, Manča mu je podala s tolikerými žerty, že mu je jako posílají holubi, aby prý měl on od nich také něco dobrého, že se tatík i rychtář rozesmáli. Rychtář se líbil ten žert tak, že vzkázal po Manči těm holubům, ať na něho také s pomlsem pamatují.

Když pak prvně Manča otce o berli na sluněčko vyváděla, tu zase rychtář slzel, jak uctivě se chovala ta chudá dcera k chudému tatíkovi.

A nazpět nenechala ho jíti, vzala jej na záda a až do postele odnesla.

»To by moje dcery žádná mi nehudělaly,« řekl tehdy rychtář k Veruně. A Veruna neodpověděla, což se jí málokdy stalo. Přisvědčit nechtěla a jiné odpovědi nenašla.

VI.

Již i Veruna domlouvala Soukupce, aby se přestěhovala na dobro na rychtu, leč ta stále váhala. Říkala, že by to přece jenom vzbuzovalo zbytečné řeči.

Veruna přemýšlejíc o tom zdráhání chudé vdovy, připadla posléze na to, že se asi Soukupka bude chtít vdávat a že nechce tedy odejít z podružství, aby lidé

se jí nevyškřibali, že zkusila zase jako službu a že touží opět po muži.

Promluvila si Veruna o tom se starým Pertlíkem, a tento mnil, že by Manča, jsouc nyní docela zdráva, dobře jenom udělala, kdyby se vdala, že taková ženská vždycky muže dostane a třeba s druhým lépe než s prvním pochodit může.

»Taková ženská jako jsu já, která se dovede na zeleným drně huživit, se jářku vdávat nepotřebuje,« řekla Manča k otci na prvou jeho o vdávání zmínku.

»A proč ne, vidíš, bylo by ti přece lehčejác to živobytí vytloukat. Dostaneš jistě drvařa i tkalca; co pak máš bejt tak sama. Je ti sotva třicet, můžeš mět ještě děti, a ty bych ti přál, je to, jářku, přece radost nad hodným dítětem, radost to největší na světě. A ty bys měla děti, aby se ti odsloužily za mně, že jseš tak vděčná,« pravil Pertlík.

»To je podle vá čtvrtýho Božího prikázání, tatínku, a vy mně za to máte taky přece rád,« odvětila Manča. »Víte, tati, do vdávání nemám chuti. Poměla jsem moc lítosti, když mi Soukup, Pán Bůh mu odpust, stonal a taky mi bylo líto, že jsme neměli dětí, třeba mi toho nikdá muž nevyčítal. A pak, tatínku, já bych byla nejradějác s váma pohromadě; vidíte, já si přece jenom vyčítám, že kdybyste byl se mnou v podruží nemuselo se vám to neštěstí stát.«

»Ale, holka, co tě vede? Jak jsem spad se schodou, mohl jsem i na rovině hupadnout a přijít k neštěstí. A pak, kde bys mi byla mohla platit doktora, dát takovou stravu a přát toho pohodlí?« namítnul Pertlík.

Manča sklopila hlavu uznávajíc, že má otec pravdu.

Přišel k tomu hovoru rychtář. Bylo v neděli odpoledne a rychtář byl se prospal po dobrém obědě.

Pak si vyšel na sklenici piva a setkal se v hospodě se zetěm, mužem nejstarší dcery Františky.

Zeť vyptával se úlisně tchána na zdraví, pátral, zda jej letošní starosti se sklizní příliš neunavily a nadhazoval, že jich pantátovi nebylo více potřeba.

Rychtář porozuměl a nevrle odešel. Vběhla mu v cestu dcera Maruška a naříkala si mu na Toničku a jejího muže, že prý se nad ní a Františkou vynášejí, že oni zajisté po tatínkovi na rychtě hospodařit budou.

»To byste mně nejradějác huž viděli v hrobě, že se tak o to hospodaření derete,« řekl rychtář k dceři nevrle.

»Ale Bůh chraň, tatínku, my bychom si právě přáli, abyste byli hodně dlouho živ, a chceme vás hušetřit a pozbavit starostí. Ale co je pravda, lepší by bylo, kdybyste si hned za živobytí hustanovili nástupce, kdo bude na rychtě hospodařit a jak druhy vyplatí,« vedla Maruška svou.

Šla s rychtářem po humnech a zastavili se u košatě plané hrušně na mezi.

»Vidíte, tatínku,« rozkládala Maruška, »já s mužem to myslíme tak, že by bylo přece snad nejlepší kdybyste polnosti rychty rozdělil na tři díly. Kdo by dostal stavení, splatil by z něj druhejm a vejměnek bychom vám odváděli všechny tři. Nám by se stavení šiklo, naše bysme zatím propachovali a třeba i prodali. Pan Štern ze Ždírcy by je zpachtoval a pak koupil. Chtěl by tam stavět škrobku, aby se brambory nemusely odtud vozit přes pole, stálo prej by mu to za to i pro okolí a taky hospodu a krám by si zavedl.«

»Tak, tak, a abyste nasadili žida do dědiny, proto chcete starýho tátu hnát na vejměnek,« vybuchl rychtář. »Z toho holečku nebude nic. Dostali jste každá svoje, zachoval jsem rychtu Václavovi, chudákovi. A co jsem si na vaše pretence přivypůjčil, to jsem za těch deset let, co je můj Václav v hrobě skoro zaplatil. Vždyť já tak málo potřebuju a ještě jsem šetřil — pro vás — pro vnoučata — a vy —« rychtář zlomil se hlas.

»Však by vám, tatínku, na tom vejměнку nebylo zle, já bych vás obsloužila a ještě byste si liboval,« namítla Maruška zaražena.

»Já ale na vejměnek nechcu a nepůjdu. A rychtu můžu dát komu chcu, třeba cizímu, schovanca si můžu vzít, můžu —« rychtář se chvěl:

»Starýho Pertlíka huž za schovanca máte a tu jeho roztahovačnou Manču snad za schovanku,« odsekla Maruška mrzíc se nad svým nezdařem. »Anebo ju na konec chcete hudělat rychtářkou?«

Zlost přinesla Marušce tato slova na jazyk a věru, že si jimi špatně posloužila.

Rychtář zesínal a opět zrudnul v obličeji, žíly na skráních mu naběhly a hněvem zafal pěstě.

Teprvé po chvíli mohl promluvit.

»Jdi mi s očí,« pravil k dceři. »Jdi a vyřiď svejm sestřám, že se nemusí žádná z vás na rychtu těšit, z vás žádná na ni hospodařit nebude. Kdybyste nebyly dcery po mojí Marušce, víckrát bych se na vás na žádnou nepodíval. Jdi s Pánem Bohem a radějác ke mně nechod, dokud nebudeš myslit jenom na otca a ne na jeho majetek.«

Ani ruky dceři nepodav odcházel rychtář a všecek zrušen zašel k starému kamarádu. Vida ho důvěrně ho-vořiti s dcerou, rozlítnil se rychtář a div že nevy-puknul v pláč. Usednul na tu velikou truhlu po ženě a mocně oddychoval.

»Co je vám pantáto?« ptali se Pertlík i Manča.

»Ba, co je mi. Líto je mi —,« rychtář nenašel slov.

»Kdo vás rozlobil, pantáto?« tázal se Pertlík.

»Zeť, dcera, všecky,« vzdychnul rychtář. Ty moje děti! Co je tak zkazilo? Ta mamona snad. Kusa lásky to nemá. Když tak tuhle tu vašu dceru vidím, Pertlíku, jak si vás považuje, jak vás má ráda, může mi to srdce hutrnout. A přece jste jí nedal nic —«

»Dal mi tatínek vychování, pantáto. Nahučil mně modlit a pracovat,« řekla Manča srdečně.

»To jsem já dal mejm dětem taky. A všecko po jejich vůli, každá si vybrala koho chtěla. Jen Václavovi tomu nejhodnějšimu jsem po vůli neudělal, nedopřál jsem mu, čeho si jeho srdce přálo, a věil mi je toho tak líto. Kdybyste vy, Soukupko, byla věil vdovou po něm, hu vás bych se měl lepší, nežlivá hu vlastních dcer,« rozlítostnil se rychtář.

»Pantáto, po vůli Boží. Přece se tu hu vás já ob-živuju a pro tatínka děláte, co bych já byla hudělat

nemohla. Pánbůh vám to zaplatí. Přála bych vám, abyste měli trochu víc pokoja, nechcu do toho mluvit, ale bejvá to tak, přátelé i ti nejblížší nedovedou se třeba jenom proto zachovat, že chcou se zachovat co nejlepší,« hleděla omlouvati Manča.

»Vy jste dobrá duša,« pravil rychtář srdečně: »A ta moje dcera — i ani vám toho neřeknu. Pertlíku, pojdte, můžete-li, vyjdeme si trochu do polí. Snad mi tam spadne tesknota s duše, vždyť jsu jakoby mně do hlavy praštil. Můžete s tou berlou?«

»I můžu, pantáto. A Manča půjde taky. Ona mně zachytí, kdybych klopejtnul. Pojď, Mančo, obleč mi kabát,« Pertlík se postavil se svoji berličkou.

»Necháme Soukupku doma, ještě by lidi řekli —« rychtář se zajiknul.

Manča obleknuvši tatíka s podivením vyslechla rychtářova slova.

»Pantáto?« zvolala.

»Ejnu, nic za zlý, to nic, Soukupko, vy jste roz-umná ženská, zůstaňte doma. Víte, ty lidsky řeči. No já jsu vdovec, vy jste vdova,« — rychtář se snažil pousmát.

»Snad by někdo nemyslil —« Manča se zarděla.

»No, nechme, toho. Pojdte Pertlíku, pojdte,« pobízěl rychtář a již vykročil ze dvěří.

»Tati, jdite,« Manča ta slova jenom šeptala.

Pertlík ne příliš namáhavě belhal se za rychtářem. Byl trochu zaražen.

Vyšli do polí a Pertlík si maně vzpomenu, jak před rokem si jej rychtář do rychty odvedl. Řekl to a rychtář se usmál.

»Však řekla dcera, že vás mám jako prej za scho-vanca,« řekl.

»I že si nedá pokoj,« zabručel Pertlík.

»A Pertlíku, poslouvejte, co ta vaša Manča? Ne-myslí na vdavky? Snad pro Soukupa huž nepláče. Taková ženská,« a rychtář se zastavil a pohlížel k lesu.

»Než jste pantáto přišel mluvili jsme o tom, nechce se vdávat, ona jenom na mně starýho tátu myslí, že by jako nejradějác se mnou pohromadě byla. To je dítě,

to je zlatý dítě. Věřte, pantáto rychtáři, že když si tak vzpomínám, je mi líto každý rány, kterou jsem Manči dal, dokud to bylo malý a zlobilo. Věru, jen k vůli ní lituju, že jsu chudšas,« pravil Pertlík.

»Měla by se vdát,« řekl rychtář a pohlížel k lesu.

»Myslím si, že to nebudělá k vůli mně, k vůli tomu posloužení. Třebas by pak v těch novejšech starostech nemohla tolik o mně dbát,« zaliboval si Pertlík.

Prošli se poli až k lesu. Rychtářovi pojednou nebylo do řeči. Odpovídal starému kamarádu jenom po slůvku a když došli k lesu na kopeček, tu se obrátil a rozhlížel se po polích. Přehlédnul odtud všecky svoje pole. Povzdychnul si vzpomena, jak se po všecka léta svého hospodaření nastaral a napracoval. Jak upravoval cesty, jak stavěl tarásky a mostky, jak nechal prohrnovat stružky na lukách.

A bylo mu teskno při pomyšlení jak jeho děti, jeho vlastní krev, budou tuto usedlost chtít rozdělit, ještě se hádat třeba i soudit o to dědictví.

»Škoda Václava,« povzdychnul.

»Ba škoda,« odvětil Pertlík.

»A což Pertlíku, jestli pak ta vaša dcera na mýho syna vzpomíná?« otázal se rychtář.

»Jak by ne. Víím, že se za něj modlívá tak jako za matku a za muža,« řekl Pertlík.

Rychtář vykročil na zpáteční cestu. Nepromluvil již.

Když došli domů poseděl s Pertlíkem na výměnku i večeri nechal tam donést. Manča byla již odešla a nepřišla více toho večera.

Starý Pertlík se tomu trošku divil. Rychtář nikoliv.

VII.

Jako když se zavířením větru rozlétne po návsi prach a smetí, tak se rozlétly po dědině pojednou nepěkné řeči a klevety.

Lidé viděli, jak rychtář hovoří za humny s dcerou Maruškou, viděli že pohněvána odchází a neodolali by se jí neptali, co a jak.

A Maruška v hněvu pověděla i cizím i sestřám a klevety jen lítaly. Povídali si lidé, co věděli i co nevěděli. Snad si rychtářovy dcery nepověděly ani mezi sebou to, co kladli jim lidé do úst.

K Veruně ovšem běhaly štafety ze všech stran. Vypťávala se, sama ničeho nikomu nesdělujíc. Manču si zavolala ku pomoci při prádle. Manča přišla, pracovala, neodpovídajíc na žádné nepřímé i přímé narážky.

Tatíka obsloužila jako vždy. U večer asi třetího dne po oné neděli, pravila k tatíkovu ukládajíc jej: »Tatínku, kdybych vás mohla někomu nechat, šla bych pryč. Přes pole, do města, do světa, kde mně žádný nezná.«

»Co tě vede?« žasnul otec.

»Ta zlá lidská zvůla,« řekla Manča. »Ale snesu trochu pomluv k vůli pantátovi, jako jsem je před lety snesla k vůli jeho synovi. A k vůli vám zvostanu, třeba jsem chodila do rychty jako po žízňivým uhlí a sedala zde jako na ježčí kůži a třeba mi zde každě žvanec jídla zhořknul jako žluč.«

»Ale, Mančo, ale holka,« chlácholil a divil se Pertlík.

»Jen pro vás, tatínku, zvostanu, když vás nemůžu sama huživit, ať vám aspoň posloužím podlévá dítěcí lásky a čtvrtého Božího přikázání,« pravila Manča již plačíc.

»Za to budeš dlouho živa a dobře se ti povede na zemi,« maně řekl Pertlík.

»Ano,« ozval se rychtářův hlas. Byl't rychtář právě šel k Pertlíkovi na večerní besedu a vejda do síňky vyslechl hovor otce s dcerou. Vešel do sedničky a usednul u stolu, kde hořela malá lampička.

»Tak vy byste chtěla odejít, Soukupko,« řekl. »Nedívím se a věřte mi, že jsem to od vás čekal. Ale vy nepůjdete, vy zvostanete k vůli tatínkovi i k vůli mně. Vidíte, já se k vůli dětem neoženil, třeba jsem mohl, ženijou se i starší lidé a za vejměnek na rychtě by mně byla jistě hodná ženská ráda posloužila.«

»To že taky ano,« ozval se Pertlík.

»Ano, Soukupko?« obrátil se rychtář ku vdově.

Ta jen hořela a slzy stékaly jí po lících. Jenom přikývla.

Rychtář vstal a přecházel po sedniče. Dýmku byl odložil a ruce dal vzad. Silná, neskloněná jeho postava zdála se, že se dotýká trámů u stropu a zbělelé vlasy leskly se v záři lampičky jako stříbro.

»Poslouchejte, Soukupko! Já vás seznal a považuju si vás. Bez dlouhejch řečí si to povězme. Chcela byste si mně vzít? Děti majou svoje a nezkrátím je, ještě snad vobráťjou. Po my smrti zůstane vám rychta, vyplatíte z ní podíly, jakoby vyplatila ta dcera, která by ju hujmula a vdáte se — co na tom, že po třetí — —« rychtář zlomil se hlas a zmlkl v náhlém vzlykotu.

»Pantáto rychtář!« zvolal Pertlík.

Manča se neudržela již na nohou. Klesla na kolena u té velké truhlice a pokládajíc hlavu na víko, plakala hlasitě.

»No, to není snad tak k pláči? Budete hu mně jako dcera, jako žena a budeme se po křesťansku srovnávat. Co si zahospodaříte, bude vaše. Je mi šedesát, ale jsu zdráv jako hřib a snad i — no ale včil odpovězte,« rychtář položil Manči ruku na hlavu.

»Mančo, holka, to ti Pán Bůh dává štěstí za to, žes nás rodiče ctila podlévá čtvrtýho Božího přikázání,« pravil Pertlík celý se pláčem klepaje.

Manča se pozvedla a políbila rychtářu ruku. To byla její odpověď. — Po chvíli odcházela a až šla dnes ráno ještě do rychty jako po žhavém uhlí, jak byla otec prvé řekla tak se vracela do svého bytu jakoby šla neblátivou cestou, ale květnatou pěšinkou mezi lučinami.

Ráno přiběhnouc obsloužit otce vypadala nevy-spale, ale usmívala se tak, jako se neusmívala od dívčích let.

Chápala se vši práce v rychtě, smála se na každého a na všecko a i s tím starým psem Pozorem se dala do hovoru.

Odpoledne poslal rychtář Verunu pro všechny tři dcery. Nařídil, ať dojdou na výměnek a ona, Veruna, ať přijde také.

Zvědavě i nejistě přišly všechny. Bály se, že otec bude jim domlouvati pro klevěty.

Nestalo se tak. Naopak otec hodlal dcery uctít. Na stole prostřeném červeným ubrusem bylo na větší misce

vyrovnáno rohlíků a stála láhev s punčem. Několik stupeček z barevného skla a několik porcelánových hrnečků podle toho, z trouby voněla káva, kterou Soukupka byla uvařila.

Soukupka uvítala panímámy, vyvádla by usedly na židle, které byla ze stavení donesla, nalévala kávy, podávala rohlíky, nutila a pobízela. I tetka Veruna musela přisednouti a přijmouti úctu.

Sestry se šfouchaly. Přítomnost Soukupčina je zprvu zarazila, leč po chvílce se upokojily a přály si chutné svačiny. Po kávě nalévala Soukupka punč a znovu pobízela.

Stalý Pertlík seděl na své posteli a pomrkával jaksi škodolibě na všechny panímámy. Vypadal dobře, téměř omládnul přes tu jednu noc.

Manča byla oblečena ve sváteční šarce, červené s červenými sametovými pruhy, v černý životek a bílý fěrtoch. Na krku i na hlavě měla hedbávný šátek, na krku strakatý s dlouhým třepením, na hlavě červený se žlutými květy.

Tyto šátky dovezl ji před polednem rychtář, který byl zajel do města poradit se s notářem stran druhé ženitby, ač měl vše promyšleno, jak byl včera nevěstěvdově sdělil.

Když se trochu punče vypilo, tázala se Františka: »Tak proč jste pro nás, tatínku, vzkázali?«

»Ejnu tak pro všelicos. Předem si tuhle otevřte tu truhlicu a podělte se o ten statek tam, říkávala nebožka panímáma, Pánbůh ji oslav, že to skládá pro vnučky, já těm ženským hadrům nerozumím, tož si to rozdělte a tuhle na tetku Verunu taky pamatujte,« rychtář položil na stůl klíče.

První chopila se jich Veruna, »ta Eva zvědavá,« jak ji rychtář jmenovával, a než se ostatní zvedly, již byla u truhly. Ne z chytivosti, mělať prádla, jak říkala, na dosmrti dost, ale ze zvědavosti.

Již byla truhla otevřena a zrakům ženských jí obstoupivších objevily se svazky bílené příze, stučky plátna, kanafasu, barevných a bílých ubrusů a ručníků.

Čtvery ruce zasáhly pojednou do truhly a vybíraly. Pak prohlíženo, omakováno, potěškáváno a porovná-

váno. Trvalo to dobrou hodinu, než se sestry rozdělily. Veruna žádala o kus kanafasu na nějakou sukni a zástěru a kousek tenšího plátna na košili. Daly jí, co chtěla, a ostatní rozdělivše, pohlížely každá na svůj podíl s uspokojením.

Rychtář zatím hovořil se Soukupkou, která vařila u kamen čaj. Byla zatím poklidila na stole, postavila na něj talíř cukrových věnečků a láhev s rumem, což vše byl rychtář z města dovezl.

Veruna otvírala udíveně oči, řeklaf jí Soukupka pouze o mléko na kávu, o ostatním nevěděla.

»I to je trachtace jako o svatbě,« zvolala Veruna.

»Zatím jenom jako o námluvách, tetka,« usmál se rychtář.

Dcery, které byly otci za podíly poděkovaly, usedly opět ku stolu a okoušejíce zvědavě pochoutky opravdu neobvyklé poštuchovaly se znovu.

Konečně se vzmužila Tonička k otázce: »A jak my k tomu přijdeme, tatínku, že si děláte k vůli nám takovou škodu?«

»Ejnu, však to slyšíš, že máme jako námluvy,« řekl rychtář. A bez rozpaků ujal Soukupku za ruku a pokračoval: »Nejsu tak stár, abych se nemohl oženit. Ten zármutek o syna a panímámu zahojil trochu čas a já mám třeba ještě dvacet a víc let života před sebou. Mýmu otci scházelo do sta devět let, dědovi jenom čtyry, já snad taky dočkám osmdesáti, jsu z dobrého kořena. A jářku bez práce, bez starosti nebudu. Zůstanu hospodářem. Vy jste svoje dostaly a nezkrátím vás. Po my smrti doplatí vám moje vdova, jak jsem nechal psát, ještě po dvou tisících, bude-li se mnou deset let, bude-li dýl po třech. A s tím musíte bejt spokojeny. Chcú, abyste si mojí druhé panímámy považovaly, a ne-li, tak se neznáme. Nevyčítám vám ničeho, neskládám na vás ničeho, ale tolik řeknu jednou za vždycky, že jste mně k tomu samy dohnaly. A včil podejte nastávající panímámě ruce na dobrou vůli.«

Dcery seděly jak omráčeny. Veruna spráskla ruce.

»A co já, pantáto?« ptala se vzrušeně.

»Vy se můžete odstěhovat sem k starýmu kamarádovi, snad se tu dva stary lidi srovnáte. Když budete chcet vypomocť v náky práci, bude dobře, chcete-li jen odpočívat, je vám taky přáno. Jen si panímámu považujte,« rychtář přivinul Soukupku k sobě.

»I dej vám Pán Bůh štěstí,« řekla Veruna srdečně a objala vdovu.

Dcery rychtářovy podaly nevěstě otcově ruce. Také řekly: »Dej vám Pán Bůh štěstí,« ale hleděly při tom k zemi.

Neměly stání, spěchaly pojednou, že musí k dětem, že mají práci, že je všední den.

Dopily čaj stojíce; zbylé věnečky a rohlíky musela jim Soukupka vnutiti. Odcházely každá se svým podílem ze staré truhly v náručí, až pod tíhou pláten zrovna klesaly.

Venku teprve zavolala jim Veruna děvečky a pastvicu, by jim pomohly věci ty nésti.

V sedničece na výměnku zatím zavírala Soukupka truhlu a celovala obrázek Panny Marie na víku nalepený.

»Včil můžeš ty, Maruško, schraňovat,« pravil rychtář srdečně.

»Budu, pantáto, třeba si vaše vnučky taky přijdou po mně jednou rozdělovat,« odvětila vdova a přitulila se k starému svému ženichu.

»Tak, a jenom si z toho nic nedělej, přijdou-li ti lidé s klevety. Ty budeš jednou rychtářkou a dost. A až budeš bohatou vdovou —«

»Pantáto, pěkně vás prosím, o tym nemluvte. Já jsu tak šťastná, myslím si, že mi toho štěstí nebožtík Václav váš od Pána Boha vyprosil,« řekla Soukupka.

»To ti Pán Bůh poslal za to, žes věrně plnila jeho čtvrté přikázání, jak jsem huž řekl,« ozval se starý Pertlík.

Rychtář zajel druhého dne s nevěstou a dvěma svědky na faru. Prošly ohlášky a byla svatba.

Veruna upravila hostinu a dcery rychtářovy dostavily se i s rodinami. Chtěly udržeti dobrou vůli s otcem, vědouce, že jim bude zajisté i nadále přátí. A nová rychtářka byla tomu ráda.

VIII.

Na výměnku v rychtě bytovali spolu starý Pertlík a tetka Veruna.

Bylo jim tam dobře, srovnali se bez ostýchavosti a posloužili si na vzájem.

Pertlík se belhal o své berli spokojeně ještě kolik let.

Zdětiněl v dobrém bydle a zahovořil-li si někdy rychtář s ním, tu mu vždy připomínal, že mu hned za svobodna přál tu první Marušku, a nyní že mu dal Marušku druhou.

Říkal tak dceři od té doby, co byla rychtářkou. Zvykl si to podle rychtáře, kterýž jí byl počal nazývati Maruškou, po svatbě ovšem jí říkal panímámo.

Nová rychtářka měla z počátku trochu nepřízně v dědině. Záviděli jí lidé. Leč i závist umlkne, nevíšimáme-li si jí.

A rychtářka se zachovala sousedkám svojí skromností, přibuzenstvu pak svojí vlídností.

Rychtář při druhé ženě osvěžel. Těšilo jej na novo, že se mohl starati o hospodářství, a žehnal svému nápadu, že se smířil se starým Pertlíkem.

Viděl a seznával, že k němu žena jeho lne nejen z úcty a vděčnosti, ale později i se srdečnou láskou. Dovedla se záhy usmívat panímáma na svého pantátu tak, jakoby měl vlasy posud černé a ne bílé. Ano, tak někdy, kdy si byla jista, že nikdo toho nevidí a neslyší, políbila pantátu na bílé vlasy a pošeptala mu lichotku: »Vy moje hlavičko stříbrná.«

Nepřestala mu vykat, ač ji toho vytýkal a ji vybízel, by mu tykala.

Však věděla, že v takové milé, důvěrné chvíli pošeptá pantáta zase jí: »Ty moje zlatá Maruško.«

Pertlík se dočkal, že se stal dědečkem.

Více než za rok po svatbě zaletěl čáp do rychty a rychtářka zapovíjela do červené peřinky kluka jako buka.

Radost pantátovu nelze si ani představit. Čeho se neodvážil ani doufati, nač se netroufal těšiti, to se mu vyplnilo.

»Já mám syna, já mám rychtáře!« šeptal si skloněn nad kolébkou přes tu chvíli.

»Jsu jako ten Zachariáš v starým zákoně,« pravil k starému Pertlíkovi. Tento s tetkou Verunou rozjímal denně o tom, jak bylo jeho dceři přece jenom souzeno státi se rychtářkou a nad vnukem se modlil, žehnaje mu z prostého, vroucího srdce.

Synka nazvali Václavem, po nebožtíku milém Václavovi a po otcí.

»Dej Bůh, aby se chlapec potatil,« řekl starý Pertlík k dceři a dodal: »A po tobě zdědil úctu a lásku k rodičům.«

Takových křtin, jaké vystrojil rychtář synkovi, v dědině skoro ani nepamatovali.

Všecky tři dcery pozval za kmotry a ty rády šly, těšíce se tomu, že otec zapomenul na přešlé mrzutosti.

Byly samá ochota k rychtářce, nazývaly jí panímámo, ač si toho od nich nežádala. Do kouta poslaly jí plné mísy pečiva a jedna druhou v tom předstihovala.

Však také rychtářka osvědčila dobrou vůli k dcerám manželovým.

Měla o svatbě pěkné černé hedbávné šaty, které jí rychtář koupil. Chtěla je vzíti také k úvodu, leč rychtář nepopustil, že zasluhuje si prý za syna nové. Koupil jí na měnivě do granátova, ovšem hedbávné a k tomu černou sametovou Jupku.

Tu zase nepopustila rychtářka i musel koupiti všem třem dcerám také takové oblečení.

To byla pak podívaná, když si matka s kmotrami jela k úvodu, všecky stejně oblečeny, vlastně nastrojeny.

Tu bylo zase řeči po dědině dosti, ne však nepěkných jako před rychtářovou svatbou, ale příznivých, jako když jarní větřík zavane do kvetoucích stromů a rozhodí ty květové vonné a jemné lupénky.

Václavek zůstal jedináčkem na rychtě a rodičové již v kolébce mu slibovali, že bude si moci přivésti kdysi rychtářku, jakou bude chtít, že nebudou mu brániti, byť neměla ani krejcaru věna a byla třeba z podruží.

Starý Pertlík dočkal se, že Václavek běhal za ním na výměnek a divil se tomu, že dědoušek říká mamince »Maruško« a ne »maminko« jako on, nebo »panímámo« jako tatínek.

Zemřel starý Pertlík lehce, skoro bez nemoci. Bylo všem po něm v rychtě smutno.

Rychtářka se svolením mužovým postavila otcí pěkný kříž na hrob. Na tabulku dala připsati i jméno matčino.

Bylo na rychtě stále Boží požehnání ve všem všudy, jmění přibývalo a rychtář smluviv se se ženou, vyplatil po desíti letech dcerám po dvou tisících, jak byl ustanovil pro případ svého úmrtí.

Přijaly zvětšení věna vděčně pro svoje děti, kterým dávaly za příklad »novou babičku« z rychty, za příklad úcty k rodičům, kterou odměňuje Bůh již na tomto světě.

Rychtář dožil devadesáti let a požehnal ještě synu Václavovi ku svatbě.

Šli na výměnek odevzdávající Václavovi dvacetiletému rychtu. Ovšem mu i na dále otec radil a matka pomáhala.

Ženil se Václav sotva dvaadvacetiletý a to s jednou svojí neteří, dcerou sestry Toničky, o tři leta mladší.

Smáli se lidé v dědině, že jsou to mladí hospodáři na rychtě. Než mladí ti lidé dovedli poslouchati rodičů a záhy vpravili se do všech prací v hospodářství. Potatil se Václav po otcí bystrým rozumem, po matce zdědil dobré srdce a vlídnou povahu.

Dočkal se ještě rychtář tří vnoučat, opětně Václava, příštího dědice rychty, pak vnučky Marušky a vnoučka Filípka, tak po bratru starého rychtáře nazvaného.

Však měla panímáma jdouc na výměnek nastřádáno v té veliké, starodávné truhlici vinutí až po víko a hned malinké vnučce Marušce ten celý »poklad« slibovala.

Přežila rychtářka rychtáře o dvacet let. Až do svojí smrti chodila v smutku vždy černě oblečena a s kým jen mohla, hovořila o tom svém druhém 'muži,

o tom svém pantátovi, té stříbrné hlavičce, tom zlatém srdci — — —

Synovi to znělo jako pohádka, že byla matka, ta statečná rychtářka, chudým děvčetem, služebnou, že byla provdána prvně za dělníka, že byla nádennicí; nedovedl si toho ani představit.

Rád však slýchal její vypravování a po letech opětoval je svým dětem.

Zůstalo na rychtě Boží požehnání, tak jako tam zůstala úcta a láska dětí k rodičům, které slíbena odměna ve čtvrtém přikázání Božím, odměna dlouhého žití a blaha na zemi.

Tak jak se toho dostalo rychtářce.

Zprávy
o Dědictví Svatojanském.

I. Přehled údů v roce 1903.

Zakladatelů jest	8
Spoluzakladatelů	65
Údů první třídy	30
Údů druhé třídy	135
Údů třetí třídy	29.237
Úhrnem zapsáno údů žijících i zemřelých	29.574*)

Mezi těmi jest údů *stálých* :

rodů	5871
škol, obcí, bratrstev, knihoven, konventů a spolků	1222
údů duchovního stavu	3276

Členů stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškerí údové očekávají, mezi oktávem sv. Jana Nep. oběť mše sv. za živé i mrtvé údy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní údové nekněží s týmž nábožným úmyslem buďtež v naznačeném čase přítomni mši sv. U hrobu sv. Jana Nepomuckého v Praze slouží ředitel Dědictví v den 15. května v 8 hodin slavné zpívané rekviem za všechny v Pánu zesnulé údy, kteroužto pobožnost založil a nadal zvěčnělý kanovník strážce Václav Pešina rytíř z Čechorodu, druhdy redaktor Dědictví Svatojanského. U téhož oltáře slouží ředitel dne 17. května zpívané requiem za Antonína Hanikýře, zakladatele Dědictví.

*) Spoluzakladatel se vkladem 100 zl. (200 K) (jednou pro vždy) obdrží ročně 4 výtisky podílu; úd I. třídy se vkladem 40 zl. (80 K) 3 výtisky; úd II. třídy se vkladem 20 zl. (40 K) 2 výtisky; úd III. třídy se vkladem 10 zl. (20 K) 1 výtisk. Kdo nejméně 5 zl. (10 K) věnuje, uznán za dobrodince Dědictví. Doplněním vkladu možno postoupiti do třídy vyšší.

II. Poučení o přístupu nových údův a odebírání knih.

O vzniku Dědictví připomínáme novým údům toto: Antonín Hanikýř, narozený v Praze dne 21. března 1753, býv. jesuita, pak kaplan v Sedlci u Votic, v Klokotech, Jindř. Hradci a exposita v Čiměři, posléze ve výslužbě v Plané a v Táboře, umínil sobě roku 1829 na památku první stoleté slavnosti prohlášení Jana Nepomuckého za svatého založiti ústav, jímž by dobré, vzdělavatelné knihy v jazyku českém, již vázané, v ceně levné vydávány byly. O řízení závodu toho požádal r. 1831 knížecí arcibiskupskou konsistoř v Praze. Položiv jakožto základ 1000 zl. ve stříbře vyžádal sobě, aby podnik nesl jméno: »Dědictví sv. Jana Nepomuckého« a veškeré obecenstvo aby k přistoupení vyzváno bylo. Dotčený zakladatel zemřel v Táboře dne 15. března 1833 v 80. roce věku svého a byl na tamějším hřbitově pochován, kdež mu nákladem Dědictví pomník byl postaven. Po dosaženém potvrzení započalo Dědictví r. 1835 svou činnost a ze zrnka hořčičného vzrostlo v mohutný strom, i bylo od slavné paměti papeže Pia IX. dne 13. ledna l. P. 1855 apoštolským požehnáním a pro oktáv Svatojanský plnomocnými odpustky obdařeno. Odpustků těch, jež i duším v očistci přivlastněny býti mohou, získají údové, vykonají-li v některý den oktávu toho sv. zpověď, přijmou-li Svátost oltářní a navštíví-li některý kostel neb veřejnou kapli dle libosti, tam pak se na úmysl sv. Otce zbožně pomodlí.

Ze stanov klademe sem následující poučení:

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze přistoupiti hodlá, nechť poštovní poukázkou aneb ve vyplaceném psaní (franko) aneb jinak příležitostně s nápísem: *Ředitelství Svatojanského Dědictví v Praze, IV. (Hradčany)*, své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku kterémuž přináleží, udá, zároveň i peníze zašle neb vloží. Vklad za úda třetí třídy obnáší *jednou pro vždy* 20 K; za rod, školu, obec, spolek, knihovnu platí se *jednou pro vždy* 40 K.

2. Každý nově přistouplý úd ať si *lístek* na odebírání knih dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom v budoucích letech po velikonoci od svého správce duchovního podepsati dá. Na tento lístek může si pak, žije-li úd v Čechách, knihu v knihkupectví B. Stýbla v Praze na Sv.-Václavském náměstí č. 30 n. II. vyzdvihnouti; jen že musí připojiti 6 h, kterýžto peníz přísluší za práci a obálku. Pro údy v Olomúckém arcibiskupství platí totéž, jen že knihy své vybírají v knihkupectví Edvarda Hölzla (Helela) v Olomouci; údové pak Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí v dvorním c. a k. knihkupectví Karla Winikera v Brně. Ostatním údům v jiných diecésích zasílají se knihy přímo z Prahy od ředitelstva, u něhož však dlužno o ně se každý rok přihlásiti. Kdo by žádal, aby mu knihkupec knihu poštou zaslal, připoj mimo oněch 6 h, knihkupecí náležejících, ještě 12 h na kolkovaný poštovský list průvodní.*)

3. Přestěhuje-li se některý úd z Čech na Moravu, aneb odeběře-li se z Brněnského biskupství do Olomouckého aneb naopak, ať to vyplacným listem oznámí ředitelství, kteréž mu nový lístek na odbírání knih pošle, aby mu pak v příslušném knihkupectví vydány byly.

4. Poněvadž členský či podílný lístek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jiném místě, na př. v modlitební knížce zaznamenej; pakli skutečná ztráta se udála, ředitelství o nový lístek požádej s připojením 40 h, poplatku to za vydání listu nového, a 20 h na poštovní výlohy, tedy úhrnem 60 h. Připomínáme však, že kdyby se potom pohřešovaný lístek zase našel, týž žádné platnosti více nemá.

5. Když *umřel* úd, žádáme snažně pozůstalých přátel, aby, když si na jeho lístek knihu *posledního* roku (třeba i po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na lístek ten poznamenali a příslušnému knihkupectví za-

*) Žadatelé knih uspoří si výloh, ohlásí-li ve svém dopise správně adresu a poslední poštu, komu a kam knihkupectví podíly zaslati má.

slali, aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby lístek ten *ředitelství* Dědictví zaslal. Jména zemřelých údů Dědictví uveřejňují se v podílu každého roku.

6. Rod se béře, pokud se jméno neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dítky pak jejich *jiné* jméno již nesoucí, nemají práva tohoto: rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko vklad (20 K), vydávají se knihy jenom do úmrtí jednoho z nich. Tolikéž, spojí-li se v jeden vklad bratr s bratrem nebo sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž *první* jest napsán na přijímací listině (diplomu).

8. Při členech pohlaví ženského, kteří provdáním *jiného jména* nabyli, budiž, kdykoli za nový lístek žádají, udáno jméno jejich rodové (po otcí), jelikož jinak nebývá možno jména v matrice nalézti a lístek vydati.

Připomínáme, že se údové Dědictví hlásiti mají každoročně o své podíly v tom *knihkupectví*, které jim na členském lístku označeno jest, a *ne u ředitelství*.

Vklady nových členů, žádosti o nové členské lístky, prosby o darování knih, nabídky o koupi knih a peníze za ně — to vše přijímá *Ředitelství Dědictví Svatojanského v Praze—IV. (Hradčany)*, kteréž na ten čas, než nový redaktor ustanoven bude, též i *rukopisy* přijímá.

III. V roce 1903 přibyli tito údové:

Čís. dipl.

29475. Vp. P. Valášek Bernardin, kněz řádu kapucínů v Chrudimi, Hrad. diec.

Ctp. Fr. Neumann Isidor, člen řádu kapucínů v Chrudimi, Hrad. diec.

Frühbauer Josef, syn Frant. Frühbauera v Dobré č. 20, fara Přibyslav, Hrad. diec.

Šmidovi Tomáš a Marie v Nebovidech, Hrad. diec.

Vitásek Frant. a manželka ve Štěpánkovicích, Pr. Sl., Olom. diec.

Čís. dipl.

29480. Pavlas Leopold z Hodoňovic, fara Místek, Olom. diec.

Procházková Marie, svobodná ve Lhotě Dohnalové, fara Kosová Hora, Praž. diec.

Ševčíková Rosalie z Kvasic, fara Kvasice, Olom. diec.

Hluchník Jan a manželka Marianna z Owschitz, fara Pištien, Pruské Slezsko, Olom. diec.

29485. Rod Rišky Antonína a manželky Evy v Kuttí, p. Kuttí, Nitr. Stolice, Uhry.

Jochim Vincenc v Kauten u Něm. Kravař, kraj Ratiboř, Pruské Slezsko, Olom. diec.

Škola v Štřelicích, fara Renoty, děk. Unčov, věnováním vdp. Frant. Mikuláška, faráře na odpoč. v Oujezdě, Olom. diec.

Škola v Želechovicích, fara Oujezd, děk. Unčov, věnováním vdp. Frant. Mikuláška, faráře na odpoč. v Oujezdě, Olom. diec.

Vp. Graca Theodor, kooperator v Kostelci u Holešova, Olom. diec.

29490. Kutrovy Cecilie a Rudolfina v Kostelci u Štípy, fara ve Štípe, Olom. diec.

Kundicz Kateřina v Kubach, Uhry, Spiš. diec.

Krob Josef, rolník v Rynholci, fara Nové Strašecí, Praž. diec.

Novotný Ludvík, gymn. stud. ze Svratky u Hlinska, téže fary, Hrad. diec.

Vp. Poustka Václav, kaplan v Písku, Buděj. diec.

29495. Janásek Josef v Louče č. 35, u Lipníka, Olom. diec. Rod † Šlichty Matěje a manželky Magd. (dědic Pavel Šlichta) v Nové Vsi Chorvátské, Dolní Rakousy.

Hošek Frant., syn Frant. Hoška, rolník v Nouzově, p. Vitice, Praž. diec.

Dp. Zbožíněk Alois, farář v Albrechticích (Obersdorf), Olom. diec.

Kněžník Jan a manželka Marie rod. Ondrejčák v Kubach, Uhry.

29500. † Terezie Ambrouzková v Hnojicích na Moravě, odkaz, Olom. diec.

Čís. dipl.

29500. **Velechová Marie**, vdova v Louče u Lipníka, fara Loučka, Olom. diec.
Chlumská Anastasie z Vodoliv č. 2, fara Chocerady, Praž. diec.
Obr Bartoloměj z Ohrozimi č. 4, téže fary, Olom. diec.
Pokorný Ladislav z Krouné, fara Krouná, Hrad. diec.
29505. Cp. **Průšek Frant.**, bohoslovec 4. ročn. v Hradci Král., Hrad. diec.
Malíř Josef z Ložic č. 51, fara Luže, Hrad. diec.
 Rod **Šustka Karla** ze Lhoty, fara Starý Jičín, Olom. diec.
Nemejta Josef a manželka **Anna**, chalupník v Něm. Čermné, Kladsko.
Bartoniček Jan a manželka **Arnoštka** v Chudobě, Kladsko.
29510. Rod **Tumpacha Václava**, učitele v Plzni a Růženy, roz. Pošmurné, Pražská diec.
 Vsdp. **Dr. Josef Tumpach**, kanovník metropolitní kapitoly, rada k.-a. konsistoře a diec. soudu v Praze, Praž. diec.
 Počestná obec **Bohdašinská**, Hrad. diec.
 Ctp. **Herink Matěj**, bohoslovec 2. ročn. v Praze, Praž. diec.
Varčochová Terezie, vdova po rolníku v Lodenici, fara Neplachovice u Opavy ve Slezsku, Olom. diec.
29515. **Tuma Frant.** z Kněžic, fara Kněžice, Brn. diec.
 Ctp. **Jakubička Miloslav**, bohoslovec 1. ročn. v Praze, Praž. diec.
 Ctp. **Fridrich Rudolf**, bohoslovec 1. ročn. v Praze, Praž. diec.
Šolle Josef, úředník hypot. banky král. Českého v Praze, Praž. diec.
Verner Cyril, svobodný v Solopiskách, téže fary, Hrad. diec.
29520. **Marešová Marie** v Němčicích, téže fary, Olom. diec.
Hůzlová Barbora v Čimelicích, téže fary, Buděj. diec.

Čís. dipl.

29520. **Weyrauch Josef**, knih. pomocn. v Benešově u Prahy, Praž. diec.
Rozkošný Johanna a † manžel a otec v Kautech, Pruské Slezsko, Olom. diec.
 Rod **Ferdy Jana** z Opatova, fara Opatov, Brn. diec.
29525. **Vojtišek Václav** v Milovicích, fara Lysá n. Lab., Litom. diec.
Valterová Alžběta ve Splitě, fara Česká Skalice, Hrad. diec.
Bohdanecká Johanna, dcera kníž. správce na Oupoře, fara Vrbno n. Vlt., Praž. diec.
 Vp. **Tuháček Antonín**, novosvěcenec v Čes. Budějovicích, Buděj. diec.
 Slečna **Albina Bedřichová** v Příbrami, Praž. diec.
29580. »**Ústav sv. Jana Nepomuckého**« v Jindřichově Hradci, věnováním **Její Excellence** vys. urozené paní hraběnky **Josefíny Černínové** z Chudenic, Buděj. diec.
Koucký František na Hořensku, p. Semily, Litom. diec.
Obecná škola v Slané, p. Somily, Litom. diec.
Ferencová Anna a její rodiče v Němčicích, fara Němčice, Olom. diec.
Kleprlíková Františka, manželka **Frant. Kleprlíka**, z Vel. Poříčí, fara Hronov, Hrad. diec.
29535. **Hudec Josef**, studující 2. tř. gymn. z Mokřin č. 5, fara Jenšovice u Turnova, Litom. diec.
 Rod **Hekrdle Josefa** a manželky **Marie** rod. **Coufalové** v Uhřiňovicích, fara Velké Brtnice, Brněn. diec.
 Rod **Pavlička Františka** a manželky **Františky** rod. **Coufalové** v Stoji, fara Zhoř, Buděj. diec.
Šebíková Františka, vdova v Rackové, fara Žeranovice, Olom. diec.
 † **Halfar Bartoloměj**, manželka a dcera, Olom. diec.
29540. **Hartman Augustin**, manželka a rodiče v Nebošticích, Pruské Slezsko, Olom. diec.
Procházka Bedřich, dělník v Poličce č. 134, Dolní předměstí, Hrad. diec.

Čís. dipl.

29540. **Vejsar Antonín**, kolář v Světcích č. 35 s manželkou Marií, fara Deštná, Buděj. diec.
Dp. **Vošahlík Karel**, katecheta v Plzni, Praž. diec.
Ondrejčák Ondřej a manželka Marie rod. Lopucha v Kubach, Uhry, Spíš. stol.
29545. **Buchtele Matěj**, rolník v Křtětících, fara Vodňany, Buděj. diec.
Vdp. **Groh Ludvík**, spirituál k.-a. semináře v Praze, Praž. diec.
Dp. **Bica František**, katecheta při rolnické škole v Rakovnici, Praž. diec.
Ihova Marie z Nové Kdyně, Buděj. diec.
Ctp. **Kitzberger Ivan František**, klerik řádu praemonstrátů na Strahově v Praze, Praž. diec.
29550. Ctp. **Psota Hroznata Dobr.**, klerik řádu praemonstrátů na Strahově v Praze, Praž. diec.
Ctp. **Maur Egon Josef**, klerik řádu praemonstrátů na Strahově v Praze, Praž. diec.
Herman † Prokop a Anna, Olom. diec.
Havlík Ignác, syn Josefa Havlíka, domkáře č. 61 v Řepčíně u Olomouce, fara Křelov, Olom. diec.
Jochim František v Kauten u Něm. Kravař, Pruské Slezsko, Olom. diec.
29555. Rod **Vůjtěcha Františka**, učitele měšťanské školy v Bernardicích u Tábora, Buděj. diec.
Beránek Josef, rolník ve Veselici č. 2, fara Něm. Brod, Hrad. diec.
Dp. **Kokta Ladislav**, katecheta v Ivančicích, Brn. diec.
Šafaříková Marie v Olomouci, Olom. diec.
Štěpánková Františka, žákyně z Chocerad č. 15, Praž. diec.
29560. **Palová Antonie**, sedlka v Soběchlebích, téže fary, Olom. diec.
Ctp. **Kříž Antonín**, bohoslovec 3. roku v Praze, Praž. diec.
Čeleda Josef, rolník z Drašetic č. 17, fara Borotice, Praž. diec.

Čís. dipl.

29560. **Plzánková Kateřina** na Král. Vinohradech, Dobrovského ulice č. 15, Praž. diec.
Strouhal Antonín a jeho matka Magdalena v Horní Olešné, fara Dlouhomílov, Olom. diec.
29565. Ctp. **Mendlik Josef**, bohoslovec 3. roku v Praze, Praž. diec.
Farský František, syn † Frant. Farského v Škodějově, fara Ruprechtice (věnováním vsdp. Josefa Farského, kanovníka na Vyšehradě), Litom. diec.
Farní knihovna v Sobčicích, Hrad. diec.
Ctp. **Cehák Otokar**, klerik ryt. řádu křížovníků s červ. hvězdou v Praze, Praž. diec.
Rod **Běhálka Josefa** a Marie v Dubě u Olomouce, Olom. diec.
29570. **Pustina Josef**, strojník z Bestviny, téže fary, Hrad. diec.
Dufek Jan, syn rolníka v Dalešicích, téže fary, Brn. diec.
Vdp. **P. Christ Jan**, kněz ryt. řádu křížovníků s červ. hvězdou a farář u sv. Petra v Praze, Praž. diec.
Dp. **P. Šimon Josef**, kněz ryt. řádu křížovníků s červ. hvězdou a kaplan u sv. Petra v Praze, Praž. diec.
Hrdina Josef, syn rolníka v Dol. Doubrouči, téže fary, Hrad. diec.

IV. Seznam údů

Svatojanského Dědictví v Praze,

kteří roku 1903 neb dříve již zemřeli a jichž úmrtí do
1. března 1904 ředitelství hlášeno bylo.*)

I. V Čechách.

1. V arcidiecési Pražské.

Vp. Bradáč Klement, kněz řádu kapucínů v Praze.
Cimermanova Barbora ve Višnově.
Herlesová Anna v Čisté.
Hornová Anna v Počáplích u Roudnice.
Kříž Alois na Baních č. 69.
Kubištová Marie na Březových Horách.
Kubátová Josefa roz. Zárubova v Pohostici.
Vsdp. Pilát Pavel, sídelní kanovník v St. Boleslavi.
Smíšek Josef v Klínci.
Stuchlík Jan v Českém Brodě.

Úhrnem 10.

2. V diecési Budějovické.

Bednář Jan v Hodějovicích.
Bočanová Barbora ve Svárkově.
Vdp. Býček Tomáš, děkan v Strakonících.

*) Snažně se žádá, aby úmrtí údů v čas oznámena byla. Nej-
lépe je zaslati členský lístek s poznámkou o úmrtí přímo ředitel-
ství Dědictví v Praze-IV. neb některému knihkupectví, které podílý
vydává.

Doležal Matěj v Střemchách.
Ebenstreitová Magdalena v Domažlicích.
Hanek František v Pelhřimově.
Hovorková Marie v Nových Řekách.
Chalupová Kateřina v Jilovicích.
Janková Josefa v Ruvné.
Kníže Josef v Sázavě.
Kohoutek Mikuláš v Suchdole.
Kordinová Kateřina v Třeboni.
Kupílek Jan v Spanavě.
Lencová Josefa v Uhlíři.
Loula Kašpar v Třeboni.
Maraška František v Čebuzích.
Malková Kateřina v Chlumě.
Milota Jan v Miřeticích.
Pokorná Anna ve Vyskytné.
Pulda Václav v Putimově.
Dp. Rejšek Tomáš v Budějovicích.
Dp. Rokytský Václav, farář v Hartmanicích.
Štrobl Jan v Zlaté Koruně.
Teverný Antonín v Pelhřimově.
Dp. Vačkář Josef v Ševětíně.

Úhrnem 25.

3. V diecési Králové-Hradecké.

Vsdp. Bursík Ferdinand, opat kanonie Želívské.
Dobiáš František v Kostelní Lhotě.
Flesar František v Polné.
Hanuš Václav ve Lhotě.
Hrstka František v Lánech.
Hrstková Anna v Lánech.
Hula Jan v Hojanovicích.
Jedličková Marie v Sadské.
Dp. Jelínek Jan, farář v Meziříčí.
Karásek Josef v Studenci.
Kotyška Josef v Myškově.
Krejčíková Kateřina v Lysé.
Dp. Kupka Antonín, farář v Borové.
Matohlína Jan v Štídlí.

Matohlínová Barbora v Štídlí.
 Moravcová Viktorie v Hamru.
 Novotný Václav v Domašíně.
 Pohanová Dimpina roz. Rubíková v Humpolci.
 Dp. Procházka Antonín, farář v Sebranicích.
 Rochnovská Marie z Druhanic.
 Vp. Řehák Josef, býv. kaplan v Dobrušce.
 Šaflerová Johanna provdaná Králová v Čáslavi.
 Vp. Šandera Josef Klem. v Želivě.
 Šimek Štěpán v Olešnici.
 Šimůnek Jan v Krčíně.
 Šolcová Kateřina v Polici n. M.
 Václavíková Anna v Oujezdě.

Úhrnem 27.

4. V diecési Litoměřické.

Bušák Jan v Slané u Semil.
 Elisova Anna v Křemeníně.
 Pavlíčková Dorota roz. Mikolášková z Jeseníku.
 Špindlenová Marie roz. Hradecká v Loukově.

Úhrnem 4.

II. Na Moravě.

5. V arcidiecési Olomoucké.

Ambrouzková Terezie v Hnojicích.
 Brabec Jan v Osyčanech, rod vymřel.
 Cihelková Marianna v Mok. Lazcích.
 Coufalová Cecilie provdaná Králová v Loučanech.
 Čechová Barbora v Lípově.
 Feigerlová Františka v Rybníčku.
 Floríková Františka v Dřevohosticích.
 Gröger František v Opavě.
 Hegrová Josefa v Sobáčově.
 Holušová Marie v Dobroslavicích.
 Horných Viktorie v Němčicích.
 Hradilíková Nepomucena ve St. Vsi u Přerova.

Hubáčková Františka z Blatce u Olomouce.
 Mnsgr. Jančík Wolfgang v Olomouci.
 Jurková Anna v Dřevohosticích.
 Vdp. Kadláček Jan Nep., k.-a. rada atd. v Moravičanech.
 Knapp Jakub v Ivanovicích.
 Koláček Zacheus v Újezdě u Přerova.
 Kotasová Josefa v Kutomilech.
 Koutková Josefa v Holici.
 Kučerová Apolonie v Meřovicích.
 Kuchařová Anna v Kokorách.
 Kutrová Marie v Doloplazech.
 Langrová Marie v Ptení.
 Líčka Jan ve Vel. Hrabové.
 Lukešová Františka roz. Klvaňa v Dol. Nečicích.
 Matějčíková Josefa v Oldřišově.
 Meláková Rosalie v Nahošavicích.
 Míková Aloisie v Křelově.
 Mikejka Josef v Drhoslavicích.
 Mikuláš Jan v Střelicích.
 Mudrlová Františka v Ivanovicích.
 Navrátilová Marie ve Vel. Senici.
 Nikl Vincenc v Plesně.
 Nováková Anna v Sobačově.
 Ošťádal František v Chvalkovcích.
 Dp. Pavelek František, spirituál v Olomouci.
 Pavlíček Jakub, Marie manželka, z r.
 Pešák Tomáš z Vísky.
 Pivná Františka v Kojetíně.
 Podivínská Terezie v Dubíčku.
 Pospíšil Jan na Šumavě.
 Prokš Petr v Kateřinkách.
 Puda Tomáš v Boňovicích.
 Pulcová Anna v Stárnově.
 Rudolfová Eleonora v Holicích.
 Rozsival Josef v Čechách.
 Rybář Josef v Delchově.
 Skalová Rosalie v Dřevohosticích.
 Stoklasová Marie v Dřevohosticích.
 Surma Vincenc v Ptení.
 Svitáková Kateřina ve Vracově.
 Safář Karel v Dubíčku.

Šimíček Matouš v Markovartovicích.
 Šťastná Marta ve Valašském Meziříčí.
 Šumšalová Petronilla v Soběchlebech.
 Tobola Marie ve Frydlandu.
 Tománková Marie ve Vracově.
 Tomášková Terezie v Jedlí.
 Trnečková Kateřina provdaná Lišková v Lešanech.
 Turovský Josef v Lobodicích.
 Vajdova Veronika v Rudslavicích.
 Vaňková Marianna a sestra Veronika na Předměstí.
 Vašínová Marie v Ratkovicích.
 Večerková Rosalie v Kravařích.
 Venclík František, manželka Rosalie v N. z r.
 Vrána Matěj v Němčicích.
 Vybralová Apolena v Opatovicích.
 Vyhňálek František v Sobáčově.
 Zapletalová Josefa v Břesovicích.
 Zbořilová Josefa v Stařechevicích.
 Zdražilová Barbora roz. Kejvalova z Rozvadovic.
 Dp. Zelinka Hubert, farář Žďárský na odp. v Kojetíně.

Úhrnem 73.

6. V diecési Brněnské.

Baláš Tomáš v Židenicích.
 Hňup Šimon v Krumlově.
 Vdp. Klinkáč František, děkan a farář v Telnici.
 Pavelka František v Řebešovicích z r.
 Plát Jan a manželka Marie v Kostelní Myslové.
 Podal Vavřinec a manželka Marie v Drásově z r.
 Soukup Jakub a manželka Terezie v Petrovicích.
 Svoboda Václav v Šosůvce.
 Šmídová Eufrosina v Náměstí.
 Tichonová Marie v Rájci.
 Vaníčková Františka v Mor. Krumlově.
 Záviška Jan v Rakšicích.

Úhrnem 12.

III. V diecésích Uherských a jinde.

Dp. Alt Martin, farář v N.
 Benko Michal v Kubachu.
 Dp. Doboš Matěj, farář v Kolářkově.
 Dp. Duchoň Jan, farář v Zsegra.
 Dp. Hübl Ondřej, farář v Liptó.
 Janeček František v Petrsvaldě, diec. Vratislavská.
 Vdp. Janeček Jan, kanovník v Spiši.
 Dp. Kohout Josef, farář v Dol. Kubíně.
 Kolár Josef a manželka Helena roz. Čambálova, z r.
 Dp. Košťálík Štěpán, farář v N.
 Dp. Scholz Karel, farář v N.
 Štefunko Jan a manželka Anna, rodem Rakúsova.
 Dp. Szlopovský Karel, farář v Jablonci.

Úhrnem 13.

Všech tedy v Pánu zesnulých údů, pokud od vydání loňského podílu ředitelství oznámeni byli, jest 164, kteřížto zbožným modlitbám živoucích se doporučejí.

Modleme se:

Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli, duším služebníkův a služebnic svých odpuštění všech hříchů rač dáti, aby prominutí, kterého si vždycky žádaly, pokornými prosbami dojítí mohly. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí! Ať odpočívají v pokoji! Amen.

V. N á v ě š t í.

Vys. důst. Monsign. František Srdínko, pap. prelát a děkan kolleg. kapitoly v Staré Boleslavi, jemuž Bůh 31. července 1903 dal dožítí 50letého kněžského jubilea, žádal, aby pro svůj pokročilý věk 73 let sprostěn byl redaktorství Dědictví. Žádostí té Jeho Eminence nej-důstojnější pan Leo kardinál ze Skrbenských, kníže-

arcibiskup pražský, vyhověl a vzdal spolu zasloužilému panu redaktorovi, který úřad ten od r. 1874, tedy po 30 let, s neunavnou pílí zastával, vrchnopastýřské díky. Budtež také zde vys. důst. panu prelátovi za všechny zásluhy, které si za dlouhou řadu let o Dědictví získal, vysloveny nejvroucnější díky. Dejž Bůh milovanému jubilarovi dožítí se ještě mnohých, mnohých let!

Než jinak opatřeno bude, spojena zatím redakce s ředitelstvím Dědictví.

VI. Milodary pro Dědictví Svatojanské r. 1903.

1. Jakub Piwonka ve Vídni XI. okres . . . 2 K
 2. Ter. Ambrouzkova v Hnojicích odkázala 20 »
- Úhrnem . . . 22 K

VII. Příspěvky na velechrám sv. Víta r. 1903.

1. Josef Hanzlík, kníž. vrátný na odpočinku
v Praze 4 K
 2. Jakub Piwonka ve Vídni 4 »
 3. Juliana Pšůrna z Milokoště na Moravě . 10 »
- Úhrnem . . . 18 K

VIII. Knihy Svatojanského Dědictví.

(Objednati je lze v knihkupectví **B. Stýbla** v Praze—II., Václavské náměstí, neb v **Cyrillo-Methodějském knihkupectví** v Praze—I., Melantrichova ulice. Ředitelství samo též přijímá objednávky knih, ale vyřizuje je hromadně vždy ve 14 dnech; obratem pošty, jak se někdy žádá, nemůže knih zaslati. Ředitelství opatří balení a dopravu zásilek na poštu nebo na dráhu; poštovné zapraví objednatel sám.)

Z knih Svatojanským Dědictvím vydaných jsou tyto na skladě:

Bible Česká čili **Pismo svaté Starého i Nového Zákona** (podíl čís. 75 (str. 850) a 76 (str. 750) za r. 1880 a 1889) a to: *Nové* vydání písmem *latinským* prodává se *vázané* v tuhých deskách ve *dvou* dílech čili svazcích za **2 K 50 h.**

Pozn. Staré vydání *švabachem* je rozebráno až na málo výtisků.

Postilla aneb **Výklady a rozjímání na evangelia nedělní** od Dra *Innoc. Frencla.*

Díl I. (od 1. neděle adventní do Božího hodů velikonočního) str. 703, za **1 K.** — Díl II. (od Velikonoc do poslední neděle po sv. Duchu) str. 886, za **1 K.** — Díl IV. Výklady na epistolý nedělní a sváteční celého roku, str. 406, za **1 K.**

Pozn. Díl III. Výklady evang. na svátky Svätých a Světíc Božích — jest rozebrán.

O přísaze. Od *Vincence Zahradníka*, býv. faráře Křešického. V Praze 1838. Švab., str. 102, za **10 h.**

Životopis Antonina Hanikýře, zakladatele Dědictví sv. Jana Nep. Od *Václava Pohana*, faráře v Poříčí n. Sáz. V Praze 1840. Stran 71, za **10 h.**

Život křesťanské děvečky. Pěkná povídka, jak nábožná děvečka považuje a ctí Božské utrpení Pána Ježíše. V Praze 1840. S obrázkem. Švab., str. 46, za **5 h.**

Kancionál. Díl I. a II., str. 370 a 380, nyní **4 K.**

Hlas varhan. Díl I. a II. obsahuje dokonalý průvod varhan ke všem písním v Kancionálu obsaženým, stran 252 a 220, vel. kvart, nyní za **10 K.**

Trnová koruna. Hist. obraz. — **Pan Odolan Pětipeský.** Hist. pověst z dob třicetileté války a vojen Tureckých. Obé od *Václ. Beneše Třebízského.* Podíl č. 68 za r. 1881. Stran 487, s 2 obr. v textu. Cena **1 K 20 h.**

- Duchovní cvičení pro dospělé i pro mládež vzdělanější.** Sepsal *Fr. Srdínko*. Podíl č. 69 za r. 1882. Stran 347 s mnohými obr. v textu. Cena 80 h.
- Posvátná místa král. hl. města Prahy.** Dějiny a popsání chrámů, kaplí a t. d. Sepsal *Fr. Ekert*. Svazek I. S 2 obrázky. Podíl č. 70 za rok 1883. Stran 479. Cena 1 K 40 h. — Svazek II. s 2 obrázky. Podíl č. 71 za r. 1884. Str. 515. Cena 1 K 40 h.
- Jubilejní kniha.** K oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Metoděje, jakož i k oslavě padesátiletého trvání Dědictví Sv. Jana Nepom. vydaná. S první částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 72 za rok 1885. S obrázky. Stran 448 a 285. Cena 1 K.
- Otcové a děti.** Povídka z venkovského života. Napsal *Vojtěch Pakosta*. S 5 obrázky. S II. částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 73 za r. 1886. Stran 686. Cena 1 K.
- Cesty missionářské,** které Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou vykonali *Huc a Gabet*, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži. Zčeštil *Karel Jindřich*. Podíl čís. 74 za rok 1887. S obrázky. Stran 683. Cena 1 K 20 h.
- Z města a ze vsi.** Povídky od *Aloise Dostála*. Podíl č. 77 za rok 1890. Stran 596. Cena 80 h.
- Rok Marianský.** Vzdělal *Frant. Musil*. — **Odpustky.** Napsal *Josef Hůlka*. Podíl č. 78 za rok 1891. Stran 1032. Oba spisy za 1 K 50 h.
- Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.** Od far. *Pantal. Neumanna*. Díl I. stran 390, vázané za 1 K. — *Díl II. rozebrán.*
- Duševní zábava.** Sbirka povídek, podíl č. 44 za r. 1859. Stran 636 za 60 h (švabachem).
- Příběhy Starého Zákona a jím připojené náboženské rozjímání pro lid křesťanský.** Podíl č. 55 za rok 1870 s obrázky; brož., str. 482, za 1 K.
- Drahé kameny z koruny sv. Václavské,** t. j. Životy Světců, Blahoslavenců a domněním Svatých národa Československého. Díl II. s obrázky. — **Sv. Vojtěcha hrob a ostatky na hradě Pražském.** Na památku nalezení těchto ostatků dne 15. března 1880 sepsal *Jan Křt. Volka*. Podíl č. 67 za r. 1880. Oba spisy, str. 617, za 1 K 40 h.

- Obrazy z dějepisu Církve Páně.** Sepsal *Tomáš Novák*. Podíl č. 54 za rok 1869. Díl I. Stran 509, za 1 K 20 h. (Jen málo výtisků na skladě.)
- Obrazy z dějepisu Církve Páně.** Sepsal *Tomáš Novák*. Díl II. — **O svatém biřmování.** Podíl č. 63 za r. 1877. Cena obou spisů, stran 489, za 1 K 20 h.
- Dějiny diecése Pražské. — Národní dům Český v Řimě.** Sepsal a vzdělal Dr. *Kl. Borovj.* Podíl č. 59 a 60 za r. 1874. Stran 532 a 96, za 1 K.
- Sv. Jan Nepomucký.** S ocelorytinou. Sepsal Dr. *Kl. Borovj.* — **Základní pravidla katolického vychování.** Zčeštil *Jan Fr. Desolda*. Podíl č. 64 a 65 za r. 1878. Oba spisy, stran 295 a 155, za 2 K.
- Památky Staroboleslavské čili Prvotní vývoj a význam úcty Svatojanské v Čechách.** Sepsal *Jan Křt. Volka*. S obr. sv. Václava a 7 jinými dřevorezbami. Podíl č. 66 za r. 1879. Cena 1 K 60 h. *)
- Církev vítězná.** Životy Svatých a Světic Božích. Díl I. Napsal *Fr. Ekert*. Podíl č. 79 za r. 1892. Stran 527. S 18 obr. Cena 4 K.
- Církev vítězná.** Životy Svatých a Světic Božích. Díl II. Napsal *Fr. Ekert*. Podíl č. 81 na r. 1894. Stran 728. S 35 obr. Cena 5 K.
- Církev vítězná.** Životy Svatých a Světic Božích. Díl III. Napsal *Fr. Ekert*. Podíl č. 83 za r. 1896. Stran 860. S 30 obr. Cena 6 K.
- Církev vítězná.** Životy Svatých a Světic Božích. Díl IV. Napsal *Fr. Ekert*. Podíl č. 86 za r. 1899. Stran 882. S 24 obr. Cena 6 K.
- Všechny čtyři svazky Církve vítězné — stran 3012, 107 obrázků — prodají se za sníženou cenu 16 K, pro nově přistupující údy za doplatek pouze 8 K.
- Katolická Mravouka.** Napsal Th. Dr. *Karel Lev Řehák*. Podíl č. 80 za r. 1893. Stran 840. Cena 3 K.

*) Menší spis téhož druhu jest „Stará Boleslav, nejstarší poutní místo v Čechách“. Vydal *Fr. Srdínko*, sídelní kanovník kolleg kapitoly v Staré Boleslavi. S ocelorytinou a 8 obrázky v textu, str. 120, za 60 h. Lze koupiti z knihkupectví B. Stýbla v Praze.

Liturgika o posvátných dobách sv. katolické církve. Sestavil a vyložil *Bohumil Fr. Hakl*. Podíl č. 82 za rok 1895. Stran 834. Cena 3 K.

Troji Řím od monsig. *Gauma*. Z franc. přeložil *Ant. Koutný*. Matrika údů Dědictví 1886—1896. Podíl č. 84 za r. 1897. Stran 396. Se 4 obrázky. Cena 3 K.

Troji Řím, sv. II., III., IV., s 6 obrázky, stran XXVII a 738. Podíl č. 88 za rok 1901. Cena 4 K.

Epištoly nedělní a sváteční celého roku. Výklad sepsal *Jan Felizna*. Podíl č. 85 za rok 1898. Stran 544. S 6 obr. Cena 4 K.

Výklad katechismu. Napsal Dr. *Ant. Podlaha*. — **Životopis Leona svob. pána ze Skrbenských, kníž.-arcibiskupa pražského.** Napsal Dr. *Jan Nep. Sedlák*. — **Ctih. Tomáše Kemp. čtvero knih o následování Krista.*)** Zčeštil Dr. *Jan Nep. Sedlák*. Podíl č. 87 za rok 1900. Stran 642 a 168. S 2 obr. Cena 6 K.

Pomněnky z českých krajů. Práce *Františka Wildmanna*. S životopisem a podobiznou téhož. Str. 461. S 13 obrazy Panny Marie. Podíl č. 89 za r. 1902. Cena 5 K.

Irena, Z polštiny přel. *Václav T. Kamejský*. — **Pro Boha a pravdu.** Z polštiny přel. *Josef T. Kajetan*. Podíl č. 90 na r. 1903. Stran 484 a 275. Cena 5 K.

Po cestách života. Povídky *Vlasty Pittnerové*. — **Pius X. a první jeho okružní list.** Napsal Dr. *Jan Nep. Sedlák*. Podíl č. 91 na r. 1904. S podobiznou sv. Otce. Str. XXIV. a 616. Cena 5 K.

Poznámka. Starší podíly zde neuvedené nejsou už na skladě.

V PRAZE, v březnu 1904.

Dr. Jan Nep. Sedlák,
papežský prelát, kanovník metrop. kapitoly u sv.
Víta na hradě Pražském,
ředitel Dědictví Svatojanského.

*) Spis ten vydán též o sobě v malém kapesním formátu, a připojeny k němu hlavnější modlitby. Velice vhodná to kniha modlitebni. Lze dostati v k.-a. knihtiskárně v Praze č. 190 -I. Cena váz. výtisku 2 K.